

AZƏRBAYCAN TOPONİMLƏRİNİN

ENSİKLOPEDİK LÜĞƏTİ

İKİNCİ CİLD

LÜĞƏT VƏ ENSİKLOPEDIYALAR

AZƏRBAYCAN MİLLİ ELMLƏR AKADEMİYASI
NƏSİMİ ADINA DİLÇİLİK İNSTİTUTU

AZƏRBAYCAN TOPONİMLƏRİNİN

ENSİKLOPEDİK LÜĞƏTİ

İKİ CİLDDƏ
İKİNCİ CİLD

Ş - Ə

ŞƏRQ-QƏRB

BAKI 2007

Redaktor:

Rübabə Əliyeva

Tərtibçilər:

**Rübabə Əliyeva
Qara Məşədiyev
Roza Eyvazova
Gülşən Axundova
Şəms Qocayeva**

Rəyçilər:

**İsmayıl Məmmədov
Fikrət Xalıqov**

ISBN 978-9952-34-156-0

914.754/003-dc22

Azərbaycan toponimləri – Lüğətlər

Azərbaycan toponimlərinin ensiklopedik lüğəti. İki cildə. II cild.

Bakı, “Şərq-Qərb”, 2007, 304 səh.

© “Şərq-Qərb”, 2007

Qq

Qabaqçöl *oyk., sadə.* Balakən r-nunda ştq. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Yaşayış məntəqəsini Xalatala, Meşəşambul və Şərif kəndlərindən ayrılmış ailələr *Qabaqçöl* adlı ərazidə saldıqlarına görə belə adlanmışdır. Toponim “qarşıdakı çöl, qarşıdakı düzənlik” mənasındadır.

Qabaqdağ *or., müir.* Şərur r-nunun şm. hissəsində dağ. Şərqi Arpa çayından sağ tərəfdə yerləşir. Hün. 1718 m. Əsl adı Qabaqtəpədir. Dağ Qabaqtəpə adlı hissəsinin adı ilə adlanmışdır. Bir mülahizəyə görə, təpəyə bu ad onun görünüşünə, uzaqdan qabağa (boraniya) oxşamasına, digər mülahizəyə görə isə, yurd və kəndin qarşı, ön, qabaq tərəfində olmasına görə verilmişdir. Qabaqdağda böyük bir tirənin adı *Qabıqdır*. Şübhə yoxdur ki, hazırda mövcud olan *Qabıq*, IX-XII əsrlərdə və daha əvvəllərdə bəlli olan *Qabıq/Qabhın* bütün Böyük Qafqazda saxlanılmış son nişanəsidir – tarixi yadigarıdır. *Qabq/Qabh* IX-XII əsr ərəb mənbələrində Baş Qafqaz dağları kimi nəzərdə tutulur, böyük sahəli, özəmətli dağ kimi qeyd edilir. *Dağ* isə düzənlikdən ətəkləri, yamaqları və zirvəsi ilə seçilən, dik vəziyyətdə ucalmış, 500 m.-dən artıq olan yüksəkliyə deyilir.

Qabaqdibi *oyk., sadə.* Yardımlı r-nunun Vəlixanlı i.ə.v.-də kənd. Çökəklikdədir. Yerli məlumata görə, toponim təhrifə uğramışdır. Əslində Qovaqdibi olmalıdır. Kəndin mərkəzində qovaq ağacının altında (dibində) *Qovaqdibi* adlı (Kəndbulağı da deyirlər) bir bulaq vardır. Çox güman ki, yaşayış məntəqəsi vaxtilə bu bulağın yanında salındığı üçün belə adlanmışdır. Kənd son vaxtlar böyüyərək qonşu Koryədi və Mişkireyin kəndləri ilə birləşmişdir.

Qabaqtəpə *or., müir.* 1. Daşkəsən r-nu ərazisində dağ. Şəmkir çayının sol kənarındadır. Hün. 1095 m.; 2. Laçın r-nu ərazisində dağ. Şəlvə çayı ilə Qoşasu çayının suayrıcında yerləşir. Hün. 2132 m.; 3. Şahbuz r-nu ərazisində dağ. Oronim “qarşıda olan dağ” mənasındadır.

Qabaqtəpə *hidr., sadə.* Daşkəsən r-nu ərazisində çay. Əmirvar çayının sol qoludur. Çay adını ərazidəki eyniadlı dağdan almışdır.

Qabaqtəpə *oyk., sadə.* Daşkəsən r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qabaqtəpə çayının hər iki sahilində, dağətəyi ərazidədir. Kəndin adı yaxınlıqdakı Qabaqtəpə dağının adından alınmışdır.

Qabaqyal *or., müir.* Şərur r-nu ərazisində dağ. Oronim “qabaqdakı aşırım, qarşıdakı yal” mənasındadır. *Qabaq* komponentli oroqrafik adlara Dəvəçi r-nunda (Qabaqlı dəre), Ermənistan (Qabaqyal dağı, Qabaqlı dağı), Gürcüstan (Qabaqtəpə) ərazilərində də rast gəlmək mümkündür.

Qabandağ *or., müir.* 1. Abşeron r-nu ərazisində dağ. Veqver çayının sahilindədir. Hün. 670 m.; 2. İsmayılı r-nu ərazisində dağ. Girdiman çayının sahilində, Lahıc qəsəbəsi yaxınlığındadır. Hün. 2210 m. Dağ keçmişdə həmin ərazidə çoxlu *qaban* (çöldonuzu) olması ilə əlaqədar belə adlandırılmışdır.

Qabangədik *or., müir.* Laçın r-nu ərazisində dağ. Narışlar kəndinin c.-undadır. Oronim *qaban* və *gədik* (dağ belində yatıq, aşırım) sözlərindən ibarət olub, “qaban olan gədik, qabanlı gədik” mənasındadır.

Qabırri *hidr., müir.* Gürcüstan və Azərb. ərazisində çay. Gürcüstan ərazisində İori adlanır. Qədim yunan və Roma müəlliflərinin əsərlərində Kambis kimi qeyd olunur. Qafqaz Albaniyasının Gürcüstanla sərhəddə yerləşən əyaləti də Kambis, Kambec, Kambecan adlanırdı. XIX əsrin ortalarına aid bir mənbədə Qambori kimi qeydə alınmışdır. Bəzi tədqiqatçıların fikrincə, Qabırri adı Albaniyanın *Kamb* əyalətinin adının və *Yori* çay adının birləşməsindən yaranmışdır. Sonralar təhrif olunaraq Qabırri şəklinə düşən Kambiori isə “Kamb əyalətindən axan Yori, Kamb Yoris” mənasındadır. *Yori* hidronimi isə avar dilindəki *ior* (çay) sözündən və gürcü dilindəki *-i* şəklindən ibarətdir. Qabırri toponiminin yayılma arealı genişdir. Şirvan düzündə *Qabırri* adlı qışlaq da mövcuddur. *Qabırri* eyni zamanda Şamaxı r-nundakı Quşçu kəndinin əhalisinin tirələrindən birinin adıdır. Keçən əsrdə Cavad qəzasında, Kabarra və Ərəş qəzasında Kabırri kənd

adları da Qabırri toponimi ilə eyni mənşəlidir. Ehtimal ki, *qabırri* türk (Azərb.) mənşəli tayfanın adıdır. Qabırri/Qabırlı hidroniminin əsasını, görünür, cığatay ləhcəsində yalnız fel formasını mühafizə edən “səs-küy salmaq”, “gurultu qoparmaq”, “coşmaq, hid-dətlənmək” mənəli *qabır* sözü təşkil edir. Təbiidir ki, çaya “səs-küylü, gurultulu” adı onun səciyyəvi cəhətinə görə verilmişdir. Türkmənistandakı Qabırriarık, Azərb.-dəki Qabırri çaylarının adı eynimənşəlidir. Hidronimi *kəbirli* tayfa adı ilə də bağlayırlar.

Qabullu *oyk.*, Şərur r-nunun Qıvraq i.ə.v.-də kənd. Arazboyu düzənlikdədir. Toponimin kəngərli tayfasının *qabullu* qolunun adı ilə bağlılığı güman edilir.

Qabur *or.*, *sadə*. Quba r-nu ərazisində dağ. Tədqiqatlardan aydın olur ki, *kabar/kəbər/kəbir* xəzərlərin bir tayfasının adı olmuşdur. Oronim bu tayfanın adı ilə bağlıdır.

Qacair *or.*, *sadə*. Goranboy r-nu ərazisində dağ. Oronimin qəd. türk dillərindəki “ağaran, uzaqdan ağ görünən, ağarmış” mənalarında işlənən *kajai* sözündən olmasını güman etmək olar.

Qacar *oyk.*, Füzuli r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Köndələnçayın (Arazın qolu) sahilində, Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Kəndin adı Azərb.-nin *qacar* tayfasının adı ilə bağlıdır. XIII-XIV əsrlərdə Ön Asiyada sulduz, cəlair və tanğit tayfaları əsasında yaranmış qacarların bir qismi əvvəlcə Suriyada yaşamışlar. Sonralar qacarlara Teymur (1370-1405) İrana köçürmüşdü. Qacarların bir hissəsi XVII əsrdə Qarabağ və Gəncə zonasında yerləşdirilmişdi. XV əsrdə qızılbaşların tərkibinə daxil olmuş qacarlara Səfəvilərin hakimiyyətə keçmələrinə yaxından köməklik etmişdilər. İranda qacarlara sülaləsi də qacar tayfasından idi. İnkilabdan əvvəl Qafqazda Qacar adlı 10-dan çox kənd vardı. Səfəvilər dövründə Qarabağ, İrəvan (Yerəvan) hakimləri qacarlardan idi. Şah Abbas qacarların bir hissəsini Astarabad, Mərv (Türkmənistanda) ətrafına və Azərb.-in şm.-inə köçürmüşdü. İranda 8 coğrafi ad bu etnonimi əks etdirir. Şimali Azərb.-də Qacarlara Gəncə xanlığının əsasını qoymuş Ziya-

doğlu Cavad xanın ulu babaları idi. Onlar Ermənistanda da yaşamışlar.

Qacar Zeyid *oyk.*, *mür*. Quba r-nunda kənd. Qaraçayın sahilində, Qusar maili düzənliyindədir. Qəcər Zeyid variantında da qeydə alınmışdır. XIX əsrin ortalarında r-nun dağlıq zonasında yerləşən Zeyid kəndindən çıxmış ailələr həmin kəndə məxsus qışlaqlarda iki yeni məntəqə salmışdılar. Həmin məntəqələri fərqləndirmək üçün biri Qacar kəndi yaxınlığında yerləşdiyinə görə Qacar Zeyid, digəri isə Ağbil kəndi yaxınlığında yerləşdiyinə görə Ağbil Zeyid adlandırılmışdı. Oykonom “Qacar kəndi yaxınlığındakı Zeyid kəndi” mənasındadır.

Qaçaqkənd *oyk.*, *mür*. Neftçala r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Salyan düzündədir. Keçmiş adı Kərbəlayı Xəlilli olmuşdur. Kəndin indiki adı o vaxtlar burada yaşayan ailələrin başçısı Kərbəlayi Xəlilin *qaçaq* olması ilə əlaqədar yaranmışdır. 1886-cı ilin məlumatına görə, 150 ailədən ibarət olan Qaçaqkənd beş kiçik obanın (Qaçaqkənd, Təzəqışlaq, Xanməmmədli, Qədimi Cəfərli, Getgəri) əsasında yaranmışdır. 1933-cü ildə Xaçmaz r-nu ərazisində Qaçaq adlı kənd qeydə alınmışdır.

Qadaşbinə *oyk.*, *mür*. Balakən r-nunun Püştətala i.ə.v.-də kənd. Yaşayış məntəqəsi *Qadaş* adlı şəxsə məxsus binə yerində salındığı üçün belə adlandırılmışdır.

Qadaşoba *oyk.*, *mür*. Xaçmaz r-nunun Qımılqışlaq i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Oykonom *Qadaş* (ş.a.) və *oba* sözlərindən ibarət olub, “Qadaşın obası” mənasındadır. Kənd həqiqətən də keçmişdə Küsnət kəndinin sakini Qadaş adlı şəxsin oba yeri olmuşdur.

Qadılı *oyk.*, *sadə*. Xanlar r-nunun Qovlarsarı i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Oykonomin *qadılı/qədili* nəslinin adından yarandığı güman edilir. Qubadlı r-nunda bu toponimin Qədili variantı qeydə alınmışdır. Azərb. dilinin dialektlərində *qadı* sözü “lovğa”, “böyük” mənalarında işlənir.

Qafarlı *oyk.*, *sadə*. Bərdə r-nunun Qaradəmirçi i.ə.v.-də kənd. Tərtər çayının sahilində, Qarabağ düzündədir. Yaşayış məntəqəsi XVIII əsrin axırlarında Qazax maha-

lindən Qarabağa köçmüş *qafarlı* tirəsinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Qaflan *or., sadə.* Şəki r-nunun ərazisində dağ. Şin və Kürmük çaylarının suayrıcındadır. Hün. 2881 m. Qaflan oronimi *qaplanla* (vəhşi heyvan adı) əlaqəlidir. *P-f* fonetik dəyişmədir. Türkmənistanda *qaplan* komponentli Qaplanatan, Qapladağ, Qaplanqız, Qaplanlı, Qaplanlı çeşmə adlı beş obyekt qeydə alınmışdır. S.A. Ataniyazovun fikrincə, həmin yerlərdə qaplanlar (pələnglər) yaşadığı üçün belə adlanır. Azərb.-da da Qaflandağ (Qax), Qaflantı dağı (Cənubi Azərb.-da) vardır və şübhəsiz indi nəslə kəsilmiş qaplan vaxtilə burada yaşamışdır. *Qaplan* “bəbir, pələng” mənasındadır. Azərb. ərazisində bu heyvanın adı ilə bağlı olan orografik obyektlərin adlarında qaplan variantına üstünlük verilir. Qaplanqaya (Xanlar r-nu), Qaplan düzü (Şəki r-nu), Qaplan dərə (Qax, Gədəbəy və Şəki r-nları), Qaplan sıra dağları (Daşkəsən r-nu), Qaplan təpə (Şərur r-nunun Xanəgah kəndi) və s.

Qafqaz *or., mür.* Ərazi, dağlıq ölkə. Q.-də Qara dəniz və Azov dənizi, ş.-də Xəzər dənizi, şm.-da Kuma-Manıç çökəkliyi, c.-da Azərb., Gürcüstan, Ermənistan, Türkiyə və İran sərhədi ilə hüdudlanır. Qafqaz toponiminə ilk dəfə miladdan öncə VI-V əsrlərdə yaşamış yunan dramaturqu Esxilin “Zəncirlənmiş Prometey” əsərində *Kavkasos* variantında rast gəlinir. Yunan tarixçisi Herodot da “Tarix” əsərində Qafqaz adını çəkir. Qədim yunan tarixçilərindən olan Eratosfen Qafqaz adı əvəzinə *Kaspios* işlətmişdir. Qafqaz adının mənası haqqında bu vaxta qədər bir sıra fikirlər və mülahizələr irəli sürülmüşdür. Coğrafi adın het dilindəki *qaz-qaz* sözündən olub, keçmişdə Qara dənizin c. sahillərində yaşayan eyniadlı xalqın adını daşdığı güman edilir. Bu sözün törənişindən bəhs edərkən ötəri bir fikir də söylənilmişdir: guya bu sözün birinci hissəsi slavyan dillərində olan *kovat* (metal döymək) sözü ilə bağlı imiş və tayfa adını bildirən *qas* sözü ilə birləşərək törəmiş olan *Qafqaz* “qasların metal döyən dağ ölkəsi” mənasını bildirən bir söz kimi təşəkkül tapmışdır. Bu mülahizədən aydın olur ki, Qafqaz sözü *qaz*

tayfa adı ilə əlaqələndirilir. Lakin slavyanca *kovat* (döymək) sözü ilə toponimin izahı az inandırıcıdır. Başqa bir fikrə görə, Qafqaz adı sanskrit dilindəki *kaz* (işildayan), *qavan* (qaya) və ya *kuh-kasp* (kasp dağları) sözlərindən əmələ gəlmişdir. Deməli, Qafqaz dağları öz adını hündür zirvələrin səthindəki günəşli havada parlayan qar və buzlaqdan almışdır. Qafqaz toponiminin “ağ qarlı” mənasına uyğun gəldiyini söyləyənlər də olmuşdur. A.A. Bakıxanov Qafqaz adının *qas* sözü ilə əfsanəvi bir dağ kimi Şərqi mənəblərdə çox məşhur olan *qaf* sözünün birləşməsi nəticəsində əmələ gəldiyini qeyd edir. Toponimik araşdırmalar göstərir ki, coğrafi adın “qasların metal döyən dağ ölkəsi”, “ağ qarlı”, “işildayan qaya”, “Kaspi dağları”, “od dağı”, “Oğuz dağı” və s. mənalarında izah olunması qeyri-mümkündür. Ə.M. Dəmirçizadə yazır: Qafqaz adında “dağ” mənası və *qas* tayfasının adı var və burada heç bir “metal döymə” və ya “qar” məzmunu yoxdur. Göründüyü kimi, Qafqaz coğrafi adı “dağ” mənasını verən *qaf* və tayfa adı olan *qaz* (*qas/xaz*) sözlərindən yaranaraq “qas/qaz tayfası yaşayan, məskən salan dağ” deməkdir. Əlbəttə, Qafqaz sözü ilə bağlı C. Cəfərovun mülahizələrini də təqdim etmək yerinə düşür. Qafqaz sözünün mənası onun tərkib hissələri və hansı xalqın dil faktı olması elmi ədəbiyyatda düzgün izah edilməmişdir. Mənəblərdə *Kapkas/Kapkaz*, *Kafkas/Kavkaz* və s. formalarda qeyd olunduğu dövrlərdən çox-çox əvvəllərdə mövcud olmuş Qafqazın əsl sahibləri *ak aslar/lağ aslar* (*oğuzlar – C.C.*) eradan əvvəlki minilliklərdə unudulmuş və Q. Miletski, Eratosfen, Strabon kimi qədim tarixçilərə də bəlli olmamışdır. *Kap akas* eradan əvvəl VI əsrin sonunda Q. Miletskinin əsərlərində *Kavkaz* kimi verilsə də, bu söz “Kapakas”dan “Kavkaz”adək böyük dəyişikliyə məruz qalmışdır. Yunan tarixçisi Eratosfen “Kavkaz”la “Kaspios” sözünün bir kökə bağlılığını göstərmişdir. V.V. Latışev isə e.ə. XV əsrdə yaşamış Faraon III Amenxotenanın yazılarında *kas-kas* etnik terminini “Kavkaz” sözünün formalaşmasında əsas hesab edir. A. Bakıxanov bu sözü (Kafkas) ikiye bölərək “qaf”ın dağ, “kas”ın

isə tayfa olduğunu qeyd etmişdir. Bu fikir sonralar Ə.Dəmirçizadə tərəfindən də təkrar olunmuşdur. P.K.Uslar “Kauqas”ın (Azların dağı), İ.Miziyev isə “may”nın dəyişilərək “kaz”a (köçmək) çevrildiyini, beləliklə, “kap may”nın “kap kaz” kimi formalaşdığını elmi əsas olmadan izah etmişdir. “Qafqaz”ın etimologiyası barədə davam edən bu cür yanlış mülahizələr eradan əvvəlki minilliklərə aid türk dillərinin bu ulu və doğma faktının başqa dillərdən alındığını da söyləməyə imkan yaratmışdır. B.Qroznı “kaf”ın “kovat”dan, “kas”ın isə naməlum tayfa adından götürüldüyünü demişdir. Uzun illər *kap* (yurd, vətən, beşik) sözünün türk mənşəli olduğu tədqiqatçılara aydın olmamışdır. S.Əlizadə bu sözün qəd. türk dillərindən İran, slavyan, roman, german, daha sonra digər dünya dillərinə keçdiyini deyərəkən ədalətli nəticəyə gəlmişdir. Bu sözü orta əsr ərəb müəllifləri də (Əl Məsudi, İbn Həvqəl, İbn Xordadbeh) ərəbcədə *p* səsi işlənmədiyindən *Əl-Kabh* kimi yazmaq məcburiyyətində qalmışlar. Onlar *Askap* və *Askapak* (As vətəni, Ağ asların böyük vətəni) birləşmələrini isə *Əl-Kabak* (Qafqaz) kimi işlətməmişlər. Bu toponimin *kap*, *ak*, *as* kimi üç ayrı-ayrı sözdən əmələ gəldiyini nəzərə alsaq, onda sıxlaşma nəticəsində “ak as”dan “a”nın düşdüyünü, beləliklə, “kas”a (Kapkas) çevrildiyini görmək olar. Bu fikri külli miqdarda başqa misallar da təsdiq edir. Mənbələr də “ak as”ların oğuz, “qara as”ların isə qıpçaq olduğunu təsdiq etməkdədir. Eradan əvvəlki minilliklərə aid Qafqaz qayaüstü yazılarında da ağ və qara asların adına tez-tez rast gəlmək olur. Ağ noqayların tərkibində indi də *kapkaz* tayfasının Türkiyədəki Kepez və Azərb.-dəki Kəpəz dağ adının da Kapkaz/Kapakazla (Azların vətəni) əlaqədar olduğunu demək mümkündür. Nəticədə “Qafqaz”ın tərkibcə iki deyil, üç hissədən yarandığını, bu sözün təmiz türk mənşəli olduğunu təsdiq etməklə onun “kap akas”dan çevrildiyini tam inamla demək olar. “Kap akas” isə Qafqaza çox sonralar köçmüş qeyri-türklərin deyil, bu yerlərin əbədi sahibləri *akas* (ağ as-oğuz) tayfalarının adından bir də “vətən” mənasında işlənmiş *kap* sözündən (Ağ asların

vətəni) götürülmüşdür. *Qaz* türkdilli xalqlarda *qaz/kaz* etnonimidir. B.Budaqova görə, bu etnonim *Kazbek* (kaz dağı) oronimindən başqa, Qafqaz (qəd. forması *Kapıqaz* kimi götürülərdi) oronimində də öz əksini tapmışdır. İkinci, “kaz(ların) qapısı (keçidi)” mənasını verir. “Kitabi-Dədə Qorqud”da Qafqaz *Qazlıq dağı* adlanır. Antik mənbələrdə kaspilərin həm də Qafqazda yaşamasının göstərilməsi (sonrakı Dərbənd keçidi bəzi antik müəlliflərdə *Kaspi keçidi* adlanır) də diqqətəlayiqdir. Deməli, *kaz/kas* komponentli toponimlər Kaspi, Kazax, Kazar (Xəzər), Kazbek (Kaz dağı) və Kapkaz (dağ keçidi) məhz qəd. *kaz/kas* tayfasının adı ilə bağlıdır.

Qağacılı oyk., mür. Kürdəmir r-nunun Xırdapay i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Oykonimin əsli Qax Hacıdır. Kənd Qax mahalından köçüb gəlmiş *hacılı* nəslinin məskunlaşması nəticəsində yarandığına görə belə adlanmışdır.

Qağartsi oyk, sadə. Xocavənd r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Xonaşen çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Güman etmək olar ki, oykonim *qaq* (yumru), *art* (dağ, yüksəklik) və *si* (su) komponentlərindən düzəlib, “yumru başlı dağdan axan su” mənasındadır və Xonaşen çayına işarədir.

Qahab hidr., mür. Şahbuz və Babək r-nları ərazisində çay. Naxçıvan çayının sol qoludur. Bu toponim fars dilindəki *qah* (düzən) və *ab* (su) sözlərindən ibarət olub, “düzən çayı” mənasını bildirir.

Qahab oyk., sadə. Babək r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Zəngəzur silsiləsinin ətəyindədir. Kəndin adı Qahab çayının adından yaranmışdır.

Qax oyk., sadə. 1. Azərb.-da inzibati r-n. 1930-cu ildə təşkil edilmişdir. 1963-cü ildə ləğv edilərək ərazisi Zaqatala r-nuna verilmiş, 1964-cü ildə yenidən müstəqil r-n olmuşdur. Şm.-ş.-dən Dağıstan, c.-q.-dən Gürcüstanla həmsərhəddir. Mərkəzi Qax şəhəridir; 2. Şəhər, eyniadlı r-nun mərkəzi. Kürmük çayının sahilində, Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Bu ad ilk dəfə V əsr hadisələri ilə əlaqədar gürcü mənbələrində xatırlanır. Qax adına başqa xalqların toponi-

miyasında da rast gəlinir: Dağıstanın Qunib dairəsində Qax kəndi, Avar dairəsində Qax kəndi, Buynaksk dairəsində Qaxısaray xarabalığı, Qaxmataş dağı, Kürə dairəsində Qaxtsuq kəndi, Qars vilayətinin Ərdəhan dairəsində Qaxıcvari dağı və s. Qax adını eyniadlı şərq gürcü tayfasının adı ilə bağlayanlar da var. Mənbələrə görə, Albaniyada (Qafqaz) Alazan (Qanıx) çayının ş.-ində *kax* adlı tayfalar yaşamışlar. Xarəzmşah Cəlaləddinin Gürcüstana hücumu (XIII əsr) zamanı gürcü qoşunları sırasında *kax*ların da adı qeyd olunub. Faktlar göstərir ki, *qaxlar* Balakən-Şəki zonasında yaşamış qədim alban tayfalarından biri olmuşdur. Güman ki, *qaxlar* III-IV əsrlərdə xristianlığı, VIII-IX əsrlərdə isə bir qismi islam dinini qəbul etmişlər. XI-XIII əsrlərdə *qaxlar* gürcülərin güclü təsirinə məruz qalmışdılar. Qədim alban məbədlərinin gürcü kilsələrinə çevrilməsi yerli tayfaların assimilyasiyasını sürətləndirdi. Başqa bir fikrə görə, Qax İran dillərində “qala” mənasını bildirir.

Qaxbaş *oyk., mür.* Qax r-nunun Qaxingiloy i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Bu oykonim *Qax* (oyk.) və *baş* (yuxarı, üst tərəf) sözlərinin birləşməsindən əmələ gəlmişdir. “Qax şəhərinin yuxarısında, üstündə yerləşən yaşayış məskəni” mənasını bildirir.

Qaxingiloy *oyk., mür.* Qax r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Gürmük çayının sahilində, Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Bu oykonim *Qax* şəhərinin adından və *ingiloy* etnonimindən ibarət olub, “Qaxın ingiloylar yaşayan hissəsi” mənasındadır. Bu da azərb.-lərin yaşadığı Qaxmuğal hissəsindən fərqləndirilməsi üçündür. Mənşəcə qəd. alban tayfalarından biri olmuş və erkən orta əsrlərdə Şərqi Gürcüstanın güclü təsiri altında gürcü dilini qəbul etmiş *ingiloyların* məskun olduqları kəndlərdəndir.

Qaxmuğal *oyk., mür.* Qax r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kürmük çayının sahilində, Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Kəndin adı *Qax* şəhərinin adından və *muğal* etnonimindən ibarətdir. XIII əsrdə monqolların (yaxud muğalların) içərisində Azərb.-na gəlmiş türkdilli tayfaların müəyyən hissəsi Qax ərazisində məskunlaşdıqdan sonra ətrafda

yaşayan avarlar onları və o cümlədən yerli azərb.-ləri ümumi adla *muğal* adlandırmışlar. Sonralar *muğal* adı həmin r-ndakı bütün azərb.-lərə şamil edilmişdir. Ona görə Qaxın azərb.-lər yaşayan hissəsi Qaxmuğal, digər hissəsi isə Qaxingiloy (Qaxın ingiloylar yaşayan hissəsi) adlanmışdır. Sonralar bu hissələr müstəqil yaşayış məskəninə çevrilmişdir. Hazırda kənd Qax şəhəri ilə birləşib.

Qaxtut *oyk., mür.* Goranboy r-nunun Qaraçinar i.ə.v.-də kənd. Murovdağ silsiləsinin ətəyindədir. Keçmiş adı Zeyvə olmuşdur. XIX əsrin əvvəllərində gəlmə erməni ailələri Zeyvə kəndinə köçürülmüş və kəndin adı dəyişdirilmişdir. Ehtimala görə, oykonim “qurudulmuş tut” mənasındadır.

Qala *oyk., sadə.* 1. Bakının Əzizbəyov r-nunda ştq (1936-cı ildən). Abşeron yarımadasındadır; 2. Bakı-Mərdəkan d.y. xətti üzərində stansiya. Güman ki, yaşayış məntəqəsinin adı burada XIV əsrdə tikilmiş qala-istehkamlarla bağlıdır. Bəzi müəlliflərə görə, XVIII əsrdə Nadir şah bir sıra kəndlərin əhalisini özünün saldırdığı Nadirqala adlı yaşayış yerində məskunlaşdırmışdı. Sonralar əhali kəndi Qala adlandırmışdır. Keçmiş adı Qala-Qəryə (ərəb. *qəryə* “kənd” deməkdir) olub, “Qala kəndi” mənasındadır. Qalada qəd. qala qalıqlarının olması, məhəllələrdən birinin Qaladibi adlanması, burada 1624-1625-ci illərdə tikilmiş imarətin varlığı həmin fikri əsaslandırmağa imkan verir. *Qala* termini toponimiyada istehkam, şəhər, kənd mənalarında işlənir. Bu terminə Ərəbistan, Əfqanıstan, İran, Türkiyə, Orta Asiya, Dağıstan və b. toponimiyasında təsadüf edilir.

Qala hidr., sadə. Oğuz r-nu ərazisində çay. Türyançayın sağ qoludur. Mənbəyini Malqamut dağının c. yamacından (2900 m. yüksəklikdən) alır, Filfil kəndi yaxınlığında çoxlu qollara ayrılır və bu qollardan bəziləri Nəzər çayı ilə birləşir. Çayda güclü sel hadisələri baş verir. Ağçay, Filfilçay və Xaçmazçay da adlanır. Çay adını yaxınlığındakı qalanın adından almışdır.

Qalaaltı *oyk., mür.* Siyəzən r-nunun Yeni-kənd i.ə.v.-də kənd. Çıraqqala dağının yamacındadır. “Qalanın altında, aşağısında yerləşən kənd” mənasındadır. Yaşayış məntəqəsi

V-VI əsrlərə aid Çıraqqala qalasının aşağısında, alt tərəfində bina edildiyi üçün belə adlanmışdır. İlk sakinləri yaxınlıqdakı Çalğan kəndindən çıxmış ailələr olmuşdur. Kəndin yaxınlığında müalicə əhəmiyyətli min. su çıxır. Qalaaltı balneoloji kurortu burada yerləşir.

Qalabaş or., mür. Yardımlı r-nu ərazisində dağ. Burovar silsiləsinin q. yamacında, Yardımlı kəndindən ş.-də yerləşir. Hün. 1018 m. "Zirvəsində qala olan dağ" mənasındadır.

Qalabaşlı or., mür. Qax r-nu ərazisində dağ. Üstündə orta əsrlərə aid qəd. qala xarabalığı olduğuna görə dağa belə ad verilmişdir.

Qalaboynu oyk., mür. 1. Kəlbəcər r-nunun Əsrik i.ə.v.-də kənd. Qalaboynu çayının sahilindədir. Yaşayış məntəqəsi Şişqala və Dəyirman (qəd. adı Salsal) adlı qalaların boynunda (keçidində) yerləşdiyinə görə belə adlanmışdır; 2. Tovuz r-nunun Kirən i.ə.v.-də kənd. Kiçik Qafqaz dağlarının şm. ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi Koroğlu qalası adlı qalanın boynunda (keçidində) salındığı üçün belə adlandırılmışdır. Oykonimlər Qalaboyun variantında da qeydə alınmışdır.

Qalaboynu hidr., sadə. Kəlbəcər r-nu ərazisində çay. Xaçın və Şahmar adlı kiçik çayların birləşməsi nəticəsində yaranmışdır. Qalaboynu kəndinin adı ilə adlanmışdır.

Qalaboyunlu or., mür. Dəvəçi r-nu ərazisində dağ. Dağın boynunda (keçidində) qəd. qala qalıqları olduğu üçün belə adlandırılmışdır.

Qalacıq oyk., düz. 1. Cəbrayıl r-nunun Hovuzlu i.ə.v.-də kənd. Çaxmaq çayının (Arazın qolu) sahilində, Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Keçmiş adı Əhmədli olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi orta əsrlərə aid qədim qala xarabalığının yaxınlığında salındığı üçün belə adlandırılmışdır; 2. İsmayilli r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi yaxınlığındakı Qalacıq adlı orta əsrlərə aid müdafiə istehkamının adı ilə adlanmışdır. Həmin istehkamı XVIII əsrdə Şamaxı xanı Mustafa xanın əmisi Qasım xan bərpa etdiyi üçün Qasım xan qalası da adlanır. Arxeoloji tədqiqatlar qalanın IX-XIV əsrlərə aid olduğunu göstərir. Yerli əhali qalaya

Səngər yeri də deyir. Oykonim "kiçik qala" mənasındadır. R-nun ərazisində eyniadlı çay da var; 3. Qusar r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qusar maili düzənliyindədir. Kəndin ərazisindəki qəd. xarabalıqlar orada orta əsrlərə aid qala olduğunu göstərir. Bu ad "kiçik qala" mənasındadır.

Qalacıq hidr., sadə. İsmayilli r-nu ərazisində çay. Göyçayın sağ qoludur. Adını r-nun ərazisindəki orta əsrlərə aid qəd. müdafiə istehkamından almışdır.

Qalaç or., sadə. İsmayilli r-nu ərazisində, Niyaldağ silsiləsində zirvə. Hün. 2082 m. Dağın adını "qalalı, qaladan gələnələr" kimi izah edirlər. Lakin, dilimizdə günbüz formalı hər hansı əşyaya *qalaç* (qalaya bənzər) deyirlər.

Qalaça oyk., sadə. Laçın r-nunun Mirik i.ə.v.-də kənd. Ağoğlan çayının sahilində, dağətəyi düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi kiçik təpənin üstündə yerləşən qalacanın yaxınlığında salındığı üçün belə adlanmışdır. Oykonim "kiçik qala" mənasındadır. Hazırda həmin qalacanın yerləşdiyi təpə "Top Qalaça" adlanır.

Qalaça or., sadə. Daşkəsən r-nu ərazisində dağ. Daşkəsən şəhərindən ş.-dədir. Hün. 1984 m. Dağ buradakı siklopik tikili qalaçanın adı ilə adlanmışdır. Əsasən, iri və yonulmamış qaya parçalarından hörülmüş bu tip qalaçalardan qədimdə müdafiə məqsədilə, habelə heyvanları saxlamaq üçün, həm də yaşayış yeri kimi istifadə olunmuşdur. Tunc və erkən dəmir dövrünə aid edilən belə tikililər Azərb.-nin q. zonasının əhalisi arasında *örkən* (qəd. türk dillərində "istehkam", "qala", "möhkəmləndirilmiş yer" və s.) *qalaça* adlanır. Dialektlərimizdə *qalaça* sözünün "kaha, oyuq" mənasına da təsadüf olunur.

Qalada hidr., sadə. Zaqatala r-nu ərazisində çay. Katex çayının qoludur. Zaqatala r-nunda yaşayan avarlar bu çayı Qoloda adlandırır. Qoloda Car və Zaqatala azad icmalarının yerləşdiyi ərazinin qəd. adıdır. *Gelda* formasında ilk dəfə Klavdi Ptolomey (II əsr) qeyd etmişdir. Avar dilində *qolodal qalada* "düşərgə, böyük həyət, təsərrüfat" deməkdir. Güman etmək olar ki, çay eyniadlı yaşayış məntəqəsinin adını daşıyır.

Qaladağ *or., mür.* 1. Oğuz r-nu ərazisində, Oğuz qəsəbəsindən ş.-də dağ. Dağın ərazisində erkən orta əsrlərə aid qalanın xarabalıqları qalmışdır. Oronim “qala olan dağ” mənasındadır. Həmin yer Qala Sızık də adlanır; 2. Samux r-nu ərazisində, Bozdağ silsiləsində zirvə. Hün. 391 m. Dağın zirvəsində orta əsrlərə aid qala xarabalıqları vardır. Oronim “qala olan dağ” mənasındadır; 3. Yevlax r-nu ərazisində, Bozdağ silsiləsində dağ. Dağ ərazisindəki Koroğlu qalası adı ilə tanınan qala xarabalığına görə belə adlanmışdır.

Qaladəhnə *oyk., mür.* Astara r-nunun Astara şəhər i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Bir məlumata görə, əsl adı Kələdəhnə olmuşdur. Oykonim *qala* və *dəhnə* (keçid, ağız, başlanğıc) sözlərindən ibarət olub, “qala yaxınlığındakı dəhnə” mənasını bildirir. Həqiqətən də kəndin ərazisindəki qəd. xarabalıqlar vaxtilə orada qala olmasını təsdiq edir.

Qaladərə *hidr., sadə.* Culfa r-nu ərazisində çay. Arazın qoludur. Aşağı axınında Yaycı çayı da adlanır. Qaladərə adlı dərədən axdığına görə belə adlanmışdır. Dərənin adı isə “qala yerləşən dağ ətəyindəki dərə” mənasındadır.

Qaladərəsi *oyk., mür.* Şamaxı r-nunun Qalaybuğurt i.ə.v.-də kənd. Qala çayının (Ağsu çayının qolu) sahilində, dağətəyi ərazidədir. Oykonim “Qala çayının dərəsi” mənasındadır.

Qalagah *oyk., mür.* 1. Dəvəçi r-nunun Kuybişevkənd i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yerli tələffuz formaları Qalagə, Qələyədir. Kəndin adı yaxınlıqdakı qala xarabalığının adı ilə əlaqədardır; 2. İsmayılı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Acınohur ön dağlığındadır. Bu oykonim, çox güman ki, kəndin ərazisində V-VI əsrlərə aid olan və xarabalıqları yerli əhali arasında *Qız qalası* adlandırılan qəd. qalanın adı ilə bağlıdır; 3. Quba r-nunun Rustov i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Rustov kəndinin keçmiş Qalagah məhəlləsi əsasında yaranmışdır. Yerli tələffuz forması “Qalagə”-dir. Kəndin ərazisində Qalaye-Suarun (Suvarlar qalası) və Qələ-Ələmun (Ələmlər qalası)

adlı qədim qala xarabalıqları qalmışdır. *Gah* komponenti yerli şivələrdə *gəh* və *gə* variantlarında işlədilir. Mənşəcə İran dillərinə məxsus olan *gah* ünsürü həmin dillərdə (xüsusilə qəd. və orta fars dillərində) “yer, məkan”, “vaxt”, “taxt-tac” mənaları daşıyan müstəqil söz kimi işlənmişdir. Müasir İran dillərində isə *gah* söz-şəkilçi funksiyasını yerinə yetirir. Linqvistik və ekstralingvistik faktlar göstərir ki, bu yolla yaranmış mürəkkəb oykonimlər Azərb. toponimlər sisteminə qəd. yaşayış məntəqəsi adlarından- dır. Onlar “gah”ın həm İran, həm də türk dillərində məhz müstəqil leksik vahid kimi işləndiyi dövrlərdə meydana gəlmişdir. Həm də toponimlərin tərkibindəki bu formant başqa mənalarda deyil, məhz “yer, məkan” mənasında işlənmişdir. Topoformantın incə semantik çalarına diqqət edildikdə məlum olur ki, onda “yer, məkan” mənası ilə yanaşı, “kənd, yaşayış yeri, yaşayış məskəni” çaları daha güclüdür. Bu cəhətdən onun keçmişdə, əsasən oykonim yaradan formant kimi işləndiyini qəbul etmək olar. *Gah* komponentli oykonimlər Azərb.-nin şm.-ş. və c.-ş. zonaları üçün səciyyəvidir. Oykonimlər *qala* və *tat* dilində məkan bildirən *gə* sözlərindən ibarət olub, “qala olan yer, qala yeri” mənasındadır.

Qalagah burnu *or., mür.* Abşeron yarımadasının şm. sahilində, Nardaran qəsəbəsi yaxınlığındadır. Bu ad *Qalagah* və *burun* (qurunun suya girən burun formalı hissəsi) sözlərindən ibarətdir. Burun oradakı XII əsrdə Şirvanşah I Axsitanın tikdirdiyi qala xarabalığının adı ilə adlanmışdır.

Qalağan *oyk., sadə.* Xaçmaz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Ehtimal ki, əsl adı Quliqandır. Qəd. türk dilli *quliqan* tayfasının adını əks etdirir. Quliqanlar mənşəcə erkən orta əsrlərdə Monqolustanın q.-ində Sələng çayının hövzəsində yaşamış tolos (tulus) tayfasının bir qolunu təşkil etmişdir. Toloslar XII əsrdə monqollara qoşulmuş və Ön Asiyanın işğalında iştirak etmişlər. XIII əsrdə onların müəyyən hissəsi Azərb.-da məskunlaşmışdır.

Qalaqayın *oyk., mür.* Sabirabad r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir.

Qalağayın variantında da qeydə alınmışdır. Bu ad *qala* sözündən və türkdilli *kayın* (*qayın*) tayfasının adından ibarət olub, “qayınların qalası” mənasını bildirir. *Kayın* adlı tayfa indi də Cənubi Azərb.-da yaşamaqdadır. Bu adda tayfa başqa türkdilli xalqların (qazax, qırğız, başqırd) tərkibində də vardır.

Qalaiçi or., mür. Babək r-nu ərazisində dağ. Dağın adı oradakı orta əsrlərə aid qala xarabalıqları ilə əlaqədardır. Dağın zirvəsi qala divarları ilə əhatə olunaraq onun içində qaldığına görə belə adlanmışdır.

Qalakənd oyk., mür. Gədəbəy r-nunun Rüstəm Əliyev i.ə.v.-də kənd. Şəmkir çayının sahilində, Şahdağ silsiləsinin ətəyindədir. XIX əsrdə kənd Qarabulaq (indiki Rüstəm Əliyev) kəndində ucalan dağın zirvəsindəki Koroğlu qalasına görə belə adlanmışdır. Bəzi tədqiqatçılara görə, həmin qalanın keçmiş adı Nizami Gəncəvinin “Xosrov və Şirin” poemasında qeyd etdiyi Pərisuz olmuşdur.

Qalaqoparan b a x: Kələqoparan.

Qalaqova or., mür. Quba r-nu ərazisində dağ. Baş Qafqaz silsiləsinin yamacında, Qaraçayın sahilindədir. Qalaqiyyə variantında da qeydə alınmışdır. Yerli əhali oronimi Kələqova kimi tələffüz edir. Bu ad *qala* sözündən və *qubalqova* etnonimindən düzəlib, “qubaların qalası” mənasındadır. XVII əsrə aid məlumatlara görə, dağda həqiqətən qəd. qala xarabalığı varmış.

Qalaqu or., mür. Quba r-nu ərazisində dağ. Dəhnə çayının sol sahilindədir. Hün. 1952 m. Əsl adı Qalakudur. Dağın adı *qala* və tat dilindəki *ku* (dağ) sözlərindən ibarətdir. Dağın zirvəsində qəd. qala xarabalıqları vardır.

Qalaquzey or., mür. Şəki r-nu ərazisində dağ. Oronim *qala* və *quzey* (dağın gün düşməyən, q. hissəsi) komponentlərindən düzəlib, dağın quzey hissəsindəki qala xarabalığının varlığı ilə bağlı yaranmışdır.

Qalal oyk., sadə. Zaqatala r-nunun Əli Bayramlı i.ə.v.-də kənd. Qaraçayın (Qanıx çayının qolu) sahilində, Baş Qafqaz silsiləsinin yamacındadır. Əsli Kələl olmalıdır. Kəndi Dağıstanın Rutul r-nunun Kələl kəndindən XVII əsrdə köçüb gəlmiş ailələr salmışlar və keçmiş yaşayış məntəqəsinin adını da özləri ilə gətirmişlər.

Qalamal or., mür. Şamaxı r-nu ərazisində Haramı silsiləsinin şm. hissəsində zəif fəaliyyətdə olan böyük palçıq vulkanı. Oronim *qala* və *mal* (bir çox qəd. xalqların toponimiyasında dağlıq ərazilərin adlandırılmasında işlədilən coğrafi termin) komponentlərindən düzəlib, “qala olan yüksəklik” mənasındadır.

Qalaputa or., mür. Astara r-nunda dağ. Talış silsiləsinin zirvələrindən biridir. Hün. 2095 m. Oronim *qala* və *putalbudı* (yer) sözlərinin birləşməsindən ibarət olub, “qala yeri” mənasını bildirir.

Qalatap or., mür. Qəbələ r-nu ərazisində, Savalan silsiləsində dağ. Oronim *qala* və *tap* (dağ yamacında kiçik düzən, terraslararası geniş düz) sözlərindən ibarət olub, “qala yaxınlığındakı düzən” mənasını bildirir.

Qalaybuğurt oyk., sadə. Şamaxı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Ağsu çayının sahilində, Niyaldağ silsiləsinin ətəyindədir. Yaxınlığındakı qəd. Buğurt (Qalaye-Buğurd) qalasının adını daşıyır. Yazılı mənbələrdə adı ilk dəfə XIII əsrdən məlumdur. Qalanın özü isə arxeoloji qazıntılara görə, XI əsrdən mövcuddur. Buğurd qalasını 1538-ci ildə Səfəvi hökmdarı I Təhmasib dağıtmışdır. Qala öz adını Buğur (Bukur) dağının adından almışdır ki, bu da qəd. türk dillərindəki *buqur* (qozbel) sözündəndir. Buqurdağ “qozbel dağ” mənasını verir. Sonralar danışıda *buqur* sözünə *t* səsi əlavə olunmuşdur. XIII əsr müəllifi Zəkəriyyə Qəzvini qalanın adını Biqur kimi qeydə almışdır. S.Ə.Şirvaninin söylədiyinə görə, bu qalanın əsası hələ ilk Şirvanşahlar tərəfindən qoyulmuşdur. Qala keçmişdə əhali arasında Qız qalası da adlanmışdır. Beləliklə, qalaya dağın adı verilmişdir. H.Ciddi bu adın türk dillərindəki *berkut* (qartal) quşunun adından olduğunu göstərmişdir. Lakin qala qəd. mənbələrdə Boykur formasında olmuşdur. Deməli, *d* səsi sonralar danışıda əlavə olunmuşdur. Əslində isə dağın adı başqa türk dillərindəki *buxur/bokur* sözündəndir ki, bu da “dağ çıxıntısı” deməkdir. Belə ki, qala XVI əsrdə dağıldıqdan sonra əhalisi səpələnmiş və bir hissəsi indiki Göyçay r-nundakı Bığır (*bukur* sözündən təhrif) kəndinin əsasını qoymuşdur.

Qalaybuğurt *hidr., sadə.* Şamaxı r-nunun Qalaybuğurt kəndi yaxınlığında min. bulaq. 1200 m. yüksəklikdədir. Yerli əhali bu bulaqdan müalicə məqsədilə istifadə edir. Bulaq öz adını yaxınlıqdakı Qalaybuğurt kəndinin adından almışdır.

Qalayçılar *oyk., sadə.* Ağdam r-nunun Əlimədədli i.ə.v.-də kənd. Qavartu çayının sahilində, Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Bu ad sənət, peşə bildirən *qalayçı* sözü və -lar cəm şəkl.-sindən ibarət olub, sakinlərinin vaxtilə qalayçılıq sənəti ilə məşğul olmasını bildirir. Digər məlumatlara görə, *qalayçılar* nəsil adı olmuşdur.

Qalayxudat *oyk., mür.* Quba r-nunun Xınalıq i.ə.v.-də kənd. Qudyal çayının sahilində, Baş Qafqaz silsiləsinin yamacındadır. Bu ad ilk dəfə XVI əsrə aid mənbədə xatırlanır. Fars dilinin qrammatik normaları əsasında yaranmış Qalaye-Xudat formasından təhrifdir. Fars dilindəki qala ("ye" izafət göstəricisidir) və xudat ("hakim, hökmdar" qədim mənası "Allah") sözlərindən ibarət olub, "hökmdar qalası, hakim qalası" mənasını bildirir. Quba xanlığının ilk iqamətgahı olmuşdur.

Qalgiyə *or., mür.* Quba və Şamaxı r-nları sərhədində dağ. Baş Qafqaz silsiləsinin zirvəsidir. Hün. 1992 m. Qalgiyz variantında da qeydə alınmışdır. Oronim bir çox xalqların toponimiyasında işlənən *qal* (yalın, yumru dağ) və Azərb. dilinin dialektlərindəki *qiy/giy* (zirvə) komponentlərindən düzəlib, "yalın, yumru dağ zirvəsi" deməkdir.

Qalican *or., düz.* Şamaxı r-nu ərazisində sıra dağlar. Mərəzə kəndindən şm.-da, Qozlu və Pirsaat çaylarının suayrıcında yerləşir. Hün. 1078 m. Dağın adı bəzi coğrafi ədəbiyyatlarda, həmçinin yerli əhali arasında Qılıcan şəklində işlədilir. Oronim *qılıc* (dağ tirəsi) terminindən və -an (cəmlilik bildirir) şəkl.-sindən ibarət olub, "dağ tirələri" mənasındadır.

Qalıncaq *oyk., sadə.* İsmayilli r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Kənd vaxtilə Qalıncaq adlanan sıx meşəli ərazidə salındığına görə belə adlandırılmışdır. Bu ad *qalın* (yəni "sıx") və -caq (söz-düzəldici şəkl.) komponentlərindən düzəlib, "sıx meşəli ərazi" mənasındadır.

Qalınçay *hidr., mür.* Şamaxı r-nu ərazisində çay. Hidronim *qalın* ("geniş" mənasında) və *çay* sözlərindən ibarət olub, "geniş məcralı çay" deməkdir.

Qalınqaya b a x: Gəlinqaya.

Qalmas *or., mür.* Salyan r-nu ərazisində dağ. Pirsaat çayının sol sahilindədir. Hün. 200 m. Dağda eyniadlı palçıq vulkanı da var. Oronim *qal* (yalın, yumru yüksəklik) və qədim türk dillərindəki *mas* (kükrəyən, uğuldayan) komponentlərindən düzəlib, vulkan mənşəli olması ilə əlaqədar adlandırılmışdır.

Qaloqova b a x: Qalaqova.

Qamışlı *oyk., sadə.* Astara r-nunun Kokolos i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Bu yaşayış məntəqəsi öz adını Qamışlı çayının (Lənkəran r-nu) adından almışdır. XX əsrin sonunadək vaxtilə burada məskunlaşmış ruslar tərəfindən Kamışovka adlanmışdır; 2. Kəlbəcər r-nunun Yanşaq i.ə.v.-də kənd. Qamışlı çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Yerli məlumatlara görə, keçmişdə Qaryagin qəzasının (indiki Füzuli r-nu) Mərcanlı kəndindən Qazıxan adlı bir şəxsin burada binəsi olmuşdur. Sonralar onun övladları həmin yerdə daimi məskən salmışlar. Kənddəki nəsilərdən biri indi də qazıxanlı adlanır. Qamışlı kəndi Qamışlı çayının adı ilə adlanmışdır.

Qamışlı *hidr., düz.* 1. Kəlbəcər r-nu ərazisində çay. Tərtər çayının qoludur. Çay sahillərində çoxlu qamış bitməsi ilə əlaqədar belə adlanmışdır. Çayın sahilində Qamışlı kəndi salındıqdan sonra qamışlığın çox hissəsi təmizlənmişdir. Lakin çayın q. sahili yaxınlığında Göl yeri adlanan qamışlıq qalmaqdadır; 2. Kəlbəcər r-nunun Ağdaban kəndi yaxınlığında göl. 1400 m. yüksəklikdə yerləşir. Şirin sulu, axarlı kiçik göldür. Mal-qara suvarmaq üçün istifadə edilir. Adını ətrafındakı qamışlıqdan almışdır. 3. Lənkəran r-nu ərazisində çay. Vaxtilə çayın ətrafında çoxlu qamışlıq olduğu üçün ruslar onu Kamışovka (qamışlıq) adlandırmışlar. 1976-cı ildə Xanbulançay deryaçası yaradıldıqdan sonra çay qurumağa başlamışdır.

Qamışlı *or., düz.* Culfa r-nu ərazisində dağ. Ərazisində qamış bitkisi çox olduğu üçün dağ belə adlandırılmışdır.

Qamışlıçal or., mür. Qazax r-nu ərazisində dağ. Hün. 700 m. Qamışlıçal variantında da qeyd alınmışdır. Oronim *qamışlı və çal* (təpə, dağın yamacı) komponentlərindən ibarət olub, “qamışlı təpə” mənasını bildirir.

Qamışlıgöl oyk., sadə. Cəlilabad r-nunun Xəlilli i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Kənd Qamışlı gölünün yaxınlığında salındığı üçün belə adlandırılmışdır.

Qamışovka b a x: Qamışlı.

Qamıştala oyk., mür. Balakən r-nunun Püştətala i.ə.v.-də kənd. Katex çayının sahilindədir. Oykonim *qamış və tala* sözlərinin birləşməsindən əmələ gəlib, “qamışlı tala” mənasını bildirir. Kənd Qamışlı adlı talada salındığı üçün belə adlanmışdır.

Qamqam oyk., sadə. Quba r-nunun Rustov i.ə.v.-də kənd. Çağacıq çayının sahilində, Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Rustov kəndinin keçmiş məhəllələrindən birinin adı olmuşdur. Kənd keçmişdə Rustov kəndinə məxsus mal-qara saxlanılan yer əsasında yaranmışdır. Məntəqə yerin adını qəbul etmişdir. Oykonimi fars dilindəki *qamə* (dayanacaq yeri, məskən) və *kam* (dərə, çökəklik, keçid, kiçik çay dərəsi) sözlərindən ibarət “kiçik çay dərəsində məskən” kimi izah edirlər. Kənd iki yamacın ətəyində, Qamqam çayının sahilindədir. Əslində kəndin adı çayın adından alınmışdır.

Qamqam hidr., sadə. Quba r-nu ərazisində çay. Digər adı Keş Qamqamdır. Hidronim suyun çıxardığı təqlidi səsin təkrarından yaranmışdır və qədim coğrafi adlardan biri hesab olunur.

Qanaçtala b a x: Göytala.

Qanakeçəl or., mür. Tovuz r-nu Ərazisində dağ. Oronim *qayna* (qaynaq, bulaq) və Azərb. dilinin dialektlərində “keçid, dağ keçidi” mənasında işlənən *keçəl* sözlərindən düzəlib, “bulağı olan dağ keçidi” mənasındadır.

Qandağ or., sadə. 1. Şərur r-nu ərazisində dağ; 2. Balakən r-nu ərazisində dağ silsiləsi. II əsrdə Orta Asiyada Səlcuq oğuzlarına qoşulmuş türkdilli *kandaq/xandaq* tayfasının adı ilə əlaqədar olması güman edilir. XIX əsrin əvvəllərində Şəki əyalətində Kandak, Gürcüstan ərazisində isə Aşağı Xandək və Yuxarı Xandək kəndləri vardı.

Qandax oyk., sadə. Zaqatala r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Deyilənə görə, bu kəndi vaxtilə Dağıstanın Xundax r-nunun Qandax kəndindən gəlmələr bina etdiyi üçün belə adlanmışdır. Əslində kənd öz adını ərazidəki *Qandağ/Qandax* dağ silsiləsinin adından almışdır.

Qandalar oyk., sadə. Tovuz r-nunun Çatax i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Bu oykonim rəsmi ədəbiyyatda Qandallar (Qandallı Alılar adından təhrifdir) kimi də işlənir. Yerli məlumata görə, yaşayış məntəqəsini çarizm dövründə Qazax mahalında vaxtilə qaçaqlıq etmiş Qandal Alı adlı şəxs salmışdır. XIX əsr ədəbiyyatına görə isə, yaşayış məntəqəsi quşçuların *qandalar* nəslinin adı ilə bağlıdır.

Qandırğa oyk., sadə. Qax r-nunun Zəyəm i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi qandırğa bitkisi çox olan yerdə salındığı üçün belə adlanmışdır.

Qanıx hidr., düz. Kürün ən böyük sol qoludur. Baş Qafqaz silsiləsinin c. yamacından başlanır. Yuxarı axarı Gürcüstan, aşağı axarı isə Azərb. ərazisindən axır, Mingəçevir su anbarına tökülür. Gürcüstan Respublikası sərhədi boyunca olan hissəsi Alazani adlanır. Strabon (I əsr) onun Albaniyadan (Qafqaz) axdığını və Xanes adlandığını yazmışdır. Qəd. gürcü mənbələrində Xantsixtskali formasında qeyd olunur. Qəd. alban tayfalarından biri olmuş ciqlblərin (özlərini yıxbı adlandıran müasir saxurların ulu əcdadları) məskun olduğu ərazidən axdığına görə ehtimal etmək olar ki, bu ad saxur dilindəki *xan* (çay) sözündən və *-ex* sözdüzəldici şəkilçisindən ibarətdir. Qanıx hidroniminin qədim forması Xanek olmuşdur. Həmin çayın adı ilə Albaniyanın şm.-q.-indəki mahal erməni mənbələrində Xeni, gürcü mənbələrində isə Qanuxi adlanmışdır.

Qanqalaş oyk., sadə. Astara r-nunun Siyaku i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Əsli Gəndəlaşdır. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə Lənkəran qəzasındakı Miki kəndinə məxsus oba yerində salınmışdır. Kənd *gəndəlaş* bitkisinin bol olduğu yerdə salındığı üçün belə adlanmışdır. Qanqalaş oykonimin yerli tələffüz formasıdır.

Qanlıdağ/Qanlıdağ or., mür. Gədəbəy r-nu ərazisində, Şahdağ silsiləsindən ayrılan

qol üzərində zirvə. Hün. 2022 m. Ətraf kəndlərin maldar əhalisi bu ərazidən yaylaq yurdu kimi geniş istifadə edir. XIX əsrə aid ədəbiyyatda və yerli əhali arasında Qanlı dağı formasında işlənir. Buna görə də bu oronimi türkdilli kanqlı tayfasının adı ilə bağlayırlar.

Qanlıgədik or., mür. Quba və Qəbələ r-nları sərhədində, Baş Qafqaz silsiləsində aşırım. Hün. 3215 m. Dağın adı *qanlı* və *gədik* (dağ belində aşırım) sözlərinin birləşməsindən əmələ gəlmişdir. Bu oronimin tərkibindəki *qanlı* sözü, rəvayətə görə, keçmişdə bu aşırımda baş vermiş bədbəxt hadisə ilə əlaqədardır.

Qanlıgöl hidr., mür. Bakı şəhərinin Yasamal r-nu ərazisində göl. Gölün adı ətrafında baş vermiş bədbəxt hadisələrlə bağlı yaranmışdır; 2. Şahbuz r-nu ərazisində göl. Keçəl dağın yamacında 2500 m. yüksəklikdə yerləşir. Şirin sulu göldür. 1965-ci ildən su anbarı kimi istifadə olunur. Suyu yayda Naxçıvan çayının sağ qolu olan Kükü çayı vasitəsilə Naxçıvan çayına axıdılır. Yerli məlumata görə gölə bu ad keçmişdə burada baş vermiş bədbəxt hadisə ilə əlaqədar verilmişdir; 3. Şamaxı r-nu ərazisində, Çigil (Sumqayıt çayının qolu) çayının sağ tərəfində göl. Şirin sulu, axarsız kiçik göldür. Yerli məlumata görə, vaxtilə bir çoban burada batdığına görə göl belə adlanmışdır; 4. Tərtər r-nu ərazisində göl. Murovdağ silsiləsinin yamacında, 2700 m. yüksəklikdə yerləşir. Deyildiyinə görə, bu ad yaylağa gəlmiş bir uşağın burada batmasından sonra verilmişdir.

Qanlıkənd oyk., mür. Kəlbəcər r-nunun Seyidlər i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Bu oykonim türk mənşəli *kanqlı* tayfasının adından və *kənd* sözündən ibarətdir. Kanqlıların adı III əsrdən məlumdur. Həmin tayfa qazaxların, qırğızların və qaraqalpaqların tərkibində də var. Orta Asiya kanqlıları VIII əsrdə Sırdərya hövzələrində yaşamış, sonra oğuzların təzyiqi ilə iki hissəyə parçalanmışdır. Bir hissəsi Aral dənizindən şm.-q.-ə hərəkət etmiş, digər hissəsi isə altı tayfa ilə birlikdə Səlcuq oğuzlarına qarışmışdır.

Qanza hidr., düz. Ordubad r-nu ərazisində çay. Ordubad çayının qoludur. Hidronimin

əslisi Qanca olub, “kiçik çay, çay qolu” mənasındadır.

Qanzaq hidr., düz. Xocalı r-nu ərazisində çay. Xaçın çayının qollarından biridir. Hidronim “kiçik çay, çay qolu” mənasındadır.

Qapanlı oyk., sadə. 1. Tərtər r-nunun Azad Qaraqoyunlu i.ə.v.-də kənd. Keçmiş adı Qarakötük Qapanlısı olmuşdur; 2. Tərtər r-nunun Qaynaq i.ə.v.-də kənd. Toxmaq adlı Təpənin yaxınlığında salındığı üçün Toxmaq Qapanlısı da adlanır; 3. Tərtər r-nunun Qarağac i.ə.v.-də kənd. Keçmiş adı Məmmədtava Qapanlısı olmuşdur; 4. Tərtər r-nunun Soyulan i.ə.v.-də kənd. Keçmiş adı Alışar Qapanlısı olmuşdur. Yaşayış məntəqələrini indiki Ermənistanın Qafan (Qapan, Qapanat da adlanırdı) mahalından gəlmiş ailələr saldığına görə belə adlanmışdır; 5. Şəmkir r-nunun Qaracəmirliləri i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Kənd keçən əsrdə indiki Ermənistanın Qafan mahalından gəlmiş azərb.-lər tərəfindən salınmışdır. Sonralar burada məmmədəli nəslinin məskunlaşması nəticəsində kənd Məmmədəlilər adlanmışdır. 1994-cü ildə əvvəlki Qapanlı adı özünə qaytarılmışdır.

Qapanlı düzü or., mür. Tərtər r-nu ərazisində düz. Oronim peçeneqlərin kapan tayfasının adı ilə bağlıdır. Çöl tədqiqatları zamanı Şəmkir çayının sağ sahili ilə Kür arasında Qapaklı adlı xarabalıq həmin r-nun Morul kəndinin ərazisində Qapanlı yeri adlı obyekt, Dağıstanda Perik çayının mənbəyində də Qapak adlı iki kənd) qeydə alınmışdır. Bütün bunlar göstərir ki, Qapanlı düzü oronimində *qapan* tayfasının adı saxlanılmışdır. XIX əsrdə Gəncə qəzasında maldar həyat keçirən bir tayfa qapanlı adlanırdı. Mirzə Adıgözəlbəy yazır ki, Qapan Qarabağın qədim və yerli ellərindən biridir.

Qapdağ/Qapıdağ or., mür. Balakən r-nunda silsilə, Baş Qafqaz silsiləsindən ayrılan qoldur. Mazım və Balakən çaylarının suayrıcında yerləşir. Oronim *qapı* (“keçid” mənasında) və *dağ* sözlərindən ibarət olub, sıra dağların bir tərəfindən o biri tərəfinə “keçidi (aşırımı) olan dağ” mənasını bildirir.

Qapıcıq or., sadə. Ordubad r-nu ilə Qacaran r-nu (Ermənistan) sərhədində dağ. Zən-

gəzur silsiləsinin ən yüksək zirvəsidir. Hün. 3906 m. Alagöz zirvələrindən sonra Kiçik Qafqazda ən yüksək zirvədir. Oxçu və Gilan çaylarının suayınıdadır. Dağ keçidi, aşırımı olduğu üçün belə adlanmışdır.

Qapıçay hidr., mür. Qax r-nu ərazisində çay. Qanix (Alazan) çayının sol qoludur. Əslində Qapaçaydır. Qədim türk dillərindəki *qapa* (hündür, yüksəyə qalxmış) sözündən və *çay* terminindən ibarətdir. Ehtimal ki, “yüksəklikdən, hündürdən axan çay” mənasındadır.

Qapıçay oyk., sadə. Qax r-nunun Güllük i.ə.v.-də qəsəbə. Qapıçayın mənbə hissəsində, Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi Böyük Vətən müharibəsindən sonrakı illərdə kərpic zavodunun fəhlələri üçün salınmışdır. Qəsəbə Qapıçayın mənbəyində yerləşdiyinə görə həmin çayın adı ilə adlanmışdır.

Qapıçıməhlə oyk., mür. Astara r-nunun Süpəribağ i.ə.v.-də kənd. Astara çayının sahilində, Lənkəran ovalığındadır. Əslində kəndin adı Qıpçaqməhəllə olmalıdır. Tarixi faktlar göstərir ki, həmin kəndin əhalisi türkdilli qıpçaqlar olmuşdur. Kəndin adı “qıpçaqlar yaşayan məhəllə” mənasındadır. Bu adın Qapıçıməhlə şəklində fonetik dəyişikliyə məruz qalması dil hadisəsidir.

Qapıqaşqara hidr., sadə. Şahbuz r-nu ərazisində çay. Naxçıvan çayının sağ qoludur. Çayın adı başlanğıcını götürdüyü Qapıqaşqara dağının adı ilə əlaqədardır. Qapıqaşqara adı *qapı* (keçid, aşırım), *qaş* (dağ çıxıntısı) və *qara* (böyük) sözlərindən ibarət olub, “keçidi olan böyük dağ çıxıntısı” mənasındadır. Dağın adı Qapıdaşqara variantında da qeydə alınmışdır. Hidronimin ikinci komponenti (qaşqara) Qoşqar və Quşqara toponimləri ilə eynilik təşkil edir.

Qara Nuru oyk., sadə. Saatlı r-nunda kənd. Muğan düzündədir. Çarizmin köçürmə siyasəti nəticəsində rus kəndliləri məskunlaşdıqdan sonra kəndin adı dəyişdirilərək Petropavlovka adlandırıldı. Sovet hakimiyyəti zamanı inqilab rəmzi kimi kəndə Krasnoselski adı verildi. 1992-ci ildə kəndin əsl adı bərpa edildi. Ehtimal ki, kəndin adı Qara Nuru şəxs adındandır.

Qara Siyəzən oyk., mür. Dəvəçi r-nunda kənd. Düzenlikdədir. Vaxtilə burada Ağ Siyəzən və Qara Siyəzən adlı kəndlər vardı. Ağ Siyəzən artaraq XIX əsrin axırlarında d.y. çəkiləndə Siyəzən stansiyası adlanmış və onun əsasında indiki Qızılburun yaranmışdır. Kənd həm də Siyəzən adlanır. Siyəzən toponimi İran dillərindəki *siyahı* (qara) və *dan/zan* (quyu, bulaq, qaynaq) sözlərindəndir. Oradakı neft qaynaqlarını əks etdirir.

Qaraağac oyk., sadə. 1. Cəlilabad r-nunun Xəlilli i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Kənd Qaraağac yeri adlı sahədə salındığı üçün belə adlandırılmışdır; 2. Qubadlı r-nunun Qaracallı i.ə.v.-də kənd. Həkəri çayının sahilində, dağlıq ərazidədir. Əsl adı Qaraağaclıdır. Yaşayış məntəqəsi Qaraağaclı adlı yerdə salındığı üçün belə adlanmışdır. Ərazi isə burada uzunömürlü *qaraağac* bitkisi bol olduğundan bu adı almışdır; 3. Sabirabad r-nunun Minbaşı i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Muğan düzündədir. Keçmiş adı İbrahimtugay olmuşdur. Kənd qaraağac çox olan sahədə salındığı üçün belə adlanmışdır.

Qaraağac hidr., sadə. Zaqatala r-nu ərazisində çay. Qaraçayın (Muxax çayı hövzəsi) sağ qoludur. Mənbəyini Baş Qafqaz silsiləsinin c. yamacından (2600 m. yüksəklikdən) alır. Çay vaxtilə mövcud olmuş Qaraağac kəndinin adı ilə adlanmışdır.

Qaraağacı oyk., sadə. Tərtər r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Əsl adı Qarahacıdır. Yerli məlumata görə, Qarahacı kəndin əsasını qoymuş şəxsin adıdır. Kəndin adı XIX əsrə aid rus ədəbiyyatında Karaqadji şəklində yazılmışdır.

Qaraarx oyk., sadə. Samux r-nunun Qarayeri qəsəbə i.ə.v.-də qəsəbə. Qoşqar çayının (Kürün qolu) sahilində, Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Qəsəbə öz adını oradakı Qaraarx adlı xutorun adından almışdır. Xutor isə (əvvəllər rus knyazı Qolitsının adını daşımışdır) ərazidəki eyniadlı arxin adı ilə adlanmışdır. *Qaraarx* (Qoşqar çayına işarədir) “böyük çay qolu” deməkdir.

Qaraarxac or., mür. Gədəbəy r-nunun c.-unda dağ. Şahdağ silsiləsinin zirvəsidir. Hün. 3062 m. Oronim *qara* (burada “böyük”) və *arxac* (isti mövsümdə dağ döşündə qoyun-

ların gecələr saxlandığı yer) sözlərindən ibarət olub, "böyük arxac" mənasını bildirir.

Qarababa *oyk., sadə*. 1. Şahbuz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Naxçıvan çayının (Arazın qolu) sol sahilində, Zəngəzur silsiləsinin ətəyindədir. Kənd XIX əsrin əvvəllərində Hümbət bəy adlı şəxsə məxsus idi. Onun atası Qarababa bəy əvvəlcə rəiyyəti ilə birgə Qarabağda yaşamışdır. Qarabağ xanı ilə arası dəydikdən sonra Naxçıvan zonasında məskunlaşaraq yaşayış məntəqəsi salmışdır. Kənd həmin bəyin adı ilə adlanmışdır; 2. Zəngilan r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Oxçu çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi Qarababa adlı şəxsin adını daşıyır.

Qarabağ *oyk., sadə*. Azərb.-da tarixi ərazinin adıdır. Kiçik Qafqaz dağlarından başlamış Kür və Araz çayları arasındakı ərazini əhatə edən Qarabağ ən qədim insan məskənlərindən biridir. Tunc dövrünə aid Xocalı-Gədəbəy mədəniyyətinin abidələri də ilk dəfə burada aşkar edilmişdir. Qədim dövrdən Qafqaz Albaniyasının tərkib hissəsi olan Qarabağda alban, arran, qoroz, uti, qarqar, peçeneq və b. tayfalar yaşayıb. Qarabağ bir neçə tarixi vilayət və əyalətlərə bölünürdü. IV əsrdə burada xristianlıq yayılmağa başladı. V əsrdə hunlar, VII əsrdə xəzərlər Qarabağda məskunlaşmışlar. Ərəblər Qarabağı işğal etdikdən sonra, VIII əsrdən başlayaraq burada islam dini yayılmağa başladı. Bu vəziyyət əhalinin etnik tərkibinin formalaşmasının iki istiqamətdə getməsinə mühüm təsir göstərdi. Uzun müddət erməni və alban kilsələri arasında gedən iyerarxiya mübarizəsi zamanı ərəb xilafətinin zoru və erməni kilsəsinin təzyiqi nəticəsində Qarabağın dağlıq ərazisində (xüsusilə Arsaxda) yaşayan əhali tədricən qriqorianlaşdı (xeyli sonralar onlar tədricən erməni dilini və mədəniyyətini mənimsəyərək erməniləşdilər). Arranda, əsasən şəhərlərdə yaşayan əhali isə islam dinini qəbul etdi. IX əsrdə Babəkin başçılıq etdiyi azadlıq hərəkatı Qarabağa da yayılmışdı. Qarabağ X əsrdə Şəddadilərin, XI əsrin birinci yarısından isə Səlcuqların hakimiyyətinə keçdi. XII əsrin ikinci yarısından Qarabağ Eldəgəzlər dövlətinin mühüm əyalətlərindən

biri idi. XIII əsrin 30-cu illərində monqollar Qarabağı işğal etdi. XV əsrdə əvvəl Qaraqoyunlu, sonralar isə Ağqoyunlu dövlətinin tərkibində olan Qarabağ 1501-ci ildən Səfəvilər dövlətinin hakimiyyətinə keçdi. Səfəvilər dövlətinin ən böyük ərazi inzibati bölgələrindən biri də mərkəzi Gəncə şəhəri olan Qarabağ bəylərbəyliyi idi. Bəylərbəyliyi Azərb.-nın qacar tayfasından olan ziyadoğulları nəslini idarə edirdi. Nadir şahın ölümündən sonra XVIII əsrin 40-cı illərində Azərb.-da yaranmış ən güclü feodal dövlətlərindən biri Qarabağ xanlığı idi. Geniş ərazini əhatə edən Qarabağ xanlığı Pənahəli xan və onun oğlu İbrahimxəlil xanın dövründə xeyli möhkəmləndi. Bu dövrdə xanlığın ərazisində Pənahabad (Şuşa), Bayat, Şahbulaq, Əsgəran, Xankəndi və s. kimi qala və yaşayış məntəqələrinin əsası qoyuldu. 1813-cü ildə Gülüstan sülh müqaviləsinə əsasən Azərb.-nin şm.-i, o cümlədən Qarabağ Rusiyaya birləşdirildi. Bundan sonra Qarabağ əhalisinin etnik tərkibində dəyişikliklər baş verdi. Qarabağdan xeyli azərb. Arazdan c.-dakı Azərb. torpaqlarına köçdü, əvəzində isə İran və Türkiyədən on minlərlə gəlmə erməni ailəsi burada yerləşdirildi. Ermənilərin məskunlaşdığı azərb. kəndlərinin əksəriyyətinin adı sonralar tədricən dəyişdirildi. Azərb.-da Sovet hakimiyyəti qurulduqdan sonra Azərb. MİK-in dekretinə (1923, 7 iyul) əsasən, Qarabağın dağlıq hissəsində Azərb.-nin tərkibində mərkəzi Xankəndi (1923-1991-ci illərdə Stepanakert) olmaqla Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayəti yaradıldı. Qarabağın digər ərazisində isə ayrı-ayrı inzibati r-nlar təşkil edildi. Mənbələrdə Qarabağ adı 1284-cü ildən məlumdur. Erkən orta əsrlərdə Qarabağ düzü alban tayfası qarqarların adı ilə Qarqar düzü adlanırdı. Bəzi tədqiqatçılar düzün öz adını vaxtilə mövcud olmuş Qarabağ şəhərinin adından aldığını göstərirlər. Onlar bu fikirdə Həmdullah Qəzviniyə (XIV əsr) əsaslanırlar. A.Oleari (XVII əsr) öz xəritəsində indiki Horadiz d.y. stansiyasından ş.-də, Cənubi Azərb. ərazisindəki Aslandüz kəndindən şm.-də, Qarasu çayının mənsəbində Qarabağ adlı yaşayış məntəqəsinin adını qeyd etmişdir. Bu adın *qara* (böyük) və *bak* (qədim türk dillərində

“el”, “tayfa”, “soy”) sözlərindən ibarət olduğunu ehtimal edənlər də var. Məlum olduğu kimi, qədim kəngər-peçeneqlərin tərkibində *qarabağ* adlı tayfa da var idi. Peçeneqlər hələ eramızın əvvəllərindən Azərb.-da yaşamışlar. Məhz buna görə də bu adı həmin tayfanın adı ilə əlaqələndirirlər. Qarabağ toponiminin yayılma arealı genişdir. Türkdilli xalqların toponimiyasında Qarabağlı (Özbəkistan), Qarabağ (Türkmənistan, Əfqanıstan, Şimali Qafqaz, Tacikistan, Türkiyə) və s. toponimlər qeydə alınmışdır.

Qarabağ or., sadə. 1. Azərb.-nın c.-q.-ində dağ silsiləsi. Şm.-q.-dən c.-ş.-ə dağru təqr. 100 km. məsafədə uzanır. Ən hündür zirvələri Qızqala (2843 m.), Böyük Kirs (2725 m.), Alaqaya (2583 m.) və b.; 2. Qazax r-nu ərazisində dağ. Oronimlər eyniadlı tarixi ərazinin adından yaranmışdır.

Qarabağ düzü or., mür. Azərb.-da düzənlik. Kür-Araz ovalığının bir hissəsidir. Şm.-q.-dən Gəncə-Qazax düzənliyi, q.-dən Kiçik Qafqazın Murovdağ və Qarabağ silsiləsi, c.-dan və c.-ş.-dən Mil düzü ilə əhatə olunur. Şirvan düzündən Kür çayı vasitəsilə ayrılır. Eyniadlı tarixi ərazinin adını daşıyır.

Qarabağlar oyk., sadə. 1. Göyçay r-nunun Şəhadət i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. XIX əsrin ortalarında Gəncə qəzasında yaşamış *qarabağlar* tayfasından on bir ailənin Göyçay qəzasına gələrək məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır; 2. Xanlar r-nunun Çoban Abdallı i.ə.v.-də kənd. Gəncə çayının (Kürün qolu) sahilində, Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Yaşayış məntəqəsi XVIII əsrdə Qarabağ xanı Pənahəli xanın Naxçıvandan Qarabağa köçürdüyü kəngərlilərin *qarabağlar* tirəsinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. XIX əsrdə *qarabağlar* tayfasının Gəncə qəzasında yaşaması haqqında məlumat vardır; 3. Şərur r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dərələyəz silsiləsinin ətəyindədir. Kəndin adı eramızın əvvəllərində hun tayfaları tərkibində Cənubi Qafqaza gəlmiş türkdilli kəngərlər-peçeneqlərin *qarabağlar* tayfasının adı ilə bağlıdır.

Qarabağlı oyk., düz. 1. Xaçmaz r-nunun Niyazabad i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Yaşayış məntəqəsi 1780-81-ci

illərdə Quba xanı Fətəli xanın Qarabağ xanlığından köçürüb apardığı ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır; 2. Salyan r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsini 1840-cı ildə Qarabağdan köçüb gəlmiş ailələr bina etmişlər; 3. Samux r-nunun Poylu i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi Qarabağdan köçüb gəlmiş ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonimlər “Qarabağdan olanlar, Qarabağdan gələnlər” mənasındadır.

Qarabağlılar oyk., sadə. Tovuz r-nunun Qəribli i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Mənşəyinə görə qədimdən Qazax zonasında yaşamış *qarabağlar* tayfasının adı ilə bağlıdır. Qarabağlar erkən orta əsrlərdə Gürcüstan, Albaniya (Qafqaz) və Ermənistan sərhədlərində yaşayan peçeneqlərin qarabağ qolunun adıdır. Sonralar orta əsrlərdə *qarabağlar* qazaxlar tayfasının tərkibində olmuşlar. Ümumiyyətlə, Qarabağ/Qarabağlar/Qarabağlılar adları Azərb.-da çox geniş yayılmışdır. Belə ki, Azərb.-nın böyük bölgəsi olan Qarabağ mahalından başqa, Naxçıvan ərazisində, Ağstafa, Ağsu, Qazax, Əli Bayramlı, Göyçay, Oğuz, Xanlar, Xaçmaz, Salyan və b. r-nlarda bu adda kəndlər qeydə alınmışdır. Qarabağlıların, eyni zamanda Cənubi Azərb.-da, Orta Asiyada, Türkiyədə, Əfqanıstanda, İranda, Stavropolda, Volqoqradda yaşadıkları haqqında məlumatlar vardır. Bu ada ilk dəfə Gəncəli Kirakosun (1201-1256) “Tarix” əsərində rast gəlinir. Bir qədər sonra (1284) Rəşidəddin də bu etnonim haqqında məlumat vermişdir.

Qarabaqqal oyk., sadə. Göyçay r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Göyçayın sahilində Şirvan düzündədir. Oykonim orada yaşamış *qarabaqqal* nəslinin adını əks etdirir. Yerli məlumata görə, kəndin əhalisi Qarabağ xanlığından köçüb gəlmişdir. Başçıları guya baqqallıqla məşğul olmuş Qara adlı şəxs olduğu üçün nəsil belə adlanmışdır.

Qarabalaca/Qarbalaca hidr., mür. Cəlilabad r-nu ərazisində çay. R-nun ərazisindən axıb, Qızılağac körfəzi ətrafındakı çeyillikdə itir. Hidronim “yeraltı qara (içməyə yaramayan) suların qidalanan balaca çay” mənasını bildirir.

Qarabaldır *oyk., sadə.* 1. Qax r-nunun Tasmalı i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir; 2. Oğuz r-nunun Kərimli i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Oykonim *qara* (burada “böyük” mənasında) və *baldır* (çixıntı) sözlərindən ibarət olub, “böyük çixıntı” deməkdir. Ümumiyyətlə, hələ qədimdən bədən üzvləri ilə oxşarlığı nəzərə alaraq coğrafi obyektləri burun, bel, barmaq, daban, dil və s. kimi sözlərlə adlandırmaq qanunauyğun hal olmuşdur. Tərkibində *baldır* komponenti olan toponimlər Tovuz rayonunda da mövcuddur (Ağbaldır dağı, Qarabaldır dağı). Deməli, kənd öz adını dağ adından almışdır. Araşdırmalar göstərir ki, *baldır* qəd. türk dillərində sırf coğrafi termin kimi “dağ çixıntısı” mənasında işlənmişdir.

Qarabatdağ adası *or., mür.* Xəzər dənizinin c.-q. sahilində, Qızılağac körfəzi zonasındadır. Dəniz səviyyəsinin aşağı düşməsi ilə əlaqədar körfəz öz formasını dəyişmiş ətrafdakı adalar bir-birilə birləşərək yarım-adağa çevrilmişdir. Dəniz qarğası olan *qarabatdağın* çox olması ilə əlaqədar ada belə adlandırılmışdır. Rusdilli ədəbiyyatlarda adanın adı tərcümə olunaraq Baklani kimi qeyd edilmişdir.

Qarabaş *or., mür.* Şahbuz r-nunda dağ. Oronim *qara* (pis, çətin keçilən) və *baş* (zirvə, dağ başı) komponentlərindən düzəlib, “çətin, əlçatmaz zirvə” deməkdir.

Qarabəy *or., sadə.* Tərtər r-nu ərazisində dağ. Hün. 1037 m. Dağ orada mövcud olmuş Qarabəy kəndinin adını daşıyır (Cavanşir qəzasında XIX əsrdə Böyük Qarabəy və Kiçik Qarabəy kəndləri olmuşdur). Bir ehtimala görə, *Qarabəy* şəxs adındandır. Digər ehtimala görə isə, oykonim *qəryə* (ərəbcə “kənd”) və *bəy* sözlərindən ibarət olub, “bəy kəndi” mənasındadır.

Qarabəyli *oyk., sadə.* 1. Laçın r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Mıxtökən silsiləsinin yamacındadır. Kəndin adı yaşayış məntəqəsinin əsasını qoymuş *qarabəyli* nəslinin adı ilə əlaqədardır; 2. Ucar r-nunda kənd. Şirvan düzündədir. Əsl adı Gəraybəylidir. Bu ad təhrif olunaraq Qarabəyli şəklində yazılmışdır. Yaşayış məntəqəsi Gəray bəy adlı şəxsə

mənsub ailələr məskunlaşdığına görə onun adı ilə adlandırılmışdır. 2001-ci ildən kəndin adı Gəraybəyli kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Qarabıx *or., sadə.* Qazax r-nunun şm.-q.-ində dağ. Hün. 659 m. Oronim *qara* (burada “sıx, qalın” deməkdir) və *bıx/bük* (türk dillərində “meşə” mənasındadır) sözlərinin birləşməsindən ibarət olub, “sıx, qalın meşə” mənasını bildirir. Dağ oradakı meşə sahəsinin adı ilə adlandırılmışdır.

Qaraboğaz düzənliyi *or., mür.* Samur-Dəvəçi ovalığının c. hissəsi. Sumqayıt çayı ilə Tuğ çayının arasındakı düzənin adıdır. Xəzərsahili boyunca uzanan bu düzənlikdən qışlaq kimi istifadə edilir. Oronimin tərkibindəki *qara* sözü “iri, böyük” mənasındadır; *boğaz* sözü isə ovalığın bu hissəsinin boğaz formasında daralmasını bildirir. *Qara*, həmçinin “pis, çətin” mənasına da uyğun gəlir; *boğaz*-iki düzənliyi birləşdirən ensiz ovalıq sahə kimi də anlaşılır. *Düzənlik* – coğrafi ədəbiyyata 30-cu illərdə daxil edilmişdir, yalnız nomenklatur termin kimi işlənmişdir.

Qaraboyunlar *oyk., sadə.* Tovuz r-nunun Sarıtala i.ə.v.-də kənd. R-n mərkəzindən təq. 40 km. c.-da, dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsinin burada məskunlaşmış *qaraboyunlu* tirəsinin adı ilə adlandırıldığı güman edilir.

Qarabörk *oyk., sadə.* Ucar r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. R-n mərkəzindən 3 km. c.-da, Şirvan düzündədir. Oykonim özündə qıpçaqların *qarabörklü* tayfasının adını əks etdirir. Etnotoponimdir.

Qarabucaq *oyk., sadə.* 1. Kürdəmir r-nunun Axtaçı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Oykonim XIII əsrdə monqolların tərkibində Azərb.-a gəlmiş noqayların bucaq tayfasının bir qolu olan *qarabucaqların* adı ilə bağlıdır; 2. Kürdəmir r-nunun Yenikənd i.ə.v.-də qəsəbə. Şirvan düzündədir. 1960-cı illərdə sovxoz fəhlələri üçün salınmışdır. Qəsəbə eyniadlı yaşayış məntəqəsinin adı ilə adlandırılmışdır.

Qarabulaq *oyk., sadə.* 1. Gədəbəy r-nunun Zəhmət kənd i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi 1926-cı ildə Qarabulaq (indiki Rüstəm Əliyev) kəndindən

köçüb gəlmiş ailələr tərəfindən salınmış və Q.Musabəyovun adı ilə adlanmışdır. 1953-cü ildən indiki adını daşıyır; 2. Xanlar r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. XIX əsrdə bu ərazidə ermənilər məskunlaşmışdı. 50-ci illərdə kəndin adı dəyişdirilib erməni ədibi, inqilabçısı A.F.Myasnikovun gizli təxəllüsü (Martini) ilə əlaqədar olaraq Martunaşen adlandırılmışdır. 1992-ci ildə kəndin keçmiş adı bərpa edilmişdir. Oykönim "gur sulu bulaq" mənasındadır. Kəndin ərazisindən eyniadlı çay da axır; 3. Xocalı r-nunda kənd. Köndələnçayın (Arazın qolu) sahilində, Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. XIX əsrin əvvəllərində Cənubi Azərb.-nin Qaradağ mahalından gəlmiş ailələrin Qarabulaq adlı yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır; 4. Qax r-nunun Sarıbaş i.ə.v.-də kənd. Kürmük çayının sahilindədir. Yaşayış məntəqəsi Qarabulaq adlanan ərazidə salındığı üçün belə adlandırılmışdır; 5. Oğuz r-nunun Böyük Söyüdlü i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin yamacındadır. Keçmiş adı Molla Qarabulaq olmuşdur. XIX əsrdə Şeki r-nunun Oxud kəndindən çıxmış ailələrin Filfili kəndi yaxınlığında Qarabulaq adlı yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Kəndin əsasını bir nəfər molla qoyduğuna görə Molla Qarabulaq adlanmış, sonralar *molla* sözü düşmüşdür.

Qarabulaq or., sadə. 1. İsmayilli r-nu ərazisində dağ. Baş Qafqaz silsiləsinin c. yamacında zirvədir. Hün. 2180 m.; 2. Oğuz r-nu ərazisində dağ. R-n mərkəzindən şm.-da yerləşir. Hün. 1208 m. Oronimlər ərazidəki eyniadlı bulaqların adından yaranmışdır.

Qarabulaq hidr., sadə. Xanlar r-nu ərazisində çay. Kürək çayının sağ qoludur. Çay adını hövzəsindəki eyniadlı bulaqdan almışdır.

Qarabulaqbaşı or., mür. Qazax r-nu ilə Gürcüstan sərhədində dağ. Çox güman ki, dağ ətəyindəki Qarabulağın baş tərəfində yerləşdiyi üçün belə adlanmışdır.

Qaraburc or., mür. İsmayilli r-nu ərazisində dağ. Oronim "yüksək zirvə" mənasındadır.

Qarabürç or., sadə. Şərur r-nunun Dəmirçi i.ə.v.-də kənd. Şərur düzündədir. Oykönim

nim *qara* və *bürç* (qala bürçü) sözlərindən düzəlib, "qara rəngə çalan bürç" mənasındadır. Kəndin adı oradakı qədim qala xarabalıqları ilə əlaqədar yaranmışdır. Oykönimin Qalabürç (qala bürçü) variantında olması da ehtimal edilir. 2003-cü ildən kəndin adı Qarabürç kimi rəsmiləşdirilmişdir. *Burç/burç* komponenti türk dillərində "bibər", "möhkəmləndirilmiş yer, səngər", "palıd qozası", "qüllə, minarə" (ərəb dilindən) mənalarında işlənmişdir.

Qaraburqa or., sadə. İsmayilli və Qəbələ r-nları sərhədində dağ. Baş Qafqaz silsiləsində zirvədir. Hün. 3346 m. Oronim *qara* (burada "dumanlı", "çənli" mənasında) və qəd. türk dillərindəki *burğa* (bürünmüş, örtülmüş) sözlərindən ibarət olub, "dumana bürünmüş dağ" mənasındadır. Qaraburğa dağının zirvəsi ilin çox vaxtında qara dumanla, çənlə örtüldüyünə görə belə adlandırılmışdır.

Qaraca or., sadə. 1. Daşkəsən və Xanlar r-nları sərhədində dağ. Bozdağ silsiləsinin q. qurtaracağında zirvədir. Hün. 200 m. Bir mülahizəyə görə, dağ süxurlarının rənginə görə belə adlanmışdır. Bu adın Qaraca şəxs adı ilə bağlı olması da ehtimal edilir; 2. Şamaxı r-nunun c. hissəsində dağ; 3. Yardımlı r-nu ərazisində dağ; 4. Yevlax r-nu ərazisində Bozdağ silsiləsinin ş. qurtaracağında dağ. Həmin r-ndakı Düzdağ qəsəbəsinin ş.-ində Qaraca yeri adlı sahə də vardır. Yerli məlumatlara görə, bu ad Qaraca adlı şəxsin adı ilə bağlıdır. Əslində oronimlər qılıçlı tayfasının *qaracalar* tirəsinin adını əks etdirir. Etnotoponimdir.

Qaracabinə oyk., mür. Balakən r-nunun Mahamalar i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Rəsmi sənədlərdə Qaracalar binə kimi də işlənir. Düzgün adı Qaracalılardır. Oykönim qılıçlı tayfasının *qaracalar* tirəsinin adı ilə bağlıdır. Kəndin adı bir sıra mənbələrdə Kaştan Qaracalar, Kuştan Qaracalar və s. kimi qeyd olunmuşdur. Hazırda kənddəki nəsillərdən biri Qaracayev soyadını daşıyır.

Qaracalal or., sadə. Babək r-nu ərazisində dağ. Sirab kəndindən ş.-dədir. Hün. 1473 m. Dağın adı çox güman ki, *qaracalar*

nəslinin adı ilə bağlıdır. Dağda Qaracalal adlı pir də var.

Qaracalar oyk., sadə. Saatlı r-nunun Vaxan i.ə.v.-də kənd. Araz çayının sahilində, Muğan düzündədir. Oykonim qılıçlı tayfasının *qaracalar* tireisinin adı ilə bağlıdır.

Qaracallı oyk., sadə. 1. Cəbrayıl r-nunun Balyand i.ə.v.-də kənd. Gəyən çölündədir; 2. Xaçmaz r-nunun Əhmədoba i.ə.v.-də kənd. Məzarçayın sahilində, düzənlikdədir. Kəngərlilərin *qaracallı* tayfasına məxsus ailələrin bir hissəsini 1781-ci ildə Qubalı Fətəli xan Qarabağdan öz xanlığının ərazisinə aparmışdı. Kənd də həmin ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır; 3. Qubadlı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Həkəri çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Kəndin adı XVIII əsrdə Naxçıvandan Qarabağlı Pənahəli xanın Qarabağa köçürdüyü kəngərlilərin *qaracallı* tayfasının adı ilə bağlıdır. Sonralar Qarabağda yaşamış *qaracallı*lar müxtəlif r-nlara yayılmış və *Qaracallı* adlı bir neçə yaşayış məntəqəsi bina etmişlər; 4. Ucar r-nunda kənd. Göyçay çayının sahilində, Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi kəngərlilərin *qaracallı* tayfasının məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Xanlar r-nu ərazisində bu nəslin adı ilə bağlı *Qaracallı* təpəsi (Əli Bayramlı kəndi) və *Qaracallı* dərəsi (Bolçalı kəndi) adlı iki obyekt qeydə alınmışdır.

Qaracanlı oyk., sadə. 1. Kəlbəcər r-nunun Abdullaşağı i.ə.v.-də kənd. Moz çayının (Tutqunçayın qolu) sahilində, dağətəyi ərazidədir. Alaqaya yaxınlığında olduğuna görə tam adı *Qaracanlı Alaqaya* olmuşdur. Keçmişdə maldarlıqla məşğul olmuş *qaracanlı* elinin adındandır; 2. Laçın r-nunun Pircahan i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı *Qaracanlı Zeynallı*dır. Keçmişdə burada *Qaracanlı* adlı iki kənd vardı. Bir-birindən fərqləndirmək üçün *Zeynallı* kəndi yaxınlığında yerləşdiyinə görə *Qaracanlı Zeynallı*, digəri *Güləbird* kəndinin yaxınlığında yerləşdiyinə görə *Qaracanlı Güləbird* adlanırdı. Kəndin adı *qaracanlı* tayfasının adı ilə bağlıdır.

Qaracəmirlı oyk., sadə. Şəmkir r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kür çayından 10 km.

aralı, Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Kəndin adı keçmişdə maldarlıqla məşğul olan Çülüklü, Qapanlı və Koltəknəli adlı kiçik məntəqələrin ümumi adı olan *Qaracəmirlı* icmasının adı ilə bağlıdır. Yerli məlumata görə, kəndi *Qaraca Əmir* adlı şəxs salmışdır. Bu oykonim "Qaraca Əmirin nəslı" mənasındadır.

Qaracıq oyk., sadə. Xaçmaz r-nunun Aşağı Zeyd i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Mənbələrin məlumatına görə, XVIII əsrdə Qarabağ xanı Pənahəli xanın Naxçıvanın Qaracıq (Qaracıq) kəndindən Qarabağa köçürdüyü kəngərlilərin bir hissəsini sonralar Qubalı Fətəli xan öz xanlığının ərazisinə aparmışdı. Kənd də həmin ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. *Qaracıq/Qaracıq* "qalın çubuqluq" mənasını bildirir. Naxçıvanda *çığ* müstəqil söz kimi indi də qalmaqdadır. *Çığ* söyüd çubuqlarından toxunulur, yayma lavaş çörəyini onun üstündə aparırlar.

Qaracıq Zeyd oyk., mür. Xaçmaz r-nunun Aşağı Zeyd i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin ortalarında Quba r-nunun Zeyd kəndindən bir qrup ailənin həmin kəndə məxsus qışlaq yerində məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Yeni yaşayış məskəni *Qaracıq* kəndinə yaxın olduğu üçün və Ağbil Zeyd kəndindən fərqləndirmək üçün belə adlandırılmışdır. Oykonim "Qaracıq kəndi yaxınlığındakı Zeyd kəndi" mənasındadır.

Qaracüzlü oyk., sadə. Qobustan r-nunun Qurbançı i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Əsl adı *Qaraqozludur*. XIX əsrdə Qozlu çayının sahilində maldarlıqla məşğul olan 13 ailədən ibarət kiçik elin adıdır. Sonralar *Qaraqozlu* adı *qoz* sözünün dialektlərdə həm də *cöüz/cövüz* formasında tələffüzünə görə *Qaracövüzlü/Qaracüzlü* şəklinə düşmüşdür.

Qaraçal or., mür. Qazax r-nu ərazisində dağ. R-nun q. hissəsində yerləşir. Hün. 930 m. Oronim *qara* (burada "böyük" deməkdir) və *cal* (təpə, yal) sözlərindən ibarət olub, "böyük təpə" mənasını bildirir.

Qaraçala oyk., mür. Salyan r-nunun eyniadlı qəs. i.ə.v.-də ştq. Kür çayının sahilində,

Cənub-Şərqi Şirvan düzündədir. İnkilabdan əvvəl bu ərazi İsmayıl bəy və Şahbaz bəy Hüseynbəyovların, Uğurlu bəy Şıxlibəyovun mülkü olmuş, Sovet hakimiyyəti qurulduqdan sonra milliləşdirilmiş və burada sovxoz təşkil edilmişdi. Oykonim *qara* (həmin sahədə çıxan qara suya görə) və *çala* (çökəklik) sözlərinin birləşməsindən əmələ gəlib, "qara suyu olan çökəklik yer" mənasını bildirir.

Qaraçay hidr., mür. 1. Dəvəçi r-nunda çay. Ataçayın sol qoludur; 2. Goranboy r-nu ərazisində çay. Goran çayından ayrılan qoldur. Çayın adı yuxarı axınında qaratorpaq ərazidən axdığına görə, suyunun bulanıq olması, həmçinin suyunun içməyə yararsız olması ilə əlaqədar yaranmışdır; 3. Qax r-nu ərazisində çay. Qax şəhərindən c.-da Kürmük (Qurmux) çayından ayrılıb, Alazan-Əyriçay çökəkliyindən axaraq Qanıx çayına tökülür; 4. Qəbələ r-nu ərazisində çay. Göyçayın sağ qoludur; 5. Quba və Xaçmaz r-nları ərazisində çay. Soldan Bəlgə və Adur, sağdan isə Nazir və Hamamçay çaylarının qollarını qəbul edir. Mənbəyini Baş Qafqaz silsiləsinin şm.-ş. yamaclarından (Qocadərəbəşi dağından, 2900 m. yüksəklikdən) alır, Xəzər dənizinə tökülür. Üzərində Nügədi və Alıç SES-lər tikilmişdir. Suyunun çox bulanıq olması ilə fərqlənir; 6. Zaqatala r-nu ərazisində çay. Muxax çayından ayrılır və sərbəst olaraq sol tərəfdən Qanıx çayına tökülür; 7. Zaqatala r-nunda çay. Qanıx (Alazan) çayının sol qoludur. Orta və aşağı axarında Muxax çayı adlanır. Mənbəyini Baş Qafqaz silsiləsinin c. yamaclarından (2800 m. yüksəklikdən) alır. Başlıca qolları sağdan Qarağac və Sabunçu çaylarıdır. Tez-tez sel hadisələri baş verir. Aşağı hissəsində bir çox qollara ayrılır. Ümumiyyətlə, Qaraçay adlı bütün çaylar suyu bulanıq olduğu üçün belə adlandırılmışdır.

Qaraçay oyk., sadə. Quba r-nunun Birinci Nügədi i.ə.v.-də qəsəbə. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi sahilində yerləşdiyi Qaraçayın adı ilə adlandırılmışdır.

Qaraçaycek oyk., mür. Xaçmaz r-nunun Aşağı Zeyd i.ə.v.-də kənd. Qaraçayın sahilində, Samur-Dəvəçi ovalığındadır. XIX əsrin ortalarında qızlıların yaşadığı Cek kəndindən

(Quba r-nu) bir qrup ailə Şabran düzündəki qışlağa köçərək məskunlaşmış və yeni yaranmış məntəqə Qaraçayın sahilində yerləşdiyindən belə adlandırılmışdır. Oykonim "Qaraçay sahilindəki ceklilər" mənasındadır.

Qaraçaylı oyk., düz. Dəvəçi r-nunun Beynəlmiləl i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Keçmiş adı Vasiloba Qaraçay olmuşdur. Oykonim "Qaraçay sahilindəki Vasiloba (Vasilioba)" mənasındadır. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin ortalarında Qaraçayın (Ataçayın qolu) ətrafında yerləşən Qırız kəndinin obalarından birinin yerində yaranmışdır. Sonralar oykonimin birinci komponenti düşmüş, ikinci komponentə *-lı* şəkl.-si əlavə edilmişdir.

Qaraçı oyk., sadə. Xaçmaz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Ağçayın sahilində, Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Oykonim türkdilli xalqlar içərisində qırışmal-cingənə və ya sığan adlanan, özlərini roma adlandıran *qaraçı* xalqının adı ilə bağlıdır. Farslar arasında "koulu" adı ilə tanınırlar. XIX əsrin əvvəllərində kəndin ərazisində bir neçə qaraçı ailəsinin yaşaması məlumdur. Mənşəcə Hindistanın Karaçı vilayətindən çıxmaları fikri geniş yayılmışdır. Onlar eramızın I minilliyinin sonunda Hindistanı tərk etmişlər. "Qaraçı" aşiq havası, orta əsrlərə aid Qaraçı karvansarası (Abşeron r-nu), antik dövrə aid yaşayış yeri olan Qaraçıbulaq (Ağsu r-nu) və s. məlumdur. Qaraçılar Azərb. ərazisində əsasən köçəri həyat sürürdülər. Xaçmaz r-nunda Qaraçı kəndinin, Hacıqabul yaxınlığında Qaraçı karvansarası, Ağdaş r-nu Mollalar kəndində Qaraçı təpəsi, İsmayılı r-nunda Nuran və Güyüm kəndləri arasında Qaraçıbulaq, Gədəbəy r-nunun Səbətkeçməz kəndi ərazisində Qaraçı boynu, Gədəbəy r-nunun Arısu kəndi ərazisində Qaraçı təpəsi, Zəngilan r-nunun Keçikli kəndi ərazisində Qaraçı çuxuru, Xanlar r-nunun Lahıc kəndi ərazisində Qaraçı dərə, Qaraçı çökəyi, Dəvəçi r-nu ərazisindəki Qarçeku (tat dilindən "Qaraçı dağı" kimi tərcümə olunur) toponimlərində qaraçı etnonimi iz buraxmışdır.

Qaraçinar oyk., sadə. Goranboy r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qaraçayın sahilində, Murovdağ silsiləsinin ətəyindədir. Keçmiş

adı Ağcaqaladır. Bu da kəndin yaxınlığında divarları ağımtıl rəngə çalan qala xarabalıqlarının olması ilə bağlıdır. Kəndin indiki adı orada mövcud olmuş çinar ağacı ilə əlaqədar yaranmışdır. *Qaraçinar* isə çinar bitkisinin növlərindən birinin adıdır.

Qaraçökü/Qaracökü *or., mür.* Dəvəçi r-nu ərazisində dağ. Beşbarmaq dağından c.-ş.-dədir. Hün. 773 m. Bu ad qismən təhrifə uğramışdır. Əsli Qərəçikudur. Bu oronim *qaracı* (etn.) və *ku* (tat. "dağ") sözlərinin birləşməsindən ibarət olub, "qaracı dağı" mənasındadır. Keçmişdə yay fəslində dağın yaxınlığında qaraçıların müvəqqəti düşərgə yeri olduğu üçün belə adlanmışdır.

Qaraçuxur *oyk., sadə.* Bakının Suraxanı r-nunda ştq. Abşeron yarımadasındadır. Yaşayış məntəqəsi yerləşdiyi eyniadlı ərazinin adı ilə adlanmışdır. Ərazi isə neft çıxarılan çökəklikdə yerləşdiyi üçün bu adı almışdır. 1964-1991-ci illərdə Serebrovski (1920-26-cı illərdə Azərb. neft sənayesində işləmiş A.P.Serebrovskinin (1884-1938) adı verilmişdi) adlanmışdır. 1991-ci ildən ərazinin adı özünə qaytarılmışdır.

Qaraçuxur *hidr., sadə.* Bakının Suraxanı r-nu ərazisində göl. Ağlar gölü də adlanır. Hidronim eyniadlı ərazinin adını daşıyır.

Qaraçuq *or., sadə.* Xocavənd r-nu ərazisində dağ. Qarabağ silsiləsinin Mil düzünə doğru uzanan hissəsidir. Qaraçuqun çobanı, Qaraçoban, Qaraçuq çoban dağı, Qaraca çoban dağı da adlanır. "Kitabi-Dədə Qorqud" dastanında Qaraçuqun adı çəkilir. Dastanın əsas qəhrəmanlarından biri Qaraçuq (Qaraca) çobandır. Dağın ərazisində Qaracuq taxıl yeri, Qaraca çobanın ağılı adlanan yerlər də mövcuddur. Yerli rəvayətə görə, Muğanlı kəndindən ş.-də Kəmərqayanın belində yerləşən Qaraca çobanın ağılı "Kitabi-Dədə Qorqud"da adı çəkilən Qaraca çobanın yurd yeri olmuş, hansı səbəbdənsə qoyunları daşlaşmışdır (orada qoyuna bənzər çoxlu qara daş mövcuddur). Dağın ətəyində Qaracuq çobanın köç yolu, Qaracuq çobanın sapand daşları, Qaraçuq çobanın qəbri adlı yerlər də vardır.

Qaraçuq/Qaraçiq *oyk., sadə.* Naxçıvan şəhərindən 3 km ş.-də qədim kənd. Sovet-

İran müqaviləsi (1963) əsasında, Araz su qovşağının tikintisi ilə əlaqədar Qaracuqun əhalisi yeni əraziyə köçürülmüşdür. Azəb.-nın dağ və dağətəyi r-nlarında əhali tərəfindən "Qaraçuxa", "Qaraçuxababa" ifadələri işlədilir. *Qaraçuxa* heyvanların, xüsusilə ev heyvanlarının pənahlı kimi səciyyələndirilir və ona dini rəng verilir. Qaraçuxa "Kitabi-Dədə Qorqud"da adı çəkilən Qaraçuq çobanın prototipidir. Qaraçay hövzəsində eyniadlı (Qaraçuxa) dağ vardır.

Qaraçuq gölü *hidr., mür.* Bu süni göl Naxçıvan şəhərindən 2 km. c.-q.-də yerləşməklə hələ keçən əsrin axırlarında Naxçıvanlı Adil xan tərəfindən yaradılmış və əkin sahələrinin suvarılması üçün istifadə edilmişdir. Yerli xalq Qaraçuq gölə Adilağagöl də deyir. Bu göl Araz çayının ikinci terrasından olub, dəniz səthindən 800 m. yüksəklikdə yerləşmişdir. Hidronim yaxınlığındakı eyniadlı yaşayış məntəqəsinin adını daşıyır.

Qaradağ *oyk., sadə.* 1. Ağsu r-nunun Rəhimli i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Əsli Qaradağlıdır. Yaşayış məntəqəsi *qaradağlı* tayfasının məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır; 2. Bakı şəhər i.ə.v.-də inzibati r-n. Abşeron yarımadasının c.-q. və Qobustanın c.-ş. hissəsində yerləşir. R-nun mərkəzi Qaradağ qəsəbəsidir. Bundan başqa, r-nun ərazisində 8 ştq. (Qobu, Korgöz, Duvanni, Güzdək, Lökbatan, Puta, Çeyildag və Şubanı) daxildir; 3. Bakının Qaradağ r-nunun Dənizkənarı qəsəbə i.ə.v.-də qəsəbə. Qəsəbə öz adını Bakının 46 km.-liyində olan Qaradağ d.y. stansiyasının adından almışdır. D.y. stansiyasının adı isə Qobustanın c.-ş.-indəki Qaradağ təpəliyinin adı ilə əlaqədardır; 4. Gədəbəy r-nunun Qumlu i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Yaşayış məntəqəsini 1927-ci ildə r-nun Aşağı Qumlu kəndindən köçüb gəlmiş ailələr salmışlar. Kənd yaxınlığındakı Qaradağ dağının adı ilə adlanmışdır. Cənubi Azərb. ərazisində Qaradağ/Qaracadağ adlı tarixi vilayət də mövcuddur. Hazırda Arasbaran adlanır. Mərkəzi Əhər şəhəridir. C.-dan Qaradağ dağları və Təbriz vilayəti, ş.-dən Ərdəbil, q.-dən Mərənd, Ələmdar-Kərgər mahalları, şm.-dan Araz çayı ilə əhatə olunur. Qaradağ Babək hərə-

katının mərkəzi olmuşdur. Xürrəmilərin əsas qalası olan Bəzz Qaradağda idi. Azərb.-da Səfəvilərin hakimiyyət başına keçməsində Qaradağ sufilərinin mühüm rolu olmuşdur. XVIII əsrin ortalarında Azərb.-da yaranmış xanlıqlardan biri də Qaradağ xanlığı idi. Bəzz və Qəhqəhə qalalarının xarabalığı, Şeyx Şəhabəddin Mahmudun (XIII əsr) türbəsi (Əhər şəhərində) Qaradağdadır. Qaracadağ toponimindəki *qaraca* komponenti "çox qara, tünd qara" mənasındadır.

Qaradağ or., mür. 1. Daşkəsən r-nu ərazisində dağ. Dağ süxurlarının rənginə görə belə adlandırılmışdır; 2. Gədəbəy r-nu ərazisində dağ. Şahdağ silsiləsinin şm. yamacında, Slavyanka kəndindən c.-da yerləşir. Hün. 1759 m.; 3. Şahbuz r-nu ərazisində dağ. Dağ süxurlarının rəngi qara rəngə çaldığı üçün belə adlandırılmışdır; 4. Şərur r-nu ərazisində dağ. Vulkan mənşəli bu dağın süxurları qara rəngə çaldığı üçün belə adlandırılmışdır.

Qaradağ Buduq oyk., mür. Xaçmaz r-nunun Hülövlü i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Oykonim *Qaradağ* və *Buduq* adlarının birləşməsindən yaranmış, Qaradağlı kəndi yaxınlığında yerləşdiyinə görə digər Buduq kəndindən (indiki Ağyazı Buduq) fərqləndirmək üçün belə adlanmışdır. Qaradağlı oykonimindən sonralar *-lı* şəkl.-si düşmüşdür. Toponim "Qaradağlı kəndi yaxınlığındakı Buduq kəndi" mənasındadır.

Qaradağlı oyk., sadə. 1. Ağdam r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir; 2. Ağdam r-nunun Qasımlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi düzənlikdədir. Keçmiş adı Evoğlu Qaradağlısı olmuşdur; 3. Ağdam r-nunun Ağdamkənd i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir; 4. Ağdaş r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Keçmişdə burada iki Qaradağlı kəndi olmuşdur. Bir-birindən fərqləndirmək üçün Padar kəndi yaxınlığında yerləşən kənd Qaradağlı Padar, digəri isə Qaradağlı Ceyman adlanırdı; 5. Beyləqan r-nunun Çəmənli i.ə.v.-də kənd. Mil düzündədir; 6. Bərdə r-nunun Güloğlular i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Bərdə şəhəri ilə birləşmişdir; 7. Füzuli r-nunun Qarakollu i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ş. ətəyin-

dədir; 8. Goranboy r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kürəkçayın (Kürün qolu) sahilində, Gəncə-Qazax düzənliyindədir; 9. Xaçmaz r-nunun Hülövlü i.ə.v.-də kənd. Qaraçayın sağ sahilində, dağətəyi ərazidədir; 10. Xocavənd r-nunda kənd. Xonaşen çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Vərəndəli olmuşdur. Vərəndə Dağlıq Qarabağın 5 tarixi mahalından (Dizaq, Vərəndə, Carabert, Xaçın və Talış) birinin adıdır. Vərəndələr mənşəcə qıpçaq tayfa birliyinə daxil olan tayfalardan biridir; 11. Şəki r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Əyriçayın (Qanıx çayının qolu) sahilində, Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir; 12. Tərtər r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir; 13. Tərtər r-nunun Qaraağacı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir; 14. Ucar r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi çaylaq ərazidə yerləşdiyi üçün 1930-cu ilədək Çaykənd Qaradağlısı da adlanırdı. Qaradağlı ən böyük Azərb. ellərindən birinin adıdır. Yaşayış məntəqələri mənşəcə Səfəvilərin hakimiyyət uğrunda mübarizəsində böyük rol oynamış qızılbaşların *qaradağlı* tayfasının məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Tayfa isə öz adını Cənubi Azərb.-ın Qaradağ mahalının adından almışdır. Səfəvilər hakimiyyətə keçdikdən sonra qaradağlılar müxtəlif ərazilərə yayılmışlar. Qaradağlı adlı kəndlər də məhz həmin tayfaya məxsus ailələrin etnik adını əks etdirir. Keçən əsrin 30-cu illərində Laçın r-nunun Güləbird kəndi yaxınlığında da Qaradağlı adlı kənd olmuşdur. Bu kəndin adı Sarı Aşığın bir bəyətində çəkilir. Keçən əsrin 60-cı illərində Ermənistan ərazisində Qaradağlı adlı kənd qeydə alınmışdır.

Qaradağlı hidr., sadə. Xocalı r-nu ərazisində çay. Qaradağlı kəndinin (Ağdam) adı ilə adlanmışdır. Keçmişdə çayın sahili həmin kəndin qışlaq yeri olmuşdur.

Qaradaş oyk., sadə. Tovuz r-nunun Böyük Qışlaq i.ə.v.-də kənd. Şahdağ silsiləsinin (Kiçik Qafqaz) şm. ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi kimi 1786-cı ildən məlumdur. Hələ qədimdən Xanbulaq dağında Armudluq adlı sahədən mis filizinin çıxarılmasına və torpağın qara rəngə çalmasına görə əraziyə

Qaradaş deyirdilər. Sonralar mädənin yerləşdiyi dağ da Qaradaş adlandırılmışdı. Burada salınmış yaşayış məntəqəsi də adını həmin dağın adından almışdır.

Qaradaş or., mür. Lerik r-nu ərazisində dağ. Vulkan mənşəli dağın tərkibi qara rəngə çalan maqmadan ibarət olduğu üçün belə adlanmışdır.

Qaradaşoğlu or., mür. Abşeronda dağ. Oronim "Kiçik Qaradaş" mənasındadır. Qaradaş adlı dağın yaxınlığındakı nisbətən alçaq dağ olduğu üçün belə adlandırılmışdır.

Qaradeyin oyk., sadə. 1. Ağdaş r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. R-n mərkəzindən 25 km. c.-q.-də, Ləki d.y. stansiyasından 16 km. aralı, Kür çayının sol sahilində, Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsini Qəbələ r-nunun Qaradeyin kəndindən gəlmiş ailələr salmışlar; 2. Qəbələ r-nunun Kürd i.ə.v.-də kənd. Ərəş düzündədir. Oykonimin *Qarategin* (qara şahzadə) sözündən olduğu ehtimal edilir. *Qaradeyin* keçmişdə Azərb.-da yaşamış kiçik bir elin adıdır.

Qaradəhnə or., mür. Gədəbəy r-nu ərazisində, Şahdağ silsiləsinin şm. yamacında zirvə. Hün. 1759 m. Dağın adı ərazisindəki dəhnənin adındandır. Oronim *qara* (burada "böyük") və *dəhnə* (fars. "ağız" deməkdir) komponentlərindən düzəlib. *Dəhnə* sözü toponimiyada müxtəlif mənələrdə işlənir: "arx başı", "arx başında bənd", "dərənin dar hissəsindən çayın düzənliyə çıxdığı yer" və s. Oronim "böyük arxın başında bənd" mənasındadır.

Qaradəhnə hidr., mür. Abşeron r-nunda çay. Samur-Dəvəçi ovalığında Ağzıbirçala gölündən başlayıb, Xəzər dənizinə tökülür. Hidronim "böyük arx başı" (burada Ağzıbirçala gölü nəzərdə tutulur) mənasındadır.

Qaradəmirçi oyk., sadə. Bərdə r-nunun Alpout i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Keçmişdə Həsirçi Qaradəmirçi də adlanırdı. Oykonim XVIII əsrin axırlarında Qazax mahalından Qarabağa köçmüş və burada maldarlıqla məşğul olmuş *qaradəmirçi* tayfasının adındandır. XIX əsrin əvvəllərinə qədər Qarabağda yaşamış bu tayfa sonra Qazax – Borçalı mahalına köçüb getmişdir. 1928-ci ildə qaradəmirçilər yenidən Qarabağa qayta-

rılmış onların adı ilə bağlı bir neçə kəndin əsası qoyulmuşdur.

Qaradərə hidr., mür. 1. Culfa r-nu ərazisində çay. Arazın sol qoludur. Mənbəyini Zəngəzur silsiləsinin c.-q. yamacından (2100 m. yüksəklikdən) alır. Aşağı axınında Yayçı çayı da adlanır. Hidronim eyniadlı dərənin adından yaranmışdır; 2. Zaqatala r-nu ərazisində çay. Qanıx çayının qollarından biridir. Hidronim "dərən çay dərəsi" mənasındadır.

Qaradərə oyk., sadə. Zəngilan r-nunun Ördəkl i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Vaxtilə baharlı tayfasına məxsus ailələrin qışlaq yeri olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi salındığı dərənin adı ilə adlandırılmışdır. Oronim isə "böyük dərə" mənasındadır.

Qaradırnaq oyk., sadə. Bərdə r-nunun Mustafaağalı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Əsl adı Qaradırnaqlıdır. Bu yaşayış məntəqəsi *qaradırnaqlı* nəslinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Xalq etimologiyasına görə, kənd Qaradırnaq ləqəbli şəxsin adı ilə adlanmışdır.

Qaradırnaq hidr., sadə. Kiçik Qafqazda (Kəlbəcər r-nu) kiçik bir çayın adıdır. Hidronim *qaradırnaqlı* nəslinin adı ilə adlandırılmışdır. Etnotoponimdir.

Qaradiş or., mür. Goranbay r-nu ərazisində dağ. Vulkanik qara rəngə çalan süxurlardan ibarətdir. Bu ad *qara* və *diş* (sütun, diş formalı çıxıntı) sözlərindən ibarətdir. Azərb.-da 3 yaşlı erkək qoyuna da *qaradiş* deyirlər. Güman etmək olar ki, dağın ərazisi müəyyən məqsədlə seçilmiş bu tipli qoyunların otlaq yeri olmuşdur.

Qaradolaq oyk., sadə. Ağcabədi r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Mil düzündədir. Bir müddət Şaumyankənd adlanmışdır. *Qaradolaqlar* qədimdə Naxçıvan ərazisində yaşamış və bir qismi kəngərlərin tərkibində XVIII əsrdə Pənahəli xanın Qarabağa köçürdüyü tirələr arasında olmuşdur. Kənd XX əsrin 30-cu illərində maldar *qaradolaqların* bir hissəsinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Qaradolaq qoyun cinsi də bu tayfanın adı ilə bağlıdır.

Qaradonlu oyk., sadə. İmişli r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Araz çayının sahilində,

Muğan düzündədir. Oykonim şahsevən tayfa ittifaqına daxil olan *qaradonlu* tayfasının adı ilə bağlıdır. Qaradonlular mənşəcə türkdilli qəd. *kanqlı/qanqlı* tayfasına mənsub olmuşlar. XIX əsrin sonlarında qaradonlular bir neçə tirəyə bölünmüşdülər. İmişli r-nunun adı da 1938-ci ilədək Qaradonlu olmuşdur.

Qaragöl oyk., sadə. Zəngilan r-nunun Şayıflı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi dərzi tayfasına məxsus keçmiş Qaragöl adlı qışlaq yerində salınmışdır. Qışlaq isə Keçəldağın şm. yamacındakı Qaragölün adı ilə adlanmışdır. Hidronimin tərkibindəki *qara* komponenti gölün şm. istiqamətində yerləşməsi ilə bağlıdır.

Qaragöl hidr., mür. 1. İsmayılı r-nu ərazisində şirin sulu kiçik göl. Girdiman çayının sağ sahili boyunda 1100 m. yüksəklikdə yerləşir. Arx vasitəsilə Girdiman çayına birləşdirilmişdir. Gölə su bulaq sularından toplanır. Göl suyunun rənginə görə belə adlanmışdır; 2. Kəlbəcər r-nu ərazisində şirin sulu, axarlı göl. Torağay çayı (Tərtərin qolu) hövzəsində, Gəmiş dağının (Murovdağ silsiləsi) c. yamacında 2500 m. yüksəklikdə yerləşir. Torağayçay Qaragölü də adlanır. Gölün ətrafı qara rəngə çalan vulkanın süxurlarından ibarət olduğuna görə belə adlanmışdır; 3. Laçın r-nu ərazisində 2 göl. Bunlardan biri Alagöllər dağının (Qarabağ yaylası) c.-q. yamacında 3050 m. yüksəklikdə yerləşir. Şirin sulu, axarlı göldür. İkincisi Keçəldağın şm. yamacında, Ermənistanla sərhəddə 2780 m. yüksəklikdə yerləşir. Şirin sulu axarsız göldür. Göllərə ətrafdakı süxurların qara rəngə çalması ilə əlaqədar belə ad verilmişdir.

Qaragöz oyk., sadə. 1. Dəvəçi r-nunun Ərziküş i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. XIX əsrin ortalarında həmin r-ndakı Muğanlı kəndindən çıxmış bir qrup ailə Qaragöz adlı yerdə məskunlaşmış və yaşayış məntəqəsi də həmin yerin adını qəbul etmişdir; 2. Zəngilan r-nunun Ördəklı i.ə.v.-də kənd. Bəsitçayın sahilində, düzənlikdədir. Mənşəcə türkdilli inanlı tayfasının *qaragöz* qolunun adındandır. Hazırda qaragözlülər İranın Fars əyalətində inanlı tayfa birləşməsinin tərkibində yaşayırlar.

Qaragüney oyk., sadə. Əli Bayramlı şəhər i.ə.v.-də qəsəbə. Qaragüney variantında da qeydə alınmışdır. Yaşayış məntəqəsi eyniadlı d.y. stansiyasının adını qəbul etmişdir. Stansiyanın adı isə yaxınlığındakı Qaragüney kəndinin (Sabirabad r-nu) adındandır; 2. Kəlbəcər r-nunun Zülfüqarlı i.ə.v.-də kənd. R-n mərkəzindən ş.-də, dağətəyi ərazidədir. Qoşunəlilər Qaragüneyi, bəzən Məmmədli də adlanır. Yaşayış məntəqəsini Qoşunəli oğlu Məmməd adlı bir nəfər Qaragüney adlı ərazidə saldığı üçün belə adlandırılmışdır; 3. Kəlbəcər r-nunun Kilsəli i.ə.v.-də kənd. R.-n mərkəzindən ş.-də dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Comərd Qaragüneyi olmuşdur. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini Comərd adlı şəxs Qaragüney adlı ərazidə saldığı üçün belə adlandırılmışdır; 4. Sabirabad r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sağ sahilində, Muğan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin sonlarında ərəbbaloğlan tayfasına mənsub ailələrin Qaragüney adlı qışlaq sahəsində məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Toponim *qara* (burada “torpaq sahəsi” mənasındadır, Azərb.-nin bəzi r-nlarında adambaşına düşən torpaq sahəsinə indi də “qara” deyirlər) və *güney* (şərq, cünub, gün çox düşən yer) komponentlərindən düzəlib, “şərq istiqamətində olan torpaq sahəsi” mənasındadır.

Qaragüzən or., mür. Şəki r-nu ərazisində dağ. Oronim *qara* (böyük) və *güzən* (payız otlığı) komponentlərindən düzəlib, “böyük payız otlığı” mənasındadır.

Qarağac or., sadə. 1. İsmayılı r-nu ərazisində dağ; 2. Zəngilan r-nu ərazisində dağ. Azərb. ərazisindəki meşələrdə, *qarağac* bitkisinin müxtəlif növlərinə tez-tez rast gəlinir. Bu səbəbdən də respublikamızın dağlıq ərazilərində yamac, yal, dərə, çökək və başqa orografik obyektlər qarağac bitkisinin adını daşıyır. Qarağac yolu (Kəlbəcər r-nu, Qazıxanlı kəndi), Qarağac yamacı (Masallı r-nu, Güllütəpə kəndi), Qarağac dərəsi (Qubadlı r-nu, Eyvazlı kəndi), Qarağaclı çuxur (Laçın r-nu), Qarağaclı çökək (Tovuz r-nu, Qurudərə kəndi) və digər obyekt adları bu qəbiləndir.

Qarağanlı or., düz. Cəbrayıl r-nunun c.-q. hissəsində sıra dağlar. Oronim orada üstünlük təşkil edən *qarağan* bitkisinin adı ilə əlaqədardır. Belə ki, “qarağan bitən yer” mənasındadır. Qarağanlı variantında da qeydə alınmışdır.

Qarahacı oyk., sadə. Bərdə r-nunun Mirzəcəfərli i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Oykonim Qarağacı adının təhrif forması hesab edilir. XIX əsrdə kəndin ilk sakinləri yayı Kəlbəcərin yaylağında keçirirdilər. Oturaq həyata keçmiş əhali arasında bu ərazi indi də belə adlanır. 1933-cü ildə r-nun ərazisində Qarahacı (Mirzəcəfərli i.ə.v.-də) və Qarağacı (Qapanlı i.ə.v.-də) adlı iki kənd qeydə alınmışdır.

Qarahacılı oyk., sadə. Balakən r-nunun Püştətala i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin əvvəllərində Qarahacılı binəsinin əsasında salınmışdır. Binə məxsus olduğu *qarahacılı* nəslinin adı ilə adlandırılmışdır. 1933-cü ildə Ağcabədi r-nu ərazisində Qarahacılı adlı kənd qeydə alınmışdır.

Qarahəybət or., sadə. Abşeron yarımadasının q. hissəsində, Qobu qəsəbəsinin c.-unda dağ. Hün. 273 m. Oronim burada təsərrüfatı olmuş *Qara Heybət* adlı bir şəxsin adı ilə bağlıdır. Həmin ərazidə cyniadlı dərə də qeydə alınmışdır. Oronim antroponim əsasında formalaşmışdır.

Qarahəsənli oyk., sadə. 1. Ağstafa r-nunun Düzcıışlaq i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir; 2. Şərur r-nunun Dərvişlər i.ə.v.-də kənd. Şərur düzündədir. Kəndin adı yerli əhalinin dilində Qarasanı kimi tələffüz edilir. Oykonimlər etnotoponim hesab edilir. Keçən əsrin 40-cı illərində Krım vilayətində Karasan adlı üç yaşayış məntəqəsi qeydə alınmışdır.

Qarahonc b a x: Qarazəmi.

Qaraxan hidr., sadə. Kəlbəcər r-nu ərazisində çay. Tərtər çayının sol qoludur. Tədqiqatçıların ehtimalına görə, hidronim vaxtilə ətrafında yaylağı olmuş *qaraxan* adlı elatın adını əks etdirir. Elat öz başçısının adını daşmışdır. Lakin Azərb. dilinin qərb qrupu dialektlərində *qaraxan* sözü “qaramtıl, qara rəngə çalan” mənasında işlənir ki, bu da çayın suyunun rəngi ilə bağlı ola bilər.

Qaraxanbəyli oyk., sadə. 1. Babək r-nunun Cavidabad i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsini kəngərli tayfasının *qaraxanbəyli* tirəsi saldığı üçün belə adlanmışdır. Tirənin başçısı XVIII əsrin əvvəllərində Qaraxan bəy adlı bir nəfər olmuşdur. XVIII əsrin ortalarında Qarabağ xanlığının banisi Pənahəli xan qaraxanbəyilərin bir hissəsini Qarabağa köçürmüşdü; 2. Füzuli r-nunun cyniadlı i.ə.v.-də kənd. Köndələnçayın (Arazın qolu) sahilində, düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi XVIII əsrdə Pənahəli xanın Naxçıvandan Qarabağa köçürdüyü kəngərlilərin *qaraxanbəyli* tayfasının məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Qaraxançallı oyk., sadə. Kəlbəcər r-nunun Əsrik i.ə.v.-də kənd. Qaraxan çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsini Laçın r-nundakı Muncuqlu kəndi yaxınlığında mövcud olmuş Qaraxançallı kəndindən gəlmiş ailələr (maldarlıqla məşğul olmuş nəslin adıdır) salmışlar. Etnotoponimdir.

Qaraxanlı oyk., sadə. 1. Ağcabədi r-nunun Boyat i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Oykonim qaraxanlı nəslinin adı ilə bağlıdır. Oğuz tayfalarından biri olan bayatlara mənsub *qaraxanlı* tirəsi 1865-ci ildə burada məskən salmış və kənd də tirənin adı ilə adlanmışdır; 2. Tovuz r-nunun Xatınlı i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Etnotoponimdir. Qaraxanlılar orta türk dövründə Qərbi Türküstanda yaranmış ən qüvvətli tayfa birliyi olmuşdur. Əsasən karluq və uyğurlardan ibarət idi. Bu tayfalar birləşərək 940-cı ildə Kaşqarın mərkəzində Qaraxanlılar dövlətini yaratmış, ilk hökmdarı Əbdülkərim Satuk Buğra Qaraxan (940-955) olmuşdur. Tovuzda məskunlaşmış qaraxanlılar yerli oğuzlara nə qədər qaynayıb-qarıxsalar da, yenə də öz ilkinliklərini qoruyub saxlamışlar.

Qaraxıdır oyk., sadə. Göyçay r-nunun Mırtı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Əsası *Qara Xıdır* adlı şəxs tərəfindən qoyulduğu üçün kənd belə adlandırılmışdır.

Qaraix hidr., mür. Şəmkir r-nu ərazisində çay. Hidronim *qara* (böyük) və *ix* (türkdilli xalqların toponimiyasında “çayın aşağı axarı”) komponentlərindən düzəlib, “böyük çayın

aşağı axarı” mənasındadır. Güman etmək olar ki, Qaraix r-nun ərazisindən axan Kür çayının buradakı qollarından birinin aşağı axarındaki adıdır.

Qaraimanlı oyk., sadə. Qubadlı r-nunun Bala Soltanlı i.ə.v.-də kənd. Həkəri çayının sahilində dağətəyi ərazidədir. Yerli əhəlinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini XIX əsrin sonlarında Qara İman adlı şəxs saldığına görə belə adlanmışdır. Hazırda kəndin ş.-indəki qışlaq yeri də Qara İmanlı qışlağı adlanır. 1991-ci ilədək Ermənistanın Vardenis r-nunda Qara İman adlı kənd olmuşdur. Tədqiqatçıların ehtimalına görə, oykonim türkdilli *qaraman* tayfasının adıdır. Kəndin adı bir müddət Qaramanlı variantında qeydə alınmışdır. Lakin oykonimi *qara* (torpaq sahəsi) və *imanlı* (etnonim) komponentlərinin birləşməsi olaraq “imanlı nəslinə məxsus torpaq sahəsi” kimi də izah etmək olar.

Qarairdağ or., mür. Goranboy r-nunun c.-q.-ində dağ. Hün. 497 m. Oronim *qara* (bir çox türk dillərində “görünmək” mənasında işlənir), *ir* (türk dillərində “qılıç, dalğavarı zirvə”) və *dağ* komponentlərindən düzəlib, “zirvəsi dalğavarı görünən dağ” mənasındadır.

Qarakazımlı oyk., sadə. Cəlilabad r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Ceyrankeçməz çayının (Bolqarçayın qolu) sahilində, Burovar silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi *Qara Kazım* adlı bir şəxsin öz nəslilə birlikdə burada məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Kəndin adı “Qara Kazımın nəslilə” mənasını bildirir.

Qarakənd oyk., mür. Xocavənd r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Keçmiş adı Qızqaladır. Yerli sənədlərdə yaşayış məntəqəsinin adı indi də Qızqala şəklində yazılır. Həqiqətən kəndin ərazisindəki böyük qayalıqda Qız qalası adlanan qala xarabalıqları var. Kəndin indiki adı isə onun gəlmə ermənilər tərəfindən *Karəşen* (*kar* qaya və *şen* kənd) adlandırılmasına görə, *şen* sözünün *kənd* sözü ilə əvəz edilməsi nəticəsidir. 1933-cü ildə Gədəbəy r-nu ərazisində də Qarakənd adlı yaşayış məntəqəsi qeydə alınmışdır.

Qarakişilər oyk., sadə. Qubadlı r-nunun Qaracallı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Oykonim *Qarakişi* şəxs adından və *-lər* cəm şəkl.-sindən ibarət olub, “Qarakişinin nəslindən olanlar, qarakişilər, qarakişigillər” mənasını bildirir. 1933-cü ildə Laçın r-nunda da Qarakişi adlı kənd qeydə alınmışdır. Cənubi Uralda Burzyanak r-nu ərazisində indiki “Puqaçevskaya qara” dağlarının adı keçən əsrdə Qarakişi dağları kimi qeydə alınmışdır.

Qarakollu oyk., düz. Füzuli r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qozluçayın (Arazın qolu) sol sahilində, Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Tədqiqatçılara görə, kəndin adı *qara* (burada “çoxlu” mənasında) və *kol* (kolluq) sözlərindən ibarət olub, “kolluq, kol-koslu yerdə salınmış kənd” mənasındadır. Məlumdur ki, Araz çayının yuxarı axarında adlarından biri Qarasudur. Arazın sağ qollarından biri də Qarasu adlanır. Qozluçay da Arazın qollarından biridir. Güman etmək olar ki, kənd Qozluçayın sahilində yerləşdiyindən Qaraqolu/Qaraqollu (müq. et: Alaşaqolu Bərdə r-nu ərazisindən axan çayın adıdır) adlandırılmışdır.

Qarakolluq oyk., İsmayilli r-nunun Kürdmaşı i.ə.v.-də kənd. Dəvəbatan çayının hövzəsində, Burnovuldağ silsiləsinin ətəyindədir. Tədqiqatçılara görə, oykonim *qara* (burada “çoxluq” mənasındadır), *kol* sözlərindən və *-luq* məkan şəkl.-sinin birləşməsindən ibarət olub, “çoxlu kol-kos olan yer, xırda meşəlik, kolluq yer” deməkdir.

Qarakosa oyk., sadə. Bakı şəhəri Qaradağ r-nunun ərazisində, Atbulaq kəndi ilə Ələt qəsəbəsi arasında Qarakosa dağının ətəyində köçəbə. Köçəbə öz adını Qarakosa dağının adından almışdır. Dağ isə vulkanik süxurların qara rənginə və burada otların seyrək olmasına görə Qarakosa adlanmışdır.

Qarakörpü or., sadə. Tərtər r-nu ərazisində dağ. Malagiz kəndinin c.-undadır. Oronim “böyük körpü” mənasındadır. Dağa ad yaxınlıqdakı eyniadlı körpüyə görə verilmişdir.

Qarakötük or., sadə. Zəngilan r-nunun q. hissəsində dağ. *Qarakötük* sözü xalq coğrafi termini olub, “əkin məqsədilə meşədə

təmizlənmiş yer” mənasında işlədilir. Yerli məlumata görə, vaxtilə dağların ərazisində geniş meşə sahələri mövcud olmuşdur. Sonralar meşəni qıraraq oranı əkin yerinə çevirdiklərinə görə dağ belə adlanmışdır.

Qarakötük *oyk., sadə.* Xocalı r-nunda kənd. Qarabağ silsiləsindədir. XIX əsrdə Cənubi Azərb.-ın Qaradağ əyalətindən köçüb gəlmiş erməni ailələri Qarakötük adlı yerdə məskunlaşdı, kəndin adı İlis kimi formalaşdı. 1992-ci ildə kəndin keçmiş adı bərpa edildi. Kəndin adı “əkin məqsədilə təmizlənmiş yer” mənasındadır.

Qarakürə *or., mür.* Şamaxı r-nu ərazisində dağ. Oronim *qara* (burada rəng bildirir) və *kürə* (bu söz dialektlərdə “manqal”; “qulaq, çıxıntı” mənalırında işlənir) sözlərindən düzəlib, “qara rəngli çıxıntısı olan dağ” mənasındadır. Azərb.-da yetişdirilən qoyun növlərindən biri də “qarakürə” adlanır.

Qarakütəl *or., mür.* Qarabağda dağ keçidi. Oronim *qara* (böyük) və *kütəl* (*kotal* variantında da işlənərək coğrafi termin kimi “dağ keçidi, aşırım” mənalarında işlənir) sözlərindən düzəlib, “böyük dağ keçidi” mənasındadır.

Qaraqan Saatlı *oyk., mür.* Ağdaş r-nunun Şəmsabad i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Oykonom “yovşanlı sahə” və “otlaq üçün az yararlı sahə” mənasını bildiren *qaraqan* sözündən və *Saatlı* etnotoponimindən düzəlib, “qaraqandakı Saatlı kəndi” mənasındadır. Oykonomun *qaraqanlı* və *saatlı* etnonimlərinə düzəlməsi də mümkündür.

Qaraqan Sədi *oyk., mür.* Ağdaş r-nunun Qəsil i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Oykonom *qaraqan* (yovşanlı sahə) və *Sədi* (antropotoponim) sözlərindən ibarət olub, “qaraqandakı Sədi kəndi” mənasındadır. Oykonomun “qaraqanlı tayfasından olan Sədi” mənasında olması da mümkündür.

Qaraqan Şıxlar *oyk., mür.* Ağdaş r-nunun Qəsil i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Oykonom *qaraqan* (yovşanlı sahə) və *Şıxlar* (etnotoponim) komponentlərindən ibarət olub, “qaraqanda yerləşən Şıxlar kəndi” mənasındadır. Oykonomun “qaraqanlılara məxsus Şıxlar kəndi” mənasında olması da mümkündür.

Qaraqanlı *or., sadə.* Cəbrayıl r-nunda silsilə sıra dağlar. Oronim *qaraqanlı* tayfasının adıdır. R-nun ərazisində və yaxınlığında bu etnonimlə bağlı bir çox coğrafi obyektə rast gəlmək mümkündür: Qaraqanlı dərə (Cəbrayıl r-nu, Aşağı Sirik kəndi), Qaraqanlı taxta (Cəbrayıl r-nu, Şükürbəyli kəndi), Qaraqanlı dərə (Zəngilan r-nu, Məmmədbəyli kəndi) və s.

Qaraqaş dağı *or., mür.* Gədəbəy r-nunda dağ. Oronimin tərkibində iştirak edən *qara* sözü dağın süxurlarının rəngini əks etdirir; *qaş* sözü isə coğrafi termin kimi “dağın, qayanın, təpənin qabaq tərəfi, dağın alçaq silsiləsini yuxarı hissə ilə birləşdirən zolaq”, “dağın, qayanın irəliyə çıxmış üst hissəsi” mənalarında işlənir. *Qaş* metoforik terminini dağın təpəsinin bir qədər irəliyə çıxmış üst kənarı mənasında izah edənlər də vardır. Ağsu və Şamaxı r-nlarında dağ haçaları olmayan silsilə yalnız *dağ qaş* deyilir. Haçalanmayan alçaq silsilə dağ tirəsi *qaş dağları* da adlanır.

Qaraqaş səkisi *or., mür.* Şəki r-nu ərazisində dağ. Oronim *qara* (rəng bildirir), *qaş* (dağın, təpənin bir qədər irəli çıxmış hissəsi) və *səki* (dağ ətəyi) sözlərinin birləşməsindən düzəlib, “Qaraqaş dağının ətəyi” mənasındadır.

Qaraqaşlı *oyk., sadə.* 1. Ağdam r-nunun Göytəpə i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi düzənlikdədir. Oykonom *qaraqaşlı* elinin adı ilə bağlıdır. XIX əsrin ortalarında 376 ailədən ibarət qaraqaşlılar Azərb.-nın müxtəlif zonalarında bir sıra yaşayış məntəqəsi salmışlar. Onlar Asiya və Altayda yaşamış qarakeş tayfasının oğuz və monqolların tərkibində gəlmiş hissəsidir; 2. Ağsu r-nunun Pirhəsənli i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmişdə Qaraqaşlı Gorus adlanırdı ki, bu da “Gorus mahalındakı Qaraqaşlı kəndi” mənasındadır. İlk dəfə qaraqaşlı tayfası məskunlaşdığına görə belə adlanmışdır; 3. Xaçmaz r-nunun Qaraçı i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Qaraqaşlı tayfasının məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır; 4. İmişli r-nunun Murquzalı i.ə.v.-də kənd. Araz çayının sahilində, Muğan düzündədir. Oykonom qaraqaşlı tayfasının adı ilə bağlıdır; 5. Neftçala r-nunun

Cəngan i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sol sahilində, Cənub-Şərqi Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi qaraqaşlı tayfasının məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır; 6. Sabirabad r-nunun Quruzma i.ə.v.-də kənd. Kürün sahilində, Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi qaraqaşlı tayfasının məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Qaraqaya or., mür. Babək r-nu ərazisində dağ. Şərqi Arpa çayının sahilindədir; 2. Xocavənd r-nu ərazisində dağ; 3. Qax r-nu ərazisində dağ. Baş Qafqaz silsiləsinin zirvəsidir. Hün. 3474 m.; 4. Qusar r-nunda sıra dağlar. Dağıstanla sərhəddə, Şahdağ massivindən şm. istiqamətdə uzanır. Usux və Tahircal çayları ilə Sudur çayı arasında suayrıcıdır; 5. Şamaxı r-nunda dağ. Qozluçayın yatağından sağ tərəfdə yerləşir. Hün. 678 m. Dağlar qayalarının tünd rəngə çalması ilə əlaqədar belə adlandırılmışlar.

Qaraqaya oyk., sadə. Babək r-nunun Alağözməzrə i.ə.v.-də kənd. Şərqi Arpa çayının sahilindədir. Kəndin adı ərazidəki eyniadlı dağdan alınmışdır; 2. İsmayılı r-nunun Təzəkənd i.ə.v.-də kənd. Girdiman çayının sahilində, Atyaylağı dağının c.-ş.-indədir. Kəndin yerləşdiyi yamacın yuxarısında Qaraqaya adlı böyük qaya var. Kəndin adı da həmin qaya ilə əlaqədardır; 3. Yardımlı r-nunun Çayüzü i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsinin adı yaxınlığındakı Qara qaya adlı dağın adı ilə əlaqədardır. Yaşayış məntəqəsi süxurlarının rəngi qaraya çalan və Qaraqaya adlanan dağın adı ilə adlanmışdır.

Qaraqaya burnu or., mür. Bakıda orografik çıxıntı. Oronim *Qaraqaya* (qara rəngli daş parçası) və *burun* (qayalı çıxıntı olmaqla dağlardan aralanıb kənara istiqamətlənmiş tirənin qurtaracaq hissəsi, dərələrdə çayın istiqamətini əks sahilə çevirən qaya çıxıntısı və s. nəzərdə tutulur) komponentlərindən düzəlib (burada *-u* mənsub.şək.-sidir), "qara rəngli qaya çıxıntısı" deməkdir.

Qaraqışlaq or., mür. Abşeron r-nunda dağ. Oronimin tərkibindəki *qara* sözü "böyük" mənasına uyğun gəlir, *qışlaq* "qış yurdu" mənasında coğrafi adların tərkibində işlənir. Bu termin *kıstay* (qazaxlarda), *kıstax*

(yakutlarda), *kıstaq* (tuvinlərdə) variantlarında özünü göstərir. Bu termin türk dillərindən fars dilinə də keçmişdir. Orta Asiyada *kışlak* sözü kənd məfhumunu ifadə edir. 1978-ci ilədək Ermənistanın Masis r-nunda Qaraqışlaq adlı kənd olmuşdur.

Qaraqocalı oyk., sadə. 1. Kürdəmir r-nunun Topalhəsənli i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir; 2. Şəmkir r-nunun Seyfəli i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Yaşayış məntəqələrini *qaraqocalı* adlı nəslə mənsub ailələr saldıqı üçün belə adlanmışdır. Bu oykonim "Qara Qocanın nəslindən olanlar, qaraqocalılar" mənasındadır.

Qaraqoyun or., sadə. Qubadlı r-nu ərazisində dağ. Oronim təhrifə uğramışdır. Əsl adı Qaraqoyunludur. "Qaraqoyunlu tayfasına məxsus dağ" mənasındadır.

Qaraqoyunlu oyk., sadə. 1. Ağsu r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Oykonim azərb.-ların etnogenezində iştirak etmiş qaraqoyunlu tayfasının adı ilə bağlıdır. Qaraqoyunlular türkdilli tayfa birləşməsidir. Bayraqlarında qara qoyun şəkli olduğuna görə belə adlanırdılar. XV əsrin axırlarında qaraqoyunluların bir hissəsi qızılbaş tayfalarının tərkibinə daxil oldular. XV-XVI əsrlərdə baharlı, qaramanlı, düyərlı, alpout, hacılı, cəyirli, bayramlı və b. tayfalardan ibarət idilər; 2. Bərdə r-nunda kənd. Qarabağ düzündədir. Keçmişdə Xan Qaraqoyunlu adlanırdı. Qarabağ xanlarına mənsub *qaraqoyunlu* ailələrinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır; 3. Qubadlı r-nunun Xocahan i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yerli məlumata görə, təqr. XVIII əsrdə Xanqaraqoyunlu kəndindən (indiki Bərdə r-nundakı Qaraqoyunlu kəndi) ayrılmış ailələr əvvəlcə Şayıflı kəndinin (Zəngilan r-nu) yaxınlığında, Xan-yeri deyilən yerdə məskunlaşmış, sonra isə indiki yerə köçərək Qaraqoyunlu kəndini salmışlar; 4. Şəmkir r-nunda kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Ağkənd olmuşdur. Yerli əhali arasında daha çox bu adla tanınır. Kəndi həmin r-ndakı Dağ Cəyir kəndindən gəlmiş ailələr onlara məxsus binə yerində salmışlar. Yaşayış məntəqəsinə salındığı ərazidə torpağın üst qatının ağ rəngdə olduğuna görə Ağkənd adı verilmişdir. Köçüb gəlmə

erməni ailələri burada yerləşdirildikdən sonra kənd Spitakşen adlandırılmışdı. Bu da Ağkənd adının erməni dilinə hərfi tərcüməsidir. 1990-cı ildə kəndin adı yenidən dəyişdirilərək Qaraqoyunlu adlandırılmışdır. Kənd sakinlərinin əksəriyyəti Ermənistanın Qaraqoyunlu mahalından zorla köçürülmüşdür.

Qaraqullar oyk., sadə. Daşkəsən r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dəstəfur çayının (Gəncə çayının qolu) sahilində, Qoşqar dağının (Kiçik Qafqaz) şm.-ş. yamacındadır. Əsl adı Qaraqullulardır. Yerli məlumatlara görə, yaşayış məntəqəsini Türkiyədən köçüb gəlmiş üç qardaş (Qaraqulu, Əfkar və Həsən) salmışdır. İlk adı Balıca olmuş, sonralar böyük qardaş Qaraqulunun adı ilə (hazırda kənddə qardaşların adını daşıyan üç nəsil vardır) adlanmışdır.

Qaraqura or., sadə. Bakı yaxınlığında palçıq vulkanı. Oronim vulkanın ətrafa səpələdiyi çirkli kütlə ilə əlaqədar belə adlandırılmışdır.

Qaraqurdlu oyk., Xaçmaz r-nunun Qaraçı i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Tədqiqatçılara görə, yaşayış məntəqəsini XVIII əsrin axırlarında Quba xanı Fətəli xanın Qarabağdan köçürdüyü kəngərlilərin *qurdlu* tayfasına mənsub ailələr Qarasu adlı gölməçə yaxınlığında salmışlar. Kəndin tam adı Qarasu Qurdlu olmuşdur. Sonralar tərkibindən *su* komponenti düşmüşdür. Oykonomim "Qarasu yaxınlığındakı Qurdlu kəndi" mənasındadır. Keçən əsrdə Ukraynanın Odessa vilayətinin İsmayıl r-nunda bir, Krım vilayətinin Sak r-nunda isə iki Kara Kurt kəndi qeydə alınmışdır.

Qaraquş or., sadə. 1. Babək r-nu ərazisində dağ. Şərqi Arpa və Cəhri çayları hövzələrinin suayrıcısıdır. Hün. 2596 m. Dağın adı yırtıcı *qaraquşların* qayalarda yuva salması ilə əlaqədar yaranmışdır; 2. Göyçay r-nu ərazisində dağ. Bu dağ Şahsoltanlı kəndindən c.-ş.-dədir; 3. Şamaxı r-nu ərazisində dağ. Uzundağın q.-indədir. Ehtimala görə, dağın belə adlanması orada çoxlu *qaraquşun* olması ilə əlaqədardır.

Qaraquşçala or., mür. Qazax r-nu ərazisində dağ. Oronimin "qaraquş yuvası" mənasında olması ehtimal edilir.

Qaraqut or., mür. Şərur r-nu ərazisində dağ. Şərur şəhərindən c.-ş.-dədir. Bu ad ehtimal ki, *qara* (burada "qaratorpaq" mənasında) və İran dillərindəki *qut* (sahə, əkin yeri) sözlərindən ibarət olub, "qaratorpaq əkin yeri" deməkdir. Dağ ətəyindəki əkin sahəsinin adı ilə adlandırılmışdır. Oronimin Qaraqut adının təhrif forması olması da mümkündür. Çünki r-nun Şəhriyar kəndində Qurdarməhləsi adlı yer qeydə alınmışdır.

Qaraquzey or., mür. 1. Şəki r-nu ərazisində dağ. Baş Qafqaz silsiləsindən ayrılan qol üzərində zirvədir. Hün. 2670 m. Vulkan mənşəli bu dağın adı qaramtil sıldırım zirvəsinə görə *qara* və *quzey* sözlərindən ibarət olub, "gündüşməyən (quzey) tərəfi qaraya çalan dağ" mənasındadır; 2. Zəngilan r-nu ərazisində dağ. Oronim *qara* (burada rəng mənasındadır) və *quzey* (gün düşməyən tərəf, şimal) sözlərindən ibarət olub, dağın quzey sahəsinin qaratorpaq ərazi olduğunu göstərir. *Quzey* əski türkdilli xalqlarda şimala verilən addır. *Quzoy*, *quz*, *qızo* isə onun müxtəlif tələffüz formalarıdır. Mahmud Kaşgari lüğətində bir atalar sözündə "quz" sözünə rast gəlinir. "Quzda qar əksüməz, qoyda yağ əksüməz" (yəni dağın şimal yamacından qar, qoyundan da yağ əskik olmaz). Hazırda türklər şimal əvəzinə *quzey* terminini qəbul etmişlər. Qeyd edək ki, *qara* sözünün də məna çalarlarından biri "şimal"dır.

Qaralar oyk., sadə. 1. İmişli r-nunun Ölçələr i.ə.v.-də kənd. Mil düzündədir. Kəndin adı orada məskunlaşmış *qaralar* nəslinin adındandır; 2. Qubadlı r-nunun Kavdadıq i.ə.v.-də kənd. Yazı düzündədir. Tədqiqatçılara görə, oykonomim *Qara* şəxs adından və *-lar* cəm şəkl.-sindən ibarət olub, "Qaranın nəslindən olanlar" mənasını bildirir. Yerli məlumatlara görə, *qaralar* Cənubi Azərb.-in Kəbirli kəndindən gəlmiş nəslin adıdır; 3. Sabirabad r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir. *Qaralar* kəndin əsasını qoymuş nəslin adıdır; 4. Tovuz r-nunun Böyük Qışlaq i.ə.v.-də kənd. Murğuz silsiləsinin ətəyindədir. Oykonomim XIX əsrdə Qazax qəzasında yaşamış *qaralar* nəslinin adındandır. Böyük Qışlaq bölgəsinə daxil olan kiçik kəndlərdən biri də Qaralardır. XV əsrdən sonrakı nəsil

şəcərəsinə söykənən söyləmələrə görə, indiki Füzuli r-nunun Qoçəhmədli kəndində bəylikdən salınmış beş qardaşın öldürüldüyündən xəbərsiz iki qardaş – Qara və Qoç Əhməd qaçıb, indiki Tovuz r-nu ərazisində Qaralar adlı kənd salır və orada məskunlaşırlar. 1930-cu ilədək Tərtər r-nu ərazisində də Qaralar adlı kənd mövcud olmuşdur. Keçən əsrin 30-cu illərində Ermənistan ərazisində iki Qaralar kəndi, Krımın Yevpatoriya r-nunda Karallar Kıpçak kəndi qeydə alınmışdır.

Qaralar or., sadə. Oğuz r-nu ərazisində dağ. Oronim *qaralar* nəslinin adından olub, etnotoponimdir.

Qaralaransu hidr., mür. Zaqatala r-nu ərazisində çay. Qarağac çayının sol qoludur. Əsl adının Qaralan su olması güman edilir. Çayın adı onun qara sularından qidalanması ilə əlaqədardır. Lakin çayın adını ərazidəki *Qaralar* adlı dağın (Oğuz r-nu) adı ilə və ya *qaralar* nəslinin adı ilə bağlı olması daha ağılabatandır.

Qaralı oyk., sadə. Sabirabad r-nunun Surra i.ə.v.-də kənd. Kürün sahilində, Şirvan düzündədir. Ehtimal olunur ki, yaşayış məntəqəsini Qəzvin mahalından köçüb gələnlər salmışlar. Kənd XIX əsrdə Birinci Qaralı Qəzvinli adlanırdı. Xalq arasında Qaralu kimi də işlənir. Oykonim “Qaralı nəslinə mənsub yaşayış yeri” mənasındadır.

Qaralı or., sadə. Qax r-nu ərazisində dağ. Dağın adı *qaralı* nəslinin adı ilə bağlıdır. Biləsuvar r-nunun Xırmandalı kəndi ərazisində Qaralı təpəsi adlı oronim qeydə alınmışdır. Tədqiqatçıların bir qisminin araşdırmalarına görə, inqilabdan əvvəl Cavad qəzasında, Qaralı adlı üç kənd olmuşdur. Belə güman edilir ki, həmin kəndlər *qaraöylü* adlı türk tayfasının adının təhrifə uğramış formasıdır. Əbdülqazi xanın adını çəkdiyi 52 türk tayfasından birinin adı qaraöylü idi. Görünür, *qaralı* tayfasının keçmişdə köçəri maldarlıqla məşğul olması ilə əlaqədar Qaralı adlı orografik obyektlər onların yaylaq və ya qışlaq yurdu olmuşdur.

Qaralılar oyk., sadə. Beyləqan r-nunun Bünyadlı i.ə.v.-də kənd. Mil düzündədir. Yaşayış məntəqəsi İmamverdili kəndindən (keçmiş Birinci İmamverdili kəndi) çıxmış

ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmış və İkinci İmamverdili adlandırılmışdı. 2001-ci ildən kəndin adı Qaralılar kimi rəsmiləşdirilmişdir. Oykonim eyniadlı nəslin adını daşıyır.

Qaramahmudlu oyk., sadə. Kürdəmir r-nunun Köhün i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Digər keçmiş adı Baxşı burnudur. Yaşayış məntəqəsini *qaramahmudlu* nəslinə mənsub ailələr saldığı üçün belə adlanmışdır.

Qaraman oyk., sadə. Göyçay r-nunun Ləkçilpaq i.ə.v.-də kənd. Ovalıqdadır. Kəndin adı *qaraman* tayfasının adı ilə əlaqədardır. Bir məlumata görə, 2000 çadırdan ibarət qaramanlar Səlcuq sultanı Toğrul bəy dövründə (1038–63) əvvəlcə Anadoluya gəlmiş və buradan da başqa yerlərə, o cümlədən Azərb.-a yayılmışlar. Qaramanların XII əsrdə şm.-dan Azərb.-a gəlməsi və buradan müəyyən hissəsinin Ön Asiyaya köçməsi fikri də mövcuddur. Onlar varsaq, qara, isa, kosun və qıştəmir qollarından ibarət olmuşlar. XV əsrdə Cənubi Azərb.-da yaşamış qaramanlar qızılbaş tayfalarından biri olmuşdur. Səfəvi şahları hərbi xidmətlərinə görə bu tayfaya Azər.-da yerlər vermişdilər. Qaraman adı Çində yaşayan salarlar arasında da çəkilir. Tədqiqatçılara görə, qaraman oğuz tayfalarındandır. Onlar Volqa boyunda IX əsrdə bir dövlət yaratmış, XI əsrdə qıpçaqlarla toqquşmada məğlub olmuş və bir hissəsi Azərb.-na gəlmişdir. Azərb.-da müxtəlif variantlarda beş Qaraman adlı kənd qeydə alınmışdır. Qaraqoyunlu Qara Yusifin qoşun başçısının adı Qaraman olmuşdur. XIV əsrin ikinci yarısında Bərdə və Gəncə mahalları köçəri qaramanlı tayfasından Əmir Yarəhməd Qaramanın əyaləti idi. XIX əsrin ortalarına aid sənədlərdə indiki Salyan r-nunun ərazisində 29 ailədən ibarət qaramanlı adlı köçəri tayfanın yaşaması göstərilir. Oturaqlaşdıqda onlar Aşağı və Yuxarı Qaramanlı kəndlərini əmələ gətirmişdilər.

Qaramandağ or., mür. 1. Ağdam r-nunun q. hissəsində dağ. Qavartu və Xaçın çayları arasındadır. Hün. 950 m. Oronim özündə *qaraman* tayfasının adını əks etdirir. “Qaramanlı tayfasına məxsus dağ, qaramanlı tayfasının yaşadığı ərazidə dağ” mənasını bildirir;

2. Şamaxı r-nundakı Quşçu kəndindən ş.-də dağ. Toponimiyada *qaraman* tayfasının adı Qaramanlı təpəsi (Yevlax r-nu, Qoyun binəsi kəndi), Qaraman bəy təpəsi dağı (Laçın r-nu), Qaramanlı dərəsi (Kəlbəcər r-nu), Qaramanbulaq (Şamaxı r-nu), Qaramanarx (Göyçay r-nu) və b. coğrafi adlarda əks olunmuşdur. Qaraman adlı yaşayış məntəqələri keçən əsrdə Qazaxıstanın Kustanay vilayətində, Rusiyanın Perm vilayətində, Krımın Azov r-nunda da qeydə alınmışdır.

Qaramanlı oyk., sadə. 1. Qubadlı r-nunun Bala Soltanlı i.ə.v.-də kənd. Həkəri çayının sahilində, Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir; 2. Yevlax r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. İncəçayın sağ sahilindən 3 km. aralı, Qarabağ düzündədir. Oykonimlər *qaramanlı* tayfasının adı ilə bağlıdır.

Qarameşə oyk., sadə. Qax r-nunun Qaxingiloy i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin əvvəllərində Qaxingiloy kəndindən çıxmış bir qrup ailənin Qarameşə adlı yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Bu oykonim "sıx, gün az düşən meşə" mənasını bildirir.

Qaraməmmədli oyk., sadə. 1. Ağsu r-nunun Ağsu şəhər i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Kənd *qaraməmmədli* nəslinin məskunlaşması nəticəsində yarandığı üçün belə adlanmışdır; 2. Füzuli r-nunun Dilağarda i.ə.v.-də kənd. Köndələnçayın (Arazın qolu) sahilində, dağlıq ərazidədir. Kəndi *qaraməmmədli* nəslindən olan ailələr saldıqı üçün belə adlanmışdır; 3. Gədəbəy r-nunun Böyük Qaramurad i.ə.v.-də kənd. Şahdağ silsiləsinin ətəyindədir. Yerli məlumatlara görə, yaşayış məntəqəsini təqr. XVIII əsrin axırlarında Ağköynək kəndindən (Qazax r-nu) gəlmiş Qara Məmməd adlı bir şəxs saldıqı üçün belə adlanmışdır. Hazırda kənddə *qaraməmmədli* adlı nəsil də yaşayır. Qızıltorpaq adlı ərazidə salındığına görə, kəndə bəzən Qızıltorpaq da deyilir; 4. Yevlax r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. İncəçayın sağ sahilindən 3 km aralı, Yuxarı Qarabağ kanalının sağ sahilində, Qarabağ düzündədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə burada məskunlaşmış *qaraməmmədli* nəslinin adını daşıyır.

Qaraməryəm oyk., sadə. Göyçay r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündən şm.-da Girdimançay ilə Göyçay çayı arasında uzanan yüksəklikdə, Qaraməryəm tirəsinin ətəyindədir. Bəzi tədqiqatçılara görə, qismən təhrifə uğramış toponim Qaramərən olmalıdır. Kənd adını oradakı eyniadlı çayın adından almışdır. Çayın adı *qara* və monqol dilindəki *mərən* (çay) sözlərindən ibarət olub, "qara çay" mənasındadır. Əslində, kənd ətəyində yerləşdiyi eyniadlı tirənin adı ilə adlanır. Keçən əsrin əvvəllərində kəndin adı Qaraməryəm variantında da qeydə alınmışdır.

Qaraməryəm or., müir. 1. Azərb. Respublikasının mərkəzi hissəsində, Kür çökəkliyində dağ tirəsi. Göyçay çayı yaxınlığından başlayaraq Ağsu çayınadək davam edir. Yüksəkliyin orta hündürlüyü 100-120 m.-dir. Qış otlağı kimi istifadə olunur; 2. Göyçay r-nunda, eyniadlı kəndin yaxınlığında dağ. Hün. 437 m. Oronim *qara* (böyük) və türk dilli xalqların toponimiyasında təsadüf olunan *maryan* (dağın çöl bitkiləri ilə örtülmüş cənub, güney tərəfi) komponentlərindən düzəlib, "böyük güney" mənasındadır. Şərqi Sibirdə Maryan, Maryana, Saqan Maryan və s. toponimləri qeydə alınmışdır. Mütəxəssislərin fikrincə, bu coğrafi termin buriyat dilinə məxsus olub, oroqrafik obyektlərin adlandırılmasında iştirak edir. Xaçmaz r-nu ərazisində Maryana adlı qəsəbə də mövcuddur.

Qaramusalı oyk., sadə. Goranboy r-nunun Xınalı i.ə.v.-də kənd. Korçayın sahilində, Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Oykoniim "Qara Musanın törəmələri, övladları" mənasını bildirir. Kənd həmin nəslin məskunlaşması nəticəsində yarandığı üçün belə adlanmışdır.

Qaranquş or., sadə Ordubad r-nu ərazisində dağ. Tivi kəndindən ş.-dədir. Tivi və Parağa çaylarının suayrıcısıdır. Hün. 3138 m. Dağın qayalıqlarında vulkan mənşəli çoxlu təbii yarıqlar və müxtəlif ölçülü dəliklərdə Dərələyəz zonasında rast gəlinən çöl qaranquşları yaşayır. Dağ ona görə belə adlandırılmışdır. Azərb. onomastikasında qaranquş adını əks etdirən oronimlər geniş yayılmışdır: Qaranquş dağı (Babək, Göyçay və Şamaxı

r-nları), Qaranquş təpəsi (Biləsuvar və Cəlilabad r-nları), Qaranquş çala (Qazax r-nu) və s.

Qaranlıq hidr., sadə. 1. Quba r-nu ərazisində çay. Babaçayın sağ qoludur; 2. Laçın r-nu ərazisində çay. İldırımsu çayının sol qoludur; 3. Tovuz r-nu ərazisində çay. Kür çayının sağ qoludur. Çay Qaranlıqdərə adlı yerdən axdığına görə həmin dərənin adı ilə adlandırılmışdır. Ağsu, Balakən, Oğuz, Qax, Qəbələ, Laçın, Tovuz, Füzuli, Şəki və s. r-nlarda da Qaranlıq dərə toponimi qeydə alınmışdır. Qaranlıq adlı dərələr dar, çox dərin, kol-koslu və kölgəli olduqlarına görə belə adlanırlar. 1935-ci ilədək Ermənistan ərazisində Qaranlıq Dərə adlı yaşayış məntəqəsi olmuşdur. Gürcüstanın Tsitelkaroy r-nunda Qaranlıqdərə adlı dərə mövcuddur.

Qaranlıq or., sadə. Xocavənd r-nu ərazisində dağ. Dağ ərazidən axan çayın adı ilə adlanmışdır. 1939-cu ilədək r-nun adı da Qaranlıq olmuşdur. Keçən əsrdə Ermənistan ərazisində eyniadlı iki yaşayış məntəqəsi qeydə alınmışdır.

Qaranohur hidr., mür. 1. Bakının Abşeron r-nunda göl; 2. Dəvəçi r-nu ərazisində göl. Yeraltı suların qidalandığına və mineral tərkibli olduğuna görə suyu qaraya çalır. Hidronim *qara* və *nohur* sözlərindən ibarət olub, "qara sulu nohur (göl)" mənasındadır.

Qaranüy oyk., sadə. Şəmkir r-nunun Dəllər Cırdaxan i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Gəncə-Qazax düzənliyindədir. *Qara* sözü burada "sıxlıq, çoxluq", *nüy* isə "çaykənarı meşə" deməkdir. Kəndin adı "sıx meşəlik" mənasını bildirir. Bu toponim Qaranüy meşəsinin adıdır. Hazırda meşəlik Şəmkir SES-in tikilməsi ilə əlaqədar su anbarının altında qalmışdır. Orta əsrlərdə dilimizdə *qaranuy* sözü "qaranlıq" mənasını da kəsb etmişdir.

Qaraoğlan oyk., sadə. 1. Ağdaş r-nunun Pirəzə i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzəndədir. Keçmişdə burada iki Qaraoğlan kəndi olmuşdur. Pirəzə kəndi yaxınlığındakı kənd Pirəzə Qaraoğlan, digəri isə Macar Qaraoğlan adlanırdı. Bu toponim ehtimal ki, orada məskunlaşmış *qaraoğlan* nəslinin adı ilə bağlıdır; 2. Yevlax r-nunun Xaldan i.ə.v.-də kənd. Kür

çayının sahilində, Şirvan düzəndədir. Ehtimal ki, qaraoğlan nəslinin adıdır. Tarixi mənbələrdə sevordik, avar, macar adları ümumilikdə *qaraoğlan* ("sərhəddi qoruyan, keşikçi" mənalarında) adı altında verilir.

Qarapaç or., sadə. Şəmkir r-nu ərazisində dağ. Əsl adı Qarapaçadır. Azərbaycanın şm.-q. zonasında dağ keçisinə *qarapaça* deyirlər və belə ehtimal edilir ki, keçmişdə burada qarapaça çox olduğuna görə dağ belə adlanmışdır. XVII əsrə aid mənbələrin məlumatına görə, Muğandan İrəvana köçmüş *qarapaçalılar* Səfiqulu xanın qəddarlığına qarşı mübarizə apararaq, onun Fətəli adlı xanla əvəz edilməsinə nail olmuşdular. Bu məlumat Qarapaça oroniminin etnotoponim olmasını təsdiqləyir. İnkilabəqədərki tarixi-coğrafi məxəzlərdə Qarapaçaburun dağı (Naxçıvan qəzası) və Qarapaçalar qışlağı (Şuşa qəzası) toponimləri də qeyd olunmuşdur.

Qarapaçaburun or., mür. Culfa r-nu ərazisində dağ. Oronim *qarapaça* (etn.) və *burun* (çıxıntı) komponentlərindən düzəlib, etnotoponimdir.

Qarapapaq oyk., sadə. Qazax r-nunun Ağköynək i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Bu toponim azərb.-lərin etnoqrafik qrupu olan *qarapapaqların* adı ilə bağlıdır. Qarapapaqlar türk tayfalarından birinin adıdır. Onlar elmi ədəbiyyatlarda qıpçaq, bəzən də xəzər mənşəli hesab olunurlar. Qədimdən Cənubi Qafqazda, xüsusilə Göyçə gölü ətrafında yaşayan qarapapaqların böyük əksəriyyəti siyasi hadisələrlə əlaqədar XIX əsrin əvvəllərində Türkiyə və İrana köçmüşdülər. Rusiyada qalan qarapapaqlar qazax tayfa birləşməsinin tərkibində və Naxçıvanda yaşamışlar. Ermənistanın Krasnoselsk r-nunda Qarapapaq adlı dağ qeydə alınmışdır.

Qarapapaqçala or., mür. Qazax r-nu ərazisində dağ. Oronim *qarapapaq* tayfasının adını əks etdirir. R-nda Qarapapaq adlı kənd də vardır. Oronimin ikinci komponenti "dərə" coğrafi termininin sinonimidir.

Qarapirimli oyk., sadə. 1. Ağdam r-nunun Papravənd i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzəndədir; 2. Goranboy r-nunun Goranlı i.ə.v.-də kənd. Kürəkçayın sahilində, düzənlikdədir. Oykonom əfşarların qırıqlı tayfasının *qarapirimli* tirəsinin adı ilə bağlıdır.

Qarar *oyk., sadə.* Cəbrayıl r-nunun Sirik i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Keçmiş adı Dursunludur. Yerli əhali kəndi Qərar Dursun da adlandırır. Kənd təqr. XIX əsrin əvvəllərində buradakı *Qarar Dursun pirinin* yanında salındığına görə onun adı ilə adlandırılmışdır. Pirin adı isə "Dursun adlı şəxsin dəfn olduğu (qərar tutduğu) yer" mənasındadır.

Qarasaqqal *oyk., sadə.* Kürdəmir r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Nazir çayının (Girdiman çayının qolu) sağ sahilində, Şirvan düzündədir. Kəndin adı onu bina edən *qarasaqqal* nəslinin adı ilə bağlıdır.

Qarasəngər *or., mür.* Dəvəçi r-nu ərazisində dağ. Oronim *qara* (dağın süxurunun qara rəngə çalmasına görə) və *səngər* (dağ burnu) sözlərinin birləşməsindən əmələ gəlmişdir, "qara süxurları olan dağ burnu" mənasındadır.

Qarasu *hidr., mür.* 1. Goranboy r-nu ərazisində çay. Kür çayının qoludur; 2. Qəbələ r-nu ərazisində çay. Türyan çayının qoludur; 3. Laçın r-nu ərazisində çay. Ağoğlan çayının qoludur; 4. Oğuz r-nu ərazisində çay. Əlican çayının sağ qoludur. Başlıca olaraq Həftəran vadisində üzə çıxan yeraltı sulardan qidalanır; 5. Şəmkir r-nu ərazisində çay. Kür çayının qoludur; 6. Zaqatala r-nu ərazisində çay. Qanix çayının qoludur; 7. Zərdab r-nu ərazisində çay. Türyançayın aşağı axarından ayrılan qoldur. Zərdab kəndi yaxınlığında Kürə tökülür; 8. Ucar, Kürdəmir, Sabirabad, Əli Bayramlı r-nlarında Kür çayının qədim yatağı ilə axan çaydır. Bu çay əslində Göyçayın davamı olub, bataqlıq-göl və bunları birləşdirən qollardan ibarətdir. Göyçay, Girdimançay və Ağsu çayının sularından əmələ gəlir və Hacıqabul gölünə tökülür. Yay zamanı suyu çox azalır. Çayda balıq ovlanır. Qarasu bataqlığı, Şirvan Qarasuyu da adlanır; 9. Araz çayının c.-undan qəbul etdiyi qol da Qarasu adlanır. Hidronimlər həmin çayların yeraltı qara sularından qidalanması ilə bağlı yaranmışdır.

Qarasu *or., sadə.* Xəzər dənizində, Bakı arxipelaqında ada. Uzunluğu təqr. 900 m., eni 600 m.-dir. Vulkanla bağlıdır. Adanın mərkəzi hissəsi düzənlikdən, kənarları isə

təpəlikdən ibarətdir. Neft-qaz yatağı var. Buradakı eyniadlı palçıq vulkanı 1977-ci ildə güclü püskürmüşdür. Ada oradan çıxan yararsız su ilə əlaqədar belə adlandırılmışdır. Keçən əsrə aid ədəbiyyatlarda Los (rus. "sığın") adası da adlanırdı.

Qarasu *oyk., sadə.* Hacıqabul r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Bu oykonim Hacıqabul gölünə tökülən bataqlıq-göl və bunları birləşdirən qolların (uz. 134 km.) ümumi adı olan Qarasuyun adı ilə bağlıdır. Keçən əsrdə Ukraynanın Kırım vilayətində Karasu, Rusiyanın Nijni Novqorod vilayətində Karasulino, Karasulixa yaşayış məntəqələri qeydə alınmışdır.

Qarasuçu *oyk., sadə.* Goranboy r-nunun Hazırəhmədli i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə maldarlıqla məşğul olmuş *qarasuçu* adlı icma salmışdır. Toponimin tərkibindəki *-çu* şəkilçisi əslində *-lu* şəkl.-sinin ekvivalentidir. Bu ad "Qarasu ətrafında yaşayanlar, qarasulular" mənasını bildirir.

Qarasuqumlaq *oyk., mür.* Ağdaş r-nunun Şıxlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Kəndin adının əsasını *qumlaq* (qumlu yer, qumlu torpaq sahəsi) komponenti təşkil edir. Eyniadlı digər yaşayış məntəqələrindən fərqləndirmək məqsədilə, həmçinin Qarasu yaxınlığında yerləşdiyi üçün kənd belə adlandırılmışdır.

Qarasutəpə *or., mür.* Lerik r-nu ərazisində dağ. Talış silsiləsinin zirvələrindən biridir. Hün. 1923 m. Dağın adı ətəyindəki Qarasu adlı kiçik gölün adı ilə əlaqədar yaranmışdır.

Qarasüleyman *or., sadə.* İsmayilli r-nu ərazisində dağ. Hün. 3133 m. Dağın ərazisində eyniadlı yaylaq da mövcuddur. Yaylaqdan otlaq kimi istifadə edildiyinə görə dağ maldar *qarasüleymanlı* adlı nəslin adı ilə adlanmışdır.

Qarasüleymanlı *oyk., sadə.* Goranboy r-nunun Goranboy şəhər i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə maldarlıqla məşğul olmuş *qarasüleymanlı* adlı elat saldığı üçün belə adlanmışdır. Kəndin adı "Qara Süleymanın nəslindən olanlar, qarasüleymanlılar" mənasındadır.

Qaratağlar oyk., sadə. Daşkəsən r-nunun Qaraqullar i.ə.v.-də kənd. Dəstəfur çayının (Gəncə çayının qolu) sahilində, Qoşqar dağının (Kiçik Qafqaz) yamacındadır. Oykonom *qara* (burada *qara* komponenti etnonimə işarədir), *tağ* (Azərb. dilinin dialektlərində “cərgə, sıra”) sözlərindən və *-lər* cəm şəkl.-sindən ibarət olub, “qaralar və ya qaraqullar yaşayan məhəllə, cərgə” mənasındadır. Oykonom 1917-ci ildə Qaradağlar variantında qeydə alınmışdır.

Qaratala oyk., mür. Qax r-nunun Qaxmuğal i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Toponim *qara* (burada “sıx kolluq” mənasında) və *tala* sözlərinin birləşməsindən əmələ gəlib, “sıx kolluqlu tala” mənasını bildirir. Oykonomi “böyük tala” kimi də izah etmək olar.

Qaratəpə or., mür. 1. Qazax r-nunun Gürcüstanla sərhədində dağ. Hün. 729 m. Dağın adı *qara* (şimal) və *təpə* sözlərindən ibarət olub, “şimal istiqamətində olan təpə” mənasını bildirir. Keçmişdə dağın ərazisindən yaylaq yeri kimi istifadə edilirdi; 2. Mil düzünün şm.-ş. hissəsində süni təpə; 3. Tərtər r-nu ərazisində dağ. Hün. 282 m. Dağın səthi qaratorpaq örtükdən ibarət olduğu üçün belə adlanmışdır. Keçmişdə yaylaq yeri kimi istifadə edilirdi.

Qaratəpə oyk., sadə. 1. Bərdə r-nunun Nazirli i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi 1956-cı ildə həmin r-nun ərazisindəki Qaratəpə adlı yerdə salınmışdır. 1965-ci ildən Qaratorpaq, 1968-ci ildən isə Qaratəpə adı ilə respublikanın yaşayış məntəqələri siyahısına daxil edilmişdir. Bu ad *qara* (burada “böyük” mənasındadır) və *təpə* sözlərindən ibarət olub, “böyük təpə” deməkdir; 2. Xocavənd r-nunda kənd. XIX əsrin 20-ci illərində İrandan köçüb gəlmiş erməni ailələrinin məskunlaşmasından sonra Paravatumb (erm. *parava* “qədim, köhnə” və *tumb* “təpə” sözlərindən olub, Qaratəpə adının erm. kalkası) adlanmışdır. 1992-ci ildə kəndin əvvəlki adı bərpa edilmişdir. Bu toponim qəd. türk dillərindəki *qara* (köhnə) və *təpə* sözlərindən ibarətdir. Türkmənistanın c.-unda, Artik d.y. stansiyasından 4 km. şm.-da eneolit dövrünə (m. ö. V-III minil-

liklər) aid yaşayış yeri, Türkiyənin Qədirlilərinin şəhərindən 22 km. c.-ş.-də Ceyhan çayı sahilində təpə də Qaratəpə adlanır. Keçən əsrin 30-cu illərində Gürcüstan ərazisində Qaratəpə (Qardabani r-nu) adlı yaşayış məntəqəsi qeydə alınmışdır.

Qaratəpə düzü or., mür. Bərdə r-nunda düz. Düzün adı oradakı təpənin adı ilə əlaqədardır.

Qaratikanlı or., düz. Cəbrayıl r-nu ərazisində dağ silsiləsi. Dağ orada *qaratikan* kollarının çoxluğuna görə belə adlanmışdır.

Qaratoba oyk., mür. Qusar r-nunun Şirvanovka i.ə.v.-də kənd. Qusar maili düzənliyindədir. Oykonom *qarat* (avar. “abad, səliqəli”) və *oba* komponentlərindən düzəlib, “məskun, abad oba” mənasındadır.

Qaratorpaq oyk., sadə. Şəki r-nunda qəsəbə. Düzənlikdədir. Taxılçılıq sovxozunun fəhlələri üçün Qaratorpaq adlı yerdə yaradılmışdır. 1966-cı ildə qəsəbə salındığı ərazinin xüsusiyyətinə, yəni qaratorpaq sahədə olmasına görə belə adlanmışdır.

Qaratuğay oyk., sadə. Sabirabad r-nunun Güdəcühür i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində Muğan düzündədir. Digər keçmiş adı Gövrətli olmuşdur. Yaşayış məntəqəsini Güdəcühür kəndindən çıxmış *gövrətli* nəslinə mənsub ailələr Qaratuğay adlı ərazidə saldıqı üçün belə adlanmışdır. Bu oykonom *qara* (burada “sıx”, “keçilməz”) və *tuğay* (çay kənarında alçaq meşə) sözlərindən ibarət olub, “çay kənarında alçaq sıx meşəlik” mənasını bildirir.

Qaravəlilər oyk., sadə. Gədəbəy r-nunun Nağılar i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, XIX əsrdə Mülkülü kəndindən çoban Qaravəli adlı şəxsin əvvəllər burada binəsi olmuş və Qaravəlinin binəsi adlanmışdır. Sonralar imirzələr tirəsinə mənsub ailələrin (Tovuz r-nunun Bozalqanlı kəndindən) saldıqı kənd də Qaravəlinin adı ilə adlanmışdır.

Qaravəlli oyk., sadə. 1. Ağcabədi r-nunun Qələbədin i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. *Qaravəlli* (qaravəlili) tayfasının məskunlaşması nəticəsində yaranmış məntəqələrdəndir; 2. Ağsu r-nunun Növcü i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Keçmiş adı Qaravəlli

Qarabəydir. Yaşayış məntəqəsini qaravəlli (qaravəlili) tayfasına mənsub ailələr bina etdiyi üçün belə adlanmışdır; 3. Balakən r-nunun Püştətala i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Qaravəlli (qaravəlili) tayfasının məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır; 4. İmişli r-nunun Bəcirəvan i.ə.v.-də kənd. Mil düzündədir. Keçmiş adı Qaravəlli Vahid bəy olmuşdur. Vahid bəyə məxsus 32 maldar ailə 1889-cu ildə Məlcək adlı yerdə oturaq həyata keçərək kənd salmışlar. Sonralar Vahid bəy komponenti ixtisara uğramış, kənd burada məskunlaşmış *qaravəlli* tayfasının adı ilə adlanmışdır; 5. Şamaxı r-nunun Mirikənd i.ə.v.-də kənd. Ləngəbiz silsiləsinin ətəyindədir. Keçmiş adı Qaravəlli Qambay bəy olmuşdur. Qambay bəy adlı birsinə mənsub *qaravəlli* ailələri XIX əsrin 80-ci illərində Daştulan adlı yerdə oturaqlaşaraq kənd salmışlar. Kənd tayfanın adını daşıyır. 6. Zərdab r-nunun İsaqbağı i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Şirvan düzündədir. Yerli məlumata görə, yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə Ağsu r-nundakı eyniadlı kənddən köçüb gəlmələr bina etmişlər. Oykönimin əslisi Qaravəlili olmalıdır. Qaravəlli isə Azərb. şifahi xalq ədəbiyyatında novellavari nağıl janrının bir növü olmaqla Azərb. xalq meydan teatrı formalarından biridir.

Qaravuldaş or., mür. Yardımlı r-nu ərazisində dağ. Talış silsiləsinin şm.-q. qurtaracağında, İranla sərhəddə zirvədir. Hün. 1683 m. Qaravuldaş, əsasən hündür dağlıq ərazilərdə yadellilərin hücumundan qorunmaqdan ötrü əhalinin, yaxud əkin və biçənək sahələrini mal-qaradan qorumaq üçün qarovulçuların keşik çəkdiqləri xüsusi yerin adıdır. Bu yerlər həm təbii, həm də düzəldilməmişdir. Bu ad *qaravul* (gözətçi, keşikçi) və *daş* (burada "qaya" mənasında) sözlərindən ibarətdir. Qaravuldaş variantında da qeydə alınmışdır. Qazaxıstanda Karaulkeldi, Tatarıstanda Karaul Tavı, Krımda Karaul Canqoca toponimləri qeydə alınmışdır.

Qaravulxana or., mür. Ordubad r-nu ərazisində dağ. Biləv kəndindən c.-q.-dədir. Hün. 1441 m. Dağ öz sahəsində keçmişdə

mövcud olmuş gözətçi məntəqəsinin (qaravulxananın) adını daşıyır. Bu ad *qarovul* və fars dilindəki *xana* (bina, tikili, ev) sözlərindən ibarətdir.

Qaravultəpə or., mür. 1. Lerik r-nu ərazisində dağ. Talış silsiləsinin zirvələrindən biridir. Hün. 1928 m.; 2. Şərur r-nunun ş. hissəsində dağ. Hün. 1584 m. Qarabağlar kəndindən şm.-dadır. Dağın adı *qaravul* və *təpə* sözlərindən olub, "gözətçi təpəsi" mənasındadır.

Qaravultomba oyk., sadə. Gədəbəy r-nunun Kiçik Qaramurad i.ə.v.-də kənd. Orta dağlıq qurşaqdadır. Oykönim *qaravul* (gözətçi məntəqəsi, keşikçi) və *tomba* (türk dillərində "yüksəklik, təpə, baş" mənalarında işlənir) komponentlərindən düzəlib, ərazidəki eyniadlı təpənin adını daşıyır.

Qaravulüstü oyk., mür. Quba r-nunun Qonaqkənd qəsəbə i.ə.v.-də kənd. Cimi çayının sahilində, Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Azərb.-in bir sıra kiçik dağlarında keçmişdə gözətçi məntəqələri yerləşdiyinə görə belə adlanmışdır. Bu ad bir qrup ailənin Qaravul adlı yerin üst tərəfində məskunlaşması ilə əlaqədar yaranmışdır.

Qarayar hidr., mür. Cəlilabad r-nu ərazisində çay. Dənizə çatmadan bataqlıqlarda itir. Əvvəllər burada Qaraqaya (hazırda Sərhədəabad) adlı kənd də olmuşdur. Keçmişdə bu çay həmin r-nda Qarayar ayağı adlı yerdə kiçik gölə tökülürdü. Bu ad *qara* (burada "dərini" mənasındadır) və *yar* (müasir dilimizdəki *yarğan* sözünün qəd. formasıdır) komponentlərdən ibarət olub, "dərini yarğanlardan axan çay" mənasındadır.

Qarayataq or., mür. Quba və İsmayilli r-nları sərhədində, Baş Qafqaz silsiləsində zirvə. Bu ərazi keçmişdə maldarların yaylaq yeri olmuşdur. Oronimi *qara* (böyük) və *yataq* (heyvanların mövsümi olaraq yerləşdiyi yer) komponentlərdən ibarət "böyük qoyun yatağı" və ya *Qara* (ərazidəki Qaraçayın adının qısaldılmış forması) və *yataq* (çay dərəsinin su axan hissəsi) komponentlərindən ibarət "Qaraçayın yatağı" kimi izah etmək olar.

Qarayaylaq or., mür. Qəbələ r-nunun şm. hissəsində dağ silsiləsi. Baş Qafqaz

silsiləsinin c.-a doğru ayrılan qoludur. Dağın adı *Qara* (ş.a.) və *yaylaq* sözlərindən ibarət olub, "Qaranın yaylağı olan dağ" mənasında yozulur. Qarayaylaq sözündəki *qara* burada "böyük" mənasına da uyğun gəlir; *yaylaq* isə "yay istirahət yeri, yay otlakları" deməkdir.

Qarayazı or., mür. Ağstafa r-nu ərazisində düz. Kür çayının sol sahili boyunca geniş düzənlikdir. Aşağı Kartli düzü (Gürcüstan) ilə birləşir. Həmin ərazi Pirili düzü (Qazax r-nunda) ilə birlikdə XII-XIII əsrlərə qədər Qaq düzü adlanırdı. Sonrakı dövrlərdən Qarayazı adlanır. Qədim türk dillərində *qaq* sözü "vadi, çəmən" deməkdir. Kür sahilləri V əsrdən Kəngər mahalı və ya Kəngər torpağı da adlanmışdır; bu kəngər tayfasının adı ilə bağlıdır. Qarayazı adı *qara* (burada "geniş" mənasındadır) və *yazı* (çay sahili, düzənlik) komponentlərindən ibarət olub, "geniş düzənlik" mənasındadır. Düzənlikdən qış otlığı kimi istifadə edilir.

Qarayazı oyk., sadə. 1. Ağstafa r-nunun Köçvəlli i.ə.v.-də qəsəbə. Qarayazı düzündədir. Bu ad qəsəbəyə Böyük Vətən müharibəsindən sonra Qarayazı xəzlik heyvanlar sovxozunun malikanəsi yaxınlığında salındığına görə verilmişdir (1966); 2. Göyçay r-nunun Qaraməryəm i.ə.v.-də kənd. Bozdağ silsiləsinin ətəyindədir. Digər keçmiş adı Qurdkəndi olmuşdur. Türkdilli *qurd* tayfasının adındandır. Kənd bu tayfaya mənsub ailələrin Qarayazı adlı yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Qarayeri oyk., mür. Samux r-nunun eyniadlı qəsəbə i.ə.v.-də ştq. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Keçmiş adı Qaraçanax olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi əvvəllər mövcud olmuş eyniadlı kəndin yerində salınmışdır. 1818-19-cu illərdə Azərb.-da məskunlaşan alman kolonistləri sonralar buradakı məhsuldar torpaqlarda geniş üzümliklər salmışdılar. XX əsrin əvvəllərində alman Forer qardaşları ticarət evi bu bağ sahələrinə yiyələndilər. Sovet hakimiyyəti qurulduqdan sonra həmin mülklər milliləşdirildi. Qarayeri toponimi *qara*, *yer* və *-i* mənsub.şək.-sindən ibarətdir. *Qara* həm şəxs adına, həm də kütlə, xalq mənasına uyğun gəlir. *Qara* sözü kütlə, xalq mənasında qədim türk dillərində də işlədilmişdir.

Qarayevkənd oyk., sadə. Saatlı r-nunda kənd. Muğan düzündədir. 1930-cu illərdə salınmış kənd sovet dövlət xadimi Əliheydər Qarayevin (1896-1938) adı ilə adlandırılmışdır. Memorial toponimdir.

Qarayusifli oyk., sadə. Bərdə r-nunun Alpout i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Qarayusifli adının Qaraqoyunlu hökmdarı *Qara Yusifin* (1410-1420) adı ilə bağlılığı güman edilir. XV əsrdə Qaraqoyunlu tayfası Qara Yusifin başçılığı ilə özünün ən yüksək zirvəsinə çatır və Qaraqoyunlu dövləti yaradır. Oykonim "Qarayusifin nəslinə məxsus kənd" mənasındadır.

Qarazeynallı oyk., sadə. Ağdam r-nunun Ağdamkənd i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə Ağdam r-nunun Qullar kəndindən köçüb gələn ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Kəndin adı buradakı *qarazeynallı* nəslinin adı ilə əlaqədardır. 1950-ci illərdə dağılmış Köysərli kəndinin əhalisinin bir hissəsi də buraya köçmüşdür.

Qarazəmi oyk., sadə. Xocavənd r-nunun Sos i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi salındığı ərazinin adı ilə adlanmışdır. XIX əsrin əvvəllərində ermənilər burada yerləşdikdən sonra bu adın tərkibindəki *zəmi* sözü ermənicəyə çevrilərək *honc* (bicənək, zəmi) şəklinə düşmüş və kəndin adı Qarahonc kimi rəsmiləşdirilmişdi. 1992-ci ildə kəndin keçmiş adı bərpa edilib, Qarazəmi adlandırılmışdır. Oykonim "geniş əkin yeri" mənasındadır.

Qarazəncir oyk., sadə. Cəlilabad r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Ovalıqdadır. 1847-ci ildə rus kəndliləri burada məskunlaşdıqdan sonra kənd Andreyevka adlanmışdı. 1992-ci ildə kəndin keçmiş adı bərpa edilib, Qarazəncir adlandırılmışdır. Qarazəncir adı r-nun ərazisinə düşən Talış sıra dağlarının şm.-ş. hissəsinə işarədir və "böyük dağ silsiləsi" mənasına uyğundur.

Qardaşkənd oyk., mür. Sabirabad r-nunun Nizami i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir. Oykonim "yaxın kənd" mənasındadır. Moldovada Kardaş adlı yaşayış məntəqəsi qeydə alınmışdır.

Qardili oyk., mür. Salyan r-nunun Yeni-kənd i.ə.v.-də kənd. Cənub-Şərqi Şirvan

düzündədir. Kürdili adından təhrif olunmuşdur. Yaxınlığındakı Kürdili toponimi ilə bağlıdır. Oykonim *Kür* (hidr.) və *dil* (dəniz, göl və çayların sahil zonasında bir ucu sahile birləşmiş alçaq və hamar səthli uzunsov quru zolağı) sözlərindən ibarətdir (-i mənsub. şəkl.-sidir).

Qarğabazar *oyk., sadə*. Füzuli r-nunun Dədəli i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin etəyindədir. Bu toponim haqqında müxtəlif fikirlər mövcuddur. Şərqi Türkiyədə orta əsrlərdə Qarğabazar adlı yaşayış məntəqəsi olduğuna görə, bu kəndin əsasını naməlum səbəbdən oradan köçüb gəlmiş ailələrin qoyması ehtimal edilir. Başqa mülahizəyə görə, kəndin adı türk dillərindəki *karğa* (vulkan daşı) və *bazar* (bir şeyin bol olduğu yer) sözlərindən ibarətdir. Naxçıvanda Qarğabazar adlı yüksəklik, Ermənistanda isə vaxtilə Qarğabazar və Qarğabazarı (1967-ci ildən Aykaşen) yaşayış məntəqəsi olmuşdur. Azərb.-da *qarğa* adı ilə bağlı orografik obyekt adları zəngindir. Düzənliklərdən tutmuş yüksək zirvəli dağlara, qayalara qədər müxtəlif ərazilərdə bu quşun adını əks etdirən çoxlu oronimlər mövcuddur. Qaradağ r-nundakı Qarğabazar qayasına ad çoxlu qarğanın toplanmasına görə verilmişdir. Qarğabazar adındakı *bazar* sözü “çoxluq” mənasındadır. Qarğa qayasını Daşkəsən, Kəlbəcər və Tovuz r-nlarında, Qarğalı çöl Zərdab r-nu Məlikumud kəndindədir.

Qarğalar təpəsi *or., mür.* Qazax r-nunun, Ağstafa d.y. stansiyasından 4 km. ş.-də eneolit dövrünə aid yaşayış yeridir. Təpənin hündürlüyü 10 m.-dir. Etnotoponim olduğu ehtimal edilir.

Qarğalıq *oyk., düz.* 1. Babək r-nunun Babək şəhər i.ə.v.-də qəsəbə. Araz boyu düzənlikdədir; 2. Xaçmaz r-nunun Niyazabad i.ə.v.-də kənd. Qaraçayın sahilində, Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Keçmiş adı Zəncalıdır; 3. Masallı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Masallı d.y. stansiyasından 8 km aralı, Lənkəran ovalığındadır. Qarğalıq oykonimi coğrafi obyekt adı olmaqla qəd. türk tayfalarından birinin adı olan *qarqa/karqa* və qədim türk dilli abidələrdə bir sıra mənalarla yanaşı, həm də *-lı* şəkl.-sinin sinonimi kimi mənsub-

luq, aidlik mənasında işlənmiş *-lıq* şəkl.-sindən ibarət olub “qarğa tayfasına məxsus (kənd)” mənasını daşıyır. Karqa etnonimi mənbələrin birində qaraqalpqların bir qolunun adı kimi qeyd edilir. Bu ada Qərbi Sibir, qırğız və özbək xalqlarının arasında da rast gəlinir. Keçən əsrdə Tataristanda Karqalı, Şimali Qazaxıstanda Karqalı, Kırmda Karqalıq toponimləri qeydə alınmışdır.

Qarxun *oyk., sadə*. 1. Quba r-nunun Rük i.ə.v.-də kənd. Qaraçayın sahilində, Ağgədik dağının yamacındadır; 2. Şərur r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Arpa çayının sahilində, düzənlikdədir. Oykonim qəd. oğuzlara qoşulmuş *karkın* tayfasının adı ilə bağlıdır. Bu tayfa haqqında ilk dəfə Rəşidəddin (XIII əsr) məlumat vermişdir. Əbdülqazi xan (XVI əsr) karkınların Oğuz xanın üçüncü oğlu Yulduz xanın nəvələrindən birinin törəməsi olduklarını qeyd etmişdir. Qaraqalpaqların tayfalarından birinin də qarkın adlanması göstərilir. Bu tayfanın mənşəcə Azərb.-da məskunlaşmış eyniadlı tayfalarla yaxınlığı şübhəsizdir. Karkınlar oğuz tayfaları tərkibində XI əsrin 30-40-cı illərində Azərb.-da məskunlaşmış və yerli tayfalarla qaynayıb-qarışmışlar. Dağıstan, Ermənistan, Türkmənistan və Özbəkistan ərazisində də eyniadlı kəndlər mövcuddur. Qarxun tayfalarını qarahunlarla da əlaqələndirirlər.

Qarxut *or., mür.* Xocavənd r-nu ərazisində dağ. Dağın adındakı *qar/kar* coğrafi termini qədim bulqar dilində “şəhər”, “qala”, Orta Asiya toponimikasında isə “mağara”, “təpə”, “zirvə” mənalarında işlədilir. Udmurtiyada 34 toponimdə, habelə Şupaşkar (Cuvaşiya), Siktivkar (Komi), Azərb.-da isə Babakar (Qazax r-nu), Şarukkar (Daşkəsən), Buzduxqar (Kəlbəcər) və s. yer adlarında *kar* komponenti iştirak edir. *Qut* komponenti isə qəd. İran dillərində “qala” deməkdir.

Qarıkaha *oyk., sadə*. Laçın r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Həkəri çayının sol sahilində, Qarabağ silsiləsinin etəyindədir. Abdallar kəndindən (1923-cü ilədək Laçın şəhərinin adı) köçmüş ailələrin Qarıkahası adlı yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Yer isə oradakı Qarı kahası adlı mağaranın adı ilə adlanmışdır. Toponim “qoca

qadına məxsus mağara” və yaxud “köhnə oyuq, köhnə quyu” mənalarındadır.

Qarıkənd *oyk., mür.* Gədəbəy r-nunun Gərgər i.ə.v.-də kənd. R-n mərkəzindən 13 km. q.-də, dağlıq ərazidədir. Yerli məlumatlara görə, yaşayış məntəqəsini XIX əsrin axırlarında Yanşaq kəndindən (Kəlbəcər r-nu) gəlmiş huydumlar nəslə köhnə (qarı) kənd yerinin yaxınlığında salmışdır. Bu toponim “köhnə kənd” mənasındadır.

Qarıqışlaq *oyk., mür.* Laçın r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Minkənd çayının (Həkəri çayının qolu) sahilində, Qarabağ yaylasındadır. Yaşayış məntəqəsi kürddilli ailələrin Şərur-Dərələyəz qəzasından gəlib Qarıqışlaq adlı yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. XIX əsrin ortalarında 87 ailədən ibarət Qarıqışlaq kəndindən aşağıdakı məntəqələr yaranmışdır: Qızxanımatoyolan, Qılıcı, Quşçu, Mişni, Sadınlar, Soyuqbulaq və Hacılar. Oykonomim “köhnə qışlaq, köhnə kənd” mənasındadır.

Qarqar *hidr., sadə.* Qarabağın Şuşa, Xocalı, Ağdam və Ağcabədi r-nları ərazisində çay. Mənbəyini Qarabağ silsiləsinin şm.-ş. yamacından (2080 m. yüksəklikdən) alır. Çayın axını Kür çayının sağ sahilində olan Ağgöl bataqlıq sahəsində qurtarır. Başlıca qolları sağdan Xəlfəli, Ballica, Bərdə, soldan isə Daşıntı (Zərisin), Dağdağandır. Xocalı şəhəri yaxınlığında çayın üzərində SES tikilmişdir. Çayın adı ilk dəfə XIII əsrə aid mənbələrdə çəkilir. Qəd. Albaniyanın (Qafqaz) *qarqar* tayfasının adıdır. V əsrə aid mənbələrdə Albaniyada qarqarların üç əsr yaşadıkları qeyd olunur. Mil və Qarabağ düzlərində yaşadıklarına görə həmin düzlər erkən orta əsrlərdə (X əsrdək) Qarqar düzü adlanmışdır. Yaqut Həməvi (XIII əsr) Mil düzündə Karkar şəhərinin adını çəkir. XIX əsrdə Azərb.-nin müxtəlif qəzalarında Qarqar adlı bir neçə kənd olmuşdur. XVIII-XIX əsrlərə aid mənbələrdə Orta Qazaxıstanda, Tyan-Şanda Qarqar adlı coğrafi obyektlərin olmasını qeyd edilir. X əsrə aid olan “Hüdud əl-Ələm” əsərində Orta Asiyada Qarqar əyalətinin adı çəkilir. Keçən əsrə aid məlumatlara görə, Qarqar adlı çay və Qarqaris adlı dağ Tiflis quberniyasının Tno-

neti və Axalcıx qəzalarında, Qarqara adlı dağ Dağıstanın Kürə nahiyyəsində, Karkar meydan adlı kənd Teymurxanşura dairəsində və Karkardaş, Karkartəpə, Karkardağ Şimali Qafqazda mövcud olmuşdur.

Qarqar *oyk., sadə.* Xocavənd r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. X əsrdə Gərgər formasında qeydə alınmışdır. *Gərgər* isə qəd. Qafqaz Albaniyasında yaşamış *qarqar* tayfasının adını əks etdirir. Sonralar burada yaşamış ermənilər kəndi Herher kimi rəsmiləşdirmişdilər. 1992-ci ildən kənd Qarqar adlanır.

Qarqar *or., mür.* Xocalı r-nu ərazisində dağ silsiləsi. Qarabağ silsilələrindən biridir. Oronim özündə qəd. *qarqar* tayfasının adını əks etdirir. Etnotoponimdir. Toponimik araşdırmalara görə, Qafqaz Albaniyasının ərazisində Mil düzünün bir hissəsinin adı tarixən Qarqar düzü adlanmışdır.

Qarqay *oyk., sadə.* Zaqatala r-nunun Əli Bayramlı i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Oykonomimin *qarqal/karqa* tayfasının adından olması güman edilir. Türkdilli xalqların toponimiyasında *karqa* coğrafi termin kimi “daşlı, çınqıllı zolaq” mənasında da işlənir.

Qarqucaq *oyk., düz.* Goranboy r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qaraçayın sahilində, Gəncə-Qazax düzənliyindədir. 1823-cü il məlumatına görə, Qarqucaq Mirzə Əli bəy adlı şəxsə məxsus mülkün-torpaq sahəsinin adı olmuşdur. Bəyin həmin ərazidə yerləşdirdiyi doqquz ailədən ibarət icma da sonralar Qarqucaq icması kimi qeydə alınmışdır. Bəzi tədqiqatçılara görə, bu ad *qarğıl/qarqu* (bitki) sözündən və məkan bildirən *-caq* şəkilçisindən ibarət olub, “qarğı olan yer, qarğılıq” mənasındadır.

Qarqulu *oyk., düz.* 1. Cəlilabad r-nunun Xanəgah i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Yerli məlumatlara görə, kənd Qarqulu yeri adlı qışlaq ərazisində salındığına görə belə adlandırılmışdır. Bu, həmin ərazidə çoxlu qamış olması ilə bağlıdır. Burada qamışa *qarğı* (*qarqu*) deyilir. 2001-ci ildən kəndin adı Qarğılı kimi rəsmiləşdirilmişdir; 2. Zəngilan r-nunun Bartaz i.ə.v.-də kənd. Mehri silsiləsinin ətəyindədir. Yerli məlumatlara görə,

bu yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə Naxçıvanda mövcud olmuş Qarqulu kəndindən gələn ailələr salmışlar. Kəndin adı çox güman ki, *qarqu* (qamış) sözü ilə bağlıdır.

Qarmanbəytəpə or., müir. Laçın r-nu ərazisində dağ. Qaragölün şm.-ındadır. Oronim *Qaramanbəy və təpə* komponentlərindən ibarət olub, oğuzların salur tayfa birliyinin yaratdığı Qaraman bəylərbəyliyi (1256-1483) nümayəndələrindən birinin adı ilə bağlıdır. Güman etmək olar ki, dağın ərazisi həmin bəyin yaylaq yurdu olmuşdur.

Qarmancıq or., düz. Şərur r-nu ərazisində dağ. Tədqiqatçılara görə, oronim təhrifə uğramışdır. Əsli Karmancıq olan bu coğrafi ad Xarmancıq şəklində də qeydə alınmışdır. Dağın adı *karman* və ya *kermen* (qəd. türk dillərində "qala") sözündən və *-cıq* kiçiltmə şəkl.-sindən ibarət olub, "kiçik qala, qalacıq" mənasındadır.

Qarmandağ or., müir. Ağdam r-nunda dağ. Qavartu və Xaçın çayları arasında yerləşir. Hün. 899 m. Oronim *qaramanlıların* adından və *dağ* komponentlərindən düzəlib. Etnotoponimdir.

Qarmirgüc b a x: Qızıloba.

Qarmirovan b a x: Qızıloba.

Qarnakar b a x: Çormanlı.

Qarnıyarıq or., sadə. Babək r-nu ərazisində dağ. Dağ sahəsində sel suları vasitəsilə kiçik şırımlar (dərə) açıldığı üçün Qarnıyarıq adlandırılmışdır. Bu ad coğrafi ədəbiyyatda səhvən Qaranıyalıx şəklində də yazılır.

Qars oyk., sadə. Xızı r-nunun Altıağac i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi Qars adlı torpaq sahəsində salınmışdır. Toponim *qars* (tat. *karsi* "əkin yeri", fars dilində isə *qars* "ting") sözü ilə əlaqələndirilərək "əkin yeri, tinglik" mənasında izah edilir.

Qart or., sadə. Şamaxı r-nu ərazisində dağ. Keçmişdə dağda kəsici metal alətləri itiləmək üçün istifadə edilən *qart* (xart), yaxud bülöv daşı çıxarılırdı. Dağın adı görünür, həmin süxurun adı ilə əlaqədar yaranmışdır.

Qarttəpəsi or., müir. Ordubad r-nu ərazisində dağ. Dağın adı kəsici metal alətlərin itilənməsi üçün işlədilən *qart* (bülöv) daşının adından və *təpə* sözündən ibarət olub, "qart daşı olan təpə" mənasını bildirir.

Qartız or., müir. Qubadlı r-nunda dağ. Bərgüşad sıra dağlarının c.-ş. qurtaracağında zirvədir. Hün. 1277 m. Oronim *qart* (daş növü) və *iiz* (örtük) komponentlərindən düzəlib, "qart daşı ilə örtülmüş" mənasındadır.

Qas oyk., sadə. Zaqatala r-nunun Qalal i.ə.v.-də kənd. Qaraçayın sahilində, dağətəyi ərazidədir. Bu ad saxur dilində "meşəlik yerdə açıq sahə, tala, kiçik düzən" mənasındadır. Saxurlar dağın ətəyində ətrafı yarıqan və qayalıqlı yastı yerə də *kats* deyirlər. Deyilənə görə, kənd talada salındığı üçün belə adlanmışdır. V.V.Radlova görə, *kaz/qaz* və onun *kas/qas* fonetik variantının qırğız, noqay, koybal dillərində "yüksəklik", "ucalıq" anlamları vardır. Qaz/qas tərkibindən yaranmış yer, əski qala adları M. Kaşğarının lüğətində verilmişdir. "Divan"da qeyd edilir ki, Əfrasiyabın qızının adı Qaz olmuşdur. "Dədə Qorqud" dastanlarında "ucadan gülmək" mənasında "qas-qas gülmək" ifadəsi də işlənir. Dağətəyi ərazidə yerləşən yaşayış məntəqəsinin "yüksək, uca" mənasını bildirməsi də mümkündür. Bir çox tədqiqatçı isə *qas/kas/qaz* komponentli toponimləri qəd. *kas* tayfa adı ilə bağlayırlar.

Qasabovka b a x: Xaspoladoba.

Qasap or., müir. Şəki r-nu ərazisində dağ. Oronim Qasapat adının qısaldılmış forması olub, "dağlıq ərazi", "yüksəklik" mənalarını bildirir.

Qasapet or., müir. Tərtər r-nu ərazisində dağ. Tərtər və Xaçın çaylarının suayrıcısıdır. Əsli Qasapatdır. Dağın adı türk dillərindəki *kas* (təpə, yüksəklik, dağın qaş formalı çıxıntısı) və *apat* (dağ yamacı) sözlərindən ibarət olub, "qaş formalı çıxıntısı olan dağ yamacı" mənasındadır.

Qasapet oyk., sadə. Tərtər r-nunun Aşağı Oratağ i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin yamacındadır. Keçmişdə həm də Qusapat adlanmışdır. Yaşayış məntəqəsi ərazidəki eyniadlı dağın adını daşıyır.

Qasbinə oyk., müir. Balakən r-nunun Mahamalar i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Mənşəcə Dağıstanın Mahama kəndindən köçüb gəlmiş ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Bu toponim avar dilindəki *kats* (aşırım) və Azərb. dilindəki

binə sözlərindən ibarət olub, “aşırımlı binə” mənasındadır. Əski türk dilində *qas* “uca” deməkdir; *binə* vaxtilə köçəri tayfaların müvəqqəti yaşayış yerini bildirirdi. Binələr sonralar daimi yaşayış məntəqəsinə çevrildi. Qasbinə “qas tayfasının məskunlaşdığı yer” mənasını da bildirir.

Qasdağ *or.*, *mür.* Balakən r-nu ərazisində dağ silsiləsi. Baş Qafqaz silsiləsindən ayrılan qoldur. Oronim *kats* (avar. “aşırım”) və *dağ* sözlərindən ibarət olub, “aşırımlı dağ” mənasındadır. Əski türk dilində də *qas* “uca” deməkdir.

Qasım İsmayılov b a x: Goranboy (şəhər).

Qasım İsmayılov b a x: Goran (kənd).

Qasımağalı *oyk.*, *düz.* 1. Gədəbəy r-nunun İsalı i.ə.v.-də kənd; 2. Gədəbəy r-nunun Şəkərbəy i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Yerli məlumatlara görə, kəndin ərazisi keçmişdə *Qasımağa* adlı bir bəyin at qoruğu olmuşdur. Kəndin c.-q.-ində Qasımağa dərəsi mikrotoponimi də qeydə alınmışdır. XIX əsrin axırlarında Əlimərdanlı kəndindən (Tovuz r-nu) köçüb gəlmiş ahağalılar nəslinə mənsub ailələr burada məskunlaşmış və yaşayış məntəqəsi də yerin adı ilə Qasımağalı adlanmışdır. Oykonom “Qasım ağaya məxsus” mənasındadır.

Qasımalılar *oyk.*, *sadə.* Şəmkir r-nunun Çardaqlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Kənd təqr. XIX əsrdə həmin r-ndakı Şiştəpə kəndindən ayrılmış *qasımalı* nəslinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Bu ad “qasımalı nəslindən olanlar, qasımalılar” mənasındadır.

Qasimbəyli *oyk.*, *sadə.* 1. Ağsu r-nunun Ərəbmehdibəy i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. XIX əsrin əvvəllərində Şirvan xanlığında mülkədar *Qasım bəyə* məxsus 15 kənddən birinin adıdır. Kəndin ilk sakinləri ona məxsus rəiyyət olduğuna görə məntəqə də onun adı ilə adlanmışdır. Bu ad “Qasım bəyə məxsus kənd” mənasındadır; 2. Bərdə r-nunun Kələntərli i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. XIX əsrin əvvəllərində Şirvan mülkədarı Qasım bəyə məxsus ailələr general V.Mədətova bağışlanmış və o da bu ailələri Qarabağa köçürmüşdü. Yaşayış məntəqəsi Qasım bəyin adını daşımış ailələrin məskun-

laşması nəticəsində yaranmışdır; 3. Cəlilabad r-nunun Şiləvəngə i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır; 4. Goranboy r-nunun Tap Qaraqoyunlu i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi Qasım bəy adlı şəxsə mənsub maldar ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır; 5. Sabirabad r-nunun Qasimbəyli i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sağ sahilində, Mil düzündədir. Kəndin keçmiş adı Mirqasimbəyli olmuşdur. Sonralar *mir* (“seyid” mənasında) sözü düşmüşdür. Kənd salındığı ərazinin adı ilə keçmişdə Əyribucaq da adlanmışdır.

Qasımbinəsi *oyk.*, *mür.* Kəlbəcər r-nunun Yanşaq i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Seyid Qasım binəsi olmuşdur. XIX əsrin ortalarında *Seyid Qasım* adlı bir şəxs ailəsi ilə birlikdə buraya köçüb binə salmış və onun əsasında yaşayış məntəqəsi yaranmışdır.

Qasımqışlaq *oyk.*, *mür.* Quba r-nunun Zərqova i.ə.v.-də kənd. Yan silsiləsinin (Böyük Qafqaz) ətəyindədir. Oykonom *Qasım* (ş.a.) və *qışlaq* sözlərindən ibarət olub, “Qasım məxsus qışlaq, Qasımın qışlağı” mənasını bildirir. Kollektivləşmədən sonra qışlaq daimi yaşayış məntəqəsinə çevrilmişdir.

Qasımlı *oyk.*, *sadə.* 1. Ağdam r-nunun Eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarqar çayından 2 km. aralı, dağətəyi düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi 1820-ci ildə Cənubi Azərb.-dan köçüb gəlmiş *qasımlı* tayfasının məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır; 2. Gədəbəy r-nunun İnkəboğan i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Hacıqasımlıdır. Yaşayış məntəqəsini təqr. XIX əsrdə Çobankərə (indiki Ermənistan ərazisində) kəndindən gəlmiş Hacı Qasım adlı şəxs saldığına görə belə adlanmışdır; 3. Masallı r-nunun Yeddioymaq i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Keçmişdə Qaraqasımlı adlanmışdır. Yaşayış məntəqəsi mənşəcə şahsevənlərin *qaraqasımlı* tayfasının məskunlaşması nəticəsində yaranmış, hal-hazırda İkinci Yeddioymaq kəndinə birləşdirilmişdir.

Qasımlı *hidr.*, *sadə.* İsmayilli r-nu ərazisində min. bulaq. Tircan kəndindən c.-q.-də yerləşir. Kükürlü bulaqdır. Bulaq keçmişdə

burada mövcud olmuş Qasımlı kəndinin adını daşıyır.

Qasmalı or., sadə. Abşeron yarımadasında, Güzdək qəsəbəsindən şm.-q.-də dağ. Hün. 332 m. Əsl adı Qasımalıdır. Bu ad Qasımlı şəxs adı ilə bağlıdır.

Qaşçal or., mür. Qazax r-nu ərazisində dağ. R-nun şm.-q.-ində yerləşir. Əsl adı Qoşaçaldır. Dağın adı *qoşa* (cüt, yanaşı) və türk dillərindəki *çal* (dağ) sözlərinin birləşməsindən əmələ gəlib, “qoşa dağ, yanaşı duran dağ” mənasındadır.

Qaşaltı Qaraqoyunlu oyk., mür. Goranboy r-nunun Tap Qaraqoyunlu i.ə.v.-də kənd. Düzenlikdədir. Bu ad *qaş* (dağın təpəsinin bir qədər irəliyə çıxmış üstü, dağın döşü) və *alt* sözlərindən, həmçinin Qaraqoyunlu etnotoponimindən ibarətdir. Kəndin adı “dağ qaşının alt tərəfindəki Qaraqoyunlu kəndi” mənasındadır.

Qaşım or., düz. Babək r-nu ərazisində dağ. Sirab kəndindən c.-dadır. Oronim *qaş* (haçalanmayan alçaq silsilə, dağ tıresi) sözündən və *-ım* sözdüzəldici şəkl.-dən ibarətdir.

Qaşqaçay hidr., mür. Qax və qismən Şəki r-nları ərazisində çay. Əyriçayın sağ qoludur. Mənbəyini Qaflan dağının yamacından (2200 m. yüksəklikdən) alır. Bir fikrə görə, *qaşqa* qəd. türkdilli abidələrdə “sakit, dinc” mənalarında işlənən *qoşqı* (qoşqı) sözünün xalq etimologiyası təsiri ilə yaranmış formasıdır (türk dillərində “s” səsinin “ş” səsi ilə yerdəyişməsi məlumdur). Müasir dildə *qoşqı* sözü işlənmədiyindən Qaşqaçay şəklinə düşmüşdür. Digər fikrə görə, çay qara və boz rəngə çalan çaydaşlarının üstündən axdığı üçün yerli əhali çaya Qaşqa adı vermişdir. Əslində hidronim “qaşdan, dağın yüksək yerindən axan çay” mənasını ifadə edir. Azərb.-də *qaşqa* komponentli coğrafi adlar çox deyildir. Qırğızıstanda *qaşqa* komponenti ilə yaranan 62 coğrafi ad mövcuddur.

Qaşqaçay oyk., sadə. Qax r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qaşqaçayın sol sahilində, Baş Qafqaz silsiləsinin yamacındadır. Yaşayış məntəqəsi sahilində yerləşdiyi çayın adını daşıyır.

Qatax or., sadə. Quba r-nu ərazisində, Gilgilçayın sahilində zirvə. Hün. 1441 m. Oronimin qəd. İran dillərindəki *katak* (qala) sözündən olması güman edilir.

Qatarqaya or., mür. Laçın r-nu ərazisində dağ. Bu ad Azərb. dilindəki *qatar* (cərgə, sıra ilə düzülmiş) və *qaya* sözlərindən ibarət olub, “qayaları qatarla, cərgə ilə düzülmiş, yan-yanı sıralanmış dağ” mənasındadır.

Qatırdaş or., mür. Laçın r-nu ərazisində dağ. Qaranlıq və İldırımsu çaylarının suayrıcısıdır. Hün. 3195 m. Qatırdaş sözünün təhrif olunmuş variantıdır. Bu ad *qatar* və *daş* sözlərindən ibarət olub, “yan-yanı sıralanmış, cərgəli daş, qaya” mənasındadır.

Qatıroğlan or., sadə. Yevlax r-nu ərazisində, Bozdağ silsiləsində zirvə. Hün. 60 m. Əsl adı Qatıröləndir. Keçmişdə qoşqu heyvanı kimi qatırdan da istifadə olunurdu. Sıldırımlı dağ yolları ilə gedə bilməsi, çox yük götürməsi dağ şəraitində vaxtilə qatırı ən sərfəli nəqliyyat vasitəsinə çevirmişdi. Bu ad çox güman ki, “qatırın dağdan aşıb öldüyü yer” mənasını bildirir. Oronim Qatırolan variantında da qeydə alınmışdır.

Qavahlu or., sadə. Babək r-nu ərazisində dağ. Tədqiqatçılar oronimi qovaq ağacı ilə əlaqələndirirlər. Türk dillərində “dağ yamacı, enişi, sürüşkən yer” mənasında *gav/qav* sözünün, “şiş papaq” mənasında kavıqlı sözünün işləndiyi nəzərə alınarsa, bu oronim “sürüşkən dağ” və ya “şiş uclu dağ” mənalarındadır. Oronimin etnotoponim olması da istisna deyil. 1948-ci ilədək Abxaziyada iki Kavakluk adlı yaşayış məntəqəsi qeydə alınmışdır.

Qavartu/Qavartı/Qavirti hidr., sadə. Ağdərə, Ağdam r-nları ərazisində çay. Sol tərəfdən Mərgüşavan arxına tökülür. Kabarlı adının təhrif olunmuş forması hesab edilir. Keçmişdə mövcud olmuş Kabar (Kəbirli) mahalının adındandır. Kabar mahalı isə *kəbirli* (əslində kəbərli) tayfasının Qarabağda məskunlaşdığı ərazinin keçmiş adı olmuşdur.

Qavrom or., sadə. Şamaxı r-nu ərazisində dağ. Yerli əhalinin dilində bülöv daşına *qavaram* deyilir. Oronim dağın süxurlarının bülöv daşından ibarət olduğunu bildirir.

Qaya oyk., sadə. Bakının Əzizbəyov r-nunda qəsəbə. Keçmiş adı Abşeron limanı yanında qəsəbə olmuşdur. Qayalıq sahədə yerləşdiyindən 1973-cü ildən belə adlandırılmışdır.

Qayabaşı oyk., sadə. 1. Xocalı r-nunun Daşbulaq i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin yamacındadır. Kənd coğrafi mövqeyi ilə əlaqədar belə adlanırdı. XIX əsrin əvvəllərində Cənubi Azərb.-in Dəhrəv kəndindən gəlmə erməni ailələri burada məskunlaşdıqdan sonra kənd Dəhrəv adı daşıyırdı. 1992-ci ildən kəndin keçmiş adı bərpa edildi; 2. Şeki r-nunuda kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. XIX əsrin əvvəllərində siyasi hadisələrlə əlaqədar Cəfərqulu xanın başçılığı ilə Xoydan gəlmiş ailələr Nuxa qəzasında əvvəlcə Cəfərabad Xoy kəndinin əsasını qoymuşdular (indiki Cəfərabad). Xan 1824-cü ildə bu ailələr üzərində başçılıq hüququnu itirdikdən sonra cəfərabadlıların bir hissəsi oradan çıxıb Qayabaşı (Əlican çayının sahilində qayaüstü ərazinin adıdır) adlı yerdə məskunlaşmış və kənd də yerin adı ilə adlanmışdır.

Qayadalı oyk., mür. Quba r-nunun Yerfi i.ə.v.-də kənd. Yan silsiləsi ərazisində yerləşir. Kənd buradakı qayanın dalında (arxasında) bina edildiyinə görə belə adlanmışdır.

Qayadibi oyk., mür. Tovuz r-nunun Qaradaş i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Kənd qayanın dibində bina edildiyinə görə belə adlanmışdır.

Qayakənd oyk., mür. Qusar r-nunun Qusar şəhər i.ə.v.-də kənd. Qusar çayının sahilində, düzənlikdədir. Kənd Qusar çayının sahilindəki qaya yaxınlığında salındığına görə belə adlanmışdır. Bəzi tədqiqatçılara görə, oykonimin tərkibindəki *qaya* sözü qədim türk tayfalarından olan *qayıların* adı ilə bağlıdır.

Qayalı oyk., sadə. 1. Bərdə r-nunun Meh-dixanlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Bu ad oğuzların *kayı* (*qayı*) tayfasının adı ilə əlaqədardır. Qayılı adının fonetik dəyişikliyə uğramış formasıdır. Mahmud Kaşğari, Fəz-lullah Rəşidəddin və b. görə, oğuz tayfaları sağ və sol qollara bölünürdü. Qayılar sağ qolun əsas tayfası hesab olunurdular. Qafqaz

ərazisindəki bu tipli toponimlər həmin etnonimlə bağlıdır; 2. Qubadlı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ yaylasındadır. Keçmiş adı Qarıkahası olmuşdur. XIX əsrdə indiki Ermənistan ərazisindəki Sisyan r-nunda mövcud olmuş Qayalı kəndindən zəirxanlı, alıxlı, eyvazlı və xələfli nəsilləri buraya köçüb məskunlaşdıqdan sonra Qarıkahalı Qayalı adlanmış, sonralar Qarıkahalı komponenti ixtisara düşmüşdür.

Qayğı oyk., sadə. Laçın r-nunda qəsəbə. Həkəri çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. 1988-89-cu illərdə Ermənistandan didərgin salınmış azərb. ailələri üçün Azərb. Respublikasında fəaliyyət göstərən "Qayğı" cəmiyyətinin vəsaiti hesabına salındığından belə adlanmışdır.

Qayıblar or., sadə. Şamaxı r-nu ərazisində dağ. R-nun ş. hissəsində yerləşir. Hün. 865 m. Bu ad orada mövcud olmuş Qayıblar pirinin adı ilə əlaqədardır. Pirin adı isə "qeyb olanlar, yox olanlar" mənasında olub, müxtəlif əfsanə və rəvayətlə bağlıdır.

Qayıtdağ or., mür. Oğuz r-nu ərazisində dağ. Oronim Azərb. dilinin dialektlərində işlənən *qayıt* (dərd, qəm, qayğı) və *dağ* komponentlərindən düzəlib, "qayğılı, fikirli dağ" mənasındadır.

Qaymaqlı oyk., sadə. Qazax r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. İncəsu çayının (Kürün qolu) sahilində, Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Yaşayış məntəqəsi özündə qəd. türkdilli *qaymaq* (*kimak, kaymak*) tayfasının adını əks etdirir. Qıpçaq tayfa ittifaqına daxil olan qaymaqların əsas hissəsi VIII-IX əsrlərdə Qərbi Sibirdə, İrtiş çayının orta axarı boyunda yaşamışdır. IX əsrin ortalarında qıpçaqların tərkibində qərbə doğru hərəkət etmiş və Şimali Qafqazda məskunlaşmış, bir hissəsi XI-XII əsrlərdə gürcü çarlarının dəvəti ilə Şərqi Gürcüstana, oradan isə Azərb.-a köçmüşdü.

Qaymaqlı or., sadə. Qazax r-nu ərazisində dağ. Ermənistanla həmsərhəddir. Hün. 945 m. Dağın adı həmin r-ndakı Qaymaqlı kəndinin adındandır.

Qaynaq oyk., sadə. Tərtər r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Yaşayış məntəqəsi ərazisindəki Qaynaq bula-

ğının adı ilə adlanmışdır. Bulağın adı isə türk dillərində “yerdən çıxan su, çeşmə” mənasındadır.

Qaynararxaç or., mür. Oğuz r-nu ərazisində dağ. Xalxal çayının sahilindədir. *Qaynar* (şen, qalabalıq) və *arxac* (yay mövsümündə mal-qaranın köçdüyü yer) sözlərinin birləşməsindən yaranmışdır, “çoxlu adamı olan, qaynar həyatlı, qalabalıq olan arxac” mənasındadır. Oronimi “çeşməli arxac” kimi də izah edirlər.

Qaynarca or., sadə. 1. Dəvəçi r-nu ərazisində palçıq vulkanı. Quyubulaq yüksəkliyinin yamacında, Taxtakörpü çayından 500 m. sağdadır. Burada yerli əhalinin Qaynarca adlandırdığı gölməçə nohurlar vardır ki, onlarda qazlı su qaynayır. Həmin nohurlar Qaynarca gölü də adlanır; 2. Mingəçevirdə, Kür çayı ilə Yevlax-Şəki avtomobil yolu arasında alçaq dağ silsiləsinin bir hissəsinin adı. Dağ oradakı qara su bulağı Qaynarcanın adı ilə adlanmışdır.

Qaynarca hidr., sadə. Xızı r-nu ərazisində şirinsulu, axarlı kiçik göl. Gölə belə ad ondan qazlı suyun qaynayıb çıxmasına görə verilmişdir.

Qaysa oyk., sadə. Balakən r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Bu yaşayış məntəqəsini XVII əsrin ortalarında indiki Dağıstan MR-in Kaysa (azərb.-lar Qahisə adlandırır) kəndindən köçüb gəlmiş ailələr saldıqı üçün belə adlandırılmışdır. *Qayisa* avar. “düşərgə” deməkdir.

Qaysarlı oyk., sadə. Qax r-nunun Qıpçaq i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. 1297-ci ilə aid mənbədə Qaysar tayfa başçısının adı çəkilir. Bu toponim *qaysarlı* nəsil adı ilə bağlıdır. Oykonim Qeysərli variantında da qeydə alınmışdır.

Qaytarqoca or., mür. Quba r-nu ərazisində dağ. Oronim *qaytar* (qayğılı, dərd çəkən) və *qoca* (dağ, yüksəkliklərin adlarında “baba” komponentinin sinonimi) sözlərindən düzəlib, “qayğılı dağ” mənasındadır.

Qazax oyk., sadə. 1. Azərb.-in q.-ində inzibati r-n. Şm. və şm.-q.-dən Gürcüstan, ş.-dən Tovuz r-nu, c.-dan və c.-q.-dən Ermənistanla sərhədlənir. R-nun ərazisindən mənbəyini Şahdağ silsiləsindən götürən

Ağstafa çayı (qolu Coğas çayı ilə birlikdə) və Murğuz silsiləsindən başlanan Həsənsu çayı axır. Hər iki çay Kürə tökülür; 2. Şəhər. Qazax r-nunun mərkəzi. Ağstafa çayının hər iki sahilində, Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Azərb.-in qəd. yaşayış məntəqələrindədir. İlk dəfə VII əsr hadisələri ilə əlaqədar Kasak (Kasaq) kimi ərəb tarixçisi əl-Kufi (IX əsr) məlumat vermişdir. Bu toponim özündə qıpçaq mənşəli qazax etnik birliyinin adını əks etdirir. Qazaxlar buranın qəd. sakinləridir. Lakin qıpçaqların müəyyən hissəsi buraya sonralar da gəlmişlər. Tarixdən məlumdur ki, XI-XII əsrlərdə gürcü çarları hərbi qüvvə məqsədilə Şimali Qafqazdan Şərqi Gürcüstan kətləvi surətdə qıpçaq ailələri köçürmüşlər. Türkdilli əhali sayca çoxluq təşkil etdiyi üçün Şərqi Gürcüstan XI-XIII əsr gürcü mənbələrində Didi Türkoba (Böyük türk obası) adlanırdı. Görünür, həmin türkdilli qıpçaqların əksəriyyəti *qazaxlar* olmuşlar. Bunu Gürcüstan, Ermənistan və Azərb.-in şm.-q. zonasında yayılmış qazax etnik birliyinə aid etnotoponimlər də sübut edir. Qazaxların bir hissəsi XVIII əsrdə Qarabağa köçüb məskunlaşdılar. XIX əsrin ortalarında qazaxlar qarapapaq, çobanqara, saraclı, dəmirçili, qafarlı, cəfərli, əlişərurlu, qarabağlı, kərimbəyli, şıxlar, çaxırlı, gödəkli, cəmilli, kərki-başlı, kəngərli, salahlı, kəsəmən və b. tayfalarından ibarət olmuşlar. Qazax komponentli toponimlər qazax etnonimi ilə əlaqədardır.

Qazaxbərəsi oyk., mür. Neftçala r-nunun Qaçaqkənd i.ə.v.-də kənd. Salyan düzəndədir. Oykonimin tərkibindəki *Qazax* komponenti rus dilindəki *kazak* sözü ilə bağlıdır. Burada vaxtilə kazak dəstəsi yerləşirdi. Bunun Azərb. ərazisindəki Qazax toponimi və etnonimi ilə əlaqəsi yoxdur. Keçmişdə Kür üstündə Kazaklar adlı kömrük postu (bərə) var idi. Sonralar buraya əhali köçmüş və yaranmış kəndə də bərənin adı verilmişdir.

Qaxaxbəyli oyk., sadə. Qazax r-nunun Orta Salahlı i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Bu yaşayış məntəqəsini *qazaxbəyli* nəslə saldıqı üçün belə adlanmışdır.

Qazaxlar oyk., sadə. 1. Bərdə r-nunun Xəsili i.ə.v.-də kənd; 2. Bərdə r-nunun Şatırlı

i.ə.v.-də kənd. Hər iki kənd Qarabağ düzündədir; 3. Füzuli r-nunun Əhmədialılar i.ə.v.-də kənd. Düzenlikdədir; 4. Goranboy r-nunun Borsunlu i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. XVIII əsrdə Qazax mahalından köçmüş ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Bu adlarda *qazax* etnonimi əks edilmişdir. Kəndlərin əsasını həmin dövrdə Qarabağa gəlmiş qazaxlar qoyduğu üçün yaşayış məntəqələri belə adlanmışdır.

Qazaxlı oyk., sadə. Daşkəsən r-nunun Əmirvar i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Oykonim "Qazaxdan gəlmələr, qazaxlılar" mənasındadır. Yaşayış məntəqəsini XVIII əsrdə Qazax mahalının Musaköy (Xanlıqlar) kəndindən çıxmış ailələr bina etdiyinə görə belə adlanmışdır.

Qazax yolçular oyk., sadə. Daşkəsən r-nunun Zağalı i.ə.v.-də kənd. Kürün qolu olan Qoşqar çayının sahilində, Pirsultan dağının ətəyindədir. Yerli məlumata görə, əvvəllər yaşayış məntəqəsinin yerində keçmiş Qazax mahalının Birinci Şıxlı kəndindən köçmüş Yolçu adlı şəxsin binəsi olmuşdur. Sonralar binə *Yolçunun* nəslə tərəfindən daimi yaşayış məntəqəsinə çevrilmiş və ona Qazax-yolçular adı verilmişdir.

Qazanbatan oyk., mür. Saatlı r-nunda kənd. Muğan düzündədir. Bu yaşayış məntəqəsini 1908-ci ildə Rusiyanın Otradnı şəhərindən köçürülmüş rus ailələri salmış, əvvəllər Otradninskoye, Otradnoye adlandırılmışdı. 1992-ci ildən kəndin adı Qazanbatan kimi rəsmiləşdirilmişdir. Oykonim *Qazan* (Hülakü xanı) və *batan/baten* (qala, şəhər) komponentlərindən düzəlib, "Qazan şəhəri" mənasındadır.

Qazanbulaq oyk., sadə. Goranboy r-nunun eyniadlı qəsəbə i.ə.v.-də ştq. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Yaşayış məntəqəsi müharibədən sonra yaxınlıqdakı zəngin neft yatağının istismara verilməsi ilə əlaqədar salınmışdır. Toponim "qazan formalı bulaq" mənasındadır. Yerli məlumata görə, qəsəbənin şm.-ində keçmişdə eyniadlı bulaq və yaşayış məntəqəsi mövcud olmuşdur. Qəsəbə də həmin coğrafi obyektlərin adı ilə adlanmışdır.

Qazançı oyk., sadə. 1. Ağdam r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin

ətəyindədir; 2. Culfa r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Əlincə çayının sahilində, Zəngəzur silsiləsinin yamacındadır; 3. Goranboy r-nunun Goranlı i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Keçmiş adı Miskinli Qazançı olmuşdur. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə Miskinli kəndindən (indiki Şəmkir r-nu) köçüb gəlmiş ailələr bina etmişlər; 4. Zəngilan r-nunun Canbar i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Oykonim *kazan* etnonimi və *-çi* şəkl.-sindən ibarətdir. Türkdilli qəd. bulqarların *kazan* (*qazan*) tayfasının adını əks etdirir. Mənbələrə görə, onlar ilk dəfə eradan əvvəl II əsrdə bulqarların tərkibində Zaqafqaziya ərazisinə gəlmişlər. Eramızın ilk əsrlərində hunların, onların ardınca suvar və avarların, daha sonralar isə xəzərlərin tərkibində Azərb.-da məskunlaşmışlar. İnqilabdan əvvəl bütün Qafqazda tərkibində *qazan* sözünün iştirak etdiyi 24 toponim və hidronim qeyd edilmişdir. Azərb.-da isə Qazançı adlı 10 kənd mövcud idi. Hazırda Azərb.-da 3 Qazan, 4 Qazançı oykonimi, 4 Qazan oronimi, 3 Qazan hidronimi məlumdur. Şimali Amerikada Qazançay şəhəri, Türkmənistanda Qazançıq şəhəri, Tataristanda Kazan şəhəri, Kazanka çayı, Ukraynada Kazanka d.y. stansiyası, Kazanskaya şəhəri, Qaraqalpaqda Qazan Ketken kəndi, Özbəkistanda Qazanqışlaq, Qazan kəndləri, Tula vilayətində Kazanovka kəndi, Tümen vilayətində Qazan kəndi, Kerç burnunda Kazantip, Qazaxıstanda Qazan şupkur, Novo Kazanskaya kəndləri, Ermənistanda Qazançı kəndi və Dağıstan ərazisində Qazan və Qazan Kulan kəndləri, Cənubi Azərb.-da Kazanabad, Qazanağılı, Qazan, Kürdüstanda Qazanqara, Mərkəzi İranda Qazançı kəndləri vardır. Qeyd etmək lazımdır ki, qazan etnonimi ilə əlaqədar kəndlər Türkiyədə və müasir Bolqarıstan ərazisində də vardır. XIII-XIV əsrlərdə qıpçaqların tərkibində *qazan* tayfasının olduğu göstərilir.

Qazançı hidr., sadə. Culfa r-nu ərazisində min. bulaqlar. Əlincə çayının Daşarası adlanan dar dərəsində bir neçə kiçik bulaqdan ibarətdir. Suyundan çoxlu miqdarda karbon qazı ayrılır. Mineral bulaqlar yaxınlıqdakı Qazançı kəndinin adı ilə adlanmışdır.

Qazandağ or., mür. Şamaxı r-nu ərazisində dağ. Tədqiqatçıların fikrincə, xarici görüşünə, kənardan qazana oxşadığına görə dağa belə ad verilmişdir. Lakin oronimin etnotoponim olması da istisna deyil.

Qazangöl hidr., mür. 1. Ordubad r-nu ərazisində, Zəngəzur silsiləsində, Qazangöl-dağ dağının ətəyində şirinsulu göl. Gölə ad onun formasına, qazan kimi dairəvi və qapalı olmasına görə verilmişdir; 2. Tovuz r-nu ərazisində Kür çayının sahilində, Ceyrançöldə göl. R-nun şm.-q.-ində 575 m. yüksəklikdə yerləşir. Şirin sulu, axarsız göldür. Yayda gölün suyu azalır. Hidronim "qazan formalı göl" mənasındadır.

Qazangöl or., sadə. 1. Ordubad r-nu ərazisində dağ. Zəngəzur silsiləsinin zirvəsidir. Hün. 3814 m. Qonşu zirvənin yanındakı Qazangöl adlı kiçik dağ gölünün adı ilə adlandırılmışdır; 2. Tovuz r-nunda, Kür çayının sol sahilində düz. Ceyrançöl düzünün orta hissəsidir. Düz burada yerləşən Qazangölün adı ilə adlandırılmışdır.

Qazangül oyk., sadə. Zaqatala r-nunun Zaqatala şəhər i.ə.v.-də qəsəbə. Efir yağları zavodunun yaxınlığında salınmışdır. 1934-35-ci illərdə Bolqarıstan ərazisindəki Qazanlıq vadisindən gətirilmiş qızılgül sortu yetişdirmək üçün Qazanlıq gülü sovxozu yaradılmışdı. Burada yaranan yaşayış məntəqəsi də həmin sovxozun adı ilə Qazangül (Qazanlıq gülü adından təhrif) adlandırılmışdır.

Qazanqoşa or., sadə. Cəlilabad r-nunun c.-q.-ində, Burovar silsiləsinin zirvəsidir. Hün. 712 m. *Qazan* və *qoşa* sözlərinin birləşməsindən əmələ gələn bu ad dağın üstündə qazana oxşar qoşa gölməçənin olması ilə əlaqədardır.

Qazanlı or., düz. Yevlax r-nu ərazisində, Bozdağ silsiləsində zirvə. Hün. 499 m. Dağa ad buradakı qəbirdən tapılmış qazana görə (qab) verilmişdir. Oronim "qazan tapılmış dağ" mənasındadır.

Qazanzəmi oyk., mür. Cəbrayıl r-nunun Dağ Tumas i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Kəndin adı *Qazan* (ş.a.) və *zəmi* (əkin yeri) sözlərindən ibarət olub, "Qazanın yeri, əkin sahəsi" mənasındadır.

Qazbölük oyk., sadə. Balakən r-nunun Meşəşambul i.ə.v.-də kənd. Düzenlikdədir. Yerli məlumata görə, adın ilkin forması Qazbko olmuş, sonralar indiki şəklinə düşmüşdür. Bu toponim avar dilindəki *qaz* (*kats* sözündən təhrif olub, "keçid" deməkdir) və *ko* (körpü) sözlərindən düzəlib, "keçid körpüsü" mənasındadır. Kənd kiçik çay qolunun üstündəki körpünün yaxınlığında salındığına görə belə adlanmışdır.

Qazıdərə oyk., sadə. Laçın r-nunun Cicimli i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. İnqilabaqədərki sənədlərdə Qazı Qurdalı kimi qeyd edilir. Əslində isə Qazıdərəsi və Qurdalı bir icmaya daxil olan iki yaşayış məntəqəsi olmuşdur. Yerli məlumata görə, həmin kəndlərin adları onların əsasını qoymuş Qazı və Qurdalı (Qurd Alı) adlı iki qardaşın adı ilə əlaqədardır.

Qazıxanlı oyk., sadə. Kəlbəcər r-nunun Əsrək i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Bu yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə indiki Laçın r-nu ərazisində mövcud olmuş Qazıxanlı kəndindən köçmüş əhali salmışdır. Laçın r-nunun Zerti kəndi yaxınlığında Qazıxanlı yeri adlı köhnə kənd yeri də mövcuddur. Qazıxanlı nəsil adıdır. Qızılbaş tayfalarından sayılan təkəlu tayfasının emirlərindən biri Çərkəs Həsənin oğlu Qazı xan olmuşdur. Atası Urmi (Urmiya) hakimi idi və Div Sultanın əmri ilə öldürülmüşdü. Qazı xan Hüseyn xandan sonra Herat hakimi və Bəhram Mirzənin lələsi oldu, sonralar Ruma getdi. Sultan Süleyman İraq hakimiyyətini ona əta etdi və 947-ci ildə (8. I. 1540-26. IV. 1541) beş min nəfərlə o diyardan qaçıb Şah Təhmasibin hüzuruna gəldi və Şirvanın Bakı, Salyan və Mahmudabad şəhərlərinin hakimi oldu və Alxas Mirzənin təhriki, Şah Təhmasibin fərmanı ilə öldürüldü. Qazı xan Təkəli 1534-cü ildə Sultan Süleymanın İrana birinci hücumu zamanı şaha xəyanət edib osmanlıların tərəfinə keçmişdi. Qazı xan 1540-cı ildə Bakıya hücum edib çətinliklə şəhəri tutmuş, əhalinin bir hissəsini qılıncdan keçirmişdi. Görünür, Qazıxanlı etnonimi Qazı xanın adı ilə bağlıdır.

Qazıqulu oyk., sadə. Tovuz r-nunun Aşağı Öysüzlü i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir.

Oykonim rəsmi sənədlərdə bəzən təhrifə uğrayaraq Qazqulu kimi də işlənir. Yaşayış məntəqəsi vaxtilə Şınıx zonasında (Gədəbəy r-nu) mövcud olmuş Qazıqulu kəndindən (Qazı Qulunun kəndi) köçüb gəlmiş ailələr tərəfindən salındığı üçün belə adlanmışdır.

Qazıqumlaq *oyk., sadə*. Ucar r-nunda kənd. Şirvan düzündədir. Şirvan əhlinin dilində kəndin adı Qazqumlaq kimi səslənir. Yerli məlumatlara görə, bir qazı qumluq ərazidə yurd saldığı üçün, bu yer Qazıqumlağı adlandırılmışdır. Sonralar burada salınmış kəndə də Qazıqumlaq adı verilmişdir. Oykonimin əslisi isə Qazıqumuqdur. *Qazıqumuqlar* Dağıstanın qəd. yerli xalqlarından biri olub, "laklar" da adlanırlar. Oğuz r-nunun Yuxarı Filfil kəndində Qazıqumuqlu Surxay xanın XVIII əsrdə tikdirdiyi qala qalmaqdadır.

Qazıma *hidr., sadə*. Cəlilabad r-nu ərazisində çay. Türbə çayının sol qoludur. Azərb. dilinin dialektlərində *qazma* "yarğan", "torpaqda açılmış şırım" mənalarında işlənir.

Qazıməmməd *oyk., sadə*. Azərb.-da şəhər. Hacıqabul r-nunun mərkəzidir. Şirvan düzündədir. Keçmiş adı Hacıqabul olmuşdur. Xalq etimologiyasına görə, Məkkədən həcc ziyarətindən gələn hacıların burada qarşılınması və qəbul edilməsi ilə əlaqədar yaşayış məntəqəsi belə adlanmışdır. Yaşayış məntəqəsinə 1939-cu ildə bolşevik *Qazıməmməd Ağasıyevin* (1882-1918) adı verilmişdir.

Qazma *oyk., sadə*. Balakən r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Yaşayış məntəqəsinin ilk evləri vaxtilə sadə yeraltı ev tipli *qazmalardan* ibarət olduğuna görə ona belə ad verilmişdir.

Qazmalar *oyk., düz*. Qax r-nunun Qıpçaq i.ə.v.-də kənd. Düzenlikdədir. Həmin r-nun Oncallı kəndindən gəlmiş ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Kəndin ilk evləri *qazma* adlanan yeraltı evlərdən ibarət olduğu üçün kənd belə adlandırılmışdır.

Qazyan *oyk., sadə*. 1. Qubadlı r-nunun Hal i.ə.v.-də kənd. Bərgüşad (Bazarçay) çayının sahilində, dağlıq ərazidədir; 2. Tərtər r-nunun Qaynaq i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir; 3. Ucar r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Göyçayın sahilində, Şirvan düzündədir. Düzgün adı Qaziandır (yəni "qazılar"). Ərəb dilində

qazi "kafirlərə qarşı vuruşan döyüşçü və dəstə, qoşun başçısı" mənasındadır. Orta əsrlərdə qazilər həm sərhəd qoşunu, həm də dini qurumların və dövlətin başlıca zərbə qüvvəsini təşkil edirdilər. "Kitabi-Dədə Qorqud"da qazı-ərənlər formasında işlənir. Qızılbaş tayfaları içərisində qazilər (qazian) tayfası da vardı. Respublika ərazisindəki Qazian adlı toponimlər bu tayfanın adı ilə bağlıdır.

Qeybalı *oyk., sadə*. Şuşa r-nunun Xəlfəli i.ə.v.-də kənd. Xəlfəli çayının (Qarqar çayı hövzəsi) sahilində, Qarabağ silsiləsinin yamacındadır. Keçmişdə Qeybalıkənd adlanmışdır. Bu ad qismən təhrifə uğramışdır. Yaşayış məntəqəsinə vaxtilə Cənubi Azərb.-nın Xoy mahalındakı Qeybeyli (Qayıbəyli) kəndindən köçüb gələnlər salmışlar. Bəzi tədqiqatçılar bu toponimi *Qeybalı* şəxs adı ilə əlaqələndirirlər.

Qeysərli b a x: Qaysarlı.

Qəbələ *oyk., sadə*. 1. Azərb.-nin şm. hissəsində inzibati r-n. Böyük Qafqazın c. yamacında yerləşir. Yamacların ətəyində enlik istiqamətində Həftəran vadisi, ondan c.-da isə alçaq Bozdağ silsiləsi yerləşir. R-nun ərazisindən bir sıra dağ çayları (Tikanlı, Bum, Həməzəli, Dəmiraparan, Vəndam çayları) axır. Mərkəzi Qəbələ şəhəridir; 2. Şəhər. Qəbələ r-nunun mərkəzi. Dəmiraparan çayının sahilində, Baş Qafqaz silsiləsinin c. ətəyindədir. Keçmiş adı Qutqaşındır. Qutqaşın adı mənbələrdə ilk dəfə 705-ci il hadisələri ilə əlaqədar Koqt şəklində (Qəbələ yaxınlığında) qeyd olunmuşdur. Sonralar şən (kənd) sözü əlavə olunmuş, əvvəlcə Koqtaşen, sonralar Kotqaşen ("t" və "q" səslərinin yerdəyişməsi), Qutqaşen formalarına düşmüşdür. Qutqaşen toponimi qəd. Albaniyanın (Qafqaz) paytaxtı olmuş Qəbələnin adıdır. Qəbələ-Kabalaka Xabala Azərb.-da qəd. şəhər olmuşdur. Təqr. 2500 il bundan əvvəl salınmışdır. Uzun müddət Qafqaz Albaniyasının paytaxtı olmuşdur. Xarabalığı Qəbələ r-nundakı Çuxur Qəbələ kəndinin ş.-ində, Qaraçayla Qocalançay arasındadır. Qəbələ haqqında qədim yunan, Roma, ərəb, fars, türk, gürcü, erməni və s. mənbələrində məlumat vardır. Böyük Plini (I əsr) Kabalaka,

yunan coğrafiyaşünası Ptolomey (II əsr) Xabala, ərəb tarixçilərindən Balazuri (IX əsr) orada məskən salmış xəzərlərin adı ilə əlaqədar Xəzər adlandırmışlar. Qəbələnin yeri haqqında fikirlər müxtəlif idi. İlk dəfə A. Bakıxanov "Gülüstani-İrəm" əsərində Kabalakanın (Xabalanın) Qəbələ olduğunu göstərmişdir. Qəbələ e. ə. IV əsrdən Albaniyanın mərkəzi şəhərlərindən olmuşdur.

Qəbələ hidr., sadə. Qəbələ r-nu ərazisində min. bulaqlar. Qəbələ şəhəri ərazisində az debitli və soyuq bir neçə bulaqdır. Bu hidronim öz adını eyniadlı yaşayış məntəqəsinin adından almışdır.

Qəbələ Müskürlü oyk., mür. Göyçay r-nunun Yeniərx i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi *müskürlü* tayfasının müəyyən hissəsinin Qəbələ qalası (Qəbələ r-nu) xarabalıqları ətrafında yaşaması nəticəsində yaranmışdır. Oykonim "Qəbələ yaxınlığında Müskürlü kəndi" mənasındadır. R-nun ərazisində Müskürlü adlı başqa bir yaşayış məntəqəsi də mövcuddur.

Qəbizdərə oyk., sadə. Zaqatala r-nunun Matsex i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi XVIII əsrdə Dağıstandan köçüb gəlmiş avar ailələrinin Qəbizdərə adlı yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Toponim *Qəbiz* (şəxs adı) və *dərə* sözlərindən yaranıb, "Qəbizin dərəsi" mənasındadır. Kənddəki nəsilərdən biri indi də Qəbizov familiyasını (soyadını) daşıyır. Qəbizdərə oronimi Bərkdərə (Şamaxı) oroniminin sinonimii də ola bilər.

Qəçrəş oyk., mür. Quba r-nunun Küpçal i.ə.v.-də kənd. Qudyal çayının sahilində, Böyük Qafqaz silsiləsinin yamacındadır. Kəndin adı fars dilindəki *kaç* (fıstıq) və *ras* (tala, dağ ətəyi, çəmən) sözlərinin birləşməsindən əmələ gəlib, "fıstıqlı dağ ətəyi" mənasını verir. Yaşayış məskəninin adı yerin təbii şəraitini, relyefini əks etdirir.

Qədili oyk., sadə. Qubadlı r-nunun Novlu i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Qarapərilərdir. Bu toponim *qədili* nəslinin adı ilə bağlıdır. Xanlar r-nunda oykonimin Qadılı variantı qeydə alınmışdır.

Qədiməliqışlaq oyk., mür. Xaçmaz r-nunun Aşağı Zeyd i.ə.v.-də kənd. Samur-

Dəvəçi ovalığındadır. Oykonim *Qədiməli* (ş.a.) və *qışlaq* sözlərinin birləşməsindən ibarət olub, "Qədiməliyə məxsus qışlaq, Qədiməlinin qışlağı" mənasını bildirir.

Qədimkənd oyk., mür. Neftçala r-nunun Aşağı Qaramanlı i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Salyan düzündədir. Keçmiş adı Qədimi Cəfərli olmuşdur. Burada keçmişdə Cəfərli adlı iki kənd olduğundan onları fərqləndirmək üçün birini Gödək Cəfərli, digərini isə Qədimi Cəfərli adlandırmışlar. Gəfərli Qaçaqkənd icmasına daxil olan məntəqənin adıdır. Sonralar Cəfərli adı düşmüş, *qədim* ("köhnə" mənasında) sözünə *kənd* sözü əlavə olunmuşdur.

Qədimküçə oyk., mür. Lerik r-nunun Livədirgə i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Bu toponim *Qədim* (ş.a.) və *küçə* (məhəllə) sözlərindən ibarət olub, "Qədimin məhəlləsi, Qədimə məxsus məhəllə" mənasını bildirir. Yerli əhali kəndin adını Qədimküçə şəklində tələffüz edir. Oykonimi "köhnə məhəllə" kimi də izah etmək olar.

Qədirdərə or., mür. 1. Bakı şəhəri, Qaradağ r-nu ərazisində yarıqan. Çeyildag qəsəbəsindən şm.-q.-dədir; 2. Qobustanda Ceyrankeçməz çayının hövzəsində quru çay dərəsidir. Oronimlər *Qədir* (ş.a.) və *dərə* komponentlərindən düzəlib, "Qədirə məxsus dərə" mənasındadır.

Qədirlilə oyk., sadə. 1. Masalla r-nunun Qarğalıq i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Kəndin tam adı Qoçaq Qədirlilə olmuş, sonralar Qoçaq sözü düşmüşdür; 2. Tovuz r-nunun Xatınlı i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Oykonim Azərb. xalqının formalaşmasında və inkişafında xüsusi rolu olan oğuz soyköklü əfşarlarla bağlıdır. Şəhsevənlərin tərkibində də *qədirlilə* adı çəkilir. 1826-28-ci illər Rusiya-İran müharibəsindən sonra şəhsevənlərin bir hissəsinin Cənubi Azərb.-dan şm.-a köçərək məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Qərbi Azərb.-ın Vədi r-nunda Qədirlilə kəndi olmuşdur. 1948-ci ildə bu kənd əhalisi zorla erməni millətçiləri tərəfindən dədə-baba yurdlarından qovulmuş, kənd ilkin adından məhrum olmuşdur.

Qəğoy oyk., mür. Lerik r-nunun Tülüconi i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyin-

dədir. Yerli əhali arasında Kəqoy kimi tələffüz olunur. Bu toponim talış dilindəki *kə* (ev) və *qol/qoy* (yer) sözlərinin birləşməsindən ibarət olub, “ev yeri” mənasını bildirir. Oykonimin Ağdaş r-nunda Qaxay variantı qeydə alınmışdır.

Qəhrəmanbəy təpəsi *or.*, *mür.* Laçın r-nunda dağ. Mıxtökən silsiləsinin c. yamacında zirvədir. Hün. 3115 m. Dağın ərazisi vaxtilə *Qəhrəman bəyə* məxsus yaylaq yurdu olduğundan belə adlandırılmışdır.

Qəhrəmanbəyli *oyk.*, *sadə.* Ağdam r-nunun Əfətli i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Digər adı Binələrdir. Kəndi şahsevənlərin binələr nəslindən çıxmış *Qəhrəman bəy* adlı şəxsə mənsub ailələr saldıqına görə belə adlanmışdır.

Qəhrəmanlar *oyk.*, *sadə.* Əli Bayramlı şəhər i.ə.v.-də qəsəbə. Keçmiş adı “Neft kəşfiyyatı idarəsi yanında qəsəbə” olmuşdur. 1966-cı ildən Azərb. neftçilərinin şərəfinə rəmzi olaraq belə adlandırılmışdır.

Qəhrəmanlı *oyk.*, *sadə.* 1. Beyləqan r-nunun eyniadlı qəsəbə i.ə.v.-də ştq. Mil düzündədir. Qəsəbə rəmzi olaraq 1966-cı ildən belə adlanmışdır; 2. Bərdə r-nunun Həsənqaya i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsini Bağbanlar kəndindən (hazırda Gəncə şəhərinə birləşmişdir) köçüb gəlmiş ailələr saldıqından bəzən el arasında Bağbanlar da adlanır. Kənd 60-cı illərdə rəmzi olaraq belə adlandırılmışdır.

Qəleybuğurt *hidr.*, *sadə.* Şamaxı r-nu ərazisində min. bulaqlar. Qəleybuğurt kəndi yaxınlığındadır. Suyu soyuq, kükürlü, müalicəvi 3 bulaqdan ibarətdir. Kənd və bulaq adını ərazidəki Buğurt qalasının adından almışdır. Qala XVI əsrin birinci yarısında dağılmış, xarabalıqları qalmışdır. Türk dillərində “dövə”, “təpə”, “çıxıntı”, “qabarıq yer” mənalarını bildiren *buğur/bukur* sözündən düzəlmiş qalanın adı isə “təpədə yerləşən qala” mənasındadır.

Qəleyli *hidr.*, *sadə.* Şahbuz r-nu ərazisində min. bulaqlar. Batabat min. bulaqları yaxınlığındadır. Müalicə əhəmiyyətli, soyuq sulu, kükürlü bulaqlardır. Bulaqlar Qəleyli adlı yerin adı ilə adlanmışdır. Qəleyli *qalalı* sözünün yerli tələffüz formasıdır.

Qələbədin *oyk.*, *mür.* Ağcabədi r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Oykonim haqqında toponimiyada əsasən iki fikir mövcuddur. Bir fikrə görə, toponim *qala* və vaxtilə ərəb dilindən Azərb. dilinə keçmiş *bədin/badiyə* (çöl, düzən) sözlərindən düzəlib, “qala düzü” deməkdir. Başqa bir fikrə görə isə, toponim *kəl* (əkindən sonra dincə qoyulmuş sahə) və ərəb dilindəki *bədin/badiyə* sözlərinin birləşməsindən düzəlib, “dincə qoyulmuş sahə” mənasındadır.

Qələbin *oyk.*, *sadə.* Lerik r-nunun Veri i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Toponim *qələ* (qala) və *bin* (alt, dib) sözlərindən ibarət olub, “qala altı, qalanın dibi” mənasındadır. Kəndin yerləşdiyi coğrafi mövqe də bunu təsdiq edir. Kənd qəd. Zərnəqalanın ətəyində yerləşir. Yerli əhali arasında Qalaaltı da adlanır. R-nun Mistan i.ə.v.-də eyniadlı köçəbə də vardır.

Qələdüz *oyk.*, *sadə.* Quba r-nunun Küpçal i.ə.v.-də kənd. Qızılqaya yaylasının ətəyindədir. XIX əsrdə həmin r-nun Küpçal və Qəçrəş kəndlərindən çıxmış ailələrin Qələdüz adlı yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Kəndin ərazisindəki meşəlikdə qəd. qala xarabalıqları var. Bu toponim *qələ* və *düz* komponentlərindən ibarət olub, “qala düzü, qala olan düz” mənasındadır. *Qələ* termininə toponimiyada istehkam, şəhər, kənd mənalarında rast gəlinir. Bu terminə Ərəbistan, Dağıstan, Orta Asiya, İran, Əfqanıstan və Türkiyənin toponimik adlarının tərkibində təsadüf edilir. *Düz* toponimiyada həm tərkib hissə (Düzqışlaq kəndi, Qələdüz kəndi və s.), həm də nomenklatur termin (Muğan düzü, Mil düzü, Qarabağ düzü, Şirvan düzü və s.) kimi işlənir. Düz-enişi, yoxuşu, təpəsi olmayan, ümumi fonddan çox da kənara çıxmayan hamar relyef səthinə deyilir.

Qələxür *oyk.*, *mür.* Qusar r-nunun Həzrə kəndində Samur çayının sol sahilində, üçpilleli böyük təpədə orta əsrlərə (XIV-XV) aid yaşayış yerinin qalıqlarıdır. Qələxür Samur çayının asan keçilən yerində, orta əsrlərdə c.-dan şm.-a gedən ticarət yolunun üstündə olmuşdur. *Qələ* və *xür* (Qusar və qismən Quba r-nlarında “kənd” mənasındadır) kom-

ponentlərindən ibarət olan bu oykonim “qala kəndi”, “qalası olan kənd” mənasındadır.

Qələndəraxtarma or., mür. Qobustanda palçıq vulkanı. Hün. 350 m. Digər adı Qələndərtəpədir. Oronim *Qələndər* (ş.a.) və *axtarma* (dağ ətəyində xırda çökək, palçıq vulkanı) sözlərinin birləşməsindən əmələ gəlib, “Qələndər vulkanı, təpəsi” mənasındadır. Bəzi tədqiqatçılar *axtarma* komponentini *ağ tirmə* söz birləşməsi ilə əlaqələndirib, onu palçıqın ağ tirmə kimi təpəni örtməsi ilə izah edirlər.

Qələndərtəpə or., mür. Abşeronda dağ və palçıq vulkanı. Hün. 525 m. Oronim *Qələndər* (ş.a.) və *təpə* komponentlərindən düzəlib, “Qələndər təpəsi” mənasındadır. *Qələndər* sözü Azərb. dilinin dialektlərində “dördkünc şüşə qab” və “pinti, ağılsız” mənalarında da işlənir.

Qəməd or., sadə. Ağsu r-nunda dağ zirvəsi. Oronim dağın ərazisindəki qoz meşəsinin adından yaranmışdır. Şirvan zonasında cavan qoz ağacına *qəmət* deyirlər.

Qəmərdaş or., mür. Laçın r-nunda dağ. Oronim “sarıya çalan qaya parçası” mənasındadır.

Qəmərvan oyk., sadə. Qəbələ r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Bum çayının (Türyan çayının qolu) sol sahilində, Baş Qafqaz silsiləsinin yamacındadır. Kəndin ərazisi Dağıstandan gəlmiş ləzgi ailələrinin qışlaq yeri olmuşdur. Həmin ərazi üstündə Bum kəndinin əhalisi ilə münaqişəni rus generalı Komarov ləzgilərin xeyrinə həll etmiş və orada məskunlaşmalarına icazə vermişdir. Bundan sonra ləzgilər kəndi generalın familiyası ilə Qəmərovanxür (Komarov kəndi) adlandırmışlar. Sonralar xür (kənd) sözü düşmüşdür. Kəndin məscidindəki kitabədə yazılmışdır ki, Qəməriyyə adlanan bu kənd hicri 1293 (yəni 1876) ildə salınmışdır.

Qəmərvan hidr., sadə. 1. Qəbələ r-nu ərazisində çay. Bum çayının qoludur; 2. Qəbələ r-nunun Qəmərvan kəndi yaxınlığında, Bum çayının sol sahilində min. bulaq. Az debitlidir. Yerli əhali tərəfindən yel və dəri xəstəliklərinin müalicəsi üçün istifadə edilir. Hidronimlər eyniadlı kəndin adından yaranmışdır.

Qənidərə oyk., sadə. Quba r-nunun Çiçi i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Kəndin adı *Qəni* (ş.a.) və *dərə* komponentlərinin birləşməsindən ibarətdir. Yaşayış məntəqəsi həmin r-ndakı Çiçi kəndindən çıxmış ailələrin son illərdə Qənidərə adlı yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Qərçə oyk., düz. İsmayilli r-nunun Lahıc qəsəbə i.ə.v.-də kənd. Girdiman çayının sahilində, Lahıc çökəkliyindədir. Oykonim *qər* (ər. “dib, dərin dib”) sözündən və burada şiddətləndirmə bildirən *-çə* şəklindən düzəlib, “çox dərin, dərinlikdə yerləşən kənd” mənasındadır. Kəndin adı onun coğrafi mövqeyini təyin edir.

Qərəh oyk., sadə. Siyəzən r-nunun Yeni-kənd i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Bəzi tədqiqatçılara görə, toponim təhrifə uğramışdır və əslində ərəb dilindəki *qəryə* (kənd) sözü ilə bağlıdır.

Qəriblər oyk., sadə. Masallı r-nunun Qodman i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Digər keçmiş adı Siyobırondur. *Qəriblər* həmin kənddə məskunlaşmış nəslin adıdır. Siyobıron isə talış dilində “qaratikanlıq” mənasındadır.

Qəribli oyk., sadə. 1. Ağdaş r-nunun Aşağı Nemətabad i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Yaşayış məskəni XIX əsrin 80-ci illərində Nuxa qəzasında yaşamış ərəbşəki adlı ərəb mənşəli tayfanın (onlar qışı Kür qırağındakı Eymur və Qarxun kəndləri arasında, yayı isə Nuxa qəzasının Padar kəndi yaxınlığında keçirirdilər) *qəribli* tirəsinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır; 2. Tovuz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Zəyəm çayının sahilində, Haçaqaya dağının ətəyindədir. Yerli məlumata görə, kəndi vaxtilə Qərib adlı şəxs saldıqına görə belə adlanmışdır. Əslində bu tipli oykonimlər başqa yerdən gəlmiş, köçmüş ailələrin məskunlaşması ilə bağlıdır.

Qəriblik oyk., düz. Dəvəçi r-nunun Çuxurazəmi i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Kəndin adı Qəriblər və Qəribli şəklində də işlədilir. Oykonim “gəlmələr” mənasındadır.

Qəribyol or., mür. Ağsu r-nunun c.-ş.-ində dağ. Yerli məlumata görə, Qərib adlı bir şəxs dağın ətəyindən yol çəkdiyi üçün dağ belə adlandırılmışdır. Oronimi “qürbətə gedən

yol” kimi də izah etmək olar. Dağın adı Qərbiyol, Qərbiyal variantlarında da qeydə alınmışdır.

Qərsələ oyk., düz. İsmayılı r-nunun Təzəkənd i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Toponim tat dilindəki *qərs* (əkin, əkin yeri) sözündən və *-lə* şəkl.-sindən ibarət olub, “kiçik əkin yeri” mənasını bildirir.

Qərvənd oyk., sadə. Füzuli r-nunun Dövlətyarlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. XIX əsrin sonları-XX əsrin əvvəllərinə aid rus məxəzlərində Qerravənd (Qeravənd) şəklində yazılmışdır. Yaşlı sakinlər də kəndin adını Geravənd kimi tələffüz edirlər. Tədqiqatçıların bir qismi oykonimi kəbirli tayfasının bir qolu olan *qərvəndlərlə* əlaqələndirirlər. Digər tədqiqatçılar isə oykonimi Gərayvənd tayfasının adı ilə bağlayır və onun *Gəray* (ş.a.) və İran dillərindəki *vənd* (uşağı, nəsl, törəməsi) sözlərindən ibarət olub, “gəraylılar, gəray nəsl” mənasında olduğunu bildirirlər.

Qəşəd oyk., sadə. Ağsu r-nunda kənd. Ləngəbiz dağ silsiləsinin ətəyindədir. Ləngəbiz, Bico, Göyədi və b. kəndlərlə birlikdə dağın qaşında (yamacında) yerləşdiklərinə görə Qaş kəndləri adlanırlar. Kəndin adı türk dillərindəki *kajat* (dağ yalı, dağ beli, yüksəklik) sözünün fonetik şəklidir. Türk dillərində, o cümlədən Azərb. dilində “j” səsinin “ş” səsi ilə, “t” səsinin “d” səsi ilə əvəzlənməsi qanunauyğun fonetik hadisə olduğuna görə Qəşəd “dağın yalı, qaşı” mənasını verir.

Qəzli oyk., sadə. 1. İsmayılı r-nunun Mican i.ə.v.-də kənd. Qovdağ silsiləsinin ətəyindədir; 2. Sabirabad r-nunun Quruzma i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Şirvan düzündədir. Bu toponim təhrifə uğramışdır. Əsl adı Qazılı olmalıdır. Bunu tarixi sənədlər də sübut edir. Yaşayış məntəqəsinin adı Holland səyyahı Yan Streysin (1634-1694) xatirələrində Kazılı (rusca nəşrində), XIX əsr rusdilli sənədlərdə isə Kazlı kimi çəkilir. Bu oykonim özündə şahsevənlərin *qazılı* tirəsinin adını əks etdirir. Son illərdə kənd genişləniş qonşu Quruzma kəndinə yaxınlaşmışdır. Yerli məlumata görə, Qəzlinin əhalisi Ağsu r-nu ərazisindən gəlmədir.

Qıcatan oyk., sadə. İsmayılı r-nunda kənd. Dağətəyi ərazidədir. Tədqiqatçılar belə hesab edirlər ki, oykonim monqol dilindəki *qıcat* (hakim üçün səhər yeməyini təşkil edənlərin başçısı) sözündən və fars dilindəki *-an* cəm şəkl.-sindən ibarət olub, monqol işğalları dövründə (XIII əsr) bu ərazidə məskunlaşmış qıcatların adındandır. Azərb. dilinin dialektlərində *qijat* sözü “çəp, qıyğacı”, “əyri” mənalarında işlənir. Əslində “çəp, köndələn, əyri yer” mənasında olan bu coğrafi ad kəndin coğrafi mövqeyi ilə bağlı yaranmışdır.

Qıdım or., sadə. Baş Qafqaz silsiləsinin yal hissəsində aşırım. Şəki r-nunun Dağıstan ilə sərhədindədir. Hün. 2925 m. Daşağıl çayı (Şəki) və Qıdım çayı (Dağıstan), Qıdım aşırımının yaxınlığından başlayır. Eyniadlı kənd Dağıstanın ərazisində mövcuddur. Şəkiddən bu kəndə getmək üçün həmin aşırımdan keçirlər. Ehtimala görə, aşırımın adı kəndin adından alınmışdır. Oronim Qıdım variantında da qeydə alınmışdır. Qıdım avar dilindəki *qedal* sözündən olub, “hasar, divar” mənasındadır.

Qılıcan oyk., sadə. Qubadlı r-nunun Xocahan i.ə.v.-də kənd. Həkəri çayının sahilində, Bərgüşad dağ silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsini 1915-ci ildə yaxınlıqdakı Seyidəhmədli kəndindən (hazırda mövcud deyil) gəlmiş seyidlər nəslə Qılıcan adlı yerdə salmışdır. *Qılıc* “dağ tirəsi”, *-an* isə İran dillərində “yer, məkan” bildirən şəkl.-dir. Kənd salındığı ərazinin adı ilə adlanmışdır.

Qılıçlı oyk., düz. 1. Gədəbəy r-nunda kənd. Tərtər çayının sahilində, dağlıq ərazidədir. Yaşayış məntəqəsinin əsasını XVIII əsrin sonu, XIX əsrin əvvəllərində Qılıçlı (Laçın r-nu ərazisindədir) kəndindən köçmüş ailələr saldığına görə belə adlandırılmışdır; 2. Kəlbəcər r-nunun Kəlbəcər qəsəbə i.ə.v.-də və Qılıçlı i.ə.v.-də iki kənd. Tərtər çayının sahilində, sıldırım qayalıq üstündədir. Yaşayış məntəqəsini Laçın r-nundakı Qılıçlı kəndindən köçmüş ailələr salmışlar; 3. Laçın r-nunun Qarıqışlaq i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi Qılıçdaş adlanan sahədə salındığına görə belə adlanmışdır. Həqiqətən kəndin c.-ş. hissəsində qılınca

oxşadığına görə yerli tələffüzdə Qılıçdaş adlanan dik, sivri qaya var. Kəndin bütün əhalisi vaxtilə Kəlbəcər r-nu ərazisinə köçüb eyniadlı kəndi salmışdır. İndiki sakinlər isə sonralar yaxınlıqdakı Qarıqışlaq kəndindən köçən ailələrdir. Oykonimlərin etnotoponim olması ehtimalı var. Bəzi mülahizələrə əsasən, *qılıçlı/qılınclı* keçmişdə Azərb.-in müxtəlif zonalarında yaşamış tayfalardan biridir. Odur ki, dağın adını "qılıçlı tayfasına məxsus yurd yeri" kimi mənalandıraraq etnotoponim olduğunu qəbul etmək olar. Buna Azərb.-in müxtəlif r-nlarında Qılıçlı adlı obyektlərin olması da əsas verir.

Qılıçdaş or., mür. Quba və Dəvəçi r-nları sərhədində dağ. Hün. 1481 m. Dağ burada *qılınca* (yerli tələffüzə görə qılıç) oxşayan və buna görə də Qılıçdaş adlanan şiş (dik) daşın adı ilə adlandırılmışdır. Oronimin etnotoponim olması da mümkündür.

Qılıçyurd or., mür. Culfa r-nu ərazisində dağ. Teyvaz kəndindən c.-ş.-dədir. Bəzi tədqiqatçılar oronimin tərkibindəki *Qılıç* sözünü şəxs adı hesab edir, oronimi "Qılıçın yurdu olan dağ" kimi izah edirlər. Dağın adı bəzi ədəbiyyatlarda Qılıçlı kimi də verilmişdir.

Qılınca or., sadə. Dəvəçi r-nu ərazisində dağ. *Qılınclıqılıç* sözü yerli coğrafi termin olub, "dağ tirəsi" mənasındadır.

Qılqılov oyk., sadə. Lerik r-nunun Siyov i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Toponim talış dilindəki *qılqıl* (qaynayan, pıqqıldayan) və *ov* (su) sözlərindən ibarət olub, "qaynayan, pıqqıldayan su" mənasını bildirir. Kənd yaxınlığındakı qeyzer tipli Qılqılov adlı bulağa görə belə adlandırılmışdır, yəni hidronimin adı oykonimə köçürülmüşdür. Bu isə toponimiyaratma üçün səciyyəvidir.

Qımıl hidr., sadə. 1. Quba və Xaçmaz r-nları ərazisində çay. Qudyal çayının qoludur. Qımıl kəndinin dərəsindən axdığı üçün belə adlandırılmışdır. Sibir toponimiyasında qılmimil "isti su, mineral su" mənasında qeydə alınmışdır. Görünür, çayın hövzəsində termal bulaqlar mövcud olduğundan çay belə adlandırılmışdır.

Qımıl oyk., sadə. Quba r-nunun Kıpçal i.ə.v.-də kənd. Qızılqaya yaylasının şm.-ş.

ətəyindədir. Kəndin adı Qımıl şəklində də işlənir. Kənd adını ərazidəki eyniadlı çaydan almışdır. Zaqatala r-nunda Qımıl aşırımını qeydə alınmışdır.

Qımılqazma oyk., mür. Quba r-nunun Kıpçal i.ə.v.-də kənd. Qızılqaya yaylasının şm.-ş. ətəyindədir. Oykonim *Qımıl* (kənd adı) və *qazma* (ev tipi) topokomponentindən ibarət olub, "Qımıl kəndinin qazması, qımılılara məxsus qazma" mənasındadır.

Qımılqışlaq oyk., mür. 1. Xaçmaz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığında. Yaşayış məntəqəsinin əsasını Qımıl kəndindən olanlar qoymuşdur. Görünür, əvvəllər kəndin ərazisi Qımıl kəndinə məxsus qışlaq yeri olmuş, sonralar daimi yaşayış məntəqəsinə çevrilmişdir; 2. Quba r-nunun Hacıhüseynli i.ə.v.-də kənd. Qusar maili düzənliyindədir. Oykonim *Qımıl* (kənd adı) və *qışlaq* sözlərindən ibarət olub, "Qımıl kəndinin qışlağı, qımılılara məxsus qışlaq" mənasındadır. Yaşayış məntəqəsinin əsasını Qımıl kəndindən olanlar qoymuşlar. Əvvəllər Qazmalar, bir müddət Qımılqazma, Qımılpalasa da adlanmış, sonra isə *qazma* sözü *qışlaq* sözü ilə əvəz olunaraq indiki adını almışdır.

Qımır oyk., sadə. Zaqatala r-nunun Çobankol i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Güman etmək olar ki, oykonim türk dillərindəki "dağ başında dar yarıqlı, uçurumlu yer" və s. Azərb. dilinin dialektlərində isə "çala", "çuxur", "dərə" mənalarında işlənən *kömür/gömür* sözlərinin yerli tələffüz formasıdır. Yaşayış məntəqəsinin yerləşdiyi coğrafi şərait də bu mənaya uyğundur. Azərb. dilinin dialektlərində "qəzəb, hirs" mənasında da qımır sözü işlənməkdədir.

Qımırılı oyk., düz. Qax r-nunun Qax İngiloy i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsinə Şəki r-nundakı Aşağı Göynük və Yuxarı Göynük kəndlərindən gəlmiş ailələr Qımır adlı yerdə salmışlar. Görünür, kəndin ilk sakinləri bir vaxtlar Zaqatala r-nunun Qımır kəndindən köçüb gəlmiş ailələr olmuşlar.

Qındırğa oyk., sadə. Qax r-nunun Zəyəm i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyində

dədir. Oykönimin mənası dialekt materialları əsasında izah olunur. Azərb. dilinin qərb və şimal dialekt və şivələrində *qındırğa* sözü “susuz yerdə bitən tikanlı ot” mənasında işlənir. Yəqin ki, bu kəndin ətrafında çoxlu qındırğa bitkisi varmış. Tədqiqatçılar Qəbələ r-nunda bu sözün *qındralıq* formasında bir oronimin tərkibində işləndiyini qeyd edirlər.

Qıpçaq oyk., sadə. Qax r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qaraçayın sahilində, Alaşan-Əyriçay çökəkliyindədir. Kəndin adı türkdilli qəd. *qıpçaq* tayfasının adı ilə bağlıdır. Hələ e.ə. 203-cü ilə aid Çin salnaməsində haqqında məlumat verilən qıpçaqlar əvvəllər Altayda yaşamışlar. Sonralar q.-ə doğru hərəkət edərək Dunay çayı sahillərində yayılmışlar. Azərb. ərazisinə *qıpçaq* tayfalarının gəlməsi müxtəlif tədqiqatlarda əks olunmuşdur, belə ki, bəzi tədqiqatçılar bu tarixi hadisəni IV-V əsrlərə (M. Şirəliyev), VII-VIII əsrlərə (L.Bünyadov), III-IV əsrlərə (Q.Voroşil), XI-XII əsrlərə (Q.Qeybulayev), XII-XIII əsrlərə (İbn-əl-Əsir) aid edirlər. Qıpçaq tayfaları Azərb., qazax, qırğız, qaraqalpaq, özbək, türkmən, tatar, başqırd, balkar, qumux və s. xalqların etnogenezində iştirak etmişlər. Beləliklə, Qıpçaq-etnooykonimdir.

Qıpçaq hidr., sadə. Qax r-nu ərazisində çay. Qovra çayının qoludur. Çay öz adını yaxınlığındakı eyniadlı kəndin adından götürmüşdür.

Qıpçaq aşırımı or., mür. Kəlbəcər r-nu ərazisində dağ aşırımı. Murovdağ silsiləsində, Yanşaq kəndindən şm.-dadır. Oronim Qıpçı formasında da qeydə alınmışdır. *Qıpçıq/qıpçix* sözü “çarpanaq daş” mənasındadır. Dağın yamacları çarpanaq daşlarla örtüldüyünə görə ona bu ad verilmişdir.

Qıpçı or., sadə. Kəlbəcər r-nunda dağ aşırımı. Güman etmək olar ki, oronim Qıpçaq adının təhrif olunmuş formasıdır və etnonim mənşəlidir. Azərb. dilinin dialektlərində *qıpçaq* sözü “kip”, “yığcam”, “bağlı” mənalarında da işlənir.

Qıraq or., sadə. Bakı şəhərinin yaxınlığında (qırağında) yerləşən palçıq vulkanı. Coğrafi ad öz mövqeyinə görə belə adlandırılmışdır.

Qıraq Kəsəmən oyk., mür. Ağstafa r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Oykönim *qıraq* (kənar) və *Kəsəmən* (kənd adı) sözlərinin birləşməsindən əmələ gəlmişdir. Qazax tayfasının *kəsəmən* qolunun adındandır. Beləliklə, Qıraq Kəsəmən patrooykonimdir. Kənd Kür çayının qırağında (sahilində) salındığına görə və Dağ Kəsəmən kəndinin adından fərqləndirmək üçün belə adlandırılmışdır.

Qıraq Muşlan oyk., mür. Zəngilan r-nunun Zəngilan i.ə.v.-də kənd. Oxçu çayının sahilində, düzənlikdədir. Kəndi həmin r-nun İcəri Muşlan kəndindən ayrılmış (qırağa çıxmış) ailələr saldığına görə belə adlanmışdır.

Qıraqlı oyk., sadə. Xaçmaz r-nunun Alekseyevka i.ə.v.-də kənd. Quqar çayının sahilində, Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Keçmiş adı Qıraqlı Cekli olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin ortalarında Quba r-nunun dağlıq zonasında yerləşən Cek kəndindən köçüb gəlmiş bir qrup ailənin Ağçay sahilində məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Qıraqlı Cekli “çay qırağındakı ceklilər” mənasındadır. Sonralar oykönimin tərkibindəki Cekli sözü düşmüşdür.

Qırdağ or., mür. Abşeron yarımadasının şm.-q.-ində, Müşfiqabad qəsəbəsindən (Keçmiş Pirəkəşkül kəndi) c.-da palçıq vulkanı. Hün. 450 m. Püskürmə zamanı çıxan qır tənəni (dağı) örtüyü üçün belə adlanmışdır.

Qırxayaq or., mür. Zəngilan r-nunda dağ. Oronim Qırxpillekən adının sinonimidir.

Qırxıncı km. oyk., mür. Lerik r-nunun Nüvədi i.ə.v.-də köçəbə. Lənkəran çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Kəndin belə adlandırılması onunla əlaqədardır ki, bu yaşayış məntəqəsi Lənkəran şəhəri ilə Lerik r-nu arasındakı avtomobil yolunun 40-cı km.-liyində salınmışdır. Ərazi talış dilində Çilvers adlanır. *Çil* (qırx) və rus dilində 1.06 km.-ə bərabər *verst* sözünün təhrif edilmiş formasından ibarət olub, eyni mənanı bildirir.

Qırxqız or., mür. Qarabağ silsiləsinin şm. hissəsinin Kəlbəcər r-nu ərazisində adı. Keçmişdə Qızqala da adlanmışdır. Qədimdən

bu dağ tirəsinin yamaclarında və ətəklərində maldar tayfaların yaylaqları yerləşirdi. Zirvələrin birində Qızqala adlanan qəd. qala xarabalıqları var. Xalq arasında qalanın 40 qız üçün tikilməsi haqqında rəvayət mövcuddur. Dağın bu rəvayətlə əlaqədar belə adlandırılması güman edilir. Eyni zamanda qeyd olunmalıdır ki, *qırx* həm Azərb., həm də digər türk dillərində sakramental (müqəddəs) rəqəm olduğundan, toponimiyada olduqca işləkdir.

Qırxlardağ or., mür. Culfa r-nunda dağ. Hün. 1733 m. Əsl adı Qırıqlardağdır. Oronim *qırıqlı* tayfasının adından və *dağ* topokomponentindən ibarət olub, “qırıqlıların yaşadığı dağ” mənasındadır.

Qırğı hidr., sadə. Gədəbəy r-nu ərazisində çay Axınca çayının qoludur. Çaya ad mövqeyinə, yəni Qırğıdaşı adlı qayanın yaxınlığından axmasına görə verilmişdir. Qırğı zoohidronimdir. Eyniadlı çaylar Tovuz, Şəmkir, Qazax və Xanlar r-nlarında da qeydə alınmışdır. Bu çayların əksəriyyəti sürətli axınına görə Qırğı (quş adı) adı almışdır.

Qırğızlar or., düz. Xəzərdə ada. Abşeron yarımadasının ən ş. qurtaracağındadır. Şahdili də adlanır. Oronim etnotoponim olub, türkdilli xalqlardan birinin adından yaranmışdır.

Qırıqlı oyk., düz. 1. Goranboy r-nunun Goranlı i.ə.v.-də kənd. Korçayın (Kürək çayının qolu) sahilində, düzənlikdədir. Oykonim türkdilli *qırıqlı* tayfasının adı ilə bağlıdır. Tədqiqatlara əsasən, qırıqlı tayfaları XIII əsrdən Yaxın Şərqdə məşhur idilər. Sonralar əfşar tayfasının tərkibində olmuşdular. Səfəvilər dövründə də qırıqlılar əfşarların bir qolu kimi göstərilir. Türkiyə ərazisində Qırıqlı kəndinin olması tayfanın orada da yaşamasını göstərir. Qırıqlılar XIX əsrin əvvəllərində Qazax və Borçalı mahallarında yaşamışlar. Nadir şah Əfşar (XVIII əsr) da mənşəcə həmin tayfadan olmuşdur; 2. Xanlar r-nunun Borçalı i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Oykonim *qırıqlı* tayfasının adı ilə bağlıdır.

Qırılı oyk., düz. Ağstafa r-nunun Vurğun i.ə.v.-də kənd. Həsənsu çayının sahilində, Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Qırılı oykonimi şübhəsiz ki, türkdilli *qırıld/kırık* tayfasının adından və mənsub. bildiren *-lı* şəkl.-sindən ibarətdir. Burada “q” samiti reduksiyaya uğramışdır. Kəndin qəd. adı Qırıqlı olmuşdur.

Qırlar oyk., sadə. Ağsu r-nunun Nuran i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Oykonimin tərkibindəki *qır* coğrafi termininə Orta Asiyanın toponimikasında da rast gəlinir: Kır-Arık (Daşkənd vilayəti), Karlıkır dağbeli (Qırğızıstan) və s. Mənbələrdə *kır/qır* adlı tayfanın olması da göstərilir. Eyni zamanda, *qır* bir sıra türk dillərində “yüksəklik”, “təpəli yer”, “dağ yamacı” deməkdir. Kəndin coğrafi mövqeyi, yəni təpəli sahədə salınması bu izahı təsdiq edir.

Qırlıq or., düz. Salyan r-nunun şm.-ında palçıq vulkanı. Püskürmə zamanı çıxan *qır* ətrafa yayıldığı üçün yüksəklik belə adlandırılmışdır.

Qırmaüstü or., mür. Sumqayıt şəhər ərazi vahidliyində dağ. Tuğ çayının sahilindədir. Oronim Gərməüstü adının təhrif olunmuş formasıdır. Ərazi keçmişdə Abşeron əhalisinin qışlaq yeri olmuşdur. Oronim *gərmə* (burada “qoyun yatağı” mənasında) və *üstü* (yuxarısı) sözlərindən ibarət olub, “qoyun yatağının üstü” mənasını daşıyır.

Qırmızı Bazar oyk., mür. Xocavənd r-nunun eyniadlı qəsəbə i.ə.v.-də ştq. Köndələnçayın (Arazın qolu) sahilindədir. Yaşayış ərazisi keçmişdə bazar yeri olmuşdur. Yerli məlumata görə, 1924-cü ildə ilk dəfə burada 1 May Həmrəylik günü keçirilmiş və həmin vaxtdan da bu yer Qırmızı Bazar adlanmışdır. Tədricən Mavaş, Sıxtoraşen, Bilbilək, Şixer və Tağavərd kəndlərindən köçüb gələnlər məskunlaşdıqdan sonra daimi yaşayış məntəqəsinə çevrilmişdir.

Qırmızı Budka oyk., mür. Beyləqan r-nunun Bünyadlı i.ə.v.-də kənd. Oykonim *qırmızı* və rus dilinə mənsub olan *budka* sözlərindən ibarətdir, “qırmızı rəngli budka” mənasındadır.

Qırmızı Qəsəbə oyk., mür. Quba r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də ştq. Qusar maili düzənliyindədir. Quba şəhərindən Qudyal çayı ilə ayrılır. XVIII əsrdə salınmışdır. Bu ərazidə əsasən dağ yəhudiləri yaşayır. Qədim adı Qulqot olmuşdur. Fars dilindəki *qul* (dərə, yarıq) və *qət* (sahil, kənar) sözlərindən ibarət olub, “dərə kənarındakı kənd” mənasındadır. Kəndin coğrafi mövqeyi (Qızılqaya adlı qayanın ətəyində yerləşməsi) də buna sübutdur.

Qulqat keçmişdə indiki yaşayış yerindən 1,5 km. aralıda idi. Nadir şahın (1736-1747) hücumları dövründə kənd dağılmış, əhali isə indiki yerdə məskunlaşmışdır. Sovet hakimiyyətinin ilk illərində rəmzi olaraq Qırmızı qəsəbə adlandırılmışdır. Oykonom *qırmızı* (qırmızılara, sosialistlərə işarədir) və *qəsəbə* komponentlərindən düzəlib, “qırmızılardan, sosialistlərin qəsəbəsi” mənasındadır.

Qırmızı Samux *oyk., mür.* Samux r-nunun Yenikənd i.ə.v.-də qəsəbə. Ceyrançöl düzündür. 1931-ci ildə keçmiş Samux r-nu ərazisində (hazırda Mingəçevir dənizinin əhatə etdiyi yerdə) qoyunçuluq sovxozu yaradılmış və *Qırmızı* (rəmzi mənada) *Samux* adlandırılmışdır. 1930-cu ildə təşkil edilmiş Samux r-nu əsasən Kür və Qabırçı çayları arasındakı ərazini əhatə edirdi. Sonralar Mingəçevir su elektrik stansiyasının tikintisi ilə əlaqədar bu r-nun bir hissəsi su altında qalmış, digər hissəsi isə Xanlar r-nuna verilmişdir. 25 fevral 1992-ci ildə Samux r-nu yenidən bərpa edilmişdir.

Qırmızı Oktyabr *oyk., mür.* İsmayılı r-nunun Kəlbənd i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Yeykənd olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi Oktyabr inqilabının şərəfinə belə adlandırılmışdır. 2001-ci ildən Yenikənd kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Qırmızıçay *hidr., mür.* Dəvəçi r-nu ərazisində çay. Gilgilçayın qoludur. Çay suyunun rənginə görə belə adlandırılmışdır.

Qırmızıgöl *hidr., mür.* Abşeron yarımadasından c.-da şor göl. Göl suyunun rənginə görə belə adlandırılmışdır.

Qırmızıkənd *oyk., mür.* 1. Neftçala r-nunun Qaçaqkənd i.ə.v.-də kənd. Salyan düzündür. XIX əsrdə kəndin ərazisinə rus ailələri köçürülmüş və kənd Krasnoye selo adlandırılmışdır. Kənd sonralar azərb.-lərin əksəriyyət təşkil etməsi ilə əlaqədar olaraq Qırmızıkənd adlandırılmışdır. Kəndin adı rəmzi mənə daşıyır; 2. Salyan r-nunda kənd. Bala Kür (Aquşa) çayının sahilində, Salyan düzündür. Keçmiş adı Xarabakənd olmuşdur. 1938-ci ildən rəmzi olaraq Qırmızıkənd adlandırılmışdır.

Qırmızısaqqallar *oyk., sadə.* Tərtər r-nunda kənd. İncəçayın sahilində, Qarabağ

düzündədir. Yaşayış məntəqəsi Qazax mahalından köçüb gəlmiş *qırmızısaqqallar* nəslinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Mənbələrdə Qazaxlar, Qırmızı Qazaxlar adı ilə də qeydə alınmışdır.

Qısırdağ *or., mür.* Oğuz r-nu ərazisində dağ. Baş Daşağıl kəndindən ş.-dədir. Tədqiqatçılara görə, xalqın əsrlər boyu maldarlıq təsərrüfatında qazandığı zəngin təcrübəyə görə, bu yerlərdəki bəzi otlaqlarda müntəzəm otarılan qoyunlar qısır qalır, bala vermirlər. Bu, həmin ərazidə bitən otların keyfiyyəti ilə bağlıdır. Lakin otsuz, bitkisiz dağlara da xalq arasında *qısır* deyilir. Cənubi Azərb.-də Qısır dağı və Qısırdağ kəndi, Ermənistanda Qısırdağı qeydə alınmışdır.

Qışlaq *oyk., sadə.* 1. Cəbrayıl r-nunun Süleymanlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir; 2. Xocalı r-nunun Təzəbinə i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi keçmiş qışlaq yerində salındığı üçün belə adlandırılmışdır; 3. Laçın r-nunun Köhnəkənd i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin c.-q. yamacındadır; 4. Lerik r-nunun Siyov i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə yaranmışdır; 5. Lerik r-nunun Tülüconi i.ə.v.-də köçəbə. Talış silsiləsinin yamacındadır. *Qışlaqlar* maldar ellərin müvəqqəti mövsümü yaşayış məntəqəsi olub kəndlərdən kənarında salınır, müəyyən vaxtdan sonra əhali burada məskunlaşır və daimi yaşayış məntəqəsinə çevrilirdi. Bəzən belə məntəqələrin adı dəyişir, çox vaxt köhnə ad saxlanılırdı.

Qışlaq Abbas *oyk., mür.* Şərur r-nunun İbadulla i.ə.v.-də kənd. Arpa çayının sahilində, düzənlikdədir. Kəndin adı *qışlaq* və *Abbas* (ş.a.) sözlərindən ibarət olub, “Abbasın qışlağı” mənasındadır.

Qıvraq *oyk., sadə.* Şərur r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Araz çayının sol sahilindən 6 km. aralı düzənlikdədir. Kəndin ərazisi keçmişdə kəngərlilərə məxsus soyurqal (mülk) torpağı olmuşdur. Sonralar həmin tayfa burada məskunlaşmışdır. Kənd adını ərazidəki eyniadlı dağdan almışdır.

Qıvraq *or., sadə.* Şərur r-nu ərazisində dağ. Oronim türk dillərində “hamar olmayan səth” mənasında işlənən *kıvrak* və ya Azərb.

dilinin dialektlərində “kiçik, yığcam, qırıq-mış” mənalı *qıvrax* sözündən olub, “səthi hamar olmayan dağ” mənasındadır.

Qıyıqlı oyk., düz. Daşkəsən r-nunun Dəstəfur i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Toponim, çox güman ki, Səlcuq oğuzlarının *kıyık* tayfasının adından və mənsub. bildirən *-lı* şəkl.-sindən ibarət olub, “kıyık tayfasından olanlar” mənasını bildirir. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsi həmin r-nun Muşavak kəndindən köçüb gəlmiş Qıyıq Alının nəslinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Qız qalası or., sadə. 1. Bakıda (İçərişəhərdə) qala. Xəzər dənizi sahilində, yüksəklikdədir. Tarixi memarlıq abidəsi hesab olunur. Araşdırmalara görə, qala müdafiə məqsədilə XII əsrdə tikilmişdir; 2. Lerik r-nu ərazisində dağ. Dağın başında talışdilli əhali arasında Coni, türkdilli əhali arasında isə Qız qalası adlı qalanın xarabalıqları var. Dağ qalasının adını daşıyır; 3. Şamaxı r-nu ərazisində dağ. Gülistan qalası da adlanır. Qalanı 1175-ci ildə Şirvanşah III Mənuçöhrün oğlu I Axsitan bərpa etmişdir. Şirvanşahların iqamətgahı olmuşdur. XVI əsrdə dağıdılmışdır. Alban tarixçisi Musa Kalankatlının (VII əsr) məlumatına əsaslanan bəzi tədqiqatçılara görə, qala Alban hökmdarı III Vaçaqanın (təqr. 487–510) onu öz qızına bağışladığı (500-ci ildə) üçün belə adlanmışdır. Qız qalaları orta əsr memarlıq abidələri sayılır. Belə abidələrə Qafqaz, Qara dəniz sahilı, Orta Asiya, İran və s. yerlərdə təsadüf edilir. Azərb.-da Bakıda, Şamaxı, İsmayılı, Qəbələ, Şəki, Qazax r-nlarında, Naxçıvanda, Dağlıq Qarabağda və s. yerlərdə belə qalalar var. Bu qalalar istehkam tipli tikili hesab olunur. Qız qalalarının əsas xüsusiyyəti onların dəniz və çay sahillərində, hündür yerlərdə tikilməsidir.

Qızdağ or., mür. 1. Gədəbəy r-nu ərazisində dağ. Əsl adı Qızqaladır. Dağ öz adını ərazisində yerləşən Qız qalasının adından almışdır; 2. Hacıqabul r-nu ərazisində dağ. Hacıqabul gölündən ş.-də yerləşir. Hün. 271 m. Dağ süxurlarının bir qədər qırmızı rəngə çaldığı üçün belə adlandırılmışdır.

Qızıl Kəngərli oyk., mür. Ağdam r-nunun Boyəhmədli i.ə.v.-də kənd. Xaçın çayın sahilində, dağətəyi ərazidə yerləşir. Əsl adı Qızılı Kəngərliyədir. Oykonim XVII əsrdə Qazax mahalından Qarabağa köçüb gəlmiş kəngərlilərin *qızılı* tirəsinin adındandır.

Qızılağac oyk., sadə. 1. Göyçay r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Göyçay çayının sahilində, Şirvan düzündədir. Bəzi tədqiqatçılar Türkiyənin Antalya, Budur və İsparta əyalətlərində yaşayan *qızılağac* tayfasına əsaslanaraq kəndin adını etnotoponim hesab edirlər. Yerli məlumata görə, kənd vaxtilə Qızılağac meşəsinin yanında salındığı üçün belə adlandırılmış, sonralar meşə məhv olsa da, kəndin adı qalmışdır; 2. Masallı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Viləş çayının sağ sahilindən 3 km. aralı, Lənkəran ovalığındadır. Azərb.-in qəd. yaşayış məntəqələrindəndir. Orta əsrlərdə Qızılağac Xəzər limanları ilə ticarət əlaqələri saxlayırdı. Əhali, əsasən, gəmiçilik və balıqçılıqla məşğul olurdu. Gilan və Mazandarana gedən karvan yolu Qızılağacdan keçirdi. 1614-cü ilin dekabrında Rusiya elçisi M.İ.Tixonov Səfəvi hökmdarı I Şah Abbasla burada görüşmüşdü. Bir sıra orta əsr səyyah və diplomatları öz yol qeydlərində Qızılağac haqqında məlumat vermişlər. Yaşayış məntəqəsinin adı Qızılağac körfəzinin adı ilə bağlıdır. XIX əsrdə Qızılağac körfəzinin kənarında böyük ticarət əhəmiyyəti daşıyan liman olmuşdur; 3. Salyan r-nunun Sarvan i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin ortalarında həmin r-nun Çərəkə kəndindən çıxmış ailələr tərəfindən Qızılağac meşəsi yaxınlığında salındığı üçün belə adlandırılmışdır. Yaşayış məntəqələrinin adı Azərb. meşələrinin bəzəyi olan uzunömürlü, möhkəm oduncaqlı müalicəvi və təsərrüfat əhəmiyyətli *qızılağac* bitkisinin adından yaranmışdır.

Qızılağac körfəzi hydr., mür. Xəzər dənizinin c.-q. sahilində, Kür dili ilə Sarı (Sara) yarımadası arasındadır. Vaxtilə Xurşidçala, Bala körfəz, Böyük körfəz adlı hissələrdən ibarət idi. Xəzərin səviyyəsinin aşağı düşməsi nəticəsində Xurşidçala qurudulmuşdur. Körfəzdəki bir sıra adalar – Külagin, İtdişi, Arakeç, Vərdəmir, Sara bir-birinə qovuşub

materiklə birləşərək Nərimanabad yarımadasını əmələ gətirmişdir. Körfezin müasir formaya düşməsi XVIII əsrin axırlarına aiddir. Keçmişdə Kür çayı və onun qolu Bala Kür (Ağquş) bilavasitə Qızılağac körfəzinə tökülürdü. Hazırda körfəzə yalnız Viləş və Qumbaşı çayları tökülür. Körfez 1929-cu ildən yaradılmış Qızılağac qoruğunun bir hissəsidir. Dünyanın bir çox dəniz, qitə və adalarından qışlamaq üçün quşlar buraya gəlir. Körfezdə 16-ya qədər müxtəlif cinsli qiymətli balıqlar bəslənir. Sovet hakimiyyəti illərində körfəzin və qoruğun adı bir müddət S.M.Kirovun şərəfinə Kirov körfəzi və Kirov qoruğu da adlandırılmışdı. Hidronim ətraf meşələrdə bitən *qızılağac* bitksinin adı ilə bağlıdır.

Qızılxac or., sadə. Kəlbəcər r-nu ərazisində dağ. Oronim *qızıl* (burada “qırmızı rəng” bildirir) və *arxac* (otlaq şəraitində qoyunların və qaramalın dincəlməsi üçün yer) sözlərindən ibarətdir. Dağ öz sahəsindəki otlağın adını daşıyır.

Qızılavar oyk., mür. Masallı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığında yerləşir. Oykonom *qızıl* (“qırmızı” mənasında) və *var* (talış dilində tələffüzü *vo*) sözlərindən (-a bitişdirici saitdir) ibarətdir. Ədəbiyyatda *var* (*vo*) sözünün talış dilində “yer” mənası ifadə etdiyi bildirilir və bu coğrafi ad “qızıl yer” kimi mənalandırılır. Xalq etimologiyasına görə isə, *vo* talış dilində “yel, külək”, *qızıl* sözü isə burada “isti, quru” mənasındadır. Kənddə tez-tez isti küləklər əsdiyi üçün adını “isti yel” kimi mənalandırırlar.

Qızılboğaz or., mür. Laçın r-nu ərazisinin q. hissəsində, Ermənistanla sərhəddə dağ. Qarabağ yaylasındadır. Hün. 3584 m. Toponimin tərkibindəki *qızıl* sözü rəng bildirir (“qırmızımtıl” mənasındadır), *boğaz* isə burada “keçid”, “dağ keçidi” mənasındadır. Oronim “süxurları qızılı (qırmızı) rəngdə olan keçid” deməkdir.

Qızılulaq hidr., mür. 1. Qax r-nu ərazisində bulaq. Bulaq suyunun rənginə görə belə adlandırılmışdır; 2. Qax r-nu ərazisində çay. R-nun ərazisindəki Ağ çayı əmələ gətirən qollardan biridir. Hövzəsindəki eyniadlı bulağın adını daşıyır.

Qızılulaq or., sadə. Qax r-nu ərazisində dağ. Ərazisindəki eyniadlı su hövzələrinin adı ilə adlandırılmışdır.

Qızılburun oyk., sadə. 1. Hacıqabul r-nunun Atbulaq i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdə yerləşir. Yaşayış məntəqəsi keçmişdə Şirvanın maldar elatlarından birinin qışlaq yeri olmuşdur, oykonom *qızıl* (rəng mənasında) və *burun* (coğrafi termin, burada “dağın düzənliyə doğru çıxan hissəsi, çıxıntı” mənasındadır) sözlərindən düzəlib, “qırmızı çıxıntı, qırmızımtıl burun” mənasındadır. Kənd eyniadlı yüksəkliyin adını daşıyır; 2. Siyəzən şəhəri yaxınlığında, Xəzər dənizi sahilində qəd. yaşayış məskəni. Xarabalıqları qalmışdır. Siyəzən şəhərinin keçmiş adı da (1954-cü ildən) Qızılburun olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi adını ərazidəki eyniadlı obyektə almışdır.

Qızılca or., düz. 1. Gədəbəy r-nu ərazisində dağ. Şəkərbəy kəndindən şm.-dədir; 2. Xanlar r-nu ərazisində dağ. Xeyrə və Qoşqar çaylarının suayrıcısındadır. Hün. 1006 m. Dağa bu ad süxurlarının *qızılı* (qırmızı) rəngdə olmasına görə verilmişdir.

Qızılca oyk., sadə. 1. Culfa r-nunun Kirnə i.ə.v.-də kənd. Zəngəzur silsiləsinin ətəyindədir. Kənd salındığı ərazinin adını daşıyır; 2. Xanlar r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qoşqar çayının (Kürün qolu) sahilində, Qaflaqla silsiləsinin (Kiçik Qafqaz) ətəyindədir. Kəndin adı Qızılca dağının adındandır; 3. Laçın r-nunun Zabux i.ə.v.-də kənd. Qarabağ yaylasındadır. Yerli məlumata görə, yaşayış məntəqəsini vaxtilə Ermənistanın Sisyan r-nundakı Qızılca kəndindən köçməyə məcbur olmuş ailələr salmış və kənd tərk edilən yurdun adı ilə belə adlandırılmışdır.

Qızılçay hidr., mür. Dəvəçi r-nu ərazisində çay. Gilgilçayın sağ qoludur. Qırmızıçay da adlanır. Çay axdığı ərazinin üst torpaq qatının qırmızı rəngdə olmasına görə belə adlandırılmışdır.

Qızıldağ or., mür. Qax r-nu ərazisində dağ. Baş Qafqaz silsiləsindən ayrılan qol üzərində zirvədir. Hün. 2618 m. Vulkan mənşəli dağın adı qayaların qırmızı rəngə çalması ilə əlaqədardır. Eyniadlı dağ Qusar r-nu ərazisində

və Ermənistanın Qafan r-nu ərazisində də mövcuddur.

Qızıldaş oyk., mür. Bakı şəhəri Qaradağ r-nunda ştq. Puta qəsəbəsinin q.-ində, dağ-ətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi Qızıldaş dağının yaxınlığında yerləşdiyinə görə belə adlandırılmışdır.

Qızıldaş or., mür. 1. Bakı şəhəri, Qaradağ r-nu ərazisində dağ; 2. Laçın r-nu ərazisində dağ; 3. Şuşa r-nu ərazisində dağ. Qarabağ silsiləsinin şm.-ş. yamacında yerləşir. Hün. 1960 m.; 4. Zəngilan r-nu ərazisində dağ. Ermənistanla sərhəddədir. Hün. 1700 m. Dağın adı *qızıl* ("qırmızı" mənasında) və *daş* sözlərindən ibarətdir. Dağ buradakı qırmızıya çalan vulkan mənşəli daşa (qayaya) görə belə adlandırılmışdır. Eyniadlı oronim (Qızıldaş) Ermənistanın Mehri r-nunda da mövcuddur.

Qızılhacılı oyk., mür. 1. Goranboy r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Düzenlikdədir; 2. Qazax r-nunun Alpout i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Yaşayış məntəqəsinin adı *qızılhacılı* tayfasının adındandır.

Qızılkam hidr., mür. Qusar r-nu ərazisində çay. Hidronim hibrid birləşmədir, *qızıl* ("qırmızı" mənasında) və ləzgi dilindəki *kkam* (dərə, çay dərəsi) sözlərindən ibarət olub, "qırmızı dərə" mənasındadır. Çay axdığı dərənin adı ilə adlandırılmışdır.

Qızılkəşi or., mür. Şamaxı r-nu ərazisində dağ. Oronim *qızıl* (qırmızımtıl, sarımtıl rəng) və *kişi* (türk dillərində *keşul/quşul/keçil/qişi* variantlarında işlənərək "keçid, dağ keçidi" mənasını bildirir) komponentlərindən düzəlib, "sarımtıl, qırmızımtıl süxurları olan dağ keçidi" mənasındadır.

Qızılqaya or., mür. 1. Quba və Qusar r-nları ərazisində dağ. Yan silsiləsinin Qusar və Qudyal çayları arasındakı hissəsi olub, Şahdağ zirvəsindən c.-ş.-dədir. Hün. 3722 m.; 2. Laçın r-nu ərazisində dağ. Mıxtökən silsiləsinin c. yamacında, Şəlvə və Qozlu çaylarının suayrıcında yerləşir. Hün. 2440 m.; 3. Şəki r-nu ərazisində dağ. Şəki şəhərindən şm.-ş.-də yerləşir. Hün. 2202 m.; 4. Şərur r-nunun şm. hissəsində dağ. Şərqi-Arpa çayından sağ tərəfdə yerləşir. Hün. 1682 m. Dağlar süxurları qızılı (qırmızı) rəngə çalan qaya parçalarından ibarət olduğuna görə belə

adlandırılmışlar. Eyniadlı dağlar Ermənistanın İcevan və Gürcüstanın Marneuli r-nlarında da mövcuddur.

Qızılqaya oyk., sadə. 1. Xanlar r-nunda qəsəbə. Gəncə şəhəri yaxınlığındadır. Yaşayış məntəqəsi 1932-ci ildə 7-ci sovxozun malikanəsi yanında salınmış və 7-ci Sovxoz qəsəbəsi adlandırılmışdır. 1950-ci illərdən qəsəbə yaxınlığındakı Qızılqaya adı ilə tanınan qayanın adını almışdır. Qaya xırda məmirlə örtülüdür və bu məmirdən təbii üsulla xınanı xatırladan maddə alınır. Qayanın adı da buradan yaranmışdır; 2. Kəlbəcər r-nunda kənd. XX əsrin 30-cu illərində kəndin ərazisində erməni ailələri məskunlaşdıqdan sonra onu Arutyunoqomer (*Aryutun ş.a. və qomer* erm. "tövlə, sığırxana" sözündən) adlandırmışdılar. 1992-ci ildən kəndin əvvəlki adı bərpa edilmişdir. Kənd ərazisindəki Qızılqaya adlı orografik obyektin adını daşıyır.

Qızılqazma oyk., mür. 1. Dəvəçi r-nunun Çuxurəzəmi i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin sonlarında indiki Dəvəçi r-nundakı Dağ Quşçu kəndindən çıxmış ailələrin həmin kəndə məxsus Qızılqazma adlı əkin yerində məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır; 2. Xızı r-nunun Altıağac i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Kəndin adı torpağın qırmızıya çalması ilə əlaqədar olaraq *qızıl* və "yay mövsümündə təsərrüfat işlərini görmək üçün kənddən aralıda tikilən müvəqqəti yaşayış evi" mənasındakı *qazma* sözlərindən ibarət olub, "qırmızımtıl yerdəki qazmalar" mənasındadır.

Qızılquş or., sadə. 1. Abşeron r-nu ərazisində dağ; 2. Bakı şəhəri ərazisində dağ. Dəniz səviyyəsindən 500 m. yüksəklikdədir; 3. Kəlbəcər r-nu ərazisində zirvə; 4. Yardımlı r-nu ərazisində qaya. Yüksəkliklərin adı qaya çıxıntılarında yaşayan *qızılquşların* adı ilə bağlıdır.

Qızılnohur hidr., mür. Abşeron yarımadasının mərkəzi hissəsində şor sulu axarsız göl. Qırmızı göl də adlanır. Hidronim *qızıl* ("qırmızı" mənasında) və *nohur* (göl) topokomponentindən ibarətdir. Nohur sahillərinin torpaq örtüyünün qırmızıya çalması ilə əlaqədar belə adlandırılmışdır.

Qızılur or., sadə. Quba r-nu ərazisində dağ. Dağ ərazisində mövcud olmuş gölün adı ilə adlanmışdır. Oronim *qızıl* (“qırmızı”) mənasında və *nur* (“nohur” sözünün reduksiya uğramış variantı) sözlərindən ibarət olub, “qırmızı nohur” deməkdir. Göl (nohur), görünür, yerləşdiyi ərazinin süxurları qırmızıya çaldığı üçün belə adlanmışdır.

Qızıloba oyk., mür. 1. Xocalı r-nunda kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. XIX əsrdə gəlmə ermənilər burada məskunlaşdıqdan sonra kəndin adını Qarmirküğ (qırmızı kənd) adlandırmışdılar. 1992-ci ildən kəndin keçmiş adı özünə qaytarıldı; 2. Törtər r-nunda kənd. Qarabağ düzündədir. XIX əsrdə Azərb.-nin şm.-ı çar Rusiyası tərəfindən işğal edildikdən sonra burada gəlmə ermənilər məskunlaşdı və yaşayış məntəqəsinin adını Qarmirovan (erm. “qırmızı (qızıl) oba”) kimi erməniləşdi və rəsmiləşdi. 1992-ci ildən kəndin köhnə adı bərpa edilmişdir. Yaşayış məntəqələrinin yerləşdiyi ərazinin torpaq örtüyü bərəkətli qaratorpaq olduğu üçün belə adlandırılmışdır.

Qızıltəpə or., mür. Laçın r-nu ərazisində dağ. Ermənistanla sərhəddə yerləşir. Hün. 3182 m. Sönmüş vulkan mənşəli dağ, qırmızıya çalan lavanın rənginə görə belə adlandırılmışdır. Oronim *qızıl* və *təpə* sözlərindən ibarət olub, “qırmızı təpə” mənasındadır.

Qızılvəng oyk., sadə. Babək r-nunun Təzəkənd i.ə.v.-də qəsəbə. Arazboyu düzənlikdədir. Oykonim *qızıl* (qırmızı) və *vəng* (“kilsə, məbəd” deməkdir) komponentlərindən ibarətdir. Qəsəbə yaxınlığında yerləşən vəngin (məbədin) adı ilə adlanmışdır. Həmin məbəd yonulmuş qırmızı tuf və bişmiş qırmızı kərpicdən tikilmişdir. Qızılvəng məbədi erkən orta əsrlərə aid xristianlıq məbədi sayılır. Arazın sahilində, Naxçıvan şəhərindən 18 km. aralı qəd. qəbristanın ərazisindədir. Bu ərazidə həmçinin eyniadlı d.y. stansiyası və min. bulaq qeydə alınmışdır. Eyniadlı dağ (Qızılvəng) Ermənistanın Qafan r-nunda da mövcuddur.

Qızılvəng hidr., sadə. Babək r-nu ərazisində min. bulaqlar. Naxçıvan şəhərindən 8 km c.-ş.-də Şordərə çayının dərəsində yerləşir. Suyu soyuq və acı-şordur. Adını əra-

zidəki eyniadlı məbəddən almışdır. Bəzi ədəbiyyatlarda Qızılvan variantında verilmişdir.

Qızqala or., sadə. 1. Xocalı və Laçın r-nlarının sərhədində dağ. Qarabağ silsiləsinin ən yüksək zirvəsidir. Hün. 2843 m.; 2. İsmayılı r-nu ərazisində dağ. Dağlar öz adını ərazisində yerləşən Qız qalalarının adından almışlar.

Qızqalaş or., mür. Şamaxı r-nu ərazisində dağ. Oronim *qız* (burada isti, vulkan mənşəli) və *qalaş/qalaç/qalac* (üstü yumru, yumru baş) komponentlərindən düzəlib, “isti, vulkan mənşəli yumru başlı dağ” mənasındadır.

Qızqaya or., mür. Zəngilan r-nunun c.-q.-ində, Araz çayının yaxınlığında dağ. Hün. 1022 m. Zirvəsində Qız qalası adlı qalanın yerləşməsinə görə dağ belə adlandırılmışdır.

Qızqayıtdı oyk., mür. Neftçala r-nunun Sarıqamış i.ə.v.-də kənd. Salyan düzündədir. Keçmiş adı Cəvahirli olmuşdur. XIX əsrdə 12 ailədən ibarət cəvahirli adlı nəsil o vaxt mövcud olmuş Hacıimanlı (və ya Cəbətli) kəndindən köçüb gələrək burada məskunlaşmışdı. Yaşayış məntəqəsi keçən əsrin ortalarında pambıq ustası Sosialist Əməyi Qəhrəmanı Qızqayıt Həsənovanın şərəfinə Qızqayıtlı adlandırılmışdır.

Qıztəpə or., mür. Şamaxı r-nu ərazisində dağ. Oronim *qız* (burada “səngər, sığınacaq”) və *təpə* komponentlərindən düzəlib, “sığınacaq olan təpə” mənasındadır.

Qızıyurdu or., mür. Lerik r-nu ərazisində dağ. İranla sərhəddə, Talış silsiləsində zirvədir. Hün. 2436 m. Dağın adı zirvəsindəki Qız qalası adlanan qalanın (yerli əhali Coni adlandırır) adı ilə bağlıdır. Bir sıra tədqiqatlara əsasən, bu oronimdəki *qız/kız* komponenti ümumtürk mənşəli leksik vahid olaraq, aşağıdakı mənaları kəsb edir: “nadir”, “əziz”, “qiymətli”, “mühafizə yeri”, “sığınacaq, səngər”, “gizli yer” və s.

Qıblədağ or., mür. Abşeron r-nu ərazisində dağ. Kənda və Qozlu çayları arasında yerləşir. Hün. 640 m. Dağa ad onun yerləşdiyi səmtə (qıblə istiqamətində yerləşdiyinə) görə verilmişdir. Oronim *qıblə* (ər. “cənub” deməkdir) və *dağ* komponentlərindən düzəlib, “cənubda yerləşən dağ” mənasındadır.

Qibləsizdağ *or., mür.* Gədəbəy r-nu ərazisində dağ. R-nun c.-unda yerləşir. Hün. 2854 m. Dağa ad onun yerləşdiyi səmtə görə verilmişdir.

Qişi b a x: Kiş.

Qiyaməddinli *oyk., sadə.* Ağcabədi r-nunda iki eyniadlı kənd mövcuddur. 1. Arazbarı i.ə.v.-də; 2. Kələbədin i.ə.v.-də. Kəndlərin adı maldarlıqla məşğul olmuş elin adıdır. Keçmişdə mənsub olduqları bəylərin adı ilə indiki Kələbədin i.ə.v.-nə daxil olan kənd Qiyaməddinli Səfərəlibəy, Arazbarı i.ə.v.-nə məxsus kənd isə Qiyaməddinli Hübətəlibəy adlanırdı.

Qiyasdağ *or., mür.* Oğuz r-nu ərazisində dağ silsiləsi. Baş Qafqaz silsiləsindən c.-a ayrılan qoldur. Yerli məlumatlara görə, vaxtilə dağda Qiyas adlı şəxsə məxsus təsərrüfat sahəsi olduğu üçün belə adlandırılmışdır.

Qiyaslı *oyk., sadə.* 1. Ağdam r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Oykonim özündə *qiyaslı* nəslinin adını əks etdirir. Yaşayış məntəqəsini Qubadlı r-nunun keçmiş Altınca Qiyaslı (indiki Altınca) kəndindən köçüb gəlmiş ailələr saldıği üçün belə adlanmışdır; 2. Ağsu r-nunun Çaparlı i.ə.v.-də kənd. Ləngəbiz silsiləsinin ətəyindədir. Keçmiş adı Ərəb Qiyaslı olmuşdur. Bu da bir vaxtlar Şirvan zonasında *ərəb* komponentli coğrafi adların geniş areala malik olması ilə bağlıdır. Həmin ərazidə bu tipli adlar bu gün də çoxluq təşkil edir; 3. Qubadlı r-nunda kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi Babək r-nunun Nehrəm kəndindən gəlib əvvəlcə Altınca Qiyaslı kəndində məskunlaşmış, sonralar isə bir hissəsi ayrı-ayrılıqda indiki yerə köçüb yurd salmış *qiyaslı* nəslindən bina edildiyi üçün belə adlandırılmışdır. Kəndə bəzən onu Altınca Qiyaslı, yaxud da Narlı Qiyaslı adlanan yaşayış məntəqəsindən (indiki Altınca) fərqləndirmək üçün Aşağı Qiyaslı da deyirlər; 4. Samux r-nunun Zazalı i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Oykonim kənddə məskunlaşmış *qiyaslı* nəslinin adından yaranmışdır.

Qobu *oyk., sadə.* Abşeron r-nunda ştq. *Qobu* sözü Azərbaycan dilində və onun dialektlərində “çökəklik”, “su axan yer”, “çuxur yer”, “qurumuş çay yatağı” və s. mənalarda

öz əksini tapmışdır. Eyni zamanda, tədqiqatçılar *qobu/qobi* sözünün monqol mənşəli söz olduğunu və “susuz yer”, “quru dərə” mənası daşmasını qeyd edirlər. Monqolustan ərazisində Qobi səhrası mövcuddur. Azərbaycan-da *qobu* komponentli toponimlər geniş yayılmışdır: Qobuçay (Zaqatala), Sarıqobu çayı (Şəki), Böyükqobu çayı (Şəki), Gədəkqobu kəndi (Zərdab), Qobuqırağ kəndi (Xaçmaz) və s.

Qobu Dilağarda *oyk., mür.* Füzuli r-nunun Dilağarda i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Oykonim *qobu* və *dilağarda* (etn.) sözlərindən ibarətdir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin əvvəllərində dilağarda tayfasının Cənubi Azərbaycan-dan gəlib məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Kəndin adı “Qobuda məskunlaşmış dilağarda” mənasındadır.

Qobuçay *hidr., mür.* 1. Ağsu və Kürdəmir r-nlarında çay. Girdimançaydan ayrı-ayrılıqda bilavasitə Şirvanın Qarasu bataqlığına tökülür; 2. Qəbələ r-nunda çay. Göyçayın sağ qoludur; 3. Zaqatala r-nu ərazisində çay. Hidronim *qobu* (çay dərəsi) və *çay* komponentlərindən düzəlib, “dərədən axan çay” mənasındadır.

Qobuqırağ *oyk., mür.* Xaçmaz r-nunun Hülövlü i.ə.v.-də kənd. Ağçayın sahilində, Dəvəçi ovalığındadır. “Qobunun qırağı (kənarı)” mənasındadır. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə Quba r-nunun dağlıq ərazisindəki kəndlərdən köçüb gəlmiş ailələrin Qobu adlı yerin kənarında məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Qobustan *or., düz.* Böyük Qafqazın c. hissəsində Pirsaat və Qozlu çaylarının arasında alçaq dağlıq sahə. Qobustan “çoxlu qobusu olan ərazi” deməkdir. Ən qəd. insan məskənlərindən olan Qobustanın qədim qayaüstü rəsmləri Orta Daş (Mezolit) dövründən, e.ə. VIII minillikdən başlayaraq, eramızın son orta əsrlərinə (XVIII-XIX əsrlər) qədərki on minillik tarixi dövrü əhatə edir. Tariximizin, incəsənətimizin ən qəd. abidələrindən sayılan Qobustan açıq səma altında qoruq-muzey kimi şöhrət tapmışdır.

Qobustan *oyk., sadə.* Bakı şəhəri Qaradağ r-nunun Qobustan qəsəbə i.ə.v.-də ştq. Xəzər dənizi sahilindədir. Yaşayış məntəqəsi

əvvəllər Duvannı adlanmış, 1972-ci ildə isə qəsəbəyə Qobustan Dövlət Tarixi-Bədii Qoruğunun adı verilmişdir. Qəsəbənin keçmiş adı isə türkdilli *duvan* tayfasının adından və mənsub. bildirən *-lı* şəkl.-sindən ibarət olmuşdur. XIV əsr Azərb. şairi Arif Ərdəbilinin "Fərhadnamə" poemasında Duvan adı çəkilir.

Qocabulaq or., sadə. Şəmkir r-nu ərazisində dağ. Dağ ərazisindəki eyniadlı bulağın adı ilə adlanmışdır. Bulağın adı isə *Qoca* (ş.a.) və *bulaq* topokomponentindən ibarət olub, "Qocanın bulağı" mənasındadır. Digər mülahizəyə görə, bu coğrafi addakı *qoca* komponenti "ulu", "böyük" mənasındadır.

Qocadağ or., mür. Gədəbəy r-nu ərazisində dağ. Şəmkir və Şamaxor çaylarının arasında yerləşir. Hün. 3317 m. Ehtimal ki, *qoca* ("böyük, ulu" mənasında) və *dağ* sözlərindən ibarət olub, "böyük, ulu dağ" mənasındadır.

Qocadərəbaşı or., mür. Quba r-nu ərazisində dağ. Baş Qafqaz silsiləsinin suayrıcında, Babadağın q.-ində zirvədir. Hün. 3512 m. Oronim *qoca* (Babadağ nəzərdə tutulur), *dərə*, *baş* (zirvə) sözlərindən və *-ı* mənsub. şəkl.-sindən düzəlib, "Babadağın dərəsinin başı, yuxarı hissəsi" mənasındadır. Oronimi "qoşa dərənin birləşdiyi yerdəki dağ" kimi izah edən tədqiqatçılara görə, dağın əsl adı Qoşadərəbaşıdır. Bəzən təhrif olunmuş formada Qocadərbaşı kimi yazılır. Coğrafi obyekt mövqeyinə görə belə adlandırılmışdır.

Qocalı oyk., sadə. Kürdəmir r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsini *qocalı* nəslinə mənsub ailələr salmışlar. Kənddə yaşayan nəsillərdən biri indi də qocalı adlanır.

Qocalın or., düz. Qusar r-nu ərazisində dağ. Güman etmək olar ki, Qocalın əslində Qocalı dağ adıdır. Lakin tarixən XIX-XX əsrlərdə bu ərazidə rusların və digər türkdilli olmayan xalqların yaşadığı üçün bu ad "ruslaşdırılmış" və rus dilinə mənsub olan *-lin* şəkl.-si vasitəsilə işlənmişdir və xalq arasında bu forma qəbul edilmişdir.

Qocaşen or., düz. Mingəçevir su anbarından şm.-q.-ə doğru uzanan alçaq dağ silsiləsi. Bozdağ silsiləsinin q. qurtaracağı olub,

Acınohur çölü ilə Mingəçevir su anbarı arasında. Q. hissəsində ən hündür zirvəsi 451 m., ş. hissəsində isə 390 m.-dir. Hər iki zirvə Qocaşen adlanır. Oronimi iki cür izah edirlər. Bəzi tədqiqatçılara görə, dağın adı *qoca* və *şen* (məskən, yurd, kənd) sözlərindən ibarət olub, "köhnə yurd, qədim yaşayış yeri" mənasındadır. Digər tədqiqatçıların fikrincə, toponim qismən təhrifə uğramışdır. Əslində Xocaşen olmalıdır. Xocaşen "Xocanın yaşayış yeri, Xocanın kəndi" mənasındadır. Xocaşen əvvəlcə bir dağın adı olmuş, sonralar isə bu ad bütünlükdə silsiləyə şamil olunmuşdur.

Qoçaqqazma oyk., mür. Xaçmaz r-nunun Pirquluoba i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. XIX əsrin ortalarında Quba r-nunun dağ kəndlərindən köçüb gəlmiş ailələrin qışlaq yerində məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Toponim *Qoçaq* (ş.a.) və *qazma* (yay fəslində təsərrüfat işlərini görmək üçün müvəqqəti yaşayış evi) sözlərindən ibarət olub, "Qoçağın qazması" mənasındadır.

Qoçazsu b a x: Hoçazsu.

Qoçbəyli oyk., düz. Xocavənd r-nunun Xocavənd qəsəbə i.ə.v.-də kənd. Qəd. adı Qoçbək olmuşdur. Qoçbək yaşayış məntəqəsinin əsasını qoymuş şəxsin adıdır. 1992-ci ildən Qoçbəyli adlandırılmışdır. Oykonom *Qoçbəy* (ş.a.) və *-li* (mənsub. bildirir) şəkl.-sindən düzəlib, "Qoçbəyə məxsus kənd" mənasındadır.

Qoçdağ or., mür. Kəlbəcər r-nu ərazisində dağ. Tərtər çayı və onun qolu Tutqunçayın suayrıcındadır. Hün. 2540 m. Yerli əhali arasında Qoçdaş dağı, Qoçdaş yaylağı da adlanır. Dağın ətəyində daşdan yonulmuş qoç formalı qəbirüstü abidələr olan Qoçdaşlı adlı qəd. qəbristan mövcuddur. Dağ bu abidələrə görə belə adlandırılmışdır.

Qoçdərə oyk., mür. Tovuz r-nunun Yanıqlı i.ə.v.-də kənd. Zəyəm çayının sahilində, Çinqıldağ silsiləsinin ətəyindədir. Oykonom *qoç* və *dərə* sözlərindən ibarət olub, "qoç dərəsi" və ya "erkək qoyunlar üçün otlaq yeri" mənasındadır.

Qoçəhmədli oyk., mür. Füzuli r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin

ətəyindədir. Kəndin adı *qoç* ("igid", "cüs-səli" mənasında) və *əhmədli* etnonimindən ibarətdir. Toponim patroykonimdir. *Qoçah-mədli* bu kənddə ilkin məskunlaşmış nəslin adıdır.

Qoçoqot b a x: Yayıcı.

Qoçulu oyk., sadə. Kürdəmir r-nunun Axtaçı i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsini *qoçulu* nəslinə məxsus ailələr saldığına görə belə adlandırılmışdır.

Qoçurqaya or., mür. Qobustan r-nunda dağ. Pirsaat və Ceyrankeçməz çaylarının arasında yerləşir. Hün. 644 m. Oronimin Qoturqaya adının təhrif olunmuş forması olması ehtimal edilir. *Qotur* oronimiyada obyektin bitkisi olmayan, bir-birini əvəz edən boş və yaşıllığı az olan relyefə malik olmasını göstərir. Dağın xarici görünüşü bu fikri təsdiqləyir. Oronim coğrafi ədəbiyyatda Qoçuqaya variantında da qeydə alınmışdır.

Qodar hidr., sadə. Balakən r-nu ərazisində çay. Balakən çayının qoludur. Aşağı axınında Solban kəndinin adı ilə Solbançay adlanır. Bəzi ədəbiyyatlarda bu ad Zilbançay variantında verilmişdir. Çayın adı türk dillərindəki *kodor* (qoparmaq, dartıb çıxartmaq) sözü ilə bağlı olub, keçmişdə dağıntılar törətdiyi (ağacları kökündən çıxardığı və s.) üçün belə adlanmışdır. Hidronim "qoparan, dartıb çıxaran çay" mənasındadır.

Qodman oyk., düz. Masallı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Kəndin adı talış dilindəki *god* (kiçik təpə) sözündən və məkan bildirən *-man* şək.-sindən ibarət olub, "kiçik təpədəki yer" mənasını bildirir. Digər mülahizəyə görə isə, *Qodm* talış dilində Qədim şəxs adı, *-onl/-an* isə cəmlik bildirən şək.-dir və bu oykonim nəsil, tayfa adı əsasında yaranıb.

Qodonçay hidr., mür. Oğuz r-nunda çay. Əlican çayının qoludur. Qutonçay variantında da qeydə alınmışdır. Baş Qafqaz silsiləsinin zirvəsi olan *Quton* dağının adından və *çay* komponentindən düzəlib, başlanğıcını bu dağdan aldığı üçün belə adlandırılmışdır.

Qoduqqıran or., mür. Qobustan ərazisində quru dərə. Məlumdur ki, Azərb. dilində *-anl/-ən* şək.-si adətən feldən feli sifət

yaratmaq üçün istifadə olunur. Lakin tarixən Azərb. dilində və eləcə də digər türk dillərində felin növ əlamətləri eyni olub, fərqlənməyib və məlum növdə olan fellər məchul növdə işlənibdir. Bu türk dillərinin qəd. tarixi üçün səciyyəvidir və öz əksini toponimiyada tapmışdır. Ona görə də Qoduqqıran oronimi əslində "qoduq qırılan yer" mənasındadır.

Qoxmux oyk., mür. Şəki r-nunun Oxut i.ə.v.-də kənd. Kiş çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Tədqiqatçıların ehtimalına görə, oykonim Azərb.-in qəd. tayfalarından birinin adı olmuş *maq* və ya *muq* etnonimi ilə bağlıdır. Əslində, oykonim türk dillərindəki *kokmuş* (iylənmiş) sözünün kökü olan *kok* və bir çox türkdili xalqların toponimiyasında "az sulu, qurumaqda olan çay" mənasında işlənən *muxar* sözünün kökü *mux* sözündən düzəlib və çayın qollara ayrılaraq bataqlıq əmələ gətirməsi ilə əlaqədar yaranmışdır.

Qollu or., düz. Kəlbəcər və Laçın r-nları sərhədində dağ. Mıxtökən silsiləsindədir. Hün. 2536 m. Dağın adı coğrafi ədəbiyyatda səhvən Qollu kimi qeyd edilmişdir, əslində Göllüdağ olmalıdır. Dağda göl olmasına görə belə adlandırılmışdır.

Qolovinovka oyk., düz. Saatlı r-nunun Bayramovka i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi çar hökumətinin Rusiyanın mərkəzi r-nlarından köçürmə siyasəti ilə əlaqədar yaranmışdır. 1837-1842-ci illərdə Qafqazın baş hakimi, həmçinin əlahiddə Qafqaz korpusunun komandiri olmuş Y.A.Qolovinin adı ilə adlandırılmışdır. Oykonim *Qolovin* (antr.) və *-ovka* şək.-sindən düzəlmiş "Qolovinin kəndi" mənasındadır.

Qonabənd or., mür. Lerik r-nu ərazisində dağ. Əsl adı Honabənddir. Oronim talış dilinə mənsub *honi* (bulaq) və *band* (kiçik dağ) sözlərindən ibarət olub (burada *-a* mənsubluq bildirir), "bulaqlı kiçik dağ" mənasındadır.

Qonaqqörmür or., sadə. Daşkəsən r-nu ərazisində dağ. Əsl adı Qonaqqörməzdir. Şəmkir və Qoşqar çaylarının suayrıcında, Xaçbulaq kəndindən 1,5 km. şm.-dədir. Hün. 2210 m. Yerli məlumata görə, yurd yerlərindən uzaqda yerləşdiyinə, həmçinin çox vaxt dumanlı, çiskinli, "qonaq görməz" olduğuna görə belə adlanmışdır.

Qonaqkənd oyk., mür. 1. Quba r-nunun eyniadlı qəsəbə i.ə.v.-də ştq. Cimi çayının (Vəlvələçayın qolu) sahilində, dağətəyi ərazidədir. 1930-1959-cu illərdə eyniadlı inzi-bati r-nun mərkəzi olmuşdur. Keçmiş adı Ləmsədir. Qəd. türkdilli yazılı abidələrdə *qonaq* sözünün aşağıdakı mənaları qeyd edilmişdir: “dayanmaq”, “yaşamaq üçün yerləşmək”, “məskunlaşmaq”, “gecələməyə dayanmaq”, “istirahət yeri”, “dincəlmək üçün dayanacaq”, “gecələmə yeri”, “meh-manxana”, “yüksək mənəb sahiblərinin sarayı”. Altay dilində *konkok*, monqol dilində *xonok* “gecələmə yeri”, “dayanacaq” mənasındadır. Bundan əlavə, türk dillərində *qonaq* “bir gün ərzində bir piyada adamın gedə biləcəyi təxmini məsafəni (30-40 km.)” ifadə edir. Həqiqətən keçmiş Quba-Şamaxı yolunun üstündə yerləşən Qonaqkəndə Qubadan (eləcə də Şamaxıdan) yol 35 km.-dir. Deməli, *Qonaqkənd* “Dayanacaq (gecələmə) yeri” deməkdir. Qəsəbənin adı çox ehtimal ki, bu mənani əks etdirir. Qəsəbənin məhəl-lələrindən birinin Qəribdar (tat. *qəribdir* “qərib adam saxlayan” deməkdir) adlanması toponimin “dayanacaq”, “gecələmə yeri” mənasını verdiyini göstərir; 2. Şamaxı r-nunun Dzerjinovka i.ə.v.-də kənd. Cabanı yaylası-nın şm.-ş. ətəyindədir. XIX əsrin əvvəllərində Quba xanı Şeyxəlivan (1791-1810) dövründə, onun zülmünə dözməyən Qonaqkənd kəndindən bir qrup ailənin köçüb məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Yeni yaşayış məntəqəsinə də Qonaqkənd adı verilmişdir.

Qonaqkənd hidr., mür. Quba r-nu ərazisində min. bulaq. Qonaqkənd yaşayış məntəqəsinin q.-ində, Vəlvələçayın sağ sahilindədir. Suyu soyuq və kükürlüdür. Hidronim eyniadlı ştq.-nin adını daşıyır.

Qonaqlı oyk., düz. 1. Gədəbəy r-nunun Çay Rəsullu i.ə.v.-də kənd. Dağ yamacındadır; 2. Tovuz r-nunda kənd. Axınca çayı dərəsindədir. Keçmiş adı Yekəalılar olmuşdur. Yaşayış məntəqəsinə həmin r-ndakı Yekəalılar (indiki Vahidli) kəndindən gəlmiş Molla Qurban adlı şəxs salmışdır. Kənd Qovaqlı meşə sahəsinin ətəyində salındığına görə belə adlanmış, sonra da rəsmi sənədlərdə Qonaqlı

şəklinə düşmüşdür. *Qonaq* sözü *qovaq* ağacının adının yerli tələffüz variantıdır. Hazırda kəndin yaxınlığındakı Bəydəmirli kəndinin (Gədəbəy r-nu) c.-unda qovaq ağaclarının çox olduğu yer də Qonaqlıçökək adlanır. Oykonom *qonaq* (qovaq) sözündən və *-lı* şəkl.-sindən düzəlmişdir.

Qonca or., sadə. Xanlar r-nu ərazisində dağ. Göygölün şm.-ındadır. Hün. 1780 m. Tədqiqatçılara görə, Qonca oronimi *xonça* sözünün təhrif olunmuş variantıdır. Dağın zirvəsi uzaqdan xonçaya bənzədiyindən xalq arasında belə adlanmışdır. Əslində, Azərb. toponimiyasında *xon/hon/qon* “yüksəklik”, “baş”, “üst”, “dam” mənalarında işlənir, *-ca* isə sözdüzəldici şəkl.-dir.

Qonqurdağ or., mür. Kəlbəcər r-nu ərazisində dağ. Tərtər çayı ilə onun qolu Tutqunçayın suayrıcındadır. Hün. 2770 m. Qonur formasında da qeydə alınmışdır. Coğrafi ad *qonur* sözünün qəd. “nq” qovuşuq səslı formasıdır. Dağın adı vulkan mənşəli olmasına görə qonura çalan şlakın rəngi ilə bağlıdır. Oronim *qonqur* (qonur) və *dağ* komponentlərinin birləşməsindən düzəlmişdir.

Qopağan or., düz. Qubadlı r-nunun şm.-ında dağ. Qarabağ silsiləsinin c.-q. yamacında zirvədir. Kiçik Həkəri çayı bu zirvənin yaxınlığından başlanır. Hün. 2010 m. Dağın belə adlandırılmasına səbəb onun süxurlarının aşınaraq aşağıya sürüşməsidir. Oronim “qoparaq tökülən” mənasındadır.

Qorağan oyk., sadə. Qax r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Acıçayın sahilində, Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Bəzi tədqiqatçılar oykonomi qəd. türk dillərində “dayanacaq”, “hərbi düşərgə” mənasında işlədilən *qori-qan* (monqol variantı *xoruqan*) sözü ilə əlaqələndirib, yaşayış məntəqəsinin monqol işğalından (XIII əsr) sonra yarandığını güman edirlər. Ehtimal ki, kənd monqol işğalı dövründə hərbi məqsədlə salınmış məntəqə əsasında yaranmışdır. Azərb.-də monqol mənşəli sözlərdən yaranmış toponimlərin çoxu Şeki, Balakən, İsmayilli, Qax r-nlarının payına düşür.

Qorçu oyk., sadə. Laçın r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qorçu çayının sahilində, Mıxtökən silsiləsinin (Kiçik Qafqaz) yamacın-

dadır. Kəndin adı ehtimal ki, *qorçu* (silah daşıyan) sözündən olub, “qoruyan, qoruyucu” deməkdir. Oykonimi həmçinin Qorçu antroponimi ilə izah edənlər də vardır. R-ndakı Hüsülü kəndinin əkin sahələrindən biri indi də Qorçu əkən yer adlanır. Qorçu XIV–XVIII əsrlərdə Azərb.-da xüsusi mühafizə dəstələrinin döyüşçüsünə, saray qvardiyasına deyilirdi. Onların fərqləndirici geyimləri olurdu. Səfəvilər dövründə qorçular müxtəlif vəzifələr daşıyırdılar.

Qorçu hidr., sadə. Laçın r-nu ərazisində çay. Şəlvə çayının sol qoludur. Mənbəyini 2320 m. yüksəklikdən alır. Qorçu kəndinin ərazisindən axdığı üçün çayın adı belə adlandırılmışdır.

Qorçulu oyk., düz. Şərur r-nunun Şəhriyar i.ə.v.-də kənd. Araz çayının sahilində, düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi vaxtilə Laçın r-nunun Qorçu kəndindən köçüb gəlmiş ailələr tərəfindən salındığı üçün belə adlandırılmışdır. Coğrafi ad *Qorçu* oykonimindən və *-lu* mənsubluq bildirən şəkl.-dən düzəlib, “Qorçu kəndindən gələnələr” mənasındadır.

Qorelsk oyk., sadə. Gədəbəy r-nunun Qumlu i.ə.v.-də kənd. Şahdağ silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsini 1927-ci ildə həmin r-nun Söyüdlü kəndindən gəlmiş ailələr Qorelsk adlı yerdə salmışlar. Kəndin ərazisi vaxtilə Novoqorelovka (hazırda Ərtəpə adlanır) kəndinə məxsus olduğuna görə ona belə ad verilmişdir. Oykonim yerli əhali arasında Hərilski, yaxud Harelski kimi işlənir. 2004-cü ildən kəndin adı Daşbulaq kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Qorxmazoba oyk., müir. Quba r-nunun Zərqova i.ə.v.-də kənd. Yan silsiləsinin (Böyük Qafqaz) ətəyindədir. Oykonim *Qorxmaz* (ş.a.) və *oba* topokomponentlərindən ibarət olub, “Qorxmaza məxsus oba”, “Qorxmazın obası” mənasındadır. Oba kollektivləşmədən sonra daimi yaşayış məntəqəsinə çevrilmiş və keçmiş adını saxlamışdır.

Qorqan oyk., sadə. 1. Dəvəçi r-nunun Pirəbədil i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsinin adı 1926 və 1936-cı illər siyahıyaalma materiallarında Kurqan kimi yazılmışdır; 2. Füzuli r-nunun Seyidəhmədli i.ə.v.-də kənd. Düzənlik ərazidədir.

Bəzi alimlərin fikrincə, oykonim monqolların tərkibindəki *kurkan/kurikan* türk tayfasının adını əks etdirir.

Qoruqbağı oyk., müir. Zərdab r-nunun Yarməmmədbağı i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Şirvan düzündədir. Keçmişdə Zərdab kənd icmasına məxsus olmuş əkin və bağ sahəsinin adıdır. XIX əsrin ortalarında müskürlü və qaravəlli tayfalarına mənsub ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonim *qoruq* (mühafizə olunan yer), *bağ* sözlərindən və *-ı* mənsub.şək.-sindən düzəlib, “qoruq”, “qorunan bağ” mənasındadır.

Qoruqlar oyk., düz. Ordubad r-nunun Vənənd i.ə.v.-də kənd. Vənənd çayının (Arazın qolu) sahilində, Zəngəzur silsiləsinin ətəyindədir. Tədqiqatlara görə, oykonim Qızılbaşların zülqədər tayfasının *qoruq* qolunun adındandır. Bu qol isə mənşəcə Səlcuq oğuzlarının 24 tayfasından biri olmuş karık tayfasındandır.

Qoruğundağ or., müir. Laçın r-nu ərazisində dağ. Qarabağ silsiləsinin q. yamacında zirvədir. Hün. 2398 m. Əsl adı Qoruqdağıdır. Oronimin qəd. türk dillərindəki *qoriqan* (möhkəmlənmiş yer) sözündən olduğu da ehtimal edilir. Digər məlumata görə isə, dağ burada Qoruq adlanan otlaq sahəsi olmasına görə belə adlandırılmışdır.

Qoruşlu b a x: Göyrüşlü.

Qosələr – oyk., müir. Lerik r-nunun Qosmalyan i.ə.v.-də kənd. Ədəbiyyatlarda Güləsər, Qələsər variantlarında da qeydə alınmışdır. Kəndin yaxınlığında eyni adlı min. bulaq da var. Tədqiqatçılar bu oykonimi “qalanın başı, yuxarı hissəsi” və yaxud “qoyun sürüsünün başlanğıcı” kimi izah edirlər.

Qosmalyan oyk., müir. Lerik r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qosmalyan çayının sahilində, Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Yerli əhali kəndi Qosmihiyon adlandırır. Bu coğrafi ad *ğosmaliyon* (*ğosmalion*) sözünün təhrif edilmiş formasıdır. Oykonim *Ğosm* (talış dilində *Qasım* ş.a.-nın dəyişmiş şəkl), *hi* (əkin yeri) və *-on* (cəmlilik bildirən şəkl.) komponentlərindən düzəlib, “Qasımın əkin yerləri” mənasındadır. Digər mülahizəyə görə, Qosmalyon *Ğosm* (*Qasım* sözünün fonetik

dəyişmiş şəkli), *Hi* (*Əli* ş.a.), *-yon/-on* (cəmlik bildirən şəkl.) komponentlərindən düzəlib. Bu oykonim nəsil adı əsasında yaranmış, mənası “qasıməlilər” deməkdir. Başqa mülahizəyə görə, oykonim “Qasıməlinin zəmisini” mənasındadır (*hion* tal. “zəmi” deməkdir).

Qoşa oyk., sadə. Tovuz r-nunun Çatax i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Kəndin belə adlandırılması onun soğrafi mövqeyi ilə əlaqədardır. Kənd qarşı-qarşıya duran iki təpədə yerləşməsinə görə belə adlandırılmışdır. Bir sıra tədqiqatlara əsasən, toponimi-yada *qoşa* say mənasını daşıyaraq, “iki” deməkdir. Onun işlənməsi coğrafi obyektin səciyyəsinin konkretləşməsinə xidmət edir.

Qoşa Dizə oyk., mü. 1. Babək r-nunun Təzəkənd i.ə.v.-də kənd. Naxçıvan çayının sahilindədir; 2. Ordubad r-nunun Aza i.ə.v.-də kənd. Gilan çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Bir sıra tədqiqatlara görə, oykonim *qoşa* və İran dillərinə məxsus olan *dizə* “qala”, “kənd”, “istehkam”, “möhkəmləndirilmiş şəhər”, “hasar” mənalarında işlədilmiş sözlərdən ibarət olub, “qoşa qala, istehkam” deməkdir.

Qoşabulaq or., mü. Şəmkir və Gədəbəy r-nları sərhədində dağ. Hün. 3549 m. Dağ öz adını ərazisindəki bulaqdan (Qoşabulaq) almışdır. Hidronim isə yanaşı axan iki bulağın ümumi adıdır.

Qoşabulaq oyk., sadə. Gədəbəy r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Bada çayının (Zəyəm çayının qolu) sahilində, Şahdağ silsiləsinin (Kiçik Qafqaz) ətəyindədir. Keçmiş adı Törpülü olmuşdur. Yerli məlumatlara görə, kəndin salındığı ərazi XIX əsrin əvvəllərində Yanıqlı kəndinin (Tovuz r-nu) binəsi olmuşdur. XIX əsrin axırlarında mövcud olmuş Törpülü kəndindən gəlmiş ailələr burada məskunlaşmışlar. Sonralar kənd ərazisindəki Qoşabulaq adlı bulağın adı ilə tanınmışdır.

Qoşabulaqsu hidr., mü. Gədəbəy r-nu ərazisində çay. Şəmkir çayının qoludur. Çay Qoşabulaq kəndinin şm.-ında eyniadlı bulaqdan başladığı üçün belə adlanmışdır. Hidronim “Qoşabulağın suyu” mənasındadır.

Qoşaçay or., sadə. Qazax r-nu ərazisində dağ. Dağ eyniadlı çayın (Qoşaçay) adının köçürülməsi nəticəsində belə adlandırılmış-

dır. Hidronim isə “iki çay”, “bir cüt çay” mənasındadır.

Qoşagirmə or., mü. Dağlıq Qarabağ ərazisində dağ. Oronim *qoşa* və *girmə* (dar, daralmış, sıx) sözlərindən ibarətdir. Güman etmək olar ki, dağın sıldırım qayalarının arası sıx olduğundan və keçmək çətin olduğundan ona belə ad verilmişdir.

Qoşakənd oyk., mü. İsmayilli r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kənzə yaylasındadır. Oykonim “yanaşı iki kənd” mənasındadır. Kənd çox güman ki, keçmişdə iki müstəqil yaşayış məntəqəsindən ibarət olmuş, sonralar, onların tədricən böyüyərək birləşməsi nəticəsində əmələ gəlmişdir.

Qoşaqışlaq oyk., mü. Bakı şəhəri Əzizbəyov r-nunun Zirə qəsəbə i.ə.v.-də kənd. Abşeron yarımadasındadır. Digər adı Aşağıqışlaqdır. Kənd salındığı ərazinin (Qoşaqışlaq) adını daşıyır. Bu ərazidə əvvəllər Bakı kəndlərinə məxsus qışlaq yeri olmuşdur.

Qoşaqovaq oyk., sadə. Ağdaş r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Bozdağ silsiləsinin ətəyindədir. Yerli məlumatlara görə, keçmişdə kəndin ərazisində iki yanaşı qovaq ağacı olmuşdur. Bu səbəbdən kənd Qoşaqovaq adlanmışdır.

Qoşan or., sadə. Şəki r-nu ərazisində dağ. Baş Qafqaz silsiləsinin c. yamacındadır. Hün. 2652 m. Çox güman ki, oronim *qoşun* sözünün təhrif olunmuş formasında işlənir. *Qoşun* sözü isə vaxtilə monqol dilindən Azərb. dilinə keçmiş *xoşun/xuşun* sözündən olub, “sıldırımlı qaya” mənasındadır.

Qoşanohur hidr., mü. Dəvəçi r-nu ərazisində göl. Hidronim *qoşa* və *nohur* topokomponentlərindən ibarətdir. Gölə ad onun coğrafi mövqeyinə görə verilmişdir, göl iki kiçik nohurun birləşməsindən yaranmışdır.

Qoşasu oyk., sadə. Laçın r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Hoçaz çayının sahilində, Mıxtökən silsiləsinin (Böyük Qafqaz) ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi Qoşasu adlanan yerdə salındığına görə belə adlandırılmışdır. Qoşasu adlanan yer isə Hoçaz çayı ilə bağlıdır.

Qoşayataqçala hidr., mü. Abşeron yarımadasının q. hissəsində şor sulu göl. Qobu qəsəbəsindən şm.-dadır. Gölə ad onun coğrafi mövqeyinə görə verilmişdir. Göl *Qoşa-*

yataq adlı ərazidə yerləşdiyi üçün belə adlandırılmışdır, *çala* isə burada “göl” mənasında işlənmişdir.

Qoşqar or., sadə. Kiçik Qafqazın yama-cında dağ. Daşkəsən r-nu ərazisində Gəncə, Şəmkir və Qoşqar çaylarının suayrıcındadır. Dağın adı qəd. türk dillərindəki “qoyun, qoç” mənasında işlədilən *qaçkar* sözündəndir. Oronim “vəhşi qoç yaşayan dağ” mənasındadır. Qoç toteminə inam islamın yayılmasından əvvəl Azərb.-da geniş yayılmışdır. Bunu qəbirüstü və qayaüstü rəsmlər də təsdiq edir.

Qoşqar hidr., sadə. Daşkəsən və Xanlar r-nları ərazisində çay. Şəmkir çayının sağ qolu olan Böyük Qoşqar çayının aşağı axarıdır. Hamamçay və Xaçbulaq çaylarının birləşməsindən yaranmışdır. Qəd. adı Qoşqara və yaxud Quşqara olmuşdur. Çay adını mənbəyini aldığı Qoşqar dağından almışdır.

Qoşnavar hidr., mür. Laçın r-nu ərazisində göl. Hidronim *qoşun* (sıldırım qaya, dağ çıxıntısı) və *avar* (dialektlərdəki *avruğ* sözündən olub, “qamışlıq” deməkdir) komponentlərindən düzəlib, “sıldırım qayalıqda göl, bataqlıq” mənasındadır.

Qoşundaş or., mür. Ordubad r-nu ərazisində dağ. Qoşundaş adlı qayanın adı ilə adlanmışdır. Oronim *qoşun* və *daş* topokomponentlərindən ibarətdir. Oronimin tərkibindəki *qoşun* sözü vaxtilə monqol dilindən Azərb. dilinə keçmiş *xoşun* (*xuşun*) sözündən olub, “sıldırım qaya” mənasındadır. Sonralar bu sözün həmin mənası unudulduğu üçün toponimə *daş* komponenti əlavə olunmuşdur.

Qoşunlar or., düz. Qəbələ r-nu ərazisində dağ. Oronim *qoşun* (monq. “köç”, “müvəqqəti yurd yeri”, “sıldırım qaya”, “dağ çıxıntısı” mənələrindəki *xoşun/xuşun*) sözündən və cəmlik bildiren *-lar* şəkl.-sindən ibarətdir. Dağın adı “sıldırım qayalar” mənasındadır.

Qotazçay hidr., mür. Oğuz r-nu ərazisində çay. Tədqiqatçılara görə, hidronimin birinci komponenti qəd. türkdilli abidələrdə “daşmaq, axıtmaq” mənasında işlədilən *gotur* felinin kökündən, *-az* şəkl.-sindən (Coğaz, Araz və s. olduğu kimi) və *çay* terminindən düzəlib. Çayın adı “daşan çay” mənasındadır.

Qoturdağ or., mür. 1. Qəbələ r-nu ərazisində dağ; 2. Qobustanda palçıq vulkanı. Ələt d.y. stansiyasından şm.-q.-də yerləşir. Hün. 205 m.; 3. Qobustan ərazisində palçıq vulkanı. Turaqay palçıq vulkanının yaxınlığındadır; 4. Şəhbuz r-nunun ş. hissəsində dağ. Hün. 2046 m. Mövcud tədqiqatlara əsasən, oronimiyada *gotur* dağlarda bitki örtüyünün seyrək, daş örtüyünün yeyilmiş, zədəli olduğunu göstərir. Güman etmək olar ki, bu dağa ad xarakterik əlamətinə – bitki örtüyünün seyrək olmasına görə verilmişdir. Toponimiyada bu təsviri komponentli coğrafi adlara tez-tez təsadüf olunur: Qotumohur gölü (Quba r-nu), Qoturdağ palçıq vulkanı (Qobustan), Qoturtepə dağı (Ermənistan), Koturtepe neft yatağı (Qərbi Türkmənistan), Kotirkol bulağı (Rusiya, Kökçetav vilayəti), Kotirtas dağı (Rusiya, Aktyubinsk vilayəti), Kotirkol gölü (Rusiya, Akmola vilayəti) və s.

Qoturlu hidr., düz. 1. Kəlbəcər r-nu ərazisində min. bulaq. Tutqunçayın (Tərtər çayının qolu) sahilindədir. Suyunun temperaturu 18 dərəcədir. Qızdırıldıqdan sonra müxtəlif dəri xəstəliklərinin (xüsusilə qoturluq xəstəliyi) müalicəsində istifadə olunur. Bu səbəbdən bulaq belə adlandırılmışdır; 2. Masallı r-nu ərazisində min. bulaqlar. Viləş çayının sahilindədir. Ən yüksək debitli və temperaturu 17 bulaqdan ibarətdir. Mineral bulaqların suyundan dəri xəstəliklərinin (xüsusilə qoturluq xəstəliyi) müalicəsində istifadə olunur. Bu səbəbdən bulaqlar belə adlandırılmışdır.

Qouvaçay b a x: Qovra.

Qovdağ or., mür. İsmayilli r-nunda dağ silsiləsi və dağ. Baş Qafqaz silsiləsi ilə Niyaldağ silsiləsi arasındadır. Göyçay və Girdiman çaylarının yuxarı axarının suayrıcını təşkil edir. Hün. 2441 m. Oronim türkdilli peçeneqlərin *gov* tayfasının (qəd. rus salnamələrində *koy*) adı ilə bağlıdır. Bu tayfa VIII-IX əsrlərdə (bəzi müəlliflərə görə, IX və ya XI əsrlər) peçeneqlərin tərkibində Azərb.-a gəlmişdilər. R-nun ərazisindəki Qalacıq kəndinin şm.-ında Qovqadar dağı da qeydə alınmışdır. Yerli əhali bu oronimləri ərazidə üstünlük təşkil edən *govotu* bitkisinin adı ilə bağlayır. Əslində, Azərb.-dakı *gov* komponentli coğrafi adlar etnonim mənşəlidir. Bu coğrafi ad

da *qov* (etn.) və *dağ* komponentlərindən düzəlib, etnotoponimdir.

Qovlar oyk., sadə. 1. Sabirabad r-nunun Quruzma i.ə.v.-də kənd. Kürün sahilində, Şirvan düzündədir. 2004-cü ildən kəndin adı Kovlar kimi rəsmiləşdirilmişdir; 2. Tovuz r-nunun Qovlar qəsəbə i.ə.v.-də ştq. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Oykonim *qov* etnonimindən və mənsub., aidlik bildiren *-lar* şəkl.-sindən ibarətdir. Mənbələrdə XIX əsrin ortalarında 78 ailədən, həmin əsrin axırlarında isə 96 ailədən ibarət olan *qovlar* tayfasının Cavad qəzasında yaşaması haqqında məlumat verilir.

Qovlarsarı oyk., mür. Samux r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. 1808-ci ilə aid mənbədə Qovluarx formasında da yazılmışdır. Oykonim hidronimdən törəmədir. Kəndin adı *qovlar* (etn.) və *sarı* (*qov* tayfasının *sarı* tirəsinin adı) sözlərindən ibarətdir. Həmin tayfalar Qovluarxın sahilində məskən saldıqlarından Qovlarsarı (*-lı* şəkl.-sinin çoxkomponentli oykonimlərdə düşməsi qanunauyğun haldır) adlandırılmışdır. Tədqiqatçıların fikrincə, bu oykonim "Qovlar tayfasının sarı tirəsinə məxsus kənd" deməkdir. Yerli məlumata görə isə, kəndin adı Tovuz r-nundakı Qovlar qəsəbəsindən köçüb gəlmiş Sarı (Qovlarlı Sarı) adlı şəxsin adındandır.

Qovra hidr., sadə. Qax r-nu ərazisində çay. Kürmük çayından ayrılıb sərbəst olaraq sağ tərəfdən Əyriçaya tökülür. Çayın adı qəd. türk dillərindəki *qovra* (toplanmaq, toplaşmaq, yığılmaq) sözündən olub, onun Kürmükdən su yığıb Əyriçaya tökülməsini bildirir. Bəzi tədqiqatçılar çayın adını Azərb. dilinin dialektlərində işlədilən *qovr* (coşqun) sözü ilə bağlayıb, "coşqun çay" kimi də izah edirlər.

Qovun or., sadə. Abşeron yarımadasında dağ. Oronim türk dillərindəki *kavan* sözündən olub, "pətək" mənasındadır. Dağ səthindəki saysız-hesabsız quş yuvalarına görə bu adı almışdır.

Qovşutlu oyk., düz. Cəbrayıl r-nunun Şahvəlili i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Keçmişdə Hüseynbəyli də adlanmışdır. Kəndin adı *qovşutlu* nəslinin adı ilə bağlıdır. Ermənistanda

Qovşut, Türkmənistanda Qovşut, Qovşutbenq, Qovşutqala, Qovşutxanbent, Qovşutxanqala kimi yer adları mövcuddur. Eyniadlı mikrotoponim Qubadlı r-nunun Hal kəndinin şm.-q.-ində qeydə alınmışdır. *Qovşut* bəzi tədqiqatçılara görə, vaxtilə bir sıra türk xalqlarında şəxs adı kimi geniş işlənmişdir. Ermənistan ərazisindəki Qovsut oykonimini bəzi tədqiqatçılar kəndin coğrafi mövqeyi ilə, yəni iki çayın qovuşduğu yerdə olması ilə əlaqələndirirlər.

Qovuşuq oyk., sadə. Laçın r-nunun Şəlvə i.ə.v.-də kənd. Mıxtökən silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə Ağdərə r-nunun Gilətaq kəndindən köçmüş ailələrin Qovuşuq (Murovdağdan axan Mıxtökən və Nərdivan çaylarının birləşərək Şəlvə çayının əmələ gətirdiyi yer) adlı ərazidə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Qovuşuq XIX əsrdə Zəngəzur qəzasında yaşayan qarabayramlı tayfasının qışlağının adı idi. XIX əsrin ortalarında cəmi 4 ailədən ibarət olmuşdur. Kənd coğrafi mövqeyinə görə belə adlandırılmışdır.

Qoydan oyk., sadə. İsmayilli r-nunun Əhən i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Tat dilinə məxsus *kuyidan* sözünün təhrif olunmuş formasıdır. Oykonim tat dilindəki *kuyid* (dağlı) sözündən və cəmlük bildiren *-an* şəkl.-sindən ibarət olub, "dağlılar" mənasını bildirir.

Qoyunbinəsi oyk., mür. Yevlax r-nunun Malbinəsi i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə Qarabağda yaşamış çimli tayfasına mənsub ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Kənd *qoyun binəsinin* ətrafında salındığına görə belə adlanmışdır. Keçən əsrdə Bərdə r-nunda da Qoyunbinəsi kəndi olmuşdur.

Qozağacı oyk., mür. Siyəzən r-nunun Yenikənd i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi düzənlikdədir. Kəndin adı onun ərazisində *qoz ağaclarının* çoxluğu ilə əlaqədar meydana gəlmişdir.

Qozbabalı oyk., mür. Dəveçi r-nunun Əmirxanlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. XIX əsrdə bu ərazidə mövcud olmuş iki Babalı kəndini fərqləndirmək üçün biri Qozbabalı (qozluq yerdəki Babalı kəndi), digəri

isə Ərəb Babalı (Ərəb kəndinin yaxınlığındakı Babalı kəndi) adlanırdı. Babalı etnotoponimdir, mənşəcə kəngərlilərin babalı tayfasının adındandır. Onları XVIII əsrin 80-ci illərində Qubalı Fətəli xan (1736-1789) Qarabağdan köçürüb gətirmişdi.

Qozdərə oyk., mür. Tovuz r-nunun Yanıqlı i.ə.v.-də kənd. Zəyəm çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Əsl adı Qozludərədir. Kənd qoz ağaclarının bol olduğu dərədə salındığı üçün belə adlanmışdır.

Qozqaralı oyk., sadə. Gədəbəy r-nunun Poladlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi 1930-cu ildə həmin r-ndakı Heriknaz kəndindən köçmüş ailələr tərəfindən Qozqaralı adlı ərazidə salındığı üçün belə adlanmışdır. Əraziyə isə orada *qozqara* ağacı çox olduğu üçün belə ad verilmişdir.

Qozlu oyk., sadə. 1. Kəlbəcər r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin yamacındadır. XIX əsrdə buraya erməni ailələri köçüb gəldikdən sonra kəndin adı ermənicəyə tərcümə edilərək Vaquas (Qozlu) kimi rəsmiləşdirilmişdi. 1992-ci ildə keçmiş adı bərpa edilmişdir; 2. Laçın r-nunun Təzəkənd i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi XVIII əsrdə Qarabağdan köçürülmüş ailələrin Qozlu adlı yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonom "qoz ağacları ilə zəngin" mənasındadır.

Qozlubulaq oyk., sadə. Şəki r-nunun Orconikidze qəsəbə i.ə.v.-də qəsəbə. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi 1930-cu illərdə taxılçılıq sovxozunun 4 №-li şöbəsi yanında salınmışdır. Kənd yaxınlığındakı Qozlubulağın adı ilə adlanmışdır.

Qozluçay hidr., mür. 1. Xocavənd və Füzuli r-nlarında çay. Arazın sol qoludur. Güclü sel zamanı Araza çatır; 2. Şamaxı r-nu ərazisində çay. Sumqayıt çayının qoludur. Mənbəyini Quba r-nundakı Gülümdostu dağının c.-ş. yamacından (200 m. yüksəklikdən) alır. Qaracüzlü (Şamaxı r-nu) kəndi yaxınlığındakı Cigil çayı ilə birləşəndən sonra Cəngi çayı adlanır. Çayların adı axdığı ərazidə qoz ağaclarının bolluğu ilə əlaqədardır.

Qozludağ or., mür. Şəki r-nu ərazisində dağ. Əyriçaydan sol tərəfdə yerləşir. Hün. 683 m. Dağ yamaclarındakı meşələrdə qoz ağaclarının bolluğu ilə əlaqədar belə adlandırılmışdır.

Qozlukörpü oyk., sadə. Kəlbəcər r-nunun Qozlu i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin yamacındadır. XIX əsrin 20-ci illərində erməni ailələrinin Qozlukörpü adlanan yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmış bu kənd bir müddət Hetavan adlandırılmışdı. 1992-ci ildən ərazinin adı özünə qaytarılmışdır. Oykonom "Qozlu kəndinin körpüsü" mənasındadır.

Qreben or., sadə. Xəzərdə ada. Abşeron arxipelaqı adalarından biridir. Əsl adı Yaldır. Qreben isə vaxtilə Xəzər dənizi adalarında rus dənizçilərinin apardıqları kəşfiyyat işləri zamanı bu adalara verilən adlardandır. Oronim rus mənşəlidir, onun yaranmasının əsasını bənzətmə təşkil etmişdir. Rus dilində *greben* sözü "qılıç" deməkdir.

Qrız oyk., sadə. Quba r-nunun Əlik i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin yamacındadır. Qrız etnooykonimdir. Dağıstan dillərinin ləzgi qrupunun Şahdağ yarımqrupuna məxsus dildə danışan qrızların əsas kəndidir. Yerli Qərəz adından təhrifdir. Qafqazdilli buduqların içərisində Qərəd, qrız dilinin dialektində danışan haputlular arasında isə Hərəd formasındadır. Bütün hallarda oykonom (Qərəz, Qərəd və Hərəd) "hərlərin yeri" mənasını verir. Qrızlılar özlərini *hər* adlandırırlar. Mənşəcə ehtimal ki, Albaniyanın (Qafqaz) şm.-q.-ində qəd. gürcü mənbələrində Hereti (Her ölkəsi, yeri) mahalında yaşamış *her* tayfasının adını əks etdirir.

Qrızdəhnə oyk., mür. Quba r-nunun Əlik i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin yamacındadır. Oykonom *qrız* (etn.) və *dəhnə* topokomponentlərindən ibarətdir. Keçmiş adı Hacıxan Dəhnə olmuşdur. Kənd Qudyal çayının Qrız kəndi yaxınlığında dağ dərələrindən düzənə çıxdığı yerdə, dəhnədə yerləşmişdir. Yaşayış məntəqəsi Qrız kəndindən Hacıxan adlı bir şəxsin başçılığı ilə köçüb gəlmiş ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Qu daşı *or., mür.* Xəzər dənizində ada. Gürğan burnunun yaxınlığındadır. Ada orada ilin müəyyən fəsilərində yaşayan qu quşlarına görə belə adlandırılmışdır. Oronim *qu* və *daş* topokomponentlərindən düzəlib (-ı mənsub., aidlik bildiren şəkl.). Adanın köhnə adı "Lebyajiy ostrov" dur. Xəzərin q. sahillərinə hərbi yürüş ərəfəsində I Pyotrun təşəbbüsü ilə yaradılmış elmi ekspedisiya 1719-20-ci illərdə Xəzər dənizinin tədqiqi zamanı xəritə hazırlayarkən adanın relyefinin Fin körfəzindəki (Baltik dənizində) Lebyaji adasına oxşadığına görə belə adlandırılmışdır. Sonralar bu ad xəritələrdə rəsmiləşmişdir. Son dövrlərdə Lebyajiy rus dilindən tərcümə (kalka) olaraq, Qu adası, sonra isə Qudaşı şəklinə düşmüşdür.

Quba *oyk., sadə.* 1. Azərb.-nin şm.-ş.-ində inzibati r-n. Şm.-q.-dən Qusar, şm.-ş.-dən Xaçmaz, q.-dən Dəvəçi, c.-dan Şamaxı, İsmayılı və Qəbələ r-nları ilə həmsərhəddir. Səthi dağlıq və dağətəyi zonalardan ibarətdir. Mərkəzi Quba şəhəridir; 2. Azərb.-da şəhər, eyniadlı r-nun mərkəzi. Qudyal çayının sahilində, düzənlikdədir. İlk dəfə adı VIII əsr hadisələri ilə əlaqədar "Dərbəndnamə"də qeyd olunur. XII əsrdən Şirvanşahlar dövlətinin ərazisində yaşayış məntəqəsi kimi məlumdur. Bir müddət şəhər Qudyal çayının adı ilə Qudyal, şəhərin ətrafında XVIII əsrin ortalarında qala divarları çəkildikdən sonra isə Qudyalqala da adlanmışdır. Bəzi tədqiqatlara əsasən, *kubalkuva* qıpçaq mənşəli türkdilli qəd. etnonimdir. *Kubalkuva* formasında bu tayfa qırğızların və özbəklərin tərkibində də mövcuddur. Özbəkistanda isə kuba-qıpçaq nəslə mövcud olmuşdur. Kuba komponentli toponimlərə digər türkdilli xalqların toponimiyasında da təsadüf olunur: Kubadağ (Şimali Qafqaz), Kuba çayı (Altay vilayəti), Kubatas dağı (Qazaxıstan Respublikası), Kuva dağı (Kabardin – Balkar Muxtar Respublikası), Kubatan dağı (Qaraqalpaq Muxtar Respublikası) və s.

Qubad Rasa *or., mür.* Zaqatala r-nu ərazisində dağ. Oronim avar dilindəki *qubat* ("güclü", burada "böyük, dərin") və *rasa* (yarğan) sözlərindən düzəlib, "böyük, dərin yarğan" mənasındadır.

Qubadlı *oyk., sadə.* 1. Azərb.-da inzibati r-n. Kiçik Qafqazın c.-ş.-ində, Həkəri çayı hövzəsində yerləşir. R-nun ərazisi yüksəkliklərdən ibarət olub, Qarabağ yaylasının c. ucqarlarının bir hissəsini, Bərgüşad silsiləsinin c.-ş. ətəyini, Bartaz sıra dağlarının c.-q. ətəklərini tutur. Mərkəzi Qubadlı ştq.-sidir; 2. Ştq., eyniadlı r-nun mərkəzi. Bərgüşad (Bazarçayın mənşəbi) çayının sahilində, Qarabağ yaylasındadır. Oykonom *qubadlı* tiresinin adındandır. 1823-cü ilə aid mənbəyə görə, Qarabağ xanı İbrahimxəlil xan kəndə məxsus torpaq sahəsini pulla satın almış və qardaşı Mehdiqulu xana bağışlamışdı. Azərb.-in şm.-inin Rusiyaya birləşdirilməsindən sonra viranə qalmış kəndi general P.S. Kotlyarevski xidməti müqabilində Hacı Ağalar bəy adlı birinə vermişdi.

Qubadlı Şıxlı *oyk., mür.* Göyçay r-nunun Qızılağac i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Yerli məlumata görə, yaşayış məntəqəsinin əsasını təqr. XIX əsrdə Mallı Şıxlı kəndindən çıxmış *Qubad* adlı şəxs qoyduğu üçün belə adlanmışdır. Oykonomun tərkibindəki ikinci komponent vaxtilə qazax tayfa birliyinə daxil olan *şıxlı* etnonimini özündə əks etdirir. Əslində, oykonom Şıxlı adlanan üç kənddən (Qubadlı Şıxlı, Mallı Şıxlı və Ulaşlı Şıxlı) birinin adıdır. Mallı Şıxlı kəndinin daxil olduğu Yeniarx i.ə.v.-dəki kəndlərdən birinin Hacıağabəyli (əslə Hacıağalarbəyli) adlanması onu göstərir ki, bu kəndlərdə vaxtilə Qubadlıdan buraya köçmüş ailələr məskunlaşmışlar. Odur ki, oykonom "qubadlılar yaşayan Şıxlı kəndi" kimi izah olunmalıdır.

Qubalı *or., sadə.* Balakən r-nu ərazisində dağ. Ehtimala görə, oronim *quba* (qübbə, bürc) komponenti və *h* samitinin birləşməsindən yaranıb. Dağa ad orada qübbə, bürc olması ilə əlaqədar verilmişdir.

Qubaxəlilli *oyk., mür.* İsmayılı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də qəsəbə. Girdiman çayının sahilində, Qaraməryəm tiresinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsinin əsasını Qubadan köçmüş *xəlilli* nəslinə mənsub ailələr qoyduğu üçün belə adlandırılmışdır.

Qubalı *oyk., düz.* Hacıqabul r-nunun Udullu i.ə.v.-də kənd. Pirsaat çayının sahilində, Ləngəbiz silsiləsinin ətəyindədir.

Oykonim *Quba* etnotoponimindən və *-lı* mənsubluq, aidlik bildirən şəkl.-dən ibarətdir. Yaşayış məntəqəsini Qubadan köçüb gələn ailələr salmışlar. Keçmişdə Qubalıkənd, Ağabəyli, həm də Qubalı Bəşirbəy (yaxud Bəşirbəyli) də adlanmışdır. Ağabəy və Bəşirbəy Quba əyalətindən köçürülmüş 15 ailənin sahibləri idi. Onlar 1862-ci ildə Qaragöz adlı yerdə oturaqlaşmışdılar.

Qubalıbaloğlan *oyk., müir.* Hacıqabul r-nunun Rəncbər i.ə.v.-də kənd. Pirsaat çayının sahilində, düzənlikdədir. Əsl adı Qubalı Ərəb Balaoğlan olmuşdur. Ərəb Balaoğlan XIX əsrin ortalarında Muğanda yaşamış ərəb mənşəli tayfalardan biri idi. Oykonimdəki *qubalı* sözü əslində *kufəli* sözünün təhrif olunmuş formasıdır. Ərəb işğalları dövründə (VII əsr) İraqın Küfə mahalından Azər.-a köçürülmüş əhali kufəli adlanmış, sonralar təhrif olunaraq, qubalı şəklinə düşmüşdür.

Quçak *or. sadə.* Balakən r-nu əraziisində dağ. Oronim türkdilli xalqların toponomiyasında yayılmış *kuçak/kuşaq/kujaq* terminindən ibarət olub, “kəmər, zolaq, əhatə” mənasındadır. Bu termin Azərb. toponimiyasındakı *çəmbər* (halqa, dövrə, dairə) sözü ilə sinonimlik təşkil edir.

Quçu *oyk., sadə.* Lerik r-nunun Tikəbənd i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Quçu variantında da qeydə alınmışdır. Bu oykonim talış dilindəki *qüçü* sözündən olub, “çılpaq, boş yer” mənasındadır. Görünür, kənd vaxtilə belə adlanan çılpaq ərazidə salınmışdır.

Qudula *oyk., sadə.* Şəki r-nunun Qaradağlı i.ə.v.-də kənd. Əyriçayın sahilində, Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Bəzi tədqiqatçılara görə, toponim türk dillərindəki *kudala* (bozlaşmış susuz yer, adam yaşamayan yer, çöl) sözündəndir. Yaşayış məntəqəsi Qudula adlı yerdə salınmış və həmin adı qəbul etmişdir.

Qudurdağ *or., müir.* Zaqatala r-nu ərazisində dağ. Baş Qafqaz silsiləsinin zirvəsidir. Hün. 3400 m. Bu dağdan şm.-da Qunduz adlı aşırım yerləşir ki, bu aşırımla (hün. 3084 m.) Zaqatala şəhərindən Dağıstana quru yolu gedir. Bəzi tədqiqatlara əsasən, *kudur* türk dillərində “dalğavari dağ”, “sıra dağ” mənasını daşıyır. K > q səs əvəzlənməsi isə türk

dilləri üçün səciyyəvidir. Beləliklə, Qudurdağ “dalğavari dağ beli”, “dalğavari dağ” mənasındadır.

Qudyal *hidr., sadə.* Quba və Xaçmaz r-nları ərazisində çay. Mənbəyini Tufan dağının yaxınlığından (3000 m. yüksəklikdən) alır, Xəzər dənizinə tökülür. Yuxarı axınını xınalıqlılar Damdamınqa (səs-küylü çay), qızlılar isə Kür (çay) adlandırır. Toponim hibrid coğrafi addır. Onun tərkibindəki *qvəd* ləzgi dilində “iki” deməkdir, *yal* isə Azərb. dilində “yamac, döş” mənasındadır. Beləliklə, komponentləri iki müxtəlif dillərə mənsub olan Qudyal Qubanın ləzgilər arasındakı adını əks etdirir. Eyni zamanda o, həmçinin çay adıdır. 1705-ci ilə aid rus mənbəyində Quba şəhəri Kudial formasında qeyd olunmuşdur.

Quxur *oyk., müir.* Qusar r-nunun Sudur i.ə.v.-də kənd. Şahdağın ətəyindədir. Coğrafi ad ləzgi dilində *qvəd* (iki) sözünün dialekt forması olan *qu* və *xur* (kənd) sözlərinin birləşməsindən əmələ gəlib, “iki kənd” deməkdir.

Quxuroba *oyk., müir.* Qusar r-nunun Sudur i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsinin yerləşdiyi ərazidə XIX əsrdə Quxur kəndinin obası olmuşdur. XX əsrin əvvəllərində Quxur kəndindən çıxmış ailələr burada daimi yaşayış məntəqəsi salmışlar. Oykonim “Quxur kəndinə məxsus oba” mənasındadır.

Qulabənd *oyk., müir.* Ucar r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Xalq etimologiyasına görə, oykonim “Qulu bəndi” deməkdir. Guya vaxtilə Qulu adlı şəxs bənd tikdirmiş, həmin ətrafda salınmış yaşayış sahəsi də Qulubəndi adlandırılmışdır. Azərb. dilinin dialektlərində *qula* “ağ, sarı rəng” mənasında, *bən* isə “xal, ləkə” mənasında işlənir. Güman etmək olar ki, oykonim kəndin yerləşdiyi ərazinin ümumi görünüşü ilə bağlı yaranmışdır və “səthi ağ-sarı torpaq örtüyündən ibarət yer” mənasındadır.

Qulaxlıca b a x: Gülaxlıca.

Qulanlıq *or., düz.* Quba r-nu ərazisində dağ. Hün. 2141 m. Oronim *qulan* (zoonim) sözündən və *-lıq* yer, məkan bildirən şəkl.-dən düzəlib. Məlumdur ki, *qulan* 6 aylıq at

balasına deyilir. Tədqiqatçıların fikrincə, ehtimal ki, həmin dağın ərazisində vaxtilə çoxlu qulan olmuşdur.

Quleli or., mür. Abşeron r-nu ərazisində dağ. Oronim *qul* (etn.), *el* (oba) sözlərindən və *-i* mənsubluq, aidlik bildirən şəkl.-dən ibarətdir. *Qullkul* qəd. türkdilli tayfanın adıdır. Oronim “qulların eli”, yəni “qul/kul tayfasına mənsub olanların eli, məskəni” mənasındadır.

Qullar oyk., sadə. 1. Ağdam r-nunun Ağdamkənd i.ə.v.-də kənd. Qarqar çayının sahilində, yayladadır. Oykonim qəd. türkdilli bulqarların, peçeneqlərin və qıpçaqların tərkibində olmuş *kul* tayfasının adındandır; 2. Balakən r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Balakən çayının sahilində, Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Oykonim türkdilli *kul* tayfasının adındandır. R-nun ərazisində eyniadlı çay da var; 3. Bərdə r-nunun Şirvanlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir; 4. Qusar r-nunun Şirvanovka i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Gürcüstanda Ağ qullar, Dağıstanda Qullar, Qərbi Sibirdə Kullar (XVII əsrdə), XVI əsrdə Qazan xanlığında Kul və b. toponimlər qeydə alınmışdır.

Qullar hidr., sadə. Balakən r-nu ərazisində çay. Mazım çayının sol qoludur. Hidronim r-nun ərazisindəki eyniadlı yaşayış məntəqəsinin adından yaranmışdır.

Qulubəyli oyk., mür. İmişli r-nunun Muradalı i.ə.v.-də kənd. Mil düzündədir. Oykonim XIX əsrdə kəndin əsasını qoymuş bir qrup ailənin başçısı *Qulubəyin* adındandır.

Quludaş or., mür. Yardımlı r-nu ərazisində dağ. Peştəsər silsiləsinin şm.-q. qurtaracağında, İran sərhədində yerləşir. Hün. 2203 m. Oronim *Qulu* (ş.a.) və *daş* (“qaya” mənasında) sözlərinin birləşməsindən əmələ gəlib, “Qulunun qayası” mənasındadır.

Qulunsu or., mür. Zaqatala r-nu ərazisində dağ. Tala çayının sol sahilindədir. Hün. 2050 m. İnqilabdan əvvəlki ədəbiyyatlarda bu ərazidə Qulunsu adlı çayın adı çəkilir. Dağ öz adını həmin çayın adından almışdır. Oronim *qulun* (biryaşar at balası) və *su* sözlərinin birləşməsindən yaranmışdır. Qazaxıstan ərazisində Kulanbaşı, Kulanbel, Kulanlıq toponimləri də qeydə alınmışdır.

Qum oyk., sadə. Qax r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qum çayının (Qanıx hövzəsi) sahilində, Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Kəndin ərazisində təqr. VI əsrə aid alban məbədinin qalıqları var. Yerli məlumata görə, kənd qumluq ərazidə salındığına görə belə adlanır. Qafqazdilli etnik qruplarından olan qızların dilində *kum* “kənd”, udin dilində isə *qum* “künc, bucaq, kənar” deməkdir.

Qum adası or., sadə. Bakı arxipelaqında ada. Bakı körfəzini dənizdən ayıran adadır. Adanın səthi qum və balıqqulağı ilə örtüldüyü üçün belə adlanmışdır. Bir sıra ədəbiyyatlarda bu coğrafi ad rus dilinə tərcümə edilərək “Pesçanıy” kimi qeyd olunmuşdur. Qum Zirə, Təzə Zirə də adlanır.

Qumarxçax or., mür. Zaqatala r-nu ərazisində dağ. Oronim ərazidəki eyniadlı gölməçənin adının daşığıdır. Hidronim isə *Qum* (Qumçay hidronimi), *arx* (çay qolu) və *çax* (dialektlərdə “gölməçə” mənasında işlənir) komponentlərindən düzəlib, “Qumçayın qolundan yaranmış gölməçə” mənasındadır.

Qumbaşı hidr., sadə. Lənkəran r-nu ərazisində çay. Mənbəyini Gomuşovan gölündən götürüb Qızılağac körfəzinə tökülür. Hidronim r-nun ərazisindəki eyniadlı axmazın adından yaranmışdır.

Qumbaşı or., mür. Qax r-nu ərazisində dağ. Baş Qafqaz silsiləsinin c. yamacındadır. Hün. 2324 m. Oronim “Qum kəndinin baş (üst) tərəfi” mənasındadır. Qumbaş variantında da qeydə alınmışdır.

Qumbaşı oyk., mür. Lənkəran r-nunun Xəzər şəhər i.ə.v.-də kənd. Xəzər dənizi sahilində, Lənkəran ovalığındadır. Bəzi mülahizələrə görə, Qumbaşı ensiz boğaz vasitəsilə dənizlə birləşən axmazın-murdabın adındandır. Digər tədqiqatlara görə, Qumbaşı kəndinin yerləşdiyi ərazi dənizə yaxın hündür qumluqdan ibarət olduğu üçün belə adlanıb.

Qumçay hidr., mür. Qanıx çayının sol qolu olan Qatıçayın qolu. Balakən, Zaqatala, Qax və Şəki r-nlarının q. sərhədlərini təşkil edir (Gürcüstanla). Mənbəyini Qumbaşı dağından (2040 m. yüksəklikdən), meşə ilə örtülü dağlıq yerlərdən alır. Hidronim “Qumbaşı dağından axan çay” mənasındadır.

Qumil or., sadə. Zaqatala r-nu ərazisində aşırım. Baş Qafqaz silsiləsində, Zaqatala

r-nu ilə Dağıstanın sərhədində yerləşir. Hün. 2892 m. Əsli Qımıldır. Oronim dağın ərazisindəki mineral bulaqlara görə belə adlandırılmışdır.

Qumlaq oyk., düz. 1. Cəbrayıl r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də qəsəbə. Araz çayının sahilində, düzənlikdədir. Qəsəbə Qumlaq dəmir yolu keçidi yanında salındığına görə belə adlandırılmışdır; 2. Cəbrayıl r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Araz çayının sahilində, düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə Qumlaq adlı qoyun yatağı yerində salındığına görə belə adlanmışdır. Kəndin ərazisi həqiqətən qumlu sahədən ibarətdir; 3. Oğuz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Əlican çayının (Kürmüyün qolu) sahilində, Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. *Qumlaq* “qumlu yer, qum olan yer” deməkdir. Keçmişdə Qarabulaq, Mazədərəsi və Fiy dərələrindən axan və Türyançayın mənbəyini təşkil edən sular bu yeri basaraq qobular əmələ gətirmiş və qumlağa çevirmişdir. Əhalisi Baş Xalxal, Tərkeş və Oğuz yaşayış məntəqələrindən gəlib məskunlaşanlardır. Azərb. toponimiya-sında işlənmiş *qum* sözü müəyyən mənada oronimik və ya hidronimik obyektə səciyyəliyəndir, yəni dağın səthinin və ya çayın tərkibinin qumlu olmasını göstərir.

Qumlu oyk., düz. Gədəbəy r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Oykonim kəndin yerləşdiyi ərazinin səciyyəsinə verir. Qum komponentli toponimlərə bir sıra ərazilərdə rast gəlinir: Qumtəpə dərəsi (Ağcabədi r-nu), Qumçay çayı (Qax r-nu), Qumyataq gölü (Abşeron r-nu), Qumbaşı kəndi (Lənkəran r-nu), Qumluq dağı (Şamaxı r-nu), Qumbaşı dağı (Qax r-nu), Qumluyal (Laçın r-nu), Qumarxçax (Zaqatala r-nu), Qum səhəri (İran), Qızılqum sahəsi (Qazaxıstan), Qumax çayı (Ural), Qumak çayı (Rusiya, Orenburq vilayəti), Qumtayqa dağ belə (Rusiya, Tuva vilayəti), Sis-Qumak çayı (Yakutiya) və s.

Qumlu hidr., düz. Zaqatala r-nunda göl. Hidronim gölün sahilinin qumlu olması ilə bağlı yaranmışdır.

Qumludərə hidr., mür. Gədəbəy r-nunda çay. Çayın belə adlandırılması onun suyunun qumlu və yaxud gilli olmasına işarədir.

Qumyama hidr., mür. Abşeron yarımadasının şm.-q. hissəsində şor sulu göl. Hidro-

nim *qum* və *yama* (türk dillərində “gil qab”, “pas ləkəsi” mənalarında işlənir) sözlərindən düzəlib, “qumlu, gilli göl” mənasındadır. Gölün adı ədəbiyyatlarda Qumyataq (yatağı qum olan) variantında da qeydə alınmışdır.

Qundanlı oyk., sadə. Qubadlı r-nunun Teymurmüskənli i.ə.v.-də kənd. Bərgüşad çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Oykonim *qundanlı* nəslinin adı ilə bağlıdır. Kəndin inqilabaqədərki ədəbiyyatlarda Qundanlı Müsxanlı, Daşaltı, Əzizobası, Şərəfli adlarına da rast gəlinir.

Qurat hidr., sadə. Quba r-nu ərazisində çay. Molt çayının sağ qoludur. Ehtimal etmək olar ki, bu hidronim qəd. türk dillərindəki *qurat* (“cəmlənmək”, “yığılmaq”, “ayrıca yerləşmək” deməkdir) sözü ilə bağlıdır.

Qurbançı oyk., düz. Qobustan r-nunun eyniadlı i.ə.v. – də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Oykonim XIX əsrin əvvəllərində maldarlıqla məşğul olmuş *qurbançı* elinin adındandır.

Qurbanəfəndi oyk., sadə. İsmayilli r-nunun Topçu i.ə.v.-də kənd. Sığnax çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi *Qurban Əfəndi* adlı ruhani bir şəxsə məxsus ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Qurbanəfəndi hidr., sadə. İsmayilli r-nu ərazisində çay. Əyriçayın sağ qoludur. Hidronim eyniadlı yaşayış məntəqəsinin adından yaranmışdır.

Qurbantəpə or., mür. Qubadlı r-nu ərazisində dağ. Hün. 1025 m. Əliquluuşağı kəndindən q.-dədir. Keçmişdə uzun müddət quraqlıq olduqda havaların yağmurlu keçməsi, məhsulun bol olması üçün hündür yerdə qurban kəsilərdi. Dağ məhz bu cür mərasimlər keçirilən müqəddəs yer sayıldığına görə belə adlanmışdır. Laçın r-nu ərazisində Qurbankəsilən dağı da var.

Qurbantəpə oyk., sadə. Cəbrayıl r-nunun Cəbrayıl qəsəbə i.ə.v.-də kənd. Gəyan çölündədir. Yerli məlumata görə, yaşayış məntəqəsini qonşu Hacılı kəndindən gəlmiş ailələr Qurban təpəsi adlı ərazidə saldığı üçün belə adlanmışdır.

Qurbanzadə oyk., düz. Goranboy r-nunun Faxralı i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Yaşayış məntəqəsini inqilabdan

əvvəl Cənubi Azərb.-in Qaradağ mahalından gəlib Fəxralı kəndində rəncbərlik edənlər 1924-cü ildə salmışlar. Yeni salınmış kənd əvvəllər Tatlar adlanırdı (yerli əhali Cənubi Azərb.-dan gələn rəncbərlərə *tat* deyirdi). Sonralar kəndin adı dəyişdirilərək ona vaxtilə yaşayış məntəqəsinin salınması üçün torpaq sahəsi ayırmış Gəncə Qəza İcraiyyə Komitəsinin torpaq şöbəsi idarəsinin müdiri Qurban Məmmədovun adı verilmişdir. Oronim “Qurbanın övladları” mənasındadır.

Qurd keçidi *or., mür.* 1. Abşeron yarımadasında, Yasamal dərəsindən Yasamal platosuna qalxan yoxuş üstündə süni açılmış keçid. Yasamal keçidi Volçı Vorota kimi də işlədilir. Oronim *qurd* (canavar) sözü ilə bağlıdır. Yerli əhali arasında bu yer Qasımçapan da adlanır; 2. Şərur r-nunda, Vəlidağ ilə Dəhnədağ arasında gədik. Bu keçid Sədərək düzenliyini Şərur düzenliyi ilə birləşdirir. Oronim “canavar keçidi” mənasındadır, etnotoponim olması da mümkündür.

Qurdbayram *oyk., sadə.* Kürdəmir r-nunun Yenikənd i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Kəndin adı Qurd ləqəbli Bayram adlı şəxsin adı ilə əlaqədardır.

Qurddağ *or., mür.* Şəki r-nu ərazisində dağ. Cəyirli kəndindən şm.-dadır. Hün. 397 m. Dağın adı keçmişdə burada *qurdun* (canavarın) çox olması ilə əlaqədar yaranmışdır. Oronimin etnotoponim olması da mümkündür.

Qurdqobu *hidr., mür.* Ağsu r-nu ərazisində çay. Girdiman çayının qoludur. Hidronim *qurd* (canavar) zoonimindən və *qobu* (suyun yardığı çökək, çay dərəsi və s. mənalarda) topokomponentindən ibarət olub, “qurd dərəsi” mənasındadır. Çay axdığı eyniadlı dərənin adı ilə adlanmışdır. Hidronimin etnotoponim olması da mümkündür.

Qurdlar *oyk., sadə.* 1. Ağdam r-nunun Qasımlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi düzənlikdədir. Mənbələrdə bu kəndin ilkin adı Dördlər Qurdu, həm də Qurd Dördlər (Dördlər kəndi yaxınlıqda Qurdlar kəndi) adlandırılmışdır. Kənd kəngərillərin *qurdlar* tirəsinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır; 2. Bərdə r-nunun Kətəlparaq i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Keçmiş adı Qurd Bərdə

olmuşdur. Kənd Bərdə şəhərinə yaxın olduğuna görə Qurd Bərdə (Bərdə yaxınlığında Qurd kəndi) adlandırılmışdır. XIX əsrin əvvəllərində 4 ailədən ibarət kiçik kənd olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi kəngərillərin *qurdlar* tirəsinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Azərb. ərazisində XIX əsrin əvvəllərində Qarabağda Dördlər Qurdu, Qurt-Qaradağlı, Qurt-Bərdə adlı yaşayış məntəqələri olmuşdur. Cənubi Azərb.-da Qurdlu və Qurdlar adlı kəndlər mövcuddur. Bu coğrafi adlar şübhəsiz ki, tirə adı ilə bağlıdır. Tədqiqatçıların əksəriyyətinin fikrincə, *qurdlar* kəngərli tayfasının aparıcı qüvvəsi olmuşdur.

Qurdtepə *or., mür.* Ordubad r-nunda dağ. Düylün və Vənənd çaylarının suayrıcısıdır. Oronim “qurd (canavar) yaşayan, görünən tepə” mənasındadır. Azərb.-da qurdla bağlı çoxlu yer adları vardır. Mənbələrdən, həmçinin əfsanə və rəvayətlərdən məlumdur ki, qurd türkdilli xalqlar arasında totem sayılmış və bu xalqların yaşadığı ərazilərdə *qurd* sözü ilə bağlı müxtəlif toponimlər yaranmışdır. Sonralar qurd totemi tayfa adına çevrilmişdir. Keçmişdə kəngərillərin ən güclü tirələrindən biri də *qurdlar* tirəsi idi. Tərkibində qurd komponenti olan toponimlərə Azərb.-nin digər regionlarında, həmçinin Ermənistanın ərazisində rast gəlinir, Qurdaşan dağı (Qazax r-nu), Qurdbərə dağı (Abşeron r-nu), Qurdbulaq dağı (Abşeron r-nu), Qurdlugüney dağı (Ermənistan, Qafan r-nu).

Qurduyalı *or., mür.* Bakı şəhəri ərazisində dağ. Badamdar qəsəbəsindən şm.-q.-dədir. Oronim *qurd* (zoonim), *yal* (topokomponent) sözlərindən və *-ı* mənsub.şək.-sindən ibarətdir. Dağa ad vaxtilə orada təsadüf edilən qurdlara (canavarlara) görə verilmişdir.

Qurqundağ *or., mür.* Laçın r-nunda dağ. Laçın şəhərindən şm.-da, Qarabağ silsiləsində yerləşir. Hün. 2398 m. Oronim *qurqun* (türkdilli xalqların toponimiyasında “baş”, “tepə”, “zirvə” mənalarında işlənir; *kurqan* variantı da var) və *dağ* komponentlərindən düzəlib, “zirvəsi olan dağ” və ya “dağ zirvəsi” mənasındadır.

Qurmux b a x: Kürmük.

Quruçay *hidr., müir.* Xocavənd və Füzuli r-nlarında çay. Arazın sol qoludur. Mənbəyini böyük Kirs dağının yamacından (2280 m. yüksəklikdən) alır. İşxan və İgah çaylarının birləşməsindən əmələ gəlir; 2. Quba və Xaçmaz r-nları ərazisində çay. Mənbəyini Susay-Qrız yolunun üstündəki aşırımın yanından (2500 m. yüksəklikdən) alır, Xəzər dənizinə tökülür. Yuxarı axarlarında Susayçay, düzənlikdə isə Məzarçay (Mazarçay) adlanır. Çay yay fəslində quruduğuna görə belə adlandırılmışdır. Eyniadlı çaylar Azərb.-in Qusar (Samur çayının sağ qolu), Qəbələ (Bum çayının sol qolu) və İsmayılı r-nlarında da mövcuddur. Ümumiyyətlə, hidronimin tərkibindəki *quru* sözü “qurumuş”, “suyu az olan” deməkdir.

Qurudağ *or., müir.* Şəmki r-nu ərazisində dağ. Çəyir və Şamxor çaylarının arasındadır. Hün. 1469 m. Bəzi tədqiqatçılar bu oronimi belə izah edirlər: *qura* Azərb. dilinin dialektlərində “heyvan üçün tövlə” və *dağ* coğrafi terminindən düzəlib. Onlar qeyd edirlər ki, dağ keçmişdə maldar ellər üçün yaylaq yeri olduğuna görə orada *qura* (bəzən daşdan tikildiyinə görə “daşqura”) tikintisinin adını qoruyub saxlamışdır. Qurudağ oronimi “qura (tövlə) olan dağ” mənasındadır. Xalq etimologiyasına görə, dağdan heç bir çay başlamadığı və deməli, suayrıcı olmadığı üçün ona xalq arasında Qurudağ adı verilmişdir.

Qurudərə *or., müir.* Zəngilan r-nunun ş. hissəsində quru çay dərəsi yarığı. Oronim *quru* (susuz) və *dərə* (çay dərəsi) komponentlərindən düzəlib, ilin müəyyən fəsilələrində çay suyunun azalması, quruması isə bağlı yaranmışdır.

Quruxoba b a x: Quxuroba.

Qurukəhriz *or., müir.* Oğuz r-nu ərazisində dağ. Əlican və Türyan çaylarının suayrıcındadır. Hün. 736 m. Oronimin yaranması onun coğrafi mövqeyi ilə əlaqədardır. Oronim dağın ətəyindəki tədricən qurumuş kəhrizin adı ilə bağlıdır. *Quru* komponentli coğrafi adlara Azərb.-nin digər regionlarında, həmçinin Ermənistan və Dağıstanın toponimiyasında rast gəlinir: Qurudərə kəndi (Gədəbəy, Tovuz və Zəngilan r-nları), Qurudərə dağı (Qazax, Qubadlı, Zəngilan, Əsgəran, Kəl-

bəcər, Goranboy, Laçın, Xocavənd, Xanlar, Cəbrayıl r-nları), Quruboğaz kəndi (Ermənistan, Ararat r-nu), Qurudağ dağı (Dağıstan) və s.

Qurumba *oyk., müir.* Lənkəran r-nunun Rvo i.ə.v.-də kənd. Talış dağlarının ətəyindədir. Qurumba variantında da qeydə alınmışdır. Bəzi tədqiqatçılara görə, oykonim talış dilində *ku* (dağ, təpə), *ron* (yol) və *bə* (qapı) komponentlərindən düzəlib, “dağ yolunun qapısı” deməkdir. Digər mülahizəyə görə isə, oykonim *qronbə* sözündən olub, mənası “qəbirlər qapısı” deməkdir.

Quruor *hidr., müir.* Balakən r-nu ərazisində çay. Hidronim hibrit birləşmədir. Azərb. dilindəki *quru* (qurumuş) və avar dilindəki *or* (“çay” mənasında) sözlərinin birləşməsindən ibarət olub, “qurumuş çay” deməkdir.

Quruzma *oyk., sadə.* Sabirabad r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Şirvan düzündədir. Quruzma yer adı olmuşdur. Keçmişdə Kür çayının yatağı dəyişilərkən onun qırıldığı yerdə qövsvəri sahədə yerləşmişdi. Bəzi məlumatlara görə, oykonim XIX əsrin sonlarında oturaq həyata keçmiş şahsevən tayfasının *quruzma* elinin adı ilə əlaqədardır.

Quryanbaba *or., müir.* Laçın r-nu ərazisində dağ. Oronim türk dillərindəki *quryan/kuryan/qurlan* (xırıltı, nərikti, gurultu kimi səs təqlidlərini bildirir) və *baba* (burada “dağ”) komponentlərindən düzəlib, “gurultulu, səli dağ” mənasındadır.

Qusar *oyk., sadə.* 1. Azərb.-in şm.-ş.-ində inzibati r-n. Dağıstanla sərhəddə yerləşir. R-nun səthi şm.-ş.-də Samur-Dəvəçi ovalığından c.-q.-ə doğru getdikcə yüksəlir, Baş Qafqazın suayrıcı xəttində dəniz səviyyəsindən 3-4 km. ucalır (Bazardüzü zirvəsi 4485 m., Şahdağı 4250 m) və yüksək dağlıq xarakteri alır. R-nun ərazisindən dərin dərəli Qusar çayı və şm. sərhədi boyunca Samur çayı axır. Mərkəzi Qusar şəhəridir; 2. Şəhər, eyniadlı r-nun mərkəzi. Qusar çayının sol sahilində, dəniz səviyyəsindən 668 m yüksəklikdə Qusar maili düzənliyindədir. 1718-ci il sənədlərində Qusarqala formasında da rast gəlinir. Coğrafi ad ilk dəfə XVII əsrdə yazılmış lakin VI-VII əsrlərin hadisələrindən bəhs

edən "Dərbəndnamə" əsərində Kusayr şəklində işlənmişdir. Oykonim türk mənşəli *kosar/kusar* etnonimi ilə bağlıdır. Bəzi tədqiqatlara əsasən, *kosar/kusar* tayfa adı olaraq qaraqalpaqlara da aiddir. Çünki onların arasında kosar tayfası olduqca məşhur olmuşdur. Beləliklə, tərkibində *kosar/kusar* olan oykonim və hidronimlər bu etnosun adını tarixi abidə kimi qoruyub saxlamışdır.

Qusar hidr., sadə. Qusar, Quba və Xaçmaz r-nları ərazisində çay. Mənbəyini Bazardüzü dağından alır, Xəzər dənizinə tökülür. Əsas qolları Şahnabat və Sixur çaylarıdır. Çayın üstündə Qusar, Xuray, Ənix və Küzün SES-ləri var. Hidronim Qusar yaşayış məntəqəsinin adı ilə bağlıdır.

Qusarçay *oyk.*, *mür.* Xaçmaz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığında. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin axırlarında salınmış Qusarçay d.y. stansiyasının adının əsasında, müxtəlif yerlərdən gəlmiş ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Quşarmud *or.*, *sadə.* Qax r-nunun c. hissəsində dağ. Qanıq çayının aşağı axarından ş.-də yerləşir. Hün. 657 m. Dağın adı onu əhatə edən ətraf mühitin keyfiyyətlərini özündə əks etdirir. Oronimin əmələ gəlməsi bu ərazidə cır meyvənin (quşarmudunun) çoxluğu ilə əlaqədardır.

Quşçu *oyk.*, *sadə.* 1. Daşkəsən r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kiçik Qafqaz dağlarının yamacındadır; 2. Daşkəsən r-nunun Daşkəsən i.ə.v.-də fəhlə qəsəbəsi. Qoşqar çayının sahilindədir; 3. Laçın r-nunun Mirik i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir; 4. Şamaxı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Ləngəbiz silsiləsinin yamacındadır; 5. Yevlax r-nunun Xaldan i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Oykonim türkdilli quşçu tayfasının adı ilə bağlıdır. Tədqiqatçıların fikrincə, Azərb. ərazisində bu tayfanın məskunlaşması nəticəsində yaranmış bir sıra toponimlər vardır: Quşçu dağı (Şamaxı və Daşkəsən r-nları), Quşçu yol ayrıcı (Laçın r-nu), Quşçu qalası dağı (Laçın r-nu), Quşçular dağı (Xocavənd r-nu, Tyan kəndi), Quşçunun yalı (Gədəbəy r-nu, Göyəli kəndi). Eyni zamanda bu topokomponent Orta Asiya (xüsusilə Türkmənistan),

Ermənistan, Gürcüstan, Şimali Qafqaz, Türkiyə və Cənubi Azərb. ərazisində də yayılmışdır. Ermənistan ərazisindəki quşçu etnonimi ilə bağlı yer adları (sonuncu 1946-cı ildə ləğv olunub) dəyişdirilmişdir. XIX əsrdə Qafqazda quş komponentli 38 toponim qeydə alınmışdır. Quşçu etnonimi ilə bağlı toponimlərin erkən orta əsrlərdə meydana çıxması güman edilir.

Quşçu *hidr.*, *sadə.* Daşkəsən və Xanlar r-nları ərazisində çay. Qoşqar çayının sol qoludur. *Quşçu* tayfasının adı ilə bağlıdır.

Quşçu *or.*, *sadə.* Şamaxı r-nu ərazisində dağ. Hün. 1421 m. Daşkəsən r-nu ərazisində də Quşçu dağı qeydə alınmışdır. Oronim hələ ilk orta əsrlərdə Azərb.-na gəlib məskunlaşmış *quşçu* tayfasının adı ilə bağlıdır.

Quşçu Armavir b a x: Quşçu Goran.

Quşçu Ayrım *oyk.*, *mür.* Qazax r-nunun Əskipara i.ə.v.-də kənd. Qazançı dağının ətəyindədir. Keçmişdə Qazax qəzasında Ayrım adlı iki kənd vardı. Bir-birindən fərqləndirmək üçün biri Quşçu kəndi yaxınlığında yerləşdiyinə görə Quşçu Ayrım, digəri Bağanıs çayı kənarında olduğuna görə Bağanıs Ayrım adlanırdı. Oykonim "Quşçu kəndi yaxınlığında Ayrım kəndi" mənasındadır. Yaşayış məntəqəsi *ayrım* tayfasının saldıği kəndlər-dəndir.

Quşçu Goran *oyk.*, *mür.* Xanlar r-nunun Qarabulaq i.ə.v.-də kənd. Kürəkçayın sahilində, Kəpəz dağının ətəyindədir. 1992-ci ilədək kəndin adı Quşçu Armavir olmuşdur. Oykonim "Goran yaxınlığındakı Quşçu kəndi" mənasındadır.

Quşçu Kovsan *or.*, *mür.* Laçın r-nu ərazisində dağ. Oronim *Quşçu* (etnotoponim) və *kovsan* (türk dillərində "carçı, xəbərçi" mənalarında işlənmişdir) komponentlərindən düzəlib, "carçı Quşçu" mənasındadır. Güman etmək olar ki, oronim quşçuların bir tirəsinin adını əks etdirir.

Quşçu körpüsü *oyk.*, *mür.* Daşkəsən r-nunun Daşkəsən qəsəbə i.ə.v.-də qəsəbə. Qoşqar çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Qəsəbə Böyük Vətən müharibəsindən sonra salınmışdır. Keçmiş adı Quşçu körpüsü d.y. stansiyası yanında qəsəbə olmuşdur. 1966-cı ildən indiki adı ilə adlandırılmışdır.

Daşkəsən r-nunda filiz mədənlərinin istismarı ilə əlaqədar d.y. çəkilərkən tikilmiş körpü (1946) Quşçu kəndi yaxınlığında yerləşdiyi üçün belə adlandırılmışdır.

Quşçular *oyk., sadə*. Goranboy r-nunun Dəliməmmədli qəsəbə i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. *Quşçu* (etn.) sözü və *-lar* (cəmlük, lakin toponimlərdə yer, məkan bildirir) şəkl.-dən düzəlib. Yaşayış məntəqəsi *quşçu* tayfasının adı ilə bağlıdır.

Quşçular *hidr., sadə*. Xocalı r-nu ərazisində çay. Qarqar çayının qoludur. Keçmişdə yaxınlığında mövcud olmuş Quşçular kəndinin adı ilə adlandırılmışdır.

Quşəncə *oyk., mür*. İsmayilli r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Burovul dağ silsiləsinin yamacındadır. Kəndin adı təhrifə uğramışdır. XIX əsrə aid sənədlərdə Quşçu Yengicə kimi qeydə alınan toponimin birinci tərəfi *quşçu* etnonimindən ibarətdir. Bunu kəndin yaxınlığında mövcud olan Quşçudərəsi obyektinə də sübut edir. Oykönimin ikinci tərəfi isə "yeni" mənasında işlədilərən *yenicə* sözündən (tələffüzdə tədricən təhrif olunaraq *əncə* formasına düşmüşdür) ibarətdir. Oykönim "yeni Quşçu kəndi" mənasındadır.

Quşxana *or., sadə*. Abşeron yarımadasının ş. hissəsində palçıq vulkanı. Korgöz qəsəbəsi yaxınlığındadır. Palçıq vulkanı yaxınlığındakı gölməçələrdə çoxlu quş olması ilə əlaqədar olaraq belə adlandırılmışdır.

Quşqara *oyk., sadə*. Xanlar r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Oykönim həmin ərazidən axan Quşqara çayının (indiki Qoşqar çayı) adı ilə əlaqədardır. Qoşqar çayının adı isə qəd. türk dillərindəki "qoyun", "qoç" mənasında işlədilərən *qoçkar* sözü ilə bağlıdır.

Quşqaya *or., mür*. Bakı şəhəri, Qaradağ r-nu ərazisində dağ. R-nun şm.-q.-ində yerləşir. Hün. 50 m. Görünür, çoxlu quşların oradakı qayada yuva salması ilə əlaqədar dağ belə adlandırılmışdır.

Quşqona *or., düz*. Qazax r-nu ərazisində dağ. Kür çayının sağ sahilindədir. Hün. 520 m. XIX əsrə aid ədəbiyyatda Quşqona kimi qeyd olunmuşdur. Tədqiqatçılara görə, burada çoxlu quş yuvasının olması ilə əlaqədar dağ belə adlandırılmışdır. Keçmişdə yaylaq yeri

olmuşdur. Oronim Azərb. dilində "yəhər, yəhər üstü döşəkçə" mənalarında işlənən *quşqun* sözü ilə də bağlı ola bilər.

Quşlar *oyk., sadə*. 1. Kürdəmir r-nunda kənd. Kürün sahilindədir. Keçmiş adı Quşilər olmuşdur; 2. Qəbələ r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Türyan çayının sahilində, Daşüz silsiləsinin ətəyindədir. Tədqiqatçılar kəndin adını orta əsrlərdə Azərb.-da məskunlaşmış türkdilli qara hunların bir qolunun adı ilə bağlı olduğunu göstərirlər.

Quştəpə *or., mür*. Füzuli r-nu ərazisində dağ. Köndələnçayla Quruçay arasındadır. Hün. 219 m. Bu ərazidə çoxlu quşun olması ilə əlaqədar dağ belə adlandırılmışdır. Oronim *quş* və *təpə* komponentlərindən düzəlib.

Quşyuvası *oyk., sadə*. Kəlbəcər r-nu ərazisində kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə Laçın r-nunun Alxanlı kəndindən çıxmış ailələr qızılquş yuvaları olan və Quşyuvası adlanan meşəlik sahədə saldıqlarına görə belə adlandırılmışdır.

Qutan *or., sadə*. Xəzər dənizində, Bakı arxipelaqında ada. Pirsaat burnu yaxınlığındadır. Hazırda quru ilə birləşmişdir. Vaxtilə Xəzər dənizinin xəritəsini tərtib edərkən yerli adı rus dilinə tərcümə edilərək Pelikan (balıqudan *qutan* quşunun rusca adı) kimi qeydə alınmışdır. Adanın belə adlanması orada çoxlu *qutan* quşunun olması ilə əlaqədardır.

Qutərlik *or., düz*. Bakı şəhəri Qaradağ r-nu ərazisində dağ. Duvannı d.y. stansiyasından şm.-q.-dədir. Dağda eyniadlı palçıq vulkanı var. Dağın adı palçıq vulkanı ilə bağlı yaranmışdır. Oronim türk dillərindəki *kutar/qutər* (püskürmək, çıxarmaq; dağıtmaq) sözündən və *-lik* (isim düzəldir) şəkl.-sindən düzəlib, "vulkan" mənasındadır.

Qutqaşen *hidr., sadə*. Azərb.-nin şm.-da min. bulaqlar. Qəbələ r-nu (keçmiş Qutqaşen) Qutqaşen (əslə Qutqaşın) kəndi ərazisində az debitli və soyuq sulu bir neçə çeşmədir. Bulaqlar öz adını yerləşdiyi kəndin adından almışdır.

Qutqaşen b a x: Qəbələ.

Quton *or., sadə*. Balakən və Zaqatala r-nlarının Dağıstanla sərhədində, Baş Qafqaz silsiləsində zirvə. Hün. 3646 m. Qutan sözünün təhrif olunmuş formasıdır. *Kotan/*

qutan türk dillərində “heyvan saxlamaq üçün dairəvi ağıl, qoyun saxlanılan yer”, “çobanların dağ ətəklərində yerləşən köç yeri” mənasını bildirir. Güman ki, oronim dağın ətəyindəki qutanların olması ilə əlaqədardır. Tərkibində *kutan/qutan* komponenti olan coğrafi adlar türkdilli xalqların toponimiya-sında geniş areala malikdir: Keşqutan kəndi (Azərb., Qax r-nu), Qutan dərəsi (Dağıstan, Kizlər r-nu), Türqutan kəndi (Dağıstan, Babayurd r-nu), Siştepekutan (Dağıstan, Dərbənd r-nu), İsmayilkutan xutoru (Dağıstan, Dərbənd r-nu), Qarakutan xutoru (Dağıstan, Qayakənd r-nu), Qutantal kəndi (Ural), Amankutan təpəsi (Özbəkistan) və s.

Qutudağ or., mür. İsmayılı r-nunun ərazisində dağ. Dağa ad onun zahiri əlamətlərinə görə, yəni forması qutuya bənzədiyinə görə verilmişdir.

Quturğan oyk., düz. Qusar r-nunun Sudur i.ə.v.-də kənd. Şahdağın ətəyindədir. Oykonim türk dillərindəki *kudur* (dalğavari sıra dağlar) sözündən və *-qan* şəkilçisindən ibarət olub, “sıra dağlar qoynundakı kənd” mənasını bildirir.

Quycaq oyk., sadə. Cəbrayıl r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Düzenlikdədir. 1828-ci ilə aid mənbədə Quyucaq qışlaq yeri kimi qeydə alınmışdır. Əvvəllər Qışlaq, daha sonra Azərb.-in c.-undan gəlmiş ailələrin burada saldıdığı kənd *su quyusunun* yanında yerləşdiyinə görə Quyucaq adlanmışdır. Kəndin şm.-ş.-indəki dərələrdən biri indi də Quyudərəsi adlanır. Cənubi Azərb.-da da bu adda kənd vardır. Quyuy komponentli coğrafi adlara həmçinin Dağıstanın və Ermənistanın toponimiyasında da rast gəlinir: Quyucuq yol ayrıcı, Pirəquyu qəbristanlığı (Ermənistan), Terenkui gölü, Abdulkui dərəsi, Bozarkui xutoru, Alikui kurqanı (Dağıstan) və s.

Quyçu oyk., düz. Salyan r-nunun Sarvan i.ə.v.-də kənd. Düzenlikdədir. Tədqiqatçıların fikrincə, kənd öz adında *quşçu* etnonimini əks etdirir. Xalq etimologiyasına görə, oykonim *quyuçu* (kankan, quyucqazan) sözündəndir. 1917-ci ildə kəndin adı Kubçikənd kimi qeydə alınmışdır. Türk dillərində *kuvçi* sözü “xırda sənətkar”, “zərgər”, “kustar sənətkar” mənalarında işlənmişdir.

Quyruqençi or., mür. Tovuz r-nu ərazisində dağ. Kür çayından sol tərəfdə yerləşir. Hün. 455 m. Oronim *quyruq* (“aşağı” mənasında) və yerli dialekt formasında işlənən *ençi* (eniş) coğrafi terminindən yaranmışdır. Yerli məlumata görə, dağın eniş (ençi) hissəsi sıldırım və dik sahədən ibarət olub, quyruğa oxşadığı üçün belə adlanmışdır.

Quyudərəxəştəb oyk., mür. Zəngilan r-nunun Qarababa i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Oykonim *quyu*, *dərə* və kürd mənşəli *xəştəb* (səkkiz bulaq) sözlərinin birləşməsindən yaranmışdır. Türk dillərində *quyu* həm də “dib”, “ətək”, “aşağı” mənalarında işlənir. Bütövlükdə oykonim “dərənin dibindəki səkkiz bulaq” mənasındadır. Keçmişdə burada Xəştəb adlı iki kənd vardı. Fərqləndirilməsi üçün biri Sarılıxəştəb (Sarılı kəndinin yaxınlığındakı Xəştəb), digəri isə Quyudərəxəştəb (Quyudərə adlı yerdəki Xəştəb) adlanmışdır.

Quyucqazan or., mür. Qazax r-nunun c.-q.-ində dağ. Hün. 860 m. Oronim coğrafi ədəbiyyatda Quyucqazan variantında qeydə alınmışdır. Ehtimal etmək olar ki, dağın adı “quyusu üzə çıxan” və ya “quyusu itən” mənalarından biri ilə bağlı olub, ərazidəki kəhrizlərlə əlaqədar yaranmışdır.

Quytul oyk., sadə. Daşkəsən r-nunun Zəylik i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Oykonim türk dillərindəki *qiytul* (düşərgə) sözü ilə əlaqədardır. Yerli tələffüz forması Qotuldur. Keçmişdə maldar elatların yaylaq yeri olduğuna görə belə adlandırılmışdır.

Quzanlı oyk., düz. Ağdam r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Keçmiş tam adı Sarıcalı Quzanlı olmuşdur; bu ad “Sarıcalı yaxınlığındakı Quzanlı kəndi” mənasındadır. Keçmişdə oradakı Quzanlı kəndlərini bir-birindən fərqləndirmək üçün Birinci Quzanlı, İkinci Quzanlı, Çaylı Quzanlı və Sarıcalı Quzanlı adlandırmışdılar. Oykonim qəd. türk mənşəli *kuzan* tayfasının adını əks etdirir. Kuzanlar VI-VII əsrlərdə c.-q. sərhəddi Dərbəndə qədər uzanmış Qərbi Türk Xaqanlığında yaşamışlar. Dağlıq Altayda tuba tayfasının bir qolu indi də kuzən adlanır. Dədə Qorqud dastanlarında Quzan şəxs adıdır.

Quzduçay *hidr., mür.* Şamaxı r-nu ərazisində çay. Bir ehtimala görə, həmin ərazi qoyunçuluq inkişaf etmiş ərazilərdən olduğu üçün Quzduçay Quzuluçay sözünün təhrif olunmuş forması ola bilər. Çayın adını “şimaldan axan, şimaldan gələn çay” kimi də izah etmək olar.

Quzğunluq *hidr., sadə.* Cəbrayıl r-nu ərazisində çay. İncəçayın (Arazın qolu) sağ qoludur. Çay Quzğunluq adlı yerin yaxınlığından axdığı üçün belə adlanmışdır. Quzğunluq adı keçmişdə orada *quzğun* quşunun çox olması ilə əlaqədar yaranmışdır.

Quzey *oyk., sadə.* Ağsu r-nunun Nuran i.ə.v.-də kənd. Ağsu çayının sahilində, Ləngəbiz silsiləsinin ətəyindədir. Kənd coğrafi mövqeyinə görə belə adlandırılmışdır. Yaşayış məntəqəsi quzeydə, yəni günəş az düşən, şm. istiqamətdə yerləşir və bu səbəbdən obyektə məhz belə ad verilmişdir.

Quzeyçartar *oyk., mür.* Xocavənd r-nunun Quzeyxırman i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsi ətəyindədir. Yerli məlumata görə, yaşayış məntəqəsini Şemkir nahiyəsinin Çardaqlı (indiki Çənlibel) kəndindən köçüb gəlmələr salmışlar. Keçmiş ədəbiyyatlarda Çartaz yazılış forması da qeydə alınmışdır. Kəndin adındakı çartar komponenti haqqında müxtəlif fikirlər mövcuddur. Oykonim *quzey* və bəzi türk dillərindəki *çar* (“uçurum”, “yarğan”, “sıldırım”) *tar/taz* (daş; dağ, yüksəklik, dağ ətəyi) sözlərindən ibarət olub, “günəşin az düşdüyü sıldırımlı dağ, şimaldakı dağ” mənasındadır.

Quzeyçirkin *oyk., mür.* Kəlbəcər r-nunun Qılıçlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidedir.

Kəndin adı Azərb. dilindəki *quzey* (dağın gün düşməyən tərəfi, şimal) sözündən və *çirkin* etnonimindən ibarətdir. *Çirkin* isə XIII əsrdə monqolların işğallarında iştirak etmiş türk-monqol mənşəli karait tayfasının bir qoludur.

Quzeyxırman *oyk., mür.* Xocavənd r-nunun Güneyxırman i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Oykonim *quzey* (günəş az düşən yer, şimal) və *xırman* sözlərindən ibarət olub, “quzeydə olan xırman” mənasındadır. Yaşayış məntəqəsi coğrafi mövqeyinə görə belə adlandırılmışdır. XIX əsrdə burada ermənilər məskunlaşdıqdan sonra kəndin adı Quzeyqaler (erm. Quzey-qışlaq) şəklinə düşmüşdü. 1992-ci ildən kəndin əsl adı bərpa edilmişdir.

Quzeyqaler b a x: Quzeyxırman.

Quzumkənd *oyk., mür.* Xocavənd r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. XIX əsrin əvvəllərində gəlmə ermənilər burada yerləşdirildikdən sonra Kert adlandırılmışdı. *Kert* hind-Avropa dillərində “şəhər”, “qala”, “kənd”, “tikili” deməkdir. 1992-ci ildən kəndin köhnə adı bərpa edilmişdir. Oykonim *quzum* (payızlıq əkin yeri) və *kənd* sözlərindən düzəlib, “payızlıq əkin yeri olan kənd” mənasındadır.

Qülbəndə – *oyk., mür.* Ağdaş r-nunun Qəsil i.ə.v.-də kənd. Türyan çayının sahilində, Şirvan düzündədir. Tədqiqatçılara görə, oykonim fars dilində *qül* (“gül” mənasında) və *bəndə* (“insan” mənasında) sözlərindən ibarətdir. Kəndin adı elin adı ilə adlandırılmışdır. Əslində oykonim Qulabənd adının təhrif olunmuş formasıdır.

LI

Laçın or., sadə. Kəlbəcər r-nu ərazisində dağ. Tərtər çayının sağ tərəfində (Tutqunçayın mənsəbində) yerləşir. Hün. 2262 m. Dağ yerli əhali arasında Laçıntaxtı və ya Laçınqaya, dağdakı qəd. Hovqalanın (XII əsr) adı ilə Levqala qayası da adlanır. Laçın oronimi türk dillərindəki *yalçın* (sıldırım) sözünün təhrif olunmuş fonetik forması hesab edilir. Dağın belə adlanması onun zirvəsinin sıldırım qayalıq olması ilə bağlıdır.

Laçın or., sadə. 1. Ağdam, Kəlbəcər, Xocalı, Şəki, Şuşa, Tovuz r-nlarında qaya; 2. Oğuz r-nunda dağ; 3. Kəlbəcər r-nunun Comərd kəndində dərə. Bəzi tədqiqatçılara görə, toponimlər *laçın* quşunun adı ilə bağlıdır. Balakən r-nunun Car kəndində Laçıntaxta obası adlı məhəllə qeydə alınmışdır.

Laçın oyk., sadə. 1. Azərb.-da inzibati r-n. 1930-cu ildə təşkil edilmişdir. Azərb.-ın Kiçik Qafqaz hissəsinin c.-unda, Həkəri çayının yuxarı hövzəsində, Ermənistanla sərhəddə yerləşir. Səthi başdan-başa dağlıqdır. Şm. hissəsində Mixtökən sıra dağları (Şiştəpə 3413 m.) yerləşir, ş.-ində Qarabağ silsiləsi uzanır. Vulkan mənşəli Qarabağ yaylasının bir hissəsi bu r-na düşür. Q. hissəsində Alagöllər dağı (3175 m.) yüksəlir. Relyefi dərin çay (Şəlvə, İldırımsu, Ağoqlan və b. çayların) dərələri ilə çox parçalanmışdır. Mərkəzi Laçın şəhəridir; 2. Azərb.-ın c.-q.-ində şəhər. Həkəri çayının sol tərəfində, dəniz səviyyəsindən 1176 m. yüksəklikdə, Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. 1924-cü ilin əvvəllərində qəza mərkəzi kimi Abdallar poçtu və Qarıkaha kəndinin üstündə, Laçın dağının yamacındakı maili düzənlikdə bünövrəsi qoyulmuşdur. Yaşayış məntəqəsi dağın adı ilə Laçın adlandırılmışdır. 1923-cü ilədək Abdallar adlanırdı; 3. Kəlbəcər r-nunun Almalıq i.ə.v.-də kənd. Laçın dağının ətəyindədir. XIX əsrin əvvəllərində Laçın r-nunun Alxaslı kəndindən gəlmiş xudayarlı və çiraqlı nəsilələrinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Kəndin adı Xaçın dağının adı ilə bağlıdır.

Laçinkənd oyk., müir. Laçın r-nunun Qarıkaha i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Oykonim *Laçın* (dağ adı) və *kənd* sözlərinin birləşməsindən düzəlib.

Laçınlar oyk., sadə. Şuşa r-nunun Xəlfəli i.ə.v.-də kənd. Xəlfəli çayının sahilindədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini qonşu Xəlfəli kəndindən köçüb gəlmiş *Laçın* adlı şəxs saldıqı üçün belə adlanmışdır. Kənd sakinlərinin dediklərindən məlum olur ki, XIX əsrdə burada Laçın Məmməd adlı şəxs yaşamışdır. Kənd *laçınlar* nəslinin adını daşıyır. Nəslin adı isə Azərb. dilində “vuran, tutan”, “dəliqanlı, qoçaq” mənalarında işlənən *laçın* sözündəndir. Dilimizdəki *laçın oqlan* ifadəsi də bu mənalarla bağlıdır.

Lahıc or., sadə. İsmayilli r-nu ərazisində dağ aşırımı. Baş Qafqaz silsiləsində, Babadağ zirvəsindən ş.-də yerləşir. Hün. 2140 m. Dar və çətin keçiləndir. Oronim Lahıc ştq.-nin adı ilə adlandırılmışdır.

Lahıc hidr., sadə. İsmayilli r-nunda min. bulaq. Lahıc kəndindən 2 km. c.-da, Girdimançayın sağ sahilində yerləşir. Soyuq sulu və kükürlü bulaqdır. Bulaq öz adını yaxınlıqdakı yaşayış məntəqəsinin adından almışdır. Yerli əhali bu bulağı Həmumağa (ağanın hamamı) da adlandırır.

Lahıc oyk., sadə. 1. Xanlar r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir; 2. İsmayilli r-nunun eyniadlı qəsəbə i.ə.v.-də ştq. Girdiman çayının sahilində, Lahıc çökəkliyindədir. Azərb.-ın qəd. yaşayış məntəqələrindəndir. Əsasının erkən orta əsrlərdə qoyulduğu ehtimal edilir. Tat dilində yaşayış məntəqəsinin adı Lahuc kimi tələffüz olunur. Yerli əhalinin məlumatına görə, *lahıclar* Sasani hökmdarı Xosrov Ənuşirəvan dövründə (531-579) İranın Lahican əyalətindən köçüb gəlmişlər. Mənbələrin məlumatına görə, Layzan (Laizan, Laican) Azərb.-da tarixi vilayət olmuşdur. Bu ölkə Girdimançayla Göyçay arasında, Lahıc vadisində yerləşirdi. Ərəb müəllifi İstəxriyə görə, Layzan qonşu Şirvan vilayəti kimi geniş bir ölkə idi. 861-ci ildə Məzyədilər Layzanda feodal dövləti yaratmışdılar. Bu dövlət Layzanşahlıq adlanırdı. 917-ci ildə Şirvanşah Əbu Tahir

Yəzid ibn Məhəmməd Layzanı Şirvanla birləşdirmiş və iqta kimi oğlu Məhəmmədə vermişdi. Ərəb mənbələrinə görə, Layzanın mərkəzi Laycan (indiki Lahıc) olmuşdur. XVIII-XIX əsrlərdə misgərlik və silah istehsalı mərkəzi kimi məşhur olan Lahıcda 30-dan çox sənət növü inkişaf etmişdi. Yaşayış məntəqəsi Azərb.-nin planlı tikilmiş feodal şəhərlərindən biri olmuşdur. Memarlıq quruluşu və abidələri ilə seçilən yaşayış məntəqəsi muzey-qoruq elan olunmuşdur; 3. Zaqatala r-nunun Verxiyan i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Keçmiş adı Böyük Lahıc olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi XVIII əsrin sonlarında İsmayilli r-nunun Lahıc kəndindən gəlmiş bir qrup sənətkar ailəsinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Qax r-nunda Lahıc adlı kənd xarabalığı, Ağsu r-nunda Lahıcarxı adlı su hövzəsi qeydə alınmışdır. Bu obyektlər Azərb.-da yaşayan irandilli etnik qrup olan *lahıcların* adı ilə bağlıdır. Fələstinin c.-unda qədimdə Lahış adlı şəhər mövcud olmuşdur.

Laqodexbinə *oyk., mür.* Zaqatala r-nunun Yuxarı Tala i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Oykonim *Laqodex* (top.) və *binə* sözlərindən düzülüb, "Laqodexlilərin binəsi, müvəqqəti yaşayış yeri" mənasındadır. Kəndin əhalisi avarlardır. Gürcüstan ərazisində Laqodexi adlı şəhər, r-n və çay vardır. Mənbələrin məlumatına görə, Kartli katolikosu Melxisedekin Msxet məbədinə verdiyi 1020, 1033-cü il tarixli sənədlərdə Eretidə Laqodexi monastırı və Ziari kəndi arasında Katex kilsəsi qeyd olunur. Bəzi tədqiqatçılar Laqodexinin Lek dağı, Ziari kəndinin isə Car olmasını ehtimal edirlər.

Laqodexi *hidr., sadə.* Gürcüstanın Laqodexi r-nu və Azərb.-nin Balakən r-nu ərazisində çay. Mazım çayının sağ qoludur. Baş Qafqaz silsiləsinin c. yamacından başlanır. Hidronim ərazisindən axdığı eyniadlı yaşayış məntəqəsinin adını daşıyır.

Laləzar *oyk., sadə.* Qobustan r-nunun Quşçu i.ə.v.-də kənd. Ləngəbiz silsiləsinin yamacındadır. Keçmiş adı Kərimbəyli Kiçik Quşçusu olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi qəd. türk tayfalarından olan quşçuların *kərimbəyli* tirəsinin məskunlaşması nəticəsində yaran-

mışdır. 1960-cı illərdə adı dəyişdirilərək Laləzar ("laləlik, güllü-çiçəkli yer" mənasında) adlandırılmışdır.

Lallar *oyk., sadə.* Cəlilabad r-nunun Cəlair i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yerli əhali Canşalı da adlandırır. *Lallar* canşalı tayfasının qollarından birinin adıdır. Mənbələrin verdiyi məlumata görə, XIX əsrin ortalarında bu nəsil 119 ailədən ibarət olmuş və 9 tirəyə bölünmüşdür.

Laman *oyk., sadə.* 1. Xaçmaz r-nunun Hülövlü i.ə.v.-də kənd. Qaraçayın sahilində, Samur-Dəvəçi ovalığındadır; 2. Xaçmaz r-nunun Çöl Quşçu i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır; 3. Lerik r-nunun Şingədulan i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin yamacındadır. Oykonim şahsevənlərin *laman* tirəsinin adı ilə bağlıdır. Mənbələrin məlumatına görə, XVIII əsrin axırlarında Ərdəbilli Təvabi Məhəmmədxan özünə məxsus şahsevən ailələri ilə birlikdə Qubalı Fətəli xanın (1762-89) icazəsi ilə Quba xanlığına gələrək Şabran və Müşkür mahallarında Çaxmaqlı, Xisun, Cığatay, Hacılı, Xırmandalı, Gəbəli, Ustaclı, Laman və Qaradağlı kəndlərini bina etmişdir.

Layğqobusu *hidr., mür.* Qax r-nu ərazisində çay. Hidronim Azərb. dilinin dialektlərindəki *layğ/lağ* (dərin, gen, palçıqlı), *qobu* (yarğan, çay yatağı) və *su* (çay) komponentlərindən düzülüb, "dərin, palçıqlı yatağı olan çay" mənasındadır.

Layisk/Layski/Lasgi *or., sadə.* Şəki r-nu ərazisində dağ. Layskiqaya sıra dağlarında zirvədir. Adını eyniadlı dağ massivindən almışdır. Mənbələrdə burada Layısqı adlı yaşayış məntəqəsinin olduğu da göstərilir.

Layskiqaya *or., mür.* Şəki r-nu ərazisində sıra dağlar. Baş Qafqaz silsiləsindən c.-a doğru ayrılan qoldur. Lasgiqaya variantında da qeydə alınmışdır. Oronim erkən orta əsrlərdə bu ərazidə mövcud olmuş *Layzanşah/Laicənşah* adlı tarixi vilayətin adını yaşadır.

Laza *oyk., sadə.* 1. Qəbələ r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dəmiraparan çayının sahilində, Baş Qafqaz silsiləsinin yamacındadır. Əsl adı Lazalıdır; 2. Qusar r-nunun Zindanmuruq i.ə.v.-də kənd. Qusar çayının sahilində, Baş Qafqaz silsiləsinin yamacındadır. Yaşayış

məntəqəsi Dağıstanın Laza kəndindən çıxmış ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonimlər gürcülərin etnoqrafik qrupu olan *lazların* adı ilə bağlıdır.

Lazılar *oyk., sadə*. Tovuz r-nunun Qəribli i.ə.v.-də kənd. Kiçik Qafqaz dağlarının yamacındadır. Yerli tələffüz forması Lazlardır. Tədqiqatçılar oykonimi Qara dənizin c.-ş. sahillərində yaşamış qəd. *laz* (və ya *çan*) tayfasının adı ilə bağlayırlar. Gürcülərin etnoqrafik qrupu olan *lazların* xeyli hissəsi sonralar islam dinini qəbul etmişlər. Hazırda lazların böyük əksəriyyəti Türkiyədə, bir qismi isə Acarıstanda yaşayır. Türkiyədə Lazistan adlı tarixi vilayət və dağ silsiləsi mövcuddur. Lazika adlı dövlət isə II-VI əsrlərdə Qərbi Gürcüstanda, VIII əsrdə isə Abxaziya çarlığının tərkibində qeydə alınmışdır.

Lazımxa *hidr., sadə*. Yardımlı r-nu ərazisində çay. Viləş çayının yuxarı axarındakı qollarından biridir. Çay eyniadlı yaylağın adını daşıyır. Yaylaq isə vaxtilə *Lazımxa* adlı şəxsə məxsus olmuş və onun adı ilə adlanmışdır.

Lenin b a x: Çinarlı.

Leninabad (Ağsu) b a x: Sanqalan.

Leninabad (Bərdə) b a x: Samuxlu.

Leninabad (Goranboy) b a x: Bəşirabad.

Leninabad (Qobustan) b a x: Təklə.

Leninabad (Şəmkir) b a x: İsgəndərli.

Leninabad *oyk., müir*. 1. Babək r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Arazboyu düzənlikdədir; 2. Tərtər r-nunun Səhləabad i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Oykoniim Sovet hakimiyyəti illərində yaranmış memorial toponimdir.

Leninavan b a x: Şıxarx.

Leninkənd (Saatlı) b a x: Mustafabəyli.

Leninkənd *oyk., müir*. 1. Goranboy r-nunun Cinli Boluslu i.ə.v.-də kənd. XX əsrin əvvəllərində Cənubi Azərb.-dan gəlib rəncbərlik edənlərin və 1918-ci ildə Ermənistandan qovulmuş azərb. ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. 1921-ci ildə N.Nərimanovun (1870-1925) şərəfinə Nərimanov, 1932-ci ildən sonra isə Leninkənd adlandırılmışdı. 1997-ci ildən kəndin adı Nərimanlı kimi rəsmiləşdirilmişdir; 2. Laçın r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Keçmiş adı

Qarakeşiş olmuşdur. XVIII əsrdə Cənubi Azərb.-dan gəlmiş ailələrin Qara Keşiş damı adlı yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Rəvayətə görə, oradakı Qarakeşiş damı adlanmış qara daş "Əsli və Kərəm" dastanındakı Əslinin atası Qara Məlikdir. Hazırda kənddəki bulaqlardan biri də Əsli-Kərəm bulağı adlanır. 1936-cı ildə kəndə *V.İ.Leninin* adı verilmişdir. Kəndin adı keçən əsrin sonlarında Qıraqlı kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Lerik *oyk., sadə*. 1. Azərb.-da inzibati r-n. İranla sərhəddə yerləşir. Talış sıra dağlarının ş. yamaclarında və Peştəsər silsiləsinin q. yamaclarında yerləşir. Relyefi dağlıqdır. Səthi dəniz səviyyəsindən 1000-2500 m. arasında yüksəlir (Gömür göy dağı 2496 m., Qızıyurdu zirvəsi 2436 m). Mərkəzi Lerik ştq.-sidir; 2. Lerik r-nunda ştq. Talış dağlarında, Lənkəran çayı hövzəsinin yuxarı hissəsində, dəniz səviyyəsindən 112 m. yüksəklikdə yerləşir. Oykoniimi çəltikçiliklə bağlayıb, talış dilindəki *liq* (lək) sözü ilə, palçıq, torpaq növü ilə bağlı *lik* sözü ilə və ya *leq* etnonimi ilə əlaqələndirirlər. Lakin ehtimal etmək olar ki, bu coğrafi ad dialektlərdə işlənən *ler/lər* (arı beçəsi) və *-ik* (*-lik* şəkl.-sinin qısaldılmış forması) komponentlərindən düzəlib, "arı beçəsi yetişdirilən yer" mənasındadır.

Lerikgüney *or., müir*. Oğuz r-nu ərazisində dağ silsiləsi. Oronim əraziyə gətirilmə ad hesab olunur. Talış Güney də adlandırılır. Güman etmək olar ki, vaxtilə Lerikdən köçüb burada məskunlaşmış ailələr *Lerik* komponentini özləri ilə gətirmiş, dağ silsiləsi də bu adla adlandırılmışdır. Oronim "leriklilərin güneyi" mənasındadır.

Lerisərü *hidr., müir*. Lerik r-nunda çay. Lənkəran çayının sağ qoludur. Hidronim *Lerik* (*oyk.*), talış dilindəki *sər* (baş, yuxarı) və *ru* (çay) sözlərindən ibarət olub, "Lerikin yuxarı tərəfindən axan çay" mənasındadır.

Lev *oyk., sadə*. Kəlbəcər r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Lev çayının sahilində, Burovar silsiləsinin ətəyindədir. Tam adı Levkənddir. Kəndin adı oradakı Lev (və ya Leh) adlı qəd. qalanın adındandır. Qala Tərtər çayının sahilində, sıldırım qaya üstündədir. Bu qayaya Laçınqaya da deyirlər. Xalq arasında qala

Löküm də adlanır. Qalanın adı XII əsrdən məlumdur. Bəzi tədqiqatlara görə, *lev/ləv* fars dilindəki *ləb* sözündən olub “dodaq”, məcazi mənada “dağ çıxıntısı, irəli çıxmış qaya” mənasındadır. İran dillərində bu sözün “kənar, qıraq” mənası da vardır.

Lev hidr., sadə. Kəlbəcər r-nunda çay. Tərtər çayının sol qoludur. Hinal dağının c. yamacından başlanır. Çay eyniadlı yaşayış məntəqəsinin adını daşıyır.

Levanarx/Levonarx b a x: Göyarx.

Leyti oyk., mü. Dəvəçi r-nunun Gəndob i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Oykonim Azərb. dilinin dialektlərindəki *ley* (düzənlik, düzən) və tat dilindəki *di* (kənd) sözlərindən düzəlib, “düzənlikdəki kənd” mənasındadır.

Ləcədi oyk., mü. Dəvəçi r-nunun Kuy-bışevkənd i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Tədqiqatçılara görə, oykonim Cəcədi adının təhrif olunmuş variantıdır və Kəndin adı tat dilindəki *cəcə* (uçurum, dərə) və *di* (kənd) sözlərindən düzəlib, “dərə kəndi” mənasındadır. Kəndin coğrafi mövqeyi onun adına uyğundur. R-nun ərazisində Dərəçay adlanan çay da var. Azərb. dilinin dialektlərində isə “ləc” sözü “bataqlıq” mənasında işlənməkdədir. Güman etmək olar ki, oykonim “bataqlıq yerdə olan kənd” mənasındadır.

Ləcət oyk., sadə. 1. Xaçmaz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Keçmiş adı Ləcətoba olmuşdur. Kənd Qusar r-nundakı Ləcət kəndinə məxsus qışlaq yeri olduğu üçün belə adlandırılmışdı. Sonralar daimi yaşayış məntəqəsinə çevrilən kəndin adındakı ikinci komponent (*oba* sözü) düşmüşdür; 2. Qusar r-nunun Həzrə i.ə.v.-də kənd. Qusar maili düzənliyindədir. Ehtimal etmək olar ki, oykonim *ləc* (bataqlıq) və *ət* (burada “yer, məkan” mənasını bildirir) komponentlərindən düzəlib, “bataqlıq yer” mənasındadır.

Ləj oyk., sadə. Lənkəran r-nunun Haftoni i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi indi qurudulmuş olan bataqlığın yaxınlığında salındığı üçün belə adlandırılmışdır. Azərb. dilinin dialektlərində və talış dilində *ləc/ləj* “bataqlıq” deməkdir.

Lək oyk., sadə. 1. Bərdə r-nunun Qaradəmirçi i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir; 2. Samux r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. R-n mərkəzindən 28 km. şm.-ş.-də, Gəncə-Qazax düzənliyindədir; 3. Ucar r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Tədqiqatçılar bu oykonimi Qafqaz Albaniyasında yaşamış qəd. *leqllək* tayfasının adı ilə əlaqələndirirlər.

Ləkçılpaq oyk., sadə. Göyçay r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Ləkçılpaq variantında da qeydə alınmışdır. Tədqiqatçılara görə, oykonim “meşəsiz ərazidə yerləşən Lək kəndi” mənasındadır. Əslində, *ləkçılpaq* və ya *çılpaqlək* ləklərin bir qolunun adıdır. XIX əsrə aid mənbələrdə qaşqayların tərkibində 100 ailəlik təyyibi-lək adlı bir tayfa haqqında məlumat verilir. Etnonimin birinci komponenti (təyyib) ərəb dilində “bürünmüş, sarınmış” mənasını bildirir. Ləkçılpaq təyyibi-lək adının qarşılığıdır.

Ləkər oyk., sadə. Lerik r-nunun Bürsülüm i.ə.v.-də kənd. Ləkər çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi həmin r-ndakı Şilavar kəndindən ayrılmış ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonimi *ləkər/ləgər* (dağ ətəyində çökəklik) və ya *lüəkər* (yarğanlı yer) sözləri ilə əlaqələndirirlər. Kəndin adı ərazidən axan eyniadlı çayın adındandır.

Ləkərçay hidr., mü. Lerik və Lənkəran r-nları ərazisində çay. Lənkəran çayının sağ qoludur. Mənbəyini Talış silsiləsindən (2000 m. yüksəklikdən) alır. Hidronim Ləmər variantında da qeydə alınmışdır. Tədqiqatçıların bir qismi çayın adını Azərb. dilinin dialektlərindəki *ləkər* (dağ ətəyindəki çökəklik) sözü ilə əlaqələndirib, “çökəklikdən axan çay” kimi izah edirlər. Bəzi tədqiqatçılar isə çayın mənzərəli yerdən axdığı üçün hidronimi Azərb. dilindəki *ləkər* (yaraşlıq, görkəm) sözü ilə bağlayırlar. Əslində, *ləkər/ləgər* sözü *laklar/ləklər* etnoniminin tələffüz formasıdır.

Ləkərqişlaq oyk., mü. Qusar r-nunun Xuray i.ə.v.-də kənd. Yan silsiləsinin ətəyindədir. Kəndin ərazisi keçmişdə mövcud olmuş Ləgər kəndinə aid qışlaq yeri olmuşdur. Sonralar bu kənddən ayrılmış bir qrup ailənin

qışlaq yerində məskunlaşması nəticəsində yaranmış yeni məntəqə Ləgəqışlaq adlandırılmışdır. Oykonim “Ləgər kəndinə məxsus qışlaq” mənasındadır. Tədqiqatçılar *Ləgər* komponentini “laklar” kimi izah edirlər.

Ləkətağ *oyk., mür.* Culfa r-nunun Ərəfsə i.ə.v.-də kənd. Əlincə çayının (Arazın qolu) sahilindədir. Tədqiqatçıların ehtimalına görə, oykonim qəd. *lak* tayfa adı və “yer”, “məkan”, “qol”, “hissə” anlayışı bildiren *tag* sözünün birləşməsindən əmələ gəlmişdir. Mənbələrin məlumatına görə, XIII əsrin ortalarında İrana keçmiş *lak* tayfası uzun müddət orada yaşamış və XIX əsrin əvvəllərində tayfanın bir neçə tirəsi Cənubi Azərb.-nın Xoy əyalətindən Şimali Azərb.-na gəlmiş, o cümlədən Naxçıvanda məskən salmışlar. Əsas məşğuliyyəti maldarlıq və heyvandarlıq olan *ləklər* sonralar oturaqlaşaraq bir neçə yaşayış məntəqəsinin bünövrəsini qoymuşlar.

Ləkətağ *hidr., sadə.* Culfa r-nu ərazisində min. bulaqlar. Əlincə çayının dərəsində, 2230 m. yüksəklikdə yerləşir. 3 əsas bulaqdan ibarətdir. Suyu soyuq, şəffaf, turş və qoxusuzdur. Hidronim ərazidəki eyniadlı yaşayış məntəqəsinin adından yaranmışdır. Ləkətəksu variantında da qeydə alınmışdır.

Ləki *oyk., sadə.* Ağdaş r-nunun eyniadlı qəsəbə i.ə.v.-də ştq. Türyan çayının sahilində, Şirvan düzündədir. Qəsəbə 1938-ci ildə Bakı-Tbilisi d.y.-da Ləki d.y. stansiyası yanında salınmışdır. Oykonim *lak* tayfa adının mənbələrdə qeydə alınmış *legi* formasındandır.

Ləkilərçay *hidr., mür.* Oğuz r-nu ərazisində çay. Hidronim *ləkilər* (etn.) və *çay* (su hövzəsi) komponentlərindən düzəlib, etnotoponimdir.

Ləkin *oyk., düz.* Cəlilabad r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin ətəyindədir. Əsl adı Ləkandır. Oykonim *lak* tayfa adından və cəmlük bildiren *-an* şəklindən ibarət olub, “ləklər” mənasındadır.

Ləkinçay *hidr., mür.* Cəlilabad r-nu ərazisində çay. Hidronim *Ləkin* (oyk.) və *çay* komponentlərindən düzəlib, “Ləkin kəndindən axan çay” mənasındadır.

Ləkit *oyk., düz.* Qax r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Kəndin

ərazisində VI əsrdə tikildiyi müəyyən edilən və hal-hazırda dağınıq halda olan, Qafqaz Albaniyasına aid xristian məbədi – Ləkit məbədi yerləşir. Bəzi tədqiqatçılar bu coğrafi adı Böyük Qafqaz dağlarının c. ətəklərində (əsasən, Samur çayı hövzəsində, o cümlədən Qafqaz Albaniyasında) yaşamış qəd. *leq/lək* tayfasının adı ilə əlaqələndirirlər. *Leqlər* haqqında ilk məlumatı hələ qəd. zamanlardan Strabon, Feofan, Plutarx və b. antik müəlliflər vermişdilər. Orta əsr mənbələrində *leg*, *legi*, *lægz* variantlarında qeydə alınmış bu tayfa bəzi tədqiqatçılara görə, müasir *ləzgilərin* əcdadları olmuşdur. Onların fikrincə, oykonim *leq* etnonimindən və bəzi Dağıstan xalqlarının dillərində məkan bildiren *-it/-id* şəklindən ibarət olub, “leqlərin məskəni” mənasındadır. Azərb.-da *lak* komponentli toponimlərin yayılma arealı çox genişdir. *Lək* etnosu Cənubi Azərb., Türkiyə, Ermənistan ərazisində də yayılmışdır. Bu faktdan çıxış edən tədqiqatçılar oykonimin türkdilli *lak* etnonimindən və qəd. türk dillərində cəmlük bildiren *-it* şəklindən ibarət olub, “ləklər” mənasını bildirdiyini iddia edirlər.

Ləkit *hidr., sadə.* Qax r-nu ərazisində çay. Qapıçayın sol qoludur. Hidronim r-nun ərazisindəki eyniadlı yaşayış məntəqəsinin adından yaranmışdır.

Ləkit Kötüklü *oyk., mür.* Qax r-nunun Ləkit i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Kəndi r-nun ərazisində mövcud olan İngiloy Kötüklü və Gözü Kötüklü kəndlərindən fərqləndirmək məqsədilə, Ləkit i.ə.v.-nə aid olduğu üçün belə adlandırmışlar.

Ləkit Malax *oyk., mür.* Qax r-nunun Ləkit i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz dağlarının ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin 20-ci illərində Cənubi Dağıstanın Saxur mahalından köçüb gəlmiş saxurların Malax adlı yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Ləkit i.ə.v.-nin tərkibində olduğuna və Aşağı Malax kəndindən fərqləndirmək məqsədilə kənd belə adlandırılmışdır.

Lələağacı *oyk., sadə.* Zərdab r-nunun Yarməmmədbağı i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Şirvan düzündədir. Keçmiş adı Qaravəlli olmuşdur. Kəndin q.-indəki əkin sahələrindən biri də Qaravəlli talası adlanır.

Kənd əvvəllər indiki yerindən ş.-də, Kür çayının sahilində Yurd yeri adlanan ərazidə salınmışdı. Yerli əhalinin məlumatına görə, kəndin indiki ərazisi *Lələ* adlı şəxsə məxsus bağ yeri olmuş və Lələ ağaclığı adlanmışdır. Qaravəlli tayfasına mənsub ailələr bu bağın yanında məskunlaşaraq yeni yaşayış məntəqəsini əvvəlcə Qaravəlli, sonralar isə yerin adı ilə Lələağaclığı adlandırmışlar. Bu ad təhrif olunaraq indiki şəklinə düşmüşdür.

Lələbağırılı oyk., düz. Laçın r-nunun Qarabəyli i.ə.v.-də kənd. Məməliçayın (Quruçayın qolu) sahilində, dağətəyi ərazidədir. Yerli əhali arasında Lolabağırılı variantında işlənir. Yerli əhalinin məlumatına görə, kəndi Lələ Bağır adlı şəxs saldığı üçün onun adı ilə adlandırılmışdır. Oykonom *Lələ Bağır* antroponimindən və mənsub. bildirən *-lı* şəkl.-sindən düzəlmişdir.

Lələdulan oyk., mür. Lerik r-nunun Kirəvud i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin yamacındadır. Tədqiqatçıların bir qismi oykonimi *lələ* (tərbiyəçi, dayə; yaşlı kişilərə hörmət mənasında müraciət forması) və *dulan/dolan* (monqol tayfalarından birinin adı) komponentlərinin birləşməsi hesab edərək, yaşayış məntəqəsinin Elxanilər dövründə (XIII-XIV əsrlər) Talış zonasına köçürülmüş monqol tayfalarının məskunlaşması nəticəsində yarandığını söyləyirlər. Bəzi tədqiqatçılar isə oykonimi *Lələdilon* sözünün təhrif forması hesab edir və onu *Lələ* (ş.a.), *di* (kənd) və *lon* (yer) sözlərinin birləşməsi olaraq "Lələyə məxsus kənd yeri" kimi izah edirlər. Qeyd edək ki, *lələ* sözü talış dilində "ata" mənasında da işlənir.

Lələkəpeştə oyk., mür. Astara r-nunun Siyaku i.ə.v.-də kənd. Pensər çayının (Təngərud çayının qolu) sahilində, dağətəyi ərazidədir. XIX əsrin ortalarında cəmi altı evdən ibarət olan yaşayış məntəqəsi Butasar kəndindən ayrılmış ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Tədqiqatçılara görə, oykonim *Lələ* (ş.a.), talış dilindəki *kə* (ev) və *peştə* (təpə) sözlərindən düzəlib, "Lələnin evi olan təpə" mənasındadır. Bəzi tədqiqatçılar isə, kəndin adının talış dilindəki *lələk* (uzun tikanları olan kol bitkisi) və *peştə* (yüksəklik, təpəlik) sözlərindən ibarət olub,

"lələkli təpəlik" mənasını bildirdiyini deyirlər. Burada *-ə* atributivlik əlamətidir.

Lələkəran oyk., mür. Lerik r-nunun Qosmalıyan i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Oykonom *Lələ* (ş.a.), talış dilindəki *kə* (ev) sözlərindən və *-on* cəm şəkl.-sindən ibarət olub, "Lələnin evləri" kimi və yaxud Lələhıran formasında "Lələnin zəmiləri" kimi izah olunur.

Lələli oyk., sadə. Qax r-nunun Zəyəm i.ə.v.-də kənd. Qanıx çayının sahilindədir. Tədqiqatçılara görə, yaşayış məntəqəsi burada ilk dəfə məskən salmış *lələli* nəslinin adını daşıyır. Güman etmək olar ki, bu oykonim ərazidəki Lələpaşa kəndinin adı ilə bir mənbəyəndir. Torpaqqalanın yaxınlığında olan bu kəndin adı XVIII əsrin birinci yarısına aid tarixi hadisələrlə bağlı mənbələrdə qeyd olunmuşdur.

Lələpaşa oyk., sadə. Qax r-nunun Tasmalı i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, kənd türk ordusu sərkərdələrindən birinin adı ilə adlandırılmışdır. Oykonomun Səfəvi Osmanlı müharibələri (1577-90) zamanı Osmanlı ordusuna başçılıq etmiş *Lələ Mustafa Paşanın* adı ilə bağlı olduğu ehtimal edilir. Sonralar oykonimin tərkibindəki Mustafa antroponimi düşmüş və kənd Lələpaşa adlandırılmışdır.

Lələkkar or., mür. Daşkəsən r-nu ərazisində dağ. Şahdağ silsiləsinin şm. yamacında, Daşkəsən şəhərindən ş.-də yerləşir. Hün. 1751 m. Oronim qəd. türk dillərindəki, eyni zamanda Azərb. dilinin dialektlərindəki *ləlik/ləlik* (beşik; yırğalanan) və *kar/qar* (daş; qaya; yüksəklik; dağ) komponentlərindən düzəlib, "beşik dağ, yırğalanan dağ" mənasındadır. Oronim Türkiyədəki Beşiktaş toponiminin sinonimidir.

Ləmə b a x: Ləkərçay.

Lənbəran oyk., mür. Bərdə r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Xaçın çayının sahilində, Qarabağ düzündədir. Mənbələrdə Lənbəran variantında da qeydə alınmışdır. Yaşayış məntəqəsinin adı ilk dəfə XII əsrdə Xaqaninin əsərlərində çəkilir. Bəzi tədqiqatçılar kəndin adını vaxtilə burada inkişaf etmiş baramaçılıqla bağlayırlar. Onların fikrincə, oykonim Çin dilindəki *lan* (yumşalmış,

bişmiş) və sanskrit dillərindəki *barm* (barama) sözlərindən ibarət olub, “yumşalmış, bişirilmiş barama” mənasındadır. Bir qism tədqiqatçılar isə, oykonimi fars dilindəki *ləmbir* (çay vadisi) sözü ilə əlaqələndirir.

Ləngan *oyk., sadə*. Masallı r-nunun Təklə i.ə.v.-də kənd. Biləsuvar çayının sahilində, Lənkəran ovalığındadır. Kəndin əsasını XIX əsrdə Lənkəran qəzasında yaşayan sağolcan, mollahəsənli, xoşçobanlı və ləngan tirələrinə ayrılan təklələrin *ləngan* tirəsinə mənsub ailələr qoyduğu üçün kənd onların adı ilə adlandırılmışdır.

Ləngəbiz *oyk., sadə*. Ağsu r-nunun Qəşəd i.ə.v.-də kənd. Ləngəbiz silsiləsinin ətəyindədir. Kənd ərazidəki eyniadlı dağ silsiləsinin adını daşıyır.

Ləngəbiz *or., mür.* Şirvan düzü ilə Pirsaat çayı arasında dağ silsiləsi. Quşçu və Kolanı palçıq vulkanları, Ağsu aşırımını Ləngəbiz silsiləsindədir. Yerli əhali bu dağlara Qaş dağları da deyir. Ağsu və Şamaxı r-nlarında dağ haçaları olmayan silsilə yalına dağ qaş deyilir. Bir fikrə görə, toponim fars dilindəki *ləng* (dayaz yer, çala, çökək, oyuq, çuxur), -ə (bitişdirici sait) və *biz* (*buz/puz* sözünün təhrif olunmuş variantı olub, “çixıntı” deməkdir) komponentlərindən düzəlib. Başqa bir fikrə görə isə, Ləngəbiz oroniminin tərkibindəki *ləng/ləngər* İran dillərində “ticarət karvanının dincəlmək üçün bir-iki günlüyə dayandığı, ləngidiyi dayanacaq”, *biz* isə “yüksəklik, dağ” mənasındadır. *Biz* sözünün dilimizdə “dik, şiş” mənaları da vardır.

Ləngi *oyk., sadə*. Qusar r-nunun Aşağı Ləgər i.ə.v.-də qəsəbə. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi salındığı ərazinin adını daşıyır. Tədqiqatçıların ehtimalına görə, oykonim İran dillərindəki *ləng* sözündən olub “müvəqqəti dayanacaq” mənasındadır.

Lənkəran *oyk., mür.* 1. Azərb.-nin c.-ş.-ində inzibati r-n. Xəzər dənizinin sahilindədir. Əsasən Lənkəran ovalığında, və qismən Alaşar-Burovar silsiləsinin ətəklərində yerləşir. R-n 1930-cu ildə təşkil edilmişdir. R-nun mərkəzi Lənkəran şəhəridir; 2. Azərb.-da şəhər, eyniadlı r-nun mərkəzi. Lənkəran çayının Xəzər dənizinə töküldüyü yerdə port. Yaşayış məntəqəsinin adı yazılı mənbələrdə

ilk dəfə 1603-cü ildən çəkilir. Lakin bir neçə müəllifin hələ XV-XVI əsrlərdə Lənkəranı və Ləngərgünanı imzası ilə yazıb yaratdıqları elmə məlumdur. Talış hakimi Qaraxanın hakimiyyəti dövründə (1747-86) Talış xanlığının mərkəzi Astaradan Lənkərana köçürülmüşdü. 1813-cü il yanvarın 1-də Rusiya qoşunları buranı tutmuşdu. Qəza mərkəzinə çevrilən Lənkəranda 1897-ci ildə şəhər özünüidarəsi yaradılmışdı. Mənbələrdə Ləngərgünan, Lənggəran, Lanqaran, Lyanqaran kimi qeyd edilən Lənkəran adının etimologiyası haqqında müxtəlif mülahizələr mövcuddur. Bəzi tədqiqatçıların fikrincə, *Lənkəran* fars dilindəki *ləngərkünan* sözündən yaranmış, mənası “lövbər salınan yer, gəmilərin yan aldığı sahil” deməkdir. Oykonim yerli talışların dilində Lankon kimi tələffüz edilir və *Lenəkon* (qamış evlər) və ya *Lonəkon* (yuvaya bənzər evlər) sözlərinin təhrif forması hesab edilir.

Lənkəran *hidr., sadə*. Lerik və Lənkəran r-nları ərazisində çay. Mənbəyini Gömürgöy dağının yamacından (2380 m. yüksəklikdən) alır, Xəzər dənizinə tökülür. Sağ tərəfindən Vəşəri qolunu qəbul etdikdən sonra Lənkəran çayı adlanır. Çayın suyundan suvarma və Lənkəran şəhərinin su təchizatı üçün istifadə edilir. Çay öz adını eyniadlı yaşayış məntəqəsindən almışdır. 1717-ci ildə rus diplomatı Volinski çayın adını Ləngər kimi qeydə almışdır.

Lənkəran ovalığı *or., mür.* Azərb.-in c.-ş.-ində, Xəzər dənizi ilə Talış dağlarının ətəkləri arasında ovalıq. C.-da Astara çayının aşağı axarı yanından ensiz zolaq şəklində başlayıb, şm.-a doğru uzanır və genişlənərək Salyan və Muğan düzlərinə qovuşur. Ovalıq Talış dağlarından axan bir çox çayların gətirdiyi və Xəzər dənizinin çöküntülərindən əmələ gəlmişdir. Okean səviyyəsindən aşağıda yerləşir. Ovalıq ərazidəki eyniadlı şəhərin adını daşıyır.

Ləpəheyranlı *oyk., sadə*. Qubadlı r-nunun Qayalı i.ə.v.-də kənd. Bərgüşad çayının sahilindədir. Oykonim *heyranlı* tayfasının adını əks etdirir. *Heyranlılar* XII-XIII əsrlərdə Ön Asiyada oğuz tayfasından biri olmuşdur. Hazırda Türkiyədə qaraəhməd, ləkli və

saraclı tayfalarını birləşdirən tayfa ittifaqı var. *Ləpəheyranlı* “iç, özək heyranlı” mənasındadır və heyranlı tayfasının bir qolunun adıdır. “Ləpə” sözü dialektlərimizdə “yastı, yumru, dəyirmi, qısaayaqlı” mənalarında da işlənir.

Lərmərud *oyk., sadə.* Lerik r-nunun Nücu i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Tədqiqatçıların bir qismi oykonimi talış dilindəki *ləqmə* (çay sahili yamac) və *rud* (çay) sözlərinin birləşməsi hesab edir, “çay sahili yamacda yerləşən kənd” kimi izah edirlər. Kəndin adının ərazidən axan çayın adından yarandığını ehtimal edən tədqiqatçılar isə hidronimi talış dilindəki *ləm* (dayaz) və *rud* (çay) sözlərindən düzəlib, “dayaz çay” mənasını ifadə etdiyini bildirirlər.

Ləşkər *oyk., sadə.* Gədəbəy r-nunun Kiçik Qaramurad i.ə.v.-də kənd. Orta dağlıq qurşaqdadır. Ləşkər variantında da qeydə alınmışdır. Yaşayış məntəqəsini vaxtilə Qazax mahalından gəlmiş ailələr xalq arasında Ləşkar adlanan yerdə salmışdılar. *Ləşkər* İran dillərində “qoşun, ordu”, “düşərgə” mənalarında işlənir. Yerli əhalinin məlumatına görə, vaxtilə İran şahının qoşunu bir müddət burada düşərgə saldığına görə həmin yerə bu ad verilmişdir.

Ləzgiqar *or., müir.* Şəmkir r-nu ərazisində dağ. Şəmkir çayından sağ tərəfdə yerləşir. Hün. 1460 m. Lizgiqar variantında da qeydə alınmışdır. Oronim *ləzgi* (etn.) və *qar* (burada “daş, qaya”) sözlərindən düzəlib, “ləzgi daşı, ləzgi qayası” mənasındadır.

Ləzgiqaya *or., müir.* Şəki r-nu ərazisində dağ və dağ silsiləsi. Oronim *ləzgi* (etn.) və *qaya* sözlərindən düzəlib. Dağ ləzgilər yaşadığı ərazidə olduğu üçün belə adlandırılmışdır. Tovuz r-nu ərazisində Ləzgi qayası, Kəlbəcər və Göyçay r-nlarında Ləzgi dağı, Daşkəsən r-nunda Ləzgi dərəsi, Ləzgi yaylağı oroqrafik obyektləri qeydə alınmışdır.

Ləzgiqazmalar *hidr., sadə.* Dəvəçi r-nu ərazisində min. bulaq. Hidronim keçən əsrin ortalarında burda mövcud olmuş Ləzgiqazma adlı yaşayış məntəqəsinin adını daşıyır. Oykonim isə *ləzgi* (etn.), *qazma* (ev tipi) sözlərindən və *-lar* kəmiyyət şəkl.-sindən düzəlib, “ləzgilərə məxsus evlər, ləzgi kəndi” mənasındadır.

Ləzgilər *oyk., sadə.* Şəmkir r-nunun Plan-kənd i.ə.v.-də kənd. Dağ ətəyindədir. Oykonim Dağıstanın qəd. xalqlarından biri olub, özlərini *lezqiyar* adlandıran və Azərb.-nin əsasən şm.-ş. zonasında qarışıq halda yaşayan, buradan da ətraf ərazilərə yayılan *ləzgilərin* adı ilə bağlıdır. Balakən r-nunun Katex kəndində Ləzgi obası məhəlləsi İsmayılı r-nunun Balıx kəndində Ləzgi məhəlləsi, Qəbələ r-nunun Zaraqan kəndində Ləzgiuşağı məhəlləsi, Savalan kəndində Ləzgilər məhəlləsi və s. qeydə alınmışdır.

Ləzqisuyu *hidr., müir.* Kəlbəcər r-nu ərazisində çay. Hidronim *Ləzgi* (etnooronim), *su* sözlərindən və *-(y)u* mənsub.şəkl.-sindən düzəlib. Çay mənbəyini ərazidəki Ləzgi dağından aldığı üçün belə adlandırılmışdır.

Ləzir *oyk., sadə.* Yardımlı r-nunun Bərcan i.ə.v.-də kənd. Taladadır. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsi 1918–20-ci illərdə keçmiş binə yerində salınmışdır. Keçən əsrin əvvəllərində Lənkəran qəzasında Ləzran adlı iki kənd və Ləzir adlı bir köçəbə qeydə alınmışdır. Tədqiqatçılara görə, *ləzir* və ya *ləziran* orand tayfasının birinci qoluna məxsus tirənin adıdır.

Ləzran *oyk., sadə.* Cəlilabad r-nunun Cəngan i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi keçən əsrdə Lənkəran r-nu ərazisində mövcud olmuş Ləzran kəndindən ayrılmış ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. *Ləzran* orand tayfasının birinci qoluna aid tirənin adıdır.

Lısoqor *or., müir.* Şuşa r-nu ərazisində, Qarabağ silsiləsində aşırım. Şuşa-Laçın şose yolu bu aşırımdan keçir. Hün. 1800 m. Yaxınlığında Turşsu min. bulağı var. Ədəbiyyatlarda Lısaya qora variantı da işlənir. Oronim rus dilindəki *Lısiy* (kəçəl, çılpaq) və *qora* (dağ) sözlərinin birləşməsindən əmələ gəlib, “kəçəl dağ” və ya “çılpaq dağ” mənasındadır. Əslində bu ad, Keçəltəpə adının rus topoqrafları tərəfindən kalkasıdır.

Licər *or., müir.* Qəbələ r-nu ərazisində dağ. Bum çayından sağ tərəfdə yerləşir. Keçmişdə maldar ellərin yaylaq yeri olmuşdur. Oronim “su kənarı; səfalı, xarici görünüşcə gözəl” mənasındadır.

Liəzi *oyk., müir.* Astara r-nunun Siyaku i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Yerli

əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsi XIX əsrin əvvəllərində salınmışdır. Tədqiqatçıların fikrincə, oykonim talış dilindəki *ləj* sözündən olub, “sucaq yer, sulu torpaq” mənasını bildirir. Əslində, kəndin adı *lü* (talış. “kiçik çay”) və xalq toponimik termini olan *əzi* (özi “dərə”) sözlərindən düzəlib, “çay dərəsi” deməkdir.

Limərd or., mür. Yardımlı r-nunun ərazisində dağ. Talış silsiləsinin zirvəsidir. Hün. 1164 m. Ehtimal etmək olar ki, oronim talış dilindəki *lillü* (dik qaya) və *mard* (qəd. etn.) komponentlərindən düzəlib, “mard qayası” mənasındadır.

Livədirqə oyk., mür. Lerik r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Sorus çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. XIX əsrdə Livə və Livəyə variantlarında qeydə alınmış bu oykonimi “sürüşən, tərənən yer” və ya “yarpaqla dolu yer” kimi izah edirlər. Bəzi tədqiqatçıların ehtimalına görə, Livədirqə adı talış dilindəki *lü* (kiçik çay) -və (birləşdirici şəkl.) və *Dirqə* (qəd. Driq mahalının talış. adı) komponentlərindən düzəlib, “kiçik çay kənarında diriclərin məskəni” mənasını bildirir.

Lizbirt hidr., sadə. 1. Şəki r-nu ərazisində çay; 2. Şərur r-nu ərazisində çay. Cəhri çayının sağ qoludur. Hidronimlər yaxınlıqdakı qalalarla bağlıdır. Belə ki, *liz* (su kənarı) və *birt* (qala) komponentlərindən düzəlmiş bu coğrafi ad “su kənarında qala” və ya “qala suyu” mənasındadır.

Lizə hidr., düz. Qusar r-nu ərazisində çay. Hidronim avar dilindəki “suvarmaq” mənalı *lalaze* sözündən olub çayın təsərrüfatdakı rolunu təyin edir.

Lizgiqar b a x: Ləzgiqar.

Lobir oyk., mür. Astara r-nunun Siyaku i.ə.v.-də kənd. Siyaku çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Kəndin adı Lubər sözünün təhrif olunmuş forması hesab olunur. Oykonim talış dilindəki *lu* (kiçik çay) və *bər* (sahil, kənar) sözlərindən düzəlib, “kiçik çay sahilində kənd” mənasındadır. Bəzi tədqiqatçıların kəndin adını talış. “kəsik sahə, kəsilən yer” kimi də izah edirlər.

Loda oyk., sadə. Lerik r-nunun Tülüconi i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Yerli əhali kəndin adını talış dilindəki *lo* (qarğa) və

daldə (dərə) sözlərindən ibarət “qarğa dərəsi” mənası verən eyniadlı oronimlə bağlayır. Bəzi tədqiqatçılar da bu fikri təsdiq edirlər.

Lomin oyk., sadə. Astara r-nunun Pəlikəş i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Güman etmək olar ki, oykonim Laman etnoniminin təhrif olunmuş formasıdır. *Laman* şahsevən tayfa birliyinə daxil olan tayfalardan birinin adıdır.

Lökbatan hidr., sadə. Abşeron yarımadasında göl. Hidronim obyektin dərinliyini və ya gölün keçilməsi mümkün olub-olmadığını bildirir. Gölün adı onun dərinliyinin *lökün* (yəni dəvənin) boyundan çox olduğunu bildirir. Dəvəçi r-nu ərazisində də Lökbatan nohuru qeydə alınmışdır.

Lökbatan or., sadə. Abşeron yarımadasının c.-q.-ində palçıq vulkanı. Puta d.y. stansiyasından şm.-da, Xəzər dənizi sahilində fəaliyyətdə olan palçıq vulkanıdır. 17 güclü püskürməsi olmuş, sonuncu dəfə 1980-ci ildə püskürmüşdür. Oronim ərazidəki eyniadlı gölün adından yaranmışdır.

Lökbatan oyk., sadə. Bakı şəhəri Qaradağ r-nunda ştq. Qobustandadır. 1932-ci ildən neft mədənlərinin istismarı ilə əlaqədar olaraq neftçilər üçün salınmışdır. Yaşayış məntəqəsi yaxınlığındakı Lökbatan palçıq vulkanının adı ilə adlandırılmışdır.

Lulodərəsi hidr., mür. İsmayilli r-nunda çay. Çay axdığı dərənin adını daşıyır. Hidronim *lolo* (tat. “qaraçı” deməkdir) və *dərə* sözlərindən ibarət olub, “qaraçı dərəsi” mənasındadır.

Lüksemburq oyk., sadə. Samux r-nunun Yenikənd i.ə.v.-də kənd. Ceyrançöldədir. Yaşayış məntəqəsi 1918-20-ci illərdə milli qırğın zamanı Ermənistandan didərgin salınmış azərb. ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Sonralar kəndə beynəlxalq sosial-demokrat hərəkatının fəalı *Roza Lüksemburqun* (1871-1919) soyadı verildi. 1992-ci ildə kənd Qırmızı Samux kəndinə birləşdirildi.

Lüləkəran oyk., mür. Lerik r-nunun Biləbənd i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Kəndin adı talış dilində Lüləkon şəklində tələffüz edilir. Oykonim *lülə* (dar), talış dilindəki *kə* (ev) və *-on* (cəm şəkl.-si) kompo-

nentlərindən düzəlib, “dar evlər” mənasındadır. Bəzi tədqiqatçılar kəndin adını talış dilindəki *lüləkon* (yamacdakı evlər) sözü ilə əlaqələndirirlər.

Lüləsaz *oyk., sadə*. Tərtər r-nunun Maqavuz i.ə.v.-də kənd. XIX əsrin sonu – XX əsrin əvvəllərində İrandan köçüb gəlmiş erməni ailələrinin məskunlaşmasından sonra Akopkomari (Akopun pəyəsi) adlanmışdı. 1992-ci ildə kəndin əvvəlki adı bərpa edildi. Oykonim *lülə* (dar) və *saz* (bataqlıq, qamışlıq) komponentlərindən ibarət olub, “dar qamışlıq” mənasındadır.

Lülpər *or., sadə*. Laçın r-nu ərazisində dağ. Dağın ərazisində keçmiş ibadət yeri olan Lülpər piri (palıd ağaclarından ibarətdir) mövcuddur. Oronimi “şəlalə”, “şiş uclu dağ” kimi izah edirlər.

Lürən *oyk., düz*. Masallı r-nunun Musaküçə i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. XIX əsrin ortalarında 8 evdən ibarət kiçik kənd olmuşdur. Kəndin adı talış dilində Lıron kimi tələffüz edilir. Oykonim talış dilindəki *lır* (palçıq) və *-ən* (məkan bildirən şəkl.) komponentlərindən ibarətdir. Kənd düzən

yerdə yerləşərək ərazisində çoxlu gölməçə olduğuna görə belə adlandırılmışdır.

Lüvəsər *oyk., sadə*. Lənkəran r-nunun Gərgəlan i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidedir. Kənd orada xarabalıqları qalan Lüvəsər qalasının adını daşıyır. Qalanın adı ilk dəfə 1508-ci ilə aid sənəddə çəkilmişdir. Tədqiqatçıların bir qismi qalanın adının talış dilindəki *lü* (kiçik çay) və *sə* (baş) sözlərindən düzəldiyini söyləyirlər. Qala həqiqətən də Lənkəran çayının dağlar arasından düzənə çıxdığı yerdə, çayın sahilindədir. Bəzi tədqiqatçılara görə isə, Lüvəsər sözü, əslində, Lüəsə (keçəl, soyulmuş baş) şəklində olmuşdur. Görünür ki, kəndin yaxınlığında çılpaq dağ olduğu üçün belə adlanmışdır.

Lüyri *or., mür*. Dəvəçi r-nu ərazisində dağ. Ataçayın sol sahilində, Qızılburun d.y. stansiyasından c.-q.-dədir. Hün. 668 m. Əsl adının Lögiri olduğunu söyləyən tədqiqatçılara görə, oronim tat dilindəki *lö* (dodaq, qırağ, kənar) və *giri* (“əyri” sözünün tələffüz forması) sözlərindən düzəlib, “kənarı, qırağı əyri” mənasındadır. Dağ xarici görünüşünə görə belə adlandırılmışdır.

Mm

Maarif oyk., sadə. Gədəbəy r-nunun Slav-yanka i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsini 1930-cu ildə həmin r-nun Söyüdlü kəndindən köçüb gəlmiş ailələr salmışlar. Kənd savadsızlığın ləğvi, maarif və mədəniyyətin yüksəlişi şərəfinə belə adlandırılmışdır.

Macaxı oyk., sadə. İsmayılı r-nunun Tircan i.ə.v.-də kənd. Girdiman çayı sahilində, dağətəyi ərazidədir. Bəzi tədqiqatçılar oykonimi çeçenlərin *miçiqiç* tayfasının, yaxud da *massagetlərin* adı ilə bağlayırlar. Türk dillərində *maçak* “silahlarda dəmir ucluq”, “yararlı, lazımlı” mənalarında da işlənir.

Maçkalaşen b a x: Cütçü.

Madagiz oyk., mü. Tərtər r-nunun Yuxarı Çaylı i.ə.v.-də kənd. Tərtər çayının sahilində, Murovdağ silsiləsinin ətəyindədir. Kəndin adı orta əsrlərdə Xaçın əyalətində mövcud olmuş və xarabalıqları qalmış *Metagis* qalasının adındandır.

Maif oyk., sadə. Şəmkir r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Əsli Maafdır. Ər. *maaf* sözünün hərfi mənası “kənar edilmiş, çıxarılmış, azad” deməkdir. Maaf bir sıra Yaxın Şərq ölkələrində, o cümlədən Azərb.-da mövcud olmuş kəndli kateqoriyası olmuşdur. Xanlıqlar dövründə ölkənin siyasi həyatında mühüm rol oynayan *maaf*lar xanın hərbi dəstələrində xidmət etməli, xanlığın sərhəd r-nlarını basqınlardan qorumalı idilər. Bunun müqabilində onlar hər cür vergi və mükəlləfiyyətdən azad olurdular. Güman etmək olar ki, kənd vaxtilə maafların sərəncamında olduğu üçün belə adlandırılmışdır.

Mağara hidr., sadə. Oğuz r-nu ərazisində çay. Ağçayın qoludur. Yuxarı axarı yaxınlığında qəd. yaşayış məskəni olmuş mağaraya görə belə adlandırılmışdır.

Mağavuz oyk., sadə. Tərtər r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Çardaqlı olmuşdur. Yaşayış məntəqəsini keçmişdə Zəngəzur qəzasında mövcud olmuş Maqavuz kəndindən çıxmış ailələr sal-

dığına görə belə adlandırılmışdır. 1992-ci ildən kəndin adı yenidən Çardaqlı kimi rəsmiləşdirilmişdir. Güman etmək olar ki, Mağavuz oykonimi türk dillərindəki *mağız* sözündən olub, “orta, mərkəz” deməkdir və yaxud *maqov* (etn.) və *uzlus* (qəd. türk dillərində “başlanğıc, kök, nəsil”, həmçinin cəmlik əlaməti) komponentlərindən düzəlib, “maqovlar” mənasındadır.

Mağmurtı or., mü. Tovuz r-nu ərazisində dağ. Əsrik və Zəyəm çaylarının suayrıcında yerləşir. Hün. 1188 m. Yerli məlumatlara görə, oronim “mamırlı dağ” deməkdir. Oronimin tərkibindəki *tı/tu* formantının bəzi türk dillərində “dağ”, “meşə” mənaları vardır. Mağmurtı dağ sahəsi qəd. yaşayış məskəni hesab edilir.

Mahamalar oyk., düz. Balakən r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Kənd XVII əsrdə Dağıstanın Mahama kəndindən çıxmış avaridilli ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Mahamadan çıxmış ailələrin bir hissəsi Balakəndə, digəri isə indiki kəndin ərazisində məskunlaşmışdı. *Mahama* Məhəmməd şəxs adından təhrifdir. Görkəmli kompozitor Müslüm Maqomayevin familiası Mahama antroponiminin fonetik variantından əmələ gəlmişdir.

Mahmudavar oyk., sadə. Masallı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığında. Kənd yerli əhali arasında Məbo adlanır. Tədqiqatçıların fikrincə, kəndin qəd. adı Məbo (Mabo) olmuş, sonralar XI-XII əsrlərdə türkdilli tayfaların bu ərazidə məskunlaşması nəticəsində kənd həmçinin Mahmudavar adı ilə adlanmışdır. Tədqiqatçıların əksəriyyəti *var* ünsürünü tayfa, nəsil, ailəyə aid edirlər. Mahmudavar “Mahmudun ailəsinə mənsub olan, Mahmud tayfasına mənsub olan” mənasındadır. Azərb. ərazisində *var* ünsürü ilə bitən 20-dən çox oykonim mövcuddur.

Mahmudçala hidr., mü. Biləsuvar r-nu ərazisində, Muğan düzünün c.-unda bataqlıq göl. Tədqiqatçıların fikrincə, göl 1896-cı ildə Araz çayı daşan zaman çala-çökəklərə dolaaraq (Ağçala və Cavadçala kiçik gölləri ilə birlikdə) əmələ gəlmişdir. Hazırda kanallardan və Bolqar çayının sularından qidalanır.

Hidronim *Mahmud* (vaxtilə bu ərazidə yerləşmiş Mahmudabad şəhərinin adından) və *çala* komponentlərindən düzəlib, gölün əmələ gəldiyi yerin adını daşıyır.

Mahmudkənd *oyk., mür.* Şərur r-nunun Cəlilkənd i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Kəndin adı "Mahmudun kəndi, Mahmuda məxsus kənd" mənasındadır. Mahmud antroponimi vasitəsilə yaranmış coğrafi adlara Dağıstan ərazisində də rast gəlinir: Mahmudkənd kəndi, Mahmudtataul kanalı.

Mahmudqışlaq *oyk., mür.* Quba r-nunun Zərqova i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Tam adı Molla Mahmudqışlaq olmuş, sonralar dini rütbə bildiren molla sözü oykonimin tərkibindən düşmüşdür. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin ortalarında Əlik kəndindən çıxmış ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. *Molla Mahmud* qışlağın əsasını qoymuş adamın adıdır. Oykonim "Mahmudun qışlağı", "Mahmuda məxsus qışlaq" mənasındadır.

Mahmudlu *oyk., sadə.* 1. Cəbrayıl r-nunun Karxulu i.ə.v.-də kənd. Gəyan çölündədir. *Mahmudlu* tayfasının məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Tədqiqatçıların fikrincə, mahmudlu XVI-XVII əsrlərdə Van gölünün ş.-də yaşamış və sonralar digər tayfalarla qaynayıb qarışaraq Cənubi Qafqazda bir çox yaşayış məskənləri salmış kürddilli tayfanın adıdır. Etnonim bəzi kəndlərin adlarında Kürd Mahmudlu kimi əks olunur; 2. Qubadlı r-nunun Qayalı i.ə.v.-də kənd. Həkəri çayının sahilində, dağlıq ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi *mahmudlu* tayfasının məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır; 3. Şəmkir r-nunun Təzəkənd i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Keçmiş adı Koltəknəli olmuşdur. Yerli əhali arasında daha çox keçmiş adı ilə tanınır. Vaxtilə Oxçu Təknəli kəndindən (hazırda mövcud deyil) ayrılmış ailələr salmışlar. Maldarlıqla məşğul olan təknəlilərin qışlağı burada, yaylağı isə indiki Gədəbəy r-nu ərazisində idi. Kənd allahqulular, qazaxlılar, yekənamazlı, kəlbəlibəy, mahmudlu, məşədiqurbanlı, püştəli, hacıməmmədli adlı bir-birinə yaxın 8 xırda oymaqlardan ibarət idi. Kollektivləşmə illərində bu oymaqlar bir yerə köçürülmüş və kənd Mahmudlu oymağının

adı ilə adlandırılmışdır. Füzuli r-nu ərazisində də mahmudlu etnonimi ilə bağlı üç kənd (Birinci Mahmudlu, İkinci Mahmudlu və Üçüncü Mahmudlu) mövcuddur.

Mahmudoba *oyk., mür.* Şahbuz r-nunun Qarababa i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Oykonim *Mahmud* antroponimi və *oba* coğrafi terminindən ibarət olub, "Mahmuda məxsus oba", "Mahmudun obası" mənasındadır.

Mahrızlı *oyk., sadə.* 1. Ağdam r-nunun Qaradağlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. XIX əsrin əvvəllərində kəndin adı Mafruzlu şəklində qeyd olunmuşdur. Yaşayış məntəqəsi 1820-ci ildə Cənubi Azərb.-nin Mahrızlı kəndindən gəlmiş ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. *Mahrızlı* (əslində *mafruzlu*) orada məskunlaşmış nəslin adıdır; 2. Qubadlı r-nunun Zilanlı i.ə.v.-də kənd. Həkəri çayının sahilindədir. Yaşayış məntəqəsi *mafruzlu* nəslinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Mahtablı *oyk., sadə.* Dəvəçi r-nunun Rəhimli i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Kənd *mahtablı* nəslinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Mahu hidr., sadə. Gədəbəy və Şəmkir r-nları ərazisində çay. Şəmkir çayının sağ qoludur. Yerli əhali arasında Mahısuyu adlanır. Çay başlanğıcını Mahı dağından aldığına görə həmin dağın adını daşıyır. Dağın adı isə *Mahı* antroponimi ilə bağlıdır.

Maxta *oyk., sadə.* Şərur r-nunun Dəmirçi i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Bəzi tədqiqatçılara görə, oykonim Mahdeh sözünün təhrif olunmuş formasıdır. Kəndin adını fars dilindəki *mah* (qala, düşərgə) və *deh* (kənd) sözləri ilə bağlayıb, onu "qala kəndi", yaxud "düşərgə, qədim yaşayış yerində yaranmış kənd" kimi izah edirlər. *Maxta/makta* türk dillərində "üzərində kəlam yazılmış lövhə" mənasında işlənmişdir. Görünür, kəndin adı ərazidəki yazılı daşlarla bağlı yaranmışdır.

Majurtu *or., diiz.* Yevlax r-nu ərazisində dağ. Mingəçevir su anbarından c.-da, Kür çayından sol tərəfdə yerləşir. Hün. 125 m. Ehtimal ki, əslə Majarlıdır. Azərb. dilinin q. qrupu dialektlərində *majar* "çoxküncü", türkdilli xalqların toponimiyasında *majarlık*

“dağların dalğavari zirvəsi” (Altay, Tuva), *majar* “təpəlik yer” mənalarında işlənir. Oronim təsviri toponim olub, coğrafi termindən əmələ gəlmişdir.

Maki or., sadə. Qax r-nu ərazisində dağ. Baş Qafqaz silsiləsinin zirvəsidir. Hün. 3488 m. Oronimin mənası iber-qafqaz dilləri vasitəsi ilə açılır. Bu qrupa mənsub olan saxur dilində *maxi* “təzə köçmüş adamlar tərəfindən salınmış kənd, qəsəbə” deməkdir. Bu ərazidə eyniadlı kəndin mövcud olması bu mülahizənin doğruluğunu təsdiqləyir.

Maqov oyk., sadə. Zaqatala r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qalaçayın sahilində, Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Tam adı Maqovoba olmuşdur. Car kəndinin Maqovuba (*uba* komponenti *oba* sözünün yerli tələffüz formasıdır) adlı məhəlləsindən çıxmış ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Sonralar *oba* komponenti kəndin adının tərkibindən düşmüşdür. Məhəllə isə *maqov* nəslinin adı ilə adlandırılmışdır.

Maqsudkənd oyk., mür. Xaçmaz r-nunun Ləcət i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Oykonim *Maqsud* (ş.a.) və *kənd* coğrafi termindən ibarətdir. Yerli məlumatlara görə, yaşayış məntəqəsini Maqsud adlı şəxs saldığı üçün belə adlandırılmışdır. Oykonimin etnotoponim olması da mümkündür.

Maqsudlu oyk., sadə. Ağdam r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Xaçın çayının sahilində, Qarabağ düzündədir. Yaşayış məntəqəsi *maqsudlu* nəslindən salındığı üçün belə adlandırılmışdır. Kənddə Maqsudlu məhəlləsi adlı mikrotoponim də qeydə alınmışdır.

Malaxlar or., sadə. Qax r-nu ərazisində dağ. İlisu kəndindən c. da yerləşir. Hün. 2199 m. Ehtimal ki, həmin r-nun ərazisində mövcud olmuş Malaxlar kəndinin adı ilə adlandırılmışdır, yəni adın köçürülməsi baş vermişdir. Bu kəndin adı 1917-ci ildə Malıx, 1933-cü ildə Malax variantında qeydə alınmışdır. Güman ki, oykonim Malay etnotoponiminin tələffüz variantıdır. Hazırda Qax r-nunda Aşağı Malax və Ləkit Malax adlı iki kənd mövcuddur.

Malaqal or., sadə. Qazax r-nu ərazisində dağ. Əli-Bayramlı kəndindən c.-ş.-dədir.

Hün. 544 m. Güman etmək olar ki, oronim Azərb.-in bir çox r-nlarında müxtəlif variantlarda qeydə alınmış “isti vaxtda mal-qaranın sərin düşənə kimi saxlandığı kölgəli yer” mənalı *mağal* sözü ilə eyni mənşəlidir.

Malamadin or., mür. Salyan r-nu ərazisində dağ. Pirsaat çayından sağda yerləşir. Hün. 544 m. Oronim *malama* (maldar) və *din* (düşərgə, dayanacaq) sözlərindən düzəlib, “maldarların dayanacaq yeri” mənasındadır.

Malatkeşiş oyk., mür. Zəngilan r-nunun Zəngilan şəhər i.ə.v.-də kənd. Oxçu çayının sahilində, dağətəyindədir. Əsli Malatkeşindir. Oykonim *malat* (maldarlar) və *keşin* (türk dillərində “düşərgə, dayanacaq”) komponentlərindən düzəlib, “maldarların düşərgəsi” mənasındadır.

Malay oyk., sadə. Ağdaş r-nunda iki yaşayış məntəqəsi: 1. Qaradağlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Həmin r-nda qəd. yaşayış məntəqələrindən olan kəndin tam adı 1831-ci il məlumatlarında Malayqumlağı formasında işlənmişdir. Əslində isə Malaylı qumlağı olmalıdır. Oykonim *Malay* və *-lı* (sonralar tələffüz zamanı *-lı* şəki.-si düşmüşdür) komponentlərindən ibarət olub, vaxtilə Nuxa qəzasında maldarlıqla məşğul olmuş elatin adını bildirir. Kənddəki nəsillərdən biri indi də *malaylı* adlanır; 2. Eymur i.ə.v.-də qəsəbə. Kür çayı yaxınlığındadır. Qəsəbə Malay d.y. stansiyasının yanında salındığına görə həmin stansiyanın adını daşıyır. Stansiya isə yaxınlıqdakı Malay kəndinin adı ilə adlandırılmışdır.

Malbinəsi oyk., sadə. Yevlax r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. XX əsrin əvvəllərində kolanı tayfasının əlimədətli obasına mənsub bir qrup ailənin çar hökuməti tərəfindən Malbinəsi adlı yerə köçürülməsi nəticəsində yaranmışdır. Ehtimal etmək olar ki, bu ərazidə yerli əhali tarixən maldarlıqla məşğul olmuşdur. Oykonim “mal-qara saxlanan yer” mənasındadır.

Malgüzə or., mür. Qusar r-nu ərazisində dağ. Tahircağ çayından sol tərəfdədir. Hün. 2430 m. Dağın adı *mal* (mal-qara, qaramal) və türk dillərindəki *güzən* (payız otlağı) sözlərindən ibarət olub, “mal saxlanılan payız otlağı” mənasını bildirir. Sonralar sözün son samiti (*n*) düşmüşdür.

Malxələf oyk., sadə. Laçın r-nunun Mığı-dərə i.ə.v.-də kənd. Dəyirmanyanı suyunun (Həkəri çayının qolu) sahilindədir. Yerli məlumat görə, yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə Cəbrayıl qəzasından olan Kürd Hacı adlı şəxsin oğlu *Xələf* ona məxsus olan *mal binəsinin* ətrafında saldığına görə belə adlandırılmışdır. 1933-cü ildə bu kənd Məlikpəyə adlı icmanın təkibində Malixələf adı ilə qeydə alınmışdır.

Malibəy oyk., sadə. Laçın r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ yaylasındadır. Yaşayış məntəqəsi keçmişdə Malibəyli adlanmışdır. *Malı bəy* kəndin əsasını qoyan təhməzli nəslinə mənsub ailələrin başçısı olmuşdur.

Malibəyli oyk., düz. Şuşa r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarqar çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə sahibkar Malibəyə məxsus ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonim *Malibəy* (ş.a.) və *-li* (mənsub. bildiren şəkl.) komponentlərindən düzəlib, "Malibəyə məxsus kənd" mənasındadır.

Malqamud or., mür. Oğuz r-nu ərazisində dağ. Dağıstanla sərhəddə, Baş Qafqaz silsiləsindədir. Hün. 876 m. Oronim *mal* (dağ beli) və *qamud* (əyri) komponentlərindən düzəlib, "əyri dağ beli" mənasındadır.

Mallı Şıxlı oyk., mür. Göyçay r-nunun Yeniərx i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Keçmiş adı Şıxlı Mallı olmuşdur. Kəndin adı XIX əsrdə Göyçay qəzasında şahsevən tayfa ittifaqına daxil olan 105 ailədən ibarət *şıxlıların* adı ilə bağlıdır. Tədqiqatçıların fikrincə, şıxlı XIX əsrin ortalarında Muğandakı köçəri muğanlı tayfasının 275 şəcərəsindən birinin adıdır. *Mallılar* isə şıxlıların bir qolu idi. Yerli əhəlinin məlumatına görə, kəndin sakinləri qara mal saxladığına görə kənd belə adlandırılmışdır.

Mamaylı oyk., düz. Qəbələ r-nunun Hacallı i.ə.v.-də kənd. Düzyengicə düzənliyindədir. Bəzi tədqiqatlara əsasən, kənd *mamaylı* nəslinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Nəslin adı isə *Mamay* şəxs adından və *-li* mənsub.şək.-sindən ibarət olub, "Mamayın nəslini, mamaygillər" mənasındadır. Digər tədqiqatlara əsasən, Mamay XIV əsrdə

yaşamış tatar xanının adıdır. Azərb.-in və eləcə də digər dövlətlərin toponimiyasında işlək olan *mamay* komponenti Qusar r-nunda Mamaytəpə, Ukraynanın Zaporozje vilayətində Mamayka çayı, Rusiyanın Volqoqrad vilayətində Mamay kurqan, Dağıstanda Mamayqutan kəndi və s. monqol mənşəli layın göstəricisidir.

Mamırlı oyk., düz. Tərtər r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Kənd hazırda iki hissədən ibarətdir. El arasında onlar Aşağı Mamırlı və YuxarıMamırlı kimi tanınır. Yaşayış məntəqəsini elyasdı, lələ məmmədli, şaxverdilər, sadıqlar, şəmmədli adlı nəsillər Mamırlı yer adlanan köhnə yaşayış yerindəki qışlaq yurdunda salmışlar. Oykonim haqqında iki mülahizə mövcuddur: 1. Kəndin yeri vaxtilə meşəlik olmuş və burada *mamır* bitkisi çox imiş. Meşə tamam qırıldıqdan sonra mamır da tələf olmuşdur; 2. Guya kəndin adı *məmur* (yəni dövlət idarələrində çalışan qulluqçu) sözündəndir.

Mamqabinə oyk., mür. Zaqatala r-nunun Əli Bayramlı i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Yerli məlumat görə, yaşayış məntəqəsi Yuxarı Tala kəndindən olan avarların *mamqalar* nəslinə məxsus binəsi əsasında yarandığına görə belə adlanmışdır. Yuxarı Tala kəndində indi də mamqalar adlı tabun yaşayır.

Mamrux oyk., sadə. Zaqatala r-nunun Gözbaraq i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Qulaq Mamrux olmuşdur. Kənd Dağıstanın Korş kəndindən gəlmiş saxur dilli ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonim Dağıstan dillərindəki *ma* (palıd) və *murux* (meşə) sözlərindən düzəlib, "palıd meşəsi" mənasındadır. Görünür, kənd palıd meşəsinin yerində salındığı üçün belə adlandırılmışdır.

Mamulğan oyk., mür. Yardımlı r-nunun Şiləvəngə i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyində, çökəklikdədir. Kəndin adı, mövcud tədqiqatlara əsasən, talış dilində "əmiyə məxsus torpaqlar" mənasındadır.

Mamusta oyk., mür. Lənkəran r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Kəndin adı talış. Mamüstə şəklində tələffüz edilir. Oykonim *Mamü* (əmi) və *stə*

(yanmış) sözlərindən ibarət olub, “əmi yanan”, yaxud “əmi yandıran” mənalarını ifadə edir. Ehtimal ki, kənd salındığı ərazinin adı ilə adlandırılmışdır. Digər mülahizəyə görə, Mamüstə talış dilindəki *Mamu usto* (usta əmi) sözündən yaranmışdır.

Manafoba *oyk.*, *mür.* Xaçmaz r-nunun Qusarçay i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Oykonim *Manaf* (ş.a.) və *oba* (coğrafi termin) komponentlərindən ibarət olub, “Manafa məxsus oba, Manafın obası” mənasındadır. Yaşayış məntəqəsi Qrız kəndinin sakini Manaf adlı şəxsin keçmiş oba yerində salındığı üçün belə adlandırılmışdır.

Manarax *or.*, *mür.* Zəngilan r-nu ərazisində dağ. Oronim türk dillərindəki *man* (ətraf, əhatə, dairə, yan) və *Araq* (hidr., Kəlbəcər r-nundan axan çayın adı) komponentlərindən düzəlib, “Araq çayının yanında, yaxınlığında, ətrafında olan dağ” mənasındadır.

Manaşid b a x: Mənəşli.

Mandılı *oyk.*, *düz.* Füzuli r-nunun Pirəhmədli i.ə.v.-də kənd. Qozluçayın sahilində, dağətəyi düzənlikdədir. *Manda* Azərb. dilinin c.-q. dialektlərində yeməli ot adıdır, *-lı* isə mənsub.şək.-sidir. Türk dillərində *mandal* *mandı/mantı* sözü “cəfəri”; “dördnala çapmaq”; “qiymətli Çin ipəyi”; “sakit”; “enli alın” və s. mənalarda da işlənmişdir. Kəndin digər adı Əlihüseynuşağı olmuşdur.

Mangəranbaşı *or.*, *mür.* Yardımlı r-nu ərazisində dağ. Oronim *man* (ərazi; ətraf), *kəran* (evlər; kənd), baş (üst, zirvə) sözlərindən və *-ı* mənsub.şək.-sindən düzəlib, “evlər olan ərazinin üstü”, “kəndin yuxarı başı” mənasındadır.

Maniklu *oyk.*, *düz.* Ağdam r-nunun Canyataq i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Kəndin adı *Manik* çayının adından və *-lu* mənsub.şək.-sindən ibarətdir. Digər adı Adıgözəlbəylidir. Kənd vaxtilə Qarabağ xanları nəslindən olan, “Qarabağname” əsərinin müəllifi Mirzə Adıgözəlbəyə (1780-1848) mənsub olduğu üçün belə adlanırdı. Manik Ural toponimiyasında “kiçik çay” mənasında işlənən *manya* sözü ilə bağlıdır. Oykonim “ərazisindən kiçik çay axan” mənasındadır. 1991-ci ildən kəndin adı Məlikli kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Manyuq *hidr.*, *sada.* Yardımlı r-nu ərazisində çay. Hidronim Ağdam r-nundakı Manik çayının adı ilə eynimənşəli olub, “kiçik çay” mənasındadır.

Maraxatun *or.*, *mür.* Xocavənd r-nu ərazisində dağ. Güman etmək olar ki, oronim ərəb dilindəki *maral/məra* (“otlaq”, “örüş”) və Azərb. (türk) mənşəli *xatun* (“xanım” mənasında) sözlərindən ibarətdir, “xatunun örüş yeri” mənasındadır.

Maraldağ *or.*, *mür.* Tovuz r-nu ərazisində dağ. Zəyəm çayının orta axınından sağdadır. Hün. 2040 m. “Maral olan yer, maral dağı” mənasındadır. Güman edilir ki, dağın adı oradakı Maral piri adlanan daş yığını ilə bağlı yaranmışdır. Kəlbəcər r-nu ərazisində də eyniadlı dağ, Ermənistanın Mehri r-nunda isə eyniadlı kənd qeydə alınmışdır.

Maralgöl *hidr.*, *mür.* Xanlar r-nu ərazisində, Murovdağ silsiləsinin şm. yamacında göl. Göygöldən c.-dadır. Hidronim *Maral* (zoonim) və *göl* coğrafi terminindən ibarətdir. 1139-cu il sentyabrın 30-da baş vermiş zəlzələ zamanı Kəpəz dağının bir hissəsinin uçaraq Ağsu çayının qarşısını kəsməsi nəticəsində əmələ gəlmişdir. Gölün adı burada vaxtilə çoxlu maral yaşaması ilə əlaqədar yaranmışdır. Xalq etimologiyasına əsasən, göl maral kimi füsunkar gözəlliyə malik olduğuna görə belə adlandırılmışdır.

Maralıq *oyk.*, *düz.* Şahbuz r-nunun Sələsuz i.ə.v.-də kənd. Düzənlik sahəyədir. Oykonim ərəb dilindəki *məra* (otlaq, örüş) sözündən və *-lıq* yer, məkan bildirən şək.-dən ibarət olub, “örüş yeri, otlaq yeri” mənasındadır. Kəndin adı 2003-cü ildən Mirəlik kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Marallıdağ *or.*, *mür.* Abşeron r-nu ərazisində dağ. Oronim *maral* (zoonim), *-lı* (aidlik, mənsub. bildirən şək.) və *dağ* (coğrafi termin) komponentlərindən ibarət olub, “ərazisində maral olan dağ” mənasındadır.

Maralyan *oyk.*, *düz.* Cəbrayıl r-nunun Karxulu i.ə.v.-də kənd və d.y. stansiyası. Qarabağ düzündədir. Keçmiş ədəbiyyatlarda Maralian variantında qeydə alınmışdır. Oykonim *məra* (örüş) sözündən və *-li* mənsub., *-an* məkan bildirən şək.-lərdən düzəlib, “örüşü olan yer” mənasındadır. Hazırda kənd

Aşağı Maralyan və Yuxarı Maralyan adlı iki hissədən ibarətdir.

Maralyansarov oyk., mür. 1. Tərtər r-nunun Şıxarx i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. İncilabaqədərki ədəbiyyatlarda Sarov Maralian kimi də qeydə alınmışdır. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə gəlmə erməni ailələrinin Sarov kəndinə məxsus Maralyan adlı torpaq sahəsində məskunlaşdığı üçün belə adlanmışdır. Sarov kəndinin adı isə XIX əsrin əvvəllərində Cənubi Azərb.-nin Sərab mahalından köçüb gəlmiş azərb. ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır; 2. Tərtər r-nunun Bəyimsarov i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Yaşayış məntəqəsini həmin r-ndakı Maralyansarov kəndindən gəlmiş ailələr onlara məxsus yurd yerində saldığı üçün belə adlanmışdır.

Maravtaçay hidr., mür. Ağsu r-nu ərazisində çay. Hidronim *maravtal/maravla/maravli* (kiçik arxlara, qollara ayrılmış) və *çay* komponentlərindən düzəlib, "kiçik qollara ayrılmış çay" mənasındadır.

Marayurd or., mür. Yardımlı r-nu ərazisində dağ. Dağın adı *məra* (ər. "otlaq", "örüş") və *yurd* sözlərindən ibarət olub, "otlaq (örüş) yurdu" və ya "yurda məxsus örüş yeri" mənasındadır.

Marçala hidr., mür. İmişli r-nu ərazisində göl. Hidronim *mar* (dayaz göl, bataqlıq göl, şoran) və *çala* (çökək, çuxur, gölməçə) komponentlərindən düzəlib, "kiçik göl, bataqlıq" mənasındadır.

Mardakert b a x: Ağdərə.

Marışlı oyk., sadə. Salyan r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir. Kəndin adı qəd. türk tayfası *maraşların* adı ilə bağlıdır. Bəzi tədqiqatlara əsasən, XII-XIII əsrlərdə Ön Asiyada yaşayan oğuz tayfaları içərisində *maraşlı* tayfası da vardı. Görünür, tayfanın adı Türkiyə ərazisindəki qəd. Maraş əyalətinin adı ilə bağlıdır.

Marksovka oyk., düz. Ağstafa r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Keçmiş adı Yelizavetinski olmuşdur. 1907-ci ildə salınmış və Rusiya imperatoru I Aleksandrın arvadı Yelizavetanın adı ilə adlandırılmışdı. 1920-ci illərdə *K. Marksın* adı verilmişdir. 1992-ci ildən yaşayış məntəqəsi Xətai adı ilə rəsmiləşdirilmişdir.

Markuşin or., sadə. Xocavənd r-nu ərazisində dağ. Oronim türk dillərindəki *mar* (təpə) və *keşin* (düşərgə, dayanacaq) komponentlərindən düzəlib, "düşərgə, dayanacaq olan təpə" mənasındadır.

Marsan oyk., mür. Qax r-nunun Turaclı i.ə.v.-də kənd. Qapıçayın sahilində, Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. XIX əsrin əvvəllərində Cınıx kənd icmasına daxil olan üç kiçik məntəqədən (Zələpaşa, Şudulu və Marsan) biridir. Ehtimal etmək olar ki, Marsan türk dillərindəki *mar* (təpə) və *sın* ("yer", "ölkə", "sıra dağlar" mənalarında) sözlərindən ibarət olub, "təpəlik", "təpəli yer" mənasındadır.

Marso oyk., sadə. Lənkəran r-nunda kənd. Xəzər dənizi sahilindədir. Yaşayış məntəqəsi 1960-cı illərdə salınmışdır. Bəzi tədqiqatlara görə oykonim fars dillərindəki *mersa* "liman, port, gəmilərin dayanacaq yeri" mənasında işlənən sözlə bağlıdır. Ərəb dilində *marso* sözü "körpü (gəmilərin yan alması üçün)" mənası daşıyır. Eyni zamanda oykonimi bəzi tədqiqatçılar rus dilindəki *mors* sözünün yerli tələffüz forması hesab edirlər. Bu ərazi keçmişdə Murdov (talış. "ölü, zıqlı su") adlanırdı. Murdar variantında da qeydə alınmışdır. Zənnimizcə, oykonimin mənası fars dilindəki izaha əsasən açıqlanır.

Martunaşen b a x: Qarabulaq.

Martuni b a x: Xocavənd.

Martuni b a x: Günəşli (Şəmkir).

Maryana oyk., düz. Xaçmaz r-nunun Müqtədir i.ə.v.-də qəsəbə. Xəzər dənizi sahilindədir. 7 №-li balıq vətəgəsi yanında salınmışdır. 1965-ci ildən Maryan adlanır. Ehtimal ki, oykonim monqol-buryat dillərindəki *maryan* sözündən olub, "ala-bulla, rəngbərəng, zolaqlı, zol-zol" mənasındadır. Buryatıyada da Maryan adlı toponim mövcuddur. Bəzi tədqiqatlara əsasən, toponimiyada işlənən *maryan* komponenti dəyişkən, bir-birini əvəzədən rəngbərəng relyefə işarədir. Bəzi türkdilli xalqların toponimiyasında isə *maryan* coğrafi termin kimi "gün döyən", "güney" mənalarında işlənir.

Marzasə oyk., mür. Astara r-nunun Siyaku i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin əvvəllərində salın-

mışdır. Oykonimin tərkibindəki *marz* komponenti talış dilində “çəltik əkilən sahənin ləklərə bölünmüş hissələri arasındakı sərhəd, mərz” deməkdir, *sə* isə talış dilində “baş” mənasındadır (burada *-a* yiyəlik, mənsub. bildirir). Beləliklə, Marzasə “mərzin başı, üstü” deməkdir. Yaşayış məntəqəsi salındığı ərazinin adı ilə adlandırılmışdır.

Marziki oyk., düz. Yevlax r-nunun Havarlı i.ə.v.-də kənd. Düzenlikdədir. Yerli dialektde Marzığı kimi tələffüz olunur. Bəzi tədqiqatçılara görə, oykonim fars dilindəki *mərzək* (bataqlıq) sözündən və *-i* şəkl. *-sindən* ibarət olub, “bataqlıq” mənasındadır. Kənd X əsrin əvvəllərində Şəki-Zaqatala zonasında yaşayan bir qrup qaraqoyunlu ailəsinin Marziki adlı köhnə kənd yerində məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. 2002-ci ildən kəndin adı Marzılı kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Masallı oyk., düz. 1. Azərb.-in c.-ş.-ində inzibati r-n. Ş.-dən Xəzər dənizinə qovuşur. Çox hissəsi Lənkəran ovalığında yerləşir. C.-q.-dən r-nun ərazisində Alaşar-Burovar sıra dağlarının yamacları və ətəkləri daxil olur (Tambinau dağı 828 m., Rişov dağı 789 m). İsti mineral bulaqları var. R-nun ərazisindən Viləş çayı axıb Kiçik Qızılağac körfəzinə tökülür; 2. Şəhər, eyniadlı r-nun mərkəzi. Viləş çayının sahilində, Lənkəran ovalığındadır. Oykonim *Masal* (toponim) və *-lı* aidlik, mənsubluq bildirən şəkl. *-dən* düzəlib. Yaşayış məntəqəsini Cənubi Azərb.-nin Masal mahalından gəlmiş ailələr salmışlar. Oykonim “Masaldan olanlar, Masaldan gələnlər, masallılar” mənasındadır; 3. Masallı r-nunda qəsəbə; d.y. stansiyası yanında salındığına görə 1966-cı ildə yaşayış məntəqəsinə Masallı adı verilmişdir. D.y. stansiyası isə Masallı şəhərinin adını daşıyır.

Masazır oyk., düz. Abşeron r-nunda kənd. Abşeron yarımadasındadır. Əsl adı Masızardır. Oykonim fars dilindəki *masse* (qum) sözündən və məkan bildirən *-zar* şəkl. *-sindən* (müqayisə et: lələzar, çəmənzar və s.) ibarət olub, “qumlaq, qum olan yer” mənasındadır. Mənbələrdə oykonimin Musazır, Musadır, Mostazxir yazılı variantlarına da rast gəlinir. Yerli əhali kəndin adını Məstanzor şəxs adı ilə bağlayır.

Masazır hidr., sadə. Abşeron yarımadasında, Abşeron r-nu ərazisində axarsız şor göl. Novxanı və Masazır kəndləri arasında yerləşir. Sahəsi 8 kv. km.-ə qədərdir. Əsasən yağış suyu və yeraltı sularla qidalanır. Göldə duz yatağı var. Gölün adı eyniadlı kəndin adından yaranmışdır.

Masxit or., sadə. Gədəbəy r-nu ərazisində dağ. Gədəbəy qəsəbəsindən şm.-dadır. Hün. 2003 m. Oronim *mass/maz* (toponimiyada “dağ çıxıntısı, dil” mənalarında işlənir) və *xit/xut* (qaya, rif) komponentlərindən düzəlib, “çixıntısı olan qaya” mənasındadır.

Maskatar düzü or., mür. Xəzər dənizi sahilində düz. Xaçmaz və Qusar r-nları arasındadır. Ehtimal olunur ki, eramızın əvvəllərində Qafqaz Albaniyasının şm.-ş.-ində (indiki Dərbənd-Beşbarmaq zonası) məskunlaşmış *maskut* (masqat, massaget) tayfasının adından və cəmlik bildirən *-ar* şəkl. *-sindən* ibarət olub, “maskutlar” mənasındadır.

Masqarabinə oyk., mür. Zaqatala r-nunun Əli Bayramlı i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Keçmiş adı Günəşbinə olmuşdur. Yerli məlumata görə, yaşayış məntəqəsi Aşağı Tala kəndindən avarların *masqaralı* tabununa (nəslinə) məxsus binə əsasında yarandığına görə belə adlanmışdır. Aşağı Tala kəndindən indi də masqaralı nəslə yaşayır.

Masqarabinə hidr., sadə. Zaqatala r-nu ərazisində çay. Qaraçayın qoludur. Çay adını ərazisindən axdığı kəndin adından almışdır.

Masnis or., mür. Ordubad r-nu ərazisində dağ. Parağa kəndindən ş.-dədir. Hün. 2081 m. Ehtimala görə, oronim fars dilindəki *maz* (böyük) və *naus* (məbəd) sözlərindən ibarətdir. Masnis yerli tələffüzdə təhrif olunmuş formadır Dağın adı “böyük məbəd” mənasındadır və qədimdə bu ərazidə mövcud olmuş məbədin adı ilə adlanmışdır.

Mastail oyk., mür. Lerik r-nunun Livədirgə i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Oykonim talış. Mastəyl adlanır. Kəndin adı talış dilindəki *most* (qatıq) və *əyl* (Əli adının yerli tələffüz formasıdır) sözlərindən düzəlib, “qatıq satan Əli, qatıqçı Əli” mənasındadır. Həqiqətən də Əli adlı bir nəfər vaxtilə uzun müddət həmin kənddə qatıq satmaqla məşğul olmuşdur. Digər mülahizələrə görə, bu oyko-

nim talış dilindəki *mıstəyl* sözündən olub, “mis filizinin çıxdığı yer” deməkdir.

Mastırqadağ *or.*, *mür.* Quba r-nu ərazisində dağ. Oronim türk dillərindəki *mastara* (künyə, künc, bucaq, bənd) və *dağ* komponentlərindən düzəlib, “bucaq şəkilli dağ” mənasındadır.

Maşadqanlı *oyk.*, Ağsu r-nunun Ərəbuşağı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Keçmiş adları Gorus Aratkənd, Birinci Aratkənd olmuşdur. 1992-ci ildən Maşadqanlı kimi rəsmiləşdirilmişdir. Oykonimin nəsil adı ilə bağlı yaranması güman edilir.

Maşanlı *oyk.*, *sadə.* Cəbrayıl r-nunun Soltanlı i.ə.v.-də kənd. Arazın sahilindədir. Araz Maşanlı da adlanır. Yaşayış məntəqəsini həmin r-ndakı Dağ Maşanlı kəndindən köçmüş ailələr Araz çayı sahilində saldıqına görə belə adlandırılmışdır. Oykonim *maşanlı* nəslinin adını daşıyır.

Maşxan *oyk.*, *mür.* Astara r-nunun Təngərud i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Ehtimal olunur ki, oykonim talış dilinə mənsubdur, Maxşeyxan adının təhrif olunmuş formasıdır. Kəndin adı talış dilindəki *max* (dayanacaq, düşərgə), *şeyx* (dini rütbə) və *-an* (İran dillərində məkan bildirən şəkl.) komponentlərindən ibarət olub, “şeyxlərin məkanı və ya dayanacağı” mənasındadır. Kənddə Şeyx Sultan Əhməd türbəsi (1491-1492) mövcuddur.

Maşıoba *oyk.*, *mür.* Xaçmaz r-nunun Qımılqışlaq i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Bir mülahizəyə görə, yaşayış məntəqəsinin adı əslində Meşəoba olub, “meşədə yerləşən oba”, “meşədəki oba” mənasındadır. Oykonimin *Maşı* antroponimindən və *oba* coğrafi terminindən ibarət olması da ehtimal edilir.

Maşlıq *oyk.*, *sadə.* Cəlilabad r-nunda kənd. Lənkəran ovalığındadır. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə müxtəlif kəndlərdən çıxmış ailələrin Maşlıq adlı yerdə (Azərbaycan dilində *maş* – paxlalı bitki, lobyanın bir növü) məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonim “maş əkilən yer” mənasındadır.

Maşağa *oyk.*, *sadə.* Bakı şəhəri, Sabunçu r-nunda ştq. Abşeron yarımadasındadır. Oykonimin eramızın əvvəllərində Alba-

niyanın (Qafqaz) şm.-ş.-ində yaşamış *massaget/maskut/maskat* tayfasının adından olması ehtimal edilir. Bu coğrafi ad ərəbdilli mənbələrdə Masqotar, 1414-15-ci ilə aid kitabədə Maşqada, 1732-ci ilə aid məlumatda Mustaka formasında işlənmişdir. Eyni zamanda, Mastırqa dağının adı (Masqatarqa), Musqut və Musqur toponimləri (Samur-Vəlvələçay ərazisində) və Maşağa oykonimi (Abşeron yarımadası) göstərir ki, *masqut* və *massaget* etnonimləri *masaqat* və *masaqut* sözlərinin fonetik variantlarıdır və müəyyən etnik birliyin adıdır. Güman edilir ki, *masqut* tayfaları irandilli tayfalar olaraq hələ antik dövrlərdən qeyd olunmuş ərazidə yaşamış və VIII-X əsrlərdən başlayaraq Şimal-Şərqi Azərbaycanın irandilli tatarlarının mühitində assimilyasiyaya uğramışdır. Bu faktın doğruluğuna sübut kimi Maşağa qəsəbəsinin əhalisinin son dövrlərə qədər tat dilində danışdığını göstərmək olar. Oykonim XIX əsrin ortalarından Maşağa formasında işlənir. Toponimiyada Maşağa oykonimi məzdəkilərlə də əlaqələndirilir.

Matsex *hidr.*, *mür.* Zaqatala r-nu ərazisində çay. Katex çayından ayrılaraq sol tərəfdən Qanıx çayına tökülür. Matsex kəndində çayın üzərində SES qurulmuşdur. *Masex* variantında da qeydə alınmışdır. Bəzi tədqiqatçılara görə, çayın adı udin dilindəki *matsi* (ağ) və *xe* (su, çay) sözlərindən ibarət olub, “ağ su, ağ çay” mənasındadır.

Matsex *oyk.*, *mür.* Zaqatala r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Kəndin adı Matsex çayının adının köçürülməsi nəticəsində yaranmışdır. 2001-ci ildən kəndin adı Mazı kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Matur *or.*, *sadə.* İsmayıllı r-nu ərazisində dağ. Pirsaat çayının sağ sahilindədir. Hün. 2240 m. Dağlıq Altayda türkdilli şor tayfasına mənsub ailələrin yaşadığı Matur adlı bir kənd də vardır. Bəzi tədqiqatçılar oronimi türk dillərində “gözəl görünüşlü, bəzəkli” mənasında işlədilən *matur* sözü ilə əlaqələndirib, dağın bitki örtüyü ilə zəngin və mənzərəli olduğuna görə belə adlandırıldığını göstərirlər.

Mavas *oyk.*, *sadə.* Xocavənd r-nunun Qırmızı Bazar i.ə.v.-də kənd. Köndələnçayın sahilindədir. Türk dillərində *mavas* “mavi

gözlü, sarışın” mənasında işlənir. Oykonimin etnotoponim olması ehtimal edilir.

Mayak oyk., sadə. Beyləqan r-nunda qəsəbə. Mil düzündədir. Yaşayış məntəqəsi 5 №-li pambıqçılıq sovxozunun inzibati binasının yanında salınmışdır. Rəmzi olaraq belə adlandırılmışdır. Bəzi tədqiqatlara əsasən, “mayak” rus mənşəli söz olaraq, aşağıdakı mənələrdə işlənir: 1) dəniz fənəri; 2) məşəl; 3) işarə. Digər tədqiqatçılar bu sözü türk mənşəli hesab edirlər və onun türkmən dilində “mayak”, “bayraq”, türk dilində “bayraq” mənalarını qeyd edirlər. *Mayak* sözü nəinki Azərb.-in, həmçinin müxtəlif xarici ölkələrin toponimiyasında da olduqca işləkdir, məs.: Mayak dağı (Belorus), Mayak dağı (Şərqi Sayan), Mayak dağı belı (Kamçatsk vilayəti). Toponimiyada *mayak* sözü əksər hallarda simvolik mənə daşıyır, yəni bu ad elə kəndlərə verilir ki, onların əhalisi kənd təsərrüfatı sahəsində böyük nailiyyətlər əldə etmiş olsun, məs.: Mayak kəndi (Azərb.), Mayak kəndi (Belorus), Mayak kəndi (Rusiya, Vladimir vilayəti).

Mayis oyk., sadə. Laçın r-nunun Hocas i.ə.v.-də kənd. Hocas çayı yaxınlığında, Qarabağ yaylasındadır. Yerli tələffüzü Mayıdır. Keçmiş adı Qızxanımatoyolan olmuşdur. Yaşayış məntəqəsini Qarıqışlaq kəndindən ayrılmış ailələr Qızxanımatoyolan adlı binə yerində salmış və inqilabdan əvvəlki ədəbiyyatlara da bu adla düşmüşdür. 1930-cu illərdə burada *Pervomaysk* kolxozu təşkil olunmuş və kənd də Maysk adlandırılmışdır. Sonralar oykonim təhrif edilərək, Mayis şəklinə düşmüşdür. Yaşayış məntəqəsi 1 May bayramının adı ilə bağlıdır.

Mazamlı oyk., sadə. Qazax r-nunun Əskipara i.ə.v.-də kənd. Coğaz çayının sahilindədir. Keçmiş adı Məzəm olmuşdur və yerli əhalinin dilində oykonim bu gün də belə səslənir. Yerli məlumata görə, kəndin adı Məzəm adlı şəxslə bağlıdır. Əslində, oykonim dialektlərimizdə “gün düşən”, “gün döyən” mənələrində işlənən *məz* kökündən və *-əm* sözdüzəldici şəkl. *-sindən* ibarət olub, “güney” mənasındadır.

Mazarçay hidr., müir. Xaçmaz r-nu ərazisində çay. Güman edilir ki, bu təsviri hidro-

nimdir, yeni çayın suyu həmişə nisbətən sakit olduğundan ona belə ad verilmişdir. Mazarçay-Məzarçay coğrafi adının yerli tələffüz formasıdır. Ə > a əvəzlənməsi Azərb. dilinin şm.-ş. qrupu dialekt və şivələri üçün səciyyəvidir. *Məzar* sözü eyni zamanda Azərb. dilinin dialektlərində, xüsusilə Quba r-nunda “iki qonşu yer arasındakı sərhədə, çəpərə” deyilir. Ehtimal etmək olar ki, çay iki qonşu sahənin və ya kəndin arasından axdığı üçün belə adlandırılmışdır.

Mazım hidr., sadə. Azərb.-nin Balakən r-nu ərazisində və Gürcüstanın ərazisində çay. Qanıx (Alazan) çayının qoludur. Mənbəyini Mxol Rosso dağının yamacından (2300 m. yüksəklikdən) alır. Üzərində SES qurulmuşdur. Bu çayın adı qəd. gürcü mənbələrində *Matsis tsxalı* formasında qeyd olunmuşdur. Udinlər bu çayı Matsixe adlandırırlar. Tədqiqatçıların fikrincə, yerli azərb. bu hidronimi Mazım kimi tələffüz etmişlər. Hidronim udin dilindəki *matsı* (ağ) və *xə* (çay) sözlərindən ibarət olub, “ağ çay” mənasındadır.

Mazımçay oyk., müir. Balakən r-nunun Qullar i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Yaşayış məntəqəsi coğrafi mövqeyinə görə, yəni Mazım çayının sahilində yerləşdiyinə görə onun adı ilə adlanmışdır.

Mazımqarışan oyk., müir. Balakən r-nunun Tülü i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Oykonim *Mazım* (hidr.) və *qarışan* (*qarışmaq* felinin feli sifət forması) komponentlərindən düzəlib. Yaşayış məntəqəsi Masım çayının Balakən çayına qarışdığı ərazidə yerləşdiyi üçün belə adlandırılmışdır.

Mazımüstü oyk., müir. Balakən r-nunun Tülü i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Oykonim *Mazım* (hidr.) və *üstü* sözlərindən ibarət olub, “Mazım çayının üstündə yerləşən kənd” mənasındadır. Kənd coğrafi mövqeyinə görə belə adlandırılmışdır.

Mazutlu oyk., düz. Laçın r-nunun Mığıdərə i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Yerli tələffüzü Məzitti formasındadır. XIX əsrin ortalarında xocamusaxlı (əslində, xocaəbuisahaqlı) tayfasına mənsub ailələrin Mazutlu adlı qışlaq yerində məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Güman

etmək olar ki, qışlağın adı *Məzit* (ş.a.) və *-li* (mənsub. bildirir) komponentlərindən düzəlib, şəxsi mülkiyyətlə bağlı yaranmışdır. I Şah Abbasın vəzirlərindən birinin adı da Mazutbəy olmuşdur. Başqırdıstan Respublikasında isə Məzit adlı kənd mövcuddur.

Meçidməhlə *oyk., mür.* Astara r-nunun Supəribəğ i.ə.v.-də kənd. Astara çayının sahilindədir. Meçidməhlə-Məscidməhəllə sözü-nün təhrif olunmuş formasıdır. Kəndin adı "Məscidi olan məhəllə" mənasındadır. Oykonim sonralar təhrif olunaraq Məcidməhlə şəklinə də düşmüşdür.

Meçidoba *oyk., mür.* Xaçmaz r-nunun Uzunoba i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığında. Yaşayış məntəqəsi Quba r-nu Qız kəndinin sakini Məcid adlı şəxsə məxsus keçmiş oba yerində salınmışdır. Oykonim "Məcidin obası, Məcidə məxsus oba" mənasındadır.

Mehdiabad *oyk., mür.* Abşeron r-nunda qəsəbə. Abşeron yarımadasındadır. Yaşayış məntəqəsi 1956-cı ildə üzümçülük sovxozunun malikanəsi yanında salınmışdır. 1966-cı ildən qəsəbə məşhur partizan, Sovet İttifaqı Qəhrəmanı Mehdi Hüseynzadənin xatirəsinə Mehdiabad (Mehdinin kəndi) adlandırılmışdır. Qəsəbədə, əsasən, 1970-80-ci illərdə Ermənistandan zorla köçürülmüş azərb.-lər yaşayır. Memorial toponimdir.

Mehdibəyli *oyk., diiz.* Xocalı r-nunun Balıca i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. XIX əsrdə İrandan gəlmə ermənilər burada yerləşdirildikdən sonra yaşayış məntəqəsi Mehdişen adlandırılmışdı. 1992-ci ildə kəndin keçmiş adı bərpa edilmişdir. Oykonim "Mehdibəyin kəndi, Mehdibəyə məxsus kənd" mənasındadır.

Mehdixanlı *oyk., sadə.* Bərdə r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Yaşayış məntəqəsini *mehdixanlı* nəslə saldığı üçün belə adlanmışdır.

Mehdikənd *oyk., mür.* İsmayilli r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Əvvəllər gəlmə ermənilər yaşayan kənd Ruşan (fars. "dağ keçidi") adlanırdı. Sonralar Ermənistandan Qazaxıstana qovulmuş, oradan isə buraya pənah gətirmiş azərb.-lər məskunlaşmışdı. 1992-ci ildə Qarabağda şəhid

olmuş, milli qəhrəman Mehdi Abbasovun xatirəsinə valideyinləri yaşayan kəndə Meh-dikənd adı verildi.

Mehdili *oyk., sadə.* 1. Bərdə r-nunun Alpout i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Kənd ona birləşdirilmiş Təklə kəndinin adı ilə bəzən Təklə kimi də tanınır. Yaşayış məntəqəsini *mehdili* nəslinə mənsub ailələr saldığına görə həmin nəslin adı ilə adlanmışdır; 2. Cəbrayıl r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Düzenlik sahədədir. Yaşayış məntəqəsi Qarabağlı İbrahimxəlil xanın oğlu Cəfərqulu xanın mülkü olmuş, Bərdə r-nunun Lənbəran kəndindən köçürülmüş *mehdili* adlı nəslin həmin xana məxsus torpaqda yerləşdirilməsi nəticəsində yaranmışdır; 3. Kürdəmir r-nunun Axtaçı i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsinin əsasını *mehdili* nəslə qoyduğu üçün belə adlanmışdır.

Mehdişen b a x: Mehdibəyli.

Mehman *hidr., sadə.* Ağcabədi Beyləqan və İmişli r-nlarında göl. Mil düzündədir. Əsli Mehmanadır. Gölün adı bu ərazidəki eyniadlı yaşayış məntəqəsinin adından yaranmışdır.

Mehmana *oyk., sadə.* 1. Beyləqan r-nunun Eyvazlılar i.ə.v.-də kənd. Mil düzündədir. Mehman variantında da qeydə alınmışdır; 2. Kəlbəcər r-nunun Çıldıran i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsinin əvvəlki əhalisi yunanlar (rus. "qreki") olduğu üçün kənd əvvəllər Qreklər adlandırılırdı. Çar Rusiyası Azərb.-nin şm.-ını işğal etdikdən sonra burada gəlmə erməni ailələri yerləşdirilmişdi. Güman etmək olar ki, kəndin adı *meymənə* sözündəndir. *Meymənə* və ya *bəranğar* Səfəvilər dövründə ordunun sağ cinahına deyilirdi.

Mehrab *hidr., sadə.* Tovuz r-nu ərazisində çay. Axınca çayının sol qoludur. Çayın adının *Mehrab* şəxs adı ilə bağlılığı ehtimal olunur.

Mehrablı *oyk., sadə.* Ağcabədi r-nunun Qaradolaq i.ə.v.-də kənd. Mil düzündədir. Kəndi əfşar tayfasının *mehrablı* tirəsinə mənsub ailələr saldığına görə belə adlandırılmışdır.

Mehralı oyk., sadə. Şəmkir r-nunun Seyfəli i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Əsl adı Mehrlidir. Kəndin adı burada məskunlaşmış *mehrili* nəslinin adı ilə bağlıdır. 2001-ci ildən yaşayış məntəqəsinin adı Mehrlili kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Mehrelıqışlaq oyk., mür. Xaçmaz r-nunun Hülövlü i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığında. Oykonim "Mehreliyə məxsus qışlaq" mənasındadır. Yaşayış məntəqəsi Quba r-nunun Əlig kəndinin sakini Mehrelili adlı şəxsə məxsus keçmiş qışlaq yerində salındığı üçün belə adlandırılmışdır.

Mehridağ or., mür. Şərur r-nu ərazisində dağ. Ermənistanla sərhəddədir. Hün. 1866 m. Dağın adı *mehrili* nəslinin adı ilə bağlıdır. Ermənistan ərazisində Mehri adlı r-n mövcuddur.

Mehrili oyk., sadə. Qubadlı r-nunun Fərəcən i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Tam adı Əyədi Mehrlidir. Əyədi sarallı tayfasının qışlaqlarından birinin adı olmuşdur, *mehrili* isə orada məskunlaşmış nəslin adıdır.

Meqrelalay oyk., sadə. Tərtər r-nunun Çardaqlı (keçmiş Maqavuz) i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi çar hakimiyyəti dövründə Meqrel/Minqrel adlı alayın məskən saldığı ərazidə xutor kimi yaranmış, 1992-ci ilədək Minqrelsk adlanmışdır. Oykonim *meqrel* (gürcü xalqının özəyini təşkil edən tayfalardan biri) və *alay* (döyüşçü dəstəsi) komponentlərindən ibarət olub, "minqrellərdən ibarət alaya məxsus yer" mənasındadır.

Melyanlı hidr., düz. Ağcabədi r-nunun ərazisində göl. Hidronim türk dillərindəki *memqan* sözündən olub, "isti suyu olan", "hövzəsində mineral suyu olan" mənasındadır.

Merdinli oyk., sadə. Füzuli r-nunun Qaraxanbəyli i.ə.v.-də kənd. Köndələnçayın sahilində, düzənlikdədir. Kəndi *merdinli* nəslinə mənsub ailələr saldığına görə həmin nəslin adı ilə adlandırılmışdır.

Meşəbaş oyk., mür. Qax r-nunun Qax İngiloy i.ə.v.-də kənd. Kürmük çayı dərəsindədir. Keçmiş adı Meşəbaş olmuşdur. Oykonim *meşə* və *baş* (yəni yuxarı, yuxarı hissəsi) sözlərindən ibarət olub, "meşənin üstü,

yuxarı" mənasındadır. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin əvvəllərində İlisu sultanı Sultan Əhmədخانın Xəlilbəy meşəsinin üstündə Meşəbaş adlı yerdə 20 İngiloy ailəsini məskunlaşdırması nəticəsində yaranmışdır. Kənd öz coğrafi mövqeyinə görə belə adlandırılmışdır.

Meşəkənarı oyk., mür. Masallı r-nunun Təzə Alvadı i.ə.v.-də qəsəbə. Dağətəyi ərazidədir. Böyük Vətən müharibəsindən sonrakı illərdə yaranmış qəsəbə öz coğrafi mövqeyinə görə, yəni meşənin kənarında yerləşdiyi üçün belə adlandırılmışdır.

Meşəli oyk., düz. 1. Xaçmaz r-nunun Nabran i.ə.v.-də qəsəbə. Samur-Dəvəçi ovalığında. Yaşayış məntəqəsi Yalama 6 №-li balıq vətəngəsi yanında salınmış, 1965-ci ildən Meşəli adlandırılmışdır. Qəsəbəyə bu ad meşəlik ərazidə yerləşdiyinə görə verilmişdir; 2. Xocalı r-nunda kənd. Qırxqız dağlarının ətəyindədir. Palıd, fıstıq və cır meyvə ağaclarından ibarət mənşəli meşəlik ərazidə yerləşdiyi üçün belə adlanmışdır. Uzun müddət ermənilərin millətçi rəhbər orqanları tərəfindən yaşayış məntəqələrinin rəsmi siyahısına salınmamışdır. 1990-cı ildə kənd statusu verilib. Kəndin ərazisində qəd. qəs. imarət, kurqan və s. maddi mədəniyyət nümunələrinin nişanələri var. 1991-ci ildə ermənilər tərəfindən yandırılmış əhalisi didərgin düşmüşdür.

Meşəoba oyk., mür. Balakən r-nunun Eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Oykonim "meşəsi olan oba" mənasındadır.

Meşəsu hidr., mür. Lənkəran şəhərindən 12 km. şm.-q.-də min. bulaqlar. Ləməru çayının hövzəsində 13 bulaqdan ibarətdir. Suyu isti və kükürlüdür. Əhali tərəfindən qəd. zamandan müalicə üçün istifadə edilir. Bulaqlar meşədə yerləşdiyinə görə belə adlandırılmışdır. Hidronim obyektin fiziki-coğrafi xüsusiyyətlərini əks etdirir.

Meşəşambul oyk., mür. Balakən r-nunun Eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Mazım çayının sahilində, Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Kəndi XIX əsrdə Şambul kəndindən çıxmış ailələr meşəlikdə salmışlar. Yaxınlıqda Şambul və Şambulbinə kəndləri yerləşdiyi üçün yeni salınan kəndə Meşəşambul adı verilmişdir.

Meşləş oyk., sadə. Zaqatala r-nunun Yuxarı Tala i.ə.v.-də kənd. Tala çayının sahilində, Baş Qafqaz silsiləsinin yamacındadır. Əsl adı Mişleşdir. Yaşayış məntəqəsini XVII əsrdə indiki Dağıstanın Rutul r-nundakı Mişleş kəndindən gəlmiş saxurlar saldıqlarına görə belə adlandırılmışdır. *Mişleş/mişləş* türkdilli xalqlarda, o cümlədən avar dilində “zoğal”, “cır meyvə” deməkdir. Kəndin adı 2001-ci ildən Mişleş kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Meşrif oyk., sadə. Siyazən r-nunun Yeni-kənd i.ə.v.-də kənd. Əsasən dağlıq ərazidədir. Əsl adı Məşrif olmuşdur. Ehtimal etmək olar ki, *məşrif* ərəb dilindəki *məşrub* (“suvarılmış” mənasında) sözünün təhrif olunmuş formasıdır. Kənd XIX əsrin əvvəllərində həmin r-nun ərazisindəki keçmiş Çalğan kəndindən çıxmış ailələrin Məşrif adlı yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Metsqaladərəsi b a x: Böyük Qaladərəsi.

Metsşen b a x: Ulu Qarabəy.

Metstağlar b a x: Tağlar.

Meydan dərəsi hidr., mür. Qubadlı r-nu ərazisində çay. Həkəri (Əkərə) çayına çatmayan yarıqan – quru dərədir. R-nun ərazisindəki Meydanarası qışlağının adı ilə Meydanarası variantında da qeydə alınmışdır. 24 km. uzunluğa malik olan bu çay açıq, düzənlik sahədən axdığı üçün belə adlandırılmışdır.

Meydançay hidr., mür. Kəlbəcər r-nu ərazisində çay. Qamışlı çayının qoludur. Murovdağda Meydan düzü adlı düzün yaxınlığından başladığına görə onun adı ilə adlandırılmışdır. “Düzənlik”, “açıqlıq sahə” mənasında olan Meydan düzü maldarların mövsümi yaylaq yurdudur. Çay aşağı axınında Yanşaq kəndinin yaxınlığından keçdiyinə görə Yanşaq çayı da adlandırılır.

Meydanyal or., mür. Xanlar r-nu ərazisində dağ. Gəncə və Kürək çaylarının suayrıcısıdır. Hün. 2096 m. Dağın adı *meydan* və *yal* komponentlərindən ibarət olub, “dağ yalında düzən sahə” mənasındadır.

Meyliquluçala hidr., mür. Şamaxı r-nunda göl. Güman etmək olar ki, hidronim Meylikluçala sözünün təhrif olunmuş variantıdır. Azərb. dilinin dialektlərində *meylik/möylük* “tənəklik, üzümlük” deməkdir. Yəqin ki, göl tənəkliyin yaxınlığında olduğu üçün belə adlandırılmışdır.

Meysəri oyk., sadə. Şamaxı r-nunun Mirikənd i.ə.v.-də kənd. Zoğalava çayının sahilində, dağlıq ərazidədir. Oykonim XV əsrdə Səfəvilərin ordu hissələrindən birinin adı ilə adlandırılmışdır. Mənbələrin məlumatına görə, bu dövrdə ordunun “sol cinahı” *cəvanğar* və ya *meysərə* adlanırdı.

Meyvəli oyk., düz. Yevlax r-nunun Şilyan i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi meyvəçilik sovxozu əsasında yaradıldığına görə belə adlandırılmışdır. Sakinləri 1944-cü ildə Gürcüstandan qanunsuz olaraq Özbəkistana sürgün edilmiş, sonralar isə oradan Azərb.-na köçmüş axıska (mehseti) türklərindən ibarətdir.

Məckəxacə oyk., mür. Quba r-nunun Rustov i.ə.v.-də kənd. Cağacıq çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Əsl adı Mahcəkə Xacə olmuşdur. Rustov kəndinin keçmiş məhəllələrindən birinin adıdır. Bəzi tədqiqatçıların fikrincə, oykonim tat dilindəki *mah* (dayanacaq), *cəkə* (yer) və *xacə* sözlərindən ibarət olub, “xacənin dayanacaq yeri, düşərgəsi” mənasındadır.

Mədətkənd oyk., mür. Xocalı r-nunun Qarabulaq i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Keçmiş adı Almanasqomer (Almanasın tövləsi) olmuşdur. Azərb.-nın şm.-ına yiyələnmək üçün gedən Rusiya-İran müharibəsinin (1826-1828) iştirakçısı, milliyətçə erməni olan general Mədətov kəndi öz mülkiyyətinə keçirdikdən sonra yaşayış məntəqəsi indiki adı ilə adlandırılmışdır.

Mədətli oyk., sadə. Cəlilabad r-nunun Şorbaçı i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə *mədətli* nəslə saldığı üçün belə adlanmışdır.

Mədrəsə oyk., sadə. Şamaxı r-nunun eyniadlı qəsəbə i.ə.v.-də ştq. Ləngəbiz silsiləsinin ətəyindədir. Qəd. yaşayış məntəqələrindən olan kəndin adı ehtimal ki, bu ərazidəki dini məktəbin adındandır. *Mədrəsə* ərəb dilində “tədris müəssisəsi, məktəb” mənasındadır. Keçmişdə Mədrəsə kəndinin ətrafı, oradakı Cümə məscidinin malikanəsi vəqf torpağı olmuşdur. Cümə məscidindən həm də mədrəsə kimi istifadə etmişlər.

Məhləabad oyk., mür. Lerik r-nunun Qosmalyan i.ə.v.-də kənd. Korjavu çayının yuxarı

axarında, dağətəyi ərazidədir. Oykonim *məhlə* (*məhəllə*, “kəndin bir hissəsi”) və *abad* (burada “kənd”) komponentlərindən düzəlib, “kəndin məhəlləsi, kəndin bir hissəsi” mənasındadır.

Məhərrəmli oyk., sadə. Kürdəmir r-nunun Ərəbqubalı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Keçmiş adı Mola Məhərrəmli olmuşdur. Çox güman ki, *Mola Məhərrəm* yaşayış məntəqəsinin əsasını qoymuş nəslin başçısı olmuşdur.

Məhsul oyk., sadə. Zaqatala r-nunun Əliabad i.ə.v.-də qəsəbə. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Qəsəbənin adlandırılması rəmzi xarakter daşıyır, yəni qəsəbənin məhsul yığımında nailiyyətləri adlandırmada əks olunmuşdur.

Məlcək oyk., sadə. Şamaxı r-nunun Mirikənd i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə Cavad qəzasında yaşayan qaravəlli Vahid bəy adlı elatın (52 ailə) Məlcək adlı yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonim 1917-ci ildə Məlcəm variantında qeydə alınmışdır. Məlcəm türkdilli xalqların toponimiyasında “sığınacaq” mənasında işlənmişdir.

Məlhəm oyk., sadə. Şamaxı r-nunun Çuxuryurd i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Kənd qədimdə Mənkələxanı (türbələrin, sərdablarnın mərkəzi) adlanmışdır. XII əsr Azərb. şairi Əfzələddin Xaqaninin doğulduğu kənddir. XI əsrin əvvəllərində orada Məhəmməd Ömər Osman oğlunun Mədrəsəyə-tibbi adlı müalicəxanası ilə əlaqədar olaraq kəndin adının *məlhəm* (dərman, pasta) sözündən ibarət olması ehtimal edilir.

Məlikballı oyk., sadə. Ucar r-nunun Qazıqumlaq i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Əsl adı Məlikbabalıdır. Kəndi vaxtilə *məlikballı* adlı nəsil saldığına görə belə adlandırılmışdır.

Məlikcanlı oyk., sadə. Xocavənd r-nunun Bulutan i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin əvvəllərində Cənubi Azərb.-nin Qaradağ mahalından gəlmiş *məlikcanlı* nəslinə mənsub ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Məlikçobanlı oyk., sadə. 1. Ağsu r-nunun Növcü i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir.

XIX əsr mənbələrində Məlik Çoban şəklində də qeyd olunmuşdur; 2. Şamaxı r-nunun Çarhan i.ə.v.-də kənd. Zoğalava çayının sahilində, dağ ətəyindədir. Yaşayış məntəqələri keçmişdə Göyçay qəzasında maldarlıqla məşğul olmuş *məlikçoban* (yaxud *məlikçobanlı*) elatına mənsub ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Məlikçobanlı or., sadə. Şamaxı r-nu ərazisində palçıq vulkanı. Oronim Yaxınlıqdakı Məlikçobanlı kəndinin adının köçürülməsi nəticəsində yaranmışdır.

Məlikəhmədli oyk., sadə. Qubadlı r-nunun Teymurmüskənli i.ə.v.-də kənd. Bərgüşad çayı sahilindədir. Keçmiş adı İydəli olmuşdur. Kəndi vaxtilə *məlikəhmədli* nəslə İydəli adlı sahədə salmışdır. Hal-hazırda kənd həmin nəslin adını daşıyır.

Məlikkənd oyk., mür. Göyçay r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Oykonim Məlik şəxs adından və kənd sözündən ibarət olub, “Məlikin kəndi, Məlikə məxsus kənd” mənasındadır. Kənd vaxtilə dağılmış, sonralar yenə həmin adla yenidən bərpa olunmuşdur.

Məlikqasımlı oyk., sadə. Cəlilabad r-nunun Boyxanlı i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin əvvəllərində beş qoldan ibarət olmuş pirembe tayfasının *məlikqasımlı* nəslinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Məlikqasımlı or., sadə. Cəlilabad r-nu ərazisində dağ. Peştəsər silsiləsində, Bolqar çayının sahilində, İran-Azərb. sərhədindədir. Hün. 687 m. Oronim Pirembe tayfasının *məlikqasımlı* nəslinin adındandır.

Məliklər oyk., sadə. Dəvəçi r-nunun Rəhimli i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Kənd vaxtilə *məliklər* adlı nəslin məskunlaşması nəticəsində yarandığına görə belə adlandırılmışdır.

Məlikli oyk., sadə. 1. Qəbələ r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Göyçayın sahilində, düzənlikdədir. Kənd *məlikli* nəslinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır; 2. Yardımlı r-nunun Ərus i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin ətəyindədir. Yerli məlumata görə, kəndi vaxtilə Məlik adlı şəxs və onun övladları saldığına görə belə adlandırılmışdır;

3. Zəngilan r-nunun Zəngilan i.ə.v.-də kənd. Oxçu çayının sahilində, düzənlikdədir. Kəndi *məlikli* nəslə saldıqına görə belə adlandırılmışdır; 4. Zərdab r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Şirvan düzənlikdədir. Kənd *məlikli* nəslinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Həmin nəslin adı ilə kəndin yaxınlığında Məlikli arxı, Məlikli əkini, Məlikli bağları adlı yerlər də var.

Məlikpəyə *oyk., mü.* Laçın r-nunun Mığıdərə i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Keçmiş adı Soltanlı olmuş, Qışlaq da adlanmışdır. Yerli əhalinin məlumatına görə, XIX əsrdə Cəbrayıl qəzasının Soltanlı kəndindən Məlik adlı bir nəfər burada pəyə tikərək mal-qara saxlamışdır. Sonralar burada yaranmış daimi yaşayış məntəqəsi həmin adla adlanmışdır.

Məlikumudlu *oyk., sadə.* Zərdab r-nunun Çalı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzənlikdədir. Kənd *məlukumudlu* nəslinin burada məskunlaşması nəticəsində yarandığına görə həmin nəslin adı ilə adlandırılmışdır.

Məlikzadə *oyk., sadə.* Balakən r-nunun Hənifə i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Məlikzadə keçmişdə mövcud olmuş Qazmatabun kəndində məhəllə adı idi. Sonralar həmin məhəllə əsasında yaranmış kənd də onun adı ilə adlanmışdır.

Məməliçay *hidr., mü.* Laçın r-nu ərəzində çay. Hidronim *məməli* (çıxıntılı, qollu) və *çay* komponentlərindən düzəlib, "çıxıntısı olan çay" mənasındadır.

Məmə *oyk., sadə.* Qubadlı r-nunun Hal i.ə.v.-də kənd. Kəndin adı ərəb mənşəli *məmə* sözündən olub, "çay keçidi" və ya "dağ keçidi" mənasındadır. Adlandırmada yaşayış məntəqəsinin fiziki-coğrafi mövqeyi əsas rol oynamışdır. Yaşayış məntəqəsi vaxtilə Həkəri çayının keçid (məmə) yerində salındığı üçün belə adlandırılmışdır.

Məmişlər *oyk., sadə.* 1. Sabirabad r-nunun Qaralar i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Kəndə Sovet hakimiyyəti dövründə Şaumyanovka adı verilmiş, 1992-ci ildə köhnə adı bərpa edilmişdir; 2. Şuşa r-nunun Şırlan i.ə.v.-də kənd. Sarıbaba dağının ətəyindədir. Bir sıra tədqiqatlara əsasən, *məmişli* XIX əsrin ortalarında Muğanda muğanlı köçəri tayfasının

275 şəcərəsindən, nəslindən biri olmuşdur və hal-hazırda bu nəslin adı Azərb.-nin oykonimiyasında mühafizə olunmuşdur. Digər mülahizəyə görə isə, Məmişlər yaşayış məntəqəsi XIX əsrin əvvəllərində Qarabağlı Mehdiqulu xana məxsus xəlfəli tayfasına mənsub *məmişlər* nəslinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Məmmədabad *oyk., mü.* Saatlı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Muğan düzənlikdədir. Oykonim *Məmməd* (ş.a.) və *abad* (kənd) komponentlərindən ibarət olub, "Məmmədin saldıdığı kənd", yaxud "Məmmədin abad etdiyi kənd" mənasındadır.

Məmmədadzor b a x: Məmməddərə.

Məmmədağalı *oyk., sadə.* Qəbələ r-nunun Vəndam i.ə.v.-də kənd. Böyük Qafqaz dağlarının ətəyindədir. Kənd *məmmədağalı* nəslinin məskunlaşması nəticəsində yarandığına görə həmin nəslin adı ilə adlandırılmışdır.

Məmmədalılar b a x: Qapanlı.

Məmmədbağırli *oyk., sadə.* Ağdam r-nunun Əfətli i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi *məmmədbağırli* nəslinin məskunlaşması nəticəsində yarandığına görə həmin nəslin adı ilə adlandırılmışdır.

Məmmədbəyli *oyk., düz.* Zəngilan r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Həkəri çayının sahilindədir. Keçmiş adı Tərəkəmə olmuşdur. XIX əsrdə kənd Məmməd bəy Zəngilaniyə məxsus olduğuna görə sonralar onun adı ilə tanınmışdır. Kənddə memar Əli Məcdəddinin tikdiyi (1305) türbə vardır. Türbədə Yəhya ibn Məhəmməd əl-Hac adlı şəxs dəfn edilmişdir.

Məmmədcanlı *oyk., sadə.* Cəlilabad r-nunun Gülməmmədli i.ə.v.-də kənd. Yaşayış məntəqəsini *məmmədcanlı* nəslinə mənsub ailələr saldıqına görə belə adlandırılmışdır.

Məmmədcəfərli *oyk., sadə.* Gədəbəy r-nunun Hacılar i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərəzindədir. Yerli məlumata görə, yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə indiki Tovuz r-nunun Bozalqanlı kəndindən köçüb gəlmiş Mehdi adlı şəxs bina etmişdir. Kənd sonralar onun böyük oğlu *Məmmədcəfərin* adı ilə adlanmışdır. Oykonim "Məmmədcəfərin nəslindən olanlar, məmmədcəfərgillər" mənasındadır.

Məmməddərə *oyk., mür.* Xocavənd r-nunun Çıraquz i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsindədir. Keçmiş adı Məmmədkənd olmuşdur. XX əsrin əvvəllərində gəlmə erməni ailələri burada yerləşdirildikdən sonra kənd Məmmədadzor (Məmməd dərəsi) adlandırılmışdır. 1992-ci ildə kəndin adı Məmməddərə şəklində rəsmiləşdirilmişdir.

Məmmədxanlı *oyk., sadə.* Masallı r-nunun Həsənli i.ə.v.-də kənd. Taxtaçayın sahilində, Lənkəran ovalığındadır. Məmmədxanlı patrooykonimdir. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə maldarlıqla məşğul olmuş *məmmədxanlı* nəslinə mənsub ailələr saldıqına görə belə adlandırılmışdır.

Məmmədqasımlı *oyk., sadə.* Zərdab r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə bina edilmişdir. Keçmiş adı Müskürlü Məmmədqasımlı və ya Məmmədqasımlı Müskürlüsü olmuşdur. *Məmmədqasımlı* isə müskürlü (müskürlü) elinin bir tirəsinin adıdır. Kənd həmin *məmmədqasımlı* tirəsinin adını daşıyır.

Məmmədli *oyk., düz.* 1. Abşeron r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Düzenlikdədir; 2. Bərdə r-nunun Nəzirli i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir; 3. İmişli r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. 2001-ci ildən Məhəmmədli kimi rəsmiləşdirilmişdir; 4. İmişli r-nunun Rəsullu i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Mil düzündədir. Yaşayış məntəqəsi Muğanlı tayfasının *məmmədli* tirəsinin qışlaq yerində məskunlaşması nəticəsində yarandığı üçün həmin tirənin adı ilə adlandırılmışdır. Oykonimlər yerli əhali arasında Məhəmmədli variantında tələffüz edilir.

Məmmədli *hidr., sadə.* Abşeron yarımadasında axarsız şor göl. Dəhnə, Məmmədli, Zabrat kəndləri arasında yerləşir. Yayda sahəsi xeyli kiçilir. Göl yaxınlığındakı Məmmədli kəndinin adını daşıyır.

Məmmədoba *oyk., mür.* Masallı r-nunun Hişkədərə i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə həmin r-ndakı Aşağı Miyanku kəndindən köçüb gəlmiş *Məmməd* adlı şəxs salmışdır. Oykoniim "Məmmədin obası, Məmmədə məxsus oba" mənasındadır.

Məmmədrzaküçə *oyk., mür.* Masallı r-nunun Qodman i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Oykoniim *Məmmədrza* (ş.a.) və talış dilindəki *küjə* (oba, məhəllə, kənd) sözlərindən ibarət olub, "Məmmədrzanın kəndi", "Məmmədrzaya məxsus oba" mənasındadır.

Məmmədrzalı *oyk., sadə.* Cəlilabad r-nunun Şorbaçı i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsini *məmmədrzalı* nəslinə mənsub ailələr saldığı üçün belə adlandırılmışdır. Oykoniim "Məmmədrzagillər, Məmmədrzanın törəmələri" mənasındadır.

Məmmədsabir *oyk., mür.* Şərur r-nunun Qarxun i.ə.v.-də kənd. Düzenlikdədir. XIX əsrin II yarısında 21 tüstüdən ibarət olan yaşayış məntəqəsi kimi adı çəkilib. Oykoniim Məmmədsabir antroponimi ilə bağlıdır.

Məmmədsəfi *oyk., mür.* Kəlbəcər r-nunun Şurtan i.ə.v.-də kənd. Məmmədsəfi çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Yerli məlumatlara görə, yaşayış məntəqəsini Laçın r-nunun Mirik kəndindən gəlmiş *Məmmədsəfi* adlı şəxs saldığı üçün belə adlandırılmışdır.

Məmmədsəfiçay *hidr., mür.* Kəlbəcər r-nu ərazisində çay. Törtər çayının qoludur. Çay yaxınlıqda yerləşən yaşayış məntəqəsinin adı ilə adlandırılmışdır.

Məmmədtəpə *or., mür.* Qazax r-nu ərazisində dağ. Hün. 446 m. Oronim "Məmmədə məxsus təpə" mənasındadır.

Məmməduşağı *oyk., sadə.* Kəlbəcər r-nunun Kəlbəcər qəsəbə i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Oykoniim *məmməduşağı* nəslinin adı ilə bağlıdır.

Məmmədvali *or., sadə.* Kəlbəcər r-nu ərazisində dağ. Şəmkir və Şamxor çayları arasında yerləşir. Hün. 2645 m. Oronim *Məmmədvali* şəxs adı ilə bağlıdır. Görünür, dağın ərazisi həmin şəxsə məxsus yaylaq yurdu olmuşdur.

Məncəroba *oyk., mür.* Xaçmaz r-nunun Əhmədoba i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Oykoniim *Məncər* (ş.a.; Məniçöhrün təhrif olunmuş forması) və *oba* topokomponentindən ibarət olub, "Məncərə məxsus oba, Məncərin obası" mənasındadır.

Kənd XIX əsrin ortalarında Qrız kəndinin (Quba r-nu) sakini Məncər adlı şəxsə mənsub olan oba yerində salınmışdır.

Mənəşli oyk., sadə. Goranboy r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. XIX əsrdə Çar Rusiyası Azərb.-ni işğal etdikdən sonra burada Türkiyənin Qars əyalətindən və Gürcüstandan gəlmə ermənilər yerləşdirilmiş və kənd bir müddət Manaşid adlandırılmışdır. 1992-ci ildən Mənəşli kimi rəsmiləşdirilmişdir. *Mənəş* türk dillərində "gözəl surət, görünüş, mənzərə" deməkdir. Oykonom "mənzərəli, gözəl görünüşlü" mənasındadır.

Mərcdərası hidr., mür. İsmayılı r-nu ərazisində çay. Çay öz adını başladığı Mərcdərəsinin adından almışdır. *Mərc* sözü Azərbaycan dilinin dialektlərində "biçənək, otlaq" mənasındadır. Toponimin mənbələrdə Dərəmərclər variantına da rast gəlmək mümkündür.

Mərcimək oyk., sadə. Kəlbəcər r-nunun Almalıq i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Mərcimək fitooykonimdir. Yerli məlumata görə, yaşayış məntəqəsini Kolanı (Ağdərə r-nu) kəndindən gəlmiş ailələr *mərcimək* (paxlalılar fəsiləsindən birillik bitki) bitən ərazidə saldıqı üçün belə adlanmışdır.

Mərdanlı oyk., düz. Qubadlı r-nunun Bala Soltanlı i.ə.v.-də kənd. Həkəri çayının sahilində, dağətəyi düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi kəndin əsasını qoymuş *Hacı Mərdan* adlı şəxsin adını daşıyır. 1950-60-cı illərdə həmin r-ndakı Yuxarı Mollu kəndindən xeyli ailənin buraya köçməsi ilə kənd daha da böyümüşdür.

Mərdəkan oyk., düz. Bakı şəhəri, Əzizbəyov r-nunda ştq. Abşeron yarımadasında, Xəzər dənizi sahilindədir. Qəd. yaşayış məntəqələrindəndir. Etnooykonimdir. Tədqiqatçıların fikrincə, *mardlar/mərdlər* Abşeron yarımadasında məskunlaşmış tayfa birliyi olmuşdur. Bəzi mənbələrdə *mard*, *amard* şəklində qeyd olunmuşdur. Oykonomdəki *-an* şəkl. *-si* isə İran dillərində "yer, məkan" bildirir.

Mərzəyə oyk., sadə. Şamaxı r-nunun eyniadlı qəsəbə i.ə.v.-də ştq. Yaşayış məntəqəsi çar hökumətinin müxtəlif təriqətlərdən olan-

ları ucqarlara, o cümlədən Azərb.-na köçürmə siyasəti nəticəsində qəd. Mərzəyə yaxınlığında salınmışdır (1843). Yaşayış məntəqəsi öz adını orada mövcud olmuş *Pirmərzə* (xəstəlik piri) adlı pirin adından götürmüşdür. Sonralar oykonomin tərkibindəki pir sözü düşmüşdür.

Mərzəyə hidr., sadə. Şamaxı r-nu ərazisində min. bulaq. Hidronim yaxınlıqda yerləşən yaşayış məntəqəsinin adından köçürmə yolu ilə yaranmışdır.

Mərzəyə or., sadə. Şamaxı r-nu ərazisində palçıq vulkanı. Oronim eyniadlı yaşayış məntəqəsinin adından yaranmışdır.

Mərzəsax or., mür. Talış silsiləsinin şm.-ş. yamacında dağ. Bəşəru çayının mənbəyi yaxınlığındadır. Hün. 2002 m. Dağın adı talış dilindəki *mərz* (sərhəd, hədd), *saq* ("qaya, daş" mənasında) sözlərindən və birləşdirici *-ə* şəkl.-sindən ibarət olub, "sərhəd daşı (qayası)" mənasındadır.

Mərzili oyk., sadə. Ağdam r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmişdə Şirvanda yaşamış *mərzili* tayfasının məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Tayfa Şirvan xanı Mustafa xana mənsub Arazsahili mülkə köçürülmüşdür. Həmin tayfa uluşxlı, əmirli, danayerli, kürdçullu, sofulu, şirvanlı, papaxçı, hacımanlı, dəlləkli, novruzlu, həməzəlilər və daşdəmirlər tirələrindən ibarət idi. Mərzililər bəylər arasında bölüşdürüldüyünə görə Mərzili İsmayıl bəy və Mərzili Cəfər quluğa da adlanmışdır. Etnooykonimdir.

Məsmələr oyk., sadə. Tovuz r-nunun Böyükqışlaq i.ə.v.-də kənd. Murğuz silsiləsinin ətəyindədir. Kəndin adı təhrifə uğramışdır. Əslində Məsimalılar olmalıdır. Yerli məlumata görə, yaşayış məntəqəsinin əsasını *Məsimalı* adlı şəxs qoyduğu üçün belə adlanmışdır. Oykonom "Məsimalıya məxsus, Məsimalı ailəsinə məxsus" mənasındadır.

Məstəlibəyli oyk., sadə. Cəbrayıl r-nunun Qumlaq i.ə.v.-də kənd. Gəyən çölündədir. Keçmiş adı Cəfərağalı olmuşdur. Məstəlibəyli etnooykonimdir. Oykonom Azərbaycan tayfalarından şahsevənlərin *məstəlibəyililər* tirəsinin adı ilə bağlıdır. Cəfərağalı adı isə həmin kənddə məskunlaşmış məstəlibəyli tirəsinə mənsub ailələrin Cəfər ağa adlı birisinə məxsus olması ilə əlaqədardır.

Məşəd oyk., sadə. Ağdaş r-nunun Qaradağlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Məşəd antropooykonimdir. Yerli məlumata görə, oykonim Məşəd şəxs adı ilə bağlıdır. Kəndin ərazisində Məşədin əkin yeri adlı sahə də var.

Məşədihüseynli oyk., sadə. 1. Cəlilabad r-nunun Astanlı i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi *məşədihüseynli* nəslinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonim "Məşədi Hüseyinin nəslindən olanlar, məşədühüseynqillər" mənasındadır; 2. Şəmkir r-nunun Çaparlı i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Hazırda Çaparlı kəndinə birləşmişdir. Yaşayış məntəqəsi *məşədihüseynli* nəslinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Məşədiibişli oyk., sadə. Bərdə r-nunun Mollalı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Yaşayış məntəqəsi qılıçlı tayfasının *məşədiibişli* tirəsinə mənsub ailələrin XIX əsrin ortalarında özlərinə məxsus qışlaqda məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Məşədiismayılı oyk., düz. Zəngilan r-nunun Rəzdərə i.ə.v.-də kənd. Xaçın çayının sahilində, dağlıq ərazidədir. Yaşayış məntəqəsinin ərazisi keçmişdə Əbülsəməd bəy Zəngilani adlı bir şəxsə məxsus olmuşdur. O, həmin torpaq sahəsini Rəzdərə kəndindən olan *İsmayıl bəyə* bağışladığından yeni yaşayış məntəqəsi də burada yurd salmış İsmayıl bəyin adı ilə tanınmışdı. Sonralar İsmayıl bəy Məşədi ziyarət etdiyi üçün *məşədi* titulu qazanmış və onun kəndi Məşədiismayılı adlanmışdır.

Məşədiqaralar oyk., sadə. Goranboy r-nunun Cinli Boluslu i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Bəzən Qaraməşədilər də adlanır. Yerli məlumata görə, kəndi vaxtilə Türkiyədən gəlmiş *Məşədi Qara* adlı şəxs saldığına görə onun nəslinin adı ilə adlanmışdır.

Məşədiqulular oyk., sadə. Tovuz r-nunun Qaradaş i.ə.v.-də kənd. Cıncıldağ silsiləsinin (Kiçik Qafqaz) ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi *məşədiqulular* adlı nəslin indiki ərazidə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonim "Məşədi Qulunun nəslindən olanlar, məşədiqulugillər" mənasındadır.

Məşədilər oyk., sadə. Cəlilabad r-nunun Boyxanlı i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin

ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi *məşədilər* nəslinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır; 2. Tovuz r-nunun Alakol i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Yaşayış məntəqəsi *məşədilər* nəslinin indiki ərazidə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonim "Məşədi nəslindən olanlar, məşədigillər" mənasındadır; 3. Tovuz r-nunun Yanıqlı i.ə.v.-də kənd. Cıncıldağ silsiləsinin ətəyindədir. Yerli məlumata görə, kəndin keçmiş tam adı Məşədiyusiflər olmuşdur. Sonralar oykonimin tərkibindən Yusif komponenti düşmüşdür.

Məşədivəlilər oyk., sadə. Tovuz r-nunun Çəsməli i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi *məşədivəli* nəslinə mənsub ailələr tərəfindən salındığı üçün belə adlanmışdır. Oykonim "Məşədi Vəlinin nəslindən olanlar, məşədivəligəllər" mənasındadır.

Məşədivəlili oyk., sadə. Cəlilabad r-nunun Kürdlər i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinədir. Yaşayış məntəqəsi panavand tayfasının *məşədivəlili* tirəsinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Məşrif or., sadə. Dəvəçi r-nu ərazisində dağ. Dağ yaxınlıqdakı eyniadlı kəndin adını daşıyır.

Mətəli hidr., sadə. Yardımlı və Masallı r-nları ərazisində çay. Viləş çayının sol qoludur. Mənbəyini Alaşar-Burovar silsiləsinin şm.-ş. yamacından (820 m. yüksəklikdən) alır. Hidronim *mətə* (türk dillərində "uzunquyruq") sözündən və *-li* şəkl.-sindən ibarət olub, "uzun çay" mənasındadır. Çayın uzunluğu 27 km.-dir.

Məyəş or., sadə. Abşeron r-nu ərazisində dağ. Kəndə çayının aşağı axarından soldadır. Hün. 561 m. Dağın adı ehtimal ki, ərəb dilindəki *məaz* sözündən təhrif olub, "sığınacaq yeri" mənasındadır.

Məzməzək or., sadə. Laçın r-nu ərazisində dağ. Mazmazaq variantında da qeydə alınmışdır. Vaxtilə bu ərazidə Güləbird kəndi yaxınlığında Məzməzək adlı kənd də olmuşdur. R-nun ərazisindən eyniadlı çay axır. *Məzməzək* Azərb. dilinin dialektlərində "gün vuran", "gün döyən", "güney" mənalarında, həmçinin "qarqara" mənasında işlənir.

Məzməzək *hidr., sadə*. Laçın r-nu ərazisində çay. Həkəri çayının sağ qoludur. Çay ərazidəki eyniadlı dağın adını daşıyır.

Məzmındağ b a x: Bezındağ.

Məzrə *oyk., sadə*. 1. Cəbrayıl r-nunun Şükürbəyli i.ə.v.-də kənd. Düzenlikdədir; 2. Qubadlı r-nun Novlu i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Oykonim ərəb mənşəlidir. Ərəb dilində *məzrə* “əkin üçün yararlı yer, əkin yeri, tarla”, habelə “əkin yerləri əsasında yaranan məntəqə, oba, kiçik yaşayış məntəqəsi” mənalarını kəsb edir. Kəndin ərazisi keçmiş Zəngəzur qəzasının Şixavuz kəndinin əkin yeri olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin ortalarında həmin kənddən gəlmiş 14 ailənin burada məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır; 3. Ordubad r-nunun Çənnəb i.ə.v.-də eyniadlı kənd. Keçmiş adı Məzrəurs olmuşdur. Güman edildiyinə görə, yaşayış məntəqəsi Nurs kəndinin Məzrə adlı əkin yerində salındığı üçün belə adlanmışdır.

Məzrəli *oyk., düz*. İmişli r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Mil düzündədir. Yaşayış məntəqəsi həmin r-ndakı Bəcərvan kəndinə məxsus əkin yerində XVIII əsrin sonlarında bir qrup ailənin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonim “əkin yerində salınmış kənd” mənasındadır. Tərkibində *məzrə* komponenti olan toponimlərə Ermənistan ərazisində də rast gəlinir, məs.: Məzrə çayı (Qafan r-nu), Mes-Məzrə kəndi (Vardenis r-nu), Pokr-Məzrə kəndi (Vardeniş r-nu). Bir sıra tədqiqatlara əsasən, İranda hal-hazırda *məzrə* komponentli 26 toponim mövcuddur.

Mxitarikənd b a x: Muxtar.

Mxol Rosso aşırımı *or., mür*. Böyük Qafqaz silsiləsində dağ aşırımı. Azərb.-la Dağıstanın sərhədindədir. Balakən çayının hövzəsindən Samur çayının hövzəsinə keçən yoldur. Hün. 2962 m. Əsl adı Muxul Rosodur. Oronim *Muxul* (Dağıstanda kənd adıdır) və *roso* (avar dilində “dağ”) komponentlərindən düzəlib, “Muxul dağı” mənasındadır.

Mığıdərə *oyk., mür*. Laçın r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrin ortalarında Mığı dərəsi adlanan yerdə Məlikpəyə kəndindən köçüb gəlmiş Məmməd adlı

şəxs bina etmişdir. Buna görə də kənd əvvəllər Məmmədli, bəzən də Məmməduşağı adlanmışdır. Yerli məlumata görə, guya yaşayış məntəqəsinin yerləşdiyi dərədə vaxtilə Mığı adlı kənd mövcud olduğu üçün Mığı dərəsi deyilmişdir. Ehtimal etmək olar ki, oykonimin birinci komponenti türkdilli xalqların toponimiyasındakı *mık* sözündən olub, “su”, “çay” mənasındadır və kəndin adı “çay dərəsi” deməkdir. Lakin sonralar bu dərədən axan çay qurumuş, ərazisinin adı isə qorunub saxlanmışdır.

Mıxlıqovaq *oyk., sadə*. Qəbələ r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Alazan Əyriçay çökəkliyindədir. Kəndin ərazisində keçmişdə gövdəsinə çoxlu mıx vurulmuş və sitayış obyektinə olan iri qovaq ağacı vardır. Onun dibində nalbəndxana yerləşirdi. Müxtəlif kəndlərdən, məs.: Bum, Soyurvan, Yüzbaşivan (indiki Dizaxlı), Mollalar (Oğuz r-nu) və b. kəndlərdən ailələr buraya köçüb məskunlaşmışdılar. Yaşayış məntəqəsi sitayış yerinin (pirin) adını Mıxlıqovaq qəbul etmişdir.

Mıxtökənd *or., sadə*. Xocalı r-nu ərazisində dağ. Qarabağ silsiləsinin şm.-ş. yamacında zirvədir. Hün. 2107 m. Dağ dik və sıldırım olmasına, gediş-gəliş üçün yollarının çətinliyinə görə belə adlanmışdır. Xalq arasında *mıxtökən* komponenti “at və başqa qoşqu heyvanlarının nalının mıxlarını tökən dağ” kimi izah olunur. Folklor ədəbiyyatında (“Koroğlu” dastanı) da söz eyni mənada işlənir.

Mıxtökən silsiləsi *or., mür*. Kiçik Qafqazda dağ silsiləsi. Qarabağ yaylası və Qarabağ silsiləsi arasında, Tərtər və Həkəri çaylarının hövzələrinin suayrıcısındadır. Orta hündürlüyü 2000–2500 m.-dir. Ən hündür nöqtəsi 3500 m.-dən artıqdır (Dəlidağ 3618 m). Çətin yolu, daşlı, çınqıllı keçidləri ilə səciyyələnir. Yay otlaqları kimi istifadə olunur.

Mıxtökəngədik *or., mür*. İsmayilli r-nu ərazisində aşırım. İsmayilli şəhərindən şm.-da, Mıxtökən dağındadır. Oronim *Mıxtökən* (dağ adı) və *gədik* (“dağ belində batıq yer” mənasında) coğrafi terminindən ibarətdir. Yolu enişli, yoxuşlu, dağlıqdır. Adlandırılmada obyektin fiziki-coğrafi xüsusiyyətləri əsas götürülmüşdür.

Mırtı oyk., sadə. Göyçay r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Əsl adı Mırtı olmuşdur. Təklə tayfasının *mırtı* tişesinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Etnooykonimdir.

Mısmına b a x: Ağbulaq.

Mıcan oyk., sadə. İsmayılı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qovdağ silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsini İsmayılı r-nundan çıxmış ailələr salmışlar. Oykonim *Müci* (kənd adı) sözündən və tat dilindəki cəmlük bildirən *-an* şəkl.-sindən ibarət olub, “müciülər” mənasındadır.

Mıxaylovka oyk., düz. 1. Goranboy r-nunun Ağamalıoğlu i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Əvvəlki adı Dəyirmanlar olmuşdur. Yaşayış məntəqəsini 1949-cu ildə Xanlar r-nundakı Mıxaylovka kəndindən ayrılmış molokan ailələri saldığına görə əvvəlcə Novomıxaylovka, sonralar isə Mıxaylovka adlandırılmışdır. Kənddə 1950-ci illərdə Ermənistandan qanunsuz olaraq zorla köçürülmüş xeyli azərb. ailələri də məskunlaşmışdır; 2. Xanlar r-nunun Azad i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Çar hökumətinin ucqarlara, o cümlədən Azərb.-a köçürmə siyasəti nəticəsində 1847-ci ildə Saratov quberniyasının Mıxaylovka yaşayış məntəqəsindən gəlmələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Yeni yaşayış məntəqəsinə gəlmələrin əvvəl yaşadıkları Mıxaylovkanın adı verilmişdir. Beləliklə, Mıxaylovka miqrasiyaya uğramış oykonimdir.

Mıkayılı oyk., sadə. 1. Cəlilabad r-nunun Xanəgah i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin ətəyindədir. Kəndi *mıkayılı* nəslinə mənsub ailələr saldığına görə belə adlanmışdır; 2. Xocalı r-nunda kənd. Kənd 1990-cı ildə ermənilərlə mübarizədə həlak olmuş polis baş leytenantı *Mıkayıl Cəbrayilovun* adı ilə adlandırılmışdır. Bu kənd ermənilər tərəfindən yandırılmışdır; 3. Neftçala r-nunun Sarıqamış i.ə.v.-də kənd. Salyan düzündədir. Keçmiş adı Kötüklü olmuşdur. Kəndin yeri əvvəllər meşəlik olmuş, XIX əsrdə *mıkayılı* nəslinə mənsub ailələr meşənin ağaclarını qıraraq, kötükleri çıxarmış və burada kənd salmışlar. Ona görə də bu kəndə əvvəlcə Kötüklü, sonra isə Mıkayılı adı verilmişdir.

Tərkibində Mıkayıl antroponimi olan coğrafi adlara nəinki Azərb. toponimiyasında, həmçinin Dağıstanın toponimiyasında da rast gəlinir; məs.: Mıkayılxur kəndi (Dağıstan, Dərbənd r-nu). Bu oykonimdəki *xur* ləzgi dilində “kənd” mənasındadır, avar dilində isə “əkin yeri”, “şum” mənasındadır.

Mıkki oyk., sadə. Astara r-nunun Siyaku i.ə.v.-də kənd. Siyaku çayının (Təngərud çayının qolu) sahilində, Lənkəran ovalığında. Yerli məlumatlara görə, yaşayış məntəqəsi XIX əsrin əvvəllərində salınmışdır. Oykonim, bəzi tədqiqatçıların fikrincə, talış dilindəki *miyanku* sözünün tələffüz zamanı təhrif variantı olub, “dağ arası” mənasındadır. Lakin digər tədqiqatçılar hesab edirlər ki, *miki* qəd. tayfa adıdır.

Mıkirkiçay hidr., mü. Qax r-nu ərazisində çay. Kürmük çayının qoludur. *Mıkirki* sözünün şəxs adı olması ehtimal edilir. Yerli əhalinin verdiyi məlumat və bu ərazidə qeydə alınmış mikrotoponimlər (Mıkirkinin dərəsi, Mıkirkinin meşəsi) də bunu təsdiq edir.

Mıkliqor hidr., mü. Zaqatala r-nu ərazisində çay. Hidronim avar dilindəki *mikli* (palıdlı, palıd meşəsi) və *qor* (çay) komponentlərindən düzəlib, “palıd meşəsindən axan çay” mənasındadır.

Mıkolan oyk., mü. Lənkəran r-nunun Biləsər i.ə.v.-də kənd. Lənkəran çayının sahilindədir. Əslində Mıkolon olmalıdır. Oykonim *Mıko* (Mıkayıl adının talış zonasında əzizləmə, kiçiltmə forması) və *lon* (talış dilində “yer, məkan”, “ərazi”) sözlərindən düzəlib, “Mıkayılın (Mıkonun) kəndi” mənasındadır. Yerli məlumatlara görə, burada ilk dəfə Mıkayıl (Mıko) adlı şəxs məskən saldığı üçün belə adlandırılmışdır.

Mil oyk., sadə. Beyləqan r-nunun Milabad i.ə.v.-də qəsəbə. Mil üzümçülük sovxozunun malikanəsi yanında salınmış, 1965-ci ildən qəsəbə Mil düzünün adı ilə adlandırılmışdır.

Mil düzü or., mü. Azərb. ərazisində düzənlik. Kür-Araz ovalığının c.-q. hissəsində, Kür və Arazın qovuşduğu yerdə, Kür çayının sağ sahili ilə Araz çayının sol sahili arasındakı ərazini əhatə edir. Mil düzünün adını ilk dəfə Qətran Təbrizi (X əsr) çəkmişdir. Mil soğrafi adı ərəb dilindəki *mil* (sərhəd

dirəyi, obelisk – sütun şəklində daş abidə, kərpicdən tikilmiş qüllə) sözündəndir. Mil düzündə Örenqala yaxınlığında Mil minarə adlı abidə məşhur idi. Ehtimal ki, düzün adı bu abidə ilə bağlıdır. Düzün qəd. adı Qafqaz Albaniyasının qarqar tayfasının adı ilə Qarqar düzü olmuşdur.

Milabad *oyk., mür.* Beyləqan r-nunun eyniadlı qəsəbə i.ə.v.-də qəsəbə. Mil düzündədir. *Mil* (düzün adı) və *abad* (kənd, yaşayış məntəqəsi) komponentlərindən düzəlib, “Mil düzündə yaşayış məntəqəsi” mənasındadır.

Milax *oyk., sadə.* Culfa r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Əlincə çayının (Arazın qolu) sahilində, dağətəyi ərazidədir. 1905-ci il erməni-müsəlman münaqişəsi zamanı Qazançı kəndindən çıxmış ailələrin Milax adlı yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonim “düz yer, düzəngah, çöllük” mənasındadır.

Milanlı *oyk., sadə.* Qubadlı r-nunun Başarat i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsinin adı çar Rusiyası Azərb.-nin şm.-ını işğal etdikdən sonra (1828) Türkiyədən köçüb gəlmiş kürddilli *milanlı* tirəsinin adıdır.

Minaxorlu *oyk., mür.* Ağcabədi r-nunun Kürdlər i.ə.v.-də kənd. Qarqar çayının sahilində, Qarabağ düzündədir. Keçmiş adı Qaravəlli olmuşdur. *Minaxorlu* orada məskunlaşmış qaravəlli tayfasına mənsub nəslin adıdır. XVIII əsrin sonlarında 31 ailədən ibarət qaravəllilər Qarabağ xanlarının at ilxılarını saxlamaqla məşğul olduqlarına görə *minaxorlu* adlanmışlar. Həmin minaxorlular Qarabağ xanlarının nəslindən olan Məmməd bəyə mənsub olduqlarına görə Məmmədbəy Minaxorlu da adlanmışlar. Bəzi tədqiqatçıların fikrincə, kənd əhalisi vaxtilə Qarabağ xanlarının at ilxılarına qulluq etmək məqsədilə salınmış çoxaxurlu – minaxurlu tövlələrindən istifadə etdiklərinə görə at saxlanan yerə Minaxorlu adı verilmişdir. Digər mənbələrə əsasən, məntəqə məxsus olduğu tayfanın adı ilə Qaravəlli Minaxorlu da adlanmışdır. Əslində, *minaxorluq* orta əsrlərdə Azərb.-də “ata baxan, at bəsləyən, ata qulluq edən” adamlara məxsus xüsusi vəzifə olmuş, bu vəzifəni

daşıyanların başçısı isə minaxorbaşı adlanmışdır.

Minbaşı *oyk., mür.* Sabirabad r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kürün sahilində, Muğan düzündədir. Orta əsrlərdə Yaxın Şərqi ölkələrində, o cümlədən Azərb.-də min nəfərlik qoşun başçısı *minbaşı* adlanırdı. XVII əsrdə Səfəvilər dövründə Azərb. bəylərbeyliklərə və hər bəylərbeylik mahallara bölünmüşdü ki, mahalı da minbaşı idarə edirdi. Minbaşılar xüsusi imtiyazlara malik olur, ayrı-ayrı əyalətlər, bütöv kəndlər onların tabeliyinə verilirdi. Kənd, çox güman ki, hansısa bir minbaşıya məxsus olduğu üçün belə adlanmışdır.

Minbaşılı *oyk., mür.* Cəbrayıl r-nunda kənd. Düzənlikdədir. XIX əsrdə kənd Köhnəqışlaq adlandırılan sahədə bir neçə oymaqdan ibarət olmuşdur. Sonralar Parayataq adlı indiki yerə köçmüşdür. Kənddə iki nəsil vardır: minbaşılı və cəfəralılar. Kənd *minbaşılı* nəslinin adını daşıyır.

Mincivan *oyk., düz.* Zəngilan r-nunun eyniadlı qəsəbə i.ə.v.-də ştq. Araz çayının sahilində, düzənlikdədir. 1795-1798-ci illərdə aclıq nəticəsində Cənubi Azərb.-nin Mincivan kəndindən gəlmiş ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmış, əvvəlki kəndin adını da yeni məntəqəyə vermişlər. XIX əsrdə Zəngəzur qəzasında Mincivan adlı iki kənd qeydə alınmışdır. Xalq etimologiyasına görə, oykonim “min cavan” kimi izah edilir. Ehtimal ki, toponim *ming* tayfasının adından və İran dillərinə mənsub olan, “yer, məkan, məskən” mənalarını bildiren *-van* şəkl.-sindən ibarət olub, “ming məskəni, minglər” mənasını verir. Beləliklə, Mincivan etnooykonimdir.

Mingə *oyk., sadə.* İsmayılı r-nunun Keyvəndi i.ə.v.-də kənd. Girdiman çayının sahilində, dağlıq ərazidədir. Bir mülahizəyə əsasən, kəndin adının tat dilindəki *mingə* (orta, mərkəz, aralıq) sözündən əmələ gəlməsi ehtimal edilir. İkinci mülahizəyə görə isə, oykonim qəd. türkdilli *min* (minq) tayfasının adı ilə əlaqədardır və “minglər”, yaxud “ming yeri” mənasını verir.

Mingəlan *or., düz.* Füzuli r-nu ərazisində dağ. Füzuli şəhərindən q.-dədir. Hün. 720 m. Dağ özünün ön hündür yerində indi də xara-

balığı qalan orta əsr abidəsi Mingəlan ata adlı qəbir-pirin adını daşıyır. Oronim Mingə (etn.) və *-lan* (İran dillərinə məxsus olan "yer, məkan" mənalarını bildirir) şəkl.-sindən ibarətdir (*-ə* yiyəlik, mənsub. bildirir).

Mingəçevir *oyk., sadə.* 1. Azərb.-da şəhər. Bozdağın ətəyində, Kür çayının sahilindədir. Müharibədən sonrakı illərdə hidrotexniki kompleksin tikintisi ilə əlaqədar salınmışdır. Arxeoloji qazıntılar zamanı Azərb. ərazisində ilk dəfə Alban kitabələri buradan tapılmışdır. Yaşayış məntəqəsi kimi adı ilk dəfə türk səyahətçisi Evliya Çələbinin (XVII əsr) "Səyahətnamə" əsərində çəkilir. XVIII əsrdə əhali sol sahilə, indiki ərazidən bir qədər c.-a köçmüşdür. Toponimin etimologiyası haqqında müxtəlif mülahizələr mövcuddur. Akademik Z.M.Bünyadova görə, Mingəçevir adı IX əsrin I yarısında fəaliyyət göstərmiş, mənşəcə türk olan ərəb sərkərdəsi Mingəçevir əl-Fərqaninin adı ilə əlaqədardır. Əvvəllər ərəblərin tərəfində Babəkə qarşı döyüşlərdə iştirak etmiş Mingəçevir Babək hərəkatı yatırıldıqdan sonra 839-cu ildə Xilafətə qarşı çıxmışdı. O, Arranda qalaların birini möhkəmləndirib müdafiə mövqeyi tutmuşdu. Ehtimal ki, Mingəçevrin sığındığı həmin yaşayış məntəqəsi onun adı ilə adlanmışdır; 2. Yevlax r-nunun Aran i.ə.v.-də qəsəbə. Düzenlikdədir. Yaşayış məntəqəsi 1883-cü ildə Bakı-Tiflis d.y. istifadəyə verildikdən sonra eyniadlı stansiya əsasında yaranmışdır. Stansiya isə keçmişdə yaxınlıqda yerləşən Mingəçevir kəndinin adı ilə adlanmışdır, yəni adın köçürülməsi baş vermişdir.

Mingəçevir su anbarı *hidr., mür.* Kür çayının orta axarında su anbarı. Mingəçevir su elektrik stansiyasının bəndi ilə Samux çökəkliyində yaradılmış, 1953-59-cu illərdə doldurulmuşdur. Yuxarı Qarabağ və Yuxarı Şirvan kanalları buradan başlayır. Su anbarının adı Mingəçevir yaşayış məntəqəsinin adının köçürülməsi nəticəsində əmələ gəlmişdir.

Minkənd *oyk., mür.* Laçın r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ yaylasındadır. Etnooykonimdir. Kənd öz adında qəd. türk-dilli *minq/min* (mənbələrdə adı *minqat* kimi də çəkilir) tayfasının adını əks etdirir.

VII-VIII əsrlərdə tokuz oğuz konfederasiyasına daxil olan minqlər XII-XIII əsrlərdə qıpçaqların, XIII-XIV əsrlərdə isə Qızıl Ordanın iri tayfa birləşmələrindən biri olmuşlar. Teymurun dövründə (XIV əsr) baş vermiş siyasi hadisələrdə fəal iştirak edən minqlər sonralar müxtəlif ərazilərdə məskunlaşmışlar. Azərb.-da minqlərin yeni saldıqları yaşayış məntəqələri, o cümlədən Minkənd onların adı ilə adlanmışdır. Hazırda azərb.-lar yaşayan kənd əhalisinin etnik tərkibi müəyyən tarixi hadisələrlə əlaqədar bir neçə dəfə dəyişmişdir. Mincivan qəsəbəsi (Zəngilan r-nu), Mingiz məhəlləsi (Ordubad şəhəri), Minqışlaq, Minqlər, Kattaminq, Minqon (Özbəkistan) və Mingistan (Tacikistan) toponimləri də minqlərlə əlaqədardır.

Minkənd *hidr., sadə.* 1. Laçın r-nu ərazisində çay. Şəlvə çayının sağ qoludur. Orta axarında Ağoğlan, aşağı axarında isə Zabux adlanır. Çay öz adını Minkənd yaşayış məntəqəsinin adının köçürülməsi nəticəsində almışdır; 2. Laçın r-nu ərazisində min. bulaqlar. Minkənd kəndindən c.-da, 1500-1550 m. yüksəklikdə yerləşir. 16 bulaqdan ibarətdir. İliqsu və ya İlxısu da adlanır. Kimyəvi tərkibinə görə, Badamlı suyuna çox oxşayır. Əhali sudan müxtəlif xəstəlikləri müalicə üçün istifadə edir. Minkənd yaşayış məntəqəsinin adı ilə adlanmışdır.

Minqrelsk b a x: Meqrelalay.

Miraq *oyk., sadə.* Cəbrayıl r-nunun Hacılı i.ə.v.-də kənd. Arazboyu düzenlikdədir. Yaşayış məntəqəsini vaxtilə Cənubi Azərb.-dan köçüb gəlmiş ailələr salmışlar. Yerli əhali arasında Miray şəklində tələffüz olunur. Ehtimal etmək olar ki, oykonim türk dillərindəki *marak/mariq* sözündən olub, "müşahidə məntəqəsi, pusqu" mənasındadır.

Mirasəfli *oyk., düz.* Bərdə r-nunun Həsənqaya i.ə.v.-də kənd. Düzenlikdədir. Yaşayış məntəqəsi *mirasəfli* nəslinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonim "Mirasəfin nəslə, mirasəfgillər" mənasındadır.

Mirbəşir b a x: Tərtər.

Mircalal *oyk., sadə.* Saatlı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Keçmiş adı Kirovkənd olmuşdur. Ağamalıyevka və Aqrabaz məntəqələrinin birləşməsi nəticəsində yaradıl-

mışdır. Görkəmli yazıçı *Mircəlal Paşayevin* adı ilə adlandırılmışdır. Antropooykonimdir.

Mirəşelli *oyk., düz.* Ağdam r-nunun Qər-vənd i.ə.v.-də kənd. Xaçın çayının sahilində, düzənlikdədir. Oykonim kəndin əsasını qoymuş *mirəşelli* nəslinin adı ilə bağlıdır. Yerli məlumata görə, kəndin əhalisi vaxtilə qəd. Beyləqan şəhərindən gəlmiş ailələrin törəmələridir.

Mirik *oyk., sadə.* Laçın r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ yaylasındadır. Keçmiş adı Mirik Həsənalı olmuşdur. Yaşayış məntəqəsini təqr. XVIII əsrin axırları–XIX əsrin əvvəllərində Dərələyəz mahalından (Ermənistan) gəlmə həsənalı tayfasına mənsub ailələr Herik adlı sahədə saldıqına görə bəzən Herik də adlanırdı. Kənd qəd. Mirik qalasının yanında yerləşdiyi üçün həmin qalanın adını daşıyır. Ehtimal olunur ki, mirik sözü türk dillərindəki *marak/maraq* sözündən olub, “müşahidə məntəqəsi” mənasındadır.

Mirikənd *oyk., mür.* 1. Xocavənd r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Qəd. adı Takır olmuşdur. Çar Rusiyası Azərb.-in şm.-ını işğal etdikdən sonra XIX əsrdə burada gəlmə ermənilər yerləşmişdi. Kənd bir müddət Mirikənd adlandırılısa da, sonralar oykonim erməniləşərək Miruşen kimi qeydə alınmışdı. 1992-ci ildə kəndin keçmiş adı bərpa edilmişdir. Oykonim “Mirinin kəndi”, “Miriyə məxsus kənd” mənasındadır; 2. Şamaxı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Ləngəbiz silsiləsinin şm.-ş. ətəyindədir. Oykonim burada məskunlaşmış qaravəlli tayfasına mənsub bir qrup ailələrin başçısı olmuş *Miri* adlı şəxsin adı ilə bağlıdır.

Miriksu *hidr., mür.* Laçın r-nu ərazisində çay. Çay yaxınlığından axdığı yaşayış məntəqəsinin adı ilə adlandırılmışdır. Hidronimin tərkibindəki *su* komponenti burada “çay” mənasındadır.

Mirili *oyk., sadə.* İmişli r-nunun Bəci-ravan i.ə.v.-də kənd. Araz çayının sahilində, Mil düzündədir. Kəndi *mirili* nəslinə mənsub ailələr saldığı üçün belə adlandırılmışdır.

Mirimli *oyk., sadə.* Yardımlı r-nunun Ərus i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsini *mirimli* nəslinə mənsub olan ailələr saldığına görə belə adlandırılmışdır.

Mirlər *oyk., sadə.* Qubadlı r-nunun Don-darlı i.ə.v.-də kənd. Bərgüşad çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Yerli məlumata görə, yaşayış məntəqəsini XVIII əsrdə Şeyx *Mir İbrahim* ağa saldığı üçün onun titulu (*mir*) ilə adlanmışdır. Bir sıra müsəlman ölkələrində, o cümlədən Azərb.-da mənşəcə Məhəmməd peyğəmbərin nəslindən olanlar adətən *seyid* və ya *mir* fəxri titulu daşıyırlar. Antropooykonimdir.

Mironabad b a x: Nərimanabad.

Mironçit *hidr., mür.* Zəngilan r-nu ərazisində çay. Hidronim *Miron* (əslə Moran olub, “kiçik arx, kiçik çay” deməkdir) və *çit* (türk dillərində “hüdüd, sərhəd”) sözlərindən düzəlib, “sərhəd çay” mənasındadır. Görünür, çay iki kəndi və ya iki sahəni ayırdığı üçün belə adlandırılmışdır.

Mirtəhməzli *oyk., düz.* Cəlilabad r-nunun Şiləvəngə i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Oykonim *mir* (titul bildirən söz), *Təhməz* (antrop.) və *-li* (aidlik, mənsub. bildirən şəkl.) komponentlərindən düzəlib. Yaşayış məntəqəsinin adı kəndin əsasını qoymuş Mirtəhməz adlı şəxsin adı ilə bağlıdır.

Miruşen b a x: Mirikənd.

Mirzalıbəy *oyk., sadə.* Bərdə r-nunun Yeni Əyricə i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi *Mirzalı bəy* adlı şəxsə mənsub elatın məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Kəndin adı “Mirzalı bəyin nəslə, mirzalıbəyqillər” mənasındadır.

Mirzavayurd *or., mür.* Lerik r-nu ərazisində dağ. Oronim Mirzəobayurd adının təhrif formasıdır. Dağın ərazisi vaxtilə *Mirzə* adlı şəxsin obasına məxsus yurd yeri olmuşdur.

Mirzə Tatkəndi *or., mür.* Quba r-nu ərazisində dağ. Ehtimal etmək olar ki, Mirzə Tatkəndi keçmişdə bu ərazidə mövcud olmuş yaşayış məntəqəsinin adı olmuşdur. Sonralar kəndin adı dəyişmiş və ya kənd ləğv edilmiş, bu ad yalnız ərazidəki dağın adında qorunub saxlanmışdır. Toponim “Mirzəyə məxsus tatlar yaşayan kənd” mənasındadır.

Mirzəbəyli *oyk., düz.* Qəbələ r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Kənd sahibkar *Mirzəbəy*ə məxsus udin ailələrinin məskunlaşması nəti-

cəsində yaranmışdır. 1919-cu ildə milli qırğın zamanı Ermənistan ərazisindən zorla köçürülmüş azərb. ailələr, kollektivləşmə illərində isə ləzgilər burada məskən salmışlar.

Mirzəcamallı oyk., düz. Füzuli r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Köndələnçayın sahilində, dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi Qarabağ xanları nəslindən olan vəzir və tarixçi *Mirzə Camal Cavanşirə* (təqr. 1773–1853) məxsus ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmış və onun adı ilə adlanmışdır.

Mirzəcəfərli oyk., düz. Bərdə r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Yaşayış məntəqəsinin əsasını *Mirzəcəfər* adlı şəxs qoyduğuna görə, kənd belə adlandırılmışdır. Oykönim “Mirzə Cəfərin nəslindən olanlar” mənasındadır.

Mirzəhaqverdili oyk., mür. Ağcabədi r-nunun Arazbarı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Yaşayış məntəqəsi görkəmli ədib Əbdürrəhimbəy Haqverdiyevin (1870–1933) mənsub olduğu nəslin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Nəslin başçısı *Mirzə Haqverdi* olduğuna görə və kənd həmin şəxs tərəfindən bina edildiyinə görə, onun adı ilə adlandırılmışdır.

Mirzəhəsənli oyk., sadə. Zəngilan r-nunun Gilətağ i.ə.v.-də kənd. Bərgüşad silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsini *mirzəhəsənli* nəslinə mənsub ailələr saldığına görə həmin nəslin adı ilə adlandırılmışdır. Kənd ərazicə Vənəndli kəndinə birləşmişdir.

Mirzəhüseynli oyk., düz. Göyçay r-nunun Şəhadət i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsini vaxtilə *Mirzə Hüseyn* adlı şəxs saldığına görə onun adı ilə adlandırılmışdır.

Mirzəxanqaraqoyunlu oyk., mür. Bərdə r-nunun Qaradəmirçi i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Yaşayış məntəqəsi *Mirzəxan* adlı bir şəxsə məxsus *qaraqoyunlu* ailələrinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykönim “Mirzəxana məxsus qaraqoyunlular” mənasındadır. Mənbələrin məlumatına görə, Şərqi Gürcüstanın tərkibində Rusiyaya birləşdirildikdən (1783) sonra Qazax mahalından Cəlilli, Boyəhmədli, Qazaxrəhimlər kəndləri ilə yanaşı bu kəndin əhalisi də 1795-ci ildə Qarabağa köçmüşdür.

Mirzəqasım oyk., sadə. Quba r-nunun Hacıhüseynli i.ə.v.-də kənd. Qusar maili düzənliyindədir. Yaşayış məntəqəsi *mirzəqasımlı* nəslinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Mirzəqışlaq oyk., mür. Quba r-nunun Birinci Nügədi i.ə.v.-də kənd. Qusar maili düzənliyindədir. Yaşayış məntəqəsi *Mirzə* adlı şəxsin keçmiş qışlaq yerində salınmışdır. Oykönim “Mirzənin qışlağı, Mirzəyə məxsus qışlaq” mənasındadır.

Mirzəqurbanlı oyk., mür. Neftçala r-nunun Tatarməhlə i.ə.v.-də kənd. Cənub-Şərqi Şirvan düzündədir. Bir müddət Osaqədəm adlanmışdır. Oykönim “Mirzəqurbanqanlılar, Mirzə Qurbanın nəslindən olanlar” mənasındadır. Mirzəqurbanlı yaşayış məntəqəsi keçmişdə Kür çayının Xəzərə müstəqil axan qolu kənarında salınmışdı. Keçmişdə bu qol bol sulu olmuşdur. Rəvayətə görə, bu ərazini Şamaxının sonuncu hakimi Mustafa xan vaxtilə saray mirzəsi olmuş *Qurban* adlı bir şəxsə hədiyyə vermişdir. Kənddə də ilk dəfə onun övladları və yaxın adamları məskunlaşdığına görə ona belə ad verilmişdir. İndi kənd əhalisinin əksəriyyətini 50-ci illərdə qanunsuz olaraq Ermənistanın Vədi r-nundan zorla köçürülmüş azərb. ailələr təşkil edir.

Mirzələdi hidr., sadə. Abşeron yarımadasında göl. Masazır gölündən ş.-dədir. Şor sulu göldür. Əsl adı Mirzəlidir. Hidronim *mirzəli* (etn.) və tat dilindəki *di* (“kənd” mənasında) sözlərindən ibarətdir. Keçmişdə gölün yaxınlığında mövcud olmuş *mirzəli* obasının adı ilə adlanmışdır.

Mirzələr oyk., sadə. Şuşa r-nunun Xəlfəli i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsindədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin əvvəllərində Mehdiqulu xana məxsus xəlfəli tayfasının *mirzələr* adlı nəslinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykönim “Mirzənin nəslindən olanlar, mirzəgillər” mənasındadır. Kəndin yaxınlığında axan çay da Mirzələr çayı adlanır.

Mirzəli or., sadə. Qobustanın c.-ş.-ində, Pirsaat çayının sol sahilində dağ. Dağın adı *mirzəli* obasının adı ilə bağlıdır.

Mirzəli oyk., sadə. Cəlilabad r-nunda kənd. Burovar silsiləsinin ətəyindədir. Keçmiş

adı Xamirova olmuşdur. Tam adı Xilə Mirzəlidir. Sonralar oykonimin tərkibindən Xilə komponenti düşmüşdü. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin 70-ci illərində Şamaxı qəzasındaki Xilə icmasına mənsub *mirzəli* nəslinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Mirzəməmmədkənd *oyk., mür.* Quba r-nunun Vladimirovka i.ə.v.-də kənd. Qudyal çayının sahilində Qusar maili düzənliyindədir. Oykonim *Mirzəməmməd* (ş.a.) və *kənd* sözlərindən ibarət olub, "Mirzəməmmədin kəndi" mənasındadır.

Mirzəməmmədqışlaq *oyk., mür.* Xaçmaz r-nunun Qımılqışlaq i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Yaşayış məntəqəsini Quba r-nundakı Mirzəməmmədkənd camaatı keçmiş qışlaq yerində saldığı üçün belə adlanmışdır. Əvvəllər Mirzəməmmədkəndqışlaq adlanmış, sonralar *kənd* komponenti ixtisar olmuşdur. Oykonim "Mirzəməmməd kəndinə məxsus qışlaq, Mirzəməmməd kəndindən olanların qışlağı" mənasındadır.

Mirzənağılı *oyk.,* Füzuli r-nunun Əhməd-alılar i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsini *mirzənağılı* nəslinə mənsub ailələr saldığına görə həmin nəslin adı ilə adlandırılmışdır.

Mirzəyandigah *oyk., mür.* Şamaxı r-nunun Sabir i.ə.v.-də kənd. Ləngəbiz silsiləsinin ətəyində, Acıdərə çayının sahilindədir. Yerli əhali arasında Mirzəngəldiyə şəklində də işlənir. Yaşayış məntəqəsi Mərzə kəndindən çıxmış bir qrup ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonimin birinci komponenti *Mərzə* adından (-y birləşdirici fonemdir) və fars dilində cəmlik bildirən *-an* şəkl.-sindən ibarətdir, ikinci komponenti *digah* sözü isə burada "kənd" mənasındadır. Bütövlükdə Mirzəyandigah "Mərzəlilərin kəndi" deməkdir. 2001-ci ildən kəndin adı Mərzəndiyə kimi rəsmiləşdirilmişdir. Bu oykonim də "Mərzədən gələnlər" mənasındadır.

Mirzik *oyk., sadə.* Xanlar r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kiçik Qafqazın ətəyindədir. Kəndin adını *Mirzə* antroponimi və yaxud ərəb. "bataqlıq, sucaq yer" mənasında işlədilən *mərzəğ* sözü ilə bağlayırlar.

Miskinli *oyk., düz.* Şəmkir r-nunun Plan-kənd i.ə.v.-də kənd. Şəmkir çayının sahilində, Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Yerli məlumatlara görə, yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə *Miskinli* zonasından (indiki Cədəbəy r-nunun Rüstəm Əliyev və Çaldaş kəndləri) köçüb gəlmiş ailələr saldığı üçün belə adlanmışdır.

Miskinniçay *hidr., mür.* Daşkəsən r-nu ərazisində çay. Əsli Miskinliçaydır. Çay vaxtilə mövcud olmuş *Miskinli* kəndinin adını daşıyır. Kəndin yerləşdiyi ərazi hazırda Miskinli yeri adlanır. R-nun ərazisində Miskinli meşəsi, Miskinli talası mikrotoponimləri qeydə alınmışdır.

Missuyu *hidr., mür.* Gədəbəy r-nu ərazisində çay. Gədəbəy çayının qoludur. Hidronim *mis* (metal adı) və *suyu* sözlərindən ibarətdir. Başlanğıcını vaxtilə fəaliyyət göstərən *mis* mədənlərindən aldığına görə belə adlandırılmışdır.

Mistan *oyk., sadə.* Lerik r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Keçmişdə Qubadlı r-nu ərazisində də Mistan adlı kənd mövcud olmuşdur. Mistan oykoniminin mənasına aid iki fikir mövcuddur. Bəzi tədqiqatçıların fikrincə, oykonim *Mistan* şəxs adı ilə bağlıdır. Digər tədqiqatçılar qeyd edirlər ki, Mistan talış. Mıston adlanır və talış dilində *must* mis, *-on* cəmlik bildirən şəkl.-dir.

Mistançay *hidr., mür.* Lerik r-nu ərazisində çay. Çayın adı talış. Mıstonçay adlanır və talış dilində *must* mis, *-on* cəmlik bildirən şəkl., çay coğrafi termindir.

Mişarçay *hidr., mür.* 1. Masallı r-nu ərazisində çay. Bəzi tədqiqatçılara görə, hidronim Həmşərə çayı adından təhrifdir. İndiki Masallı ərazisində orta əsrlərin əvvəllərinə qədər Həmşərə yaşayış məntəqəsi qeydə alınmışdır. Oradan axan çay da Həmşərə çayı adlanmış, sonralar təhrif olunaraq, Mişarçay formasına düşmüşdür. Hidronimi qəd. türkdilli *mişar* tayfasının adı ilə bağlayanlar da var; 2. Masallı r-nu ərazisində min. bulaqlar. Mişarçayın hövzəsində yerləşir. 7 bulaqdan ibarətdir. Müalicə üçün istifadə olunur. Mineral bulaqların adı yaxınlıqda yerləşən Mişarçayın adının köçürülməsi nəticəsində yaranmışdır.

Mişkəmi *oyk., mür.* Masallı r-nunun Hişgədərə i.ə.v.-də kənd. Əvvəlki adı Vərsəhmonoba olmuşdur. Vərsəhmənoba talış. “önüqabağı sahmanlı yer” deməkdir. Mişkəmi fars dilində işlənən *mişk* (bahalı ətir) sözündən yaranmışdır. Yaşlı nəslin fikrincə, İranda bir əttar (ətir hazırlayan) tez-tez bu yerlərə gələr, burada ətriyyat, müşk-ənbər satmaqla məşğul olarmış. Bu şəxs *Mişkəmi* adı ilə tanınaraq əhalinin hörmətini qazanır, onun pənah gətirdiyi Vərsəhmanoba isə tədricən Mişkəmi adlanmağa başlamışdır.

Miškireyin *oyk., mür.* Yardımlı r-nunun Vəlixanlı i.ə.v.-də kənd. Bəzi tədqiqatçıların fikrincə, Miškireyin talış dilindəki *mişk* ətir mənasında, və *yeri* sözlərindən ibarət olub, bütövlükdə “ətirli yer” mənasındadır. Miškireyin bu sözün yerli tələffüz formasıdır. Xalq etimologiyasına görə isə, kəndin adı *guya mülki-Reyin* (yəni, Rey mülkü) sözlərindən ibarətdir.

Mişni *oyk., sadə.* 1. Kəlbəcər r-nunun Çaykənd i.ə.v.-də kənd. Tərtər çayının yuxarı axarında, dağətəyi ərazidədir. Yerli məlumatlara görə, yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə indiki Gədəbəy r-nunun Şınıx zonasından gəlmiş ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır; 2. Laçın r-nunun Alxaslı i.ə.v.-də kənd. Hocazsu çayının (Həkəri çayının qolu) sahilində, Hocaz sıra dağlarının ətəyindədir. Həmin r-ndakı Qarıqışlaq kəndindən ayrılmış ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Kəndin ərazisində yerli əhalinin Govurqala (Mişni qalası) adlandığı qala var. Türkdilli xalqların toponimiyasında *mis/müs/muş/miş* kökləri “buynuz”, “burun”, “çay döngəsi”, “dirsek” mənalarında işlənir. Çay sahilində yerləşən hər iki kəndin adı “çay döngəsi” mənasını bildirir.

Mişovdağ *or., mür.* Salyan r-nu ərazisində fəaliyyətdə olan palçıq vulkanı. Mişovdağ tirəsində, Navahı d.y. stansiyasından c.-q.-dədir. İki vulkandan (Böyük Mişovdağ və Kiçik Mişovdağ) ibarətdir. Azərb. dilinin dialektlərində *mişdov* sözü “artıq su yığılan yer” deməkdir. Oronim “gölməçələr, bataqlıqlar olan dağ” mənasındadır.

Miyanku *oyk., mür.* Masallı r-nunun Hişkədərə i.ə.v.-də kənd. Talış çayının sahilində,

dağətəyi düzənlikdədir. Keçmiş adı Ambaran olmuşdur. Oykonim talış dilindəki *miyan* (orta, ara) və *ku* (dağ) sözlərindən ibarət olub, “iki dağ arasındakı yer, dağarası” mənasındadır.

Miyanku *hidr., mür.* Masallı r-nu ərazisində min. bulaq. Hidronim yaxınlıqdakı Miyanku kəndinin adının köçürülməsi nəticəsində yaranmışdır.

Moxbulaq *hidr., mür.* Qax r-nu ərazisində min. bulaq. İlisu kəndi yaxınlığında, Kürmük çayının sahilindədir. Müalicə əhəmiyyətlidir. Adın düzgün yazılışı Mohusbulaqdır. Bulağa onu çəkdirən şəxsin – Mohusun adı verilmişdir. İrimiqyaslı xəritələrdə təhrif olunmuş şəkildə Moxbulaq kimi yazılmışdır.

Molalan *oyk., düz.* 1. Lerik r-nunun Şingədulan i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin ətəyindədir; 2. Masallı r-nunun Mahmudavar i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Talış dilində Mololon kimi tələffüz olunur. Tədqiqatçıların fikrincə, oykonim *molol* çay, su kənarında bitən meyvəsiz qijışəkilli yarpağı olan ağac növü, *-on* cəmlik bildiren şəklidir. Bütövlükdə, oykonim “molol abacları bitən yer, molol ağacları çox olan yer, mololluq” mənasını bildirir.

Mollavazlı *oyk., mür.* Saatlı r-nunun Saatlı şəhər i.ə.v.-də kənd. Araz çayı sahilində, Muğan düzündədir. *Molla Baiz* şəxs adı əsasında yaranmış oykonimdir. Rəsmi ədəbiyyatda oykonim səhvən Mollavazlı kimi işlənir.

Mollaayrım *oyk., mür.* Tovuz r-nunun KİRƏN i.ə.v.-də kənd. Orta dağlıq qurşaqdadır. Bir mülahizəyə görə, yaşayış məntəqəsini *ayrım* tayfasından olan *molla* saldığına görə belə adlanmışdır. Məlumdur ki, ayrımlar Azərb.-nin bölgələrində (Qazax, Tovuz, Gədəbəy və s. r-nlar) yaşayan, mübariz həyat keçirmiş oğuz tayfalarından biri olmuşdur. Başqa ehtimala görə, *Molla Ayırım* şəxs adı olmuşdur.

Mollabürhan *oyk., sadə.* Qubadlı r-nunun Bala Soltanlı i.ə.v.-də kənd. Həkəri çayının sahilindədir. Oykonim *molla* (dini rütbə) və *Bürhan* (antr.) sözlərindən ibarət olub, “Molla Bürhanın kəndi, Molla Bürhana məxsus kənd” mənasındadır.

Mollabürhanlı oyk., düz. Xaçmaz r-nunun Qımılqışlaq i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Oykonom "Molla Bürhana məxsus kənd" mənasındadır.

Mollacəfərli oyk., mür. Ağstafa r-nunun Düzqışlaq i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Yaşayış məntəqəsi ərazidəki *cəfərli* tirəsinin adı ilə bağlı olan üç kənddən (Cəfərli, Bala Cəfərli, Mollacəfərli) biridir. Ağmollaçal dağının yaxınlığında yerləşdiyi üçün Mollacəfərli adlanmışdır.

Mollaçalı or., mür. Xanlar r-nu ərazisində dağ. Xanlar şəhərindən şm.-dadır. Hün. 683 m. Dağın adı *molla* və türk dillərindəki *çal* (dağ yalı) sözlərindən ibarət olub, "molla yalı" mənasındadır.

Mollaçıbinə oyk., mür. Balakən r-nunun Püştətala i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Oykonom *Mollaçı* (XVIII əsrdə məşhur avar dəstə başçısı olmuşdur) və *binə* komponentlərindən ibarət olub, "Mollaçıya məxsus binə" mənasındadır.

Molladağ or., mür. Qazax r-nu ərazisində dağ. Kür çayından solda yerləşir. Hün. 709 m. Oronim *molla* (dini rütbə) və *dağ* (coğrafi termin) sözlərindən ibarətdir, "molla dağı" mənasındadır. Dağın adı həmin ərazinin bir mollaının yaylaq yeri olmasını göstərir.

Mollagülülər oyk., sadə. Bərdə r-nunun Mirzəcəfərli i.ə.v.-də kənd. Mollagüllər variantında da qeydə alınmışdır. Düzənlikdədir. Kəndin əsasını *Molla Gülü* adlı şəxsin nəslindən olanlar, mollagülügillər" mənasındadır.

Mollahacılı oyk., sadə. Göyçay r-nunun Qızılağac i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzəndədir. Yaşayış məntəqəsi *molla hacı* nəslinə mənsub ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonom "Molla Hacının nəslindən olanlar, mollahacılılar" mənasındadır.

Mollahəsənli oyk., düz. Daşkəsən r-nunun Əhmədli i.ə.v.-də kənd. Murovdağ silsiləsinin ətəyindədir. Oykonom *Molla Həsən* şəxs adından və mənsubluq bildirən *-li* şəkl.-sindən düzəlib. Yerli məlumata görə, yaşayış məntəqəsini vaxtilə Qarabağdan gəlmiş Molla Həsən adlı şəxs saldıqına görə onun adı ilə adlandırılmışdır. Antropooykonimdir.

Mollaisaqlı oyk., mür. İsmayılı r-nunun Hacıhətəmli i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Antropooykonimdir. Yaşayış məntəqəsi XVIII əsrin axırlarında indiki Quba r-nunun Haput kəndindən gəlmiş *Molla İsaq* adlı birinə mənsub ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmış və onun adı ilə adlanmışdır.

Mollaisalar oyk., sadə. Bərdə r-nunun Kolayır i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzəndədir. Yaşayış məntəqəsi boyəhmədli tayfasının *mollaisalar* tirəsinin qışlaq yerində məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonom "Molla İsanın nəslindən olanlar, mollaisagillər" mənasındadır.

Mollakənd oyk., mür. 1. Kürdəmir r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Şirvan düzəndədir; 2. Lənkəran r-nunun Rvo i.ə.v.-də kənd. Keçmiş adı Mollalı olmuşdur. Molladı variantında da qeydə alınmışdır (1933-cü il). Oykonom *molla* (dini rütbə) və *kənd* (coğrafi termin) sözlərindən ibarət olub, "mollanın kəndi, mollaya məxsus kənd" mənasındadır.

Mollalar oyk., sadə. 1. Ağdam r-nunun Boyəhmədli və Əliməmmədli i.ə.v.-lərində kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Oykonom "mollalar nəslinə mənsub olanlar" mənasındadır. Yaşayış məntəqələrini bir mollaının nəslinə mənsub ailələr saldıqı üçün belə adlanmışdır; 2. Laçın r-nunun Hocaz i.ə.v.-də kənd. Qarabağ yaylasındadır. Yerli məlumata görə, yaşayış məntəqəsini Cənubi Azərb.-dan gəlmiş bir molla saldıqı üçün belə adlanmışdır; 3. Tovuz r-nunun Böyükqışlaq i.ə.v.-də kənd. Murğuz silsiləsinin (Kiçik Qafqaz) ətəyindədir. Keçmiş tam adı Kəlbəyimollalardır. Yaşayış məntəqəsini vaxtilə *Kəlbəyi Molla Alı* adlı şəxs saldıqına görə onun adı ilə adlandırılmışdır. Sonralar kəndin adı dəyişdirilərək Mollalar şəklində qəbul olunmuşdur.

Mollalı oyk., düz. 1. Bərdə r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzəndədir; 2. Cəlilabad r-nunun Kürdlər i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin şm.-ş. ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsini *mollalı* nəslinə mənsub ailələr saldıqı üçün belə adlandırılmışdır; 3. Qubadlı r-nunun Hal i.ə.v.-də kənd. Bərgüşad çayının (Bazarçay) sahilindədir. Əsil

adı Molla Alıdır. Yerli məlumata görə, yaşayış məntəqəsini *Molla Alı* adlı şəxs saldıği üçün belə adlanmışdır. Lakin sonralar Mollalı şəklinə düşmüşdür və rəsmi olaraq qəbul olunmuşdur; 4. Oğuz r-nunun Sincan i.ə.v.-də kənd. Qəbələ r-nu ilə sərhəddədir. Kəndin əsl adı XIX əsrə aid məlumata görə, Molla Əli xaçmazlı olmuşdur. Yerli əhalinin verdiyi məlumata görə, Oğuz r-nundakı Xaçmaz kəndindən *Molla Əli* adlı bir nəfər öz ailəsi ilə buraya köçmüş və yaşayış məntəqəsi onun adı ilə adlandırılmışdır. Lakin sonralar Molla Əli adı təhrifə uğramış və Mollalı formasına düşmüşdür.

Mollalorçay *hidr., mür.* İsmayilli r-nu ərazisində çay. Mollalorçay *Mollalarçay* sözünün yerli tələffüzdə təhrif olunmuş formasıdır. Oykonim *molla* (dini rütbə), *-lar* (cəmlük bildiren şəkl.) və *çay* (coğrafi termin) komponentlərindən ibarət olub, “mollalara məxsus çay, mollalar nəslinin çayı” mənasındadır.

Mollaməhərrəmli *oyk., sadə.* Füzuli r-nunun Arayatlı i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Oykonim “Molla Məhərrəmin nəslindən olanlar, mollaməhərrəmgillər” mənasındadır.

Mollaməmmədli *oyk., sadə.* Bərdə r-nunun Kolayır i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Oykonim “Molla Məmməd nəslindən olanlar, mollaməmmədgillər” mənasındadır. Yaşayış məntəqəsini *Molla Məmməd* adlı şəxsə mənsub ailələr saldığına görə belə adlanmışdır.

Mollaşixalı *oyk., sadə.* Qəbələ r-nunun Zalam i.ə.v.-də kənd. Daşüz silsiləsinin ətəyində, Ərəş düzündədir. Yaşayış məntəqəsi *mollaşixalı* nəslinə mənsub ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonim “Molla Şixalının kəndi, mollaşixalılar, mollaşixalığillər” mənasındadır.

Mollaverdiqobu *hidr., mür.* Ağcabədi r-nu ərazisində çay. Öz adını axdıği Mollaverdi dərəsinin adından almışdır. Hidronim *Mollaverdi* antroponimindən və *qobu* (sel və ya çay sularının uzun müddət axması nəticəsində yaranan yarıqan, dərə) topokomponentindən ibarətdir. “Mollaverdi dərəsindən axan çay” mənasını bildirir.

Mollavəli *oyk., mür.* Füzuli r-nunun Qoçəhmədli i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Əsl adı Mollavəlilər olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi boyəhmədli tayfasının *mollavəlilər* tirəsinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonim “Molla Vəlinin nəslindən olanlar, mollavəligillər” mənasındadır.

Moloja *oyk., mür.* Lənkəran r-nunun Vilvan i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Bəzi tədqiqatçılara görə, oykonimin tərkibindəki *molo* komponenti talış dilindəki *mölo* (molla) sözünün fonetik variantıdır, *jə* isə “yer” mənasındadır. Ehtimal ki, yaşayış məntəqəsini molla saldıği üçün belə adlandırılmışdır. Digər mülahizəyə görə, Moloja talış dilində “molla döyən” deməkdir. Görünür, oykonim talış. *məlo jə* sözündən yaranmışdır. Üçüncü, fərqli mülahizəyə əsasən, bu oykonim *malon jə* sözündən olub, “malqaranın vurulduğu yer” deməkdir. Bu oykonimi *malon şə* sözünün talış dilində fonetik variantı kimi qəbul etsək, mənası “malqaranın getdiyi yer, özü yeri” deməkdir.

Molt *hidr., sadə.* Qusar r-nu ərazisində çay. Hidronim türk dillərindəki *moltak* sözündən olub, “qısa, qısaldılmış, kəsilmiş” mənasındadır.

Monidigah *oyk., mür.* Lerik r-nunun Bilabənd i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin yamacındadır. Oykonim talış dilindəki *mon* (yerli tələffüz forması *miyon* olub, “orta, mərkəz, ara” deməkdir), *di* (kənd) və *gah* (yer) sözlərindən ibarət olub, “ortada yerləşən kənd, orta kənd” mənasındadır. Oykonim talış dilində Mondiqo adlanır. Bu yaşayış yeri üç hissədən ibarətdir: 1. Mondiqo – orta kənd yeri; 2. Jindi – aşağı kənd; 3. Pendi – yuxarı kənd.

Montin *oyk., sadə.* Bakı şəhərində ştq. Peşəkar inqilabçı *Pyotr Montinin* (1882-1905) şərəfinə adlandırılmışdır. Memorial toponimdir. Qəsəbənin adı müstəqillik illərində dəyişdirilərək *Əlövsət Quliyev* kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Moranlı *oyk., sadə.* 1. Cəbrayıl r-nunun Qaraqasımlı i.ə.v.-də kənd. Ceyrankeçməz çayı sahilində, düzənlikdədir; 2. Sabirabad r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Muğan

düzündədir. Keçmişdə maldarlıqla məşğul olmuş *moranlı* tayfasının məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. XIX əsrdə moranlılar şahsevən tayfa ittifaqına daxil idilər.

Mormor hidr., sadə. Gədəbəy r-nu ərazisində min. bulaqlar. Zamanlı kəndindən c.-q.-də, Mormor kəndinin yaxınlığında yerləşir. 11 bulaqdan ibarətdir. Suyu soyuq, dadı turşməzədir. Tədqiqatçılara görə, hidronim Azərb. dilinin dialektlərində işlənən *mor* (turşməzə) sözündəndir. Hidronimi *murmur* (xırda qarışqa) sözü ilə də əlaqələndirirlər. Yerli əhalinin məlumatına görə, vaxtilə indiki Tovuz r-nunun Qaraxanlı kəndindən gəlmiş *Mormor* adlı bir şəxs burada yurd salmış və həmin ərazi onun adı ilə adlanmışdır.

Mormor oyk., sadə. Gədəbəy r-nunun Arabacı i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Keçmiş adı Sarılar olmuşdur. Kəndi XIX əsrdə indiki Tovuz r-nunun Bozalqanlı kəndindən gəlmiş Sarı oğlu Kərbəlayı Nəcəf köhnə kənd yerində salmışdır. Yerli əhalinin məlumatına görə, həmin köhnə kəndin adı *Mormor* olmuş və yaxınlıqdakı mineral bulaqların adını daşımışdır.

Moruqlu or., düz. Gədəbəy r-nu ilə Şəmkir r-nu arasında dağ. Şahdağ silsiləsinin şm. yamacında zirvədir. Hün. 1906 m. Dağ yamaclarında moruq kollarının bolluğu ilə əlaqədar belə adlandırılmışdır.

Moruqlu oyk., sadə. Gədəbəy r-nunun Qoşabulaq i.ə.v.-də kənd. Zada çayının (Zəyəm çayının qolu) sahilində, dağlıq ərazidədir. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrin ikinci yarısında buraya Tovuz r-nundan köçüb gəlmiş ağcaqalalı, kəlbəhmədli, çənlər, Goranboy r-nundan köçüb gəlmiş qılıçlı və Qazax r-nundan köçüb gəlmiş kəsəmənli nəsillərinə mənsub ailələr *Moruqlu dərəsi* adlanan ərazidə salmışlar. Kənd həmin ərazinin adını daşıyır. Oykonim *Moruqlu*, *Moruxlu* variantlarında da qeydə alınmışdır.

Morular hidr., düz. Şəmkir r-nu ərazisində çay. Hidronim "bulanıq, palçıqlı çay" mənasındadır. Keçən əsrdə r-nun ərazisində *Morul* adlı yaşayış məntəqəsi də olmuşdur.

Mosul oyk., sadə. Zaqatala r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkli-

yindədir. Tarixi mənbələrin məlumatına görə, XVI əsrin əvvəllərində indiki İraq ərazisində Zülqədər adlı bir hakimin tabeliyində olan tayfalardan biri də Mosul əyalətində yaşadıkları üçün *mosul* adlanırdı. Osmanlı sarkərdəsi Fərhad paşa Zülqədəri məğlub etdikdən sonra tabeliyindəki tayfalar müxtəlif ərazilərə dağılımış, *mosul* tayfasına mənsub bir qrup ailə isə gəlib indiki ərazidə məskunlaşmışdır. Yeni salınmış yaşayış məntəqəsi də tayfanın adı ilə adlanmışdır.

Moşxmhat b a x: Quşçubaba.

Motalyataq oyk., mür. Astara r-nunun Asxanakəran i.ə.v.-də kənd. Sonadiqu çayının sahilindədir. Yerli tələffüz forması *Motlayataq*dır. Toponim *motil* və ya *motol* (ağac növü) və *yataq* sözlərindən ibarət olub, "motil ağacları olan yataq (binə)" mənasındadır. Kənd salındığı yerin (yatağın) adı ilə adlandırılmışdır.

Motudərə oyk., sadə. Gədəbəy r-nunun İsalı i.ə.v.-də kənd. Şahdağ silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsini 1924-cü ildə həmin r-nun Düz Rəsullu kəndindən ayrılmış ailələr *Motu dərəsi* adlı yerdə salmışlar. Dərə XIX əsrdə Qıraq Bayramlı kəndindən (indiki Şəmkir r-nunun Kolxozkənd kəndi) *Motu* adlı bir şəxsin yaylaq yurdu olduğuna görə belə adlanmışdır. Yerli tələffüz forması *Mutudərə*dir.

Mourov hidr., sadə. Balakən r-nunda çay. Katex çayının sağ qoludur. Azərb. dilinin dialektlərində *moral/morav* "kiçik arx", "çay qolu" mənasında işlənir.

Mozçay hidr., mür. Kəlbəcər r-nunun ərazisində çay. Tutqunçayın qoludur. Çayın yaxınlığında yerləşən eyniadlı kəndin adının köçürülməsi nəticəsində belə adlandırılmışdır.

Mozkənd oyk., mür. Kəlbəcər r-nunun Abdullaşağı i.ə.v.-də kənd. Moz çayının sahilində, dağlıq ərazidədir. XIX əsrə aid sənədlərdə kəndin ərazisi qışlaq yeri kimi qeydə alınmışdır. Yaşayış məntəqəsində sonralar indiki Laçın r-nunun Pircan və keçmiş Muncuqlu kəndlərindən köçmüş ailələr məskunlaşmışdır. Yerli məlumata görə, keçmişdə buraya Xaraba Moz deyilirmiş. Kəndin ərazisindəki maddi-mədəniyyət qalıqları burada qəd. yaşayış məskəni olduğunu göstərir.

Keçmişdə Şərur-Dərələyəz qəzasında Moz adlı kənd və şəhər xarabalığı qeydə alınmışdır. Tovuz r-nu ərazisində də Moz kəndi mövcud olmuşdur. Antik müəlliflərdən Ptolomeyin (II əsr) "Coğrafi təlimnamə" əsərində Qafqaz Albaniyası ərazisində Moziata yaşayış məntəqəsinin adı çəkilir. Bəzi tədqiqatçılara görə, toponimin tərkibindəki *ata* komponenti topoformantdır. Alban tarixçisi Movses Kalankatlı Sünik knyazlığında Mozn mahalının olduğunu qeyd edir. Güman ki, Mozkənd, Moz, Moziata və Mozn toponimləri eyni mənşəlidir. Mənbələrdə *moz* sözü "çox, çoxlu, dolu", "qələbəlik, şənlik" mənalarında işlənir. Salyan r-nunda "ağızbaağız dolu, silə" mənasında *moj* sözü də işlənmişdir.

Möhrətağ b a x: Kiçik Qarabəy.

Möhüc oyk., sadə. Quba r-nunun Tüləkəran i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Ehtimala görə, kəndin adı ərəb dilindəki *mouc* (səngər, sədd, bənd) sözü ilə bağlıdır.

Mövduət oyk., sadə. Ağdaş r-nunun Qaradəyin i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi *Mövduət* (Mövlud) şəxs adı ilə bağlıdır. Güman etmək olar ki, oykonim kəndin bünövrəsini qoyan şəxsin adındandır.

Mucuq oyk., sadə. Qusar r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qusar maili düzənliyindədir. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrin əvvəllərində Dağıstanın Mucuq kəndindən gəlmiş ailələr salmışlar. Oykonim "səngər, sədd" mənasındadır.

Mucuqçay hidr., müir. Qusar r-nu ərazisində çay. Hidronim *Mucuq* (kənd adı) və *çay* komponentlərindən düzəlib, "Mucuq kəndindən axan çay" mənasındadır.

Muçu oyk., sadə. Quba r-nunun Xaltan i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Əsl adının Mouci olduğu söylənir. Mucu variantında da qeydə alınmışdır. Tədqiqatçıların ehtimalına görə, oykonim ərəb dilindəki *mouc* (səngər, sədd) sözündən və tat dilində isimlərin sonuna əlavə olunaraq müəyyənlik bildiren *-i* şəkl. *-sindən* ibarətdir. Yaşayış məntəqəsinin adı "səngər, sədd yeri" mənasındadır. *Muçu* eyni zamanda XV əsrdə səfəvilərin hərbi dəstələrindən biri olmuşdur.

Döyüş zamanı öndə gedən *muçi* və *çarxçi* dəstələri öz fəaliyyətləri ilə seçilir və qələbənin təmin olunmasında böyük rol oynayırdılar.

Muğan oyk., sadə. 1. Biləsuvar r-nunun Bağbanlar i.ə.v.-də qəsəbə. Düzenlikdədir. Müharibədən sonrakı illərdə yaranmışdır. Qəsəbə Muğan düzünün adını daşıyır; 2. Hacıqabul r-nunun Hacıqabul şəhər i.ə.v.-də ştq., d.y. stansiyası. Stansiya və onun əsasında yaranmış yaşayış məntəqəsi Muğan düzündə yerləşdiyi üçün belə adlanmışdır.

Muğan düzü or., müir. Kür-Araz ovalığının bir hissəsidir. Şm.-q.-də Araz çayı vasitəsilə Mil düzündən, Kür çayı vasitəsilə Şirvan düzündən ayrılır. C.-da və c.-ş.-də Lənkəran ovalığına və Salyan düzünə qovuşur. Düzün c.-q. davamı Cənubi Azərb. ərazisindədir. Tarixən Araz çayı Muğan düzündən axaraq bilavasitə Xəzər dənizinə tökülürdü. 1896-cı ildə Araz öz sağ sahilini yuyub Muğan düzünün bir hissəsini basmışdır. Yalnız 1916-cı ildə bu yuyulmanın qarşısı alınmış, Araz öz əvvəlki yatağına qaytarılmışdır. Düzenlikdəki bir çox göl və bataqlıq da (Ağçala, Mahmudçala və s.) həmin daşqın zamanı əmələ gəlmişdir. Muğan düzünün çox hissəsi dəniz səviyyəsindən aşağı olub, Kür, xüsusən Araz çayının gətirdiyi çöküntülərdən əmələ gəlmişdir. Kür-Araz ovalığı, o cümlədən Muğan düzü Azərb.-nin ən qəd. əkinçilik ölkəsidir. Burada qəd. zamanlarda çəkilmiş arxların izləri vardır. Bu arxlardan bəziləri təmir edilmiş, yeni kanallar da çəkilmişdir. Mənbələrdə Azərb. ərazisində Muğan və Muğanıyyə adlı iki coğrafi obyektə bəhs olunur. Orta əsrlərdə Qəbələ ilə həmsərhəd olub, Girdiman və Göyçay çaylarının aşağı axarı boyu ərazi Muğanıyyə adlanırdı. Bəzi tədqiqatçılara görə, Muğan vilayəti və düzünün adı orta əsrlərdə mövcud olmuş Muğan şəhərinin adı ilə bağlıdır. Orta əsr ərəb mənbələrində (IX-X əsrlər) Xəzər dənizi sahilində, Kürün mənbəyindən təqr. 16 fərsəx (təqr. 100 km.), c.-da Ərdəbilin 8 fərsəxliyində (iki günlük məsafədə) yerləşən Muğan şəhəri iki çay arasında təsvir olunur. İbn Xordadbeh (IX əsr) Muğan hakimi Şəklə haqqında, Müqəddəsi (X əsr) başdan-başa bağ-bağatla əhatə

olunmuş bu şəhərin gözəlliyi, əhalisinin hörmətçil və səxavət sahibi olması barədə məlumat vermişlər. Bir fikrə görə, şəhər XIII əsrdə monqol yürüşləri, digər fikrə görə isə, XV əsrdə Teymuri Sultan Əbu Səidlə Ağqoyunlu Uzun Həsən arasında baş vermiş vuruşma zamanı dağıdılmışdır. Qərnati, Zəkəriyyə Qəzvini və b. ümumiyyətlə, Muğan ölkəsi, onun geniş ərazidə yerləşməsi, iqliminin Azərb.-nın başqa yerlərinə nisbətən isti, maldarlıq üçün yararlı otlaplara malik olması haqqında məlumat verir, yerli əhalini türkmənlər adlandırırlar. Antik müəlliflər (Hekatey, Herodot və b.) də tarixi Mukan ərazisində (indiki Muğan düzü) *mik/muq* tayfası haqqında məlumat vermişlər. Azərb.-da Muğan adı ilə bağlı 18 yaşayış məntəqəsi mövcuddur. Tədqiqatçılar bu toponimləri *muq* etnonimi ilə əlaqələndirirlər. Ermənistanda Muğan, Gürcüstanda Muğanlı (Muğanlo), Özbəkistanda Muğan, Cənubi Azərb.-da Muğan və Muğancuq, Tacikistanda Muğ qalası, Türkiyədə isə Muğancıq kəndləri qeydə alınmışdır.

Muğan Gəncəli *oyk., mür.* Sabirabad r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Muğan düzündədir. Oykonom "Muğanda yaşayan gəncəlilər" mənasındadır. Yaşayış məntəqəsi vaxtilə Gəncədən köçürülmüş ailələrin Muğanda məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Muğancıq Mehrab *oyk., mür.* Şərur r-nunun Qarxun i.ə.v.-də kənd. Düzenlikdədir. Yaşayış məntəqəsi *Mehrab* adlı şəxsin başçılığı ilə *muğanlı* tayfasına məxsus ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Burada *muğancıq* "kiçik muğanlı, muğanlıların kiçik hissəsi" deməkdir.

Muğancıq Müslüm *oyk., mür.* Şərur r-nunun Qarxun i.ə.v.-də kənd. Şərur düzündədir. Yaşayış məntəqəsi *Müslüm* adlı şəxsin başçılığı ilə *muğanlı* tayfasına məxsus ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonom "Müslümə məxsus muğanlılar" və ya "Müslümə məxsus muğanlılardan bir parça" mənasındadır.

Muğanlı *oyk., sadə.* 1. Ağcabədi r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarqar çayının sahilində, Qarabağ düzündədir; 2. Ağdam r-nunun

Bağbanlar i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir; 3. Ağdam r-nunun Şıxbabalı i.ə.v.-də kənd. Qarqar çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir; 4. Ağstafa r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir; 5. Bərdə r-nunun Kələntərli i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir; 6. Xocavənd r-nunun Xocavənd qəsəbə i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi düzənlikdədir; 7. Kürdəmir r-nunun Karrar i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir; 8. Qubadlı r-nunun Zilanlı i.ə.v.-də kənd. Həkəri çayının sol sahilindədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini XIX əsrin əvvəllərində Cənubi Azərb.-nin Muğanlı kəndindən gəlmiş ailələr salmışlar; 9. Şamaxı r-nunun Mirikənd i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir; 10. Şərur r-nunun Şəhriyar i.ə.v.-də kənd. Arazın sahilində, düzənlikdədir; 11. Zaqatala r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Alazan çayı sahilindədir; 12. Zəngilan r-nunun Gilətağ i.ə.v.-də kənd. Arazın sahilindədir; 13. Zəngilan r-nunun Hacılı i.ə.v.-də kənd. Arazın sahilindədir. Yaşayış məntəqələrini Cənubi Azərb.-nin *Muğanlı* kəndindən köçüb gəlmiş mollahəsənli, mehdili və cəbarlı nəsilərinə mənsub ailələr salmışlar. Oykonomilər türkdilli Azərb. tayfası olan *muğanlıların* adı ilə bağlıdır. Muğanlı tayfa adı XVI əsrin əvvəllərindən məlumdur. Sonralar mənbələrdə şahsevənlərin tərkibində müstəqil tayfa kimi qeydə alınmış muğanlılar XIX əsrin əvvəllərində 8 tirədən ibarət olmuşlar. Tayfa vaxtilə Muğan düzündə yaşadığına görə həmin düzün adı ilə tanınmışdır.

Muğanlı *hidr., sadə.* Zaqatala r-nu ərazisində çay. Tala çayından ayrılıb sol tərəfdən Qanıx (Alazan) çayına tökülür. Çay Muğanlı kəndinin yaxınlığından axdığı üçün həmin kəndin adı ilə adlandırılmışdır.

Muxax *hidr., düz.* Zaqatala r-nu ərazisində çay. Qanıx (Alazan) çayının sol qoludur. Bəzən Qaraçay da adlanır. Hidronim *mux* (az sulu çay) sözündən və *-ax* şəksindən düzəlib, "az suyu olan çay, quruyan çay" mənasındadır.

Muxax *oyk., sadə.* Zaqatala r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Muxax çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Mənşəcə Dağıstanın Rutul r-nunun Baş Muxax kəndindən çıxmış

ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonim eyniadlı çayın adını daşıyır. Keçmiş İrəvan quberniyasının Sürməli qəzasında da Muxax adlı yaşayış məntəqəsi qeydə alınmışdır.

Muxas oyk., düz. Oğuz r-nunun Bucaq i.ə.v.-də kənd. Daşağıl çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Keçmişdə Muxas Bucaqlı da adlanmışdır. XIX əsrdə Tiflis quberniyasının Telavi qəzasında Muxas Xevi kəndi olmuşdur. Bəzi tədqiqatçılar Muxas oykoniminin udin mənşəli şəxs adı ilə əlaqələndirir. Türkdilli xalqların toponimiya-sında *mux* çay adlarında çayın “az sulu”, “quru” olmasını bildirir, dağ adlarında isə “dar, keçilməz, aşırımı olmayan, yarganlı” mənalarını ifadə edir. *-as/az* toponimiyada bir çox çay adlarının sonluğunda işlənir.

Muxranes or., sadə. Xocavənd r-nu ərazisində dağ. Dağın əsl adının Möhrədağ olması ehtimal edilir. *Möhrə* “hövzə, qab” deməkdir. Güman etmək olar ki, oronim dağın ərazisindəki su hövzələrinə görə yaranmışdır.

Muxtar oyk., sadə. Xocalı r-nunun Şuşi-kənd i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. XIX əsrdə Çar Rusiyası Azərb.-ni işğal etdikdən sonra gəlmə ermənilər burada yerləşdirilmiş və bir müddət Mxitarikənd adlandırılmışdı. 1992-ci ildən kəndin adı Muxtar kimi rəsmiləşdirilmişdir. Oykonimi şəxs adı ilə əlaqələndirirlər.

Muxtariyyət oyk., sadə. Şəmkir r-nunun Plankənd i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Yaşayış məntəqəsini 1922-ci ildə keçmiş Morul kəndindən (hazırda Şəmkir şəhərinə birləşdirilmişdir) gəlmə ailələr salmışlar. Kənd rəmzi olaraq belə adlandırılmışdır. Oykonimin hərfi mənası “müstəqillik, suverenlik” deməkdir.

Mulux oyk., sadə. İsmayilli r-nunun Müdri i.ə.v.-də kənd. Girdiman çayının sahilində, dağlıq ərazidədir. Mulux qalasının adı ilk dəfə 1053-cü ilə aid mənbədə çəkilir. Kəndin adı bir müddət Dahar Mulux da adlandırılmışdır. 1933-cü ildə Dahar və Mulux kəndləri Cülyan i.ə.v.-nə daxil olan iki kənd kimi qeydə alınmışdır. Dahar tat dilində “qaya” deməkdir. Görünür, r-nun

ərazisində Mulux adlı bir kənd də olmuşdur. 1917-ci ildə kənd Mulus variantında qeydə alınmışdır. Türk dillərində “doluluq”, “bol-luq”, “çoxluq” mənalarında *mulluk* sözü işlənmişdir.

Mumlu oyk., sadə. Dəvəçi r-nunun Düz Bilici i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi yaxınlığındakı Mumlu dağın adı ilə adlandırılmışdır.

Mumludağ or., mür. Dəvəçi r-nu ərazisində dağ. Dağdan qazıntı halında *mum* çıxarıldığı üçün belə adlandırılmışdır. Oronim “mum çıxarılan dağ”, “ərazisində mum olan dağ” mənasındadır.

Muncuqlu oyk., sadə. Tovuz r-nunun Çatax i.ə.v.-də kənd. Murğuz silsiləsinin ətəyindədir. XIX əsrdə bu kənd quşçu tayfasının icmasına məxsus kiçik məntəqələrdən biri olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi qəd. qəbristan yerindən bəzək əşyalarının tapılması ilə əlaqədar Muncuqlu adlanan yerdə salındığı üçün belə adlandırılmışdır.

Muncuqluçay hidr., mür. Laçın r-nu ərazisində çay. Çay Muncuqlu adlanan ərazidən axdığı üçün belə adlandırılmışdır.

Muradalılar oyk., sadə. İmişli r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir. Kəndi *muradalı* nəslinə mənsub ailələr saldığı üçün həmin nəslin adı ilə adlandırılmışdır. Oykonim Muradallı variantında da qeydə alınmışdır.

Muradbəyli oyk., sadə. 1. Ağdam r-nunun Qasımlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Xalq arasında Qılıcbəyli adı ilə də tanınır. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsi Murad bəy adlı bir şəxs tərəfindən Cənubi Azərb.-dan gətirilmiş bir qrup ailənin Sarıdəhnə adlı yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır; 2. Sabirabad r-nunun Qasımbəyli i.ə.v.-də kənd. Kürün sahilində, Mil düzündədir. Belə bir məlumat vardır ki, kəndi XIX əsrin ortalarında *Hacı Murad* (*Murad bəy* kimi də tanınmışdır) adlı bir şəxs salmışdır. Kürün sahilindəki Tuqay meşəsi indi də Hacı Murad meşəsi adlanır. Lakin hər iki kəndin eyniadlı i.ə.v.-nin tərki-bində olması oykonimin etnotoponim olmasını söyləməyə əsas verir. Bir məlumata görə, XIX əsrin əvvəllərində Şirvan mülkədarı

Qasım bəyə məxsus ailələr general V.Mədətova bağışlanmış, o da həmin ailələri Qarabağa köçürmüşdür. Həmçinin, *muradbəyli* elinin adı "Koroğlu" dastanında da çəkilir.

Muradxan oyk., sadə. Kürdəmir r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Yerli məlumata görə, yaşayış məntəqəsinin ilk sakinləri müəyyən siyasi hadisələrlə əlaqədar olaraq xanlıqlar dövründə (XVIII əsr) Gəncədən gəlmələrdir. Kəndin məhəllələrindən biri indi də Gəncəli adlanır. Yaşayış məntəqəsi burada binə salmış ailələrin başçısı *Muradxan* adlı bir şəxsin adını daşıyır. Kəndin adı 1933-cü ildə Muradxanlı şəklində qeydə alınmışdır.

Muradxanlı oyk., sadə. 1. İmişli r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Mil düzündədir; 2. Qubadlı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqələri keçmişdə yayı Zəngəzur qəzasında, qışı isə Qarabağda keçirmiş təklə tayfasının *muradxanlı* tirəsinə mənsub ailələrin oturaqlaşaraq məskunlaşması nəticəsində yaranmış və həmin tirənin adı ilə adlandırılmışdır.

Muradlı oyk., sadə. Ağsu r-nunun Qaraqoyunlu i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsini *muradlı (muradbəyli)* nəslinə mənsub ailələr saldığına görə həmin nəslin adı ilə adlandırılmışdır. 1933-cü ildə Laçın r-nunda da eyniadlı kənd qeydə alınmışdır.

Murdab hidr., mür. Lənkəran r-nu ərazisində göl. Lənkəran şəhərindən şm.-dadır. Mürdab variantında da qeydə alınmışdır. Hidronim talış dilindəki *murd* (ölü) və *ab* (su) sözlərindən ibarət olub, "ölü su, axmaz" mənasındadır. Toponimiyada coğrafi termin kimi işlənən bu sözün *mirdab* (Abşeronda neft qarışıq xırda gölməçələrə deyilir) variantına da təsadüf edilir. Türkmənistan və Əfqanıstan ərazisində Murdab adlı çay mövcuddur.

Murdab oyk., sadə. Lənkəran r-nunda kənd. Lənkəran ovalığındadır. Yaşayış məntəqəsi Murdab gölü yaxınlığında salındığı üçün gölün adı ilə adlandırılmışdır.

Murdal hidr., sadə. Şəki r-nu ərazisində çay. Kiş çayından ayrılaraq sol tərəfdən Şin çayına tökülür. 1964-cü ilin topoqrafik xəri-

tələrində çayın adı Murdarçay kimi qeyd edilmişdir. Tədqiqatçıların bir qismi bu fikirdədir ki, çayın suyu çox çirkli olduğu üçün belə adlandırılmışdır. Lakin axar suya belə ad verilməsi inandırıcı deyil. Güman etmək olar ki, çayın adı kol və ya kiçik ağac şəklində olan Murdarça bitkisinin adı ilə bağlıdır.

Murğuz or., sadə. 1. Kiçik Qafqazda dağ silsiləsi. Şm.-q.-də Ağstafa çayının dərəsindən c.-ş.-də Keçəldağ silsiləsinə (Göygədik aşırımına) qədər 30 km.-dən çox məsafədə uzanır; 2. Gədəbəy r-nunun c.-unda dağ. Şəmkir və Şamxor çaylarının suayrıcında yerləşir. Hün. 2147 m. Murtuzdağ variantında da qeydə alınmışdır. Bəzi tədqiqatçılara görə, oronim vaxtilə burada tez-tez görünən *murğuz* (dərisi sarı və ya burnunun üstü ağ rəngdə olan dağ keçisi) adlı heyvanın adından yaranmışdır. Başqa bir fikrə görə isə, dağın və silsilənin adı qarğıyabənzər *murğuz* bitkisinin adı ilə bağlıdır. Lakin dağın adının *mur* (çay) və *quz* (dağ) komponentlərindən ibarət "çaylı dağ" mənasında olmasını da ehtimal etmək olar.

Murğuztala oyk., mür. Balakən r-nunun Hənifə i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Oykonim *murğuz* (qarğıyabənzər bitki adı) və *tala* (meşədə açıq sahə) komponentlərindən düzəlib, "murğuz bitən tala" mənasındadır. Yaşayış məntəqəsi təbi-coğrafi mövqeyinə görə belə adlandırılmışdır.

Murğuzçay hidr., mür. Gədəbəy r-nu ərazisində çay. Şəmkir çayının sol qoludur. Çay mənbəyini Murğuz dağından aldığı üçün belə adlandırılmışdır. Murtuzçay variantında da işlənir.

Murquzallı oyk., sadə. İmişli r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Araz çayının sahilində, Muğan düzündədir. Əsl adının Murğuz Əlili olduğu söylənir. Ədəbiyyatlarda Murquzallı kimi də işlənir. Oykonim vaxtilə Qazax zonasından gəlmiş qazax tayfa ittifaqına daxil olan yəhərçi tayfasının *murğuzalılı* tirəsinin adı ilə bağlıdır. Keçmişdə Qazax qəzasında Murğuzlar kəndi, Murğuz dağı, Murğuz çayı, Murğuz zirvəsi adlı coğrafi obyektlər olmuşdur.

Murovçay hidr., sadə. Balakən r-nu ərazisində çay. Çay mənbəyini Murovdağ sil-

siləsindən aldığı üçün silsiləsinin adı ilə adlandırılmışdır.

Murovdağ *or., mür.* 1. Balakən r-nunda, Baş Qafqaz silsiləsinin zirvəsidir. Hün. 3381 m.; 2. Eyniadlı silsilənin ş. hissəsində Goranboy və Ağdərə r-nları arasında zirvədir. Hün. 3343 m. Eyniadlı dağ İsmayilli r-nu ərazisində də vardır. Oronim *murov* (çaylı) və *dağ* komponentlərindən düzəlib, “çaylı dağ” mənasındadır; 3. Kiçik Qafqazda dağ silsiləsi. Q.-də Şahdağ silsiləsinin Hinaldağ zirvəsindən başlayaraq təqr. 60 km. məsafədə Tərtər çayının dərəsinədək uzanır. Tərtər çayının hövzəsi ilə Gəncə, Kürək, Goran çaylarının hövzələri arasında suayrıcı xətti təşkil edir. Hündürlüyünə görə Kiçik Qafqazda Zəngəzur sıra dağlarından sonra ikinci yeri tutur. Orta hündürlüyü 2500 m.-ə qədərdir. Ən hündür zirvələri Gamışdağ (3722 m.) və Murovdağdır (3343 m.). Yay otlaqları kimi geniş istifadə olunur. Silsilə Murov zirvəsinin adı ilə adlanır.

Muruqqobu *hidr., mür.* Qusar və Xaçmaz r-nları ərazisində çay. Samur çayından ayrılan kiçik qoldur. Hidronim *muruc* (kiçik çay) və *qobu* (çay yatağı, dərə, yarıq) komponentlərindən düzəlib, “kiçik çay dərəsi”, “yarğandan axan kiçik çay” mənələrindədir.

Muruqoba *oyk., mür.* Xaçmaz r-nunun Ləcət i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin ortalarında Dağıstanın Çaroda r-nundakı Muruc kəndindən köçüb gəlmiş ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonim “Muruqluların obası” mənasındadır.

Murut *oyk., düz.* Xanlar r-nunun Zurnabad i.ə.v.-də kənd. Pand silsiləsinin yamacındadır. Tədqiqatçılara görə, oykonim Orta Asiya türklərinin dilindəki *bur* (dağ zirvəsi, dağlıq yer) sözünün *mur* variantından və *-ut* (*-it*) cəm şəkl.-sindən düzəlib, “dağlıq ərazi” mənasındadır. Əslində isə, oykonim “çaylaq” kimi izah edilməlidir. Bunu r-nun ərazisinin Murovdağ silsiləsinin şm. yamacı ətəklərində yerləşməsi də təsdiq edir.

Murya *oyk., sadə.* Lerik r-nunun Livədirgə i.ə.v.-də kənd. Alaşa çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Bəzi tədqiqatçılara görə, oykonim təhrifə uğramış Morəriya (talış. “ilan

yolu”) sözündəndir. Başqa bir fikrə görə isə, oykonim “kiçik yer” mənasındadır. Əslində oykonim türk dillərindəki *mur* (çay) və *ya* (yan, sahil) sözlərindən düzəlib, “çay sahil”, “çayın yaxınlığı” deməkdir. Kəndin daxil olduğu i.ə.v.-in adındakı *livə* komponent idə talış dilində “kiçik çay” mənasındadır.

Musabəyli *oyk., düz.* 1. Ağsu r-nunun Qaraqoyunlu i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə Musabəy adlı şəxsə məxsus ərazidə salındığı üçün belə adlandırılmışdır. R-nun ərazisində Musabəyin adı ilə bağlı bir neçə mikrotoponim də qeydə alınmışdır; 2. Füzuli r-nunun Pirəhmədli i.ə.v.-də kənd. Düzenlikdədir. Yerli məlumata görə, yaşayış məntəqəsinin əsasını Musabəy adlı şəxs qoyduğu üçün kənd onun adı ilə adlandırılmışdır.

Musaköy *b a x:* Xanlıqlar.

Musakucə *oyk., mür.* Masallı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Oykonim *Musa* (ş.a.) və *küçə* (talış. “məhəllə”) sözündən düzəlib, “Musanın məhəlləsi” mənasındadır.

Musalı *oyk., sadə.* 1. Cəlilabad r-nunun Ləkin i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin ətəyindədir. Yerli məlumata görə, XV əsrin sonlarında Cənubi Azərb.-dan köçüb gəlmiş Musa və Müslüm qardaşları meşə ətəyindəki çeşmənin ətrafında yurd salmışlar. Sonralar həmin ərazi daimi yaşayış məntəqəsinə çevrilmiş və qardaşlardan birinin adı ilə adlandırılmışdır; 2. Saatlı r-nunun Nərimanov i.ə.v.-də kənd. Mil düzündədir. Yaşayış məntəqəsinə vaxtilə *Musa* adlı şəxs və onun nəslinə mənsub ailələr saldığına görə belə adlandırılmışdır; 3. Salyan r-nunun Cəngan i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, düzenlikdədir. Yaşayış məntəqəsinin əsasını *Musa* adlı şəxs qoyduğuna görə belə adlandırılmışdır.

Musavar *oyk., sadə.* Lerik r-nunun Kirevud i.ə.v.-də kənd. Alaşa çayı ilə Şərətük çayı arasında, dağətəyi ərazidədir. Yerli əhali kəndin adını Musavo kimi tələffüz edir və oykonimi *Musa* (ş.a.) və talış dilindəki *vo* (kənd, yer) sözlərindən ibarət “Musanın kəndi” kimi izah edirlər. Əslində Musavar “musalılar”, “Musanın nəslini” mənası bildirən etnonim mənşəli toponimdir.

Musayal *oyk., mür.* Gədəbəy r-nunun Dəyəqarabulaq i.ə.v.-də kənd. Şahdağ silsiləsinin (Kiçik Qafqaz) ətəyindədir. Keçmiş adı Talakənd olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi Yal Böyük Qarabulaq (indiki Rüstəm Əliyev) kəndindən olan *Musa* adlı bir şəxsə məxsus təsərrüfat sahəsində salındığı üçün belə adlandırılmışdır. Kənddə Daşkəsən r-nunun Qabaqtəpə kəndindən çıxmış bayramlı və Qarabağdan çıxmış möhsümlü nəsilləri məskunlaşmışlar.

Mustafa daşı *or., mür.* Xəzər dənizində ada. Abşeron arxipelaqındakı ən kiçik adalardan biridir. Çilov adasından təq. 20 km. aralıdır. Ada gəmisi buradakı daşlara toxunub fəlakətə uğramış *Mustafa* adlı bir kapitanın adı ilə adlandırılmışdır.

Mustafaağalı *oyk., sadə.* Bərdə r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Yaşayış məntəqəsi boyəhmədli tayfasının *mustafaağalı* tirəsinin məskunlaşması nəticəsində yaranmış və həmin tirənin adı ilə adlandırılmışdır.

Mustafabəyli *oyk., sadə.* Saatlı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin sonlarında Mustafa bəy adlı birinə mənsub ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Kollektivləşmə illərində kəndin adı V.İ.Leninin şərəfinə Leninkənd adlandırılmış, 1992-ci ildə isə keçmiş adı ilə rəsmiləşdirilmişdir.

Mustafalı *oyk., sadə.* Ağsu r-nunun Ərəbmehdibəyli i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi *mustafalı* nəslinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Mustafalı *hidr., sadə.* Şamaxı r-nu ərazisində çay. Çay eyniadlı yaşayış məntəqəsinin adını daşıyır.

Muşavaq *oyk., mür.* Doşkəsən r-nunun Qaraqullar i.ə.v.-də kənd. Başkənd-Dəstəfur çökəkliyindədir. Əsl adı Muşavakdır. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə çar Rusiyası Azərb.-nin şm.-ını işğal etdikdən sonra Türkiyənin Muş əyalətindən gəlmiş Avak adlı bir nəfərin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Əslində, *avak* sözü türk dillərində “yön, istiqamət, səmt, tərəf” mənalarını ifadə edir. Oykonom “muşlular, Muşdan gələnlər” mənasındadır.

Qeyd etmək lazımdır ki, Azərb. dilinin dialektlərində “yamaq, hörmə, közəmə” mənasında *müşəbax* sözü də işlənmişdir.

Muşın *or., sadə.* Qax r-nu ərazisində dağ. İlisu kəndinin şm.-ındadır. Yerli əhali arasında Mışun kimi tanınır. Bir məlumata görə, dağ vaxtilə burada yaylaq yurdu olmuş Mışun adlı şəxsin adını daşıyır. Türk dillərində, o cümlədən Azərb. dilinin dialektlərində *muş/muş/müş* sözü “soyuq, rütubətli, sərin” mənalarında işlənmişdir.

Mutyanka *hidr., sadə.* Abşeron r-nu ərazisində çay. Hidronim rus mənşəli olub, “bulanıq çay” mənasındadır.

Muzdurlar *oyk., sadə.* Goranboy r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Keçmiş adı İrəvanlı olmuşdur. Yerli əhali arasında kəndin adı qeyri-rəsmi olaraq Bir May kimi işlənir. İnqilabdan əvvəl burada Məşədi Qarabəy adlı bir nəfərin mülkü və üzüm bağı olmuşdur. 1918-ci il erməni-müsəlman qırğını zamanı İrəvan qəzasından didərgin düşmüş altı ailə buraya köçmüş və Məşədi Qarabəy onları muzdur kimi işlətmişdir. İnqilabdan sonra Məşədi Qarabəy İrana qaçmış, 1924-cü ildə onun torpaq sahəsi həmin *muzdurlara* verilmiş və onlar burada daimi məskunlaşaraq bu kəndi salmışlar. Kənd onların adı ilə Muzdurlar adlandırılmışdır. 1933-cü ildə Bərdə r-nunun Şatırlı i.ə.v.-də də Muzurlar adlı kənd qeydə alınmışdır.

Mübarək *or., sadə.* Qax r-nu ərazisində dağ. Oronim ərəb dilindəki *mübarək* sözündən olub, “uğurlu, xeyirli, xoş” mənasındadır.

Mücəkbinə *oyk., mür.* Zaqatala r-nunun Əli Bayramlı i.ə.v.-də kənd. Qaraçayın sahilində, Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Kənd əvvəllər Şeyxbinəsi, sonralar isə Mücəkli tabunu adlanmışdır. Yaşayış məntəqəsi aşağı Tala kəndinin avar mənşəli *mücəkli* nəslinə mənsub ailələrin həmin kəndin pay torpağında məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Mücü *oyk., sadə.* İsmayilli r-nunun Tağlabiyan i.ə.v.-də kənd. Mücü çayının sahilində, Fit dağının yamacındadır. Kəndin əhalisi İranın Məhəllə mahalından gəlmələr olduğu üçün kənd Məhəllə də adlanmışdır. Şirvan xanı Mustafa xan (1791-1820) Fitdağ-

dakı iqamətgahına köçəndə əhalinin bir qismini dağın ətəyindəki Mücütatar kəndinin ərazisində yerləşdirmiş, lakin onlara əkin yeri verməmişdi. Torpaqsız əhali XIX əsrin 60-70-ci illərində Həftəran vadisinə (indiki Əyriçay vadisi) köçərək Mücühəftəran kəndinin əsasını qoymuşdular. Oykonim güman ki, ərəb dilindəki *mouc* (səngər, sədd) sözündən əmələ gəlmişdir. Kəndin ərazisindən keçmişdə möhkəmləndirilmiş sədd, səngər kimi istifadə olunmuşdur.

Mücü hidr., sadə. İsmayılı r-nu ərazisində çay. Sulu çayının sol qoludur. Çay öz adını Mücü kəndinin adından almışdır.

Mücühəftəran oyk., mür. İsmayılı r-nunun Qalıncaq i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin 60-70-ci illərində Mücü kəndindən bir qrup ailənin Həftəran dərəsinə köçərək məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonim "Həftərandakı Mücü kəndi" mənasındadır.

Müdrəsə oyk., mür. İsmayılı r-nunun Müdri i.ə.v.-də kənd. Müdri çayının (Girdiman çayının qolu) sahilində, Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Oykonim *Müdri* (çay adı) və tat dilindəki *sə* (üst, yuxarı, baş) sözlərindən düzəlib, "Müdri çayının üstündəki, yuxarıdakı kənd" mənasındadır. Kəndin adını *mədrəsə* (ərəb. "tədris müəssisəsi, məktəb") sözü ilə də əlaqələndirirlər.

Müdri hidr., mür. İsmayılı r-nu ərazisində çay. Girdimançayın sağ qoludur. Müdrü variantında da qeydə alınmışdır. Hidronim *mid/müd* (Azərbaycan dilinin dialektlərində "halqa, dairə, hərəkətin qurtaracağı, son mənzil") və tat dilindəki *rü* (çay) komponentlərindən düzəlib, "dairəvi çay, halqavari çay" mənasındadır.

Müdri oyk., sadə. İsmayılı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Kəndin adı ərazidəki eyniadlı çayın adından yaranmışdır.

Müqtədir oyk., sadə. Xaçmaz r-nun eyniadlı qəsəbə i.ə.v.-də ştq. Samur-Dəveçi ovalığındadır. Keçmiş adı Xudatbaza (Xudatın anbarı) olmuşdur. Qəsəbəyə sonralar inqilabçı *Müqtədir Aydınbəyovun* (1884-1918) adı verilmişdir. Memorial toponimdir.

Mülküdərə oyk., mür. Xocavənd r-nunun Arakül i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi iki dağ arasında salınmışdır. Bəzi tədqiqatçılara görə, keçmişdə kəndin yerləşdiyi dərədə çoxlu mülk olduğu üçün kənd belə adlandırılmışdır. Oykonim *Mülkü* (ş.a.) və *dərə* komponentlərindən ibarət olub, "Mülkünün dərəsi" mənasındadır.

Mülkülü oyk., sadə. Tovuz r-nunun Əlibəyli i.ə.v.-də kənd. Tovuz çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi *mülkülü* nəslinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Münxbalaoğlu or., sadə. Şərur r-nu ərazisində dağ. Aşağı Danzik kəndindən şm.-da yerləşir. Hün. 1429 m. Oronim *münx* (türk dillərində *mung* "əzabkeş" deməkdir) və *Balaoğlu* (antr.) komponentlərindən düzəlib, "əzabkeş, əzab çəkən Balaoğlu" mənasındadır. Dağın adı güman ki, buradakı pirlə bağlı yaranmışdır.

Müntəngə hidr., sadə. Sumqayıt şəhər i.ə.v.-də çay. Ataçayın sağ qoludur. Hidronim fars mənşəli olub, "dar dərə" mənasındadır.

Mürsəl oyk., sadə. Ağdaş r-nunun Şıxlı i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsinin adı keçmişdə yayı Şəki qəzasının Fərəhli kəndi yaxınlığında, qışı isə Acınohur çölündə keçirən *mürsəlli* elatının adı ilə bağlıdır.

Mürsəlqulu oyk., sadə. Neftçala r-nunun Xol Qarabucaq i.ə.v.-də kənd. Salyan düzəndədir. Keçmiş adı Kərbəlayi Mürsəlqulu olmuşdur. Mürsəlqulu variantında da qeydə alınmışdır. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin ortalarında Salyan r-nunun Şorsulu kəndindən ayrılmış *mürsəlqulu* nəslinə mənsub ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Mürsəlli oyk., sadə. 1. İmişli r-nunun Murquzalılı i.ə.v.-də kənd. Arazın sahilində, Muğan düzəndədir; 2. Sabirabad r-nunun Ulacalı i.ə.v.-də kənd. Muğan düzəndədir. Yaşayış məntəqələri keçmişdə Şəki qəzasında yaşamış *mürsəlli* icmasından çıxmış ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Mürsəlli qışlaq *oyk., mür.* Xaçmaz r-nunun Hülövlü i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığında. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin ortalarında həmin r-nun Canaxar kəndindən çıxmış *mürsəlli* nəslinə mənsub ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonom "mürsəllilərə məxsus qışlaq" mənasındadır.

Mürşüdəba *oyk., mür.* Xaçmaz r-nunun Nərəcan i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığında. Oykonom *Mürşid* (ş.a.) və *oba* komponentlərindən düzəlib, "Mürşidə məxsus oba" mənasındadır.

Mürtülü *oyk., düz.* Kürdəmir r-nunun Yenikənd i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. İnkilabdan əvvəlki ədəbiyyatda kəndin adı Murtu kimi qeyd olunmuşdur. Yaşayış məntəqəsi Göyçay r-nunun Mırtı kəndindən çıxmış ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Müskürlü *oyk., sadə.* Göyçay r-nunun Yeniərx i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi Göyçay qəzasında yaşamış *müskürlü* tayfasının məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Kənd Molla Qədim adı ilə də tanınır. Müskürlü etnonimi Azərb.-nin şm.-ş.-ində, Vəlvələçayla Samur çayı arasındakı Müşkür düzünün adından yaranmışdır. *Müskürlü* Müşkür düzündə qədimdə yaşamış ellərin ümumi adı olmuşdur. Müşkür isə "qışlaq" mənasındadır.

Müsüslü *oyk., sadə.* 1. Ucar r-nunun Eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. XIX əsrin əvvəllərində Dağlıq Qarabağdan gəlmiş 30 erməni ailəsinin Şirvan mahalında məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Yerli məlumatlara görə, oykonim Movsesli sözünün təhrif olunmuş formasıdır. Oykonom *Movses* (ş.a.) sözündən və mənsubluq bildirən *-li* şəklindən ibarətdir. 1918-ci ildən sonra erməni ailələri köçüb getmiş, yaşayış məntəqəsi isə Müsüslü adını saxlamışdır; 2. Ucar r-nunun Eyniadlı i.ə.v.-də Qəsəbə, d.y. stansiyası. Yaşayış məntəqəsi Müsüslü kən-

dinin yanında yerləşdiyinə görə belə adlandırılmışdır.

Müşfiqabad *oyk., mür.* Bakı şəhəri Qaradağ r-nunda ştq. Qəsəbə Yeni Bakı quşçuluq kompleksinin istifadəyə verilməsi ilə əlaqədar salınmışdır. Yaşayış məntəqəsi görkəmli Azərb. şairi *Mikayıl Müşfiqin* (1908-1939) şərəfinə belə adlandırılmışdır. Memorial toponimdir.

Müşgəmir *oyk., sadə.* İsmayilli r-nunun Tağlabiyan i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidir. Tədqiqatçıların ehtimalına görə, oykonim şəxs adı ilə bağlıdır.

Muşkabad *oyk., mür.* Xocavənd r-nunun Kəndxurd i.ə.v.-də kənd. XIX əsrdə çar Rusiyası Azərb.-i işğal etdikdən sonra bu ərazidə Türkiyənin Muş əyalətindən gəlmə ermənilər yerləşdirilmişdi. Oykonom "Muş kəndi" mənasındadır. Oykonomun Müşqapat, Muşkanat variantlarına da təsadüf edilir.

Müşkabadçay *hidr., mür.* Xocavənd r-nu ərazisində çay. Hidronim *Müşkabad* (*oyk.*) və *çay* komponentlərindən düzəlib, "Müşkabad kəndinin çayı, Müşkabad kəndindən axan çay" mənasındadır.

Müşkülqazma *oyk., mür.* Dəvəçi r-nunun Ağbaş i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığında. Oykonom *Müşkül* (Müşkür tarixi adının təhrif forması) və *qazma* komponentlərindən düzəlib, "Müşkür düzündəki qazmalar" mənasındadır.

Mütəllimdərə *hidr., mür.* Quba r-nu ərazisində çay. Hidronim *Mütəllim* (ş.a.) və *dərə* (çay dərəsi) komponentlərindən düzəlib, "Mütəllimə məxsus çay dərəsi" mənasındadır və xüsusi mülkiyyətçiliklə bağlı yaranmışdır.

Müzəffərəba *oyk., mür.* Xaçmaz r-nunun Nərəcan i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığında. Yaşayış məntəqəsi Quba r-nundakı Cek kəndinin sakini *Müzəffər* adlı şəxsin keçmiş oba yerində məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonom "Müzəffərə məxsus oba" mənasındadır.

Myasnikovabad b a x: Əliabad.

Nn

Nabatdağ or., mür. Ordubad r-nu ilə Ermənistan sərhədində dağ. Zəngəzur silsiləsinin zirvəsidir. Hün. 3509 m. Oronim *nabat* (rəngli şəkər kristallarından hazırlanmış piramida şəkilli Şərqi şirniyyat növü) və *dağ* komponentlərindən düzəlib, “nabata bənzər dağ” mənasındadır. Oronimin şəxs adı ilə bağlı olması da istisna deyil.

Nabran oyk., düz. Xaçmaz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığında, Xəzər dənizinin sahilindədir. Keçmiş adı Nabranqışlaq olmuş, Köhnə Xudat kəndinə məxsus qışlaq kimi qeydə alınmışdır. Həmin kənddən çıxan ailələr XIX əsrin əvvəllərində kiçik oba yaratmışdılar. 1821-ci ildə üç ailədən, 1859-cu ildə 7 ailədən ibarət olan bu obada XIX əsrin axırlarında Dağıstanın müxtəlif kəndlərindən köçmüş ailələr məskunlaşmağa başlamışdılar. Tədqiqatçılar oykonimi “çaysahili meşəlik” kimi izah edirlər. Əslində, kəndin adı qızılbaş tayfa ittifaqına daxil olan zülqədərlərin *nabur* tirəsinin adı ilə bağlı olub etnotoponimdir. Bunu keçmişdə Quba qəzasında mövcud olmuş Naburlu kənd adı da təsdiq edir. Oykonim “naburlar” və ya “naburların məskəni” mənasındadır.

Nabur oyk., sadə. Qobustan r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsinin adı zülqədər tayfasının *nabur* tirəsinin adı ilə bağlıdır. Ermənistan ərazisində də eyniadlı kənd qeydə alınmışdır.

Nabur or., sadə. Qobustan r-nu ərazisində palçıq vulkanı. Palçıq vulkanı yaxınlıqdakı yaşayış məntəqəsinin adını daşıyır.

Nabur hidr., sadə. Qobustan r-nu ərazisində min. bulaq. Qozluçayın sağ sahilində yerləşir. 2 soyuq bulaqdan ibarətdir. Hidronim eyniadlı yaşayış məntəqəsinin adından yaranmışdır.

Nabursu hidr., mür. Qobustan r-nu ərazisində çay. Sumqayıt çayının sol qoludur. Uzunluğu 13 km. Hidronim *Nabur* (oyk.) və *su* komponentlərindən düzəlib. Çay eyniadlı kəndin ərazisindən axdığı üçün belə adlandırılmışdır.

Nadil oyk., sadə. Xanlar r-nunun Bolçalı i.ə.v.-də kənd. Qoşqar çayının (Kürün qolu) sahilində, Qaflanqala silsiləsinin ətəyindədir. Yerli məlumata görə, yaşayış məntəqəsi XIX əsrin sonlarında Axarca və ona yaxın olan digər oymaqlardan köçüb gəlmiş ailələr tərəfindən onlar üçün ayrılmış ərazidə salınmışdır. Bəzi tədqiqatçıların fikrincə, oykonim *nadel* (çar Rusiyasında təhkimçilik hüququ ləğv edildikdən sonra kəndlilərə verilən kiçik torpaq sahəsi rus. belə adlanırdı) sözündən olub, “kəndli ailələrinin istifadəsinə verilmiş torpaq payı” mənasındadır. Lakin XIV əsrə aid mənbədə Azərb.-da XIII əsrdə baş verən hadisələrlə bağlı Şəmkir səhrasında Natil yer adının çəkilməsi bu izahın doğruluğunu şübhə altına alır. *Nat/net/nit* bəzi türk dillərində “kürək” deməkdir. Güman etmək olar ki, bu tarixi ərazinin adı Şəmkir, Xanlar, Goranboy, Yevlax r-nları ərazisində axan Kürəkçayın adı ilə bağlı yaranmışdır.

Nadərbəy təpəsi or., mür. Ağstafa r-nunun Həsənsu kəndi yaxınlığında təpə. Həsənsu çayının sol sahilindədir. Oronim *Nadərbəy* (ş.a.), *təpə* sözlərindən və *-(s)i* mənsub. şəkl.-sindən düzəlib, antropotoponimdir.

Nadixanlı oyk., düz. Kəlbəcər r-nunun Qılıçlı i.ə.v.-də kənd. Tərtər çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Yerli məlumata görə, yaşayış məntəqəsini qonşu Qılıçlı kəndindən köçüb gəlmiş ailələr vaxtilə burada kolanı tayfasından olan *Nadixan* adlı bir şəxsin binə yerində saldıqlarına görə belə adlandırılmışdır.

Nadirkənd oyk., mür. Goranboy r-nunun Borsunlu i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Keçmiş adı Qarqucaq olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi əvvəllər bir-birinin yaxınlığında yerləşən dörd para kənddən (Qarqucaq, Meşəsanlı, Dəmirçilər və Şahverdi Kürdü) ibarət olmuş, sonralar bu kəndlər böyüyərək birləşmişlər. 1975-ci ildə kənd İkinci Dünya müharibəsində (1943) həlak olmuş kənd sakini *Nadir Kərimovun* şərəfinə Nadirkənd adlandırılmışdır. Memorial toponimdir.

Nadirtəpə or., mür. Qusar r-nunda təpə. Qusarçayın sol sahilindədir. Oronim *Nadir*

(ş.a.) və *təpə* komponentlərindən düzəlib, antropotoponimdir.

Naftalan oyk., sadə. Goranboy r-nu ərazisində şəhər, respublikanın məşhur kurortu. Dağətəyi düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi hələ qədimdən burada mövcud olan müalicəvi əhəmiyyətli neft qaynaqları ilə əlaqədar salınmışdır. Bəzi tədqiqatçılara görə, bu neftdən müalicə məqsədilə istifadə olunmasına dair ilk yazılı məlumat XII əsrə aiddir. Naftalan neftinin texniki istismarına XIX əsrin 70-ci illərində başlanılmışdır. 1873-cü il islahatından sonra yeni neft yataqları ələ keçirməyə çalışan alman işbazlarının Naftalanda fəaliyyəti genişlənmişdi. Naftalan neftindən müxtəlif məlhəmlər, kremlər və s. hazırlanaraq dünyanın bir çox ölkələrinə (o cümlədən Rusiyaya) ixrac olunurdu. Azərb.-da sovet hakimiyyəti qurulduqdan sonra Naftalan nefti milliləşdirilmişdi. Dünyada yeganə müalicə nefti çıxarılan Naftalan sonralar abad və yaraşlıq kurort şəhərlərindən birinə çevrilmişdi. Tədqiqatçılara görə, oykonim *neft* və *olan* (yer) sözlərindən düzəlib, “neft olan yer, neftli yer” mənasındadır. Sonralar “neft olan” söz birləşməsi tələffüz zamanı tədricən indiki Naftalan şəklinə düşmüşdür. Şəhərdə eyniadlı mineral bulaq da vardır.

Nağdalı oyk., sadə. Laçın r-nunun Şamkənd i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Tədqiqatçılara görə, yaşayış məntəqəsini *Nağdalı* adlı şəxs saldığı üçün onun adı ilə adlandırılmışdır. 1933-cü ildə Laçın r-nunda eyniadlı iki kənd, Abşeron r-nunun Pirəkəşkül yaşayış məntəqəsi yaxınlığında isə Nəğdəli adlı başqa bir kənd qeydə alınmışdır. Oykonimin etnotoponim olması da mümkündür.

Nağdalıçay hidr., mür. Laçın r-nu ərazisində çay. Çayın adı *Nağdalı* (kənd adı) və çay komponentlərindən düzəlib, “Nağdalı kəndindən axan çay” mənasındadır.

Nağılar oyk., sadə. 1. Gədəbəy r-nunun Əliismayılı i.ə.v.-də kənd. Şahdağ silsiləsinin ətəyindədir. Keçmiş adı Cinqaralı olmuşdur. Kəndin adı bəzən Nağdalılar variantında da qeydə alınmışdır. Yerli məlumata görə, yaşayış məntəqəsini vaxtilə Kiçik Qaramurad

kəndindən çıxmış *nağılar* (digər adı *cinqaralı*) nəslinə mənsub ailələr salmışlar; 2. Tovuz r-nunun Böyükqışlaq i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Yaşayış məntəqəsini *nağılar* nəslinə mənsub ailələr saldığına görə belə adlandırılmışdır. Tovuzun bir neçə kəndində bu adda mikrotoponimlər qeydə alınmışdır. Düz Qırıxlı kəndində isə *nağılar* nəslinə mənsub ailələr yaşayır.

Nağıoba oyk., mür. Xaçmaz r-nunun Dədəli i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsi Qrız kəndinin sakini *Nağı* adlı şəxsə məxsus keçmiş oba yerində salındığı üçün belə adlandırılmışdır. Oykonim “Nağıya məxsus oba” mənasındadır.

Naxalıq oyk., düz. İmişli r-nunun Cəfərli i.ə.v.-də kənd. Mil düzəndədir. Oronim Naxlıq variantında da qeydə alınmışdır. Mənbələrin məlumatına görə, IV-VIII əsrlərdə Qafqaz Albaniyasında dünyəvi feodal və onun nəslə *naxarar* və ya *naxvadar* (parfiya dilində “birinci yerdə duran rəis” deməkdir) adlanırdı. Naxarar nəsiləri ayrı-ayrı vilayətləri ifadə edirdi. Bu baxımdan oykonimin “canişinlik, idarə orqanı, idarəçilik” mənasında olduğunu güman etmək olar. Oykonimin *nax/naxa* komponenti türk dillərində “təmiz, qarışıq olmayan”, “yaxın adam, sevimli dost” mənalarında da işlənməkdədir. Güman etmək olar ki, bu mənalar həmin sözün inkişafının daha sonrakı dövrləri ilə bağlı yaranmışdır.

Naxçıvan oyk., mür. 1. Azərb. Respublikasının tərkibində 1924-cü ildə yaradılmış muxtar Respublika. Şm.-ş.-dən Ermənistan, şm.-q.-rən Türkiyə, c.-dan İranla həmsərhəddir. Ərazisi Zəngəzur və Dərələyəz silsilələri və onların dağ qollarını təşkil edən şm.-ş. dağlıq və Araz boyunca uzanan c.-q. meyilli düzənlikdən ibarətdir. Babək, Şahbuz, Şərur, Ordubad, Sədərək, Culfa r-nları MR.-nın ərazisinə daxildir. Ən yüksək hissəsi Zəngəzur silsiləsindəki Qapıcıq (3906 m.) dağıdır. Ən böyük çayları Şərqi Arpa çayı, Əlican, Gilan və Ordubad çaylarıdır. Mineral bulaqlarından Badamlı, Sirab və Mərgümlü Darıdağ suyudur; 2. Azərb.-da şəhər, Naxçıvan Muxtar Respublikasının paytaxtı. Nax-

çıvan çayı sahilində, dəniz səviyyəsindən 910 m. hündürlükdə, Naxçıvan düzündədir. Azərb.-nin ən qəd. şəhərlərindən olan Naxçıvanın e.ə. mövcud olduğu məlumdur. Arxeoloji axtarışlar zamanı Naxçıvanın ərazisindən e.ə. II-I minilliklərə aid maddi mədəniyyət nümunələri tapılmışdır. Bəzi tarixçilər Naxçıvan toponimini Nuhun əfsanəsi ilə əlaqələndirirlər. Tədqiqatçıların bir qismi bu adı *naxç* tayfa adı ilə bağlayır, bəziləri isə onu "xoş, faydalı su diyarı" kimi mənalandırıb, öz fikirlərini burada mineral bulaqların çoxluğu ilə əsaslandırırlar. Naxçıvanın adı ilk dəfə yunan coğrafiyaşünası Klavdi Ptolemeyin (II əsr) "Coğrafi təlimnamə" əsərində Naksuana kimi qeyd olunmuşdur. Naxçıvan hələ qədimdən Atropotenanın tərkibində idi. III əsrdən Sasanilərin tabeliyində olan Naxçıvanı mərzbanlar idarə edirdi. Erkən orta əsrlərdə Yaxın və Orta Şərqdə mühüm sənətkarlıq, ticarət və mədəniyyət mərkəzi olan Naxçıvan İran, Gürcüstan, Ermənistan, Kiçik Asiya ölkələri, Qara dəniz limanları ilə ticarət əlaqəsi saxlayırdı. VI əsrin birinci yarısında burada pəhləvi əlifbası ilə üzərində Naxç yazılmış gümüş draxmalar gəsilmişdir.

İran-Bizans müharibəsi zamanı 625-ci ildə Bizans imperatoru II İraklı (610-641) Naxçıvanı dağıtmışdı. Sonralar bərpa olunan şəhəri 654-cü ildə ərəb qoşunları tutmuşdu. Naxçıvan Xilafət dövründə də Azərb.-nin əsas şəhərlərindən idi. IX əsrdə Xilafətə və yerli feodallara qarşı Azərb.-da başlanmış Babək hərəkatı Naxçıvanı da bürümüşdü. IX-X əsrlərdə əvvəllər Sacilər, sonralar isə Salarilər dövlətinin tərkibinə daxil olan Naxçıvanı 1021-ci ildə Bizans qoşunları, 1064-cü ildə isə Səlcuqlar işğal etmişdi. XII əsrin 30-70-ci illərində Naxçıvan Eldəgizlər dövlətinin əsas iqamətgahlarından idi. Bu zaman şəhər xeyli inkişaf etmiş, şəhərdə abadlıq və tikinti işləri aparılmışdı. Eldəgizlərin əsas xəzinələrindən biri şəhərin yaxınlığındakı Əlinçə qalasında idi. Şəhərdə dulusçuluq, toxuculuq, zərgərlik, xalçaçılıq və s. inkişaf etmişdi. XII əsrdə Naxçıvan memarlıq məktəbi xüsusi inkişaf dövrü keçirirdi.

1221-ci ildə monqollar Naxçıvanı dağıtdılar. 1225-ci ildə Naxçıvanı Xarəzmşah

Cəlaləddinin qoşunları tutdu, 1231-ci ildə isə yenidən monqollar işğal etdi. 1257-ci ildən şəhər Elxanilər dövlətinin tərkibinə qatıldı. Naxçıvan zərəbxanasında Elxani hökmdarları adından sikkələr kəsilirdi. XIV əsrin 50-ci illərində Naxçıvan Çobanilər, Cəlairilər və b.-nin tabeliyində olmuşdur. 1386-cı ildə Naxçıvanı Qızıl Orda xanı toxtamış, 1386-cı ildə isə Teymur işğal etmişdi. Teymurilər dövründə burada hürufilik geniş yayılmışdı. Naxçıvan 1412-ci ildən Qaraqoyunlular, 1468-ci ildən isə Ağqoyunlular dövlətinin tərkibində idi. 1501-ci ildə şəhərin yaxınlığında, Şərur adlı yerdə Ağqoyunlulara qalib gələn Səfəvilər buranı tutdular. Naxçıvan XVI əsrdə Təbriz, XVII əsrdən isə Çuxursəd bəylərböylüklərinə daxil idi. Naxçıvan hakimləri Kəngərli tayfa başçılarından təyin olunurdu. Səfəvi-Osmanlı müharibələri dövründə şəhər dəfələrlə əldən-ələ keçmişdi. XVIII əsrin ortalarında Azərb.-da yaranmış kiçik feodal dövlətlərindən biri də mərkəzi Naxçıvan şəhəri olan Naxçıvan xanlığı idi. Xanlığın banisi Heydərqulu xan Kəngərli şəhərdə ticarət və sənətkarlığı inkişaf etdirmək məqsədilə tədbirlər həyata keçirdi. Rusiya və İran arasında bağlanmış Türkmənçay sülh müqaviləsinə (1828) əsasən Naxçıvan xanlığı Rusiyaya birləşdirildi. Çar hökumətinin keçirdiyi inzibati islahata əsasən şəhər 1841-ci ildən eyniadlı qəzanın mərkəzinə çevrildi. 1917-ci il fevral burjuademokratik inqilabından sonra erməni daşnak dəstələri Naxçıvan əyalətində milli qırğın törətdilər. 1918-ci ilin iyununda Türkiyə qoşunu Naxçıvanın köməyinə gəldi. Mudros barışığına (1918-ci il) əsasən oktyabrda Türkiyə ordusu Cənubi Qafqazı tərk etdi. Şəhər 1920-ci il iyulun 28-də Naxçıvan Sovet Sosialist Respublikasının, 1924-cü ildən Nax. MSSR-in, 1993-cü ildən isə Nax.MR-in mərkəzi oldu.

Naxçıvan *hidr., sadə*. Şahbuz və Babək r-nları ərazisində çay. Arazın sol qoludur. Nax.MR-in nisbətən ən çox sulu çayıdır. Başlıca qolları sağdan Kükü, Cəhri, soldan Kömür, Şahbuz, Qahab çaylarıdır. Çayda sel hadisələri baş verir. Çayın adı Naxçıvan şəhərinin adı ilə bağlıdır.

Naxçıvanik b a x: Naxçıvanlı.

Naxçıvanlı oyk., düz. Xocalı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsini vaxtilə Naxçıvandan köçüb gəlmiş ailələr salmışdılar. Sovet hakimiyyəti illərində Naxçıvanik adlandırılan bu kənd 1992-ci ildən Naxçıvanlı kimi rəsmiləşdirilmişdir. Oykonom "Naxçıvandan gələnlər" mənasındadır.

Nalbənddağ or., mür. Şəki r-nunun c.-unda dağ. Hün. 478 m. Nalbəndağ variantında da qeydə alınmışdır. Əvvəllər köç yollarının kənarında dəmirçilərin, nalbəndlərin mövsümi düşərgələri olurdu. Bu sənətkarlar yaylağa gedən, yaxud yaylaqdan qışlağa qayıdan maldarlara mövsümi xidmət göstərirdilər. Dağ burada mövsümi nalbənd düşərgəsi olmasına görə belə adlandırılmışdır. Cəbrayıl r-nunun Qalacıq kəndi yaxınlığında köç yolunun kənarında da Nalbənd təpəsi adlı yer var. Keçən əsrdə Ermənistanın Spitak r-nunda Nalbənd adlı yer olmuşdur.

Namazgah oyk., sadə. İsmayilli r-nunun Lahıc qəsəbə i.ə.v.-də kənd. Girdiman çayının sahilində, dağlıq ərazidədir. Lahıc kəndindən sübh çağı çıxaraq arana gedənlər səhər namazını burada qıldıklarına görə həmin yer belə adlandırılmışdır. Oykonomin hərfi mənası "namaz qılınan yer" deməkdir.

Namazgah hidr., sadə. İsmayilli r-nu ərazisində min. bulaq. Namazgah kəndi yaxınlığında yerləşir. Soyuq bulaqdır. Yerli məlumata görə, bulaq ibarət yeri, namaz qılınan yerdə olduğu üçün belə adlandırılmışdır.

Namxoş oyk., sadə. Tovuz r-nunun Sarıtala i.ə.v.-də kənd. Zəyəm çayının sahilində, Cüyürdağın ətəyindədir. Nəmxoş variantında da qeydə alınmışdır. Yerli məlumata görə, yaşayış məntəqəsinin əsasını vaxtilə qonşu Yanıqlı kəndindən köçüb gəlmiş Əhməd adlı bir şəxs qoymuşdur. Bəzi tədqiqatçılara görə, kəndin iqlimi *nəm* və *xoş* (mülayim) olduğu üçün belə adlanmışdır. Fars dilində *namxoş* "xoş ünvanlı" deməkdir.

Nanıç oyk., sadə. İsmayilli r-nunun Müdri i.ə.v.-də kənd. Girdiman çayının sahilində, dağlıq ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi yaxınlıqdakı Nanıç dağının adı ilə adlanmışdır. Türk dillərində *nanıç/nanıç* sözü "tək, yalnız" mənasında işlənir.

Narbağı oyk., sadə. Lənkəran r-nunun Rvo i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi Rvo kəndindən çıxmış ailələrin Narbağı adlanan ərazidə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. 1870-ci ildə cəmi dörd ailədən ibarət kiçik məntəqə olmuş həmin kənd XIX əsrin ortalarına aid mənbədə Anarabağ (talış dilində "narbağı") və Naroba (narlıqda salınmış oba) variantlarında da qeydə alınmışdır.

Narça or., sadə. Qax r-nu ərazisində dağ. R-nun c.-unda Acınohur düzünü şm.-dan əhatə edən dağın zirvəsidir. Hün. 444 m. Narça variantında da qeydə alınmışdır. Tədqiqatçılara görə, oronim *nar* (bitki adı) sözündən və *-ca* (burada "yer, məkan" mənasında işlənmişdir) şəkl.-sindən ibarət olub, "nar kolları bitən yer, narlıq" deməkdir. Lakin bu söz Şərqi Sibir toponimiyasında *nerça* variantında "bələdçi", Ural toponimiyasında isə *nar/ner/nör* variantlarında "iti uclu dağ zirvəsi", "təpə, yüksəklik", "çixıntı, burun" mənalarda işlənmişdir.

Nardaran oyk., mür. 1. Qobustan r-nunun Ərəbqədim i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir; 2. Bakı şəhəri Sabunçu r-nunda ştq. Abşeron yarımadasındadır; 3. Siyəzən r-nunun Zarat i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin ortalarında Şıx Aladınlı kəndinin qışlaq yeri olmuşdur. Sonralar həmin kənddən çıxmış ailələr bu qışlaq yerində məskən salmış və kənd də Şıx Aladınlı adlanmışdır. Tədqiqatçılara görə, bu yaşayış məntəqələrinin adı fars dilindəki *nar* (ikihürgüclü erkək dəvə) və *daran* (yer, məkan) komponentlərindən düzəlib, "dəvə saxlanılan, dəvə yetişdirilən yer" mənasındadır. Etnoqrafik materiallar da yaşayış məntəqələrində əhalinin keçmişdə dəvəçiliklə geniş məşğul olduğunu sübut edir. Xalq etimologiyasına əsaslanan bəzi tədqiqatçılar oykonomi "nar bitkisinin çox olduğu yer" və ya atəşpərəstliklə əlaqədar "od olan yer" kimi izah edirlər.

Nardaran or., sadə. Qobustan r-nu ərazisində dağ. Pirsaat çayı ilə Ceyrankeçməz çayı arasındadır. Hün. 738 m. Dağ adını eyniadlı yaşayış məntəqəsindən almışdır. Dağın ərazisində eyniadlı palçıq vulkanı və mineral bulaq da var.

Nardaranaxtarma *or., mür.* Qobustan r-nu ərazisində palçıq vulkanı. Oronim *Nardaran* (yaşayış məntəqəsinin adı) və *axtarma* (palçıq vulkanı) komponentlərindən düzəlib, “Nardarandakı palçıq vulkanı” mənasındadır.

Nargilə *or., sadə.* Şamaxı və Quba r-nları sərhədində dağ. Zarat Xeybəri kəndinin ş.-indədir. Hün. 2310 m. Ədəbiyyatlarda Qaragilə, Nargilə kimi də qeyd olunan oronim yerli əhali arasında və həmin r-nların torpaq xəritələrində Nərgələ formasında da işlənir. Güman etmək olar ki, dağın adı bitki adı ilə ya da dövəçiliklə bağlı yaranmışdır.

Nargin b a x: Böyük Zirə.

Narışlar *oyk., sadə.* 1. Kəlbəcər r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Qoca Qurt olmuşdur. Oykonim təhrifə uğrayaraq Nareştar variantında da qeydə alınmışdır. 1992-ci ildə kəndin adı Narınclar kimi rəsmiləşdirilmişdir. Yaşayış məntəqəsi *narışlar* nəslinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır; 2. Laçın r-nunun Daşlı i.ə.v.-də kənd. Çalbayır silsiləsinin ətəyindədir. Kənd *narışlar* nəslinin adını daşıyır. XIX əsrdə Cavanşir qəzasında Narışlı adlı binə də olmuşdur. Samux r-nunun Çoban Abdallı kəndində Narışdılar məhəlləsi, Başqırdistanın Baray r-nunda Narış adlı kənd mövcuddur.

Narlıq *oyk., sadə.* Sabirabad r-nunun Yolçubəyli i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi cır (yabanı) *nar* kollarının bol olduğu Narlıq adlanan yerdə salınmış və həmin yerin adı ilə adlandırılmışdır. 1870-ci il məlumatına görə, Kür sahilində bir xidmət evindən ibarət Narlıq adlı balıq vətəgəsi vardı. Vətəgə əsasında XIX əsrin axırlarında yaranmış məntəqə həmin adı qəbul etmişdir.

Nasoslu b a x: Hacı Zeynalabdin.

Navahi *oyk., sadə.* 1. Ağsu r-nunun Ağsu şəhər i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Kəndin keçmiş adı Borbor Nəvahi olmuşdur. Borbor baharlı tayfasının bir qolunun adıdır; 2. Salyan r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də qəsəbə. Salyan düzündədir; 3. Salyan r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Keçmiş adı Muğanlı

olmuşdur. Yaşayış məntəqələrinin adı ərəb dilindəki *nahiyə* sözünün cəm şəkli olan *nəvahi* sözündən olub, “rayon, sahə, dairə” mənasını bildirir. Rusiyanın Krasnodar vilayətində 1896-cı ilədək Navaqinskiy adlı yer olmuşdur.

Navahi düzü *or., mür.* Pirsaat çayının aşağı axarı boyunca düzənlik. Ələt və Mişovdağ tirələri arasındadır. Oronim ərazidəki eyniadlı yaşayış məntəqəsinin adından yaranmışdır.

Navatxan hidr., sadə. Xocalı r-nu ərazisində çay. Çanaxçı kəndinin ş.-indən axır. Çay öz başlanğıcını Navatxan dağından aldığı üçün həmin dağın adını daşıyır. Dağ isə vaxtilə burada yaylaq yurdu olmuş *Nabatxan* adlı şəxsin adının yerli tələffüzə uyğun forması ilə adlandırılmışdır.

Navçaçay hidr., mür. Qusar r-nu ərazisində çay. Tədqiqatçılar hidronimi “kiçik çay, kiçik çay dərəsi” kimi izah edirlər. Azərbaycan dilinin dialektlərində *nav* sözünün bir mənası da “bərə”dir. Çayın adının “kiçik bərələr üzən çay” mənasında olduğunu ehtimal etmək olar.

Nazdixandərə hidr., mür. Gədəy r-nu ərazisində çay. Axınca çayının qoludur. Çay Nazdixan yeri adlanan sahənin yaxınlığından axdığına görə həmin yerin adı ilə adlandırılmışdır. Yer isə burada vaxtilə yaylaq yurdu olmuş Nazdixan adlı şəxsin adını daşıyır. Hidronim *Nazdixan* (yer adı) və *dərə* (çay dərəsi) komponentlərindən düzəlib, “Nazdixan dərəsindən axan çay” mənasındadır.

Nazikdərə or., mür. Ağcabədi r-nu ərazisində dağ. Oronim *nazik* (ensiz, dar) və *dərə* sözlərindən düzəlib, “ensiz, dar dərə” mənasındadır. Dağ buradakı dərənin adı ilə adlanmışdır.

Nazirçay hidr., mür. Ağsu r-nu ərazisində çay. Hidronim *nazir* (*nazirli* və ya *nəzirli* qılıçlı tayfasının bir tirəsinin adıdır) və *çay* komponentlərindən düzəlib, etnotoponimdir.

Neft Daşları *oyk., mür.* Bakı şəhəri Əzizbəyov r-nunda ştq. Açıq dənizdə, polad dirəklər (estakadalar) üzərində salınmışdır. Dəniz səviyyəsindən yalnız bir-iki metr qalxmış bir çox çılpaq suüstü və sualtı daşlardan ibarət olan Neft Daşlarında 1946-cı ildə

geoloji kəşfiyyat işlərinə başlanmış, 1949-cu ildə ilk quyu qazılmışdır. Buradakı daşların (təqr. 20 ədəd) bəzilərində neft və qaz nişanələrinin olması ilə əlaqədar belə adlandırılmışdır. Qəsəbədə eyniadlı palçıq vulkanı da mövcuddur.

Neftçala oyk., mür. 1. Azərb.-da inzibati r-n. 1940-cı ildə təşkil edilmişdir. 1959-cu ildə ləğv edilərək ərazisi Salyan r-nu ilə birləşdirilmiş, 1973-cü ildə yenidən müstəqil r-n olmuşdur. Ş.-dən Xəzər dənizi ilə əhatə olunur. Səthi düzənlikdir və okean səviyyə-sindən aşağıda yerləşir. Əsasən Cənub-Şərqi Şirvan və Salyan düzləri, qismən Muğan düzü Neftçala r-nunun ərazisinə düşür. Kür çayı r-nun ərazisində delta əmələ gətirərək Xəzər dənizinə tökülür. Bala Kür kanalı və Muğan-Salyan kollektoru Neftçala r-nundan keçir. Mərkəzi Neftçala şəhəridir; 2. Azərb.-da şəhər, eyniadlı r-nun mərkəzi. Kürün sahilindədir. Qədimdən bu ərazidə neft olmuşdur. Ərəb mənbələrində (X əsr) Muğanda da neft mənbələrinin olması haqqında məlumat verilmişdir. Sovet hakimiyyəti illərində burada böyük neft yataqları aşkar edilmiş, fəhlə və qulluqçular üçün Trest qəsəbə adlı qəsəbə salınmışdır. 1952-ci ildə yaşayış məntəqəsinə xalq arasında mövcud olmuş qəd. ad verilmişdir. Oykonom *neft və çala* (çökəklik, çuxur yer) komponentlərindən ibarət olub, "neftli çala" mənasındadır.

Neftçala palçıq vulkanı or., mür. Neftçala r-nu ərazisində palçıq vulkanı. Kür çayının mənsəbi yaxınlığında yerləşir. Neftçala şəhərinin adı ilə adlandırılmışdır.

Neftik or., diiz. Sumqayıt şəhəri ərazisində dağ. Kənda çayının aşağı axarında yerləşir. Hün. 393 m. Əsli Neftlikdir. Oronim "neft olan dağ" mənasındadır.

Nehrəxəlil oyk., sadə. Ağdaş r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. 1917-ci ildə r-nun ərazisində Dəhnə Xəlil və Nehrə Xəlil adlı iki kənd qeydə alınmışdı. Oykonomun ikinci komponenti qayıların *xəlilli* tayfasının adı ilə bağlıdır, birinci komponent isə ərəb dilindəki *nəhr* (çay, kanal, axar su) sözündəndir. Görünür, xəlilli tayfasının adı ilə bağlı olan iki kəndin biri çayın ağzında dəhnədə, digəri isə çayın kənarında yerləşdiyi üçün belə adlandırılmışdır.

Nehrəm oyk., sadə. Babək r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Arazboyu düzənlikdədir. XIX əsrə aid məlumata görə, Naxçıvan əyalətində suvarma məqsədilə istifadə edilən su ayrı-ayrı qolçomaqlara məxsus olduğu halda tək-tək hallarda bütün icmaya aid idi. Belə icmalardan biri də Nehrəm icması olmuşdur. Tədqiqatçılara görə, oykonim ərəb dilindəki *nəhr* (çay, kanal, axar su) və *amləm* (icma) komponentlərindən düzəlib, "icmaya məxsus su" mənasındadır.

Nemətabad oyk., mür. Yevlax r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Oykonom *Nemət* (ş.a.) və *abad* (kənd, yer) sözlərindən düzəlib, "Nemətin kəndi" mənasındadır. Yerli məlumata görə, sakinləri Ağdaş r-nunun Nemətabad kəndindən (hazırda mövcud deyil) köçüb gəldiklərinə görə həmin kəndin adı ilə adlandırılmışdır. Oykonom yerli sakinlərin dilində Nəvətava kimi tələffüz olunur.

Nergin Çaylı b a x: Çaylıq (Tərtər).

Nergin Qılıçbağ b a x: Aşağı Qılıçbağ.

Nergin Oratağ b a x: Aşağı Oratağ.

Nergin Sıznek b a x: Aşağı Sıznek.

Nesen or., sadə. Qəbələ r-nu ərazisində dağ. Bazardüzü zirvəsindən q.-də, Baş Qafqaz silsiləsinin zirvəsidir. Hün. 3913 m. Oronimin avar dilindəki *noson* (mağara) sözündən olduğunu ehtimal etmək olar.

Nəbiəğalı oyk., sadə. Samux r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də ştq (1971-ci ildə təşkil edilmişdir). Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Bir məlumata görə, yaşayış məntəqəsi XVII əsrin ortalarında bina edilmişdir və *nəbiəğalı* adlı tirənin adı ilə adlandırılmışdır. Sovet hakimiyyəti qurulduqdan sonra yaşayış məntəqəsi bir müddət Sabirkənd, 1941-ci ildən isə inqilabçı Xanlar Səfərəliyevin soyadı ilə adlandırılmışdır. 1992-ci ildən keçmiş ad yenidən bərpa edilmişdir.

Nəbirəçay hidr., mür. Balakən r-nu ərazisində çay. Hidronim *nəbirə* (türk dillərində "dağdan, çevirən") və *çay* komponentlərindən düzəlib, "dağdan çay" mənasındadır.

Nəcəfalılar oyk., sadə. Kəlbəcər r-nunun Kilsəli i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yerli məlumata görə, yaşayış məntəqəsini Dağıstandan gəlmiş *Nəcəf* və *Alı* adlı iki şəxs

saldığı üçün adı Nəcəf Alı kəndi olmuşdur. Oykonim sonralar Nəcəfalılar şəklinə düşmüşdür. Cəbrayıl r-nunda da eyniadlı kənd mövcud olmuşdur. Hazırda həmin kənd rəsmən yaxınlığındakı Tulus kəndinin bir hissəsi hesab olunur. Lakin bu yaşayış məntəqəsinin adını Nəcəfəli şəxs adı ilə bağlayırlar. Oykonimi etnotoponim hesab etmək məqsədəuyğundur.

Nəcəfəlidizə *oyk., mür.* Babək r-nunun Qabah i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Oykonim *Nəcəfəli* (ş.a.) və *dizə* (fars. “qala, kənd”) sözlərindən düzəlib, “Nəcəfəliyə məxsus kənd” mənasındadır.

Nəcəfkənd *oyk., mür.* Qusar r-nunun Gilah i.ə.v.-də kənd. Qusar düzənliyindədir. Oykonim *Nəcəf* (kəndin əsasını qoymuş şəxsin adı) və *kənd* komponentlərindən düzəlib, “Nəcəfin kəndi” mənasındadır.

Nəcəfkəndoba *oyk., mür.* Qusar r-nunun Gilan i.ə.v.-də kənd. Qusar maili düzənliyindədir. Kənd keçmişdə Nəcəfkənd əhalisinin obası olmuş, kollektivləşmədən sonra daimi yaşayış məntəqəsinə çevrilmişdir. Oykonim “Nəcəfkəndin obası, nəcəfkəndlilərə məxsus oba” mənasındadır.

Nəcəflər *oyk., sadə.* Zəngilan r-nunun Şayıfli i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi *nəcəflər* nəslinin məskunlaşması nəticəsində yarandığına görə həmin nəslin adı ilə adlandırılmışdır.

Nəcəfqobu *hidr., mür.* Zaqatala r-nu ərazisində çay. Muxax çayından (Qaraçaydan) ayrılır və sol tərəfdən Qanıx (Alazan) çayına tökülür. Çay axdığı *Nəcəfqobu* (yerli əhali *Nəcəf qobusu* da adlandırır) adlı dərənin adı ilə adlanmışdır. Dərənin adı isə *Nəcəf* şəxs adı ilə bağlıdır. *Qobu* burada “dərə, çay dərəsi” mənasındadır.

Nəcəfqulubəyli *oyk., sadə.* 1. Ağcabədi r-nunun Ağcabədi şəhər i.ə.v.-də kənd. Mil düzündədir. Kənd yerləşdiyi ərazinin adı ilə keçmişdə Yastıyol da adlanmışdır; 2. Bərdə r-nunun Yeni Əyricə i.ə.v.-də kənd. Tərtər çayının sahilində, Qarabağ düzündədir. Oykonim qaradolaq tayfasının *nəcəfqulubəyli* tirəsinin adı ilə bağlıdır. Həmin tirə məxsus olduğu bəyin adını daşıyır.

Nəftəluq *oyk., sadə.* Cəlilabad r-nunun Muğan i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığında- dır. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə müxtəlif yerlərdən gəlmiş ailələrin Nəftəluq adlanan yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Yerli əhalinin məlumatına görə, keçmişdə tuluqlara doldurulmuş neft dəvələrlə gətirilib burada satılırdı. Bu fikrə əsaslanan tədqiqatçılar oykonimin *neft* və *tuluq* sözlərindən ibarət olduğunu bildirirlər. Başqa bir fikrə görə isə, oykonim *neft* sözü və məkan bildirən *-luq* şəkl.-sindən (*-ə* bitişdirici saitdir) ibarət olub, “neftli yer” mənasındadır. Kəndin adı 2001-ci ildə dəyişdirilərək Söyüdlü (söyüd ağacları çox olan yer) adlandırılmışdır.

Nəhəcir *oyk., sadə.* Culfa r-nunun Qazançı i.ə.v.-də kənd. Nəhəcir çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Kəndin ərazisində qəd. insan məskəni, qəd. qəbiristan və bu qəbiristanda daşdan təbii qoç fiqurları aşkar edilmişdir. Bəzi tədqiqatçılara görə, kəndin əsl adı Nuhəcirdir. Oykonim *Nuh* (peyğəmbər adı) və fars dilindəki *cir* (yamac, maili yer) sözlərindən ibarət olub, “Nuhun yamacı” mənasındadır. Bu tədqiqatçılar Naxçıvan zonasında geniş yayılmış Nuh haqqında əfsanəyə əsaslanırlar. Kəndin yaxınlığındakı Nəhəcir qayasının məşhur Gəmiqaya (Nuhun gəmisinin dayandığı qaya) dağının yaxınlığında olması da buna əsas verir. Naxçıvanda Nuh mağarası, Nuhdabanı, Nuh gəmisinin qayası və s. adlar da Nuhəcir toponimi ilə əlaqələndirilir. Lakin tədqiqatçıların bir qismi bu fikirdədir ki, oykonim Nəxcir adının təhrif formasıdır. Ərəb dilində *nəxcir* “vəhşi keçi, ov heyvanı, şikar” deməkdir. Bu tədqiqatçılar həmin mənanı kəndin ərazisindəki təbii qoç fiqurları ilə əlaqələndirirlər.

Nəhəcir *or., sadə.* Culfa r-nu ərazisində dağ. Eyniadlı kəndin şm.-q.-ində yerləşir. Hün. 1799 m. Nəhəcir daşı, Nəhəcir qayası da adlanır. Həmin Qayanın üstündə qəd. qala xarabalığı və qayada Nəqşi-Nərgiz adlı mağara da vardır. Oronim eyniadlı kəndin adından yaranmışdır.

Nəhəcir *hidr., sadə.* 1. Babək r-nu ərazisində çay. Naxçıvan çayının sol qoludur; 2. Culfa r-nunda min. bulaqlar. Nəhəcir kəndi yaxınlığında yerləşir. İçməyə yararlı 7 bulaq-

dan ibarətdir. Müalicə əhəmiyyətlidir. Hidronimlər eyniadlı yaşayış məntəqəsi ilə bağlı yaranmışdır.

Nəmirli oyk., sadə. 1. Ağdam r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir; 2. Ağsu r-nunun Padar i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Kəndin əsasını qoymuş ailələr vaxtilə qışı Şilyan (Kürdəmir r-nu) yaxınlığında, yayı isə Babadağda (İsmayilli) keçirirdilər; 3. Yevlax r-nunun Qaramanlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Yaşayış məntəqəsi köhnə qışlaq yerində salınmışdır. Oykonim qaramanlı tayfasının *nəmirli* tirəsinin adını əks etdirir.

Nərəcan oyk., mür. Xaçmaz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığında. Oykonim türk dillərindəki *nəri* (o tərəfdə, o sahilə) və *con* (iki çay arası ərazi) sözlərindən ibarət olub, “çayın o biri sahilində iki çay arasındakı ərazi” mənasındadır.

Nərican or., mür. Quba r-nu ərazisində dağ. Dağın adı Xaçmaz r-nundakı Nərəcan kənd adı ilə eyni mənşəli olub, “iki çay arasında yerləşən dağ” mənasındadır.

Nərimanabad oyk., mür. 1. Lənkəran r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də ştq. Sara (Sarı) yarımadasındadır. Vaxtilə Sara yaşayış məntəqəsi adlanırdı. Burada N. Nərimanov adına balıq kombinatı tikildikdən sonra yaşayış məntəqəsi *N.Nərimanovun* adı ilə adlandırılmışdır (1957); 2. Yevlax r-nunun Nemətabad i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Yaşayış məntəqəsi 1918-ci ildə erməni təcavüzü nəticəsində, milli qırğın zamanı Ermənistanın Qarğabazar, Kərimarx, Türkmən, Çarbarx kəndlərindən didərgin düşmüş, xeyli müddət ayrı-ayrı ərazilərdə yerləşmiş və nəhayət burada məskunlaşmış azərb.-lar tərəfindən salınmışdır. 1926-cı ildə Nərimanovkənd, sonralar Kirovkənd, Mironabad (S.M. Kirovun atasının adı ilə) adlandırılmışdır. 1991-ci ildən kəndin adı yenidən *N. Nərimanovun* (1870-1925) adı ilə Nərimanabad variantında rəsmiləşdirilmişdir. Memorial toponimdir.

Nərmiankənd oyk., mür. 1. Biləsuvar r-nunun Nəsimi i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir. Keçmiş adı Üçməzar olmuşdur. Sovet dövründə kənd *N.Nərimanovun* şərəfinə Nəri-

manovka adlandırılmış, 1991-ci ildən isə indiki adla rəsmiləşdirilmişdir; 2. Xanlar r-nunun Mirzik i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Vaxtilə ermənilər bu kəndi Qarageşim adlandırmışdılar. Sovet hakimiyyətinin ilk illərindən yaşayış məntəqəsinə Nərimankənd adı verilmişdir. 1934-cü ildə 26 Bakı Komissarı adlandırılmış, 1991-ci ildən isə indiki adı bərpa edilmişdir. Oykonim *N.Nərimanovun* (1870-1925) şərəfinə adlandırılmışdır; 3. Kürdəmir r-nunun Cəyli i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Sovet hakimiyyəti illərində Nərimanovka adı ilə qeydə alınmışdır. 1991-ci ildən Nərimankənd kimi rəsmiləşdirilmişdir. Kənd *N.Nərimanovun* şərəfinə adlandırılmışdır; 4. Qobustan r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Mərəzə olmuşdur. XIX əsrdə rus ailələrinin yaxınlıqda saldıqları kənd də Mərəzə adlandığından sonralar həmin kəndlər Müsəlman Mərəzəsi və Molokan Mərəzəsi adı ilə fərqləndirilmişdilər. Kollektivləşmə illərində azərb. ailələrin yaşadığı qəd. Mərəzə adı saxlanılmış, Molokan Mərəzəsi isə *N.Nərimanovun* şərəfinə Nərimankənd adlandırılmışdı. Memorial toponimdir.

Nərimanov oyk., sadə. Saatlı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Araz çayının sahilində, Mil düzündədir. Yerli əhali arasında Nərimankənd formasında da işlənir. Keçmiş adı Abbasbəyli olmuşdur. Yaşayış məntəqəsini sahibkar Abbas bəyə məxsus kəndlilər saldığına görə kəndə həmin sahibkarın adı verilmişdir. Sonralar kənd *N. Nərimanovun* şərəfinə adlandırılmışdır. Memorial toponimdir.

Nərimanovka b a x: Nərimankənd (Biləsuvar, Kürdəmir).

Nəsibli oyk., sadə. Tovuz r-nunun Qaradaş i.ə.v.-də kənd. Əsrik çayının yuxarı axarında, dağlıq ərazidədir. Keçmiş adı Xaxollar olmuşdur. XIX əsrdə orada məskunlaşmış rusları yerli əhali *xaxol* adlandırdı. Sonralar kənd burada məskunlaşmış qılıçlı tayfasının *nəsibli* tirəsinin adı ilə adlandırılmışdır.

Nəsimi oyk., sadə. Biləsuvar r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir. Keçmiş adı Günəş olmuşdur. Çar hökumətinin köçürmə siyasəti nəticəsində 1847-ci ildə Orenburq quberniyasının Troitskoye kəndin-

dən gəlmələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmış və Novotroitskoye adı ilə rəsmiləşdirilmişdi. Kənd 1992-ci ildə Azərb. şairi *Nəsiminin* (1369–1417) şərəfinə belə adlandırılmışdır. Memorial toponimdir.

Nəsimikənd *oyk., mür.* Saatlı r-nunun Kirovkənd i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir. Yaşayış məntəqəsini 1942-ci ildə qanunsuz olaraq Gürcüstandan Orta Asiyaya (əsasən Özbəkistana) sürgün edilmiş, 1959-cu ildə isə Azərb.-na gəlmiş türk (axıska türkləri) ailələri salmışlar. Kəndə 1976-cı ildə Azərb. şairi *Nəsiminin* adı verilmişdir. Memorial toponimdir.

Nəsirvaz *oyk., mür.* Ordubad r-nunun Bist i.ə.v.-də kənd. Zəngəzur silsiləsinin yamacındadır. Kəndin adı XIX əsrə aid mənbədə Nəsirabad variantında qeydə alınmışdır. Oykonom *Nəsir* (ş.a.) və ərəb dilindəki *vaz* (*vaze* sözündən olub, “yaradan, bünövrəsini qoyan” deməkdir) komponentlərindən düzəlib, “Nəsirin saldıği kənd” mənasındadır.

Nəsirvaz *hidr., sadə.* 1. Ordubad r-nu ərazisində çay. Gilan çayının sol qoludur. Çay öz adını yaxınlığından axdığı eyniadlı yaşayış məntəqəsindən almışdır; 2. Ordubad r-nu ərazisində min. su bulaqları. Orta debitli dörd qrup soyuq bulaqdır. Suyu turşməzə, içməyə yararlıdır. Nəsirvaz kəndi yaxınlığında yerləşdiyi üçün həmin kəndin adını daşıyır.

Nəzər *hidr., sadə.* 1. Quba r-nu ərazisində çay. Cimi çayını əmələ gətirən qollardan biridir; 2. Oğuz r-nu ərazisində çay. Türyan çayının sağ qoludur. Tipik dağ çayı olub güclü sel hadisələri baş verir. Tədqiqatçılar hidronimi *Nəzər* şəxs adı ilə bağlayırlar.

Nəzərabad *oyk., mür.* Babək r-nunun Şıxmahmud i.ə.v.-də kənd. Cəhri çayının sahilində, dağətəyi düzənlikdədir. Keçmiş adı Dəmirzindən (oradakı dəmir körpünün adı) olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi vaxtilə Dərələyəz mahalından köçməyə məcbur olmuş ailələrin Dəmirzindən adlı yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonom “Nəzərə məxsus kənd” mənasındadır.

Nəzəralılı *oyk., düz.* Zərdab r-nunun Şıxbağı i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Şirvan düzündədir. Əsl adı Nəzəralıxandır. Yerli əhali kəndin adını Nəzəralı variantında

işlədir. Kəndi XIX əsrdə Zərdab icmasının Şıxbağı kəndindən çıxmış ailələr vaxtilə Nəzəralıxan adlı şəxsə məxsus olmuş və buna görə də onun adı ilə tanınan ərazidə saldıği üçün belə adlandırılmışdır. Hazırda kəndin q.-ində Nəzəralıxan bağı adlı sahə də var.

Nəzərli təpə *or., mür.* Mil düzünün q. hissəsində süni təpə. Hün. 23 m. Oronim *nəzərli* (nəsil adı) və *təpə* komponentlərindən düzəlib, etnotoponimdir. Keçən əsrdə Yevlax r-nunda Nəzərli adlı yaşayış məntəqəsi olmuşdur.

Nəzəröba *oyk., mür.* Masallı r-nunun Hişgədərə i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Yaşayış məntəqəsi keçmişdə Lənkəran qəzasında maldarlıqla məşğul olmuş alar tayfasının 10 ailədən ibarət *nəzər* comasının (tirəsinin) məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonom *Nəzər* (tirə başçısının adı) və *oba* sözlərindən ibarət olub, “Nəzərə məxsus oba” mənasındadır.

Nəzirli *oyk., sadə.* 1. Bərdə r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kür çayı sahilində, Qarabağ düzündədir; 2. Bərdə r-nunun Şatırlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Yaşayış məntəqələri qılıçlı tayfasının (bir müddət tayfanın adı ilə Qılıçlı adlanmışdır) *nəzirli* tirəsinin Qarğalıq adlı yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Kəndin adı yerli əhali arasında Nazirli kimi tanınır.

Nisa *oyk., sadə.* Lerik r-nunun Çayrud i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Keçmişdə Milə də adlanmışdır. Oykonom Niso variantında da qeydə alınmışdır. Tədqiqatçılar bu oykonimi talış dilindəki *niso* (gündüşməz, quzey) sözündən hesab edirlər. Türkmənistanın Aşqabad şəhəri yaxınlığında qəd. şəhər xarabalığı Nisa, Qərbi Avropada Odra çayının sol qolu Nisa adlanır.

Nisaoədi *oyk., mür.* Lerik r-nunun Dəstər i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin yamacındadır. Oykonom talış dilindəki *niso* (quzey) və *di* (kənd) sözlərindən ibarət olub (-ə izafət şəkl. -sidir), “quzeydə yerləşən kənd” mənasındadır.

Nic *oyk., sadə.* Qəbələ r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Tədqiqatçıların fikrincə, yaşayış məntə-

qəsinin adı ilk dəfə X əsrə aid mənbədə çəkilir. Qəd. yunan alimi Ptolomeyin (II əsr) əsərlərində xatırlanan qəd. Albaniya şəhəri Niqa ilə eyniləşdirilir. VII əsr mənbələrində Ararat ərazisində Niq əyalətinin də adı çəkilir. Bəzi tədqiqatçılara görə, oykonim udinlər tərəfindən gətirilmə addır və ərəb dilinin təsiri ilə Nic formasına düşmüşdür. Udin dilində *niq* "bataqlıqlaşmış yer" deməkdir. Azərb. dilinin dialektlərində isə *niş* "bataqlıq", *nic* "şoran, duzlaq" mənalarında işlənir.

Nicasu hidr., mür. Qazax r-nu ərazisində çay. Kür çayının sağ qoludur. Hidronim "bataqlıq əmələ gətirən çay" mənasındadır. Çay daşaraq ətrafda gölməçələr əmələ gətirdiyi üçün belə adlandırılmışdır.

Nifçi oyk., düz. Bərdə r-nunun Otuzikilər i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Əsl adı Nivçidir. Yerli dialektə *niv* Kürqırağı meşəliyə deyilir. Kəndin adı *niv* sözü və mənsub. bildiren *-çi* şəkl.-sindən ibarət olub, "Kürqırağı meşəlikdə yaşayanlar" mənasındadır.

Ninəlov oyk., sadə. Masallı r-nunun Böyük Kulatan i.ə.v.-də kənd. Ninəlov çayının sahilində, dağətəyi düzənlikdədir. Əsl yerli adı Niləlovudur. Kəndin adı talış dilindəki *nil* (azat ağacının adı) və *ləvu* (yer) sözlərindən ibarət olub (*-ə* bitişdirici saitdir), "nil ağacılığı" mənasındadır.

Ninki b a x: Cəmiyyət.

Nisçay hidr., mür. Yardımlı r-nu ərazisində çay. Viləş çayının qoludur. Hidronim Talış dilindəki *nis/nis* (quzey) sözündən və çay topokomponentindən ibarət olub, "quzeydən, qərbdən axan çay" mənasındadır.

Nisəqələ oyk., mür. Yardımlı r-nunun Çayüzlü i.ə.v.-də kənd. Viləş çayı sahilində, Peştəsər silsiləsinin yamacındadır. Nisəkələ variantında da qeydə alınmışdır. Bəzi tədqiqatçılar oykonimin Nausqala sözündən təhrif olduğunu qeyd edib, ərəb dilindəki *naus* (zərdüştülərin qəbri üstündə tikili) və *qala* sözlərindən ibarət olduğunu göstərirlər. Digər fikrə görə isə, toponim talış dilindəki *niso* (gündüşməz, quzey), fars dilindəki *nəsə* (arxası günəşə tərəf olan dağlıq yer) sözündəndir və "quzeyqala, gündüşməz qala" mənasındadır. Əslində kəndin adı Nisəkələdir və Nis çayının üst hissəsində, yuxarısında yerləşdiyi üçün belə adlandırılmışdır.

Nisli oyk., mür. Lerik r-nunun Bilabənd i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin yamacındadır. Oykonim talış dilindəki *niso* (quzey) sözünün təhrif olunmuş forması və *lulli* (yamac) sözünün birləşməsindən ibarət olub, "quzeydə yamac" mənasını bildirir. Kənd salındığı ərazinin adını daşıyır.

Nişağdasix or., mür. Lənkəran r-nu ərazisində dağ. Dağın adı ərazisindəki köç yerinə məxsus qəbristanın adından götürülmüşdür. Oronim fars dilindəki *nişə* ("düşərgə", "oturacaq yeri", "məskən") və talış dilindəki *sığ* (məzar) sözlərindən düzəlib, "düşərgə məzarlığı" mənasındadır.

Nişyanqa or., mür. Abşeronda dağ. Əslə Nişangahdır. Oronim fars dilinə məxsus *nişan* (hədəf) və *gah* (yer) sözlərindən düzəlib, "hədəf yeri" mənasındadır. Güman ki, vaxtilə burada atıcılıqla bağlı təlim keçirilirmiş. Nişyanqa rusdilli ədəbiyyatda oronimin təhrif olunmuş variantıdır.

Niyal or., sadə. İsmayılı r-nu ərazisində, Niyaldağ silsiləsində aşırım. Girdimançay və Sulut çaylarının suayrıcında yerləşir. Hün. 1920 m. Bu aşırımdan Lahıc qəsəbəsindən Basqal kəndinə gedən yol keçir. Ərazisində erkən orta əsrlər və Şirvanşahlar dövrü ilə səsleşən adlar mövcuddur. Beyniadin dağ silsiləsinin adındandır. Niyal aşırımı, Niyaldağ aşırımı da adlanır.

Niyaldağ or., mür. İsmayılı r-nu ərazisində dağ. Baş Qafqaz silsiləsinin c.-unda yerləşir. Hün. 2000 m. Dağın adı yazılı mənbələrdə X əsrdən çəkilir. Oronimi bəzi tədqiqatçılar İranın Lahıcan mahalında olan eyniadlı dağ adı ilə bağlayıb, Sasanilər dövründə şm.-a köçürülmüş lahıclara aid etməklə gətirilmə ad olduğunu söyləyirlər. Bir qisim tədqiqatçılar isə oronimin birinci komponentini türk dillərindəki *naall/nial* sözündən hesab edərək "yaşıl, göy ot, bitki" mənası ilə bağlayırlar. Bu tədqiqatçılara görə, İrandakı Niyaldağ da türk köklü olub, "yaşıl, göy otlu, yağmurlu dağ" mənasındadır.

Niyazqulular oyk., sadə. Cəbrayıl r-nunun Şahvəlli i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yerli məlumata görə, yaşayış məntəqəsini r-nun Quycaq kəndindən köçüb gəlmiş *Niyazqulu* adlı şəxs saldığına görə belə adlanmışdır.

Oykonim "Niyazın nəslindən olanlar" mənasındadır. Deyilənə görə, əvvəllər Araz çayının sahilində İlxac adlı ərazidə yerləşən kənd sonralar Səlimbəyyurdu adlı sahəyə köçürülmüşdür.

Niyazoba *oyk., mür.* Xaçmaz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qudyal çayının sahilində, Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Keçmiş adı Niyazabad olmuşdur. Oykonim *Niyaz* (ş.a.) və *oba* sözlərindən düzəlib, "Niyaza məxsus yaşayış yeri" mənasındadır. XIX əsrin 30-40-cı illərində Rusiyadan buraya köçürülmüş rus ailələri məskunlaşdıqdan sonra yaşayış məntəqəsinin adı təhrif olunaraq Nizovaya şəklinə düşmüşdü. Kəndin ərazisində orta əsrlərdə (XIV-XIX) Niyazabad şəhəri yerləşirdi. Sonralar Xəzərin səviyyəsinin aşağı düşməsi və feodal çəkişmələri şəhərin tənəzzülünə və tərk edilməsinə səbəb olmuşdur. 1992-ci ildə Nizovaya adı Niyazoba variantı ilə əvəz edildi.

Nizami *oyk., sadə.* 1. Goranboy r-nunun Xoylu i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Keçmiş adı Mollavazlı olmuşdur. Yerli məlumata görə, kəndi vaxtilə Türkiyədən gəlmiş Molla Avaz adlı şəxs salmışdır. Kənddəki nəsilərdən biri indi də avazlı adlanır. Tədqiqatçıların bir qismi bu fikirdədir ki, çox qəd. tarixə malik bu kənd vaxtilə Nizami Gəncəviyə vəqf olunmuş və onun sonrakı bir çox nəsiləri məhz bu kənddə yaşamışdır. Bu fikrə əsasən kəndə *Nizami Gəncəvinin* adı verilmişdir. Memorial toponimdir; 2. Şəmkir r-nunun Təzəkənd i.ə.v.-də qəsəbə. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Əzizbəyov adına sovxozun 3 nömrəli malikanəsi kimi yaradılmışdır. 1965-ci ildən Nizami Gəncəvinin adını daşımış, 1994-cü ildən isə Barlıbağ kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Nizovaya b a x: Niyazoba.

Noda *oyk., mür.* Lerik r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Əsl adının Norudi olduğu söylənilir. Oykonim talış dilindəki *no* (yeni, təzə) və *di* (kənd) sözlərindən düzəlib, "yeni kənd" mənasındadır.

Noxuddağ *or., mür.* Babək r-nu ərazisində dağ. Araz çayının yatağı yaxınlığındadır. Hün. 1673 m. Ehtimal edilir ki, dağ ərazisində çoxlu noxud bitkisi olduğu üçün belə adlan-

mışdır. Türkdilli xalqların toponimiyasında *noxud* coğrafi termin kimi "çala-çuxur yer" mənasında işlənir. Şərqi Sibirin Alar r-nunda Nukut adlı kənd qeydə alınmışdır.

Nohur *or., sadə.* Şəki r-nu ərazisində dağ. Baş Qafqaz silsiləsində zirvədir. Hün 2597 m. Tədqiqatçılara görə, *nohur* sözü müxtəlif variantlarda (nura, nurax, nuralta, norox, nuru və s.) bir çox türkdilli xalqların oronimiyasında "yarğan, uçqun, zirvə, dağ beli, dağ zirvəsi" mənalarında işlənir.

Nohurbaşı *or., mür.* Zaqatala r-nu ərazisində dağ. Baş Qafqaz silsiləsindən ayrılan qol üzərində zirvədir. Hün. 2936 m. Baş Qafqaz silsiləsindəki Nohur adlı zirvədən yüksəkdə olduğu üçün belə adlandırılmışdır.

Nohurdüzü *oyk., sadə.* Quba r-nunun Yerfi i.ə.v.-də kənd. Yan silsiləsindədir. Kəndin ərazisində şirinsulu, axarlı iri *nohur* (göl) vardır. Həmin gölün yerləşdiyi ərazi Nohurdüzü adlanır. Sonralar burada salınmış kənd həmin düzün adı ilə adlandırılmışdır.

Nohurgöl *hidr., mür.* 1. Dəvəçi r-nu ərazisində göl. Nohurlar kəndinə yaxın, 1300 m. yüksəklikdə yerləşir. Şirin sulu və axarsız göldür; 2. Quba r-nu ərazisində göl. Yerfi kəndinin c.-q.-ində, 2200 m. yüksəklikdə, Vəlvələ çayının hövzəsindədir. Şirin sulu, axarlı göldür. Hidronim *nohur* (burada "bataqlıq") və *göl* komponentlərindən düzəlib, "bataqlıq göl" mənasındadır.

Nohurqabiv *hidr., mür.* Quba r-nu ərazisində göl. Hidronim monqol-mənşəli *nohur* (göl, bataqlıq) və "qobu" sözünün yerli tələffüz forması olan *qabiv* (*qovul/qabı* – dəre, çökəklik) sözündən ibarət olub, "dəredə, çökəklikdə olan göl" mənasındadır.

Nohurqışlaq *oyk., mür.* Qəbələ r-nunun Tüntül i.ə.v.-də kənd. Dəmiraparan çayının sahilində, Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. XIX əsrə aid məlumata görə, həmin r-nun Vəndam kəndindən çıxmış ailələrin XIX əsrin ortalarında Nohurqışlaq adlı yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Nohurqışlaq isə Dəmiraparan və Vəndam çaylarının daşqın sularından və yeraltı sulardan qidalanan böyük su anbarının adıdır. Pambıq tarlalarını suvarmaq üçün anbarın suyu xüsusi kanalla Göyçay çayına axıdılır. Toponim "qışlaqda olan göl" mənasındadır.

Nohurlar oyk., sadə. Dəvəçi r-nunun Düz Bilici i.ə.v.-də kənd. Yan silsiləsinin ətəyindədir. Keçmiş adı Yaylaqkənd olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi Kömürdəhnə kəndindən XIX əsrin əvvəllərində ayrılmış ailələrin Nohurlar adlı yurdda məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Yurd isə Yan silsiləsinin ətəyində yerləşən və Nohurgöl adlanan iki gölə görə belə adlandırılmışdır.

Noragüğ b a x: Təzəbinə.

Noraşen b a x: Babək.

Noraşen b a x: Günəşli (Xocavənd).

Noraşen b a x: Göydərə (Culfa).

Noraşen b a x: Yenikənd (Xocavənd).

Noraşen or., sadə. Culfa r-nu ərazisində dağ. Keçmiş Noraşen (indiki Göydərə) qəsəbəsindən c.-da yerləşir. Hün. 1583 m. Dağ eyniadlı yaşayış məntəqəsinin adını daşıyır. Yaşayış məntəqəsi isə ərazidəki *Nore* çayının adından və *şen* (*şin/şın*) topokomponentindən ibarət olub, "Nore çayının kənarındakı kənd" mənasındadır.

Noraşen hidr., sadə. Tovuz r-nu ərazisində çay. Tovuz çayının sağ qoludur. Çay vaxtilə ərazidəki eyniadlı yaşayış məntəqəsinin adından yaranmışdır.

Nore hidr., sadə. Şahbuz r-nu ərazisində çay. Naxçıvan çayının sol qoludur. *Nor/nurl/nore/nora/nohur/nəhr* bir çox qəd. dillərdə "su hövzəsi, göl, bataqlıq, çay, dəniz; uçqun, yarıq" mənalarında işlənir.

Novcu oyk., sadə. Ağsu r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Növcü variantında da qeydə alınmışdır. Tədqiqatçılara görə, oykonim *noycu* sözünün təhrifə uğramış formasıdır; *noy* (təzə, yeni) və *cu* (arx, kanal) komponentlərindən ibarət olan bu söz "yeni arx" mənasındadır. Kənd XIX əsrin ortalarında Girdiman çayından çəkilmiş arxın sahilində yaranmışdır.

Novdağ or., mü. İsmayilli r-nu ərazisində dağ. Tədqiqatçılara görə, oronim *nov* (burada "dağ yamacından aşağıya enən və çox da dərin olmayan dərə") və *dağ* komponentlərindən düzəlib, "dayaz dərəsi olan dağ" mənasındadır.

Novəştəru hidr., mü. Astara r-nu ərazisində çay. Astara çayının sol qoludur. Tədqiqatçılara görə, çayın adı talış dilindəki *nov*

(qayıq, gəmi), *aşta* (sındıran) və *ru* (çay) sözlərinin birləşməsindən düzəlib, "qayıq sındıran çay" mənasındadır. Güman edilir ki, çaya bu ad sürətlə axmasına və çətin keçilməsinə görə verilmişdir.

Novxanı oyk., mü. Abşeron r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Abşeron yarımadasındadır. Oykonim İran dillərindəki *nou* (yeni, təzə) və *xanə* (ev, məskən) sözlərindən ibarət olub, "yeni evlər", "yeni kənd" mənasındadır. Yaşayış məntəqəsi bir neçə kilometrlikdəki qəd. bir kəndin əhalisinin XVII əsrin axırlarında indiki yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Novlu oyk., sadə. Qubadlı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Novlu dərə olmuşdur. Kənd salındığı dərənin adını daşıyır. Dərə isə burada daş *novlu* (su yolu olan) bulaq olduğu üçün belə adlandırılmışdır.

Novoastraxanovka oyk., mü. Şamaxı r-nunun Astraxanka i.ə.v.-də kənd. Qızmejdanı platosundadır. Yaşayış məntəqəsi çar hökumətinin Rusiyanın mərkəzi quberniyalarından müxtəlif dini təriqət nümayəndələrini milli ucqarlara köçürmə siyasəti ilə əlaqədar 1849-cu ildə Həştərxan vilayətindən köçüb gələnlər tərəfindən salınmışdır. Oykonim *novo* (yeni) və *Astraxanovka* (həştərxanlılar) komponentlərindən düzəlib, "yeni Astraxanovka" mənasındadır.

Novodmitriyevka oyk., mü. Şamaxı r-nunun Mirikənd i.ə.v.-də kənd. Keçmiş adı Qurdtepe olmuşdur. Çarizmin Köçürmə siyasəti ilə əlaqədar rus kəndlilərinin bir qrupu həmin ərazidə məskunlaşmış, 1874-cü ildə kəndin adı dəyişdirilərək Novodmitriyevka adlandırılmışdır. Oykonim "yeni Dmitriyevka kəndi" mənasındadır.

Novodonetskoye oyk., mü. Sabirabad r-nunun Pokrovka i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi çar hökumətinin köçürmə siyasəti nəticəsində 1908-ci ildə Donetsk əyalətindən gəlmələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonim "yeni Donetsk" mənasındadır.

Novoivanovka oyk., mü. Gədəbəy r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi 1852-ci ildə

qonşu Novosaratovka kəndindən ayrılaraq burada yurd salmış Q.F.İvanovun adını daşıyır. Onun başdaşında kəndi 1852-ci ildə həmin İvanovun salması barədə yazı var. Oykonim “İvanovun yeni kəndi” mənasındadır.

Novoqolovka b a x: Uzuntəpə.

Novoqorelovka b a x: Ərtəpə.

Novoqrajdanovka b a x: Çinarlı.

Novomixaylovka b a x: Zəhmətabad.

Novonikolayevka *oyk., mür.* Quba r-nunun Hacıhüseynli (keçmiş Yelenovka) i.ə.v.-də kənd. Qusar maili düzənliyindədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin axırlarında Rusiyanın mərkəzi quberniyalarından köçürülmüş rus ailələrinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonim rus əhalisinin tərk edib gəldiyi ərazinin Nikolayevka adının əvvəlinə *novo* (rus. “yeni”) sözünün əlavə edilməsi ilə yaranmışdır və “yeni Nikolayevka kəndi” mənasındadır.

Novosaratovka *oyk., mür.* Gədəbəy r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Fındıqlı olmuşdur. Çarizmin köçürmə siyasəti nəticəsində 1850-ci ildə Saratov quberniyasından gəlmələrin Fındıqlı adlanan yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonim “yeni Saratov” mənasındadır.

Novospasovka b a x: Pirbulaq.

Novotroitskoye b a x: Nəsimi.

Novovasilyevka *oyk., mür.* Neftçala r-nunun Böyük Oriyat i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin ikinci yarısında Həştərxan və Şimali Qafqazdan gəlmiş rus və ukraynalı ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonim “yeni Vasilyevka kəndi” mənasındadır. XX əsrin 30-cu illərində iki hissədən ibarət olmuş kənd el arasında Yuxarı Malakan və Aşağı Malakan adlandırılmışdır. Kəndin adı 2003-cü ildən Kürkənd kimi rəsmiləşdirilmişdir. Oykonim *Kür* çayının adından və *kənd* topokomponentindən düzəlmişdir.

Novruzallı *oyk., sadə.* Cəlilabad r-nunun Boyxanlı i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin ətəyindədir. Əsl adının Novruzəli olduğu söylənilir. Keçmiş Talış-Lənkəran zonasında maldarlıqla məşğul olmuş pirembe tayfası-

nın beşinci qoluna mənsub on ailənin başçısı *Novruzəli* adlı şəxs olmuşdur. XIX əsrdə bu ailələr oturaq həyata keçmiş, kənd də ailə başçısının adı ilə adlandırılmışdır.

Novruzbatangöl *hidr., mür.* Kəlbəcər r-nu ərazisində göl. İstibulaq kəndindən şm.-dədir. Xalq arasında Novruzdüşəngöl adı ilə tanınır. Yerli məlumata görə, *Novruz* adlı bir nəfər hər yay gölün yanında yurd saldığı (köç düşdü) üçün göl belə adlanmışdır.

Novruzlu *oyk., sadə.* 1. Ağdam r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsinin adı mərzili tayfasının *novruzlu* tirəsinin adı ilə bağlıdır; 2. Saatlı r-nunun Nərimanov i.ə.v.-də kənd. Sarısu gölü ilə Kür çayının arasında, Mil düzündədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin ortalarında Dəllər kəndindən ayrılmış *novruzlu* nəslinin həmin kəndə məxsus pay torpaqlarında məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Novruznohur *hidr., mür.* İsmayilli r-nu ərazisində iki göl. Girdiman çayının hövzəsindədir. Hidronim *Novruz* (ş.a.) və *nohur* (göl) komponentlərindən düzəlib.

Novuras *or., mür.* Balakən r-nu ərazisində dağ. Tədqiqatçılara görə, oronim *novur* (*nohur* sözünün təhrif forması) və *as* (avar. “yuxarı”) sözlərindən ibarət olub, “nohurun yuxarı hissəsində, başında olan dağ” mənasındadır. Dağa ad coğrafi mövqeyinə görə verilmişdir.

Noyabud *oyk., mür.* Astara r-nunun Kijəoba i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Oykonim İran dillərindəki *noy/nov* (yeni, təzə) və türk dillərindəki *bud* (qol, hissə, bir parça) komponentlərindən düzəlib, “təzə kənd” mənasındadır.

Nöydün *oyk., mür.* Quba r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Noydun variantında da qeydə alınmışdır. Kənd keçən əsrdə qonşu Şuduq kəndindən ayrılmış ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonim tat dilindəki *noy/növ* (yeni, təzə) və türk dillərindəki *din/dın* (düşərgə, dayanacaq) sözlərindən düzəlib, “yeni düşərgə”, “yeni dayanacaq yeri, kənd” mənasındadır.

Nurallar *oyk., sadə.* Yevlax r-nunun Qarmanlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, kəndi vaxtilə

Nuralı adlı şəxs salmış, kənd də onun adı ilə adlandırılmışdır. Kəndin indiki sakinləri Nuralının törəmələri hesab olunur. Kənd keçən əsrdə Nurullar adı ilə qeydə alınmış, 2002-ci ildən isə kəndin adı Nurallar kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Nuran *oyk.*, *düz.* Ağsu r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Ağsu çayının sahilindədir. Tədqiqatçılara görə, oykonim monqol mənşəli *nur/nori* (dağ silsiləsi, uçurum, yarıq, sıldırım qaya) sözündən və *-an* (cəmlük və məkan bildirən) şəkl.-sindən ibarət olub, “dağ silsiləsi yaxınlığında kənd” mənasındadır. Kəndin coğrafi mövqeyi də bu mənə ilə uyğundur.

Nurəddin *oyk.*, *sadə.* Laçın r-nunun Vağazin i.ə.v.-də kənd. Doğluq ərazidədir. Yaşayış məntəqəsini Piçənis kəndindən çıxmış ailələr keçmiş binə yerində salmışlar. Kəndin adı *Nurəddin* şəxs adı ilə bağlıdır. Güman ki, binə həmin şəxsə məxsus olmuşdur. Oykonim Norədin (1933), Nurəddin variantında da qeydə alınmışdır. Norədin variantında oykonim “uçqun, yarıq yaxınlığında məskən” mənasını ifadə edir.

Nurəddin *hidr.*, *sadə.* Laçın r-nu ərazisində min. bulaqlar. Piçənis çayının dərəsində, Nurəddin kəndi yaxınlığında, 2400 m. yüksəklikdə yerləşir. Suyu soyuq və karbon qazlıdır. Hidronim eyniadlı yaşayış məntəqəsinin adından yaranmışdır.

Nursu *oyk.*, *sadə.* Şahbuz r-nunun Qarababa i.ə.v.-də kənd. Zəngəzur silsiləsinin ətəyindədir. Keçən əsrdə kəndin adı Nurs kimi qeydə alınmışdır. 2003-cü ildən yaşayış məntəqəsi Nursu adı ilə rəsmiləşdirilmişdir. Kəndin adı ərazidəki eyniadlı çayın adıdır. Çayın adı isə “sıldırım qayadan axan su” mənasındadır.

Nurulu *oyk.*, *sadə.* İmişli r-nunun Muradallı i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi *nurulu* nəslinin adı ilə də adlandırılmışdır.

Nurulular b a x: Nurallar.

Nücü *oyk.*, *sadə.* Lerik r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Tədqiqatlarda belə güman edilir ki, yaşayış məntəqəsi eyniadlı arxın kənarında salındığı üçün belə adlanmışdır. Arxın adı talış dilindəki *nü*

(yeni, təzə) və *cu* (arx) sözlərindən ibarət olub, “yeni, təzə arx” mənasındadır.

Nüdbarək *or.*, *sadə.* Qax r-nu ərazisində dağ. Mingəçevir su anbarından şm.-dədir. Hün. 526 m. Oronim ərəb dilindəki mübarək (xeyirli, uğurlu) sözünün yerli tələffüz formasıdır.

Nügədi b a x: Birinci Nügədi.

Nügədi *or.*, *sadə.* Şamaxı r-nu ərazisində dağ və palçıq vulkanı. Oronim yaxınlıqdakı eyniadlı yaşayış məntəqəsinin adından yaranmışdır.

Nügis qalası *or.*, *mür.* Lerik və Astara r-nları sərhədində dağ. Ləmər və Bəşəri çaylarının suayrıcısıdır. Hün. 1838 m. Dağ ərazisində indi də xarabalığı qalmış Nügis qalasının adı ilə adlanmışdır. Ehtimal etmək olar ki, qalanın adı talış dilindəki *nü* (təzə, yeni) və *gis/kis/küç* (düşərgə, məskən) sözlərindən düzəlib, “yeni kənd” mənasındadır.

Nüravud *oyk.*, *mür.* Lerik r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsini orand tayfasının üçüncü qoluna məxsus ailələr salmışlar. Kəndin adı talış dilində Nurabud kimi tələffüz olunur. Oykonim *nura/nüira* (monq. “dağ silsiləsi”, “sıldırım qayalıq”) və *vud* (Azərb. dilinin dialektlərində *vir* variantında “təpəlik” mənasında işlənir) komponentlərindən düzəlib, “dağ silsiləsinin yaxınlığında, yüksəklikdə olan kənd” mənasındadır.

Nürgüt *oyk.*, *mür.* Ordubad r-nunun Bist i.ə.v.-də kənd. Gilan çayının (Arazın qolu) hər iki sahilində, Zəngəzur silsiləsinin yamacındadır. Dərədə yerləşdiyinə görə Dərə Nürgüt də adlanır. Tədqiqatçılara görə, kəndin adı Nouqut sözünün təhrif olunmuş variantıdır və oykonim fars dilindəki *nou* (təzə, yeni) və *qut* (kənd, şəhər, qala) komponentlərindən düzəlib, “yeni kənd” mənasındadır.

Nüsnüs *oyk.*, *sadə.* Ordubad r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. 1933-cü ildə kəndin adı Nusnus kimi qeydə alınmışdır. Kəndin adı ərazisindəki min. bulaqların adından yaranmışdır.

Nüsnüs *hidr.*, *mür.* Ordubad r-nunda min. bulaqlar. Nüsnüs kəndinin q.-ində yerləşir. Az debitli bulaqlardandır. Suyu soyuq, dadı turş olub, içmək üçün yararlıdır. Güman etmək

olar ki, hidronim əsli Nususdur. *Nus* komponenti bir çox qəd. dillərdə, o cümlədən qəd. türk abidələrinin dilində, ərəb və fars dillərində *nuş/noş/nus/nüs* variantlarında “sehirli, tilsimli”, “nektar, həyat eleksiri, dadlı, əbədi”, “xoşagələn, içilən, dadlı içki” mənalarında, *us* komponenti isə “su” mənasında işlənmişdir. Hidronimi “dadlı su”, “içməyə yararlı su”, “sehirli su” kimi izah etmək olar.

Nüsomurya *oyk., mür.* Lerik r-nunun Şingədulan i.ə.v.-də kənd. Çay sahilindədir. Nüsomurya variantında da qeydə alınmışdır. Nəsamara sözünün təhrif olunmuş variantı hesab olunur. Bəzi tədqiqatçılara görə, kəndin adı fars dilindəki *nəsa* (güney) və *mara* (örüş, otlaq) sözlərindən düzəlib, “güneydəki örüş” mənasındadır. Əslində, oykonim kəndin yaxınlığındakı çayla bağlı yaranmışdır. *Nisa* (quzey) və *murya* (çay) komponentlərindən düzələn bu coğrafi ad “çayın quzey tərəfi, gündüşməyən tərəfi” mənasındadır.

Nüsüs *oyk., mür.* Cəbrayıl r-nunun Sirik i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Bəzi tədqiqatçıların ehtimalına görə, oykonim əslində Nəsus olmalıdır və kəndin adı fars dilindəki *nou* (yeni, təzə) və *Sus* (kənd adı) komponentlərindən düzəlib, “yeni Sus kəndi” mənasındadır. Bu fikrə görə, yaşayış məntəqəsini Laçın r-nundakı *Sus* və ya Xocavənd r-nundakı *Sos* kəndlərindən çıxmış ailələr salmışlar.

Nütəh *oyk., mür.* Quba r-nunun Xaltan i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi qonşu Xaltan kəndindən çıxmış ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Kəndin adı tat dilindəki *nü* (təzə, yeni) və *deh* (kənd) sözlərindən düzəlib, “yeni, təzə kənd” mənasındadır.

Nüvədi *oyk., mür.* Lerik r-nunun Noda i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Oykonim

talış dilindəki *nüvə* (yeni) və *di* (kənd) sözlərindən ibarət olub, “yeni kənd, təzə kənd” mənasındadır.

Nüydi *oyk., mür.* 1. Ağsu r-nunun Nuran i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Kəndin yaxınlığındakı Nüydi düzündəki qəd. yaşayış yeri və nekropoldan Qafqaz Albaniyasının tarixinə aid zəngin maddi mədəniyyət nümunələri tapılmışdır; 2. Şamaxı r-nunun Çarhan i.ə.v.-də kənd. Ləngəbiz silsiləsinin ətəyindədir. Oykonim tat dilindəki *nüy* (yeni, təzə) və *di* (kənd) sözlərindən düzəlib, “yeni kənd” mənasındadır. Yaşayış məntəqələri köhnə kənd yerlərinin yaxınlığında olduğu üçün belə adlandırılmışdır.

Nüzgər *oyk., sadə.* 1. Cəbrayıl r-nunun Quycaq i.ə.v.-də kənd. Arazboyu düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə Cənubi Azərb.-dan gəlmiş əhali hazırda Qarqunun evləri adlanan köhnə kənd xarabalığının yanında, qarğılı, qamışlı sahədə salmışdır; 2. Şəmkir r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, kəndi vaxtilə Ermənistanın Qarakilsə, İcevan, Kankeravan, Saxkunq, Çatqıran adlı yaşayış məntəqələrindən gəlmiş erməni ailələri qəd. yaşayış məskəninə xarabalıqları yanında qamışlı, sucaq ərazidə salmışlar. XIX əsrə aid mənbələrdə kəndin adı Nüzgar (erm. Nuqzar) formasında qeydə alınmışdır. Kəndin adının fars dilindəki *neyzar* (qamışlıq, cəngəllik) sözündən olması ehtimal edilir. Kəndin ərazisində indi də qamışlı sahələr vardır.

Nüzgər *hidr., sadə.* Cəbrayıl r-nunda az sulu, kiçik çay. Hidronim Nüzgər kəndinin adından yaranmışdır.

Nüzgər *or., sadə.* Şəmkir r-nu ərazisində dağ. Şamxor və Xeyrə çaylarının suayrıcında yerləşir. Hün. 1636 m. Oronim eyniadlı kəndin adından yaranmışdır.

Oo

Oblivnoy b a x: Çigil.

Ocaqlı oyk., sadə. Cəlilabad r-nunun Qarazəncir i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Əsl adının Ocaqqulu olduğu söylənir. Keçmiş adı Panovand olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi pirembel tayfasının üçüncü qolunun məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. XIX əsrin ortalarında 64 ailədən ibarət olan panavandlılar Muğanda köçəri həyat sürürdülər. Panavandlıların beş tirəsi vardır. Qışlaqlar həmin tirələrin (Hacıtağı, Sədi, Ocaqqulu, Hacı Mustafa və Fərzulla) adı ilə adlanmışdı. Yaşayış məntəqəsi 1887-ci ildə 40 ailədən ibarət *ocaqlar (ocaqqulu)* nəslinin Ocaqlı qışlaq, yaxud Ocaqqulu qışlaq adlı yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmış və həmin nəslin adı ilə adlandırılmışdır.

Odudağ or., mür. Qazax r-nu ərazisində dağ. Coğaz çayının sol sahilində, Azərb.-la Ermənistanın sərhədində yerləşir. Hün. 1270 m. Dağın adı *odun* və *dağ* sözlərindən ibarət olub, “odun, oduncaq gətirilən dağ” mənasındadır.

Odurakəran oyk., mür. Yardımlı r-nunun Sırıq i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. XIX əsrə aid ədəbiyyatda Ordukəran kimi qeyd edilmişdir. Oykönim Ürdükəran adının təhrif olunmuş variantı hesab olunur. Kəndin adı talış dilindəki *ürdü* (qamış) və *kəran* (evlər, kənd) sözlərindən ibarət olub, “qamış evlər” mənasındadır.

Odurakəran hidr., sadə. Astara r-nu ərazisində min. bulaqlar. Hidronim ərazidəki eyniadlı yaşayış məntəqəsinin adından yaranmışdır.

Odyeri or., mür. Tovuz r-nu ərazisində dağ. Əlinçə və Əsrik çaylarının suayrıcında yerləşir. Hün. 1769 m. Oronim “od qalanan yer, od qalanan dağ” mənasındadır. Keçmişdə müəyyən xəbər çatdırmaq, çağırış məqsədilə dağlarda ocaq qalanan, tonqal yandırlardı. Görünür, bu dağdan da həmin məqsədlə istifadə olunmuşdur.

Oğanadağ or., mür. Şəki r-nu ərazisində dağ. Oronim *oğan/oğana* (türk dillərində

“Tanrı” deməkdir) və *dağ* komponentlərindən düzəlib, “Tanrı dağı” mənasındadır. Türkdilli xalqların toponimiyasında bu semantik mənanı daşıyan oronimlər geniş yayılmışdır.

Oğlangöz or., mür. Ordubad r-nunun c.-unda dağ. Aşağı Aza kəndində, Gilan çayından sağda yerləşir. Hün. 1144 m. Oronim burada yerləşən Oğlan-qız türbəsinin adı ilə adlandırılmış və bir qədər təhrifə uğramışdır. Qoşa qayadan ibarət olan bu dağ haqqında el arasında müxtəlif rəvayətlər yaranmışdır. Həmin rəvayətlərin birində deyilir ki, atasının onu varlı və yaşlı bir kişiye verəcəyini eşidən bir qız sevgilisinə qoşularaq dağlara qaçır və burada hər ikisi daşa dönür.

Oğlanqala oyk., sadə. Şərur r-nunun Cəlilkənd i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Keçmiş adı Ulya Noraşen (Baş Noraşen) olmuşdur. 1991-ci ildə kəndə yaxınlıqdakı Oğlanqala adlı qəd. qalanın adı verilmişdir.

Oğlanqalası or., mür. Şamaxı r-nunun ş. hissəsində dağ. Qurbançı kəndindən ş.-də, Qız qalası (Gülüstan qalası da adlanır) dağı ilə üzbəüzdür. Dağın q. tərəfində Şəhərgah adlı qəd. yaşayış yeri vardır. Hün. 779 m. Yerli məlumata görə, Qız qalası dağında yaşayan qıza aşiq olmuş bir oğlan, yaxınlıqda yerləşən dağda qala tikdirdiyi üçün həmin dağ belə adlanmışdır. Tədqiqatçılara görə, hər iki dağda vaxtilə gözətçi məntəqələri olmuşdur. Ehtimal etmək olar ki, bu dağların yüksək olanı Oğlan qalası, nisbətən alçaq olanı isə Qız qalası adlandırılmışdır.

Oğrubulaq oyk., sadə. Cəlilabad r-nunun Şiləvəngə i.ə.v.-də kənd. Fətullaqışlaq çayının sahilində, Burovar silsiləsinin yamacındadır. Oykönim Oğrubulaq adının təhrif olunmuş forması hesab edilir. Güman ki, kəndin adı ərazidəki bulağın adından alınmışdır. Türk dillərində *oğur* sözünün bir çox mənalari ilə yanaşı “qoruq, mühafizə olunan yer, sığınacaq” mənalari vardır. R-nun ərazisindəki Təzəkənd yaşayış məntəqəsinin adı da keçmişdə Oğurkənd olmuşdur. Bəzi tədqiqatçılar oykönimin *oğur* komponentini XIII əsrdə monqollarla Azərb.-na gəlmiş *uyğur* tayfasının adı ilə bağlayırlar.

Oğruca or., düz. Mingəçevir şəhəri yaxınlığında, Qocaşen silsiləsinin mərkəzi hissəsində zirvə. Hün. 414 m. Oronim Oğruca adının təhrif forması olub, “kiçik sığınacaq” mənasındadır.

Oğuldərə oyk., sadə. Laçın r-nunun Qorçu i.ə.v.-də kənd. Qorçu çayının sahilində, Mıxtökən silsiləsinin yamacındadır. Yerli əhəlinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini vaxtilə Türkiyədən gəlmiş ailələr Oğuldərə (Oğrudərəsi və ya Şaplar da adlanır) adlanan yerdə saldığına görə belə adlanmışdır. Başqa məlumata görə isə, kəndin əhalisi Kəlbəcər r-nunun Şaplar kəndindən gəlmişdir. Oykonimin Ağıldərə (mal-qara və davar saxlanan dərə) adından təhrif olunması da güman edilir. Əslində Oğurdərə adının təhrifi olan bu coğrafi ad Qorçu çayının dərəsinin adı ilə əlaqədar yaranmışdır. Türk dillərində *oğur* sözünün mənalarından biri də “qorunan, mühafizə edilən” deməkdir.

Oğultəpə or., mür. Qazax r-nunun şm.-q.-ində dağ. Hün. 497 m. Oronim ərazidəki Qıztepə dağ adının qarşılığıdır.

Oğuz oyk., sadə. 1. Azərb.-nin şm. hissəsində, Baş Qafqaz sıra dağlarının c. yamacında inzibati r-n. R-nun c.-unda Bozdağ yaylası uzanır və onunla dağ yamacı arasında enlik istiqamətində ensiz vadi yerləşir. R-nun ərazisindən Vartaşen və Xalxal çayları axır. R-nun mərkəzi Oğuz şəhəridir; 2. Azərb.-də şəhər, eyniadlı r-nun mərkəzi. Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Keçmiş adı Vartaşen olmuşdur. 1991-ci ildən həm r-na həm də şəhərə Oğuz adı verilmişdir. Bəzi tədqiqatçılara görə, Vartaşen oykonimi fars dillərindəki *varde* (qüllə, qala) və *şen* (kənd, məskən) sözlərindən düzəlib, “qala kəndi” deməkdir. Digərlərinə görə isə, bu coğrafi ad Hind-İran mənşəli *var* (gül) və *şen* (kənd) sözlərindən ibarət olub (-a birləşdirici saitdir), “güllü kənd”, “güllük” mənasındadır. *Oğuz* adı isə qəd. türk tayfa birliyinin adı ilə bağlıdır. Bu tayfanın adı Orxon-Yenisey abidələrində Oğuz budun kimi çəkilir. Oğuz xan nəslindən hesab olunan *oğuzların* Mahmud Kaşğari 22, Rəşidəddin isə 24 tayfadan ibarət olduqlarını göstərir.

Oğuzqışlaq oyk., mür. Oğuz r-nunun Oğuz şəhər i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Keçmiş adı Vartaşenqışlaq olmuşdur. Kollektivləşmədən sonra qışlaq daimi yaşayış məntəqəsinə çevrilmişdir. Əvvəllər Aşağı Vartaşen də adlanmışdır. Oykonim “Oğuz yaşayış məntəqəsinin qışlağı” mənasındadır.

Oxaxdərə hidr., mür. Zaqatala r-nu ərazisində çay. Əyriçayın qollarından biridir. *Ahoh*, *Axox* variantlarında qeydə alınmış, İsmayilli və Göyçay r-nları ərazisində axan çayın adından və *dərə* (çay dərəsi) sözlərindən ibarət olan bu hidronim “Oxax çayının dərəsi” və ya “Axox çayı axan dərə” mənasındadır. Tədqiqatçılar bu coğrafi adı Dağıstanda, Çeçenistanda və qismən Azərb.-nin Zaqatala r-nunda yaşayan, özlərini *aşvado* adlandıran *axvaxların* adı ilə bağlayırlar.

Oxaxdərə oyk., sadə. Zaqatala r-nunun Car i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin yamacındadır. Kənd ərazisindən axan eyniadlı çayın adını daşıyır. 2001-ci ildən kəndin adı Axaxdərə kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Oxçu hidr., sadə. Zəngilan r-nu ərazisində çay. Arazın sol qoludur. Mənbəyini Qapıcıq dağının yamacından (3285 m. yüksəklikdən) alır, Zəngilan r-nunda Araza tökülür. Çay öz adını keçmişdə Zəngəzur qəzasında mövcud olmuş Oxçu kəndinin adından almışdır. *Oxçu* qəd. türk tayfalarından birinin adıdır. Keçmiş Yelizavetpol qəzasında Oxçu, Şörəyel qəzasında Oxçuoğlu kəndləri, Muğan düzündə Oxçu gölü qeydə alınmışdır.

Oxçuçay hidr., mür. Kəlbəcər r-nu ərazisində çay. Hidronim *Oxçu* (keçmişdə Zəngəzur qəzasında mövcud olmuş yaşayış məntəqəsinin adı) və *çay* komponentlərindən düzəlib, “Oxçu kəndindən axan çay” mənasındadır.

Oxnaxper or., mür. Kəlbəcər r-nu ərazisində dağ. Qarabağ silsiləsindən Ağbaba zirvəsi yaxınlığında ayrılan qoldur. Tərtər və Xaçın hövzələrinin suayrıcında yerləşir. Oronim *oxi* (bir-birinə yaxın iki çay arasında zolaq) və *axpür* (bulaq, çay) komponentlərindən düzəlib. Dağ iki çayın arasında yerləşdiyi üçün belə adlandırılmışdır.

Oxtuxaç *or., mür.* Cəbrayıl r-nu ərazisində dağ. Oronim türkdilli xalqların toponimiyasında yayılmış *oxtu/oxit* (zolaq, boyun) və *xaç* (çiyin; dağ yamacı) terminlərindən ibarət olub, “zolaqlı dağ yamacı” mənasındadır.

Oxut *oyk., sadə.* Şəki r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kiş çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsinin adı ədəbiyyatda Oxud variantında da qeydə alınmışdır. Yerli danışiq dilində isə bu oykonim Öhüd, Öhüt kimi tələffüz olunur. Oyoknim *oxit* termininin variantı olub, “zolaq, boyun, keçid” mənasındadır.

Oxval *or., mür.* Lənkəran r-nunda dağ. Oronim türkdilli xalqların toponimiyasında “boyun, zolaq, keçid” mənalarında işlənən *ox* və “alçaq təpə” mənəli *val* komponentlərindən düzəlib, “dağ keçidi, dağ boynu” mənasındadır.

Ojakəran *oyk., mür.* Astara r-nunun Kijəba i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığının Talış dağlarına qovuşduğu yerdədir. Oykonim talış dilindəki *oj* (açıq) və *kəran* (evlər) sözlərindən ibarət olub (-ə bitişdirici saitdir), “açıq evlər” mənasındadır. Bu kənddəki evlərin yan hissələrində açıq eyvanların olması ilə əlaqədardır.

Ojagərü *hidr., mür.* 1. Astara r-nu ərazisində çay. Ojakəran kəndindən axır və Kələdəhnə gölünə tökülür. Suvarma üçün istifadə edilir; 2. Astara r-nunda min. bulaq. Ojakəran kəndi ərazisində, Ojagərü çayının hövzəsindədir. Hidronim *Ojagə* (Ojakəran kəndinin adının qısaldılmış forması) və talış. *rü* (çay) komponentlərindən düzəlib, “Ojakəran kəndinə məxsus çay” mənasındadır. Mineral bulaq da çayın adı ilə adlandırılmışdır.

Oktyabr *oyk., sadə.* Xanlar r-nunun Azad i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Əblah olmuşdur. 1920-ci illərdə Stalino, 50-ci illərdə isə *Böyük Oktyabr* inqilabının şərəfinə Oktyabr adlandırılmışdır. Memorial toponimdir.

Oktyabrabad b a x: Şirinbəyli.

Oktyabrəkənd *oyk., mür.* Kəlbəcər r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağ ətəyindədir. Keçmiş adı Kilsəli olmuşdur. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə Kəlbəcər kəndindən

ayrılmış ailələr qəd. alban kilsəsinin ətrafında saldıqlarına görə kənd belə adlandırılmışdı. 1956-cı ildən kəndə Oktyabrəkənd adı verilmişdir.

Olcalar *oyk., sadə.* İmişli r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Araz çayı sahilində, düzənlikdədir. Oykonim tayfa adını əks etdirir. Qırğızıstan toponimiyasında bu tayfanın adı ilə bağlı Olco, Olcoçu, Olcobay toponimləri mövcuddur. Kəndin adı 1933-cü ildə Ölçələr variantında qeydə alınmışdır. Kənd 1954-92-ci illərdə Sovet dövlət xadimi V.V.Kuybişevin (1888-1935) şərəfinə Kuybişev adlandırılmış, 1992-ci ildən Ölçələr adı ilə rəsmiləşdirilmişdir.

Olxovka b a x: Göyşaban.

Olxovka gölü b a x: Gamişovan mərdosu.

Olmaz *or., sadə.* Oğuz və Qəbələ r-nları ərazisində dağ. Əlican və Türyan çaylarının suayrıcısıdır. Hün. 395 m. *Almaz* adının təhrif olunmuş formasıdır. Oronim “parlaq, işıldayan dağ” mənasındadır.

Oncaqala *oyk., mür.* Masallı r-nunun Kalinovka i.ə.v.-də kənd. Oykonim Əncəqala adının təhrif forması hesab edilir. Tədqiqatçılara görə, yaşayış məntəqəsinin adı qıpçaqların *əncə/inçə* tayfasının adından və *qala* sözündən ibarət olub, “əncələrin qalası” mənasındadır.

Oncalı *oyk., sadə.* Qax r-nunun Qıpçaq i.ə.v.-də kənd. Əyriçayın sahilindədir. Oncalı adının dəyişikliyə uğramış variantı hesab edilir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin əvvəllərində İlisu sultanı Əhməd xan tərəfindən yaradılmış kəndlərdən biridir. Tədqiqatçılar oykonimi qıpçaqların *əncə* tayfasının adı ilə bağlayırlar.

Orand *oyk., sadə.* Lerik r-nunun Pirəsora i.ə.v.-də kənd. Bilnə çayının sahilində, Peştəsər silsiləsinin yamacındadır. Etnotoponimdir. Mənbələrin məlumatına görə, XIX əsrdə Lənkəran qəzasında maldarlıqla məşğul olmuş *orandlar* 3 qoldan ibarət idilər. Onlar qışı Muğanda, yazı isə Talış dağlarında keçirirdilər. Orandların birinci qolu Ləzran, ikinci qolu Orand, üçüncü qolu isə Nuravud kəndlərini salmışdılar.

Oravan *oyk., mür.* Şəki r-nunun Baş Küngüt i.ə.v.-də kənd. Küngüt çayının (Əyriçayın

qolu) sahilində, Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Tədqiqatçılara görə, oykonim fars mənşəli *oura* (qala) və məkan bildiren *-van* komponentlərindən düzəlib, "qala olan yer, qala yeri" mənasındadır.

Orconikidze b a x: Varlı həyat (Şəmkir).

Orconikidze b a x: Nərimankənd (Gədəbəy).

Orconikidze r-nu b a x: Suraxanı r-nu.

Orconikidze oyk., sadə. 1. Beyləqan r-nunun Şahsevən i.ə.v.-də fəhlə qəsəbəsi. Orconikidze adına kanalın qurulması ilə bağlı yaranmışdır. 1940-cı ildə istifadəyə verilən bu kanal Araz çayından başlayaraq Mil düzünü (Beyləqan və Ağcabədi r-nları) suvarır. Qəsəbə kanalın adını daşıyır. Kanalın adı isə Sovet partiya və dövlət xadimi Serqo ləqəbli *Qriqorii Konstantinoviç Orconikidzenin* (1886–1937) şərəfinə adlandırılmışdır; 2. Şəki r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də ştq. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi *Q.K.Orconikidzenin* şərəfinə adlandırılmışdır. Memorial toponimdir.

Ordahal oyk., mür. Lerik r-nunun Kirəvud i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin ətəyindədir. Keçmiş adı Ərəkit olmuşdur. Türk dillərində *ərəkət (araqut)* "açıq meydan, dayanacaq yeri" mənalarında işlənir. Tədqiqatçılara görə, Ordahal oykonimi talış dilindəki *ordaliürdü* (qamış, qarğı) və *hal* (təpə) sözlərindən düzəlib, "qamışlı təpə, qarğı bitən təpə" mənasındadır. Oykonimin Ordaha variantı da işlənərkəndədir.

Ordubad oyk., mür. 1. Azərb.-da inzibati r-n. Nax.MR-nın ş. hissəsində yerləşir. R-nun ərazisi Zəngəzur sıra dağlarının q. yamaclarını və Ordubad düzənliyini əhatə edir. Relyefi dağlıqdır. Ərazinin hündürlüyü Araz boyunca 650 m. olub, şm.-ş.-ə doğru getdikcə yüksəlir (Qapıcıq dağı 3906 m.). R-nun ərazisindən Gilan, Düylün, Vənənd və Ordubad çayları axır. Mərkəzi Ordubad şəhəridir; 2. Azərb.-da şəhər. Eyniadlı r-nun mərkəzidir. Zəngəzur silsiləsinin ətəyində yerləşir. XII əsrə aid yazılı mənbələrdə yaşayış məntəqəsinin adı çəkilmişdir. Orta əsrlərdə mühüm ticarət və sənətkarlıq (xüsusilə ipəkçilik) mərkəzlərindən olmuşdur. Özünəməxsus memarlıq quruluşu və tarixi abidələri

ilə fərqlənən Ordubad 1977-ci ildən qoruqşəhərə çevrilmişdir. Oykonim qəd. türk dillərində "xan düşərgəsi", "iqamətgah", "qərargah" mənalarında işlənən *ordu* və *abad* (kənd, yaşayış məntəqəsi) sözlərinin birləşməsindən ibarətdir. Coğrafi adın tərkib hissələrinin birləşməsi zamanı *abad* sözünün əvvəlindəki *a* səsi düşmüşdür. Keçmişdə şəhərin adı Orduvar şəklində də qeydə alınmışdır. Mənbələrin məlumatına görə, *ordu* sözünün "qoşun" mənası XIV əsrdən sonra yaranmışdır. Mahmud Kaşğari (XI əsr) bu sözü "xaqanın yaşadığı yer, mərkəz" mənasında izah etmişdir.

Ordubad hidr., sadə. Ordubad r-nu ərazisində çay. Arazın sol qoludur. Mənbəyini Zəngəzur silsiləsinin q. yamacından (320 m. yüksəklikdən) alır. Çayda tez-tez sel hadisələri baş verir. Çay öz adını Ordubad şəhərinin adından almışdır.

Ordubad qəsəbəsi b a x: Şəhriyar.

Ordubad b a x: Ördüc.

Ormuca or., mür. Gədəbəy r-nu ərazisində dağ. Oronim "meşə ilə örtülmüş dağ" mənasındadır.

Orta Ceyrançöl oyk., mür. Tovuz r-nunun Əlimərdanlı i.ə.v.-də qəsəbə. Kür çayının sahilində Ceyrançöl düzünün orta hissəsindədir. Yaşayış məntəqəsi salındığı ərazinin adını daşıyır. Qəsəbə Ceyrançöl suvarma sistemləri idarəsinin malikanəsi yanında salınmışdır.

Orta Çalğan oyk., mür. Dəvəçi r-nunun Yenikənd i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi eyniadlı digər kəndlərdən fərqləndirmək məqsədilə belə adlandırılmışdır.

Orta Əlinəzərli oyk., mür. Beyləqan r-nunun Əlinəzərli i.ə.v.-də kənd. Mil düzünüdədir. Kənd keçən əsrdə Əlinəzərli adlanan və üç kənddən (Əlinəzərli, Orta Əlinəzərli və Birinci Aşıqlı) ibarət olan i.ə.v.-in mərkəzində yerləşdiyi üçün belə adlandırılmışdır.

Orta Güneypəyə oyk., mür. Ağdam r-nunun Çıldıran i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Sırxavənd olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi keçən əsrin 20-ci illərində keçmişdə mövcud olmuş Sırxavənd kəndinin Güneypəyə adlı qışlaq yerində

salınmışdır. *Güneypəyə* “güneydə, gündöyən ərazidə yerləşən tövlə, ferma” mənasındadır. Kəndə həmin r-nun ərazisindəki Baş Güneypəyə kəndindən fərqləndirmək üçün belə ad verilmişdir.

Orta Xuc *oyk., mür.* Quba r-nunun Xucbala i.ə.v.-də kənd. Qusar düzənliyindədir. Yaşayış məntəqəsi Aşağı Xuc və Xucbala (Yuxarı Xuc deməkdir) kəndlərinin arasında yerləşdiyi üçün belə adlandırılmışdır. Eyni zamanda digər iki kənd Orta Xuc kəndi əsasında yarandığı üçün bu kənd mərkəz rolu oynamışdır.

Orta Kəbartəpə *or., mür.* Şəki r-nu ərazisində dağ. Qanıx (Alazan) və Türyan çaylarının suayrıcında yerləşir. Hün. 444 m. Oronim *orta, kəbar/köbər* (hündür yer, təpə) və *təpə* sözlərindən düzəlib, “ortada olan hündür təpə” mənasındadır.

Orta Qaraçanlı *oyk., mür.* Kəlbəcər r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Uluxan çayının (Tərtər çayının qolu) sahilində, dağətəyi ərazidədir. XIX əsrdə Zəngəzur qəzasında mövcud olmuş Qaraçanlı adlı kəndin əsasında yaranmış Baş Qaraçanlı (Laçın r-nu), Aşağı Qaraçanlı və Orta Qaraçanlı (Kəlbəcər r-nu) adlı yaşayış məntəqələrindən biridir. Oykonom “ortada, mərkəzdə yerləşən Qaraçanlı kəndi” mənasındadır.

Orta Qərvənd *oyk., mür.* Ağdam r-nunun Qərvənd i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Oykonom kəbirli tayfasının *qərvənd* qolunun adı ilə bağlı yaranmış kənd adlarından biridir. Yaşayış məntəqəsi Baş Qərvənd ilə Ayaq Qərvənd kəndləri arasında yerləşdiyindən Orta Qərvənd adlanır. Keçmişdə digər Qərvənd kəndlərindən fərqləndirmək üçün Şıxlar kəndi yaxınlığında yerləşdiyinə görə Şıxlar Qərvənd də adlanmışdır.

Orta Qəsil *oyk., mür.* Ağdaş r-nunun Qülbəndə i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi Yuxarı Qəsil və Aşağı Qəsil kəndləri arasında yerləşdiyi üçün belə adlandırılmışdır.

Orta Ləki *oyk., mür.* Ağdaş r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi Aşağı Ləki və Yuxarı Ləki kəndləri arasında yerləşdiyindən oykonimin əvvəlinə *orta* sözü əlavə olunmuşdur.

Orta Salahlı *oyk., mür.* Qazax r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Yaşayış məntəqəsi Aşağı Salahlı və Yuxarı Salahlı kəndlərinin arasında yerləşdiyi üçün oykonimin əvvəlinə *orta* sözü əlavə olunmuşdur.

Orta Şurtan *oyk., mür.* Kəlbəcər r-nunun Şurtan i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi Aşağı Şurtan və Yuxarı Şurtan kəndləri arasında yerləşir və Aşağı Şurtan kəndindən çıxmış ailələr tərəfindən salınmışdır.

Orta Yeməzli *oyk., mür.* Zəngilan r-nunun Qarababa i.ə.v.-də kənd. Yaşayış məntəqəsi vaxtilə Ağdam r-nunun Ətyeməzli (əslə Atyeməzli) kəndindən köçüb gəlmiş ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Sonralar oykonimin tərkibindəki *ət (at)* komponenti düşmüşdür. Həmin kənddən bir qədər yuxarıda Yuxarı Yeməzli, kəndə məxsus qışlaq yerində isə Aşağı Yeməzli kənləri yaranıqdan sonra kənd Orta Yeməzli adlandırılmışdır.

Orta Zəyzit *oyk., mür.* Şəki r-nunun Zəyzit i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmişdə Zəyzit kəndindən çıxmış ailələr Baş Zəyzit, Köbər Zəyzit və Orta Zəyzit adlı üç yaşayış məntəqəsi salmışdılar. Kəndləri bir-birindən fərqləndirmək üçün onların adlarının əvvəlinə *baş, köbər* və *orta* sözləri əlavə olunmuşdur.

Ortabaş təpəsi *or., mür.* Ağstafa r-nu ərazisində yüksəklik. Ceyrançöl düzündə yerləşir. Hün. 44 m. Yaxınlığındakı iki təpənin ortasında yerləşdiyinə və onlara nisbətən hündür olduğuna görə belə adlandırılmışdır.

Ortadikdəre *hidr., mür.* Abşeronda çay. Hidronim *orta* (burada “orta hissə”), *dik* (bir qədər hündür) və *dərə* (çay dərəsi) komponentlərindən düzəlib, “ortası dik olan çay dərəsi” mənasındadır.

Ortaqış *or., mür.* Qazax r-nu ərazisində yüksəklik. Kür çayının sol sahilində yerləşir. Hün. 466 m. Oronim mövqe bildirən *orta* və *qış* coğrafi terminindən düzəlib. Toponimikada *qış* dağın zirvəsindən bir qədər aşağı hissəsinin irəli çıxmış sahəsinə deyilir.

Ortaqışlaq *oyk., mür.* 1. Ağdam r-nunun Üçoğlan i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi düzənlik-

dədir. Yaşayış məntəqəsi kürdmahmudlu tayfasının məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Kəndin ərazisi əvvəllər həmin tayfanın qışlağı olmuşdur. Kənd Ayaq Qərvənd və Orta Qərvənd kəndləri arasında yerləşdiyinə görə belə adlandırılmışdır; 2. Tovuz r-nunun Böyükqışlaq i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Bitliqışlaq olmuşdur. Bu da, güman ki, Şəmkir r-nundakı keçmiş Bitdili kəndinin adı ilə bağlı imiş. Kənd Böyükqışlaq və Balaqışlaq yaşayış məntəqələrinin arasında yerləşdiyi üçün Ortaqışlaq adını almışdır.

Ortalay or., mür. Xanlar r-nu ərazisində dağ zirvəsi. Murovdağ silsiləsinin şm. yamacında, Kəpəz dağından şm.-da yerləşir. Hün. 2255 m. Çaykənd kəndinin c.-q.-indədir. Bəzi tədqiqatçılar oronimin əslinin Ortayal variantında olduğunu söyləyirlər. Əslində, zirvə dağ silsiləsinin mərkəzində yerləşdiyi üçün belə adlandırılmışdır. Oronim *orta* və *lay* (hissə) komponentlərindən düzəlib, “silsilənin orta hissəsindəki zirvə” mənasındadır.

Ortaoba oyk., mür. Xaçmaz r-nunun Yalama i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin ortalarında Quba r-nunun dağ kəndlərindən köçmüş ailələrin qışlaq yerində məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Kənd qonşu obalara nisbətən mərkəzdə, ortada yerləşdiyinə görə belə adlandırılmışdır.

Oruc Dizə oyk., mür. Babək r-nunun Alağözməzra i.ə.v.-də kənd. Naxçıvan çayının sahilində, Zəngəzur silsiləsinin ətəyindədir. Keçmiş adı Kalbaoruc Dizə olmuşdur. Oykonim *Kalbaoruc* (Kərbəlayi Oruc ş.a.-nın tələffüz zamanı təhrifə uğramış forması) və *dizə* (qəd. İran mənşəli termin olub, “kənd”, “qala”, “istehkam”, “möhkəmləndirilmiş şəhər” mənalarında işlənir) komponentlərindən düzəlib, “Kərbəlayi Oruca məxsus kənd” mənasındadır. Sonralar oykonimin tərkibindəki *kalba* (*kərbəlayi*) sözü düşmüşdür. 2003-cü ildən kəndin adı yenidən Kalbaoruc Dizə kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Orucandağ or., mür. Sumqayıt şəhəri ərazisində dağ. Oronim *Oruc* (ş.a.), *-an* (məkan və cəmlilik bildirir) və *dağ* komponentlərindən düzəlib, “Oruclar dağı” mənasındadır.

Dağın ərazisi, güman ki, *oruclar* nəslinə məxsus yurd yeri olmuşdur.

Oruclu oyk., sadə. 1. İmişli r-nunun Cəfərli i.ə.v.-də kənd. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin ortalarında Şahsevənlərin muğanlı tayfasının *oruclu* tirəsinə mənsub ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmış və həmin tirənin adı ilə adlandırılmışdır; 2. Kəlbəcər r-nunun Ağcakənd i.ə.v.-də kənd. Qarasu çayının sahilində, Qonqur silsiləsinin ətəyindədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə Laçın r-nunun Bozlu kəndindən gəlmiş *Oruc Ali oğlu* və onun qardaşı saldıdığı üçün belə adlanmışdır. Oykonim “Orucun nəslindən olanlar” mənasındadır.

Osaküçə oyk., mür. Lənkəran r-nunun Vilvan i.ə.v.-də kənd. Viravül çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Oykonim *Osyoküçə* adının təhrifə uğramış variantı hesab olunur. Kəndin adı talış dilindəki *osyo* (dəyirman) və *küçə* (məhəllə, kənd) komponentlərindən düzəlib, “dəyirman olan məhəllə, kənd” mənasındadır.

Oskən b a x: Öskən.

Osmanlı oyk., sadə. Sabirabad r-nunun Şıx Salahlı i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Muğan düzündədir. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrin birinci yarısında Güdəcühür kəndindən ayrılmış ailələr Osmanlı Tuqay adlı yerdə salmışdır. Kənd əvvəllər Osmanlı Tuqay və ya Kövrətli adlanmışdır. *Osmanlı* (etn.) və *tuqay* (çaysahili meşəlik) komponentlərindən ibarət olan birinci coğrafi ad “Osmanlı elinə məxsus çaysahili meşəlik” mənasındadır. *Kövrətli* isə həmin kənddə məskunlaşmış nəslin adıdır. Sonralar Osmanlı Tuqay adının ikinci komponenti düşmüşdür.

Osnaküçə oyk., mür. Lerik r-nunun Bilabənd i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Oykonim talış dilindəki *osnaqa*/*osnağə* (dəmirçi) və *küçə* (məhəllə, oba) sözlərindən düzəlib, “dəmirçilər məhəlləsi” mənasındadır.

Osnakəran oyk., mür. Yardımlı r-nunun Yardımlı qəsəbə i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Oykonim talış dilindəki *osın* (dəmir) və *kəran* (evlər) sözlərindən ibarət olub, “dəmir evlər” mənasındadır. Kənddəki

evlərin üstü tənəkə ilə örtüldüyü üçün belə adlandırılmışdır.

Ostayır *oyk., mür.* Yardımlı r-nunun Yardımlı qəsəbə i.ə.v.-də kənd. Viləş çayının sahilində, Yardımlı çökəkliyindədir. Oykonim talış dilindəki *ost/ast* (alt, aşağı) və *yır* (yer) komponentlərindən düzəlib (-a birləşdirici saitdir), “aşağıda, çökəklikdə olan yer” mənasındadır.

Ostraya *or., sadə.* Qusar r-nu ərazisində dağ. Oronim rus dilindəki *ostriy* sözündən olub, “iti uclu” deməkdir.

Osyedərə *oyk., mür.* Lerik r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Yerli əhali tərəfindən Osyodə kimi tələffüz edilir. Tədqiqatçıların bir qismi bu oykonimi “dəyirman dərəsi”, digər qismi isə “çökək dərə” kimi izah edirlər.

Otaqlı *oyk., düz.* Kəlbəcər r-nunun Kəlbəcər qəsəbə i.ə.v.-də kənd. dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə Qılıçlı kəndindən ayrılmış ailələr *Otaq* adlanan köhnə tağbənd bir alaçıq ətrafında saldıqlarına görə belə adlandırılmışdır. Həmin tağbənd otaq kənddə indi də qalır.

Otqışlaq *oyk., mür.* Kəlbəcər r-nunun Kəlbəcər qəsəbə i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Əmiralılar olmuşdur. XIX əsrdə Keşdək kəndindən ayrılmış əmiralılar nəslinə mənsub ailələr həmin kəndə məxsus *otlaq* olan *qışlaq* yerində saldıqlarına görə kənd belə adlanmışdır. Oykonim “otlu, otla zəngin olan qışlaq” mənasındadır.

Otmandağ *or., mür.* Qobustanın c.-ş.-ində Xəzər dənizinə yaxın palçıq vulkanı. Azərb.-in ən böyük palçıq vulkanlarından biridir. Hün. 392 m. Osman Bozdağ, Otman-Bozdağ, Otmanbazı variantlarında da qeydə alınmışdır. Şiddətli vulkan püskürməsi nəticəsində əmələ gəlmişdir. Tədqiqatçıların ehtimalına görə, oronim “od püskürən, od çıxan dağ” mənasındadır. Oronimi *Osman* şəxs adı ilə də bağlayırlar.

Otmanoba *oyk., mür.* Zərdab r-nunun Əlvənd i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Şirvan düzündədir. Tədqiqatçılara görə, oykonim *Osman* şəxs adının dəyişikliyə uğramış şəkli və *oba* sözlərindən düzəlib, “Osmana məxsus oba” mənasındadır. Lakin

kəndin yerləşdiyi coğrafi mövqeyi nəzərə alaraq, bu coğrafi adı “otlaq olan oba” kimi də izah etmək olar.

Otradnoye b a x: Qazanbatan.

Otuziki *oyk., sadə.* İmişli r-nunun Muradallı i.ə.v.-də kənd. Arazın sahilində, Muğan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi öz adında *otuzikilər* tayfa birliyinin adını əks etdirir. Orta əsrlərdə otuzikilər tayfa birliyi Araz çayının hər iki sahilində yaşayırdı. Səfəvilər dövlətinin həyatında mühüm rol oynamış otuzikilərin ən məşhur tayfaları qacar, cavanşir, müqəddim, baharlı və b. olmuşdur. Mənbələrdə XVI əsrdən nəslə hakimlərin idarə etdiyi ölkə kimi qeyd olunur. Qarabağda 1736-cı ildə Gəncə Ziyadoğulları bəylərbəyləri Nadir xan Əfşarın şah seçilməsi əleyhinə çıxdıqda onlara qohum olan digər tayfalarla birlikdə Qarabağda yaşayan otuzikilər İranın Xorasan vilayətinə köçürülmüşdü. Cavanşir tayfasından olan Qarabağ hakimi Pənahəli xanın dövründə (XVIII əsr) otuzikilər vətənə qayıtmış və Qarabağ xanlığının siyasi həyatında fəal iştirak etmişdilər.

Otuzikilər *oyk., sadə.* Bərdə r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Oykonim Qarabağda yaşamış *otuzikilər* tayfa birliyinin adından yaranmışdır.

Otuz yeddinci km. b a x: Peştətük.

Otuzuncu *oyk., sadə.* Zəngilan r-nunun Şayıflı i.ə.v.-də ştq. Dağətəyi ərazidədir. Qəsəbə r-n mərkəzinin 30 km.-liyində salındığı üçün belə adlandırılmışdır.

Otuzuncu km. b a x: Hamarməşə.

Ovala *oyk., mür.* Astara r-nunun Kijəba i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Bəzi tədqiqatçılara görə, kəndin adı talış dilindəki *ovələ* (su çiçəyi) sözündən olub, “su qalan yer” mənasındadır. Tədqiqatçıların bir qismi isə bu fikirdədir ki, oykonim türk dillərində “toplaşmaq, cəm olmaq” anlamında olan *avala* sözünün yerli tələffüzə uyğunlaşmış formasıdır.

Ovçulu *oyk., sadə.* 1. Ağdaş r-nunun Aşağı Ləki i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir; 2. Qəbələ r-nunun Hacallı i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir; 3. Şamaxı r-nunun Bağlı i.ə.v.-də kənd. Ləngəbiz silsiləsinin yamacındadır. Yaşayış məntəqələ-

rinin adı *ovçulu* tayfasının adı ilə bağlıdır. Tayfaya məxsus bir qrup ailə XIX əsrin sonlarında Cavad qəzasında maldarlıqla məşğul olmuşdur. Oykonim müxtəlif mənbələrdə Ovçalu, Ovcullu, Ovçular variantlarında da qeydə alınmışdır. 1933-cü ildə Naxçıvan ərazisində Ovçular adlı kəndin olması haqqında məlumat verilir. Hazırda Şərur r-nunun Dizə kəndində Ovçular məhəlləsi mövcuddur.

Ovra *hidr., sadə*. Yardımlı r-nu ərazisində min. bulaq. Az debitli soyuq sulu bulaqdır. Keçən əsrdə bulağın yaxınlığında eyniadlı kənd olmuşdur. Bulaq kəndin adı ilə adlanır. Kəndin adı isə talış dilindəki *ov* (su) sözündən və məkan bildirən *-ra* (fars. *-ran*) şəksindən düzəlib, “sulu yer” mənasındadır.

Oytala *oyk., mür.* Zaqatala r-nunun Maqov i.ə.v.-də kənd. Qala çayın sahilində, Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Oykonimin tərkibindəki *oy* komponenti bir çox türkdilli xalqların (türkmən, qazax, başqırd) toponimiyasında “alçaq yer”, “çuxur”, “gədik” və s. mənalarında işlənir. Buryat və monqol dillərində isə *oy* sözü “meşə” mənasındadır. Yerli məlumata görə, kəndin əsl adı tələffüzdə işləndiyi kimi Heytala olub, “səsli, əks-sədalı tala” mənasındadır. Bu fikrə əsaslanaraq,

2004-cü ildə kəndin adı Hüytala kimi rəsmiləşdirilsə də, oykonimin “meşədə açıq yer” mənası daha inandırıcıdır.

Oyuqdağ *or., mür.* 1. Qobustanın c.-ş.-ində, Duvannı d.y. stansiyasında dağ. Hün. 292 m. Dağ ərazisində *oyuq* (nişangah) olmasına görə belə adlandırılmışdır; 2. Quba r-nu ərazisində dağ. Cimi çayı ilə Babaçayın suayrıcısıdır. Hün. 2640 m. Dağda “ayı mağaraları” adlanan oyuqlar-təbii mağaralar, kahalar var. Oronim “mağaralı dağ” mənasındadır.

Oyuqludağ *or., mür.* 1. Kəlbəcər r-nu ərazisində dağ. Tutqun və Xaçın çaylarının suayrıcısıdır. Hün. 2316 m.; 2. Ordubad r-nu ərazisində dağ. Gilan çayı ilə Dolğunçayın suayrıcısında yerləşir. Hün. 1182 m. Dağlarda təbii oyuqlar-mağaralar olduğu üçün belə adlandırılmışlar.

Ozdağ *or., mür.* Goranboy r-nu ərazisində dağ silsiləsi. Oronimin *oz* komponenti bir çox xalqların toponimiyasında əsasən oronim və hidronimlərin tərkibində *oz/os/as/es/uz* variantlarında “çay qolu”, “dərə”, “ağız”, “dar keçid”, “yarğan” və s. mənalarla yanaşı “dağ tirəsi”, “dağ silsiləsi” mənalarında da işlənməkdədir. Bu baxımdan dağın adını “dağ silsiləsi, dağ tirəsi” kimi izah etmək olar.

Öö

Ökü oyk., sadə. Yardımlı r-nunun Şiləvəngə i.ə.v.-də kənd. Viləş çayının sahilində, Peştəsər silsiləsinin yamacındadır. Tədqiqatçıların ehtimalına görə yaşayış məntəqəsinin adı bəzi türk dillərindəki “mağara, zağa” mənalı *üki* sözündəndir. Kəndin ərazisində həqiqətən qəd. mağara var.

Öküzbaşı or., mür. Xanlar r-nu ərazisində dağ. Pand silsiləsində, Gəncə və Kürək çayları arasında yerləşir. Oronim “Öküz dağının zirvəsi” mənasındadır.

Öküzdağ or., mür. 1. Gədəbəy r-nu ərazisində dağ. Qoşabulaq kəndinin c.-undadır; 2. Tovuz r-nu ərazisində dağ. Zəyəm və Cəyir çaylarının suayrıcında yerləşir. Hün. 1933 m. Ətraf kəndlərin sakinləri və buraya yaylağa gələn elatlar dağın ərazisindən öküzlər üçün örüş (otlaq) sahəsi kimi istifadə etdiklərinə görə dağa bu ad verilmişdir.

Öküzovtala oyk., mür. Balakən r-nunun Qazma i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Keçmiş adı Binə olmuşdur. Mənbələrin məlumatına görə, kəndin ərazisi vaxtilə sıx meşəlik olmuşdur. Balakəndən bir neçə ailə burada tala açaraq mal-qara saxlamaq məqsədilə binə salmışdır, binə tədricən yaşayış məskəninə çevrilmişdir. Yerli məlumata görə isə, binənin salındığı tala Öküz ovlanan tala adlanırmış, ad təhrif olunaraq indiki formasına düşmüşdür. Yerli əhalinin dilində *öküz* sözü “erkək maral” mənasında işlənir.

Ömərəğalı oyk., sadə. Qazax r-nunun Birinci Şıxlı i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilindədir. Yaşayış məntəqəsini Birinci Şıxlı kəndindən çıxmış *ömərəğalı* nəslinə mənsub ailələr binə etdiyi üçün kənd həmin nəslin adı ilə adlanmışdır. Ömərəğalılar mənşəcə qazaxarın şıxlı tayfasının ən iri tirələrindən olmuşdur.

Ömərçay hidr., mür. Xanlar r-nu ərazisində çay. Kürəkçayın sol qoludur. Murovdağ silsiləsinin şm. yamacından başlanır. Çayın adı *Ömər* şəxs adı ilə bağlıdır.

Ördək adası or., sadə. Abşeron yarımadasından ş.-də ada. Dəniz səviyyəsinin enməsi nəticəsində Çilov adası ilə birləşmişdir. Digər adı Urunosdur. Ada orada çoxlu *çölördəyi* olduğu üçün belə adlandırılmışdır.

Ördəkli oyk., sadə. Zəngilan r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Bəsitçayın sahilində, dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Hacısünnü (Hacı Hüseyinli) olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi əvvəllər indiki ərazidən 1,5 km şm.-da Hacısünnü adı ilə mövcud olmuşdur. XIX əsrin ortalarında kəndin əhalisi Ördəkli yer adlanan daha əlverişli sahəyə köçmüş və o vaxtdan Ördəkli adlanmışdır. Tədqiqatçılar kəndin belə adlanmasını orada *ördəyin* çox olması ilə əlaqələndirirlər. Oğuz tayfalarının tərkibində də *ördəklilərin* adı çəkilir.

Ördüc oyk., sadə. Quba r-nunun Qonaqkənd qəsəbə i.ə.v.-də kənd. Molt çayının (Gilgilçayın qolu) sahilində, Baş Qafqaz silsiləsinin yamacındadır. Əsl adı Ördüccədir. Orduc variantında da qeydə alınmışdır. Yaşayış məntəqəsini Qonaqkənddən çıxmış ailələr Ördüccə adlı yerdə salmışlar. Keçmişdə Ördüçqışlaq da adlanmışdır. Yerli əhalinin dilində *ördüc* ardıc ağacına deyilir. Oykonim “ardıc ağacı bitən yer” mənasındadır. Kənd həqiqətin də ardıc meşəsi yaxınlığındadır.

Ördüc hidr., sadə. 1. Quba r-nu ərazisində çay. Gilgil çayının sol qoludur; 2. Quba r-nunun Ördüc kəndi yaxınlığında min. bulaqlar. Hidronim eyniadlı yaşayış məntəqəsinin adından yaranmışdır.

Örənqala oyk., sadə. Beyləqan r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də qəsəbə. Mil düzündədir. Keçmiş adı Miltikinti qəsəbəsi olmuşdur. 1965-ci ildən yaşayış məntəqəsi Azərb.-nin qəd. Beyləqan şəhərinin xarabalığının el arasındakı adı ilə Örənqala adlanmışdır. Oykonim *örən* (qəd. türk dillərində “xaraba”, “uçmuş divar”) və *qala* sözlərindən ibarət olub, “xaraba qala, dağılmış qala” mənasındadır.

Öskən oyk., sadə. Tovuz r-nunun Qəribli i.ə.v.-də kənd. Zəyəm çayının sahilindədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, oykonim “geniş yer” mənasındadır. Tədqiqatçılar isə kəndin adını türk dillərindəki *öski* sözü ilə bağlayaraq “yüksəklikdə yerləşən kənd” mənasında izah edirlər.

Öyləqulu oyk., sadə. Kürdəmir r-nunun Axtaçı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Oykonim *Övliya Qulu* adının təhrif olunmuş forması hesab edilir. Keçmişdə kəndin ərazisində müqəddəs hesab edilən Qulu piri olmuşdur. Kənd pirin adı ilə adlandırılmışdır.

Pp

Paal or., sadə. Balakən r-nu ərazisində dağ. Baş Qafqaz silsiləsinin zirvəsidir. Hün. 2872 m. Oronim avar dilindəki “uc, pik, zirvə”, “iti ağız” mənalı *ballbaal* sözünün yerli tələffüz formasıdır. R-nun ərazisindəki dağların yamacları sıx meşəliklərlə örtülü olsa da, daha yuxarı hissələri çılpaq qayalıqlardan, iti uclu sal daşlardan ibarətdir.

Padar oyk., sadə. 1. Ağsu r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir; 2. Dəvəçi r-nunun Rəhimli i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır; 3. Hacıqabul r-nunun Qarasu i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir; 4. Xaçmaz r-nunun Yergüc i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi düzənlikdədir; 5. Qubadlı r-nunun Bala Soltanlı i.ə.v.-də kənd. Həkəri çayının sahilindədir; 6. Oğuz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay vadisindədir. Yaşayış məntəqələri oğuz-səlcuq tayfalarından biri olan *padaraların* adı ilə bağlıdır. Tədqiqatçılara görə, padarlar Elxanilər dövründə (XIII əsr) Orta Asiyadan Azərb.-na gəlmişlər. Padarlar Azərb.-nın c.-unda yaşamış, Səfəvilər dövründə (XVI-XVII əsrlərdə) dağlı tayfaların basqınlarının qarşısını almaq məqsədilə Azərb.-nın şm. zonasına köçürülmüşdülər. Şahsevən tayfa ittifaqında mühüm rol oynayan padarlar sonralar müəyyən ictimai-iqtisadi hadisələrlə əlaqədar müxtəlif ərazilərə səpələnmişdilər. XIX əsrdə Cavad qəzasında yaşayan padarların ilxıçı, qaraçörüklü, axtaçı, pölüklü, küyülçü və s. tirələrindən, ümumiyyətlə 20 tirə və 218 ailədən ibarət olması haqqında məlumat mövcuddur.

Padar hidr., sadə. Zaqatala r-nu ərazisində çay. Qanıq çayının qoludur. Hidronim keçən əsrin əvvəllərində burada mövcud olmuş yaşayış məntəqəsinin adından yaranmışdır.

Padarçay hidr., mür. Zəngilan r-nu ərazisində çay. Həkəri çayının qoludur. Hidronim keçən əsrdə r-nun ərazisində mövcud olan eyniadlı yaşayış məntəqəsinin adından yaranmışdır və “padarların çayı” mənasındadır.

Padardərə hidr., mür. Cəbrayıl r-nunun q.-ində çay. Arazın sol qoludur. Çayın daimi axarı yoxdur. Hidronim keçmişdə bu ərazidə yaylaq yurdu olmuş *padarların* adından və *dərə* (çay dərəsi) terminindən ibarət olub, “padarlar yaşayan dərə” mənasındadır.

Padarqışlaq oyk., mür. Ağsu r-nunun Bico i.ə.v.-də kənd. Ləngəbiz silsiləsinin ətəyindədir. Kəndin ərazisi əvvəllər Padar kəndinə məxsus qışlaq yeri olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi yayı dağlıq Şirvanda, qışı isə kəndin indiki ərazisində keçirən *padar* tayfasına mənsub ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonim “Padar kəndinin qışlağı” mənasındadır.

Pağıldıyan hidr., sadə. Xocavənd r-nu ərazisində çay. Hidronim *paqqıldayan* sözünün yerli tələffüz forması olub, çayın yeraltı suların qaynayaraq üzə çıxması nəticəsində əmələ gəldiyini bildirir.

Paiz oyk., sadə. Babək r-nunun Cəhri i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, kəndin əsl adı Payızdır və payızlıq sahədə yerləşdiyinə görə belə adlandırılmışdır. Kəndin ərazisi payızlıq əkin üçün yararlı olduğundan burada payızlıq taxıl bitkiləri və pambıq əkilir. Əslində kəndin adı İran dillərinə məxsus *payiz* sözündən olub, “uc, son nöqtə, ətək, ayaq, dib” mənalərini bildirir. Kənd həqiqətən də dağ ətəyində yerləşir.

Palanqmorda or., sadə. Astara r-nu ərazisində dağ. Oronim talış dilindəki *palanq* (pələng) və *mordalmördə* (ölmüş) sözlərinin birləşməsi olub, “pələng ölən dağ” kimi izah edilir.

Palantökən or., sadə. Tovuz, Xocavənd və Şəmkir r-nları ərazisində dağ silsiləsi. Mingəçevir su anbarından q.-də Qabırçı və Kür çayları arasındadır. Ən hündür zirvəsi 887 m. Dağ silsiləsi buradakı Palantökən yoxuşunun adı ilə adlandırılmışdır. Keçmişdə maldar ellərin yaylaq yolu olmuş bu aşırım köç zamanı yoxuşla qalxdıqda yük heyvanlarının palanının aşması, yüklərin tökülmesi ilə əlaqədar belə adlanmışdır.

Palçıq təpəsi or., mür. Xəzər dənizində məlum olan 140-dan çox sualtı palçıq vul-

kanlarından biridir. Püskürmə zamanı ətrafa palçıq səpələndiyi üçün belə adlanmışdır.

Palçıqoba *oyk., müir.* Xaçmaz r-nunun Qusarçay i.ə.v.-də kənd. Qusar çayının yaxınlığında, Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə indiki Quba r-nunun Qrız kəndindən köçmüş ailələrin məskunlaşması nəticəsində salınmışdı. Oykonim keçmişdə Qusar çayının vaxtaşırı daşqınları nəticəsində kəndin ərazisində yaranmış bataqlıqlarla əlaqədar meydana gəlmişdir.

Pamban *or., müir.* Lənkəran r-nu ərazisində dağ. Tədqiqatçılara görə, oronimin əslisi Pambəbanddır. Dağ yumşaq süxurlardan ibarət olduğundan “yumşaq dağ” kimi izah olunur. Lakin dağın adının türk dillərindəki *pam/bam* (hündür) və *ban* (baş, təpə) sözlərindən düzəlib, “hündür təpə, hündür zirvə” mənasında olduğunu da söyləmək olar.

Pambıqkənd *oyk., müir.* Salyan r-nunun Qaraçala qəsəbə i.ə.v.-də qəsəbə. Kür çayının sahilində, Cənub Şərqi Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi Salyan istehsalat pambıq təcrübə stansiyası yanında salınmışdır. Bu stansiyada toxumluq pambıq növləri yetişdirilir. Yaşayış məntəqəsi də ona görə belə adlanmışdır. Əhalinin bir qismi 1941-1945-ci illər müharibəsindən sonra Ermənistanın Vedi r-nundan zorla çıxarılmış ailələrdən ibarətdir.

Pamiup *hidr., müir.* Oğuz r-nu ərazisində çay. Hidronim bir çox xalqların toponimiyasında yayılmış *pam/pan* (qumlu sahil) və *up* (çay) komponentlərindən düzəlib, “sahili qumlu çay” mənasındadır. Bu topokomponentlərə ayrı-ayrılıqda Şərqi Sibir toponimiyasında da təsadüf olunur.

Panavand *or., müir.* Lerik r-nunda dağ. Veri kəndindən c.-q.-də yerləşir. Hün. 2106 m. Oronim Pakavant, Panavant variantlarında da qeydə alınmışdır. Tədqiqatçıların bir qismi dağın adını talış dilindəki *pan* (enli) və *band* (dağ) sözləri ilə əlaqələndirib, “enli dağ” mənasında izah edir. Bəzi tədqiqatçılar isə oronimi keçmişdə qışı Muğanda, yayı Talış dağlarında keçirmiş panavand tayfasının adı ilə bağlayırlar.

Panavanu *or., müir.* Lerik r-nu ərazisində dağ. Talış və Peştəsər silsilələri arasında yer-

ləşir. Hün. 206 m. Oronim *panavand* tayfasının adı ilə bağlıdır.

Pand *or., sadə.* 1. Xanlar r-nu ərazisində sıra dağlar. Gəncə və Kürək çayları hövzələri arasında yerləşir. Murovdağ silsiləsinin qoludur; 2. Xanlar r-nunda dağ. Çıraqdərə kəndindən şm.-da yerləşir. Hün. 2107 m. Tədqiqatçılar dağın adını bu ərazidəki alban xristian məbədinin adı ilə əlaqələndirirlər. Alban tarixçisi Movses Kalankatlının (VII əsr) yazdığına görə, burada xristian missioneri Pandalionun qalıqları basdırılmışdır. Tədqiqatçılara görə, Pand oronimi Pandalion adının qısaldılmış şəklidir. Oronim Pant, Band variantlarında da qeydə alınmışdır. Rusiyanın Tambov vilayətində Panda adlı dağ və çay vardır. Mordvaların dilində *panda* “dağ” deməkdir. İran dillərində də *band* “dağ”, *bənd* “sədd” mənasında işlənir. Bir çox qəd. dillərdə, o cümlədən latın, yunan və sanskrit dillərində isə *pand* sözü “hər şeyi əhatə edən”, “hər tərəfli istedad”, “alim, müdrik, müəllim” mənalarında işlənmişdir.

Papaqarx *hidr., müir.* Balakən r-nu ərazisində çay. Qanıx çayının qoludur. Papaxarx variantında da qeydə alınmışdır. Hidronim keçmiş Zaqatala qəzasında mövcud olmuş *Papaxuba* (Papaqoba) adlı yaşayış məntəqəsinin adından və *arx* sözündən ibarət olub, ərazisindən axdığı kəndin adını daşıyır.

Papaqçılar *oyk., sadə.* Tovuz r-nunun Çəsməli i.ə.v.-də kənd. Şahdağ silsiləsinin ətəyindədir. Kəndin adı mərzili tayfasının *papaqçılar* tirəsinin adı ilə bağlıdır. Kəndin ərazisi əvvəllər mərzililərin qışlaq yurdu olmuşdur.

Paplayan *or., sadə.* Şəki r-nu ərazisində dağ. Oronim türk dillərində “əsmək, titrəmək” mənasında olan *pabilan* sözündən olub, “titrəyən, əsən dağ” deməkdir. Dağın adı, görünür, buradakı təkənlərlə bağlı yaranmışdır.

Papı *oyk., sadə.* Cəbrayıl r-nunun Horovlu i.ə.v.-də kənd. Gəyan çölündədir. Keçmiş adı Dursunlu olmuşdur. Oykonim İranın Luristan əyalətində yaşayan lur tayfasının *papı* qolunun adı ilə bağlıdır. Yerli əhalinin məlumatına görə, əslində papılar ilə kəndin sakinləri arasında etnik əlaqə yoxdur. Yerli

əhali keçmiş Qərar Dursun (indiki Qarar) kəndindən köçmüş azərb. ailələrdən ibarətdir. XIX əsrin əvvəllərində kəndin ərazisi İran papıların qışlağı olmuş və Papı yeri adlanmışdır. Azərb.-nin şm.-ı Rusiyaya birləşdirildikdən (1928-ci il) sonra kəndin ərazisi Qərar Dursun kəndinin qışlağı olmuşdur. Sonralar burada salınan yaşayış məntəqəsi əvvəlcə Dursunlu, bir qədər sonra isə Papı adlandırılmışdır.

Papravənd oyk., sadə. Ağdam r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi düzənlikdədir. Oykonim Qarabağ xanlığının siyasi həyatında mühüm rol oynamış kolani tayfasının *papravənd* tirəsinin adı ilə bağlıdır. XVIII əsrdə Qarabağ xanlığının böyük bir hissəsini kolani mahalı təşkil edirdi.

Paravatumb b a x: Qaratəpə.

Parağa oyk., sadə. Ordubad r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Bəzi tədqiqatçılara görə, oykonim *para* (kənd) və İran dillərindəki *gah* (yer) komponentlərindən ibarət olub, “kənd yeri” və ya “o biri sahiləki yer” mənasındadır. XIX əsrdə indiki kəndin yaxınlığında Paradəşt adlı yaşayış məntəqəsinin mövcudluğunu da həmin kəndin adı ilə bağlayırlar. Azərb. dilinin Naxçıvan dialektində *parağa* sözü “dağ döşü”, “dağ ətəyi” deməkdir ki, bu da yaşayış məntəqəsinin coğrafi mövqeyi ilə əlaqədardır.

Parağa hidr., sadə. Ordubad r-nu ərazisində min. bulaq. Parağa çayının yuxarı axarında, Parağa kəndindən 12 km. məsafədə yerləşir. Soyuq sulu, zəif minerallı, içməyə yararlı bir qrup bulaqdır. Bulaqların adı yaxınlığındakı eyniadlı kənddən alınmışdır.

Parağaçay hidr., mür. Ordubad r-nu ərazisində çay. Gilan çayının sol qoludur. Çay sahilindəki kəndin adını daşıyır. “Parağa kəndindən axan çay” mənasındadır.

Parağaçay oyk., sadə. Ordubad r-nunun eyniadlı qəsəbə i.ə.v.-də ştq. Dağətəyi ərazidədir. 1939-cu ildə molibden istehsalı ilə əlaqədar salınmış bu yaşayış məntəqəsi adını yaxınlığındakı eyniadlı çaydan almışdır.

Parakan hidr., mür. Lənkəran r-nu ərazisində çay. Hidronim bir çox xalqların toponimiyasında iştirak edən *para* (hissə; tərəf;

sahil; o biri sahil; uzaq və s.) və *kan* (çay) komponentlərindən düzəlib, “çay sahil”, “çayın o biri sahil”, “çaydan kənarda, uzaqda olan yer”, “çayın bir hissəsi” mənalarını bildirir. Görünür, keçmişdə bu ərazidə eyniadlı yaşayış məntəqəsi olmuş, çay da bu məntəqənin adını daşımışdır. Qırğızistanın Oş vilayətində Parakanda adlı yer mövcuddur. Amazon çayının qollarından biri də Para adlanır.

Parakənd oyk., mür. 1. Gədəbəy r-nunun Kiçik Qaramurad i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə qonşu Leşkər kəndindən ayrılmış ailələr salmışlar. Yerli əhalinin məlumatına görə, kənd Leşkər kəndinin *parası* (hissəsi) kimi yarandığına görə belə adlandırılmışdır; 2. Tovuz r-nunun Çəsməli i.ə.v.-də kənd. Dağ ətəyindədir. Kəndin ərazisində eyniadlı dağ da vardır. Tədqiqatçılara görə, oykonim *para* (qərb dialektlərində dənli və bostan bitkiləri üçün ayrılmış sahəyə deyilir), yaxud *parağ/parax* (heyvan saxlamaq üçün çəpərlənmiş yer) və *kənd* sözlərindən yaranmışdır. Özbəkistanda Paraq adlı şəhər qeydə alınmışdır. Güman etmək olar ki, bu oykonimlərin tərkibindəki *para* komponenti həmin məntəqələrin dağətəyi ərazidə yerləşməsi ilə bağlıdır.

Parakəndsu hidr., mür. Gədəbəy r-nu ərazisində çay. Zəyəm çayının qoludur. Hidronim çayın yaxınlığındakı kəndin adından və *su* komponentlərindən düzəlib, “Parakənddən axan çay” mənasındadır.

Parçaxələc oyk., mür. Salyan r-nunun Çuxanlı i.ə.v.-də kənd. Cənub-Şərqi Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi *xələc* tayfasının məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonim “xələclərin bir hissəsi” mənasındadır.

Parsadağ or., mür. Qax r-nu ərazisində dağ. Baş Qafqaz silsiləsinin c. yamacında zirvədir. Hün. 2875 m. Pərsədan variantında da qeydə alınmışdır. Oronim avar dilindəki *pars* (sərt qaya, sərt çıxıntısı olan qaya) və *dağ* komponentlərindən (-a burada mənsubluq bildirir) düzəlib, “sərt qayalı dağ” mənasındadır. Dağın adı onun relyefinə uyğundur.

Pasmahmud or., mür. Zaqatala r-nu ərazisində dağ. Yerli əhalinin məlumatına görə,

dağ *Pas Mahmud* adlı şəxsin (*pas* onun ləqəbidir) adı ilə bağlıdır. Avar dilində *bass* “qardaş” və ya “bacı” deməkdir. Güman etmək olar ki, oronim “Mahmudun qardaşı və ya bacısı” mənasındadır. Türk dillərində *pas* sözünün bir mənası da “keşikçi, gözətçi”dir. Dağın vaxtilə gözətçi məntəqəsi kimi fəaliyyət göstərdiyini də ehtimal etmək olar. Şərur r-nunun Tənənəm kəndində Pas dərə adlı orografik obyekt qeydə alınmışdır.

Paşabəyli *oyk., sadə.* Ağdam r-nunun Xındırstan i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi *paşabəyli* nəslinin məskunlaşması nəticəsində yarandığından həmin nəslin adını daşıyır.

Paşaqol *or., mü.* Lerik r-nu ərazisində dağ. Orand kəndindən c.-da yaranmışdır. Peştəsər və Talış silsiləsinin suayrıcısıdır. Hün. 2238 m. Oronim *paşa* (burada “yüksək”) və *qol* (dağ silsiləsində zirvə) komponentlərindən düzəlib, “yüksək zirvə” mənasındadır.

Paşalar *oyk., sadə.* Şuşa r-nunun Şırlan i.ə.v.-də kənd. Sarıbaba dağının ətəyindədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsinin sakinləri Şırlan kəndindən köçüb gəlmiş *Paşa* adlı şəxsin törəmələridir. Oykonom “Paşanın nəslindən olanlar” mənasındadır.

Paşan *oyk., sadə.* Zaqatala r-nunun Maqov i.ə.v.-də kənd. Tala və Katex çaylarının sahilindədir. Keçmiş adı Paşanoba olmuş, sonralar oykonomun tərkibindəki *oba* sözü düşmüşdür. Yaşayış məntəqəsi Car kəndinin *paşanuba* tabunundan (məhəlləsindən) ayrılmış ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Tabunun başçısı *Paşan* adlı şəxs olmuşdur.

Patıskingədik *or., mü.* Ordubad r-nu ərazisində dağ. Oronim türk dillərindəki *patik* (dar keçid, yarğan) və *gədik* (hündür dağarası yol) komponentlərindən düzəlib, “dar keçidi olan dağ” mənasındadır.

Pavlovka *oyk., sadə.* Xaçmaz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığında. Yaşayış məntəqəsi çar Rusiyasının ucqarlara, o cümlədən Azərb.-na köçürmə siyasəti nəticəsində 1905-ci ildə Rusiyanın mərkəzi r-n və quberniyalarından köçüb

gəlmiş ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmış və kənddə ilk doğulan uşağın adı (Pavel) ilə adlandırılmışdır. Oykonom “Pavelin kəndi” mənasındadır. Son illərdə kənd keçmiş Müşkür mahalının adı ilə (Müskür) adlandırılmışdır.

Pelikani b a x: Qutan.

Pendi *oyk., mü.* Lerik r-nunun Bilabənd i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Oykonom talış dilindəki *pen* (yuxarı) və *di* (kənd) sözlərindən düzəlib, “yuxarı kənd”, “yüksəklikdə olan kənd” mənasındadır.

Penəoğlu b a x: Pənahlı.

Pensər *oyk., mü.* Astara r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığında. Keçmiş adı Butəsər olmuşdur. Bu da talış dilində “kollu baş, kolluq təpə” mənasındadır. Oykonom talış dilindəki *pen* (yuxarı) və *sər* (baş) sözlərindən ibarət olub, “yuxarı başdakı kənd” deməkdir.

Pensərçay *hidr., mü.* Astara r-nu ərazisində çay. Pensər kəndindən axdığı üçün çay həmin kəndin adı ilə adlandırılmışdır.

Peşnə *hidr., sadə.* İsmayilli r-nu ərazisində çay. Göyçayın sağ qoludur. *Peşnə* (tat dilindəki *peşin* sözündədir) yerli dialektə “malqaranın günorta vaxtı su içdiyi yer, suvat” mənasında işlənir.

Peşnəçay *hidr., mü.* İsmayilli r-nu ərazisində, Peşnə çayının sahilində min. bulaqlar. Yerli əhali tərəfindən müalicə məqsədilə istifadə olunur. Bulaq öz adını yaxınlığındakı eyniadlı çayın adından almışdır.

Peştəsər *or., mü.* Talış dağları sisteminin şm.-ş.-ində silsilə. 15 km.-ədək məsafədə uzanır. Viləş, Gəncəvü, Ləmər və b. çaylarla parçalanmışdır. Bəzi zirvələri 2000 m.-dən artıq yüksəlir (Talış zirvəsi – 2342 m., Paşaqol – 2238 m., Saxalabaran – 2230 m.). Şm.-ş. hissəsi çılpaq olub daş qırıntıları ilə, c.-ş. hissəsi isə meşələrlə örtülüdür. Oronim talış dilindəki *peştə* (təpə, yüksəklik, zirvə) və *sər* (baş) sözlərindən düzəlib, “zirvəli, yüksək dağ” mənasındadır.

Peştəsər *oyk., sadə.* Yardımlı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi öz adını Peştəsər silsiləsinin adından almışdır. Ərazidə eyniadlı çay da vardır.

Peştətük oyk., mü. Lerik r-nunun Vizəzəmin i.ə.v.-də kənd. Lənkəran çayının sahilindədir. Lənkəran-Lerik şose yolunun 37-ci km.-liyində yerləşdiyinə görə, 1991-ci ilədək 37-ci kilometr adlanmışdır. 1991-ci ildən yaşayış məntəqəsi indiki adı ilə rəsmiləşdirilmişdir. Oykonom talış dilindəki *peştə* (təpə, yüksəklik, zirvə) və *tük* (bicar, çəltik, əkin) sözlərindən düzəlib, “dağ ətəyində əkin sahəsi” mənasındadır.

Petropavlovka b a x: Dəlləkli.

Pevaltökən or., sadə. Xocavənd r-nu ərazisində dağ. Oronim *peval* (beşik) və *tökən* (aşan, düşən) komponentlərindən düzəlib, keçmişdə maldarların köçəri həyatı ilə bağlı yaranmışdır.

Peyğəmbərbulaq or., sadə. Oğuz r-nu ərazisində dağ. Həməzəli və Dəmiraparan çaylarının hövzələri arasındadır. Hün. 2812 m. Dağın adı burada mövcud olan eyniadlı bulağın adından alınmışdır. Bulaq isə yerli əhali arasında şəfaverici obyekt, pir kimi məşhurlaşdığı üçün belə adlandırılmışdır. Sonralar bu ad dağa da aid edilmişdir.

Peyğəmbərqum or., mü. Mil düzünün c.-q. hissəsinin adıdır. Düzün adı qəd. Peyğəmbər pirinin adı ilə bağlıdır. Oronimin tərkibindəki *qum* sözü “düz” mənasındadır.

Peyk oyk., sadə. Salyan r-nunun Qaraçala i.ə.v.-də qəsəbə. Cənub-Şərqi Şirvan düzündədir. I nömrəli sovxozun 5-ci şöbəsi yanında salınmış qəsəbə 1966-cı ildə rəmzi olaraq Peyk adlandırılmışdı.

Pələkli oyk., sadə. Tovuz r-nunun Çatax i.ə.v.-də kənd. Əsrik çayının sahilində, Şahdağ silsiləsinin (Kiçik Qafqaz) ətəyindədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsi vaxtilə çoxlu pələng olan və buna görə də Pələngli adlanan binə yerində salındığı üçün belə adlandırılmışdır. Oykonomi XIX əsrdə Qazax qəzasında yaşamış quşçu icmasının *pələkli* tirəsinin adı ilə də əlaqələndirirlər.

Pəlikəş hidr., mü. Astara r-nu ərazisində çay. Astara çayının qoludur. Hidronim *pəl* (talış dilində “əyri”), *-i* (bitişdirici sait) və *kəş* (çay qolu) komponentlərindən düzəlib, “əyri çay qolu” mənasındadır. Hidronimi “pələng çayı” mənasında da izah edirlər.

Pəlikəş oyk., sadə. Astara r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi Pəlikəş çayının adı ilə adlandırılmışdır. Kəndin ərazisində Pələngəhal adlı qaya da vardır. Oronim talış dilindəki *pəl* (əyri) və *kəhal* (qaya) komponentlərindən düzəlib, “əyri qaya” mənasındadır.

Pəmbəyi oyk., sadə. Lənkəran r-nunun Vilvan i.ə.v.-də kənd. Viravul çayı yaxınlığında, Lənkəran ovalığında. Oykonomin düzgün variantı Pənbəhidir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə pambıq əkilən Pənbəhi adlanan sahədə salındığı üçün belə adlandırılmışdır. Oykonom *pəmbə* (pambıq) və *hi* (talış. “əkin yeri”, “zəmi”, “tarla sahəsi”) komponentlərindən düzəlib, “pambıq tarlası, pambıq əkilən yer” mənasındadır.

Pənahlar oyk., sadə. Xanlar r-nunun Çaylı i.ə.v.-də kənd. Kürəkçayın sahilində, dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi *pənahlar* nəslinin məskunlaşması nəticəsində yaranmış və həmin nəslin adı ilə adlandırılmışdır.

Pənahlı or., sadə. Daşkəsən r-nu ərazisində dağ. Qazaxlı kəndinin c.-ş.-indədir. Rusca topoqrafik xəritələrdən Azərb. dilinə düzgün çevrilməməsi nəticəsində coğrafi ədəbiyyatda Penoğlu variantında da işlənir. Dağın ərazisində vaxtilə *pənahlı* nəslinə məxsus yaylaq yurdu olduğu üçün dağ belə adlandırılmışdır.

Pəncəgöl hidr., mü. Dəvəçi r-nu ərazisində göl. Dağ Quşçu kəndi yaxınlığında 630 m. yüksəklikdə yerləşir. Şirin sulu, axarlı göldür. Yerli əhalinin dilində Pəncə kimi tələffüz edilir. Hidronim *pənc* (tat dilində “beş”) və *göl* komponentlərindən düzəlib, “beş göl” mənasındadır. Gölün adı hövzəsindəki beş kiçik gölün varlığı ilə bağlıdır.

Pərdiqıran oyk., sadə. Xaçmaz r-nunun Susayqışlaq i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığında. Keçmişdə yaşayış məntəqəsinin ərazisi palıdlıq olmuş və burada *pərdi* (balta ilə yonulan və evin üstünə qoyulan tir) kəsildiyi üçün Pərdiqıran adlandırılmışdır. Sonralar burada salınmış kəndə də palıdlığın adı verilmişdir. Oykonom “pərdi, tir kəsilən yer” mənasındadır.

Pərdili *oyk., sadə.* Cəlilabad r-nunun Xanəgah i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin yamacındadır. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin ortalarında Göyçay qəzasının Pərdili kəndindən köçmüş ailələr tərəfindən salınmış və Pərdililər adlandırılmışdır. 1917-ci ildə Göyçay qəzasında Pərdilim, Lənkəran qəzasında isə Pərdililər adlı kəndlər qeydə alınmışdır. Pərdili oykonimi “tir istehsal edilən yer”, Pərdililər oykonimi isə “Pərdili kəndindən gələnlər” mənasındadır. Sonralar Pərdililər kəndinin adı Pərdili kimi sabitləşmişdir.

Pəriçinqıl Alagölü *hidr., mür.* Laçın r-nu ərazisində göl. Ermənistanın Gorus r-nu ilə sərhəddə şirin sulu göldür. 2974 m. yüksəklikdə yerləşir. Vulkan mənşəli bu göldən mal-qaranın suvarılması üçün istifadə edilir. Ərazidəki Ala göllər qrupundan olan bir neçə göldən fərqləndirmək məqsədilə Pəriçinqıl dağının adından istifadə olunmuşdur.

Pəriçinqıl Qaragölü *hidr., mür.* Laçın r-nu ərazisində göl. Alagöllər dağının (Qarabağ yaylası) c.-q. yamacında, 2961 m. yüksəklikdə şirin sulu göldür. Mal-qaranın suvarılmasında istifadə olunur. Ərazidəki Qaragöl adlı bir neçə göldən fərqləndirmək üçün Pəriçinqıl dağının adından istifadə olunmuşdur.

Pəriçinqıllı *or., mür.* Kəlbəcər r-nu ərazisində dağ. İstisu ştq.-sindən c.-q.-dədir. Dağ Pəri çinqıllığı adlı sahənin adını daşıyır. Oronimin birinci komponenti buradakı *Pəri bulağının* adını, ikinci komponenti isə sahənin süxurlarını əks etdirir. Ərazidə eyniadlı göl də vardır.

Pərigöl b a x: Salvartı gölü.

Pərioğlular *oyk., sadə.* 1. Ağcabədi r-nunun Hacibədelli i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir; 2. Ağdam r-nunun Qasımlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi düzənlikdədir. Yaşayış məntəqələri kəbirli tayfasının *pərioğlular* tirəsinin məskunlaşması nəticəsində yarandığı üçün həmin tirənin adını daşıyır. Oykonim Pərollar variantında da qeydə alınmışdır.

Pərizamanlı *oyk., sadə.* Gədəbəy r-nunun Qoşabulaq i.ə.v.-də kənd. Şahdağ silsiləsinin ətəyindədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini Tovuz r-nunun Alakol

kəndindən gəlmiş Pəri adlı qadın və onun əri Zaman saldıği üçün kənd onların adı ilə adlandırılmışdır. Kəndin adını *pərizamanlı* nəslinin adı ilə bağlayanlar da vardır. 1917-ci ildə Gəncə qəzasında (indiki Tovuz r-nunun Xınnalı ərazisində) Pirzamanlı adlı kənd qeydə alınmışdır. Sonralar həmin kəndin adı Pirzamanlı variantında da işlənmişdir. R-nun ərazisində Zamanlı çayının axması burada vaxtilə eyniadlı yaşayış məntəqəsinin olduğundan xəbər verir. Pirzamanlı isə güman ki, buradakı pirin adından yaranmışdır. Sonralar həmin kənddən köçən ailələr Gədəbəy r-nunda da eyniadlı kənd salmışlar.

Pərsədan *or., mür.* Qax r-nunda dağ. Baş Qafqaz silsiləsinin c. yamacında zirvədir. Hün. 2875 m. Tədqiqatçılara görə, dağın adı oradakı *Sədan* (Seyidan) pirinin adı ilə bağlıdır.

Pərvanlı *oyk., sadə.* Zərdab r-nunun Məmmədqasımlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi *pərvanlı* nəslinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Pərviz-Tokalı *or., mür.* Qazax r-nu ərazisində dağ. Oronim *Pərviz* (*Pərviz* şəxs adının yerli tələffüzə uyğunlaşdırılmış variantı), *tokal* (türk dillərində “küt, başı kəsik, yastı zirvə; keçid” mənalarında işlənir) və *-ı* (mənsüb.şək.-si) komponentlərindən düzəlib, “Pərviz keçidi” mənasındadır. Tarixi mənbələrdə Sasani hökmdarı Xosrov Pərvizin (VII əsr) Bizansa qaçması və İran-Bizans müharibəsində Bizans ordusunun Naxçıvan və Qazaka şəhərlərini zəbt etməsi haqqında məlumat verilir.

Pəşmərdan *or., mür.* Qobustan r-nu ərazisində dağ. Mərəzə ştq.-sinin c.-ş.-indədir. Pəncmərdan variantında da işlənir. Xalq etimologiyasına görə, keçmişdə bu ərazidə haqsızlığa dözməyən beş nəfər bu dağda gizləndiyi üçün dağ belə adlandırılmışdır. Bu fikrə əsaslanan bəzi tədqiqatçılar oronimi “beş igid olan yer” kimi izah edirlər. Əslində, oronim daş mərdan adının qarşılığı olub, “yumşaq süxurlu Mərdan dağı” mənasındadır.

Pəzməri *oyk., sadə.* Ordubad r-nunun Dırmıs i.ə.v.-də kənd. Vənənd çayının (Arazın qolu) sahilində, Zəngəzur silsiləsinin

ətəyindədir. Oykonim Naxçıvan dialektindəki *pəzməri* (məhəllə, kəndin bir hissəsi) sözündəndir.

Pıçıldayan *hidr., sadə*. Cəbrayıl r-nu ərazisində çay. Hidronim çayın axma xüsusiyyətini, sakitliyini bildirir.

Piabolilçay *hidr., mür*. Lerik r-nu ərazisində çay. Lənkəran çayının qoludur. Əsli Piaboliçaydır. Hidronim *piə* (talış. "böyük"), *bol* (qol) və *çay* komponentlərindən düzəlib, "böyük çayın qolu" mənasındadır.

Piadiçay *hidr., mür*. Lənkəran r-nu ərazisində çay. Hidronim talış dilindəki *piə* (böyük, yuxarı), *di* (kənd) və Azərb. dilindəki *çay* komponentlərindən düzəlib, "yuxarı kənddən axan çay" mənasındadır.

Piçənis *oyk., sadə*. Laçın r-nunun Kürd-hacı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi mənşəcə qaraçorlu tayfasına mənsub ailələrin Piçənis adlı yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. XIX əsrin ortalarında 19 ailədən ibarət olan bu kənddən ona aid icma torpaqlarında Ağca-yazı, Noradin, Suva, Ukus, Fərrəc, Xev, Yanıqpəyə adlı xırda yaşayış məntəqələri yaranmışdı. Tədqiqatçıların bir qismi, Piçənis toponimini fars dillərindəki *piç* (çay döngəsi, çay dirşəyi) və türk dillərindəki *əniz* (düzən) sözlərinin birləşməsi hesab edərək "çayın döngəsindəki düzən" kimi izah edirlər. R-nun ərazisində Piçənis adlı düz də var. Bəzi tədqiqatçılar isə oykonimin etnotoponim olduğunu güman edir və onu *peçeneqlərlə* əlaqələndirirlər.

Piçənis *hidr., sadə*. Laçın r-nu ərazisində çay. Şəlvə çayının sol qoludur. Mənbəyini Mıxtökən silsiləsindən alır. Çay ərazisindən axdığı eyniadlı kəndin adını daşıyır.

Pilişimyarq *or., mür*. Balakən r-nu ərazisində dağ. Oronim türk dillərindəki *pilişim* (bülövdaşı) və *yarq* (qəlpə, parçalanmış, kəsilmiş, yarılmış) komponentlərindən düzəlib, dağ süxurlarının bülövdaşı qəlpələrindən ibarət olduğunu bildirir.

Pilpilə *or., sadə*. Abşeron yarımadasının şm.-q.-ində palçıq vulkanı. Goradil kəndinin q.-indədir. Hün. 145 m. Oronim palçıq vulkanının bir növünün adından yaranmışdır. Azərb.-da neft və qaz qarışığının köpük kimi çıxdığı palçıq vulkanına *pilpilə* deyilir.

Piral *oyk., sadə*. Qusar r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Oykonim *pir* sözü və ləzgi dilindəki *-al* (bir şeyin üstündə, yuxarısında) şəkl.-sinin birləşməsindən ibarət "pir üstü, pirin üstündəki" mənalı söz kimi izah olunur. Kəndin ərazisində Tunc dövrünə aid edilən və keçmişdə pir hesab olunan şaquli vəziyyətdə yerə basdırılmış 2-3 m. hündürlükdə olan mengir daşlar vardır.

Pirallahı *or., sadə*. Xəzər dənizinin Abşeron arxipelaqında ada. Keçmiş adı Allahü Əkbər, sonralar Pirallahı olmuşdur. Pirallahı (Allahın piri) adı mənbələrdə XIV əsrdən başlayaraq çəkilir. Bəzi tədqiqatlar Pirallahını Roma müəllifi Pomponi Melanın (I əsr) yad etdiyi Talge adası ilə eyniləşdirirlər. Onun yazdığına görə hələ o zaman adada müqəddəs məbədgah olmuşdur. XVIII-XIX əsrlərdə rus dənizçiləri adada qara ilanlarla zəngin olan müqəddəs nəhəng tut ağacı haqqında məlumat verirdilər. Onlar rus xəritələrində adanı Svyatoy (Müqəddəs) adı ilə qeydə almışdılar. 1925-91-ci illərdə ada partiya xadimi Artyomun (F.A.Sergeyevin) adı ilə adlandırılmışdı. 1991-ci ildən adanın keçmiş adı özünə qaytarılmışdır. Qədimdən özünün neft yataqları ilə məşhur olan ada 1941-ci ildə torpaq bənd vasitəsilə materiklə birləşdirilmişdir. Burada eyniadlı ştq. də vardır.

Piranvas *hidr., mür*. Qusar r-nu ərazisində çay. Samur çayının sağ qoludur. Hidronim *pir*, *-an* (ləzgi dilində yiyəlik hal şəkl.-si) və *vas* (ləzg. "çay") komponentlərindən ibarət olub, "pir çayı" mənasındadır.

Piratman *oyk., sadə*. Salyan r-nunun Çuxanlı i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Cənub-Şərqi Şirvan düzündədir. XVIII əsrdə siyasi hadisələrlə əlaqədar qəd. Gəncədən çıxmış ailələr burada məskunlaşdığından kənd əvvəllər Gəncəli adlanmışdır. Sonralar yaşayış məntəqəsi yaxınlığındakı Piratman adlı yerə köçmüş və buradakı pirin adı ilə adlandırılmışdır. Oykonim *pir* və *atman* ("yaxınlığında", "bir neçə addımlığında" mənalı *atlam* sözündəndir) komponentlərindən düzəlib, "pirin yaxınlığında" mənasındadır. Kəndin adı 1933-cü ildə Piroatman variantında qeydə alınmışdır.

Pirbəyli oyk., sadə. Şamaxı r-nunun Astraxanka i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi *pirbəyli* nəslinə mənsub ailələr tərəfindən salındığı üçün həmin nəslin adını daşıyır.

Pirbulaq oyk., sadə. Gədəbəy r-nunun Ərtəpə i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmişdə Xunus da adlanırdı. Çar hökumətinin köçürmə siyasəti nəticəsində 1847-ci ildə burada gəlmə rus ailələri məskunlaşmış və kəndi də Novospasovka adlandırmışdılar. 1991-ci ildən kəndin ərazisindəki bulağın adı ilə Pirbulaq (Müqəddəs bulaq) adlandırılmışdır.

Pircahan oyk., sadə. Laçın r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yerli əhəlinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsi bir müddət vaxtilə İrandan gəlmiş Vebi adlı şəxsin adı ilə adlanmışdır. Oykonom keçmişdə burada mövcud olmuş pirin adı ilə bağlıdır. Son tədqiqatlara görə, Pircahan “ziyərətqah” deməkdir. Kəndin adı 1917-ci ildə Pircan variantında da qeydə alınmışdır.

Pircamal oyk., sadə. Xocalı r-nunun Naxçıvanlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsini qəd. Beyləqandan köçüb gəlmiş ailələr salmışlar. Kəndin adı keçmişdə burada mövcud olmuş Pircamal pirinin adı ilə bağlıdır.

Pircana oyk., sadə. Masallı r-nunun Musakücə i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Pircana Lürən kəndinin keçmiş məhəllələrindən birinin adı olmuşdur. Kənddə Cənubi Azərb.-dan gəlmə seyidlər məskunlaşmışlar. Oykonom kəndin ərazisindəki eyniadlı pirin adı ilə bağlıdır.

Pirçay hidr., mür. Şahbuz r-nu ərazisində çay. Çayın hövzəsində Pirbulağı (Nursu kəndi) və Pirin bulağı (Keçili kəndi) adlı müqəddəs bulaqlar olduğu üçün çay belə adlandırılmışdır.

Pirdağ or., mür. 1. Qubadlı r-nunda dağ. Həkəri çayının sol qolları olan Xoşgədik və Kiçik Həkəri çaylarının suayrıcında yerləşir. Hün. 1376 m. Ziyərətdağ da adlanır; 2. Oğuz r-nu ərazisində dağ. Böyük Söyüdlü kəndi yaxınlığındadır. Hün. 764 m. Bu dağların adı oradakı sitayiş yeri olmuş pirlə bağlıdır.

Pirdirəki or., mür. Şamaxı r-nu ərazisində dağ. Şamaxı şəhərinin şm.-ındadır. Hün. 1054 m. Pirdərəki variantında da qeydə alınmışdır. Yerli əhəli arasında dağ müqəddəs sayılır. XVII əsrin 30-cu illərində Şamaxıya gəlmiş alman alimi Adam Olearinin yazdığına görə, bu dağda məbəd (monastır) və türbələr olmuşdur. Oronim *pir, deyr* (ər. “məbəd”, “monastır”) və *ki* (tat. “dağ”) komponentlərindən düzəlib, “müqəddəs olan dağ” mənasındadır. Qobustan r-nunun Təklə kəndi yaxınlığında da eyniadlı dağ mövcuddur.

Pirdovan or., sadə. Yardımlı r-nu ərazisində dağ. 1933-cü ildə r-nun ərazisində Pirdövlan adlı yaşayış məntəqəsi də qeydə alınmışdır. Güman etmək olar ki, dağ adını ərazidəki pirin adından almışdır. Pirin adı isə qıpçaqların tərkibində Azərb.-a gəlmiş *duvan* tayfasının adı ilə bağlıdır.

Pirembel oyk., sadə. Yardımlı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Viləş çayının sahilində, Sarıqaya dağının yamacındadır. Yaşayış məntəqəsi keçmişdə Talış zonasında yaşamış *pirembel* tayfasının məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. XIX əsrin 70-ci illərinə aid məlumatlara görə, 5 qoldan ibarət olan *pirembel (perimbel)* tayfası qışı Cənubi Azərb.-dakı Muğanda, yayı isə Talış dağlarında keçirmişdir. Onların daimi məskunlaşması nəticəsində Babəkənd, Lütfəlikənd, Ocaqqulu, Mahmudəli, Atamxanlı, Məlikqasımlı və b. kəndlər yaranmışdır. R-nun ərazisindəki Cirimbəl kəndinin adı da etnonimin təhrif olunmuş formasıdır.

Pirəbbə oyk., sadə. Neftçala r-nunun Yuxarı Qaramanlı i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Cənub-Şərqi Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin 30-cu illərində Salyan düzündə yaşamış bir qrup maldar ailənin Pirabba adlı pirin yaxınlığında məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Pirin adı isə *pir* və *əbə/aba* (ana) komponentlərindən düzəlib, “ana piri” mənasındadır.

Pirəbədil oyk., sadə. Dəvəçi r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi eyniadlı pirin yaxınlığında salındığı üçün pirin adı ilə adlandırılmışdır. Pirin adı isə *pir* (-ə mənsubluq bildirir) və *Bədil (Bədir* ş.a.-nın yerli tələffüz forması)

komponentlərindən düzəlib, “Bədir piri” deməkdir.

Pirəbədilçay *hidr., mür.* Dəvəçi r-nunun Pirəbədil kəndi ərazisindən axan çay. Dəvəçi çayının qoludur. Hidronim *Pirəbədil* (kənd adı) və *çay* komponentlərindən düzəlib, çayın axdığı kəndin adını əks etdirir.

Pirəbülqasım *oyk., sadə.* İsmayılı r-nunun Tircan i.ə.v.-də kənd. Acıdərə çayının qolu üstündə, dağ yamacındadır. Oykonim *pir* və *Əbülqasım* (ş.a.) sözlərindən düzəlib, “Əbülqasım piri” mənasındadır.

Pirəhmədli *oyk., sadə.* Füzuli r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Dağ yalında yerləşdiyinə görə keçmiş adı Yal Pirəhmədli olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə burada məskunlaşmış *pirəhmədli* nəslinin adı ilə adlanmışdır.

Pirəkəcə *oyk., sadə.* Kürdəmir r-nunun Qocalı i.ə.v.-də kənd. Kür çayı sahilində, Şirvan düzündədir. Pirəkəcə variantında da qeydə alınmışdır. Əsli Pirəqocadır. Oykonim “qocalı nəslinə mənsub *pir*” mənasında olub, eyniadlı pirin adını daşıyır. Kənddə *qocalı* nəslinin nümayəndələri indi də yaşayır.

Pirəkəşkül *oyk., sadə.* Abşeron r-nunda kənd. Qobustandadır. Yaşayış məntəqəsinin adı burada mövcud olmuş pirin adı ilə bağlıdır. Pirin adı isə pirin üstündə asılmış xüsusi nəzir qabı ilə əlaqədardır. *Kəşkül* hindqozundan düzəldilmiş və dərvişlərin gəzdirdiyi nəzir qabıdır. Ərazidə eyniadlı palçıq vulkanı da var.

Pirəqamqam *or., sadə.* Quba r-nu ərazisində dağ. Dağ öz adını keçmişdə orada sitayış yeri olmuş pirin adından almışdır. *Qamqam* komponenti qəd. dil vahidi olub, “bulaq, qaynaq; su səsinin təqlidi” mənasındadır. Oronim “Qamqam piri” deməkdir.

Pirəqanım *oyk., sadə.* İsmayılı r-nunun Müdri i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Kəndin adı 1917-ci ildə Pirəqalım variantında qeydə alınmışdır. Kəndin adı keçmişdə buradakı pirdə insanların niyyət tutub qalmaları ilə bağlı yarana bilər.

Pirəmsən *oyk., sadə.* Dəvəçi r-nunun Gəndov i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığında. Yerli əhali kəndi Pirəmistan adlandırır. Kənd ərazisindəki vaxtilə sitayış yeri

olmuş Pirəmistan pirinin adını daşıyır. Pirin adı isə *pir* və *Mistan* (yer adı) komponentlərindən düzəlib (burada *-ə* mənsubluq bildirir), “Mistan piri” deməkdir.

Pirəsora *oyk., sadə.* 1. Lerik r-nunun Mistan i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsini r-nun eyniadlı digər kəndindən köçüb gəlmiş ailələr salmışlar; 2. Lerik r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. İnkilabdan əvvəl bu ərazidə Pirəsora adlı bir kənd olmuşdur. Kəndin adı XIX əsrə aid ədəbiyyatda Pirəsura kimi qeydə alınmışdır. Oykonim uzun ömür sürmüş Mahmud Eyvazovun arvadı *Surənin* adını daşıyan bulağın adını əks etdirir.

Pirəyir *oyk., mür.* Ağdaş r-nunun Məşədi i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Kəndin ərazisi əvvəllər Pirəyirqışlaq adlanırdı. Sonralar qışlaq yerində yaranan yaşayış məntəqəsi də buradakı pirin adı ilə Pirəyir adlandırılmışdır. Oykonim “pir yeri, ocaq yeri, müqəddəs yer” mənasındadır.

Pirəzə *oyk., mür.* Ağdaş r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Yerli məlumatlara görə, kənd vaxtilə mövcud olmuş eyniadlı pirin yaxınlığında salındığına görə belə adlandırılmışdır. Əslində, kəndin adı *pir* (r-nun ərazisinin pirlərlə zəngin olduğu məlumdur) və *əzə* (*əzi* “vadi, dərə” deməkdir) komponentlərindən düzəlib, “pir dərəsi” mənasındadır.

Pirhəsənli *oyk., sadə.* Ağsu r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Keçmiş adı Pirhəsənli Kəngərli, yaxud Pirhəsənli Kəngərlisi olmuşdur. Oykonim Quba xanı Fətəli xanın 1782-ci ildə Qarabağdan Şirvana köçürdüyü kəngərlilərin qollarından birinin adını əks etdirir.

Pirxantəpə *or., mür.* Ağcabədi r-nu ərazisində dağ. Dağın adı ərazidəki eyniadlı pirin adından götürülmüşdür. Xocavənd r-nunda Pirican dağı, Laçın r-nunda Pirican yaşayış məntəqəsi (1917), Balakən r-nunda Pirqanbinə kəndi (1933) qeydə alınmışdır.

Pirican *or., sadə.* Xocavənd r-nu ərazisində dağ. Dağ ərazisindəki sitayış yeri olan pirin adı ilə adlanmışdır. Vaxtilə burada eyniadlı kənd də mövcud olmuşdur.

Pirilər *oyk., düz.* Kəlbəcər r-nunun Kilsəli i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Pirməmmədli olmuşdur. Yerli məlumata görə, yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə Dağıstandan gəlmiş Məşədi Pirməmməd salmışdır. Sonralar toponimin ikinci komponenti (Məmmədli) düşdüyündən yaşayış məntəqəsi Pirilər adlanmışdır.

Pirili *oyk., sadə.* 1. Ağstafa r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. XIX əsrin əvvəllərinə aid mənbələrdə kəndin adı Qurumsulu Cənəli Pirilu, 1798-ci ilə aid sənəddə isə Pirilu kimi qeydə alınmışdır; 2. Kürdəmir r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqələri *pirili* tayfasının adını daşıyır.

Pirismayılnohur *hidr., mür.* Quba r-nu ərazisində göl. Zarat çayının (Vəlvələçay hövzəsi) mənbə hissəsindədir. Göl adını buradakı Pirismayıl yaylağının adından almışdır. Hidronim "Pirismayıl yaylağındakı göl" mənasındadır.

Pirkəkə *oyk., sadə.* Ağdaş r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Kənd Pirkəkə adlı qəbir-pirinin yaxınlığında salındığına görə belə adlandırılmışdır. Pirin adı isə keçmişdə yayı Dağlıq Şirvanda keçirmiş *gəgəli* tayfasının adı ilə bağlıdır.

Pirkənd *oyk., mür.* Ucar r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Kəndin adı onun ərazisindəki pirlərlə (Soltanpaşa, Ziyəddin bibi, Yelpiri və b.) bağlı yaranmışdır. Oykonim "pir olan kənd" mənasındadır.

Pirgah *oyk., düz.* Balakən r-nunun Püş-tətala i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Oykonim *pir* və *gah* (fars. "yer" deməkdir) komponentlərindən düzəlib, "pir olan yer" mənasındadır. Pirgah variantında da qeydə alınmışdır. Kəndin ərazisində indi də pirlər qalmaqdadır.

Pirqaraçuxa *oyk., sadə.* Ağsu r-nunun Kalva i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Kənd öz adını buradakı Qaraçuxa pirinin adından almışdır.

Pirqarın *or., sadə.* Əli Bayramlı şəhəri ərazisində dağ. Hün. 157 m. Dağ buradakı Qarın pirinin adı ilə adlandırılmışdır.

Pirqədir *hidr., sadə.* Girdimançay hövzəsində göl. Əslində Mirqədimohurdur. Gölün ərazisi vaxtilə *Mirqədir* adlı bir seyidə məxsus olduğundan sonralar Pirqədir də adlandırılmışdır.

Pirqulu *or., sadə.* Şamaxı r-nu ərazisində dağ. Dağın ərazisi əvvəllər yaylaq olmuş, indi isə istirahət zonasıdır. Dağ burada mövcud olmuş eyniadlı pirin adını daşıyır. Burada qoruq və rəsədxana vardır.

Pirquluoba *oyk., mür.* Xaçmaz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Yerli məlumata görə, yaşayış məntəqəsi Quba r-nunun Qrız kənd sakini Pirqulu adlı şəxsin keçmiş oba yerində salınmışdır. Oykonim "Pirqulunun obası" mənasındadır.

Pirsaat *hidr., sadə.* Şamaxı, Qobustan və Salyan r-nları ərazisində çay. Tədqiqatçılar bu çayı VII əsrə aid mənbədə adı çəkilən Rotibaqa (Allah çayı) ilə eyniləşdirirlər. Çay onun kənarında Xanəgah adlanan yerdə alim və şeyx Pir Hüseyn Şirvaninin (1074/75-ci ildə ölmüşdür) qəbri üstündə türbə tikildikdən (1243/44) sonra Pirseyid (Pirsəid) adlanmışdır. Pirin adının *saatlı* tayfasının adı ilə bağlı olduğunu da ehtimal etmək olar.

Pirsaat *oyk., sadə.* 1. Bakı şəhəri Qaradağ r-nunun Ələt i.ə.v.-də ştq. Xəzər dənizi sahilindədir. Qəsəbə Pirsaat çayının adı ilə adlandırılmışdır.

Pirsaatçay *oyk., sadə.* Hacıqabul r-nunun Rəncbər i.ə.v.-də kənd. Pirsaat çayının sahilində, düzənlikdədir. Kənd eyniadlı çayın adını daşıyır.

Pirsə *hidr., sadə.* Cəlilabad r-nu ərazisində çay. Göytəpə çayının sağ qoludur. Yerli əhali arasında Türbəçay da adlanır. Çay yuxarı axarında Pirsə adlanan yerdən axdığına görə belə adlanır. Yerinin adı isə *pir* və talış dilindəki *sə* (baş tərəf, üst) sözlərinin birləşməsindən əmələ gəlib, "pirin üst tərəfi, pirdən yuxarıda" mənasındadır.

Pirsultan *or., sadə.* Daşkəsən r-nu ərazisində dağ. Qoşqardağ silsiləsinin mərkəzi hissəsində, Gəncə çayı və Quşqara çayının suayrıcını təşkil edən qolun zirvələrindən biridir. Dağın başında keçmişdə sitayiş yeri

olmuş Pir Sultan adlı ziyarətəgah vardır. Dağ həmin pirin adı ilə adlandırılmışdır.

Pirsultan hidr., sadə. Daşkəsən r-nu ərazisində çay. Pirsultan dağından başlayaraq Qoşqar çayına tökülür. Çay adını başlanğıcını aldığı dağın adından almışdır.

Pirşağı oyk., sadə. Bakı şəhəri Sabunçu r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də ştq. və d.y. stansiyası. Xəzər dənizi sahilində, Abşeron yarımadasındadır. Oykonim Pir Şahi adının dəyişikliyə uğramış şəkli olub, *pir* (müqəddəs) və *Şahi* (ş.a.) komponentlərindən ibarətdir. Pirşağıdakı XVII əsrə aid türbənin kitabəsində orada dəfn olunan Pir Şahi və onun müridi şeyx Məhəmməd haqqında məlumat verilir.

Pirvahid oyk., sadə. Quba r-nunun İkinci Nügədi i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. XIX əsrə aid mənbələrə görə, burada mənşəcə ərəblərlə bağlı şeyxlər yaşamışlar. Kəndin ərazisindəki Qırx övliya qəbiristanı da həmin şeyxlərə aiddir. Oykonim bu qəbristanda *Vahid* adlı bir şəxsə məxsus türbənin olması ilə bağlı yaranmışdır və "Vahidin piri" mənasındadır.

Pirverdilər oyk., sadə. Daşkəsən r-nunun Qabaqtəpə i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidedir. Keçmiş adı Parakənd olmuşdur. Kollektivləşmə illərində Şaumyan adlandırılmış, 1991-ci ildən Pirverdilər adı ilə rəsmiləşdirilmişdir. Kənd *pirverdilər* nəslinin adını daşıyır.

Pirveysli oyk., sadə. Zəngilan r-nunun Canbar i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidedir. Yaşayış məntəqəsini dərzili tayfasının *pirveysli* tirəsinə mənsub ailələr onlara məxsus qışlaq yerində salmışlar. Kənd bu tirənin adını daşıyır. Ağdaş r-nunun Qaxay kəndində Veys baba adlı pir də mövcuddur.

Pirzadlı oyk., sadə. Ağdam r-nunun Bağbanlar i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidedir. *Pirzadlı* etnotoponim olub, XIX əsrin əvvəllərində kəbirli tayfasına mənsub kiçik bir clatin adıdır. "Pirşağı" mənasındadır.

Pirzəküçə oyk., mür. Lerik r-nunun Bilabənd i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Keçmişdə Gülzənəküçə, Pirzərəküçə də adlanmışdır. Oykonim *Pirzə* (Pirzər ş.a.-nın qısaldılmış forması) və *küçə* (məhəllə,

kiçik kənd) komponentlərindən düzəlib (burada *-ə* mənsubluq bildirir), "Pirzərin məhəlləsi, kəndi" mənasındadır.

Pişikburun or., mür. Zaqatala r-nu ərazisində dağ. Oronim *pişik* (burada çölpişiyi nəzərdə tutulur) və *burun* (çixıntı) komponentlərindən düzəlib, "ərazisində çölpişiyi olan dağ çixıntısı" mənasındadır.

Pişikdəresi or., mür. Culfa r-nu ərazisində dağ. Dağ oradakı eyniadlı dərənin adı ilə adlanmışdır. Dərəyə isə bu ad əvvəllər burada vəhşi çöl pişiklərinin olduğuna görə verilmişdir.

Pişonəri hidr., mür. Masallı r-nunda çay. Viləş çayının sağ qoludur. Hidronim talış dilindəki *peşnə* (ikinci, sonrakı) və *ri* (*ru* sözünün təhrif forması olub, "çay" deməkdir) komponentlərindən düzəlib, "çay qolu, ikinci çay" mənasındadır.

Pitikət hidr., mür. Xocalı r-nu ərazisində çay. Hidronim qəd. dil vahidləri *piti* (otlu) və *kat* (sahil) sözlərindən ibarət olub, "sahili otlaq olan çay" mənasındadır.

Piyadalar oyk., sadə. Bərdə r-nunun Kətəlpəraq i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Keçmiş adı Piyada Qurbanlı olmuşdur. Yaşayış məntəqəsini *piyadaqurbanlı* nəslinə mənsub ailələr saldığına görə kənd həmin nəslin adını almışdır. Sonralar oykonimin tərkibindəki *qurbanlı* sözü ixtisara uğramış və *-lar* cəm şəkl. *-si* ilə əvəz olunmuşdur.

Piyanənərud hidr., mür. Astara r-nu ərazisində çay. Piyakənərud, Piyanənərud-çay variantında da qeydə alınmışdır. Hidronim talış dilindəki *piə* (böyük), *nənə* (ana) və *rud* (çay) sözlərindən düzəlib, "böyük ana çay" mənasındadır.

Piyazbaşı or., mür. Ordubad r-nu ərazisində dağ. Dırnis kəndindən şm.-da yerləşir. Hün. 2610 m. Oronim *piyaz* (fars. "soğan") və *başı* komponentlərindən düzəlib, dağın uzaqdan soğan başına oxşaması ilə əlaqədar yaranmışdır. Metofor toponimdir.

Piyəküçə oyk., mür. Lerik r-nunun Çayrud i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Yerli tələffüz forması Peyəküjədir. Oykonim talış dilindəki *piə* (yuxarı) və *küjə* (məhəllə, kənd) komponentlərindən düzəlib, "yuxarı məhəllə, yuxarı kənd" mənasındadır.

Plankənd *oyk., mür.* 1. Gədəbəy r-nunun Rüstəm Əliyev i.ə.v.-də kənd. Başkənd-Dəstəfur çökəkliyindədir. Keçmiş adı Qamışlı olmuşdur. Hazırda kəndin c.-unda Qamışlı yeri adlanan sahədə yerləşən yaşayış məntəqəsi 1903-cü ildə indiki yerə köçürülmüş və *planlı* şəkildə salındığına görə belə adlandırılmışdır; 2. Şəmkir r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Keçili olmuşdur. Yerli məlumatlara görə, yaşayış məntəqəsini təqr. XVII əsrdə Naxçıvanın Keçili kəndindən gəlmiş ailələr salmışlar. 1954-cü ildə kənd planlı surətdə köhnə ərazidən bir qədər aralıda (indiki yerində) salındığı üçün Plankənd adlanmışdır. 1994-cü ildən kəndin adı yenidən Keçili kimi rəsmiləşdirilmişdir. *Keçililər* mənşəcə oğuzların qayı tayfasının qollarından biri olmuşdur.

Plita *or., sadə.* Xəzərdə ada. Abşeron yarımadasının c.-unda yerləşir. Digər adı Tavadır. Ada yastı, sal daşdan ibarət olduğu üçün belə adlandırılmışdır.

Plovca *or., sadə.* Tovuz r-nu ərazisində dağ aşırımı. Palantökən silsiləsinin şm.-q. hissəsində yerləşir. Oronim obyekt *plova* bənzətmə yolu ilə düzəlib, metafor toponimdir.

Plyaj *or., sadə.* Bakı-Abşeron dairəvi elektrik d.y. xətti üzərində stansiya. Xəzər dənizi sahilindədir. *Plyaj* fr. "sahil zolağı, çimərlik" deməkdir.

Poçqon *or., mür.* Lerik r-nu ərazisində dağ. Oronim talış dilinə məxsus *poçon* (ayaq), *poşnə* (daban) sözlərinin təhrif forması olub, "daban" deməkdir.

Podplitoçni *or., sadə.* Abşeron arxipelagında ada. Oronim rus dənizçilərinin Xəzərin adalarına verdikləri adlardan olub, "daşaltı" mənasındadır.

Podpolkovnik *hidr., sadə.* Çilov adasının şm. sahilində körfəz. Rus dənizçilərinin Xəzərin tədqiqi ilə bağlı toponimiyaya gətirdikləri adlardandır. Bu ad silahlı qüvvələrin yuxarı zabit heyətində rütbə olub, güman ki, rus dənizçilərindən birinə məxsus olmuşdur.

Pokrokumoskoye *hidr., mür.* Şamaxı r-nu ərazisində göl. Əsli Pokrokumskoye olmuşdur. Hidronim rus mənşəli olub göldən

istifadə edən kəndin adını (Pokrovka) və gölün sahilinin təbiətini (qumluq) təyin edir.

Pokrovka *oyk., sadə.* 1. Cəlilabad r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Keçmiş adı Xol Təklə olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi 1905-ci ildə eyniadlı kənddən köçərək burada məskunlaşmış rus ailələri tərəfindən adlandırılmışdır. 1992-ci ildən Azərb. şairi M.Şəhriyarın şərəfinə Şəhriyar adlandırılmışdır; 2. Sabirabad r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi çar Rusiyasının ucqarlara, o cümlədən Azərb.-na köçürülmə siyasəti nəticəsində Pokrov şəhərindən 1902-ci ildə köçüb gəlmiş rus ailələri tərəfindən salınmış və eyni adla adlandırılmışdır. 2001-ci ildən kəndin adı Günəşli kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Poqara *hidr., mür.* Yardımlı r-nu ərazisində çay. Viləş çayının sağ qoludur. Hidronimin *Pokəru* (duru çay) adının yerli tələffüz forması olduğu ehtimal edilir.

Poqoroçay *hidr., mür.* Lerik r-nu ərazisində çay. Hidronim talış dilindəki *pokə* (təmiz, şəffaf), *ru* (çay, su) sözlərinin təhrifə uğramış formasından və Azərb. dilindəki *çay* sözündən ibarət olub, "şəffaf sulu çay" mənasındadır.

Poqosaqomer b a x: Dəvədaşı.

Poladlı *oyk., sadə.* 1. Ağcabədi r-nunun Sarıcalı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Keçmiş adı Poladlı Məmmədli olmuşdur; 2. Ağdam r-nunun Qasımlı i.ə.v.-də kənd. Qarqar çayının sahilindədir; 3. Gədəbəy r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yerli əhəlinin məlumatına görə, *poladlıların* bir hissəsi vaxtilə Qarabağdan köçərək Böyük Qaramürad kəndində məskunlaşmış və kəndin indiki ərazisindən binə kimi istifadə etmişdir. Sonralar onların bir qismi burada daimi məskunlaşmışdır; 4. Qobustan r-nunun Quşçu i.ə.v.-də kənd. Pirsat çayının sahilində, Ləngəbiz silsiləsinin ətəyindədir; 5. Qubadlı r-nunun Dondarlı i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir; 6. Tərtər r-nunun Mamırlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Oykonom şahsevənlərin *poladlı* tayfasının adı ilə bağlı olub, etnotoponimdir. Poladlılar əsasən Qarabağda yaşayırdılar. XIX əsrin əvvəllərində 800 alaçıqdan ibarət poladlıların şıxlı, əbubəyli, quzatlı, yurdçu, dursunxocalı təklə

və yekəli tirələri haqqında məlumat verilir. Kolanıların tərkibində poladlı tirəsinin olması, keçmişdə Qarabağdakı Polad Ayrım adlı ərazidən bir qrup ailənin Qazax r-nunun ərazisinə köçməsi haqqında da məlumat var.

Poladtuğay oyk., sadə. Sabirabad r-nunun Azadkənd i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Muğan düzündədir. Oykonim *polad* (poladlı tayfa adının ixtisar olunmuş variantı) və *tuğay* (çaykənarı meşəlik) komponentlərindən düzəlib, "poladlılara məxsus meşəlik" mənasındadır. Kənd salındığı ərazinin adını daşıyır.

Polbançay hidr., mür. Balakən r-nu ərazisində çay. Hidronim avar dilindəki *polopisa* (köpüklənmək) sözündən olub, "köpüklənən çay" mənasındadır.

Poliment oyk., sadə. Şəki r-nu ərazisində qəsəbə. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi 1973-74-cü illərdə kolxozlararası üzümçülük-bağçılıq birliyinin Macarıstandan gətirilmiş *poliment* alma sortlarından ibarət bağın fəhlələri üçün salındığına görə belə adlandırılmışdır.

Polomoyna Danqu or., mür. Lerik r-nu ərazisində dağ. Alaşar-Burovar silsiləsinin q. yamacında, Lerik kəndindən ş.-də zirvədir. Hün. 1090 m. Oronim talış dilindəki *polo* (plov), *moyna* (iri, böyük) və Azərb. dilindəki *damı* (başı, zirvəsi) sözlərindən düzəlib, "böyük plov zirvəsi" mənasındadır. Coğrafi ad obyektin zahiri görünüşünə görə yaranmışdır.

Poltavka oyk., sadə. İmişli r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrin sonlarında Ukraynanın Poltava vilayətindən köçürülmüş ailələr Poltavskoye adı ilə salmışdılar. Poltavski də adlanmışdır. Oykonim "Poltavadan gələnələr" mənasındadır.

Poluzuro Parat or., mür. Xocavənd r-nu ərazisində dağ. Oronim türk dillərindəki *polıştır* (köməkçi) və *parot* (qol) komponentlərindən düzəlib, "köməkçi qol" mənasındadır.

Porsova oyk., mür. 1. Cəlilabad r-nunun Kürdlər i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin ətəyindədir. Keçmiş adı Kərgədi olmuşdur. 2001-ci ildən Porsava kimi rəsmiləşdirilmişdir; 2. Yardımlı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də

kənd. Dağlıq ərazidədir. Yerli məlumata görə, yaşayış məntəqəsi XVIII əsrin ikinci yarısında r-nun Telavar kəndindən köçüb gəlmiş ailələrin yurd yerində məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonim talış dilində "fars obası" kimi izah olunur.

Port İliç b a x: Xəzər.

Poştbinə oyk., mür. Balakən r-nunun Qullar i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsinin ərazisi XIX əsrdə Qullar kəndinin binəsi olmuş, sonralar həmin kənddən köçən bir sıra ailələr burada daimi məskunlaşmışlar. Kənd binənin adı ilə adlanmışdır. Binəyə isə bu ad Balakən-Laqodexi *poçt* (yerli tələffüzdə poşt) yolunun kənarında salındığına görə verilmişdir. 1991-ci ildən kəndin adı Gərəkli kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Potikin Gədik or., mür. Ordubad r-nu ərazisində dağ. Oronim türk dillərindəki *potukin* (burada "zolaqlı, qırçın") və *gədik* (keçid) sözlərindən düzəlib, "zolaqlı dağ keçidi" mənasındadır.

Potitdağ or., mür. Oğuz r-nu ərazisində dağ. Oronim türk dillərindəki *pota/potuk* (kəmər, qurşaq, keçid) və dağ komponentlərindən düzəlib, "keçid dağ" və ya "dağ qurşağı" mənasındadır.

Potu oyk., sadə. Göyçay r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Keçmiş adı Potubazar olmuşdur. Tədqiqatçıların ehtimalına görə, kəndin adı türk dillərindəki *pot* (bərə, keçid) və İran dillərində *u* (su) komponentlərindən düzəlib, "su üstündə keçid və ya bərə" mənasındadır. Yaşayış məntəqəsi Arvan çayının sahilində, bərə yaxınlığında yerləşdiyinə görə belə adlandırılmışdır. Azərb. dilinin dialektlərində "cavan camış" *potu*, türk dillərində isə "dövə balası" *potuk* adlanır. Kəndin keçmiş adının Potubazar olması da keçmişdə burada mal bazarı olduğunu göstərir. Yaşayış məntəqəsi həmin bazarın ərazisində salındığından belə adlandırılmışdır.

Potubəyli oyk., sadə. Saatlı r-nunun Əli-soltanlı i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir. Yerli məlumata görə, yaşayış məntəqəsi XIX əsrin birinci yarısında indiki Mollavazlı kəndindən köçüb gəlmiş *Potubəyə* məxsus ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaran-

mış və onların adı ilə (Potubəyli) adlandırılmışdır.

Poylu oyk., sadə. 1. Ağstafa r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Oykonim qazax tayfa ittifaqına daxil olan *poyluların* adı ilə bağlıdır. XVIII əsrin axırlarında gürcü çarı II İraklii dövründə (1762-98) Qazax və Şəmsəddil mahallarından Gəncə xanlığına köçmüş 4700 ailənin içərisində poyluların da adı çəkilir; 2. Samux r-nunda kənd. Qabırçı çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Eldar olmuşdur. Kənddə Ağstafa r-nunun Poylu kəndindən köçüb gəlmiş ailələr məskunlaşdığı üçün belə adlandırılmışdır.

Pravda oyk., sadə. Şəmkir r-nunda kənd. Düzənlikdədir. Keçmiş adı Qılıçbəy olmuşdur. 1930-cu ildə kənddə *İşçi* adlı kolxoz təşkil edilmiş, sonralar isə həmin kolxoza *Pravda* (qəzet adı) adı verilmişdi. Kənd də bu kolxozun adını daşımışdır. 1998-ci ildən kəndin adı Qılıncbəyli kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Prişib b a x: Göytəpə.

Privolnoye oyk., sadə. Cəlilabad r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi çarizmin ucqarlara köçürmə siyasəti nəticəsində Rusiyanın mərkəzi quberniyalarından köçüb gəlmiş ailələrin 1839-cu ildə burada məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Privolnoye rus. "azad, sərbəst" deməkdir.

Prorva oyk., sadə. Neftçala r-nunun Sarıqamış i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsini Rusiyanın mərkəzi quberniyalarından köçüb gəlmiş ailələr Xəzər dənizi sahilində salmışdılar. Kəndin adı 1998-ci ildən Dalğalı kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Pucuq oyk., sadə. Quba r-nunun Qonaqkənd i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Pucuqqışlaq olmuşdur. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə Quba qəzasının Gümür kənd icmasına mənsub ailələr onlara məxsus qışlaq yerində salmışlar. Sonralar toponimin tərkibindəki qışlaq sözü ixtisar edilmişdir. Toponimiyada *pucuq/pucuql/puşuq* "əkinə yararlı olmayan sahə", "örüş sahəsi" mənalarını bildirir.

Pulurat hidr., sadə. Xocalı r-nu ərazisində çay. Hidronimin türk dillərindəki *pulun*

sözündən olub, "körfəz, su tökülən yer, çaylaq" mənalarını bildirməsi güman edilir.

Pulut or., sadə. Quba r-nu ərazisində dağ. Yerfi kəndindən şm.-q.-də yerləşir. Hün. 2254 m. Tədqiqatçılara görə, dağ zirvəsi tez-tez *buludlu* olduğundan belə adlanmış, sonralar təhrif olunaraq Pulut şəklinə düşmüşdür. Oronim "buludlu dağ" mənasındadır.

Puşkin b a x: Biləsuvar.

Putə oyk., sadə. Bakı şəhəri Qaradağ r-nunda ştq., d.y. stansiyası. Xəzər dənizi sahilindədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin axırlarında müxtəlif yerlərdən gəlmiş ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Ərazidə Putə qışlağı adlanan obyekt də qeydə alınmışdır. Xəzər dənizinin q. sahilində, Abşeron yarımadasında isə Putə burnu və Putə körfəzi mövcuddur. R-nun ərazisindəki bütün bu coğrafi obyektlər öz adını buradakı Putəuçan dağının adından almışdır.

Putəuçan or., sadə. Bakı şəhəri Qaradağ r-nunda dağ. Oronim "dövə balası düşən, yıxılan" mənasında olub, müəyyən hadisə ilə bağlı yaranmışdır.

Püştəqasım oyk., müir. Quba r-nunun Rustov i.ə.v.-də kənd. Rustov dəhnəsindədir. Rustov kəndinin keçmiş məhəllələrindən birinin adıdır. Yerli əhali bu adı Püsəqazmə kimi tələffüz edir. Oykonim "qazmaların arxası, dal tərəfi" mənasında izah olunur. Keçmişdə kəndin indiki ərazisində rustovluların meyvə bağları olmuşdur. Əhali orada yayda müvəqqəti qazmalar tikərək meyvəni qurudurdu. XIX əsrin ortalarında həmin yer daimi yaşayış məntəqəsinə çevrilmiş, bu yerin adı isə tədricən indiki şəklini almışdır.

Püsyən oyk., sadə. Şərur r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Tədqiqatçılara görə, yaşayış məntəqəsini kürd mənşəli *püsyən (pusyan)* tayfasına mənsub ailələr saldığına görə belə adlandırılmışdır. 1833-cü ilə aid sənədlərdə püsyənlərin Naxçıvan ərazisində doqquz tayfa icmasından birini təşkil etmələri haqqında məlumat verilir.

Püştətala oyk., müir. Balakən r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Oykonim *püştə* (dəyirman) su buraxılan yer) və *tala* sözlərindən düzəlib, "dəyirman) su buraxılan yerin olduğu tala" mənasındadır.

Rr

Raqdan or., sadə. Qəbələ r-nu ərazisində dağ. Baş Qafqaz silsiləsinin zirvəsidir. Dağıstanla sərhəddə yerləşir. Hün. 4019 m. Tədqiqatçıların ehtimalına görə, oronim İran dillərindəki *raq* (qaya) və *dan* (olan) komponentlərindən düzəlib, “qaya olan, qayalıq” mənasındadır.

Ramal oyk., sadə. Ucar r-nunun Əlikənd i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Oykonimin ərəb dilindəki *rəml* (qum) sözündən olub, “qumlaq, qumlu yer” mənasını ifadə etməsini güman etmək olar.

Ramana oyk., sadə. Bakı şəhəri Sabunçu r-nunda ştq. Abşeron yarımadasındadır. Abşeron qəd. neft yataqlarından biri olan bu ərazidə yod istehsal edilir. Qəsəbədə XII əsrə aid müdafiə istehkamı olan qala mövcuddur. Bəzi tədqiqatlara görə, oykonim qəd. fars dilindəki *rama* (xalq qoşunu, qeyri-nizami qoşun) sözündən və *-na* sözdüzəldici şək.-sindən ibarət olub, “qoşun yeri, qoşun qalan yer” mənasındadır. Oykonimin toponimik termin olan *rəmə* (kələ-kötür yer, çala-çuxur) sözündən olması da mümkündür.

Ramana gölü hidr., mür. Bakı şəhəri, Sabunçu r-nu ərazisində şorsulu göl. Abşeron yarımadasında, Sabunçu və Ramana qəsəbələri arasındadır. Buruq sularının dağılması nəticəsində əmələ gəlmişdir. Göl eyniadlı qəsəbənin adını daşıyır.

Ramazanlı oyk., sadə. Neftçala r-nunun Qaçaqkənd i.ə.v.-də kənd. Bala Kürün (Kürün qolu) sahilində, Salyan düzündədir. Oykonimin türkdilli kənkərli tayfa birliyinə daxil olan *ramazanlı* tirəsinin adı ilə bağlı olduğu ehtimal edilir.

Raziyançay hidr., mür. Masallı r-nu ərazisində çay. Hidronim *rəziyan* (tənəklik) və çay komponentlərindən ibarət olub, “tənəklikdən axan çay” mənasındadır.

Razqov oyk., sadə. Lerik r-nunun Mistan i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin yamacındadır. Yerli əhalinin dilində kəndin adı Rəzqo variantında tələffüz olunur. Oykonim talış dilindəki *rəz* (qara, cır üzüm tənəyi) və *qo* (yer) sözlərindən düzəlib, “tənəklik” mənə-

sındadır. Yaşayış məntəqəsi eyniadlı ərazidə salınmışdır.

Razqovçay hidr., mür. Lerik r-nu ərazisində çay. Hidronim *Razqov* (yer adı) və çay komponentlərindən düzəlib, “Razqov kəndindən axan çay” mənasındadır.

Rev or., sadə. Xocalı r-nu ərazisində dağ. Xaçın və Qarqar çaylarının suayrıcında yerləşir. Hün. 1309 m. *Rev* toponimik termin kimi bir çox xalqların dilində “astana”, “yüksəklik”, “sığınacaq”, “daşlı çöl” mənalarında işlənir. Oronimi “yüksəklik” kimi izah etmək olar.

Rev oyk., sadə. Xocalı r-nunun Təzəbinə i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Kənd öz adını ərazidəki eyniadlı dağdan almışdır. 1992-ci ildən kəndin adı Şəlvə kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Rəbənd oyk., sadə. Zəngilan r-nunun Alıbəyli i.ə.v.-də kənd. Həkəri çayının sahilindədir. Tədqiqatçılar oykonimi *rəvan* tayfasının adı ilə bağlayırlar. Rəvəndlər, əsasən, Türkiyənin Rəvəndüz sancağında yaşayırlar. Bu tayfanın adı ilə bağlı Tacikistanda Rəvən, Cənubi Azərb.-da Rəvənd, Rəvənd Səfli, Rəvənd övliya adlı kəndlər qeydə alınmışdır.

Rəcəbli oyk., düz. Tərtər r-nunun Sarov i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Keçmiş adı Rəcəbbəyli olmuşdur. Yaşayış məntəqəsini vaxtilə *Rəcəb bəyə* məxsus sahibkar kəndliləri saldıqına görə belə adlandırılmışdır. 1930-cu illərdə toponimin tərkibindəki bəy komponenti ixtisar edilmişdir. Hazırda kənd qeyri-rəsmi olaraq iki hissəyə bölünür və yerli əhali arasında Aşağı Rəcəbbəyli (və ya Abbasbəyli) və Yuxarı Rəcəbbəyli adlanır.

Rəhimağalı oyk., düz. Ağsu r-nunun Çaparlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Keçmiş adı Eldalaqlı olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin ortalarında Cavad qəzasında yaşamış 67 ailədən ibarət bir elin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. *Rəhimağa* bu ailələrin başçısının adı olmuşdur.

Rəhimli or., sadə. İsmayilli r-nu ərazisində dağ. Niyaldağ silsiləsində zirvədir. Lahıc qəsəbəsinin c.-ş.-ində, Sulut çayının mənbə hissəsindədir. Hün. 2085 m. Dağın ərazisi keçmişdə maldar ellərdən biri olan *rəhimli* elinə məxsus yaylaq yurdu olmuş,

dağ da həmin yaylağın adı ilə adlandırılmışdır.

Rəhimli oyk., sadə. 1. Ağsu r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə Cavad qəzasında yaşamış 70 ailədən ibarət *rəhimli* elinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır; 2. Dəvəçi r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şabran çayının sahilində, dağətəyi düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi *rəhimli* nəslinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır; 3. Gədəbəy r-nunun Çay Rəsullu i.ə.v.-də kənd. Şahdağ silsiləsinin ətəyindədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini vaxtilə Qazax mahalının Qıraq Kəsəmən kəndindən köçüb gəlmiş *Qara Rəhim* adlı şəxs saldıği üçün kənd onun adı ilə adlandırılmışdır; 4. Goranboy r-nunun Veyisli i.ə.v.-də kənd. Goran çayı dərəsinin yamacındadır. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini vaxtilə Qazax qəzasından köçüb gəlmiş *Ağqoca oğlu Rəhim* saldıği üçün kənd onun adını daşıyır.

Rəhimoba oyk., mür. Xaçmaz r-nunun Aşağı Zeyd i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığında. Yaşayış məntəqəsi Quba r-nunun Qrız kəndindən çıxmış ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Sonralar həmin r-nun Cek kəndindən 1920-ci ildə Fatma yurdları, 1930-cu ildə Çobanoba və Qıfoba, 1935-ci ildə isə Şıxoba adlı obalar da Rəhimobaya birləşdirildi. Oykonom *Rəhim* (ş.a.) və *oba* komponentlərindən düzəlib, "Rəhimə məxsus oba" mənasındadır. Etnotoponim olması da mümkündür.

Rəncbər oyk., sadə. Hacıqabul r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi vaxtilə *rəncbər* ailələrinin məskunlaşması nəticəsində yarandığından belə adlandırılmışdı. *Rəncbər* fars mənşəli söz olub, "muzdla tutulmuş cütcü, əkinçi, sahibkardan şəxsi asılılığı olan kəndli" deməkdir.

Rəncbərlər oyk., sadə. Ağcabədi r-nunun Hüsülü i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, kəndin ilk sakinləri Murtuz bəy, Səlim bəy, və Həmid bəyin torpaqlarında işləyən və mənşəcə kəbirli tayfasına mənsub *rəncbərlər* olduğu üçün belə adlanmışdır.

Rəngidar oyk., sadə. Quba r-nunun Xaltan i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Əsl adı Rənginədahardır. Oykonom tat dilindəki *rənginə* (rəngli) və *dahar* (qaya) sözlərindən düzəlib, "rəngli qaya" mənasındadır. Kənd eyniadlı qayanın yaxınlığında salındığından həmin qayanın adını daşıyır.

Rəngidarçay hidr., mür. Quba r-nu ərazisində çay. Çay Rəngidar kəndinin ərazisindən axdığı üçün belə adlandırılmışdır.

Rəstəcə oyk., mür. Ucar r-nunun Qarabörk i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Oykonom İran dillərinə məxsus *rəstə/rusta* (kənd, böyük kənd) və *cə/ca* (yer) sözlərindən düzəlib, "böyük kənd yeri" mənasındadır.

Rəsullu oyk., sadə. 1. Daşkəsən r-nunun Qabaqtəpə i.ə.v.-də kənd. Qabaqtəpə çayının (Şəmkir çayının qolu) sahilində, dağətəyi ərazidədir. Yerli məlumata görə, yaşayış məntəqəsini Gədəbəy r-nunun Çay Rəsullu kəndindən köçüb gəlmiş ailələr salmışlar; 2. İmişli r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsini *rəsullu* nəslinə mənsub ailələr saldıği üçün belə adlandırılmışdır.

Rəzdərə oyk., sadə. Zəngilan r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Bəsit çayın sahilində, dağətəyi ərazidədir. Rizadəre variantında da qeydə alınmışdır. Kənd adını eyniadlı dərənin adından almışdır. Oykonom *rəzdar* adlı ağacın adı ilə bağlı olduğu güman edilir. Dərənin adını İran dillərindəki *rəz* (cır üzüm tənəyi) sözü ilə də əlaqələndirirlər.

Rəzələr oyk., sadə. Quba r-nunun Çiçi i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsini Çiçi kəndindən çıxmış ailələr eyniadlı ərazidə salmışlar. Oykonom Raziyələr variantında da qeydə alınmışdır. Kəndin adı "üzümlük, tənəklik" kimi izah edilir.

Rəzəvül oyk., sadə. Lerik r-nunun Nüvədi i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Oykonom talış. "üzümlük" mənasını bildirir.

Rəzvan oyk., mür. Lənkəran r-nunun Biləsər i.ə.v.-də kənd. Bəşəri çayının (Lənkəran çayının qolu) sahilində, dağətəyi ərazidədir. Rəzvan variantında da qeydə alınmışdır. Oykonom *rəz* (talış. "cır üzüm tənəyi") və *van* (yer) komponentlərindən düzəlib, "tənəklik" mənasındadır. Masallı r-nunda bu

sözlə bağlı Rəzoba mikrotoponimi qeydə alınmışdır.

Rıqloba *oyk., mür.* Astara r-nunun Hamoşam i.ə.v.-də kənd. Bəşəri çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Tədqiqatçılar kəndin adını Reqluba/Rıgülbə variantlarında “parçalanmış yerin girəcəyi” kimi izah edirlər. Güman etmək olar ki, oykonim *rıklı* (talış. “qəzəbli”) və *oba* komponentlərindən düzəlib, “qəzəbli, hirsli oba” mənasındadır.

Rıvədilə *oyk., mür.* Astara r-nunun Asxanəkəran i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Rıvədilə variantında da qeydə alınmışdır. Oykonim talış dilindəki *rı/ro* (yol), *və* (qabaq, ön tərəf) və *dılə* (daxili hissə, iç tərəf) sözlərindən ibarət olub, “yolun qarşısının daxili hissəsi, içərisi” mənasında izah edilir. Kəndin adını Rüdilə variantında “çayın içi” kimi də mənalandırırlar.

Rinə *oyk., sadə.* Astara r-nunun Siyaku i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Yaşayış məntəqəsinin XIX əsrin birinci yarısında salındığı söylənir. Tədqiqatçılar bu oykonimi Rinə variantında “sökülmüş, dağıdılmış”, Rünə variantında “çay boyu, çayın sahili boyu” və Rinə variantında “dayanaq” mənasında izah edirlər.

Rişov *or., sadə.* Masallı r-nunda dağ. Alaşar-Burovar silsiləsinin mərkəzi hissəsində zirvədir. Hün. 789 m. Fars. *rişov* “yaralı” deməkdir.

Roçəhməd *oyk., mür.* Balakən r-nunun Hənifə i.ə.v.-də kənd. Balakən çayının sahilindədir. Bəzən Qoçəhməd də adlanır. Yaşayış məntəqəsi XVII əsrdə Cənubi Dağıstan-dan köçüb gəlmiş avar ailələri tərəfindən məskunlaşmışdır. Bu ailələrin başçısı Əhməd adlı şəxs olmuşdur. Oykonim *roc* (avar. “kənd, aul”) sözündən və *Əhməd* şəxs adından ibarət olub “Əhmədə məxsus kənd” mənasındadır.

Roçəkəl *or., mür.* Zaqatala r-nu ərazisində dağ. Reçixgel variantında da qeydə alınmışdır. Oronim avar. Roçəkəl variantında “dəyirman dağı”, Reçixgel variantında isə “ağcaqayın meşəsi olan yamac” kimi izah olunur.

Rodnikovka b a x: Ağtala.

Rohnoör *hidr., mür.* Zaqatala r-nu ərazisində çay. Hidronim avar dilindəki *rahno/*

roxno (meşə) və *ör* (çay) sözlərindən düzəlib, “meşə çayı” mənasındadır.

Ruçuq *oyk., sadə.* Quba r-nunun Güləzi i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi düzənlikdədir. Keçmiş adı Ruçuqqışlaq olmuşdur. Sonralar oykonimin ikinci komponenti düşmüşdür. Yaşayış məntəqəsi Afurca kəndinə məxsus Ruçuq adlı qışlaq yerində salınmışdır. Güman etmək olar ki, oykonim avar dilindəki *rucuq* (ağıl, yataq) sözündəndir.

Ruçuq *or., sadə.* Zaqatala r-nu ərazisində dağ. Baş Qafqaz silsiləsinin zirvəsidir. Hün. 3328 m. Quba r-nu ərazisində də eyniadlı dağ vardır. Oronim “ağıl, yataq” mənasında olması güman edilir.

Rudakənar *oyk., mür.* 1. Astara r-nunun Superibağ i.ə.v.-də kənd. Astara şəhərinə birləşmişdir; 2. Masallı r-nunun Mahmudavar i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Oykonim *rud* (fars. “çay”), *-ə* (məsubluq bildirir) və *kənar* (sahil) komponentlərindən ibarət olub, “çayın kənarı, çayın sahili” mənasındadır.

Rumbahar *or., sadə.* Kəlbəcər r-nu ərazisində dağ. Seyidlər kəndindən c.-ş.-dədir. Hün. 2610 m. Yerli əhalinin dediyinə görə, dağın əsl adı Rumbaxardır və bu ad onun qədimdə Rum adlanmış indiki Türkiyə səmtinə baxması ilə bağlıdır. Mənbələrdə dağın adı Rumbasar (“Ruma yaxın” mənasında) variantında da qeydə alınmışdır.

Rus Borisi *oyk., mür.* Goranboy r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsini 1842-ci ildə çar hökumətinin ucqarlara, o cümlədən Azərb.-na köçürmə siyasəti ilə bağlı Tambov və Saratov quberniyalarından köçüb gələn duxobor və molokan ailələri salmışdılar. Yaşayış məntəqəsi o zaman Paris adlanan kəndin yaxınlığında yerləşdiyinə görə Rus Parisi, sonralar təhrif olunaraq Rus Borisi adlandırılmışdır.

Rustov *oyk., sadə.* Quba r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Rustov çökəkliyindədir. Yerli tələffüz forması Rustadır. 1728-ci ilə aid xəritədə Rəstab kimi qeydə alınmışdır. Oykonimin İran dillərindəki *rusta* (kənd, qəsəbə, bazarı olan mahal mərkəzi) sözündən olması güman edilir. Erkən orta əsrlərdə hökmdara məxsus torpaqlara *rustak* deyilirdi. Rustak eyni zamanda XIII-XIV əsrlərdə

İranda inzibati bölgü vahidi olmuşdur. XVIII əsrə aid mənbələrdə Şirvanın səkkiz mahalından biri olan Rustovun 30 kənddən və 675 evdən ibarət olması haqqında məlumat verilir.

Ruşan *oyk., sadə*. İsmayılı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Kənd salındığı ərazinin adını daşıyır. *Ruşan* fars. “dağ keçidi” deməkdir. 1992-ci ildən kəndin adı Mehdikənd kimi rəsmiləşdirilmişdir. Tacikistanın Pamir vilayətində Ruşan adlı dağ, aşırım və qəsəbə vardır.

Rük *oyk., sadə*. Quba r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Oykonim qəd. türk dillərindəki *uruq* (ailə, tayfa; dayanacaq) sözünün təhrif olunmuş forması hesab edilir və “düşərgə, yaşayış məskəni” kimi izah olunur.

Rüstəm Əliyev *oyk., sadə*. Gədəbəy r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Başkənd-Dəstəfur çökəkliyindədir. Keçmiş adı Böyük Qarabulaq olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi 1903-cü ilədək hazırda Göydərə adlanan sahədə (kəndin indiki ərazisinin c.-unda) yerləşirdi. Kəndi miskinli tirəsinə mənsub ailələr salmışdılar. Sonralar kənd inqilabçı *Rüstəm Əliyevin* (1897-1930) şərəfinə belə adlandırılmışdır. Memorial toponimdir.

Rüstəmbaz *or., mü.* Qəbələ r-nu ərazisində dağ. Baş Qafqaz silsiləsindən ayrılan qoldur. Hün. 3576 m. Dağın adı bir qədər təhrifə uğramışdır. Dağın zirvəsi Rüstəm Bozdağ adlanır. Oronim də həmin adın Rüstəmbaz formasıdır. Görünür, dağın ərazisi *Rüstəm* adlı şəxsə məxsus yaylaq yurdu olmuşdur.

Rüstəmdağ *or., mü.* İsmayılı r-nu ərazisində dağ. Girdimançay dərəsindən q.-də yerləşir. Hün. 820 m. Oronim *Rüstəm* (ş.a.) və *dağ* komponentlərindən düzəlib, dağın həmin şəxsə məxsus yaylaq yurdu olması ilə bağlı yaranmışdır.

Rüstəmli *oyk., sadə*. 1. Sabirabad r-nunun Vladimirovka i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir. Yaşayış məntəqəsini *rüstəmli* nəslinə mənsub ailələr saldığı üçün kənd həmin nəslin adını daşıyır; 2. Yevlax r-nunun Qarəmmədli i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Yaşayış məntəqəsi 1930-cu ildə r-nun ərazisindəki Qoçtəpə, Bədirlı, Səfli,

Pirili, Qələndərli, Parparlı, Məyləqulular, Tükanlı, Şəmilbəyli, Cəfərli adlı kiçik kəndlərin əhalisinin buraya köçürülməsi nəticəsində yaranmışdır. Kəndin ərazisində təşkil olunmuş Əlibayramlı kolxozunun adı ilə bəzən Əli Bayramlı da adlanır. Oykonim *rüstəmli* nəslinin adını daşıyır.

Rvarud *oyk., sadə*. Lerik r-nunun Çayrud i.ə.v.-də kənd. Eyniadlı çayın sahilində, Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Kənd sahilində yerləşdiyi çayın adını daşıyır.

Rvarud hidr., mü. Lerik r-nu ərazisində çay. Hidronim talış. *Rovəru* şəklində tələffüz edilir. Tədqiqatçılar bu coğrafi adı “yol ağzı çay, yol kənarında çay” kimi izah edirlər.

Rvo *oyk., sadə*. Lənkəran r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Lənkəran çayının sahilində, Talış dağlarının ətəyindədir. Mütəxəssislərin fikrincə, bu toponim talış. *ruvo* sözündən olub, “kiçik çay” mənasındadır. Kəndin adını “kənar kənd”, “çay qırağı”, “çayın önü” və s. kimi də izah edirlər və bunu yaşayış məntəqəsinin Lənkəran çayının sahilində yerləşməsi ilə əlaqələndirirlər.

Rvo zavodu *oyk., sadə*. Lənkəran r-nunun Vilvan i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığında- dır. Yerli əhalinin məlumatına görə, kəndin adı əslində Riv zavodu olmalıdır. Vaxtilə bu ərazidə Şonokon (talış. *şon* “bal şanı” və *kon* “evlər” deməkdir) adlı kənd olmuşdur. XIX əsrin sonlarında kəndin ərazisində ağac, taxta-şalban, xüsusilə dəmir yolu üçün şpal emal edən zavod tikildikdən sonra yerli əhali buranı *Riv* (talış. “kəsmək, mişarlamaq”) zavodu adlandırmağa başlamışdı. Sonralar müəssisənin ərazisi genişlənərək yaşayış məntəqəsinə çevrildi. 1979-cu ildə Vilvan i.ə.v.-nin tərkibində Şonakon və Rvo zavodu adlı ayrı-ayrılıqda iki kənd qeydə alınmışdır.

Rzalar *oyk., düz*. Ağdam r-nunun Qaradağlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Rza Sərkərli olmuşdur. Sonralar kəndin adındakı ikinci komponent düşmüş, birinci komponentin sonuna cəm şəkl.-si əlavə edilmişdir. Oykonim “Rzaya məxsus Sərkərli kəndi” mənasındadır. Kəmişdə bu ərazidə Sərkərli adlı bir neçə kənd olmuşdur. Sərkər (Xanlar r.-nunda iki kənd), Sərkərlər (Bərdə r-nu) adlı kəndlər isə indi də qalmamışdır.

Ss

Saadan *or., sadə.* Dəvəçi r-nunun Sədan kəndi (hazırda bu kənd Siyəzən r-nuna daxildir) ərazisində palçıq vulkanı. Saatdan, Sədan variantlarında da qeydə alınmışdır. Əsli Sədandır. Palçıq vulkanı adını eyniadlı yaşayış məntəqəsindən almışdır.

Saatlı oyk., sadə. 1. Azərb.-da inzibati r-n. Kür-Araz ovalığının mərkəzi hissəsində yerləşir. R-n 1943-cü ildə təşkil edilmiş, 1963-cü ildə ləğv edilərək ərazisi Sabirabad r-nuna verilmiş, 1965-ci ildə yenidən müstəqil r-n olmuşdur. Mərkəzi Saatlı şəhəridir; 2. Azərb.-da şəhər (1947-71-ci illərdə ştq. olmuşdur). Eyniadlı inzibati r-nun mərkəzidir. Araz çayının aşağı axarının sağ sahilində, Muğan düzündədir. Oykonim XIV əsrin ortalarında Çuxur Səd (indiki Ararat) vilayətinin hakimi *Əmir Saadın* adı ilə adlanmış türkdilli tayfanın adıdır. Sonralar Çuxur Səd bəylərbəyliyi adı da onların adı ilə bağlı olmuşdur. Saadlılar (saatlılar) əvvəllər Arpa çayının aşağı axarı və Araz çayının sol sahili boyu yaşayırdılar. 1431-ci ildə Qaraqoyunlu hökmdarı Qara İsgəndər saadlıların hökmranlığına son qoydu. Bundan sonra saadlılar səpələnmiş, bir hissəsi ayrımlara qarışmış, digər hissəsi isə Qarabağ və Şuşada məskunlaşmışdılar. Onlar Qarabağdan Şirvana da keçmişdilər; 3. Bərdə r-nunun Həsənqaya i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Yaşayış məntəqəsi *saatlı* tayfa adını əks etdirir.

Sabir oyk., sadə. Şamaxı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də qəsəbə. Pirsaat çayının sahilində, Ləngəbiz silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi 1960-cı ildə üzümçülük sovxozunun təşkil edilməsi ilə əlaqədar orada çalışan fəhlələr üçün salınmışdır. Qəsəbə Azərb. şairi *Mirzə Ələkbər Sabirin* (1862-1911) şərəfinə adlandırılmışdır. Memorial toponimdir.

Sabirabad oyk., mür. 1. Azərb.-da inzibati r-n. Kür-Araz ovalığının mərkəzi hissəsində yerləşir. R-nun ərazisindən keçən Kür çayı onu Şirvan və Muğan hissələrinə ayırır. R-n 1930-cu ildə təşkil edilmişdir. Mərkəzi

Sabirabad şəhəridir; 2. Azərb.-da şəhər, eyniadlı inzibati r-nun mərkəzi. Muğan düzündədir. 1887-ci ildə kiçik Petropavlovka kəndi və stansiyası əsasında yaranmış yaşayış məntəqəsi 1931-ci ilədək Petropavlovka adlanmışdır. XX əsrin əvvəllərindən müxtəlif yerlərdən gəlmiş azərb. ailələri hesabına böyüyərək yaxınlıqdakı Qalaqayın kəndi ilə birləşmişdir. 1952-59-cu illərdə ştq. kimi fəaliyyət göstərmiş, 1960-cı ildən şəhər statusu almışdır. 1931-ci ildən yaşayış məntəqəsi *M.Ə.Sabirin* şərəfinə əvvəlcə Sabir, sonralar Sabirabad adlandırılmışdır; 3. Cəlilabad r-nunun Qarazəncir i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Yaşayış məntəqəsi təklə tayfasının çaylı, balabəyli, şeytanlı, haqverdili və b. tirələrinə məxsus ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Kənd şair *M.Ə.Sabirin* şərəfinə belə adlandırılmışdır.

Sabirkənd oyk., mür. 1. Ordubad r-nunun Aza i.ə.v.-də kənd. Gilan çayı sahilində, dağətəyi ərazidədir. Bəzi ədəbiyyatlarda Sabirdizə variantında qeydə alınmışdır. Kənd şair *M.Ə.Sabirin* adını daşıyır; 2. Şəmkir r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Keçmiş adı Yuxarı Ayıblı olmuşdur. Yerli əhalinin məlumatına görə 1905-ci ildə Gəncə qubernatoru buraya arx çəkdiyinə görə kəndə onun şərəfinə Qovolyovka (Kovolyovka) adı verilmiş, 1924-29-cu illərdə isə Şirəlikənd adlandırılmışdır. 1929-cu ildən kənd Azərb. şairi *M.Ə.Sabirin* şərəfinə Sabirkənd adlanır.

Sabirli oyk., düz. Şamaxı r-nunun Çarhan i.ə.v.-də kənd. Ləngəbiz silsiləsinin ətəyindədir. Keçmiş adı Osmanbəyli olmuşdur. Yaşayış məntəqəsinin ərazisi vaxtilə Şahbaz bəy adlı şəxsə məxsus olduğu üçün bir müddət Şahbazbəyli, 1930-56-cı illərdə isə Azərb. KP MK-nın birinci katibi olmuş M.C.Bağirovun şərəfinə Bağirovka adlanmışdır. 1956-cı ildən kənd şair *M.Ə.Sabirin* adını daşıyır. Ərazidə eyniadlı palçıq vulkanı da mövcuddur.

Sabiroba b a x: Sibiroba.

Sabunçu oyk., sadə. 1. Bakı şəhərində inzibati r-n. Bakı şəhərindən şm.-ş.-də, Abşeron yarımadasının mərkəzində yerləşir.

Sabunçu Abşeron yarımadasında ən qəd. və mühüm neft r-nudur. Ərazisində Sabunçu, Ramana, Balaxanı neft mədənləri, Sabunçu, A.Bakıxanov, Zabrat, Ramana, Balaxanı ştq.-ləri yerləşir. Sovet hakimiyyəti illərində Lenin r-nu adlandırılmışdır; 2. Sabunçu r-nunda ştq. və elektrik d.y. qovşağı. Abşeron yarımadasındadır; 3. Zaqatala r-nunun Bəhmənli i.ə.v.-də kənd. Sabunçu çayının sahilində, Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, kəndi vaxtilə Rutuldan (Dağıstan) gəlmiş saxurlar Sabunçu adlı dərədə saldığı üçün kənd həmin dərənin adı ilə adlandırılmışdır. Dərənin adı isə keçmişdə burada yurd salmış *sabunçu* tayfasının adı ilə bağlıdır. Babək r-nunun Şıxmahmud kəndində sabunçular tayfası, Şəki r-nunda Sabunçu məhəlləsi, Xanlar r-nunda Sabunçu dərəsi, Tataristanda Sabançe, Kırmda Sapun dağı, Ermənistanda Sabunçu dağı, Sabunçu adlı bir neçə yaşayış məntəqəsinin xarabalığı, Qars vilayətində Sabunçu qışlağı mövcuddur. Qaraqalpaqlarda sapun adlı tayfa, Türkiyədə Sabançı soy adı qeydə alınmışdır.

Sabunçu hidr., sadə. 1. Bakı şəhəri, Sabunçu qəsəbəsində min. bulaqlar. Suyu isti və kükürlüdür. Bulaqlar yerləşdikləri ərazinin adını daşıyır; 2. Zaqatala r-nunda çay. Qaraçayın sağ qoludur. Hidronim etnonim mənşəli olub, eyniadlı tayfa adı ilə bağlıdır.

Sacdağ or., müir. Qazax r-nunda dağ. Ceyrançöl silsiləsinin zirvəsidir. Hün. 669 m. Dağ uzaqdan məişət əşyası olan *saca* oxşadığı üçün belə adlandırılmışdır.

Sadatlı oyk., sadə. Cəlilabad r-nunun Xəlilli i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin yamacındadır. Yaşayış məntəqəsi *sadatlı* nəslinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır və həmin nəslin adını daşıyır.

Sadavat oyk., düz. Ağdaş r-nunun Xosrov i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Yerli əhali kəndin adını "abad olan yer" kimi izah edir. Türk dillərində *sada* dilimizdəki *faraş* sözünün antonimii kimi "lənqiyən, gec yetişən, gecikən" mənalarında işlənir. Oykonimi "gec yetişdirən, gecikdirən yer" kimi izah etmək olar.

Sadıqqaya hidr., sadə. Dəvəçi r-nu ərazisində min. bulaq. Bulağın adı eyniadlı qayanın adını daşıyır. Qayanın adı isə *Sadiq* adlı şəxsin adı ilə bağlıdır.

Sadıqlı oyk., sadə. 1. Ağstafa r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsinin əsasını Birinci Şıxlı kəndindən çıxmış *sadıqlı* nəslindən olan Ömər Sarıvəlli adlı şəxs qoymuşdur. Sadıqlılar Kürün sol sahilinə keçərək burada məskunlaşmışdılar. Tədqiqatlar toponimin əslində *sadaxlı* olmasını və eramızın əvvəllərindən etibarən Albaniyada yaşamış qəd. türk mənşəli *sadak/satak* tayfasının adını əks etdirdiyini iddia edirlər; 2. Tovuz r-nunun Yanıqlı i.ə.v.-də kənd. Zəyəm çayının sahilində, dağətəyi düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi mənşəcə Qazax mahalından olan *sadıqlı* nəslinin Xınna dərəsində kənd təsərrüfatı üçün əlverişsiz bir yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Kəndin adı yerli əhalinin dilində Sadıxlı kimi tələffüz edilir. Gürcüstanın Marneuli r-nunda Sadaxlı adlı yaşayış məntəqəsi qeydə alınmışdır.

Sadıqlar oyk., sadə. Laçın r-nunun Hacılar i.ə.v.-də kənd. Qarabağ yaylasındadır. Yaşayış məntəqəsinin ərazisi XIX əsrdə Qarıqışlaq kəndinə məxsus binə yeri olmuşdur. Sonralar həmin kənddən çıxmış gələxçu tayfasının tirələrindən biri olan *sadıqlar* qoluna məxsus ailələr burada məskunlaşmış və kənd də onların adı ilə adlandırılmışdır.

Sağatar hidr., düz. Balakən r-nu ərazisində çay. Hidronim *saqa* (çay qolu) və *-tar* (*-lar* şək.-sinin təhrif forması) komponentlərindən düzəlib, çayın bir neçə qoldan ibarət olması haqqında məlumat verir.

Sağırçıxmaz or., sadə. Şamaxı r-nunun q.-ində dağ. Hün. 725 m. Əsl adının Sığırçıxmaz olduğu söyleneilir. Türk dillərində *sığır* sözünün "inək" mənasında işlənməsini nəzərə alaraq oronim "inək çıxma bilməyən dağ" kimi izah olunur. Türk dillərində "xam göndən tikilmiş ayaqqabı" da *sağır* adlanır. Görünür, dağ yamacının dikliyinə görə oraya sağır adlanan ayaqqabı ilə çıxmaq mümkün olmadığından dağ belə adlandırılmışdır.

Sağsağan or., sadə. 1. Qarabağın dağlıq hissəsində dağ silsiləsi. Qarabağ sıra dağlarından şm.-ş. istiqamətində ayrılan qoldur. Xaçın və Qarqar çaylarının suayrıcını təşkil edir. Vulkan və çöküntü süxurlarından ibarət olub gözəl yay otlaqlarıdır; 2. Kəlbəcər r-nunda eyniadlı dağ silsiləsinin zirvəsidir. Hün. 1705 m. Oronim eyniadlı quşun adı ilə adlandırılmışdır.

Sahil oyk., sadə. 1. Bakı şəhəri Qaradağ r-nunda qəsəbə. Yaşayış məntəqəsi Xəzər dənizi sahilində yerləşdiyinə görə belə adlandırılmışdır; 2. Siyəzən r-nunun Həmyə i.ə.v.-də qəsəbə. Xəzər dənizinin sahilində salındığı üçün yaşayış məntəqəsi belə adlanır.

Sahillər oyk., sadə. Xaçmaz r-nunun Ləcət i.ə.v.-də qəsəbə. Xəzər dənizi sahilində yerləşdiyinə görə belə adlandırılmışdır.

Saxalabaran or., mür. Yardımlı r-nunda dağ. Peştəsər silsiləsinin zirvəsidir. Hün. 2230 m. Əsli Səhalabaran olan bu dağ Saxala Baran variantında da qeydə alınmışdır. Oronim talış dilindəki *sə* (üç), *hal* (təpə) və *baran* (yüksəklik) sözlərindən ibarət olub, “üç təpəli yüksəklik” mənasındadır.

Sakkarsu hidr., mür. Ordubad r-nu ərazisində çay. Gilan çayının sol qoludur. Hidronim *sakkar* (türk dillərində sakar “şora” deməkdir) və *su* komponentlərindən düzəlib, “şoralı su” mənasındadır.

Saqiyan oyk., mür. Şamaxı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Ləngəbiz silsiləsindədir. Yaşayış məntəqəsi ərazidəki şirin sulu axarsız kiçik göl ilə əlaqədar adlandırılmışdır. Toponim türk dillərindəki *saqa* (çayın mənsəbi, su olan yer) və *yan* (kənar, sahil) komponentlərindən düzəlib, “suyun sahili, kənarı” mənasındadır.

Saqiyan hidr., sadə. Şamaxı r-nunun Saqiyan kəndi yaxınlığında göl. 730 m. yüksəklikdə yerləşir. Şirin sulu, axarsız kiçik göldür. Mal qaranı suvarmaq üçün istifadə edilir. Saqiyan variantında da qeydə alınan bu hidronim Saqiyan kəndinin adından yaranmışdır. Ərazidə eyniadlı palçıq vulkanı da mövcuddur.

Saladınlı oyk., düz. Tovuz r-nunun Kirən i.ə.v.-də kənd. Əsrək çayının sahilində, Qız dağının ətəyindədir. Yerli əhalinin məluma-

tına görə, kəndin əsasını *Saladın* (*Salatın*) adlı şəxs qoyduğu üçün kənd onun adını daşıyır. Güman etmək olar ki, oykonim türk dillərindəki *sala* (aralıq sahə), *dın* (düşərgə, məkan) və *-lı* (mənsubluq bildirir) komponentlərindən ibarət olub, “aralıqda olan məskən” mənasındadır. Kəndin dağla çayın arasında yerləşməsi də bu izahı təsdiq edir. Kəndin adı 1933-cü ildə Salatanlı variantında qeydə alınmışdır. Altayda Salatal adlı çay, Tatarıstanda Salatçı adlı kənd mövcuddur.

Salakətin oyk., mür. Xocavənd r-nunun Azıx i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsindədir. Daş dövrünə aid Azıx mağarası buradadır. Oykonim türk dillərindəki *sala* (sıra dağlardan ayrılan qol) və *tin/dın* (düşərgə, məskən) komponentlərindən düzəlib (-kə qəd. istiqamət halının əlamətidir), “sıra dağlardan ayrılan qol üzərində məskən” mənasındadır.

Salahlı oyk., sadə. 1. Samux r-nunun Poylu i.ə.v.-də kənd. Qabırçı çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi qazaxların *salahlı* tayfasının məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır; 2. Yevlax r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi qazaxların *salahlı* tayfasının məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır; 3. Zərdab r-nunun Gəlmə i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi qazaxların *salahlı* tayfasına məxsus ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Mənbələrin məlumatına görə, 1799-cu ildə gürcü çarı İkinci İraklidən narazı olan Qazax ellərinin bir hissəsi-kəsəmə, poylu, salahlı, cəmili, qaradəmirçi, boyəhmədli, qazaxrəhimli və b. tayfalara məxsus 1200 ailə Gəncə və Qarabağa köçmüş və oradan da müxtəlif siyasi hadisələrlə əlaqədar olaraq başqa zonalara səpələnmişlər. Salahlı etnonimi ilə bağlı hal-hazırda Qazax r-nunda Aşağı Salahlı, Yuxarı Salahlı, Orta Salahlı, Daş Salahlı adlı dörd kənd mövcuddur. 1917-ci ildə Cəlilabad, Goranboy r-nlarında da Salahlı kəndləri qeydə alınmışdır.

Salahlı Kəngərli oyk., mür. Ağdam r-nunun Boyəhmədli i.ə.v.-də kənd. Xaçın çayının sahilində, dağətəyi düzənlikdədir.

Oykonimin hər iki komponenti etnonim mənşəlidir və “salahlılar yaşayan Kəngərli kəndi” mənasındadır.

Salahoba oyk., mür. Qusar r-nunun Şirvanovka i.ə.v.-də kənd. Qusar maili düzənliyindədir. Tədqiqatçılar oykonimi “Salahlı obası, Salaha məxsus oba” kimi izah edirlər. Avar dilində *salah* “səs-küy, gurultu” deməkdir. 1991-ci ilədək Ermənistanın İcevan r-nunda da Salah adlı yaşayış məntəqəsi olmuşdur.

Salatınkənd oyk., mür. Şuşa r-nunun Göytala i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsində XIX əsrdə İrandan köçüb gəlmiş erməni ailələri yerləşdirilmiş və sonralar Yextsahog (erm. “kilsə yeri”) adlandırılmışdı. 1991-ci ilin yanvarında kəndə ermənilərin vəhşicəsinə qətlə yetirdiyi jurnalist *Salatın Əsgərovanın* adı verilmişdir.

Salavat aşırımı or., mür. 1. Baş Qafqaz silsiləsində, Şəki r-nu ilə Dağıstanın sərhədində yerləşir. Hün. 2816 m. Bu aşırımdan keçən yol Şin və Axtı çaylarının hövzələrini birləşdirir; 2. Baş Qafqaz silsiləsində, Qəbələ və Quba r-nları sərhədində yerləşir. Bu aşırımdan keçən yol Vəndam və Qudyal çaylarının hövzələrini birləşdirir. Xalq etimologiyasına görə, keçmişdə aşırımdan keçənlər oradan aydın görünən Baba dağına salavat çevirərək onu salamladıqlarına görə belə adlanmışdır. Türkdilli xalqların toponimiyasında, həmçinin monqol dilində *salal/salaa* “sıra dağlarından ayrılan qol”, “dağlar arasında dayaz dərə”, “hissə”, “budaq”, “barmaq”, “çay qolu”, “aralıq sahə”, “çayların töküldüyü dərə” və s. mənələrdə işlənir ki, bu da aşırımın coğrafi mövqeyinə uyğundur. *Salavat* sözünün tərkibindəki -v bitişdirici samit, -at isə Azərb. dilində qəd. məkan bildirən şəkl.-dir (*suvat* sözündə olduğu kimi).

Saldaş oyk., sadə. Qubadlı r-nunun Hal i.ə.v.-də kənd. Hərtiz dağının c.-q.-ində, dağətəyi ərazidədir. Kəndin ərazisi əvvəllər sofulu tayfasına məxsus qışlaq yeri olmuş və Saldaşlıq adlanmışdır. Sonralar yaşayış məntəqəsinə çevrilən qışlaq Saldaş kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Salix or., düz. Laçın r-nunun Piçənis kəndi ərazisində dağ. Sallıq variantında da qeydə alınmışdır. Oronim *sal* (hamar qaya) və *-lıq*

(çoxluq bildirən şəkl.) komponentlərindən düzəlib, “hamar qayalardan ibarət olan dağ” mənasında olması ehtimal edilir. *Salxin/salqın* bir çox türk dillərində o cümlədən monqol dilində “soyuq”, “təmiz hava”, “sərinlik” mənasında işlənir.

Salibir or., mür. Qusar r-nu ərazisində dağ. Oronim avar dilindəki *sali* (qumlu) və *bor* (yüksəklik) sözlərindən düzəlib, “qumlu dağ” mənasındadır. Dağıstanda Salabi adlı dağ silsiləsi mövcuddur.

Salk or., sadə. Qubadlı r-nu ərazisində dağ. Oronim türk dillərindəki *salxi/salqın* sözündən olub, “sərin, soyuq, təmiz hava” mənalarını bildirir.

Salk hidr., sadə. Xocalı r-nu ərazisində çay. Çay öz adını ərazidəki eyniadlı dağdan almışdır.

Salmanbəyli oyk., sadə. Ağcabədi r-nunun Xocavənd i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Keçmiş adı Kəbirli olmuşdur. *Salmanbəyli* kəbirililərin bir tirəsinin adıdır.

Salmanlı oyk., sadə. Sabirabad r-nunun Muğan Gəncəli i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Muğan düzündədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini Cəngan kəndindən çıxmış *salmanlı* nəslinə mənsub ailələr salmışlar. Mənbələr isə XVII əsrdə qızılbaşların ustacılıq tayfasından *Salmanxan* adlı bir nəfərə bu ərazidə bir neçə kəndin bağışlanması haqqında məlumat verir. 1933-cü ildə Əli Bayramlı r-nu ərazisində Salman Beştala adlı kənd qeydə alınmışdır.

Saloğlu or., sadə. Ağstafa r-nu ərazisində dağ. Kür çayından solda yerləşir. Hün. 531 m. Solaqçı, Salaqçı, Salahlı kimi də qeydə alınmışdır. Dağ keçmişdə *saloğlu* və ya *salahlı* tayfasına məxsus yaylaq yeri olduğuna görə belə adlandırılmışdır.

Saloğlu oyk., sadə. Ağstafa r-nunun Köçvəlli i.ə.v.-də qəsəbə. Qarayazı düzündədir. 1965-ci ildə Saloğlu d.y. stansiyasında salınmış qəsəbə həmin stansiyanın adı ilə adlandırılmışdır. Stansiya isə Saloğlu dağının adını daşıyır.

Saltax oyk., sadə. Culfa r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Əlincə çayının sahilində, Saltax (İlandağ da adlanır) dağının ətəyindədir.

Yaşayış məntəqəsi eyniadlı dağın adını daşıyır. Dağın adı isə *sal* (hamar daş) və *taq* (“dağ” sözünün qəd. forması) komponentlərindən ibarət olub, “sal daşlı dağ, sıldırım qayalı dağ” mənasındadır. Kəndin adı 2003-cü ildən Saltaq kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Salvardı or., mür. Şahbuz r-nu ərazisində dağ. Zəngəzur silsiləsində, Ermənistanla sərhəddədir. Hün. 3160 m. Xalq etimologiyasına görə, oronim *sal* (sıldırım) və *vardı* (mövcuddu) sözlərindən ibarət olub, dağın zirvəsinin hamar qayadan ibarət olduğunu göstərir. Tədqiqatçılar isə bu sözü *sal* (böyük daş, qaya) və *art* (yayla, boyun, dağ beli) və ya *arqu* (iki dağ arası) komponentlərinə ayıraraq “böyük daşdan ibarət yayla”, “iki dağ arasında yerləşən böyük dağ” kimi izah edirlər. Bu fikrin doğruluğuna Salvardının Ağdaban dağı ilə Gədik aşırımının arasında yerləşməsi də əsas verir. Oronimin etnotoponim olması da mümkündür.

Salvardı hidr., sadə. Şahbuz r-nu ərazisində göl. Salvardı dağının yamacında 2840 m. yüksəklikdə yerləşir. Şirin sulu, axarlı göldür. Göldən Naxçıvan çayının sol qolu Salvardı çayı başlayır. Gölə su yağış və bulaq sularından toplanır. Mal-qaranı suvarmaq üçün istifadə edilir. Hidronim Salvardı dağının adından yaranmışdır. Göl Pərigöl də adlanır.

Salyan oyk., sadə. 1. Azərb.-da inzibati r-n. 1930-cu ildə təşkil edilmişdir. Əsasən Kür-Araz ovalığının Salyan və Cənub-Şərqi Şirvan düzlərində yerləşir. Mərkəzi Salyan şəhəridir; 2. Azərb.-da şəhər, eyniadlı r-nun mərkəzi. Kür çayının sahilində, düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi kimi XV əsrin ortalarından məlumdur. Hunların türkdilli *sal* tayfasının məskunlaşması nəticəsində yaranması ehtimal olunur.

Salyer oyk., sadə. Şəmkir r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağ ətəyindədir. Salyer variantında da qeydə alınmışdır. Oykonim *sal* (etn.) və *yer* komponentlərindən düzəlib, “salların yeri” mənasındadır. Tarixi mənbələrin məlumatına görə, hunların türkdilli *sal* tayfası 686-cı ildə avarların tərkibində Albaniyaya (Qafqaza) gələrək orada məskunlaşmışlar. Bu etnonimlə bağlı Gürcüstanda Saliəti (sal ölkəsi) və Ermənistanda Sallıq

yaşayış məntəqələri qeydə alınmışdır. 1990-cı ildən kəndin adı Yeni Göyçə adlandırılmışdır.

Samanlıq oyk., sadə. Gədəbəy r-nunun Qoşabulaq i.ə.v.-də kənd. Çoban dağının ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrin axırlarında Tovuz r-nunun Alakol kəndindən köçmüş ailələr Samanlıq adlanan keçmiş yurd yerində salmışlar. Yerli əhalinin məlumatına görə, XIX əsrin ortalarına qədər bu ərazi Alakol kəndinin əkin sahəsi olmuşdur. Kənd camaatı taxılı biçib, samanını buradakı samanlıqlara yığır, qışda mal-qara üçün yem kimi istifadə edirdi. Sonralar bu ərazi qışlaq, binə, daha sonra isə yaşayış məntəqəsinə çevrildi. Ərazinin köhnə adı kəndə verilmişdir.

Samolit or., mür. 1. Baş Qafqaz silsiləsində, Zaqatala r-nu ilə Dağıstanın sərhədində aşırım. Hün. 3260 m. Bu aşırımdan keçən yol Qaraçay ilə Samur çayının hövzələrini birləşdirir; 2. Baş Qafqaz silsiləsində, Zaqatala r-nunun Dağıstanla sərhədində zirvə. Hün. 3452 m. Tala çayının mənbəyi buradadır. Bu çayın qollarından biri də dağın adı ilə Samolit çayı adlanır. Oronim qəd. türk dillərindəki *samal* (tutqun, dumanlı, çənli, qaranlıq) və *-it* (şək.) komponentlərindən düzəlib, “başı dumanlı zirvə” mənasındadır.

Samur hidr., mür. Dağıstan və Azərb. ərazisində çay. Dağıstanda Xalaxur-Qəs aşırımını (3600 m. yüksəklikdən) yanından başlanır və Xəzər dənizinə tökülür. Aşağı axarı Azərb. və Dağıstan arasında sərhəd xətti təşkil edir. Uz. 216 km. Bu çaydan Qəleysuvar dağı yaxınlığında Samur-Dəvəçi və Samur-Dərbənd kanalları başlanır. Hidronim IX-XII əsrlərə aid ərəb mənbələrində Sammur, Samur, Sandur, Sambur variantlarında qeydə alınmışdır. Toponim türkdilli xalqların toponimiyasında geniş areala malikdir: X əsrdə Uralda Samur, XIX əsrdə Kubanda Samurlu, Tambov dairəsində Samursk kəndləri, Cənubi Azərb.-da Samburçay (Qarasu çayının sağ qolu), Sistan çayı yaxınlığında Samur qalası, Lvov vilayətində Sambur, Ermənistanda Samurlu, Samburlu kəndləri və s. Tədqiqatçıların bəziləri bu toponimləri *samur* adlı türk etnonimi ilə əlaqələndirir, bəziləri isə *samur* adlı heyvanla bağlayırlar.

Əslində, hidronim bir çox qəd. dillərdə, o cümlədən türk dillərində işlənən *sam* (böyük) və *mur* (çay) komponentlərindən ibarət olub, “böyük çay” mənasındadır.

Samur oyk., sadə. Qusar r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də fəhlə qəsəbəsi. Düzənlikdədir. Qəsəbə Samur çayının sahilində salındığı üçün belə adlandırılmışdır.

Samur-Abşeron kanalı hidr., mür. Qələysuvar dağı yaxınlığında, Samur çayından başlanıb, Abşeron yarımadasının şm.-q. hissəsində Ceyranbatan gölünə tökülən kanal. Kanalin birinci növbəsi (Samur çayından Ataçaya qədər) 1940-cı ildə, ikinci növbəsi (Ataçaydan Ceyranbatan gölünə qədər) 1957-ci ildə tikilmişdir. Samur-Dəvəçi kanalı da adlanır. Uz. 200 km. olub, Samur-Dəvəçi ovalığını və Abşeron yarımadasının əkin sahələrini suvarır. Kanalin adı da buradan yaranmışdır.

Samur-Dəvəçi ovalığı or., mür. Böyük Qafqaz dağlarının şm.-ş. ətəkləri ilə Xəzər dənizi arasında şm.-q.-dən c.-ş.-ə doğru uzanan ensiz ovalıq düzənlik. Qusar, Qudyal, Vəlvələ, Gilgil çayları ovalığı hissələrə parçalamışdır. Ovalıq tarixən üç hissədən ibarət olmuşdur: Samur çayı ilə Qudyal çayı arasındakı hissə Müşkür düzü; onun şm.-ı isə Gavduşan adlanırdı. Qudyal (Vəlvələ) çayı ilə Gilgilçay arasındakı hissə qəd. Şabran şəhərinin adı ilə Şabran düzü, Gilgilçay ilə Sumqayıt çayı arasındakı hissə isə Giləzi düzü adlanırdı. Giləzi düzünün Sumqayıt çayı ilə Tuğ çayı arasındakı hissəsi Boğaz düzü adlanmışdır.

Samurçay oyk., sadə. Xaçmaz r-nunun Nabran i.ə.v.-də qəsəbə. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Qəsəbə Böyük Bətən müharibəsindən sonrakı illərdə yaranmış və Samur çayının adı ilə adlandırılmışdır.

Sanqaçal or., mür. 1. Bakı şəhəri Qaradağ r-nu ərazisində palçıq vulkanı; 2. Qobustanın c.-ş.-ində, Duvanni d.y. stansiyasından ş.-də burun. Ş.-dən Xəzər dənizinə uzanır. Səthi yastıdır. Səngəcal variantında da işlənir. Oronim *səng* (tat. “daş”) və *çal* (boz) komponentlərindən düzəlib, “boz daş” mənasındadır.

Sanqaçal oyk., sadə. Bakı şəhəri, Qaradağ r-nu ərazisində ştq. Abşeron yarımadasın-

dadır. Qəsəbə 1967-ci ildə yaradılmışdır. Yaşayış məntəqəsi ərazidəki eyniadlı orografik obyektin adını daşıyır.

Sanqalan or., mür. İsmayılı r-nu ərazisində dağ. Baş Qafqaz silsiləsinin c. yamacındadır. Hün. 2802 m. Oronim tat dilindəki *səng* (daş) sözündən və *-alan* etnonimindən ibarət olub, “alan daşı, alanlara məxsus dağ” mənasındadır. Oronimi “daşlıq yer” kimi də izah edirlər.

Sanqalan oyk., sadə. Ağsu r-nunun Nuran i.ə.v.-də kənd. Ağsu çayının sahilindədir. Keçmiş adı Kələmeşə olmuşdur. Sovet hakimiyyəti illərində kəndə Leninabad adı verilmiş, 1992-ci ildən isə Sanqalan dağının adı ilə adlandırılmışdır.

Saplaxan or., mür. Şəki r-nu ərazisində dağ. Əsl adı Sapalaqandır. Keçmişdə köç yollarının kənarında, təqr. 10-15 km. otlaq sahələri olurdu. Bu otlqlar, eləcə də ondan alınan icarə haqqı *sapalaq* adlanırdı. Ətəyində sapalaq sahələri olduğu üçün dağ belə adlandırılmışdır. Oronim *sapalaq* sözündən və *-an* məkan şək.-sindən ibarətdir.

Sapuq or., sadə. Goranboy r-nu ərazisində dağ. Türk dillərində *sapuq* “yolundan azmaq”, *sapun* “səngər” mənalarında işlənir. Görünür, dağın ərazisi qaçaqlar üçün sığınacaq olduğundan belə adlandırılmışdır.

Sara yarımadası or., mür. Xəzər dənizinin q. sahilində yarımada. Lənkəran r-nu ərazisindədir. Sarı yarımadası da adlanır. 1929-cu ildən başlayaraq Xəzər dənizi səviyyəsinin enməsi nəticəsində bir neçə adanın, o cümlədən Sara adasının dayazlıqlarını bir-biri ilə və eyni zamanda materiklə (şm.-ş.-də) birləşməsindən yaranmışdır. Oronim “bataqlıq, böyük bataqlıq, bataqlıqlaşmış çay, çilləmiş bataqlıq” mənalarında izah olunur.

Sarabil or., mür. Şamaxı r-nu ərazisində palçıq vulkanı. Oronim *sara* (bataqlıq) və *bil* (sahil, kənar) komponentlərindən düzəlib, “kənarı bataqlıq olan” mənasındadır. Görünür, vulkan püskürərkən kənarlarına tökülən palçıqlı su bataqlıq əmələ gətirdiyindən obyekt bu adı almışdır.

Saracıq oyk., sadə. Füzuli r-nunun Qarakollu i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi təqr. iki əsr əvvələdək indiki

yerindən 4 km. aralı, Şuşa şəhərinə gedən karvan yolunun kənarında yerləşirdi. Sonralar hapıtlı, hacısüleymanlı, cacaqlı və şükürbəyli nəsilərinə mənsub ailələr buraya köçərək yeni yaşayış məntəqəsini yaratmışlar. Yerli əhalinin ehtimalına görə, kənd ticarət karvan yolunun kənarında, kiçik karvansaranın ətrafında salındığı üçün belə adlandırılmışdır və oykonim (Saraycıq) “kiçik karvansara” mənasındadır. Tədqiqatçıların fikrincə, bu ad türk dillərində “düzən, düz, çöl, tarla, sahə” mənalarında işlənən *sara* sözündən və kiçiltmə bildirən *-cıq* şəkl.-sindən düzəlib, “kiçik düz” deməkdir.

Saral or., sadə. Qəbələ r-nu ərazisində dağ silsiləsi. Baş Qafqaz silsiləsindən ayrılan qoldur. Silsilənin adı səthinin uzaqdan *sarı* rəngə çalması ilə əlaqələndirilir.

Saralçay hidr., mür. Qəbələ r-nu ərazisində çay. Tikanlı çayının sağ qoludur. Çay adını ərazidəki dağ silsiləsinin adından almışdır.

Saralxəştəb oyk., mür. Zəngilan r-nunun Qarababa i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Kəndin adı 1933-cü ildə Sarallı Xəştəb kimi qeydə alınmışdır. Oykonimin birinci komponenti *sarallı* tayfasının adını, ikinci komponenti isə bu tayfaya məxsus qışlağın adını əks etdirir. Mənbələrdə bu tayfanın adı *sarıəlili* kimi qeyd olunmuşdur. *Sarıəlili* orta əsrlərdə Qarabağda və Zəngəzurda yaşamış Azərb. ellərindən biridir. XIX əsrin ortalarında Zəngəzur qəzasında yaşayan bu tayfaya məxsus Sarallı kənd icmasına daxil olan Ağqaya, Almalıq, Girmik, Şordərə, Mollalı, Sıznaq, Fərəc, Xəştəb və Xilic adlı qışlaqlar, Zor, Bərdaş, Girəmsən, Gərd, Aqadi (Mehralı), Xoştanak və Bəyşam adlı yaşayış məntəqələri olmuşdur.

Saramer or., mür. Quba r-nu ərazisində dağ. Əslinin Səramar olduğunu iddia edən tədqiqatçılara görə, oronim tat dilindəki *sərə* (baş) və *mar* (ilan) sözlərindən ibarət olub, “ilan başına oxşayan dağ” mənasındadır. Güman etmək olar ki, dağın adı *sara* (ətək) və *mer* (tat. *mərdo* sözündən olub “göl” deməkdir) komponentlərindən düzəlib, “ətəyində göl olan dağ” mənasındadır.

Saratovka oyk., sadə. Neftçala r-nunun Sarıqamış i.ə.v.-də kənd. Salyan düzündədir. Yaşayış məntəqəsini vaxtilə Rusiyanın *Saratov* vilayətindən köçürülmüş rus ailələri Saratovskoye adı ilə salmışdılar. Kənd sonralar Saratovka adlandırılmışdır.

Saray oyk., sadə. 1. Abşeron r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də ştq. Abşeron yarımadasındadır. 1774-cü ilə aid sənədlərdə adı çəkilən yaşayış məntəqəsi Quba xanlarının qışlaq yeri və hərbi qarnizon saxlanılan məntəqə olmuşdur. Məntəqənin mənşəcə XIII əsrdə monqolların tərkibində Azərb.-a gəlmiş *saray* tayfasının məskunlaşması nəticəsində yaranması ehtimal olunur. Saray adlı tayfa indi də özbəklərdə və qırğızlarda mövcuddur. Türkiyədə və Tatarıstanda Saray, Saraylı, Ermənistanda Saray, Kırmda Saray, Saraymin, Rusiyada Saray, Saraycıq, Saray Bərkə, Həştərxanda Saray Batı, Saraylı Kist, Tacikistanda Saray Kamar, Qazaxıstanda Saraycıq və s. qeydə alınmışdır; 2. Qubadlı r-nunun Dondarlı i.ə.v.-də kənd. Bərgüşad çayının sahilindədir. Keçmiş adı İkinci Diləli, sonralar isə Diləli Saray olmuşdur. Yerli əhalinin məlumatına görə, kənd XIX əsrin sonlarında *Saray xanım* adlı bir qadına məxsus olduğundan belə adlanmışdır. Lakin tədqiqatçıların fikrincə, yaşayış məntəqəsi *saray* tayfasının adını daşıyır.

Sarayşor hidr., mür. Abşeronda göl. Hidronim *Saray* (yaşayış məntəqəsinin adı) və *şor* (göl) komponentlərindən düzəlib, “Saray kəndinə məxsus göl” mənasındadır.

Saraytəpə or., mür. Beyləqan r-nunun Gödəklər kəndi yaxınlığında təpə. Hün. 10 m. Təpədə qəd. yaşayış məskəni aşkar edilmişdir. Oronim *saray* (etn.) və *təpə* komponentlərindən düzəlib, “sarayların təpəsi” mənasındadır.

Sardandağ or., mür. Dəveçi r-nu ərazisində dağ. Əsl adı Sərdəhandağdır. İnkilabqədərki rüsdilli ədəbiyyatda da Sardandağ kimi qeydə alınmışdır. Oronim tat dilindəki *sər* (baş, yuxarı), *dəhan* (ağız) və *dağ* sözlərindən düzəlib, “başında ağız olan dağ” mənasındadır. Görünür, dağ vulkan mənşəli olduğu üçün belə adlandırılmışdır.

Sardaraşen b a x: Sərdarkənd.

Sarenxut or., mür. Xocavənd r-nu ərazisində dağ. Oronim türkdilli xalqların toponimiyasında işlənən *saran* (tala, çəmən) və qafqazdilli xalqların (abxaz) toponimiyasında təsadüf olunan *xut* komponentlərindən düzəlib, "çəmənliyi olan dağ" mənasındadır. Mordva Respublikasında Saransk adlı şəhər var.

Sarxanlı oyk., düz. Cəlilabad r-nunun Qarakazımlı i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi pirembeş tayfasından *Sarxan* adlı şəxsə məxsus ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Kəndi Sarxanın atası Göycənin adı ilə Göycəli də adlandırılırlar.

Sarıbaba or., sadə. Qarabağ silsiləsində dağ. Şuşa r-nu ilə Laçın r-nu sərhədində, Xəlfəli (Qarqar çayının sol qolu) və Bəzircansu (Həkəri çayının sol qolu) çaylarının mənbə hissələrindədir. Hün. 2297 m. Dağ özünün zirvə hissəsindəki *Sarıbaba pirinin* adı ilə adlandırılmışdır. Dağın ərazisində eyniadlı min. bulaqlar da vardır.

Sarıbaş oyk., sadə. Qax r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kürmük çayının sahilində, dağ ətəyindədir. Kənd XVI əsrin ortalarında Dağıstandan köçüb gələn ailələrin məskunlaşması nəticəsində daha da böyümüşdür. Kəndin adı XIII əsrdə Azərb.-a gəlmiş türkmənqol tayfalarından *sarıbaşların* adı ilə bağlıdır. Kəndin əhalisi hal-hazırda r-ndakı Cəlayir kəndinə köçmüşdür. Sarıbaş yaşayış məntəqələri Ermənistanda və Krımda da qeydə alınmışdır.

Sarıbaş hidr., sadə. Abşeronda çay. Sumqayıt çayının qoludur. Hidronim etnonim mənşəlidir.

Sarıboğa or., sadə. Abşeronda burun. Sumqayıt çayının mənsəbindən c.-da dənizə uzanır. Oronim ərazidəki eyniadlı palçıq vulkanının adından yaranmışdır. Palçıq vulkanı isə *sarı* (rəng) və *boğa* (vulkan) komponentlərindən ibarət olub, onun ətrafa səpələdiyi suyun rəngini təyin edir. Oronim Sarıboğa variantında da qeydə alınmışdır.

Sarıbulaq oyk., sadə. Balakən r-nunun Şambul i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Kənd öz adını ərazidəki bulaqlardan birinin adından almışdır. Bulağın

adının isə türkdilli yazılı abidələrdə qeyd olunmuş sara (təmiz, saf) sözü ilə bağlılığı güman edilir.

Sarıbulaq or., sadə. Kəlbəcər r-nunda dağ. Tərtər və Tutqun çaylarının suayrıcında yerləşir. Hün. 3004 m. Dağ oradakı *Sarıbulaq bulağının* adı ilə adlanmışdır. Bulağın adı isə suyunun kükürlü (sarı rəngdə) olması ilə bağlı yaranmışdır. Ermənistan ərazisində də Sarıbulaq adlı dağ (3050 m.) qeydə alınmışdır.

Sarıbulaqçay hidr., mür. Yardımlı r-nu ərazisində çay. Çay hövzəsindəki eyniadlı bulağın adını almışdır. Bulağın adı isə suyunun saflığı ilə bağlı yaranmışdır.

Sarıca oyk., sadə. Şəki r-nunda qəsəbə. Əlican çayı sahilində, düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi taxılçılıq sovxozunun 3-cü şöbəsi əsasında yaranmışdır. Qəsəbə yerləşdiyi Sarıca düzündün adı ilə adlandırılmışdır.

Sarıca düzü or., mür. Qax və Şəki r-nları ərazisində, hər tərəfdən yüksəkliklə əhatə olunmuş hamar düzənlik. Qanıx çayının ş.-ində, Acınohur ön dağlığındadır. Sarıca çölü də adlanır. Çöl torpağının rənginin sarıya çalmasına görə bu adı almışdır.

Sarıcalar oyk., sadə. Saatlı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də qəsəbə. Muğan düzündədir. Əsl adı Sarıcalılardır. Sonralar təhrif olunaraq Sarıcalar formasına düşmüşdür. Yaşayış məntəqəsi bəhmənli tayfasının *sarıcalı* (*sarıcaəlili*) qolunun məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Sarıcalı oyk., sadə. 1. Ağdam r-nunun Ağdamkənd i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Keçmiş adı Dərgahlı Sarıcalısı olmuşdur; 2. Ağdam r-nunun Çəmənli i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi düzənlikdədir. Keçmiş adı Çəmənli Sarıcalısı olmuşdur; 3. Ağcabədi r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir; 4. Cəbrayıl r-nunun Şükürbəyli i.ə.v.-də kənd. Gəyən çölündədir; 5. Tərtər r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir; 6. Tərtər r-nunun Səhlabad i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Keçmiş adı Yetim Sarıcalısı olmuşdur. Yaşayış məntəqələrinin adları bəhmənlilərin bir qolu olan *sarıcalıların* adı ilə bağlıdır. Sarıcalılar cavanşir və b. tayfalarla birlikdə Qarabağ xanlığının siyasi höyə-

tında mühüm rol oynamışdılar. XIX əsrin əvvəllərində onlar dərgahlı, əmiraslanbəyli, çəmənli, incilli, yetim adlı tirələrə bölüşürdü. 1917-ci ildə Şuşa qəzasında Əmiraslanbəyli Sarıcalısı, İncirli Sarıcalısı, Tərəkəmə Sarıcalısı, Quzanlı Sarıcalısı adlı yaşayış məntəqələri də qeydə alınmışdı.

Sarıcəfərli oyk., sadə. Masallı r-nunun Çaxırlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsinin adı şahsevən tayfa birliyinə daxil olan *sarıcəfərli (sarıərli)* tayfasının adı ilə bağlıdır.

Sarıçoban oyk., sadə. Ağdam r-nunun Xındırstan i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Yaşayış məntəqəsi vaxtilə İrəvan quberniyasının sürməli qəzasındakı Sarıçoban kəndindən köçüb gəlmiş ailələr tərəfindən salınmış və həmin kəndin adı da yeni yaşayış məntəqəsinə verilmişdir. *Sarıçoban* antroponimdir.

Sarıçuxurbaşı or., mür. Daşkəsən r-nu ərazisində dağ. Dəstəfur kəndindən şm.-dədir. Hün. 2127 m. Dağ Sarı çuxur dərəsinin üstündə yerləşdiyi üçün belə adlandırılmışdır. Dərə isə süxurların rənginə görə bu adı almışdır.

Sarıdağ or., mür. 1. Şahbuz r-nu ərazisində dağ. Kənd Şahbuz kəndindən c.-q.-də yerləşir. Hün. 1982 m.; 2. Şəki r-nu ərazisində dağ. Peştəsər silsiləsinin yamacında, İranla sərhəddədir. Hün. 2037 m. Dağın süxurları sarı rəngdə olduğuna görə belə adlandırılmışdır. Şamaxı, Şəki, Kəlbəcər, Culfa r-nlarında da eyniadlı dağlar qeydə alınmışdır. Qazaxıstanda Sarı Tau adlı dağ var.

Sarıdamlı oyk., sadə. Tovuz r-nunun Çəsməli i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Kənd ərazidəki Sarıtəpə, Sarıqaya, Sarıtala, Sarıgüney orografik obyektlərinə görə belə adlandırılmışdır. Oykonimin etnotoponim olması da mümkündür.

Sarıdaş oyk., sadə. Kəlbəcər r-nunun Qılıçlı i.ə.v.-də kənd. Lev çayı ilə Tərtər çayı arasında, dağətəyi ərazidədir. XIX əsrdə Qılıçlı kəndindən ayrılmış ailələr tərəfindən *Sarıdaş dağının* yaxınlığında salındığına görə belə adlandırılmışdır. Oronim isə "sarı rəngdə olan qaya" mənasındadır.

Sarıdaş hidr., sadə. Şamaxı r-nu ərazisində çay. Qozluçayın sol qoludur. Çay adını sahilindəki sarı rəngli nəhəng daşın adından almışdır.

Sarıdaş Boyanata or., mür. Qobustanda palçıq vulkanı. Oronim "Sarıdaş yaylasında yerləşən Boyanata dağı" mənasındadır. Birinci komponent yüksəkliyi ərazidəki Boyanata adlı başqa dağdan fərqləndirməyə xidmət edir.

Sarıdaş yaylası or., mür. Şamaxı r-nu ərazisində yaylaq. Sarıdaş çayının sağ tərəfindədir. Otlaq kimi istifadə edilən yaylaqda eyniadlı göl də vardır. Oronim ərazidəki eyniadlı nəhəng daşın adından yaranmışdır.

Sarıdərə or., mür. Ordubad r-nu ilə Ermənistan sərhədində Zəngəzur silsiləsinin zirvəsidir. Hün. 3754 m. Dağ süxurları sarı rəngə çalan eyniadlı dərənin adını daşıyır. Şahbuz r-nunun Tirkeş, Culfa r-nunun Nəhəcir kəndində eyniadlı dərələr var.

Sarıhacılı oyk., sadə. 1. Ağdam r-nunun Seyidli i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir; 2. Qəbələ r-nunun Zalam i.ə.v.-də kənd. Ərəş düzündədir. Sarıhacılı, Sarıhacılı variantlarında da qeydə alınmışdır. Oykonim *sarıhacılı* nəslinin adını əks etdirir.

Sarıhəsənli oyk., sadə. Gədəbəy r-nunun Şəkərbəy i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsinə təqr. XVIII əsrin sonu, XIX əsrin əvvəllərində Qarabağdan (Tərtər çayı boyundan) gəlmiş *Sarı Həsən* adlı şəxs saldığına görə belə adlanmışdır.

Sarıxanbəyli oyk., sadə. Sabirabad r-nunun Moranlı i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir. Oykonim şahsevənlərin *sarıxanbəyli* tayfasının adı ilə bağlıdır. Sarıxanbəyin adını daşıyan bu tayfa əfşarların bir qolunu təşkil edirdi.

Sarıxanlı oyk., sadə. 1. İmişli r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Düzenlikdədir; 2. Şərur r-nunun Qarxun i.ə.v.-də kənd. Arazboyu düzenlikdədir. Yaşayış məntəqəsinin adı 2003-cü ildən Sarıxanlı kimi rəsmiləşdirilmişdir. Oykonim təklə tayfasının *sarıxanlı* tirəsinin adını əks etdirir.

Sarıköynək oyk., sadə. Gədəbəy r-nunun Gərgər i.ə.v.-də kənd. Orta dağlıq qurşaqdadır.

Keçmiş adı Əliyli (Əlikli) olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi Şəmkir r-nundan köçmüş ayıblı və mirismayılı, Kəlbəcər r-nundan gəlmiş zalılar (zallar) adlı nəsilərə mənsub ailələr tərəfindən Əlikli təpəsinin (Şehtəpəsi də adlanır) yaxınlığında salınmışdır. Yerli məlumata görə, kəndə Sarıköynək adını xalq sənətkarı Aşıq Ələsgər vermiş, sonralar bu ad rəsmiləşdirilmişdir. *Sarıköynək* sarı rəngli quşun adıdır.

Sarıqamış *oyk., sadə*. 1. Neftçala r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də qəsəbə. Xəzər dənizi sahilindədir. Yaşayış məntəqəsi Sarıqamış adlı ərazidə salındığına, ərazi isə burada qamışlıq olduğuna görə bu adı almışdır; 2. Samux r-nunun Qovlarsarı i.ə.v.-də kənd. Qoşqar çayının (Kürün qolu) sahilində, Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Yerli əhalinin bir qismi Mingəçevir SES-nin tikintisi ilə əlaqədar keçmiş Samux r-nunun Köbər kəndindən köçüb gələnlərdən ibarət olduğu üçün kənd bəzən qeyri-rəsmi olaraq Köbərliklər də adlanır. Kənd *sarı qamış* bitən ərazidə salındığından belə adlandırılmışdır. Ukraynanın Zaparojye şəhərinin adı da 1770-ci ilə qədər Sarıqamış olmuşdur.

Sarıqaya *or., mür.* Zaqatala r-nu ərazisində dağ. Oronim *sarı* (süxurların rəngini bildirir) və *qaya* sözlərindən düzəlib, “sarı rəngli qaya, daş” mənasındadır.

Sarıqaya *hidr., sadə*. Ağcabədi r-nu ərazisində göl. Göl öz adını yaxınlığındakı Sarıqaya adlı dağdan almışdır.

Sarıqaya *oyk., sadə*. Zərdab r-nunun Yarməmmədbağı i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi bəbişli, mirzəvəhli, övladlı və cəbrayılışağı adlı nəsilər tərəfindən salınmışdır. Kənd Sarıqaya adlanan yarığın yaxınlığında salındığına görə belə adlandırılmışdır. Yerli əhali Kür çayının əmələ gətirdiyi böyük yarığı *qaya* adlandırır, *sarı* komponenti isə yarığın torpağının rəngini bildirir.

Sarıqayabaşı burnu *or., mür.* Xəzər dənizi sahilində burun. Sumqayıt çayının mənsəbindən ş.-dədir. Əhali arasında Sarıboğa burnu da adlanır. Burun buradakı Sarıqaya adlı məşhur qayanın baş tərəfində yerləşdiyi üçün belə adlanmışdır.

Sarıqışlaq *oyk., sadə*. Zəngilan r-nunun Zəngilan şəhər i.ə.v.-də kənd. Oxçu çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi müharibədən sonrakı illərdə salınmış, Mincivan-Qafan d.y.-nün 15 km.-liyində yerləşdiyinə görə əvvəllər 15-ci kilometr adlanmışdır. Sonralar yaxınlıqdakı qışlağın adı ilə Sarıqışlaq adlandırılmışdır. Qışlaq isə ərazinin süxurlarının rənginə görə bu adı almışdır.

Sarıqobu *hidr., mür.* Şəki r-nu ərazisində çay. Çayın axdığı dərə də Sarıqobu adlanır. İlin çox vaxtı qobuda su olmur. Obyekt süxurların rənginə görə bu adı almışdır.

Sarı *oyk., sadə*. Zəngilan r-nunun Alıbəyli i.ə.v.-də kənd. Həkəri çayının sahilində, Bərgüşad silsiləsinin ətəyindədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, kəndi XIX əsrdə Əhməd və Süleyman adlı şəxslər salmışlar. 1917-ci ildə kəndin adı Sarılar kimi qeydə alınmışdır. Güman etmək olar ki, oykonim *sarılar* etnonimi ilə bağlıdır və bir qədər təhrif olunmuşdur. Şərur r-nunun Aralıq kəndindəki Sarılar sahə adı, Şahbuz r-nunun Biçənək kəndindəki *sarılar* nəslinin adı da bu etnonimlə əlaqədardır.

Sarımeşəçay *hidr., mür.* Daşkəsən r-nunda çay. Hidronim *Sarımeşə* (ərazidəki meşənin adı) və *çay* komponentlərindən düzəlib, “Sarımeşə ərazisindən axan çay” mənasındadır. Meşənin adı isə bitki örtüyünün rəngi ilə bağlı yaranmışdır.

Sarımsaq dağı *or., mür.* Quba və Qusar r-nları sərhədində dağ. Dağın adı orada bitən yabani *sarımsağın* zənginliyinə görə yaranmışdır.

Sarımsaq *or., düz.* Kəlbəcər r-nunda dağ. İstisu kurortundan q.-də, Keçəldağ çayının (Tərtər hövzəsi) sahilində, Qarabağ yaylasındadır. Hün. 3344 m. Oronim mənsəcə dağ bitkisi olan yabani *sarımsaq* (qarğasarımsağı da adlanır) bitkisinin adından və mənsub. bildiren *-li* şəkl.-sindən ibarət olub, “sarımsaq bitən dağ” mənasındadır. Cənubi Altayda Sarımsaktı adlanan dağ silsiləsi var.

Sarıca *or., sadə*. Abşeronda palçıq vulkanı. Oronim “ətrafi örtən, bürüyən” mənasında olub, palçıq vulkanının ətrafa səpələnməsi ilə bağlı yaranmışdır.

Sarınnın dibi *hidr., sadə.* Şahbuz r-nu ərazisində çay. Əsl adı Sarıdaşın dibidir. Çay Keçili kəndi ərazisindəki eyniadlı arxacdən axdığı üçün belə adlandırılmışdır. Hidronim sonralar təhrif olunaraq Sarınnındibi şəklinə düşmüşdür.

Sarınohur *hidr., mü.* Dəvəçi r-nu ərazisində göl. Hidronim *sarı* (suyunun içməyə yararlı olduğunu bildirir) və *nohur* (göl) komponentlərindən düzəlib, "içməyə yararlı göl" mənasındadır.

Sarısu *hidr., mü.* 1. Mil düzündə, əsasən İmişli, qismən Sabirabad r-nları ərazisində göllər. Kür çayının sağ sahili boyunca bir-birilə əlaqəli dörd göldən (Sarısu, Naxalıq, Xəlifə, Əyri) ibarətdir. Göl qəd. çay yataqlarından əmələ gəlmiş, suyunu, əsasən, Şərbətqobu vasitəsilə Ağgöldən alır. Suyu duzlidir. Hidronim *sarı* (rəng) və *sı* komponentlərindən düzəlib, "sarı rəngli suyu olan göl" mənasındadır; 2. Gədəbəy r-nunda çay. Şəmkir çayının sağ qoludur; 3. Xanlar r-nunda çay. Kürək çayının sağ qoludur. Yerli əhəlinin məlumatına görə, çay suyunun rənginə əsasən belə adlanmışdır. Tədqiqatçılar isə hidronimi "təmiz, saf su" kimi izah edirlər; 4. Oğuz r-nu ərazisində çay. Əlican çayının sol qoludur. Hidronim *sarı* (axdığı ərazidə sarı rəngli gil süxurları olduğundan) və *sı* (çay) komponentlərindən düzəlib, "sarı rəngli çay" mənasındadır. Daşkəsən r-nunda da eyniadlı çay var. Sarısu hidronimləri Ukrayna, Krım, Qazaxıstan, Çeçenistan toponimiya-sında da qeydə alınmışdır.

Sarısu *oyk., sadə.* 1. Beyləqan r-nunda qəsəbə. Düzenlikdədir. Böyük Vətən müharibəsindən sonra yaranmış yaşayış məntəqəsi Mil düzündəki Sarısu adlı göllər qrupunun adı ilə adlandırılmışdır; 2. Xanlar r-nunda kənd. Sarısu çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Kənd Kürəkçayın sağ qolu olan Sarısu çayının adı ilə adlandırılmışdır.

Sarışgöl *hidr., mü.* Xocalı r-nu ərazisində şirin sulu axarlı göl. Zərdəxaç kəndi yaxınlığında, 1400 m. yüksəklikdə yerləşir. Hidronim *sarışın* (rəng) və *göl* sözlərindən düzəlib, "suyu sarı rəngə çalan göl" mənasındadır.

Sarıtala *oyk., sadə.* Tovuz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşa-

yış məntəqəsi XVIII əsrdə Xınna (indiki Yanıqlı) kəndindən çıxmış Ələkbər, Qasım və Ələsgər adlı qardaşların Sarıtala adlanan yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Talanın adı isə torpaq örtüyünün rəngi ilə bağlı yaranmışdır.

Sarıtəpə *or., mü.* 1. Beyləqan r-nu ərazisində dağ. İkinci Aşıqlı kəndi yaxınlığındadır. Dağın ərazisindən e.ə. V-VII əsrlərə aid qəd. qəbristan aşkar edilmişdir. Oronim *sarı* (rəng) və *təpə* komponentlərindən düzəlib, dağın süxurlarının rəngini təyin edir; 2. Qazax r-nu ərazisində dağ. Qazax şəhərinin c.-undadır. Dağın ərazisində qəd. arxeoloji abidə aşkar edilmişdir. Dağ torpağının rəngi sarıya çaldığı üçün belə adlandırılmışdır. Xanlar, Zəngilan, Tovuz, Babək (Cəhri kəndi), Ordubad (Bist kəndi), Culfa (Kırma kəndi), Şahbuz (Kolani kəndi) r-nlarında da eyniadlı yüksəklik qeydə alınmışdır.

Sarıyal *or., mü.* Xanlar r-nu ərazisində dağ. Hacıkənddən c.-q.-də yerləşir. Hün. 1821 m.; 2. Xanlar r-nunda dağ. Pand silsiləsinin şm. hissəsində zirvədir. Hün. 1640 m. Oronim *sarı* (süxurların rənginə görə) və *yal* (dağ beli, aşırım) komponentlərindən düzəlib, "Sarı rəngli aşırım" mənasındadır. Laçın r-nunun Xaçınyalı kəndi ərazisində də eyniadlı dağ qeydə alınmışdır.

Sarıyataq *or., mü.* Qubadlı r-nunda dağ. Oronim *sarı* (rəng) və *yataq* (qoyun sürüləri saxlanılan yer) komponentlərindən düzəlib, "sarı süxurlu, qoyun yataqları olan dağ" mənasındadır. Oronimi "Sarı adlı şəxsə məxsus yataqlar" kimi də izah edirlər.

Sarıyataq *oyk., sadə.* Qubadlı r-nunun Qaracallı i.ə.v.-də kənd. Həkəri çayının sahilində, dağlıq ərazidədir. Kənd vaxtilə indiki ərazidən nisbətən q.-də, Kalafaların quzeyi adlanan dərədə yerləşir. Sonralar kəndin əhalisi Sarıyataq dağının ətəyinə köçmüş kənd də həmin dağın adı ilə adlandırılmışdır.

Sarıyoxuş *or., mü.* Laçın r-nu ərazisində dağ. Mıxtökən silsiləsinin c. yamacında zirvədir. Hün. 2117 m. Piçənis çayı (Şəlvə çayının qolu) buradan axır. Oronim *sarı* (dağ süxurlarının rəngi) və *yoxuş* (dik) komponentlərindən düzəlib, "sarı rəngli yoxuş" mənasındadır.

Sarov oyk., sadə. 1. Goranboy r-nunun Dəliməmmədli i.ə.v.-də iki kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Oykonom özündə *Sərab mahalının* adını əks etdirir. Yaşayış məntəqəsi 1820-ci ildə Şəkiyə, oradan isə bu əraziyə köçmüş ailələr tərəfindən məskunlaşmışdı. Sonralar Qarabağdan, Gəncə ətrafı kəndlərdən, Qazax, Gədəbəy r-nlarından, Dağıstandan gəlmiş ailələr də burada yerləşdilər. İkinci kənd isə həm də Erməni Sarov, Təzə Sarov, Paşakənd də adlanır. 1937-ci ildə Ermənistanın Axta (indiki Razdan) r-nunun Paşakənd (indiki Marmarık) kəndindən yerli azərb.-ləri köçürüb erməniləri yerləşdirdilər. Azərb. ailələr isə buraya gəlib Sarov kəndinə məxsus torpaq sahəsində məskunlaşaraq yeni yaşayış məntəqəsinin əsasını qoydular. Kəndin adı 1992-ci ildən Sarovlu kimi rəsmiləşdirilmişdir; 2. Tərtər r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. İncəçayın sahilində, Qarabağ düzündədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin əvvəllərində Cənubi Azərb.-in Sərab mahalından köçüb gəlmiş azərb. ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Tədqiqatçıların bir qismi *Sərab* adını “suyun başı”, digər qismi isə (serah) “üç yol” kimi izah edir. *Sərab* eyni zamanda “miraj”, “ilgim” mənasında da işlənir.

Sarp or., sadə. Yardımlı r-nunda dağ. İranla sərhəddə, Talış dağ sistemində, Vileş çayı hövzəsindədir. Hün. 2037 m. Azərb. dilinin dialektlərində *sarp* “sel yumuş yerlərdə yaranan uçurum”, digər türk dillərində isə “uçqun, dağın kərti” deməkdir. Oronim dağ səthinin atmosfer yağıntıları nəticəsində yuyulub, çılpaq qaya şəklinə düşməsinə ifadə edir.

Sarp Sərkis or., mür. Qazax şəhərindən şm.-q.-də dağ. Hün. 928 m. Oronim “Sərkis uçurumu” mənasındadır.

Sarıdərə hidr., mür. Laçın r-nu ərazisində çay. Hidronim Sarılıdərə adının yerli tələffüzdə təhrif olunmuş formasıdır. Toponim *sarılı* (etn.) və *dərə* (çay dərəsi) komponentlərindən düzəlib, “sarılıların çay dərəsi” mənasındadır.

Saruşen b a x: Dağyurd.

Sarvan oyk., sadə. 1. Dəvəçi r-nunun Çöl Quşçu i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalı-

ğındadır. R-nun ərazisinin keçmişdə Dəvəçi bazar adlanması onu deməyə əsas verir ki, yaşayış məntəqəsi karvanların və *sarvanların* (dəvəçilərin) düşərgəsi, dayanacaq yerində salınmış və yerləşdiyi ərazinin adı ilə adlandırılmışdır; 2. Salyan r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Bala Kürün sahilində, düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi yaxınlıqdakı təzəkənd kəndindən gəlmiş ailələrin keçmiş karvan dayanacağına məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Gürcüstanın Marneuli r-nunun keçmiş adı Sarvan olmuşdur.

Sarvanlar oyk., sadə. Ağcabədi r-nunun Kürdlər i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Keçmiş adı Piyada Qurbanlı olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi *sarvançılıqla* (dəvəçiliklə) məşğul olmuş qurbanlı nəslinin məskunlaşması nəticəsində yarandığına görə belə adlanmışdır. Ermənistanda 1991-ci ilədək Sarvanlar adlı kənd olmuşdur.

Sarıyerisırçal or., mür. Kəlbəcər r-nu ərazisində dağ. Əsl adı Sarıyersərçəlidir. Dağın ərazisi keçmişdə maldar ellərin yaylaq yeri olmuşdur. Oronim *sarı* (dağın bitki örtüyünün sarı rəngə çalması ilə bağlıdır), *yer* və *Sərçəli* (buradakı köhnə yurd yerinin adıdır) komponentlərindən düzəlib, “sarı yerli Sərçəli” mənasındadır.

Sarzokulat hidr., mür. Lerik r-nu ərazisində çay. Hidronim “sarımtıl çay qolu” mənasındadır.

Sarzondux hidr., mür. Quba r-nu ərazisində çay. Hidronim “sarımtıl su” mənasındadır.

Satılmış or., sadə. Qazax r-nu ərazisində dağ. Ermənistanla sərhəddə, Coğaz və Ağstafa çaylarının suayrıcında yerləşir. Hün. 946 m. Keçmişdə maldar ellərin yaylaq yeri olmuşdur. XIX əsrdə həmin yaylaq yeri xüsusi şəxslərə satıldığına görə belə adlandırılmışdır.

Savalan oyk., sadə. Qəbələ r-nunun Quşlar i.ə.v.-də kənd. Acınohur ön dağlarındadır. Yaşayış məntəqəsi həmin r-ndakı Qalatan, Qaravultəpə, Qaçaq evi adlı qəd. istehkam və qalaların yerləşdiyi *Savalan* dağ silsiləsinin adını daşıyır. Cənubi Azərb. ərazisində də eyniadlı dağ mövcuddur. Rusiyanın Ulyanov vilayətində Salavan adlı yer qeydə

alınmışdır. Oronim *saval* və *-an* (burada cəmlilik bildirir) komponentlərindən ibarətdir. Azərb. dilinin dialektlərində və bəzi türk dillərində sava “soyuq, sərt hava şəraiti” mənasında, türk dillərində sala “barmaq, bu-dağ, çıxıntı”, yakut dilində saal “dağ yalı”, avar dilində şabal “dağ, zirvə, təpə” mənalarında işlənməkdədir. Bu baxımdan güman etmək olar ki, oronim “zirvələr, barmaqlar, təpələr” deməkdir.

Savaşdərəsi *hidr., sadə.* Yardımlı r-nu ərazisində çay. Hidronim eyniadlı dərənin adından yaranmışdır. Dərənin adı isə bir zaman burada baş vermiş döyüşlə bağlı verilmişdir.

Sayad oyk., sadə. Xaçmaz r-nunun Qalağan i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Ehtimal olunur ki, kəndi vaxtilə *Sayad* adlı şəxs saldıqına görə belə adlandırılmışdır. 1933-cü ildə Xızı r-nunda Sayadlar adlı kənd qeydə alınmışdır.

Sayan or., sadə. Ağsu r-nu ərazisində dağ. Girdimançay və Ağsu çayının suayrıcında yerləşir. Hün. 1146 m. Tədqiqatçılar oronimi qəd. türk dillərindəki *sayqan* (külək) sözü ilə əlaqələndirirlər. Qəd. türk dillərində *sayan/saykan* “dərindən dəre, yarıq” mənasında işlənməmişdir. Oronimin bu mənası coğrafi obyektin mövqeyi ilə bağlıdır. Sibirin c.-unda bir-birindən dərin dərələrlə ayrılan Qərbi Sayan və Şərqi Sayan dağ silsilələrinin adı da bu mənanı əks etdirir. Oronimi qəd. türkdilli tayfalardan biri olan *sayanların* adı ilə də bağlayırlar.

Sayaoğlu or., sadə. Qazax r-nunda Ceyrançöl silsiləsinin zirvəsidir. Hün. 54 m. Oronimin etnonim mənşəli olması güman edilir. Rusiyanın Perm vilayətində Sayavıl adlı yaşayış məntəqəsi qeydə alınmışdır.

Saybalı oyk., sadə. Ağdam r-nunun Bağbanlar i.ə.v.-də kənd. Yerli əhalinin məlumatına görə, kəndi vaxtilə Ağcabədi r-nu ərazisində mövcud olmuş Aşağı Saybalı (Hüseynbəy Saybalısı da adlanırdı) kəndindən gəlmiş ailələr saldıqına görə həmin kəndin adı ilə adlandırılmışdır. Tədqiqatçılar oykonimi şəxs adı ilə bağlayırlar. Keçən əsrdə Ermənistanın Sisyan r-nu ərazisində də Saybalı adlı kənd qeydə alınmışdır. Türk

dillərində *saybalı* sözü “qarışıq, dağınıq, pərakəndə” mənalarında işlənir.

Seqşan hidr., sadə. Astara r-nu ərazisində çay. Kələdəhnə gölüne tökülür. Suvarma üçün istifadə edilir. Hidronim ərazidəki Səkeşan kənd adının təhrif olunmuş formasıdır. Oykonim isə “çayın burulduğu yer” kimi izah edilir.

Selbasan hidr., sadə. Şamaxı r-nu ərazisində çay. Yaz aylarında tez-tez sel hadisəsi baş verdiyindən ətrafı sel suları basdığına görə çay belə adlandırılmışdır.

Selçay hidr., mür. Xaçmaz r-nu ərazisində çay. Çayda tez-tez sel hadisələri baş verdiyi üçün bu adı almışdır.

Seləkəran oyk., mür. Astara r-nunun Supəribəğ i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Kəndin adının mənası haqqında bir neçə fikir söylənilmişdir. Oykonimi talış. “sel aparən evlər”, “gölməçə tərəfdəki evlər”, “təzək evlər”, “üç ev” və s. kimi izah edirlər.

Seləli oyk., sadə. Qubadlı r-nunun Zilanlı i.ə.v.-də kənd. Həkəri çayının sahilindədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə Cənubi Azərb.-in Seləli kəndindən gəlmiş ailələr salmışlar. Keçən əsrin əvvəllərində kəndin adı Siləli, Siləyli kimi də qeydə alınmışdır. Azərb. dilinin dialektlərində *silə* içərisində dəri aşılana ağac kötüyündən düzəlmiş novçaya deyilir.

Selovçay hidr., mür. Babək r-nu ərazisində çay. Hidronim *selov* (selli, gur) və *çay* sözlərindən düzəlib, çayda tez-tez baş verən sel hadisələri ilə bağlı yaranmışdır.

Semyonovka b a x: Qızılkənd.

Separadi oyk., mür. Lənkəran r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Boladi çayının sahilində, Lənkəran ovalığındadır; 2. Yardımlı r-nunun Yolocaq i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Kəndin adı talış dilindəki *se* (üç), *para* (məhəllə, hissə) və *di* (kənd) sözlərinin birləşməsindən əmələ gəlib, “üç məhəllədən ibarət olan kənd” mənasındadır.

Serebrovski b a x: Qaraçuxur.

Severski b a x: Fətəlikənd.

Sevilabad oyk., mür. Zaqatala r-nunun Əli Bayramlı i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Keçmiş adı Dombabinə olmuşdur. Yaşayış

məntəqəsinin əsasını Yuxarı Tala kəndindən gəlib burada məskunlaşmış dombatabun (və ya qaraxtabun) nəslı qoymuşdur. Yuxarı Tala kəndində indi də Dombatabun adlı məhəllə mövcuddur. Oykonim qəd. türk dillərindəki *domba* (təpə, yüksəklik, yumru təpəlik) və *binə* sözlərinin birləşməsindən ibarət olub, “təpədə yurd” mənasındadır. Kənd sonralar Sosialist Əməyi Qəhrəmanı mexanizator *Sevil Qazıyevanın* adı ilə adlandırılmışdır. Memorial toponimdir.

Seybətın *oyk., sadə.* Masallı r-nunun Masallı i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. XIX əsrdə kəndin adı Seyfəddin şəklində qeydə alınmışdır. Belə güman edilir ki, kəndi vaxtilə *Seyfəddin* adlı şəxs salmış, sonralar bu ad təhrif olunaraq Seybətın şəklinə düşmüşdür.

Seydan *hidr., sadə.* Lənkəran r-nunda çay. Boladı (Ülüşaru) çayının qoludur. Suvarma üçün istifadə edilir. Hidronim keçmiş Lənkəran qəzasındakı *Seyidan* (Seyidlər) adlı yaşayış məntəqəsinin adından yaranmışdır.

Seydəkəran *oyk., mür.* Lənkəran r-nunun Aşağı Nüvədi i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Oykonim *seyid* (dini rütbə) və *kəran* (evlər) komponentlərindən düzəlib (-ə mənsub. bildirir), “seyidlərin evləri” mənasındadır.

Seydəliqulu təpəsi *or., mür.* Beyləqan r-nu ərazisində süni təpə. Hün. 35 m. Oro-nim *seydəli* nəslindən olan *Qulu* adlı şəxsin adı ilə bağlıdır. Keçən əsrdə Laçın r-nunda Seydəlilər adlı kənd qeydə alınmışdır.

Seydimli *oyk., sadə.* Tərtər r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Seydimli variantında da qeydə alınmışdır. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrin əvvəllərində indiki Zəngilan r-nu ərazisində mövcud olmuş Seydimli kəndindən köçmüş ailələr salmışlar. Kəndin adı *seydimli* nəslinin adı ilə bağlıdır.

Seyfalas *hidr., mür.* Qəbələ r-nu ərazisində çay. Güman etmək olar ki, hidronim Seyfalısu adının təhrif olunmuş forması olub, *Seyfəli* şəxs adı ilə bağlıdır.

Seyfəlidərəsi *hidr., mür.* Daşkəsən r-nu ərazisində çay. Təzəkəndin yaxınlığında Qabaqtəpə çayına tökülür. Çay Seyfəli dərəsi

adlanan dərədən axır və Seyfəlidərəsuyu da adlanır. Dərənin adı *Seyfəli* şəxs adı ilə bağlıdır.

Seyidan *oyk., sadə.* Salyan r-nunun Çuxanlı i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Cənub-Şərqi Şirvan düzündədir. 1948-ci ilə aid sənəddə kəndin adı Seyidan Şahsevən kimi qeyd olunmuşdur. Oykonim *seyidan* (*seyidlər*) nəslinin adını əks etdirir.

Seyidbazar *oyk., mür.* Cəlilabad r-nunun Xəlilli i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Əsl adı Seyidlibazardır. Oykonim *seyidli* (etn.) və *bazar* (kəndin ərazisində keçmişdə mövcud olmuş həftə bazarının adından) komponentlərindən düzəlib, “seyidlilərin bazarı” mənasındadır. Sonralar oykonimin birinci komponentindəki -li mənsub.şək.-si düşmüşdür.

Seyidbəyli *oyk., sadə.* Xocalı r-nunda kənd. Qarabağ silsiləsindədir. XIX əsrin əvvəllərində köçüb gəlmə erməni ailələri burada məskunlaşdıqdan sonra kəndi Seyid-işen adlandırmışdılar. 1992-ci ildə kəndin keçmiş adı bərpa edilmişdir. Oykonim *Seyidbəy* adlı şəxsin adı ilə bağlıdır. Ərazidə eyniadlı çay da var.

Seyidişen b a x: Seyidbəyli.

Seyidqışlaq *oyk., mür.* Qəbələ r-nunun Vəndam i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Kəndin ərazisi Vəndam kəndinə məxsus qışlaq olmuşdur. Sonralar həmin kənddən çıxan ailələr Seyidqışlaq adlanan bu qışlaqda məskunlaşmışlar. Oykonim “Seyidin qışlağı” mənasındadır.

Seyidlər *oyk., sadə.* 1. Xaçmaz r-nunun Köhnə Xudat i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Keçmiş adı Digah Şıxlar Seyidlər olmuşdur. Kənd XIX əsrdə Quba qəzasının Cek icmasına məxsus obalardan biri idi. Sonralar burada *seyid* ailələri məskunlaşdığı üçün oba belə adlanmışdır; 2. Kəlbəcər r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, kəndi Gədəbəy r-nunun Arıqdam kəndindən gəlmiş *Seyid İmamqulu* adlı şəxs bina etmişdir. Ona görə də kənd belə adlandırılmışdır; 3. Laçın r-nunun Pircahan i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Kənd *seyidlər* nəslinin adını daşıyır; 4. Salyan r-nunun Sarvan

i.ə.v.-də kənd. Salyan düzündədir. XIX əsrin 90-cı illərində Şamaxı şəhərindən çıxmış *seyidlər* nəslinin məskunlaşması nəticəsində yaranan yaşayış məntəqəsinin ərazisi əvvəllər *seyidlər* nəslinin dövlətdən icarəyə götürdüyü qışlaq yeri idi. Sonralar bu nəslə mənsub ailələr qışlaq yerində pay torpağı alaraq orada məskunlaşmışdılar; 5. Samux r-nunun Qovlarsarı i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Kənd *seyidlər* nəslinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır; 6. Zəngilan r-nunun Qarababa i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi *seyidlər* nəslinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır; 7. Zərdab r-nunun Bıçaqçı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. 1997-ci ildən kəndin adı Aşağı Seyidlər kimi rəsmiləşdirilmişdir; 8. Zərdab r-nunun Şah Hüseynli i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. 1997-ci ildən kəndin adı Yuxarı Seyidlər kimi rəsmiləşdirilmişdir. Yaşayış məntəqəsi İmişli r-nunun Məmmədli kəndindən köçüb gəlmiş *seyidlər* nəslinə mənsub ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Seyidli oyk., sadə. Ağdam r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Kənd *seyidli* nəslinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Keçən əsrin əvvəllərində Gəncə, Bərdə, Sabirabad r-nlarında da eyniadlı kəndlər olmuşdur.

Seyidli hidr., sadə. Gədəbəy r-nu ərazisində çay. Zəyəm çayının sol qoludur. Xalq arasında Sentovka da adlanır. Hidronim eyniadlı yaşayış məntəqəsinin adından yaranmışdır.

Seyidlikəndyeri oyk., mür. Xaçmaz r-nunun Susayqışlaq i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Yaşayış məntəqəsi *seyidli* nəslinin *Kəndyeri* adlı ərazidə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Kəlbəcər r-nu ərazisində də Kəndyeri adlı yaşayış məntəqəsi mövcuddur. Keçən əsrin əvvəllərində Xaçmaz r-nunda Seyidlikənd və Seyidli uşağı adlı iki kənd də qeydə alınmışdır.

Seyidmahmudlu oyk., sadə. Füzuli r-nunun Mirzəcamallı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi *seyidmahmudlu* nəslinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Seyidoba oyk., mür. Saatlı r-nunda kənd. Düzenlikdədir. Yaşayış məntəqəsi *seyidli* nəslinin keçmiş oba yerində məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Seyidsadıqlı oyk., sadə. Salyan r-nunun Marışlı i.ə.v.-də kənd. Bala Kür (Aquşa) çayının sahilində, Salyan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin birinci yarısında Marışlı kəndindən çıxmış *seyidsadıqlı* nəslinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Seyidyurd or., mür. Şəki r-nu ərazisində dağ. Salavat aşırımından c.-ş.-də Baş Qafqaz silsiləsinin zirvəsidir. Hün. 3683 m. Oronim "Seyidin yurdu" mənasındadır.

Seysulan oyk., sadə. Tərtər r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Düzenlikdədir. Seyitsulan variantında da qeydə alınmış bu oykonimin əslisi Seyidsultandır. Kənd köhnə yaylaq yurdunun adı ilə adlandırılmışdır.

Seytas oyk., sadə. Qubadlı r-nunun Göyərçin i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yerli məlumata görə, yaşayış məntəqəsini vaxtilə Ermənistanın Aqvan və Danzaver kəndlərindən qaçıb gəlmiş ailələr Seytas adlanan köhnə kənd yerində salmışdılar. Kəndin adı 1933-cü ildə Seytaş şəklində qeydə alınmışdır. Güman etmək olar ki, kənd dağların əhatəsində yerləşdiyi üçün *sey* (orta, mərkəz) və *taş* (daş, qaya) komponentlərindən ibarət olub, "dağların ortası" mənasındadır.

Səbətüzü dərəsi or., mür. Şamaxı r-nu ərazisində düzenlik. Pirsaat çayının orta axınından soldadır. Düzenlik hər tərəfdən dağlarla səbətəbənzər formada əhatə olunduğundan belə adlandırılmışdır.

Səbətkeçməz oyk., sadə. Gədəbəy r-nunun Çaldaş i.ə.v.-də kənd. Başkənd-Dəstəfur çökəkliyindədir. Qoşa səbət yüklü heyvanların qayaların arasındakı dar keçiddən və ya sıx meşə yolundan keçə bilmədikləri yer el arasında *səbətkeçməz* adlanır. Vaxtilə kəndin yaxınlığındakı daşlıq, qayalıq yerdən keçən el yolunun adı olmuşdur. Sonralar Qarabulaq (Rüstəm Əliyev) kəndindən gəlmiş ailələrin saldıği kənd həmin ərazinin adı ilə adlandırılmışdır.

Səbətlər oyk., sadə. Quba r-nunun Çiçi i.ə.v.-də kənd. Vəlvələçayın sahilində, Rustov çökəkliyindədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin

sonu XX əsrin əvvəllərində Çiçi kəndinin qışlağı olmuşdur. Sonralar həmin kənddən ayrılmış ailələr qışlaqda daimi məskunlaşmışlar. Oykonom müxtəlif mənbələrdə Sabatlar, Söhbətlər variantlarında qeydə alınmışdır. Tədqiqatçılar kəndin adını *söhbətlər* nəslinin adı ilə bağlayırlar. Dəvəçi r-nunda da Söhbətli adlı kənd var.

Səbirdü *or., müir.* Lerik r-nu ərazisində dağ. Adın əsli Səbildü olmalıdır. Oronim *səbil* (ər. "ehsan, su ehsanı") və *dü* (fars. "iki") komponentlərindən düzəlib, dağın ərazisində iki bulağın olduğunu göstərir.

Sədan *oyk., müir.* Siyəzən r-nunun Ağbaş i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Bu ad mənbələrdə XII əsrdən məlumdur. XVIII əsrdə toponim Siadon şəklində qeydə alınmışdır. Oykonom tat dilindəki *siya* (qara) və bir çox qəd. dillərdə "su, çay, nəhr" mənasında işlənən *dan* sözlərindən düzəlib, "qara su, qara bulaq" deməkdir. Bu coğrafi ad hələ qəd. zamanlardan ərazidə aşkar olunmuş neft yataqları ilə bağlı yaranmışdır.

Sədəfli *oyk., düz.* Qobustan r-nunun Bədəlli i.ə.v.-də kənd. Mərzə platosunda, Qarpızlı yaylasının yamacındadır. Kəndin keçmiş adı Sədəf Yekəxanası olmuşdur. Tədqiqatçıların ehtimalına görə, oykonim kəndin ilk sakinlərindən olan *Sədəf* adlı şəxsin adı ilə bağlıdır.

Sədərək *oyk., düz.* 1. Azərb.-da inzibati r-n. Nax.MR.-nın tərkibindədir. Türkiyə, İran və Ermənistanla həmsərhəddir. Sədərək 1728-ci ildə Osmanlı dövlətinin inzibati-ərazi bölgü sistemində 24 kəndi əhatə edən nahiyə mərkəzi olub. 1870-ci ildə Şərur mahalının qəza mərkəzi olmuş, 1926-cı ildə Baş Nəmiş dairəsinə daxil olaraq ən böyük kəndlərdən biri sayılmışdır. 1994-cü ildə Sədəreyə r-n statusu verilmişdir; 2. Azərb.-da ştq. Eyniadlı r-nun mərkəzidir. Sədərək düzündə yerləşir. Sədərək adı haqqında toponimikada müxtəlif fikirlər mövcuddur. Oykonomi *sedərə* (fars. "üç dərə"), *səd rəng* (fars. "yüz rəng"), *Səgrəy* ("Dədə Qorqud" qəhrəmanlarından biri), *Çuxur Səəd* (vaxtilə Sədərək də daxil olmaqla Naxçıvan ərazisi belə adlanırdı) sözləri ilə əlaqələndirirlər. Lakin son tədqiqatlara görə, toponim ərəb dilindəki *sədar* (düşərgə) sözü və *-ək* şəkl.-sindən iba-

rətdir. Belə ehtimal edilir ki, kənd vaxtilə hərbi düşərgə olan ərazidə salınmışdır.

Sədərək düzü *or., müir.* Sədərək r-nu ərazisində maili düzənlik. C.-ş.-də Dəhnə və Vəlidəğ yüksəklikləri vasitəsilə Şərur düzündən ayrılır. Arazboyu düzənlikdən biri olub, eyniadlı yaşayış məntəqəsinin adını daşıyır.

Sədi *oyk., sadə.* Cəbrayıl r-nunun Minbaşılı i.ə.v.-də kənd. Arazboyu düzənlikdədir. Sədili variantında da qeydə alınmışdır. Yerli əhalinin məlumatına görə, kəndi *Sədi* adlı şəxs saldığına görə belə adlandırılmışdır. Əslində oykonim azərb.-lərin etnogenezində iştirak etmiş sədulu tayfasının adı ilə bağlıdır.

Sədidağ *or., müir.* Culfa r-nu ərazisində dağ. Tədqiqatçılara görə, dağ vaxtilə burada *Sədi* adlı şəxsin yaylaq yurdunun olmasına görə belə adlandırılmışdır. Güman etmək olar ki, oronim *sədlu/sədulu* tayfasının adını əks etdirir.

Sədiyan *oyk., düz.* İsmayilli r-nunun Talıstan i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin ətəklərindədir. Oykonomin *Sədi* şəxs adı ilə bağlı olub, "sədilər" mənasını bildirməsi güman edilir. Əslində oykonim *sədlu/sədulu* tayfa adı ilə bağlıdır.

Səfəli *oyk., sadə.* Şamaxı r-nunun Dəmirçi i.ə.v.-də kənd. Sərdəxana platosunun q.-ində, Pirsaat çayının sahilindədir. Keçmiş adı Zarat olmuşdur. Dağ sürüşməsi nəticəsində kənd başqa əraziyə köçürülmüş, lakin bir müddətdən sonra əhali yenidən əvvəlki yaşayış məntəqəsinə qayıtmışdır. Kəndin adı onun gözəl təbiəti ilə bağlı yaranmışdır.

Səfərəliyev b a x: Nəbiəğalı.

Səfərli *oyk., sadə.* Tovuz r-nunun Böyük-qışlaq i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi *səfərli* nəslinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. 1933-cü ildə Əli Bayramlı r-nunda da eyniadlı kənd qeydə alınmışdır.

Səfərşə *oyk., sadə.* Cəbrayıl r-nunun Horovlu i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Keçmiş adı Allahverənli olmuşdur. 1917-ci ildə kənd Savarta adı ilə qeydə alınmışdır. Tədqiqatçılara görə, yaşayış məntəqəsinin Cənubi Azərb.-dan gəlmiş *Səfərşə* adlı şəxs saldığına görə kənd belə adlanmışdır. Güman etmək

olar ki, oykonim *səfəruşağı* etnoniminin qısal-dılmış formasıdır. Keçən əsrdə Zəngilan r-nunda Səfərlər adlı kənd olmuşdur.

Səfixanlar *oyk., sada.* Şuşa r-nunun Şırlan i.ə.v.-də kənd. Sarıbaba dağı yaxınlığındadır. Kəndin ərazisində eyniadlı çay da vardır. *Səfixanlar* sərkərlərin tirələrindən biri olmuşdur. 1917-ci ildə Bərdə r-nunun Şirvanlı icmasında Səfixan Sərkər adlı yaşayış məntəqəsi qeydə alınmışdır.

Səfikürd *oyk., mü.* Goranboy r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kiçik Qafqazın ətəyindədir. Yerli məlumata görə yaşayış məntəqəsi *Səfi* adlı bir kürdün yurd yerində salındığı üçün belə adlandırılmışdır. Tədqiqatçılar isə oykonimi *sufikürd* tayfa adı ilə əlaqələndirirlər. Kənd 1917-ci ildə Gəncə qəzasına daxil olmuş və Səfinyurd variantında qeydə alınmışdır. R-nun ərazisində eyniadlı dağ da vardır. Görünür dağın və kəndin adı dağdakı yaylaq yurdlarına görə verilmişdir. Oykonim "Səfinin yurdu" və ya "cərgə ilə düzülmiş yurdlar" mənasındadır.

Səfiyan *oyk., sada.* Laçın r-nunun Aşağı Fərəcan i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi keçən əsrin əvvəllərində Şuşa qəzasına daxil olmuş və Safyanlı adı ilə qeydə alınmışdır. Safyan bəzi türk dillərində "çəyirtkə" mənasında işlənir. Tədqiqatçıların bir qismi oykonimi Səfi şəxs adından düzəlmiş *səfilər* nəslinin adı ilə əlaqələndirir.

Səhləbad *oyk., mü.* Tərtər r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Kəndin adı haqqında iki fikir söylənilir. Bir fikrə görə, oykonim *səhl* (ər. "çöl, düzən") və *abad* (kənd) komponentlərindən düzəlib, "çöldə, düzənlikdə salınmış kənd" deməkdir. Digər fikrə görə isə, oykonimin birinci komponenti *səhləb* bitkisinin adından, ikinci komponenti *bad* isə ərəb dilindəki *badiyyə* (çöl, səhra) sözündən ibarət olub, ümumilikdə "səhləb bitən çöl" mənasındadır. Kəndin yerləşdiyi ərazi həqiqətən də səhləb bitən düzənlikdədir.

Səhra *oyk., sada.* Beyləqan r-nunun Örenqala i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Kənd vaxtilə mövcud olmuş Komsomol adına üzümçülük sovxozunun malikanəsi yanında salın-

mışdır. Mil düzündə keçmişdə bağ-bağat olmayan susuz, quru səhralıqda salındığından belə adlandırılmışdır. 1994-cü ildən kəndin adı Yuxarı Kəbirli kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Səkəşəm *oyk., mü.* Astara r-nunun Şuvi i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Oykonim yerli tələffüzdə Səkəşon kimi səslənir. 1933-cü ildə kəndin adı Səqəşon kimi qeydə alınmışdır. Tədqiqatçılar bu coğrafi adı *sə* (fars. "üç"), *-qə* (bitişdirici element) və *şon* (baş, təpə, zirvə, çıxıntı) komponentlərinə ayıraraq "üç zirvəli, üç çıxıntılı" kimi izah edirlər. Kənd yaxınlıqdakı üç çıxıntılı yüksəkliyə görə bu adı almışdır. Oykonimi "üç ev yeri", "çayın burulduğu düzən yerdə məskən", "suvarma kanalının başlanğıcı" kimi də mənalandırırlar.

Sələsüz *hidr., mü.* Şahbuz r-nunda çay. Naxçıvan çayının sağ qoludur. Badamlı min. bulağı bu çayın hövzəsindədir. Hidronimin yaranmasına səbəb də 25 gözdən ibarət olan bu bulağın mövcudluğudur. Çayın adı *sələ* (Azərb. dilinin dialektlərində nazik çubuqdan hörülmüş aşızənə deyilir) və *süz* ("süzmək" felinin kökü) komponentlərindən düzəlib, "aşızəndən süzülən" mənasındadır.

Sələsüz *oyk., sada.* Şahbuz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dərələyəz silsiləsinin yamacındadır. Oykonim Sələsus variantında da qeydə alınmışdır. Bəzi tədqiqatçılar kəndin adını türk dillərindəki *sələ* (künc, bucaq, hissə) və *sos* (sucaq yer, su çıxan yer) komponentlərindən düzəlmiş "su çıxan yer" mənalı toponim hesab edirlər. Əslində, kənd ərazidəki eyniadlı çayın adını daşıyır.

Səlim *or., sada.* Şərur r-nunda dağ aşırımı. Aşırım *Səlim* adlı şəxsin adını daşıyır. Güman etmək olar ki, oronim XV-XVI əsrlərdə baş vermiş hadisələrin iştirakçısı Osmanlı sultanı Birinci Səlimin adı ilə bağlıdır.

Səlim Soltan *or., sada.* İsmayilli r-nu ərazisində dağ. Girdiman çayı hövzəsindədir. Yaylaq kimi istifadə olunur. Oronimin Osmanlı sultanı *Birinci Səlimin* adı ilə bağlılığı ehtimal edilir.

Səlimoba *oyk., mü.* Xaçmaz r-nunun Yalama i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin ortalarında Quba r-nunun Əlik kəndindən çıxmış

bir qrup ailənin qışlaq yerində məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Kənd obanın əsasını qoyan *Səlim* adlı şəxsin adı ilə bağlıdır.

Səlivə *oyk., sadə.* Astara r-nunun Şuvi i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Səlivə variantında da qeydə alınmışdır. Tədqiqatçılara görə, oykonim talış dilindəki *sə/sı* (qırmızı, qızılı rəng) və *livə* (yarpaq) komponentlərindən ibarət olan *səlivə* sözündəndir. Qızılı yarpaqlı dəmirağac ilə bol olan ərazidə yerləşdiyi üçün yaşayış məntəqəsi belə adlandırılmışdır.

Səlivəbənd *or., mür.* Masallı r-nu ərazisində dağ. Oronim *səlivə* (dəmirağacı) və *band* (təpə, dağ) sözlərindən düzəlib, “dəmirağacı bitən dağ” mənasındadır.

Səlvərd b a x: Salvardı.

Səməd Vurğun *oyk., sadə.* Şəmkir r-nunun Təzəkənd i.ə.v.-də qəsəbə. Kür çayı sahilindədir. Yaşayış məntəqəsi M.Əzizbəyov adına sovxozun 4-cü şöbəsinin malikanəsi əsasında salınmış, 1965-ci ildə Azərb.-in xalq şairi *S. Vurğunun* (1906-1956) şərəfinə belə adlandırılmışdır. Memorial toponimdir.

Səmədabad *oyk., mür.* 1. Biləsuvar r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də qəsəbə. Muğan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi burada yaradılmış qoyunçuluq sovxozu ilə əlaqədar bir müddət Sovxoz adlanmış, 1965-ci ildə qəsəbəyə *S. Vurğunun* adı verilmişdir. Memorial toponimdir; 2. Goranboy r-nunun Əzizbəyov i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Keçmiş adı Bala Dəliməmmədli olmuşdur. Yaşayış məntəqəsini inqilabdan əvvəl Cənubi Azərb.-dan gəlib Tətoğlu adlı mülkədarın mülkündə işləyən rəncbərlər salmışdılar. 1922-ci ildə həmin rəncbərlərdən olan inqilabçı *Səməd Əlizadə* öldürüldükdən sonra kənd onun adı ilə adlandırıldı. Memorial toponimdir; 3. Yevlax r-nunun Nemətabad i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. 1918-ci ildə Milli qırğın zamanı Ermənistanın Arcax, Kürəkən, Zeyvə, Kərimarx, Qarğabazar və Qarxun kəndlərindən didərgin düşmüş azərb. ailələr bir müddət Xoruzlu kəndində, sonralar Bərdə ətrafında yaşamış, 1926-cı ildə isə Yevlax r-nu ərazisindəki Meşəli Sarı oğlu Məhəmmədin yatağı adlı yerdə məskunlaş-

mışdılar. Kənd bolşevik *Səmədağa Ağamalı oğlunun* (1867-1930) adı ilə adlandırılmışdır. Memorial toponimdir.

Səmədbəyli *oyk., sadə.* Tovuz r-nunun Əlimərdanlı i.ə.v.-də qəsəbə. Keçmişdə Tovuz çayının sahilində, Xunan düzündə Səmədbəyli adlanan kənd olmuşdur. 1925-30-cu illərdə bu kəndin əhalisi Əlimərdanlı kəndinə köçmüşdür. Sonralar salınmış yeni qəsəbə *səmədbəyli* nəslinin adı ilə adlandırılmışdır. Hazırda səmədbəyli nəslinə mənsub ailələr Əlimərdanlı kəndində də yaşayırlar.

Səncərədi *oyk., mür.* Astara r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Oykonim talış dilindəki *səncər* (sufi, dərviş) və *di* (kənd) sözlərindən ibarət olub (-ə mənsub. bildirir), “dərviş kəndi” mənasındadır. Kəndin adı orada keçmişdə mövcud olmuş və Səfəvi müridlərindən birinin qəbri hesab olunan *Pirəsəncər pirinin* adı ilə bağlıdır.

Səncəru *hidr., mür.* Astara r-nu ərazisində çay. Səncərədi kəndi yaxınlığından axaraq Kələdəhnə gölüne tökülür. Suvarma üçün istifadə edilir. Hidronim *Səncər* (Səncərədi kənd adı) və *ru* (talış. “çay”) sözlərindən düzəlib, “Səncər çayı” mənasındadır.

Səngəçal *oyk., sadə.* Bakı şəhəri Qaradağ r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də ştq. Xəzəryanı düzənlikdədir. Səngəçal variantında da qeydə alınmışdır. Oykonim 1439-cu ildə burada tikilmiş Səngəçal karvansarasının adı ilə bağlıdır. Karvansaranın adı isə oradakı daşdan hörülmüş iki ovdanın (quyunun) adındandır. *Səngəçal* fars dilindəki *səng* (daş) və *çal* (quyu) sözlərindən ibarət olub, “daş quyu” mənasındadır.

Səngəçal burnu *or., mür.* Bakı şəhəri Qaradağ r-nu ərazisində, Xəzər dənizinin sahilində, Qobustanın c.-ş.-ində burnu. Səthi yastıdır. Oronim ərazidəki qəd. karvansaranın adından yaranmışdır.

Səngər *or., sadə.* 1. Abşeronda palçıq vulkanı; 2. Goranboy r-nu ərazisində dağ; 3. Qusar r-nu ərazisində dağ. Axtı çayının sahilindədir; 4. Şəmkir r-nu ərazisində dağ. Şəmkir şəhərindən c.-da yerləşir. Hün. 1683 m. Tədqiqatçılar bu oronimi qəd. türk dillərindəki *səngir/səngər* (dağ burnu; sıldırım

qaya, qaya çıxıntısı) termini ilə əlaqələndirirlər. Oronimi müdafiə qurğusu *səngərlə* bağlayanlar da var. 1949-cu ilədək Samux r-nunda, Kür çayının sol sahilində Səngər adlı kənd olmuş, Mingəçevir SES tikildiyi zaman kənd su altında qalmışdır. Ermənistan ərazisində də 1988-ci ilədək Səngər kəndi olmuşdur. Səngər termini ilə coğrafi adlar Dağlıq Altayda (Karasenqir), Qazaxıstanda (Aksenqir), Türkmənistanda (Kubasenqir, Senqirkum), Dağıstanda (Səngər, Vini-səngər, Səngərar), İranda (Səngəran, Səngər), Əfqanıstanda (Səngər) qeydə alınmışdır.

Səngər hidr., sadə. Qusar r-nu ərazisində çay. Axtı çayının qoludur. Çayın adı başlanğıcını götürdüyü Səngər dağının adından yaranmışdır.

Səngəraxmaz hidr., müir. Ağdaş r-nunun c. hissəsində axmaz göl. Kür çayının sol tərəfindədir. Hidronim ərazidəki *Səngər* çayının adından və *axmaz* (axarı olmayan su hövzəsi) komponentlərindən düzəlib, "Səngər çayının axdığı axarsız göl" mənasındadır.

Səngərçay hidr., müir. İsmayilli r-nu ərazisində çay. Göyçayın hövzəsindədir. R-nun şm.-ında qala yeri olan hər tərəfi dağlarla əhatə edilmiş çökəklikdə Səngər adlı yaylaq mövcuddur. Yaylağa bu ad onun coğrafi mövqeyinə görə verilmişdir. Çay isə öz mənbəyini həmin yaylaqdan aldığı üçün belə adlandırılmışdır. Şəmki r-nu ərazisində də eyniadlı çay axır.

Səngərtəpə or., müir. Zəngilan r-nu ərazisində dağ. Qarabağ kəndindən şm.-dədir. Hün. 787 m. Oronim *səngər* və *təpə* komponentlərindən düzəlib, "müdafiə təpəsi" mənasındadır.

Səngi Muğan or., müir. Xəzər dənizində ada. Bakı arxipelaqındadır. Svinoy, Səngi Müzəffər adaları da adlanır. Oronim fars dilindəki *səng* sözündəndir. Ada Muğan ərazisinin yaxınlığında olduğu üçün *Səngi Muğan* (Muğan daşı) adlandırılmışdır.

Səpərdərə or., müir. Ordubad r-nu ərazisində dağ. Ermənistanla sərhəddə, Qapıcıq dağı ilə Yağlıdərə dağı arasında, Zəngəzur silsiləsində zirvədir. Hün. 3827 m. Oronim Səpərdərə adının təhrifə uğramış forması hesab olunur. Dağ eyniadlı dərənin adı ilə

adlanmışdır. Dərənin adı isə *sipər* (qalxan) və *dərə* sözlərindən ibarət olub, onun səngər kimi alınmaz olmasını ifadə edir.

Səpnəkəran oyk., müir. Lənkəran r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Yerli əhali kəndi Səpnəkəran adlandırır. Oykonim talış dilindəki *səpə* (yuxarı), *kəlkənn* (evlər) komponentlərindən düzəlib, "yuxarıdakı evlər" mənasındadır.

Səra hidr., müir. Lerik r-nu ərazisində çay. Alaşa çayının sağ qoludur. Hidronim talış dilindəki *sə* (baş) və *ra/rü* (çay) komponentlərindən düzəlib, "baş çay" mənasındadır.

Sərbulaq or., sadə. İsmayilli r-nu ərazisində dağ. Baş Qafqaz silsiləsinin c. yamacında, Girdiman və Pirsaat çaylarının suayrıcında zirvədir. Hün. 2268 m. Dağ öz adını burada mövcud olan eyniadlı bulağın adından almışdır. Bulaq isə, *sər* (tat. "baş") və *bulaq* sözlərindən düzəlib, "yuxarı bulaq" mənasındadır.

Sərçəlidag or., müir. Şəki r-nu ərazisində dağ. Cəfərabad kəndi yaxınlığındadır. Hün. 756 m. Yerli əhalinin məlumatına görə, burada çoxlu sərçə olduğundan dağ belə adlandırılmışdır. Oronimin etnotoponim olması da mümkündür.

Sərçüvar oyk., müir. Masallı r-nunun Xıl i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Yerli əhali kəndi Sərçivo adlandırır. XIX əsrin ortalarında isə oykonim Səlçuva variantında qeydə alınmışdır. Oykonimin izahı ilə bağlı bir neçə mülahizə mövcuddur. Belə ki, bu coğrafi adı *sərçələr* nəslinin adı ilə fars dilindəki *səracə* (kiçik saray, yurd, məskən) sözü ilə əlaqələndirirlər. Güman etmək olar ki, oykonim *sər* (fars. "baş", "təpə") və *civar* (ər. "əhatə, ətraf") komponentlərindən düzəlib, "ətrafi təpəlik olan" və ya "təpəliyin əhatəsi, ətrafi" mənasındadır.

Sərdahar oyk., sadə. İsmayilli r-nunun Tağlabiyan i.ə.v.-də kənd. Girdiman çayının sahilində, Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Bu coğrafi ad tat dilindəki *sər* (baş) və *dahar* (qaya) sözlərindən düzəlib, "qaya başı" mənasındadır. Kənd salındığı ərazinin adını daşıyır.

Sərdar düzü or., müir. Şərur r-nu ərazisində düz. Dərələyəz silsiləsinin qolları

arasında yerləşir. Araz çayının yatağına doğru meyillənir. Şm.-dan Ermənistan ərazisindəki Arazdəyən düzənliyinə qovuşur. Oronim *sərdar* (başçı) sözündəndir.

Sərdarkənd *oyk., mür.* Xocalı r-nunun Təzəbinə i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidə yerləşir. Keçmiş adı Yengicə olmuşdur. XIX əsrdə köçüb gəlmə ermənilər burada məskunlaşaraq kəndi Sərdaraşen (Sərdarın kəndi) adlandırmışdılar. 1992-ci ildən kəndin adı Sərdarkənd kimi rəsmiləşdirilmişdir. Oykonim Sərdar adlı şəxsin adı ilə bağlıdır. Azərb.-in q. zonasında Sərdartəpə adlı yüksəklik qeydə alınmışdır. Sərdar komponentinin hərfi mənası “sərkərdə, komandan” deməkdir. Keçən əsrin ortalarında Ermənistanında Sərdarabad adlı inzibati r-n, Yerevanda İrəvan xanlarının iqamətgahı sayılan Sərdar sarayı olmuşdur.

Sərdarkeşi *hidr., mür.* Dəvəçi r-nu ərazisində çay. Hidronim *Sərdar* (ş.a.) və *keş* (tat. “dağlıq ərazidə dərələr arasından axan kiçik çay”) komponentlərindən düzəlib (-i mənsub.şək.-sidir), “Sərdar çayı” mənasındadır.

Sərək *oyk., sadə.* Astara r-nunun Şuvi i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Talış dilində oykonim Sək kimi tələffüz edilir. Tədqiqatçıların bir qismi kəndin adını *sak* tayfa adı ilə əlaqələndirir, digər qismi isə fars dilində *zərəng* (hərfi mənası “qızılı rəngli”) adlanan ağac növünün adı ilə bağlayırlar. Ərazidə çox möhkəm oduncaqlı, qızılı rəngli yarpaqları olan dəmirağacının yayılması da məlumdur.

Sərəku *or., mür.* Dəvəçi r-nu ərazisində dağ. Oronim İran dillərindəki *sər* (baş) və *ku* (dağ) sözlərindən düzəlib (-ə mənsub. bildirir), “başlı, zirvəli dağ” mənasındadır.

Sərhədabad *oyk., mür.* Cəlilabad r-nunun Kürdlər i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin ətəyindədir. Keçmiş adı Parıx olmuşdur. Kəndin əsasını alar tayfası qoymuşdur. 1870-ci ilin məlumatına görə, əvvəllər dörd hissədən ibarət olan alarlar parçalanmış, onların ikinci hissəsi sərhəd zonasında Parıx (əslə Paraq olub, “çəpərlənmiş yer” deməkdir) adlı yerdə yaşayış məntəqəsinin əsasını

qoymuşdur. Oykonim “sərhəddə yerləşən kənd, sərhəd kəndi” mənasındadır.

Sərinbulaq *oyk., sadə.* Lənkəran r-nunda kənd. Dağətəyi düzənlikdədir. Kənd salındığı ərazidəki eyniadlı soyuq sulu bulağın adı ilə adlandırılmışdır.

Sərkar *oyk., sadə.* Samux r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də və Bolçalı i.ə.v.-də iki kənd. Yaşayış məntəqələri keçmişdə Gəncə mahalında maldarlıqla məşğul olmuş *sərkar* elatının adı ilə bağlıdır. Sərkarlar keçmişdə əsasən Şirvanda yaşayan xançobanların bir qoludur. Şirvan xanları da bu tayfadan idi. Müəyyən tarixi hadisələrlə əlaqədar Gəncə zonasına köçmüş sərkarlar bu tayfanın tirələrindən olmuşdur. XIX əsrin əvvəllərində sərkarların bir neçə tirəsinin adı çəkilir və onlar haqqında məlumat verilirdi.

Sərkarlar *oyk., sadə.* Bərdə r-nunun Kola-yır i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Yaşayış məntəqəsi xançobanı tayfasının qollarından biri olan *sərkarların* məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Sərkarlı *oyk., sadə.* Xaçmaz r-nunun Yergüc i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. XIX əsrin ortalarında Ukraynanın Borispol əyalətindən köçüb gələnlər burada məskunlaşdıqdan sonra kəndin adı Borispol adlanmışdı. 1992-ci ildən yenidən Sərkarlı kimi rəsmiləşdirilmişdir. Oykonim *sərkarlı* tirəsinin adını daşıyır. Kənddə Sərkartəpə adlı qəd. yaşayış yeri də aşkar edilmişdir.

Sərkisaşen b a x: Cağadüz.

Sərsurə *oyk., mür.* İsmayilli r-nunun Sulut i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi gur sulu bulaqların olduğu ərazidə salınmışdır. Oykonim *sər* (tat. “baş”, “üst”) və *surə* (tat. “bulaq”, “mənbə”) sözlərindən düzəlib, “bulaq başı; bulaq üstü” mənasındadır.

Sərvəztəpə *or., mür.* Goranboy r-nu ərazisində dağ. Xoylu kəndinin c.-unda, Gəncə və Kürək çaylarının suayrıcındadır. Hün. 946 m. Oronim Sərvəztəpə variantında da qeydə alınmışdır. Əslə Sərbəztəpədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, XVIII əsrdə burada İran ordusunun *sərbazları* müvəqqəti düşərgə saldıqlarına görə belə adlanmışdır.

Səyiddərəsi *hidr., mür.* Gədəbəy r-nu ərazisində çay. Əslı Seyidlıdərəsidir. Hidronim *Seyidli* (çay adı) və *dərə* (çay dərəsi) komponentlərindən düzəlib, “Seyidli çayı axan dərə” mənasındadır.

Səyzan *or., mür.* Daşkəsən r-nu ərazisində dağ. Şahdağ silsiləsinin şm. yamacında zirvədir. Hün. 2143 m. Güman etmək olar ki, oronim İran dillərinə məxsus *siyazan* (qara su, qara torpaq) sözündəndir. Bu da ərazidəki zəngin dəmir filizi yataqlarının olması ilə əlaqədardır.

Sığdaş *oyk., sadə.* Masallı r-nunun Böyük Kolatan i.ə.v.-də kənd. Sığdaş çayının sahilində, Lənkəran ovalığındadır. Oykönim *sığ* (talış. “daş”) və *daş* sözlərindən düzəlib, oradakı çınqıl daşlarının olması ilə bağlı yaranmışdır. Bəzi tədqiqatçılara görə, oykonimin ikinci komponenti fars dilindəki “dəşt” (çöl, biyaban, düz) sözünün qısaldılmış formasıdır.

Sığırdağ *or., mür.* Goranboy r-nu ərazisində dağ. Dağ əvvəllər burada *sığırlar* (inəklər) üçün örüş (otlaq sahəsi) ayrıldığına görə belə adlandırılmışdır.

Sığırlı *oyk., sadə.* Kürdəmir r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd, d.y. stansiyası. Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin 80-ci ilərində yaranmışdır. Kənd keçmişdə maldarlıqla məşğul olan *sığırlı* elinin qışlaq yeri olmuşdur. Şamaxı r-nunun Çuxuryurd kəndinin ərazisi isə onların yaylağı idi.

Sığırt *or., mür.* Zəngilan r-nu ərazisində dağ. Ermənistanla sərhəddədir. Hün. 1364 m. Əsil adının Sığart olduğu söylənilir. Oronim türk dillərindəki *sıq* (quyu, oyuq) və *art* (dağ, yüksəklik) sözlərindən düzəlib, “oyuqlu dağ” mənasındadır.

Sıgnax *oyk., sadə.* Xocalı r-nunun Çanaqqı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. *Sıgnax/sıgnaq* keçmişdə müdafiə məqsədilə istifadə olunan “sığınacaq yeri” mənasındadır. Erkən orta əsrlərdə Dəşti Qıpçaq çölündə qıpçaqların *Sıqnak/Suqnak* adlı mərkəz şəhəri mövcud olmuşdur. Azərb. Sacilər sülaləsinin banisi Əbu-Sac Divdad (IX əsr) mənşəcə Sıqnak mahalından idi.

Sihəkəran *oyk., mür.* Astarə r-nunun Siyaku i.ə.v.-də kənd. Siyaku çayının sahilində, Lənkəran ovalığındadır. Əsl adının

Sığəkəran olduğu söylənilir. Oykönim talış dilindəki *sığ* (daş) və *kəran* (evlər, kənd) komponentlərindən düzəlib (-ə burada mənsub. bildirir), “daş evlər”, “daş evləri olan kənd” mənasındadır.

Sıxqaya *or., mür.* Qusar r-nu ərazisində dağ. Oronim *sıx* (İran dillərində *six* “şiş” mənasında işlənir) və *qaya* komponentlərindən düzəlib, “şiş qaya” deməkdir.

Sıxtoraşen b a x: Şıx Dursun.

Sıqalonu *oyk., mür.* Astarə r-nunun Siyaku i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Yerli tələffüz forması Sığəlonədir. Oykönim talış dilindəki *sığ* (daş) və *lonə* (hin, sığınacaq) sözlərindən düzəlib (-ə mənsub. bildirir) düzəlib, “daş evlər” mənasındadır. Kəndin adı burada daş evlərin çoxluğu ilə bağlı yaranmışdır.

Sım *oyk., sadə.* Astarə r-nunun Pəlikəş i.ə.v.-də kənd. Təngərud çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. *Sım* sözü bəzi türk dillərində “sahil, kənar, qırağ” mənalarında işlənir. Yaşayış məntəqəsinin adı onun coğrafi mövqeyi ilə bağlıdır.

Sımada *oyk., sadə.* Saatlı r-nunun Azadkənd i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir. Miqrant toponimdir. Böyük Vətən müharibəsi illərində Gürcüstanın Adıgün r-nunda mövcud olmuş Böyük Smada və Kiçik Smada adlı kəndlərin türk əhalisi qanunsuz olaraq Özbəkistana sürgün edilmişdir. Həmin ailələrin bir qrupu 1965-ci ildə Azərb.-ə gələrək Saatlı r-nu ərazisində məskunlaşmış və yeni salmış olduqları yaşayış məntəqəsini öz ilk yurdlarının adı ilə adlandırmışdılar.

Sıncısar *or., mür.* Kəlbəcər r-nu ərazisində dağ. Oronim türkdilli xalqların toponimiyasındakı *sın* (burada “dağ”) və İran dillərindəki *sar* (baş, zirvə, təpə) komponentlərindən düzəlib, “dağ başı, dağ zirvəsi” mənasındadır.

Sınıqkilsə *oyk., sadə.* Kəlbəcər r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsini Laçın r-nunun Alxaslı kəndindən köçüb gəlmiş ailələr köhnə, uçmuş (sınıq) alban kilsəsi ətrafında saldıqlarına görə belə adlandırılmışdır.

Sırxovqala *or., sadə.* Qəbələ r-nu ərazisində dağ. Oronim fars dilindəki *sırx* (qırmızı),

ov (su) və *qala* komponentlərindən düzəlib, ərazisindəki Qızılbulaq çayı və dağdakı qəd. tikili ilə bağlı yaranmışdır.

Sırıq oyk., sadə. Yardımlı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Viləş çayının sahilində, dağ-ətəyi ərazidədir. Yerli əhali kəndin adını Sərek kimi tələffüz edir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə Lənkəran qəzasında maldarlıqla məşğul olmuş panavand tayfasına məxsus ailələrin yaylaq yerində məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Türk dillərində *sırıq* sözü “çubuq”, *sərek* sözü isə “dik” mənasında işlənir. Görünür, dağətəyi ərazidə, yaylaqda yerləşən yaşayış məntəqəsinin adı *sərek* sözü ilə daha çox bağlıdır.

Sırt Çiçi oyk., mür. Quba r-nunun Çiçi i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Kənd salındığı ərazinin coğrafi xüsusiyyətinə, r-nun ərazisindəki digər Çiçi kəndinə nisbətən yüksəklikdə yerləşdiyinə görə belə adlanmışdır.

Sırt dağı or., mür. Zaqatala r-nu ərazisində dağ. Oronim türk dillərindəki *sirt/sirt* (yüksəklik, dağ belə, təpə) sözündəndir. Azərb. dilinin dialektlərində də *sirt* “suayrıcı dağ tirəsi”, “alçaq və yumru təpə”, “yastı yamac” mənalarında işlənir.

Sırt Yengicə oyk., mür. Qəbələ r-nunun Laza i.ə.v.-də kənd. Dəmiraparan çayının sahilində, Əyriçay-Öndağ silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsini r-nun ərazisindəki digər Yenice kəndindən fərqləndirmək məqsədilə və yüksəklikdə yerləşdiyinə görə belə adlandırmışlar. Oykonom “yüksəklikdə yerləşən Yengicə kəndi” mənasındadır.

Sırtıyurd or., mür. Şəki r-nu ərazisində dağ. Baş Qafqaz silsiləsinin zirvəsidir. Hün. 3665 m. Oronim *sirt* (yüksəklik) və *yurd* (yaylaq yurdu) komponentlərindən düzəlib, “yüksəklikdə yerləşən yaylaq yurdu” mənasındadır.

Sibirdu or., mür. Lerik r-nu ərazisində dağ. Dağ bu ərazidə XX əsrin əvvəllərində mövcud olmuş Sibirdu kəndinin adı ilə adlandırılmışdır. Oykonom isə monqol dilindəki *şiber/şivir* (bataqlıq, cəngəllik) və İran dillərindəki *deh* (kənd) sözünün *du* variantından ibarət olub, “cəngəllik, bataqlıq ərazisindəki kənd” mənasındadır.

Sibiroba oyk., mür. Xaçmaz r-nunun 1. Dədəli i.ə.v.-də kənd. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə Quba qəzasının Cek kəndindən çıxmış ailələr oba kimi salmışlar; 2. Nəreçan i.ə.v.-də kənd. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə Quba qəzasının Qrız kəndindən çıxmış ailələrin yaratdığı obalardan biridir. Bu oykonimlər səhvən Sabiroba variantında da qeydə alınmışdır. Kəndlər keçmişdə cəngəllik, bataqlıq olmuş, meşə sahəsində salındığı üçün belə adlanmışdır. Oykonom *sibir* (monq. “cəngəllik, bataqlıq”) və *oba* komponentlərindən düzəlib, kəndin yerləşdiyi relyefi təyin edir.

Siçanlıdağ or., mür. Kəlbəcər r-nunda dağ. Lev çayının aşağı axarından solda yerləşir. Hün. 2289 m. Dağın ərazisində çoxlu çölşiçanı olduğuna görə bu adı almışdır. Oronim “siçan olan dağ” mənasındadır.

Sifəkəran oyk., mür. Lerik r-nunun Vizəzəmin i.ə.v.-də kənd. Lənkəran çayının sahilində, Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Yerli əhali arasında Sifəkon/Sefəkon adlanır. Oykonom *sif/səf* (tal. “alma”) və *kəran* (burada “kənd”) sözlərindən düzəlib (-ə burada mənsub. bildirir), “almalı kənd” mənasındadır.

Sixaru hidr., mür. Astara r-nu ərazisində çay. Yerli tələffüz forması Sığərüdür. Hidronim talış dilindəki *sığ* (daş) və *rü* (çay) komponentlərindən düzəlib (-ə burada mənsub. bildirir), “daşlı çay” mənasındadır.

Sixur hidr., sadə. Qusar r-nu ərazisində çay. Qusar çayının sağ qoludur. Əsl adı Zeyxurdur. Çay indiki Yuxarı Zeyxur kəndinin ərazisindən axdığı üçün onun adı ilə adlanmışdır.

Siqali hidr., mür. Lerik r-nu ərazisində min. bulaq. Sıqalonu variantında da qeydə alınmışdır. Yerli əhali bulaqdan müalicə məqsədilə istifadə edir. Hidronim talış dilindəki *sıqol* (kirəmit) və *honu* (bulaq) sözlərindən düzəlib, “kirəmitli bulaq” mənasındadır.

Siləyli oyk., sadə. 1. Qəbələ r-nunun Məlikli i.ə.v.-də kənd. Vəndam çayı yaxınlığındadır. Yaşayış məntəqəsi *siləyli* nəslinin adını daşıyır; 2. Zərdab r-nunun Bıçaqçı i.ə.v.-də kənd. Türyan çayının sahilində,

Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsini vaxtilə Qəbələ r-nunun Siləyli kəndindən köçüb gəlmiş ailələr saldıqına görə kənd belə adlandırılmışdır.

Siliban oyk., sadə. Zaqatala r-nunun Car i.ə.v.-də kənd. Siliban (Zilban) çayının (Tala çayının qolu) sahilində, dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi Dağıstanın Qaytaq r-nundan köçüb gəlmiş ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Tədqiqatçılar bu oykonimi avarların ulu əcdadı hesab olunan *silb/silv* tayfasının adı ilə bağlayırlar. Silblər (bəzi mənbələrdə cilblər) Qafqaz Albaniyasının şm.-ında yaşayırdılar. Keçmişdə Dağıstan ərazisində avarların icmasına daxil olan əhalinin bir hissəsi də *silv* adlanırdı. Yaşayış məntəqəsinin adı 2001-ci ildən Zilban kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Sincan oyk., mür. Oğuz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Oykonim qəd. türk dillərindəki *sin* (düşərgə, ordugah) və *qan* (yer, məkan) sözlərindən düzəlib, "düşərgə yeri" mənasındadır. Orta əsrlərdə Azərb. ərazisində Səncan adlı bir neçə yaşayış məntəqəsi olmuşdur. Hazırda Cənubi Azərb.-da da eyniadlı kənd var. *Sincan* eyni zamanda *qambati* da adlanan çoxillik ot və kol bitkisinin adıdır.

Sincan Boyat oyk., mür. Dəvəçi r-nunun Kuybişevkənd i.ə.v.-də kənd. R-nun ərazisindəki iki Boyat kəndini bir-birindən fərqləndirmək üçün biri Uzun Boyat, digəri isə Sincan kəndinin yaxınlığında yerləşdiyinə görə Sincan Boyat adlandırılmışdır. Oykonim "Sincan yaxınlığındakı Boyat kəndi" mənasındadır.

Sinordağ or., mür. Şahbuz r-nu ərazisində dağ. Oronim qəd. türk dillərindəki *sınır/sinir* (çıxıntı, zirvə; yarı hissə; çəp) sözündən və *dağ* terminindən ibarət olub, "çıxıntısı olan dağ, zirvəli dağ" mənasındadır.

Sinovli oyk., mür. Lənkəran r-nunun Vilvan i.ə.v.-də kənd. Sinovliçayın sahilində, Pamban dağının ətəyindədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, oykonim Siobil adının təhrif olunmuş forması olub, talış dilindəki *si* (doymuş) və *bill/vil* (su daşqını) sözlərindən ibarətdir və mənası "su daşqınından doymuş yer" deməkdir. Talış dilində "üzmək" mənasında *sinov* sözü də işlənir.

Sinovliçay hidr., mür. Lənkəran r-nu ərazisində çay. Mənbəyini Pamban dağının ətəyindən alıb, Xarxatan kəndi istiqamətində axır. Çayın adı ərazisindən axdığı eyniadlı kəndin adından yaranmışdır.

Sioker or., mür. Astara r-nu ərazisində dağ. Peştəsər silsiləsinin c. qurtaracağında zirvədir. Hün. 825 m. Oronim talış dilindəki *siyo/siya* (qara) və *ker* (yarğan, uçurum) sözlərindən düzəlib, "qara yarğan, qaranlıq uçurum" mənasındadır.

Siovbənd or., mür. Lerik r-nu ərazisində dağ. Peştəsər silsiləsinin zirvələrindən biridir. Oronim talış dilindəki *Siyov* ("qarasu" mənalı çay adı) və *bənd* (təpə, zirvə, baş) komponentlərindən düzəlib, "Siyov təpəsi" mənasındadır. Çay öz mənbəyini bu təpədən götürdüyü üçün belə adlandırılmışdır.

Sipiyadəre hidr., mür. Astara r-nu ərazisində çay. Hidronim talış dilindəki *sipi* (fars dilindəki *sefid* sözündən olub, "ağ" deməkdir) və Azərb. dilindəki *dərə* (çay dərəsi) sözlərindən düzəlib (-*ya* bitişdirici ünsürdür), "ağ dərə" mənasındadır. Bu baxımdan Sipiyadəre Ağdərə hidronimi ilə sinonimlik təşkil edir.

Sipiyəalfətik oyk., mür. Astara r-nunun Kijəba i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Oykonim talış dilindəki *sipi* (ağ), *ələf* (ot) və *tük* (bicar, çəltik sahəsi) sözlərindən düzəlib (-*yə* birləşdirici şəklidir), "ağ ot bitən çəltik sahəsi" mənasındadır. Kəndin adı bəzi ədəbiyyatlarda Sipiyəalafdin variantında qeydə alınmışdır. Tədqiqatçılar bu adı "ağ otlu kəndlər" kimi izah edirlər.

Sipiyəpart oyk., sadə. Astara r-nunun Pəlikəş i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Oykonim talış dilindəki *sipi* (ağ) və *part/pard* (körpü) sözlərindən düzəlib (-*yə* bitişdirici şəklidir), "ağ körpü" mənasındadır. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsi vaxtilə mövcud olmuş eyniadlı körpü yaxınlığında salındığı üçün belə adlanmışdır. Oykonim *ağkörpü* tayfa adının talış dilinə tərcüməsi də ola bilər.

Sipiyət oyk., sadə. Astara r-nunun Pəlikəş i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Sipiyət, Sibiyət variantında da qeydə alınmışdır. Kənd XX əsrin əvvəllərində Həmoşam

kəndinin obası kimi yaranmış, sonralar daimi yaşayış məntəqəsinə çevrilmişdir. Bəzi tədqiqatçılar oykonimi "almalıq" kimi izah edirlər.

Sirab hidr., sadə. 1. Babək r-nunda çay. Naxçıvan çayının sol qoludur. Dərəsində eyniadlı min. bulaqlar vardır; 2. Babək r-nunda min. bulaqlar. Naxçıvan şəhərindən şm.-ş.-də 1400 m. yüksəklikdə yerləşir. Soyuq sulu, çox debitli bir qrup bulaqdır. Tərkibində karbon qazı olub, içməyə yararlıdır. Mədə-bağırsaq, qaraciyər, böyrək-sidik yolları xəstəliklərinin müalicəsində istifadə edilir. Hidronim eyniadlı yaşayış məntəqəsinin adından yaranmışdır.

Sirab oyk., mür. Babək r-nunun Qahab i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Kəndin c.-undakı antik dövrə və orta əsrlərə aid yaşayış yeri və qəbir abidələri, kənddən şm.-q.-dəki Sarıdağda isə karst mağarası (yerli əhali arasında Sirab, yaxud Daşqala mağarası adlanır) bu ərazinin qəd. insan məskəni olduğundan xəbər verir. Xalq etimologiyasına görə, bu toponim "baş su" (Sərab) və ya "sirli su" (Sirab) mənasındadır. Tədqiqatçılara görə isə, oykonim fars dilindəki *sir* (bol, doymuş) və *ab* (su) sözlərinin birləşməsindən düzəlib, "bol sulu, sudan doymuş" mənasındadır. Kəndin yaxınlığında 1979-cu ildə istifadəyə verilmiş Sirab su anbarı da var.

Sirena oyk., sadə. Xaçmaz r-nunun Müqtədər i.ə.v.-də qəsəbə. Xəzər dənizi sahilindədir. Oykonim dənizdəki mayakla bağlı yaranmışdır. *Sirena* fr. "gurultulu səs, fit" deməkdir. Sirenadan mayaklarda və gəmilərdə xəbərdarlıq, təhlükə siqnalları kimi istifadə edilir.

Sirəbil oyk., mür. Masallı r-nunun Xıl i.ə.v.-də kənd. Boradigah çayının sahilində, Lənkəran ovalığındadır. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin ortalarında Xıl kəndindən ayrılmış ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Yerli əhali kəndin adını Sırabır kimi tələffüz edir və "qırmızıya çalan tikanlıq" mənasında olduğunu söyləyir. Tədqiqatçılara görə, oykonim talış dilindəki *sir* (doymuş) və *bil* (sərhəd, çöl, düz, kənar, sahil) komponentlərindən düzəlib (-ə burada mənsub. bildirir), "su sahili", "sudan doymuş çöl" mənasındadır.

Sirik oyk., sadə. Cəbrayıl r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Oykonimin *sirak* tayfasının adı ilə bağlılığı güman edilir. 1917-ci ildə kəndin adı Sirikli kimi qeydə alınmışdır. *Sirik* türk dillərində "çubuq" deməkdir. Oykonim "çubuqlu" mənasındadır. Keçən əsrdə Quba r-nunda Çubuxlu qışlaq, Qusar r-nunda Çubuxlu, Ermənistan ərazisində iki Çubuxlu və bir Çubuqçu kəndləri olmuşdur.

Sirokoda hidr., sadə. Yardımlı r-nu ərazisində çay. Hidronim talış dilindəki *sir* (bol) və *oqate* (saxlamaq) sözlərindən düzəlib, "bol suyunu saxlayan, həmişə bol sulu çay" mənasındadır. Çayın adı "sirr saxlayan" kimi də izah edilir.

Sirsaxçay hidr., mür. İsmayilli r-nu ərazisində çay. Hidronim *sir* (tat. "bol", "bolluq"), *sax* (saxlamaq felinin kökü) və *çay* komponentlərindən düzəlib, "həmişə suyu bol olan çay" mənasındadır.

Sis oyk., sadə. Şamaxı r-nunun Qalaybuğurt i.ə.v.-də kənd. Pirqulu dağının c.-q. yamacında yerləşir. Kəndin adı yaxınlıqdakı Sisdəğın adından yaranmışdır.

Sisçay hidr., mür. Şamaxı r-nu ərazisində çay. Mənbəyini Sisdəğdan alaraq Sis kəndinin ərazisindən axdığı üçün çay belə adlandırılmışdır.

Sisdəğ or., mür. İsmayilli r-nu ərazisində dağ. Dağın ərazisi həmişə sisli, qatı dumanlı olduğu üçün belə adlandırılmışdır. Dağda eyniadlı min. bulaq da vardır.

Sitalçay hidr., mür. Xızı r-nu ərazisində çay. Mənbəyini Qarandağın c.-ş. yamacından (300 m. yüksəklikdən) alaraq Xəzər dənizinə tökülür. İlin çox vaxtı susuz olur. Ağırca da adlanır. Hidronim "damcılı, az sulu, zəif çay" mənasındadır.

Sitalçay oyk., sadə. Xızı r-nunun Giləzi i.ə.v.-də kənd. Düzenlikdədir. Yaşayış məntəqəsi 1952-53-cü illərdə r-nun Biləsən, Qululu, Şəlgə, Xanəgah, Çarqışlaq və b. kəndlərindən köçüb gəlmiş ailələrin Sitalçay d.y. stansiyası ətrafında məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Stansiya isə XIX əsrin axırında yaxınlıqdakı Sitalçayın adı ilə adlandırılmışdır.

Siyablı oyk., mür. Lənkəran r-nunun Rvo i.ə.v.-də kənd. Vəzərü çayının sahilində, Əşlə dağının ətəyindədir. 1917-ci ildə kəndin adı Siyablı kimi qeydə alınmışdır. Oykonomin düzgün variantının Siyabili olduğu söylenebilir. Tədqiqatçılar bu coğrafi adı talış dilinin materialları əsasında “qara ördək”, “qara sulu”, “qara sucaq yer” mənalarında izah edir, hətta *siyablı* nəsil adı ilə də bağlayırlar.

Siyahdərə hidr., mür. Abşeron r-nu ərazisində çay. Hidronim *siya* (tat. “qara”) və *dərə* (çay dərəsi) komponentlərindən düzəlib, “qara dərə” mənasındadır.

Siyakəş oyk., mür. Astara r-nunun Siyaku i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Oykonom talış dilindəki *siyo* (qara) və *keş* (burada rəng çaları bildirir) komponentlərindən düzəlib, “qara rəngli torpağı olan” mənasındadır. Kəndin adını “qara çay” kimi də mənalandırırlar.

Siyaku or., mür. Sumqayıt şəhəri yaxınlığında dağ. Kəndə və Qozlu çayları arasında yerləşir. Hün. 787 m. Oronim İran dillərindəki *siya* (qara) və *ku* (dağ) sözlərindən düzəlib, “qara dağ” mənasındadır.

Siyaku oyk., sadə. Astara r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Pensər çayının sahilində, Lənkəran ovalığındadır. Yaşayış məntəqəsi Cənubi Azərb. ərazisindəki tarixi Qaradağ mahalının adını daşıyır.

Siyaku hidr., sadə. Astara r-nu ərazisində çay. Təngəru çayının sol qoludur. Qismən suvarma üçün istifadə edilir. Çayın adı eyniadlı yaşayış məntəqəsinin adından yaranmışdır.

Siyaqut oyk., mür. Şərur r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şərur düzündədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin əvvəllərində Cənubi Azərb.-nin Siyaqut kəndindən köçüb gəlmiş azərb. ailələr tərəfindən salınmışdır. Oykonom İran dillərindəki *siya* (qara) və *qut* (qala) komponentlərindən düzəlib, “qara qala” mənasındadır.

Siyənşor hidr., mür. Abşeron r-nu ərazisində göl. Novxanı kəndinin ş.-indədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, göl vaxtilə orada mövcud olmuş Siyan kəndinin adını daşıyır. Gölün ətrafında Siyan adlı bulaq və dağ da var. Tədqiqatçıların ehtimalına görə, *Siyan*

(“qara yer” mənalı kənd adı) və *şor* (göl) komponentlərindən ibarət olan bu hidronim “Siyan kəndi ərazisindəki göl” mənasındadır.

Siyavar oyk., mür. Lənkəran r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Yerli əhali bu oykonimi Siyovo kimi tələffüz edir və Muğanda əsərək bitkilərə zərər gətirən *siyovo* (qara yel, qara külək) adlanan küləklə əlaqələndirir. Tədqiqatçılara görə isə, kəndin adı fars dilindəki *siya* (qara) və *vər* (ön, qabaq) komponentlərindən düzəlib, “önü qaratorpaq olan” mənasındadır. Kəndin qarşısında qaratorpaq sahə olduğundan bu adı almışdır.

Siyətük oyk., sadə. Astara r-nunun Şuvi i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Yaşayış məntəqəsi eyniadlı çəltik sahəsinin adını daşıyır. Sahənin adı isə *siyə* (qara) və *tük* (bicar, çəltik əkilən sahə) komponentlərindən ibarət olub, “qara çəltik sahəsi” mənasındadır.

Siyəzaşor hidr., mür. Ağdaş r-nu ərazisində göl. Hidronim *siyə* (tat. “qara”), *azə/əzi* (düz, çöl) və *şor* (göl) komponentlərindən düzəlib, “qara çöldə, düzənlikdə olan göl” mənasındadır.

Siyəzən oyk., mür. 1. Azərb.-in şm.-ş.-ində inzibati r-n. 1940-cı ildə təşkil olunmuş, 1959-cu ildə Dəvəçi r-nu ilə birləşdirilmişdir. Əsrin əvvəllərindən yenidən müstəqil r-n kimi fəaliyyət göstərir. Mərkəzi Siyəzən şəhəridir; 2. Azərb.-da şəhər, eyniadlı inzibati r-nun mərkəzi. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Siyəzən adlanan ərazidə hələ qəd.-dən neft yatağı aşkar edilmişdir. Toponimin yaranması da məhz bununla əlaqədardır. Tədqiqatçılar oykonimi “qara su”, “qara torpaq”, “qara düzənlik” kimi mənalandırmışlar.

Siyəzənşor hidr., mür. Dəvəçi r-nu ərazisində, Siyəzən şəhəri yaxınlığında şor sulu göl. Abşeron yarımadasının şm.-indədir. Hidronim *Siyəzən* (oyk.) və *şor* (suyu duzlu göl) sözlərindən ibarət olub, “Siyəzəndəki duzlu göl” mənasındadır.

Siyov oyk., sadə. Lerik r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Kəndin adı ərazidəki Qarasu çayı və Qarasutəpə dağının adı ilə bağlı yaranmışdır.

Oykonim Qarasu adının talış dilindəki qarşılığıdır.

Siyukaş hidr., mür. Lənkəran r-nu ərazisində çay. Hidronim Siyakeş çay adının variantı olub, "Qaraçayın qolu", "qara su" mənasındadır.

Skird or., sadə. Goranboy r-nu ərazisində dağ. Güman etmək olar ki, oronim bəzi xalqların toponimiyasında, o cümlədən Şərqi Sibirde qeydə alınmış *skar* (dağlarda qayalı zirvə, daşlı yarğan) coğrafi termininin yerli tələffüz formasıdır.

Slavyanka oyk., sadə. Gədəbəy r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi çar hökumətinin köçürmə siyasəti ilə əlaqədar Krım yarımadasından gəlmələrin 1844-cü ildə burada məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Kənd köçürmə kompaniyasına rəhbərlik edən və burada yaşayan rus zabiti *Slavinonun* adı ilə adlandırılmış, 1854-cü ildən Slavyanka kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Slavyanka hidr., sadə. 1. Gədəbəy r-nunun Slavyanka kəndi ərazisində çay; 2. Gədəbəy r-nunun Slavyanka kəndi ərazisində min. bulaqlar. Bir neçə sulu, karbon qazlı soyuq bulaqdır. Tərkibi Kislovodsk Narzanına yaxındır. Müalicə üçün yararlıdır. Hidronim eyniadlı yaşayış məntəqəsinin adından yaranmışdır.

Sobu oyk., sadə. Zəngilan r-nunun Çöpə-dərə i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Yaşayış məntəqəsinin 1827-ci ildə Cənubi Azərb.-in Sobu kəndindən köçüb gəlmiş ailələr salmışlar. Miqrant toponimdir.

Sobuçay hidr., mür. Zəngilan r-nu ərazisində çay. Xaçın çayının sağ qoludur. Ədəbiyyatlarda Sobudərə kimi də qeydə alınmışdır. Hidronim eyniadlı yaşayış məntəqəsinin adını daşıyır.

Sofukənd oyk., mür. Quba r-nunun Rustov i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yerli məlumata görə, yaşayış məntəqəsi XIX əsrin əvvəllərində Dəvəçi r-nunun keçmiş Qələku (Azərb. dilində Qaladağ) kəndindən olan İbrahim Əfəndi baba adlı bir nəfər sufinin öz ailəsi və tərəfdarları ilə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonim "sufinin kəndi" mənasındadır.

Sofular oyk., sadə. Tovuz r-nunun Kirən i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Keçmiş adı Çuxurtala olmuşdur. Etnooykonimdir. Yaşayış məntəqəsinin adı azəb.-ların etnogenezində iştirak etmiş kəngərlilərin *sofulu* tayfasının adı ilə bağlıdır. Sofulu tayfasının nümayəndələri əsasən Zəngəzur və Qazax qəzalarında yaşamışlar.

Sofulu oyk., sadə. 1. Ağdam r-nunun Boyəhmədli i.ə.v.-də kənd. Xaçın çayının sahilində, dağətəyi düzənlikdədir. Yaşayış obyektini Qarabağda yaşamış *sofulu* tayfasının məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Etnooykonimdir; 2. Cəbrayıl r-nunun Dağ Tumas i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış obyektini *sofulu* tayfasının adı ilə bağlıdır; 3. Qazax r-nunun Cəfərli i.ə.v.-də kənd. Yaşayış obyektini *sofulu* tayfasının adı ilə bağlıdır. Sofulular keçmişdə yayı indiki Ermənistanın Sisyan r-nunda, qışı isə Qarabağda keçirirdilər. Sonralar onların oturaq həyata keçmələri ilə bağlı Azərb.-da bir neçə Sofulu kəndi meydana gəldi.

Soğanverdilər oyk., sadə. Bərdə r-nunun Kətəlparaq i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzənindədir. 1917-ci ildə kəndindən Sübhanverdilər kimi qeydə alınmışdır. Yaşayış məntəqəsi *sübhanverdilər* nəslinin adını daşıyır.

Soxulcan oyk., düz. Yardımlı r-nunun Sırıq i.ə.v.-də kənd. Soxulcan kimi qeydə alınmışdır. *Soxulcan* və ya *soxulqan* təklələrin bir qolunun adıdır. Mənbələrdə bu sözün Sağolcan variantı da işlənməkdədir. Keçən əsrdə Dəvəçi r-nunda Sağolcan adlı kənd olmuşdur. Cənubi Azərb.-dakı qaşqayların tərkibindəki tirələrdən biri soxulmaçı adlanır.

Solaxay or., düz. Qobustan r-u ərazisində palçıq vulkanı. Magistral yoldan solda yerləşir. Ehtimal etmək olar ki, adlandırılma vulkanın coğrafi mövqeyi əks olunmuşdur. Oronim Saxalay variantında da qeydə alınmışdır.

Solban oyk., sadə. Balakən r-nunun Mahamalar i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi keçmişdə Dağıstanın Sulepan kəndindən köçüb gəlmiş ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Miqrant toponimdir.

Solban *hidr., sadə.* Balakən r-nu ərazisində çay. Balakən çayının sol qoludur. Yuxarı axarı Qodar da adlanır. Yaxınlığında yerləşən Solban kəndinin adının köçürülməsi nəticəsində yaranmışdır.

Solqard *oyk., sadə.* Yardımlı r-nunun Hamarkənd i.ə.v.-də kənd. Ağçayın sahilində, dağətəyi ərazidədir. Keçmişdə Solqar da adlanırdı. Həmin r-ndakı Anzov kəndindən köçüb gəlmiş ailələrin Solqar (Solqard) adlı yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Coğrafi ad talış dilinə məxsusdur. Tədqiqatçıların fikrincə, *solqard* talış dilində *solo qard* sözlərindən olub, “yuxarı qalxmağa imkan olmayan yer”, “tozlu yol” mənalarında izah olunur.

Solquca *oyk., düz.* Qəbələ r-nunun Mıxlıqovaq i.ə.v.-də kənd. Tikançayın (Türyan çayı hövzəsi) sahilində, Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Əvvəllər Dağıstan ləzgilərinin qışlaqlarından birinin adı olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi qışlağın adını qəbul etmişdir. Yerli əhali oykonimi *solğunca* (solğun yer) kimi də izah edir. Bu isə, ehtimal etmək olar ki, ərazinin bitki örtüyünün bəsit olması ilə əlaqəlidir.

Soltan burnu *or., müir.* Abşeron yarımadasında burun. Bakı körfəzinə uzanır. Antropoonimdir. Digər adı Zığdır. Zığ Sultan da adlanır. Oronim *Soltan* şəxs adı ilə bağlıdır.

Soltanbud *or., müir.* 1. Beyləqan r-nu ərazisində dağ; 2. Culfa r-nunda dağ. Ərəfsə kəndinin şm.-q.-ində yerləşir. Hün. 2272 m. Oronim *Soltan* antroponimi və İran dillərindəki *bud/pud* (“təpə” mənasında) sözlərindən yaranıb və “Soltan təpəsi” deməkdir.

Soltanbud *oyk., sadə.* Beyləqan r-nunda qəsəbə. 1950-51 illərdə Cəbrayıl r-nunun Sirik kəndindən Beyləqan r-n mexanikləşdirilmiş meşə təsərrüfatının Soltanbud sahəsində işləmək üçün gələnlər saldıqına görə belə adlandırılmışdır.

Soltandağ *or., müir.* Bakı yaxınlığında dağ. Abşeron yarımadasındadır. Dağın adı yaxınlığındakı Soltan burnunun adı ilə eyni mənşəlidir.

Soltanheydər *or., müir.* Laçın r-nu ərazisində dağ. İstisu qəsəbəsindən (Kəlbəcər

r-nu) c.-dadır. Yerli əhali arasında Soltanheydər formasında tələffüz olunur. Antropoonimdir. Dağ vaxtilə burada yaylaq yurdu olmuş Soltanheydər adlı şəxsin adı ilə adlandırılmışdır.

Soltankənd *oyk., müir.* 1. Cəlilabad r-nunun Cəngan i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin yamacındadır. Digər adı Qaradağdır; 2. İsmayılı r-nunun Qalagah i.ə.v.-də kənd. Dəvəbatan çayının sahilində, Acınohur ön dağlığındadır. Oykonim *Soltan* antroponimindən və *kənd* coğrafi terminindən ibarət olub, “Soltanın kəndi, Soltana məxsus kənd” mənasındadır.

Soltanqaçan *or., müir.* Laçın r-nu ərazisində dağ. Oronim *Soltan* (antrop.) və *qaçan* (qaçmaq felindən əmələ gəlmiş feli sifət) komponentlərindən düzəlib. tədqiqatçıların fikrincə, bu tip toponimlər Azərb. toponimiyasının ən qəd. layına mənsubdur, bu növ birləşmələr əvvəl təyini söz birləşmələrinin I növünə aid olublar, onların tərkibində yer sözü olub, sonra bu söz ellipsisə uğrayıb, məsələn: Selbasan = sel basan yer; Soltanqaçan = Soltan qaçan yer; Daşuçaq = daş uçaq yer və s.

Soltanlı *oyk., sadə.* Cəbrayıl r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Arazboyu düzənlikdədir. Patrooykonimdir. Kəndin adı şahsevənlərin *soltanlı* tirəsinin adı ilə əlaqədardır. Xalq arasında bəzən kənd Böyük Soltanlı da adlanır.

Soltanmuradlı *oyk., düz.* İmişli r-nunun Ölcələr i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir. Kəndin tam adı Məşədi Soltanmuradlı, yaxud Məmməd Soltanmuradlıdır. XIX əsrin ortalarında sahibkar Soltanmurada məxsus ərazidə salındığına görə belə adlanmışdır. Oykonim “soltanmuradgillər, soltanmuradlılar” mənasındadır.

Soltannuxa *oyk., müir.* Qəbələ r-nunun Böyük Pirəli i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Oykonim Soltan antroponimindən və Nuxa toponimindən ibarətdir. Kəndin əsasını Nuxa (indiki Şəki) şəhərindən çıxmış Soltan (Nuxalı Soltan) adlı şəxs qoyduğuna görə belə adlanmışdır. R-nun ərazisində Soltanuşağı adlı yer də qeydə alınmışdır.

Sonalar *oyk., diiz.* Gədəbəy r-nunun Hacılar i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yerli məlumata görə, kəndi Tovuz r-nundakı Bozalqanlı kəndindən gəlmiş Süleyman və onun arvadı *Sona* salmışdır. Kəndin adı ərinin ölümündən sonra el arasında nüfuzlu xalq təbibinə kimi tanınan Sonanın adı ilə bağlıdır. Oykonim “sonagillər” mənasındadır.

Sonasar *oyk., müir.* Laçın r-nunun Hacaz i.ə.v.-də kənd. Qarabağ yaylasındadır. XIX əsrdə Hoca kəndinə məxsus binə yeri olmuşdur. Sonralar həmin kənddən ayrılmış ailələr burada daimi məskən salmışlar. Tədqiqatçıların fikrincə, Sonasar oykonimi *Sona* antroponimi və *sar* (erm. “dağ”) sözlərindən ibarət olub, “Sonna dağı” deməkdir.

Soorqaş *or., müir.* Balakən r-nu ərazisində dağ aşırımı. Yevlax-Balakən avtomobil yolu bu aşırımdan keçir. Soriqaş sözünün təhrifə uğramış formasıdır. Oronim türk dillərindəki *sori* (alçaq dağ beli, iki dağı, yaxud zirvəni birləşdirən dağ beli, dağ keçidi) və *qaş* (dağın qaş) coğrafi terminindən ibarət olub, “dağ keçidinin qaş” mənasındadır.

Sor *oyk., sadə.* Xocavənd r-nunun Banazur i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin 20-ci illərində İrandan gəlmiş erməni ailələrinin məskunlaşmasından sonra Tsur adlanmışdır. 1992-ci ildə kənd əvvəlki adı ilə rəsmiləşdirilmişdir. *Sor* sözü türkdilli xalqların toponimiyasında coğrafi termin kimi “duzlu göl”, “bataqlıq”, “kiçik göl”, “aşağı yer, ətək” mənalarında işlənir. Konkret olaraq dağ ətəyində yerləşən bu kəndin adı məhz “aşağı yer, ətək” mənasındadır.

Sorsor *oyk., sadə.* Kürdəmir r-nunun Muradxan i.ə.v.-də kənd. Qarasu çayının sahilindədir. Etnooykonimdir. Oykonim özündə Azərb.-in *sorsor/sorsur* tayfasının adını əks etdirir. *Sorsorlar* XV əsrdə Səfəvi hökmdarı I Şah İsmayıl Xətəinin hakimiyyətə gəlməsində və Səfəvilər dövlətinin möhkəmlənməsində yaxından iştirak etmiş qızılbaş tayfalarından biri olmuşdur. Sonralar onlar Azərb.-in müxtəlif zonalarında məskunlaşmışdılar. XVI əsrin əvvəllərində sorsorların bir qismi Şirvanda yaşayırdı. Sorsor etnonomiyasına tarixən Azərb.-in müxtəlif yerlə-

rində rast gəlinirdi, məsələn: Göyçay quberniyasında Sorsor kəndi, Qubada Sursur Bilici kəndi, Şamaxıda Sorsor kəndi, Lənkəranda Sorı, Sore kəndi, Cəbrayılada Sur kəndi və s.

Soru *oyk., sadə.* Lerik r-nunun Əlibayramlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Bəzi tədqiqatçıların fikrincə, oykonim talış dilindəki *so* (həyət, təsərrüfat) və *ru* (çay) sözlərindən ibarət olub, “çay kənarındakı təsərrüfat” mənasındadır. Digər tədqiqatçılar isə hesab edirlər ki, oykonim talış dilində *sə* və *ros* sözlərindən yaranmışdır, mənası “başıuca” deməkdir, “düz dik yer” mənası da verir. Əslində oykonim türk dilli xalqların toponimiyasında geniş yayılmış *soru* (bataqlıq, dərə, çeyillik) sözündəndir. Altayda *Soru* (çay), *Soruqlu* (şəhər, qəsəbə), *Soruqlu-Ayrı* (şəhər), *Sorulu göl* və s. qeydə alınmışdır.

Sorus *oyk., sadə.* Lerik r-nunun Şingədu lan i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Kənd öz adını ərazisindən axan *Sorus* çayının adından almışdır.

Sorusçay *hidr., müir.* Lerik r-nu ərazisində çay. Yerli danışq dilində *Sortiru* kimi tələffüz edilir. Əsli *Sorusçay*dır. Hidronim türk dillərindəki *soru* (dərə, çeyillik), *su* və *çay* komponentlərindən düzəlib, çay suyunun çeyilliklərdə itməsi ilə bağlı yaranmışdır.

Sorusən b a x: Dağyurd.

Sos *oyk., sadə.* Xocavənd r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin əvvəllərində Cənubi Azərb.-dan və Xocavənd r-nunun Tuğ kəndindən köçüb gəlmiş ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Yerli məlumata görə, kənd ərazisinin dumanlı, çiskinli olmasına görə belə adlandırılmışdır. *Sos* türk dillərində “nəm, rütubətli yer” mənasındadır. Ədəbiyyatlarda oykonimin *Suz*, *Sus* şəklində yazılış formalarna da rast gəlinir.

Sovetabad *oyk., müir.* 1. Babək r-nunda kənd. Araz çayının sahilindədir. 2003-cü ildən Arpaçay adı ilə rəsmiləşdirilmişdir; 2. Şərur r-nunun Dərvişlər i.ə.v.-də kənd. Arpa çayının sahilində, Şərur düzündədir; 3. Neftçala r-nunda qəsəbə. Kür çayının sahilində, Salyan düzündədir. R-nun ərazisində eyniadlı palçıq vulkanı da var. Oykonim Sovet

hakimiyyəti illərində “sovet kəndi” mənasında yaranmışdır.

Sovxoz b a x: Oğuzkənd.

Sovla *oyk., sadə*. Kürdəmir r-nunun Köhünlü i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Bəzi tədqiqatçılar oykonimi ərəb dilindəki sofla (aşağı) sözü ilə əlaqələndirir və ehtimal edirlər ki, kənd coğrafi mövqeyinə, Kür çayının aşağı axınına yaxın olan ərazidə yerləşdiyinə görə belə adlandırılmışdır.

Soyuq *or., sadə*. Ordubad r-nu ərazisində dağ. Zəngəzur silsiləsinin c.-unda zirvədir. Hün. 3144 m. Soyuqdağ da adlanır. Dağ iqliminin çox soyuq olmasına görə belə adlandırılmışdır.

Soyuqbulaq *oyk., sadə*. 1. Ağstafa r-nunun Köçvəlli i.ə.v.-də qəsəbə. Qarayazı düzündədir. Yaşayış məntəqəsi Soyuqbulaq d.y. stansiyası yanında salındığı üçün 1965-ci ildən belə adlanır. D.y. stansiyası isə ərazidəki eyniadlı bulağın adını daşıyır; 2. Gədəbəy r-nunun Ərtəpə i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsini 1926-28-ci illərdə Soyuqbulaq adlı yerdə qonşu Qarabulaq (indiki Rüstəm Əliyev) kəndindən gəlmiş ailələr Bünyadzadə adı ilə salmışdılar. 1932-ci ildə burada “Komintern” kolxozu yarandı və kənd kolxozun adı ilə adlanmağa başladı. Kəndin əhalisi miskinli camaatı olduğuna görə el arasında Miskinli adı ilə tanınır. 1992-ci ildən kənd Soyuqbulaq adı ilə rəsmiləşdirilmişdir; 3. Kəlbəcər r-nunun Şurtan i.ə.v.-də kənd. Tərtərçayın sahilində, dağ yamacındadır. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə Laçın r-nunun Mirik kəndindən köçüb gəlmiş ailələr Soyuqbulaq adlanan ərazidə salmışlar. Kənd də ərazinin adı ilə adlandırılmışdır; 4. Laçın r-nunun Qarıqışlaq i.ə.v.-də kənd. Qarabağ yaylasındadır. XIX əsrdə Qarıqışlaq kəndinə məxsus binələrdən biri olmuşdur. Sonralar həmin kənddən ailələr binədə daimi məskən salmışlar. Yaşayış məntəqəsi oradakı soyuq sulu bulağın adını daşıyır.

Soyuqbulaqlar *oyk., düz*. Ağstafa r-nunun Köçvəlli i.ə.v.-də qəsəbə. Qarayazı düzündədir. Yaşayış məntəqəsi Soyuqbulaq meşəbəyliyi yanında salındığına görə 1966-cı ildən belə adlandırılmışdır.

Soyuqkeçməz *or., mür*. Şamaxı r-nu ərazisində dağ. Şamaxı şəhərinin c.-q.-indədir. Ş.-dən (Xəzər dənizi səmtindən) esən küləklərin qarşısını aldığı üçün dağ belə adlandırılmışdır və beləliklə oronimdə onun coğrafi mövqeyi əks olunmuşdur.

Soyulan *oyk., sadə*. Tərtər r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Əsil adı Soyulan, yerli tələffüzü Söyləndir. Yerli məlumatlara görə, yaşayış məntəqəsini Ermənistanın Soyulan kəndindən köçüb gəlmiş ailələr saldığı üçün belə adlandırılmışdır. Miqrant toponimdir.

Söhbətli *oyk., sadə*. Dəvəçi r-nunun Beynəlmiləl i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Patrooykonimdir. Yerli məlumatlara görə, yaşayış məntəqəsini *söhbətli* nəslinə mənsub ailələr salmışlar.

Söhüb *or., sadə*. Quba r-nu ərazisində dağ. Baş Qafqaz silsiləsinin zirvəsidir. Hün. 2060 m. Söhüb qayası da adlanır. Dağın adı ərazidəki eyniadlı yaşayış məntəqəsindən alınmışdır.

Söhüb hidr., *sadə*. Quba r-nu ərazisində min. bulaq. Adını eyniadlı yaşayış məntəqəsindən almışdır.

Söhüb *oyk., sadə*. Quba r-nunun Rük i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Əsl adı Söhübqaladır. Sonralar qala sözü düşmüşdür. Kəndin yaxınlığındakı dağda Divlərqala adlı qəd. qalanın xarabalıqları var. Bəzi tədqiqatçılara görə, *söhüb* komponenti fars dilindəki *soub* (tərəf, səmt, istiqamət) sözünün təhrif formasıdır. Onların fikrincə, Söhübqala “qala tərəfi, qalanın səmti” mənasındadır.

Söyüdağacı *or., sadə*. Gəncə şəhər ərazi vahidliyində dağ. Dəlməmmədli d.y. stansiyasından c.-q.-dədir. Hün. 250 m. Dağa bu ad ərazisində söyüd ağacı olmasına görə verilmişdir.

Söyüdqara *or., sadə*. Mingəçevir su anbarı yaxınlığında dağ. Dağda çoxlu söyüd ağacı olduğuna görə belə adlandırılmışdır. *Söyüdqara* söyüdü *qarasöyüd* adlanan növünün təhrif olunmuş adıdır.

Söyüdlər *oyk., sadə*. Kürdəmir r-nunun Köhünlü i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Fitooykonimdir, miqrasiya edilmiş coğrafi addır. Yaşayış obyektini vaxtilə Cənubi Azərb.-in Söyüdlər kəndindən köçüb gəlmiş

ailələr saldıği üçün həmin yerin adı ilə adlandırılmışdır. Kənd əvvəllər Kür çayının sahilində yerləşmiş, sonralar yerini dəyişmişdir.

Söyüdlü or., sadə. Gədəbəy r-nu ərazisində dağ. Fitooronimdir. Ehtimal olunur ki, dağın adı bu ərazidə söyüd ağacları olduğunu əks etdirir.

Söyüdlü oyk., sadə. Gədəbəy r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Keçmiş adı Mollahasanlı olmuşdur. Yerli məlumatlara görə, yaşayış obyektini əslən Naxçıvanlı olan və bir müddət Türkiyədə yaşadığından sonra buraya köçmüş Kor Orucəli (ona görə də bu kəndə el arasında Korlar da deyilmişdir) və onun oğlu Molla Hasan köhnə kənd yerində salmışdır. XX əsrin əvvəllərində ətrafdakı Abdullaşağı, Qaraqoyunlu, Qurdulu və Mollalı adlı kəndlər də buraya köçmüş və öz adlarını məhəllə adlarında saxlamışlar. Oykonim kəndin salındığı yerdə söyüd ağacları olmasını əks etdirir.

Söyüdlüçay hidr., mür. Kəlbəcər r-nu ərazisində çay. Hidronim *söyüdlü* (söyüd ağacı olan) sözündən və *çay* coğrafi terminindən ibarətdir. Ehtimal etmək olar ki, çayın ətrafındakı ərazidə söyüd ağacı mövcud olduğundan, ona belə ad verilmişdir.

Söyüdlüdəre or., mür. Xanlar r-nu ərazisində dağ. Bozdağ silsiləsinin qurtaracağındadır. Hün. 3200 m. Dağ ətəyindəki Söyüdlü dərənin adının köçürülməsi nəticəsində belə adlandırılmışdır.

Spitakşen b a x: Ağkənd (Xocavənd).

Spitakşen b a x: Qaraqoyunlu (Şəmkir).

Spyereqon oyk., mür. Lerik r-nunun Vizəzəmin i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin yamacındadır. Yerli əhali arasında Sifyəreğon formasında işlənir. Oykonim talış dilindəki *sipi* (ağ), *reğ* (xırda daş, çınqıl) sözlərindən və *-on* çəm şəkl.-sindən ibarət olub, "ağ rəngli xırda daşlar, ağ çınqıllıq" mənasındadır. Kənd salındığı ərazinin adını daşıyır.

Srxavənd oyk., mür. Tərtər r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağ ətəyindədir. 1917-ci ildə Cavanşir qəzasında Sırxavənd Orlovo Denisovka və Sırxavənd Manik adlı iki kənd qeydə alınmışdır. Oykonim "qırmızılar" mənasında olub, etnotoponimdir. R-nun ərazisində Qırmızısaqqallar adlanan kənd də vardır.

Stepan Razin b a x: Bakıxanov.

Stepanakert b a x: Xankəndi.

Suarası oyk., mür. Laçın r-nunun Aşağı Fərəcən i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə həmin r-ndakı Səfiyar kəndindən köçüb gəlmiş ailələr Binələr adlı sahədə salmışlar. Kəndin adı onun coğrafi mövqeyini əks etdirir. Oykonim *su* və *arası* sözlərindən ibarət olub, kəndin iki kiçik çay (sağda Vəlilər suyu və solda Noxudlu suyu) arasında yerləşdiyini bildirir. Hər iki su Xanalılar kəndinin yaxınlığında birləşərək Həkəri çayının qolu olan Zurdərə çayını əmələ gətirir.

Suçma oyk., sadə. Şəki r-nunu eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Acınohur ön dağlığı ərazisindədir. Keçmiş adı Suçma Dəhnə (Dəhnə çayının adı ilə), Suçmadöyən də olmuşdur. Kənd Daşağıl çayından Acınohur çölünə çəkilmiş kanal ətrafında salınmışdır. Bəzi tədqiqatçılara görə, Suçma *su çıxma* sözlərinin təhrif olunmuş variantıdır. Həqiqətən də kəndin ərazisi susuz, quraqlıq olan yerdir. 1848-ci ilin məlumatına görə, Suçma Ərəbocağı kəndinə məxsus 173 desyatınlik qışlaq yerinin adı olmuşdur. Qışlağın digər adı Sarısu olmuşdur, bu həmin ərazidə çıxan sarı rəngli sularla əlaqədardır. Keçmişdə kənd həmçinin Suçibin də adlanmışdır, çünki suyun üzündə su çibini (milçək) çox olurdu. Yaşayış məntəqəsi yerin adını qəbul etmişdir.

Sudaşaru hidr., mür. Lənkəran r-nu ərazisində çay. Xalq arasında Viləvil də adlanır. Çayın adı onun müəyyən vaxtlarda daşması ilə əlaqədardır. Bəzi tədqiqatçılara görə, hidronim Azərb. dilində "sudaşar çay" deməkdir. Sonralar adın tərkibindəki *çay* komponenti talış dilindəki *ru* (çay) sözü ilə əvəz edilmişdir. Beləliklə, Sudaşaru hibrid coğrafi addır.

Sudur or., sadə. Şəki r-nu ərazisində, Baş Qafqaz silsiləsində aşırım. Hün. 2822 m. Şin və Samur çaylarının hövzələrini birləşdirən yol buradan keçir. Azərb. dilinin dialektlərində *sudur* coğrafi termini *suluq* sözünün ekvivalenti kimi işlənir və "sulu yer", "göl", "qalın meşə" mənalarını bildirir.

Sudur oyk., sadə. Qusar r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Vaxtilə

burada Sudur palasa və Sudur qazmalar adlı iki kənd mövcud olmuşdur. Sonralar Sudur qazmalar kənd adından ikinci komponent ixtisara uğramışdır. Kənd ərazidəki eyniadlı dağın adını daşıyır.

Suxtaqalaqışlaq *oyk., mür.* Xaçmaz r-nunun Yergüc i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə Quba qəzasında mövcud olmuş Suxtaqala kəndinin Qışlaq yerində salınmışdır. Suxtaqala oykonimi isə fars dilindəki *suxta* (yanmış, yandırılmış) və *qala* sözlərindən düzəlib, “yanmış, yandırılmış qala” deməkdir.

Sukuri *or., sadə.* Qusar r-nu ərazisində dağ. Hün. 2022 m. Ehtimal etmək olar ki, *sukuri* sözü ləzgi dilindəki *sikiri* (“tülkü” mənasında) sözünün yerli tələffüz formasıdır. Zənnimizcə, Sukuri zooronimdir və bu ərazidə vaxtilə tülkü çox olduğundan dağa belə ad verilmişdir.

Sukyaş *hidr., mür.* Lənkəran r-nu ərazisində çay. Hidronim talış dilindəki iki leksik vahiddən: *siyo* (qara) sözünün təhrif olunmuş *su* formasından və *kəş* (qol) sözündən ibarət olub, “qara qol, qarasu qolu” mənasını bildirir.

Suqovuşan *oyk., mür.* 1. Daşkəsən r-nunun Zinzahal i.ə.v.-də kənd. Murovdağ silsiləsinin ətəyindədir. Keçmiş adı Gedəmi olmuşdur. Yerli məlumata görə, kəndi vaxtilə Qazax mahalından gəlmiş ailələr salmışlar. 1992-ci ildə kəndə Suqovuşan adı verildi. Bu ad kəndin fiziki-coğrafi mövqeyini əks etdirir; 2. Sabirabad r-nunun Kürkəndi i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir. Oykonim *su* və *qovuşan* (“qovuşmaq” felinin feli-sifət forması) sözlərindən əmələ gəlib, Araz çayının Kür çayı ilə qovuşduğu yerin adı ilə bağlıdır. Coğrafi ad kəndin fiziki-coğrafi mövqeyini əks etdirir. XVI əsrə aid mənbələrdə bu kəndin adı Qovuşan kimi qeyd olunmuşdur.

Sulik *hidr., sadə.* Goranboy r-nu ərazisində göl. Hidronim Suluq adının təhrif olunmuş formasıdır və “su bol olan”, “su yığılan” mənasındadır.

Sultan Zığ *or., mür.* Bakı şəhəri ərazisində dağ. Abşeron yarımadasındadır. Oronim Bakı körfəzinə uzanan burunun (Soltan) və buradakı şor gölün (Zığ) adından yaranmışdır.

Suluçəşmə *oyk., mür.* Cəlilabad r-nunun Astanlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Kəndin adı yaxınlığında yerləşən bulağın adının köçürülməsi nəticəsində əmələ gəlmişdir. Bulağın adı isə “bol sulu bulaq” mənasındadır.

Sulut *hidr., sadə.* İsmayilli r-nu ərazisində çay. Ağsu çayının sağ qoludur. Hidronim monqol. “daşlı çay” mənasında olan *çulut* sözündəndir. Monqolustan ərazisində Çulut vadisi qeydə alınmışdır.

Sulut *oyk., sadə.* İsmayilli r-nunda kənd. Dağətəyi ərazidədir. Oykonim eyniadlı çayın adının köçürülməsi nəticəsində yaranmışdır.

Sulutəpə *oyk., sadə.* Abşeron r-nunun Biləcəri i.ə.v.-də qəsəbə. Abşeron yarımadasındadır. Coğrafi ad ərazinin fiziki-coğrafi xüsusiyyətlərini əks etdirir. Yaşayış obyektini Sulutəpə adlı yerdə (burada içməli su anbarı var) salındığı üçün belə adlandırılmışdır.

Suma *oyk., sadə.* Ağdam r-nunun Güllücə i.ə.v.-də kənd. Xaçın çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Bəzi tədqiqatçılara görə, oykonim ərəb dilindəki *sövmə* (türbə, məbəd) sözünün təhrif variantıdır. Kəndin ərazisində Əhmədabad piri, Küllücə ocağı və s. sitayiş obyektlərinin çoxluğu Suma oykoniminin məhz türbə, məbəd mənasında işləndiyini təsdiqləməyə imkan verir.

Sumalı *oyk., mür.* Zaqatala r-nunun Göyəm i.ə.v.-də kənd. Tala çayının sahilində, Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Əsl adı Sumaəlidir. Oykonim *suma* (türbə, məbəd) və *Əli* (antrop.) sözlərindən düzəlib, “Əlinin türbəsi” mənasındadır.

Sumaqallı *oyk., düz.* İsmayilli r-nunun Qalacıq i.ə.v.-də kənd. Göyçayın sahilində, dağətəyi ərazidədir. Fitooykonimdir. Oykonim kəndin yerləşdiyi ərazidə çoxlu sumaq kollarının olması ilə əlaqədardır.

Sumaqava *oyk., mür.* Dəvəçi r-nunun Pirəbədil i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi *sumaq* (fitonim) və *oba* coğrafi termininin yerli tələffüz forması olan *ava* sözlərindən ibarətdir. Oykonim “sumaq bitkisi olan yer, oba, sumaqlıq” mənasındadır.

Sumaqavaqazma *oyk., mür.* Dəvəçi r-nunun Pirəbədil i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi

ərazidədir. Yaşayış obyektini XIX əsrdə Sumaqava kəndindən çıxmış ailələr salmışlar. Həmin ərazidə keçmişdə müvəqqəti yaşayış tikilişinə *qazma* deyilirdi. Toponimiyada qazma həmçinin “kənddən ayrılmış kiçik yaşayış yeri” deməkdir. Yayda əhali qazma yerinə köçür, təsərrüfat işləri ilə məşğul olur, yayın axırında isə adətən geri qayırdı. Oykonim “sumaqavalıların qazmaları” mənasındadır.

Sumik or., sadə. Gədəbəy r-nu ərazisində dağ. Ermənistanla sərhəddədir. Hün. 2125 m. Güman etmək olar ki, dağın adı Ermənistanla Arsax arasında, Sevan gölündən c.-da yerləşən Sünik və ya Sisakan adlanan tarixi ərazinin adı ilə bağlıdır. Türk dillərində *sumik* “forma”, “görünüş”, “yaxşı görünüş”, “mənzərə”, *sünik* isə “şiş uclu”, “nizə” mənalarında işlənmişdir.

Sumqayıt oyk., sadə. Azərb.-da şəhər. Xəzər dənizi sahilində, düzənlikdədir. Əsası 1939-cu ildə qoyulmuşdur. Şəhər yaxınlıqdakı Sumqayıt d.y. stansiyasının adı ilə adlanmışdır. Stansiya isə orta əsrlərdə burada mövcud olmuş karvansara, sonralar isə çapaxananın (poçt) adını qəbul etmişdir. Karvansara və çapaxana Sumqayıt (XIX əsrdə Suqait) çayının sahilində yerləşdiyindən çayın adı ilə adlanmışdır. Bir sıra tədqiqatçılara görə, şəhərin adı XIII əsrdə monqol işğallarında iştirak etmiş Şirvan və Aranda məşhur olan *suqait/sukait* tayfasının adı ilə bağlıdır. Mənbələrdə bu etnonim həmçinin *sakait/şakait* formalarında da işlənir.

Sumqayıt hidr., sadə. Abşeron yarımadasında, Baş Qafqaz silsiləsinin c. yamacından başlanan çay. Mənbəyini Gülümdostu dağının yamacından (2000 m. yüksəklikdən) alır. Çigil və Qozlu çaylarının birləşməsindən əmələ gəlir. Yuxarı axınında Quzduçay, Qozluçay, Cəngiçay da adlanır. Xəzər dənizinə tökülür. Çayın adı *suqait* etnonimi ilə əlaqədardır və şəhərin adına köçürülmüşdür.

Sunca hidr., sadə. Xocalı r-nu ərazisində çay. Xocalı çayının sağ qoludur. Qarabağ xanı Mehdiqulu xanın (1806-1822) saldırdığı Xankəndidə 1847-ci ildə çar hökuməti Sunca polkunu (polkun adı Rusiyadakı Terek çayının sağ qolu olan Sunca çayının adından

yarlanmışdır) yerləşdirmişdi. Polkun kazarmaları çayın kənarında idi. Çay həmin dövrdən polkun adı ilə adlanmışdır.

Suncinka oyk., düz. Xocalı r-nunun Daşbulaq i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin yamacındadır. Yaşayış obyektini Sunca çayının yaxınlığında yerləşdiyi üçün belə adlanmışdır. Suncinka Sunca adının rus dilindəki kiçiltmə-əzizləmə variantıdır.

Supəribəğ oyk., mü. Astara r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Yerli tələffüzdə sıroyboğ kimi tələffüz olunur. Talış dilindəki *sı* (qırmızı), *poy* (yer), *boğ* (bağ) sözlərindən düzəlmiş oykonim “qırmızı (qızılı rəngə çalan dəmirağaclarına işarədir) bağları olan yer” mənasındadır.

Suraxanı oyk., sadə. 1. Bakı şəhərində inzibati r-n. Abşeron yarımadasının ş. hissəsində yerləşir. Mərkəzi Suraxanı qəsəbəsidir. Suraxanı, Yeni Suraxanı, Əmircan, Zığ, Bülbülə, Qaraçuxur, Hövsan qəsəbələri r-nun ərazisinə daxildir. Keçmiş adı Orconikidze olmuşdur; 2. Suraxanı r-nunda eyniadlı r-nun mərkəzi, ştq. Abşeron yarımadasındadır. Yaşayış məntəqəsi hələ qədimdən neft yataqları və buradakı atəşgah ilə məşhurdur. Oykonimin mənşəyi haqqında müxtəlif mülahizələr mövcuddur. XIX əsr İran müəlliflərindən Məmmədhəsən xana görə, oykonim guya “qonaq evi” mənasındadır. Görünür, Hindistan və İrandan bu atəşgahı ziyarət etməyə gələn zəvvarları yerləşdirmək üçün mövcud olan tikililərlə əlaqədardır. Bəzi tədqiqatçılar bu oykonimi *sur* (ər. “divar”) və *xanə* (fars. “ev”) sözlərindən ibarət olub (-a bitişdirici saitdir), “ətrafına divar çəkilmiş yaşayış yeri” kimi izah edirlər. Digər tədqiqatçılar oykonimi tat dilindəki *sur* (isti) və *xani* (bulaq, mənbə, qaynaq) sözlərindən ibarət olub, “isti bulaq” mənası kəsb etdiyini qeyd edirlər. Onlar bunu yaşayış məntəqəsinin ərazisində mövcud olan mineral bulaqlarla əlaqələndirirlər; 3. Ağsu r-nunun Kalva i.ə.v.-də kənd. Ağsu çayının hövzəsində, Niyaldağ silsiləsinin ətəklərindədir. Yerli əhalinin verdiyi məlumata görə, əhalisi vaxtilə Bakı şəhəri Suraxanı r-nundakı Suraxanı yaşayış məntəqəsindən köçüb gələnlərdən ibarətdir. Beləliklə, Ağsu r-nundakı

Suraxanı kəndi miqrasiya olunmuş coğrafi addır.

Suraxanı hidr., mür. Suraxanı r-nu ərazisində min. bulaqlar. Min. bulaqların adlandırılmasında onların keyfiyyət əlamətləri, yəni isti min. bulaq olmaları rol oynamışdır. Tat dilində *sur* "isti", *xanı* isə "bulaq, mənbə, qaynaq" deməkdir.

Suraməlik hidr., sadə. Babək r-nu ərazisində min. bulaq. Hidronim yerli əhalinin dilində Sürəməlik variantında işlənir. Bulaq indi mövcud olmayan keçmiş Suraməlik kəndinin ərazisində yerləşdiyi üçün həmin kəndin adı ilə bağlıdır. Kəndin adının isə *sur/sürə* (suriyalı) və *Məlik* (ş.a.) sözlərindən ibarət "suriyalı Məlik" mənasında olması güman edilir.

Surfunşər hidr., sadə. İsmayılı r-nu ərazisində çay. Çay ərazidəki eyniadlı yüksəkliyin adını daşıyır. Dağın adı isə İran dillərinin materiallarına əsasən "küt uclu təpə" mənasındadır.

Surxayxan or., mür. Qəbələ r-nu ərazisində dağ. Acınohur ön dağlarında, Göyçay və Türyan çaylarının suayrıcında yerləşir. Hün. 648 m. XVIII əsrin əvvəllərində Dağıstan feodalı qazıqumuxlu Surxay xan Nadir şahı qarşı vuruşmada müdafiə olunmaq üçün burada qəsr tipli qala tikdirmişdi. Sonralar qalanın yerləşdiyi dağ da onun adı ilə adlanmışdır. 1734-cü ildə Nadir şahın sərkərdəsi Təhmasibqulu xan bu qalanı dağıtmışdır.

Surra oyk., sadə. 1. Dəvəçi r-nunda kənd. Dəvəçi çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir; 2. Sabirabad r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Şirvan düzündür. Oykonim etnonim mənşəli olub, "suriyalı" mənasındadır. Mənbələrdə ərəblər Azərb.-ni işğal edərkən Suriyadan ora çoxlu tayfaların yeridilməsi, onların torpaqla təmin edilməsi və oturaq həyata keçməsi haqqında kifayət qədər məlumat verilir. Bunu Azərb.-da keçən əsrin ortalarına qədər geniş yayılmış *ərəb* komponentli adlar, Dəvəçi r-nundakı Ərəblər kəndinin adı, Neftçala r-nundakı Bala Surra kəndinin əhalisinin mənşəcə Ərəb Bəbirxanlı kəndindən olması faktları da sübut edir.

Suryuçay hidr., mür. Quba r-nu ərazisində çay. Ehtimal etmək olar ki, Suryuçay hidronimi tat dilindəki *sur* "isti", Azərb. dilindəki *su* və *çay* coğrafi terminindən ibarət olub, "istisu çayı" mənasındadır. Yerli tələffüzdə hidronim bir qədər təhrif olunmuşdur.

Sus hidr., sadə. Qax r-nu ərazisində çay. Mənbəyini Qum dağlarından alır. Sus türk dillərində "su çıxan yer" mənasındadır.

Sus oyk., sadə. Laçın r-nunun Zabux i.ə.v.-də kənd. Zabux çayının sahilində, Qarabağ yaylasındadır. Oykonim "sulu yer" mənasındadır.

Susanlıq oyk., düz. Xocavənd r-nunun Tuğ i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Tədqiqatçılara görə, yaşayış məntəqəsini orta əsrlərdə, İranın *Zuzan* əyalətindən gəlmiş azərb. ailələr salmışlar. Oykonim "Zuzandan gələnlər, zuzanlı" mənasındadır.

Susay hidr., mür. Quba və Xaçmaz r-nları ərazisində çay. Quruçayın yuxarı axarının adıdır. Hidronim *su* və *çay* coğrafi terminindən ibarətdir. *Say* toponimiyada "çayın dayaz yeri, çınqıl və ya xırda çay daşları ilə örtülmüş çay yatağı, suyun gətirdiyi qumların çay ağzında əmələ gətirdiyi dayaz yer" mənası kəsb edir. Hidronim "dayaz, quru çay" mənasındadır.

Susay oyk., sadə. Quba r-nunun Alpan i.ə.v.-də kənd. Quruçayın sahilində, Qusar maili düzənliyindədir. Yaşayış məntəqəsi Susay çayının adının köçürülməsi nəticəsində adlanmışdır.

Susay or., sadə. Quba r-nu ərazisində dağ. Dağ Susay çayının adı ilə adlandırılmışdır.

Susayqışlaq oyk., mür. 1. Xaçmaz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığında; 2. Quba r-nunun Hacıhüseynli i.ə.v.-də kənd. Qusar maili düzənliyindədir. Yaşayış məntəqələrini Susay kəndindən köçüb gələnlər salmışdır. Oykonim *Susay* (kəndin adı) və *qışlaq* coğrafi terminindən ibarət olub, "Susay kəndinin qışlağı, susaylılara məxsus qışlaq" mənasındadır.

Suskənd oyk., mür. Qax r-nunun Qum i.ə.v.-də kənd. Qum çayının sahilində, Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi XVIII əsrin ikinci yarısında, İlisu sultanı Xanbaba bəy dövründə Əmircanlı kən-

dinə məxsus sahədə salınmışdır. Oykonom yaxınlıqda axan Sus çayının adı ilə bağlıdır.

Suslucur *hidr., mür.* Tərtər r-nu ərazisində çay. Hidronim türk dillərindəki *suslu* (sakit) və İran dillərindəki *cur* (su) komponentlərindən düzəlib, “sakit su, sakit çay” mənasındadır.

Sust *oyk., sadə.* Babək r-nunun Əliabad i.ə.v.-də kənd. Dağ ətəyindədir. Kəndin adı 1933-cü ildə Süst variantında qeydə alınmışdır. İran dillərində *süst* “boş”, “faydasız”, “zəif”, türk dillərində isə *sust* “azad etmək”, “çıxarmaq” mənalarında işlənir. R-nun Şıx-mahmud kəndində *sustlular* nəslə yaşayır. Güman etmək olar ki, həmin nəsil vaxtilə Sust kəndindən köçmüş ailələrdən ibarətdir.

Susuzdağ *or., mür.* Laçın r-nu ərazisində dağ. Oronim *susuz* (suyu olmayan) və *dağ* coğrafi terminindən ibarətdir. Dağ ərazisində su mənbəyi olmadığına, yaxud az olduğuna görə belə adlanır.

Susuzluq *or., düz.* Kəlbəcər r-nu ərazisində dağ. Murovdağ silsiləsinin c.-undadır. Dağ adını həmin dağın ətəyindəki Susuzluq dərəsinin adından almışdır. Dərənin adı isə orada suyun olmaması ilə bağlıdır. Oronim “su olmayan yer” mənasındadır.

Susuzluq *oyk., düz.* Kəlbəcər r-nunun Yanşaq i.ə.v.-də kənd. Susuzluq dağının ətəyindədir. Yerli məlumatlara görə, yaşayış məntəqəsini təqr. XIX əsrdə Əliyli kəndindən (indiki Gədəbəy r-nunun Sarıköynək kəndi) gəlmiş ailələr salmışlar. Kənd yaxınlığındakı Susuzluq dərəsinin və eyniadlı dağın adını daşıyır.

Sutəpə *or., mür.* Cəlilabad r-nu ərazisində dağ. Dağın adı həmin ərazidə suyun bol olması ilə əlaqədardır. Oronim “sulu təpə” mənasındadır.

Suval *oyk., mür.* Qusar r-nunun Xuray i.ə.v.-də kənd. Qusar çayının sahilində, Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Suval hibrid coğrafi addır, oykonim ləzgi dilindəki *sıva* (dağ) və türk dillərindəki *çal* (təpə) sözlərindən ibarət olub, “dağın təpəsi” mənasındadır. Coğrafi ad kəndin fiziki-coğrafi mövqeyini əks etdirir.

Suval *or., sadə.* Qusar r-nunda Mıxtökən silsiləsinin yamacında dağ. Hün. 1645 m.

Oronim ləzgi dilindəki *sıva/suva* (dağ) sözü ilə əlaqələndirilir. Ümumiyyətlə, *suv/suva* coğrafi termin kimi toponimiyada çox işləkdir. Azərb. və Dağıstan ərazisində bu komponentlə daha bir neçə ad mövcuddur: Böyük Suval (Qusar r-nu), Yeni Suvagil, Suvagil dağı, Suvat min. bulağı (Naxçıvan), Gögsuva kəndi, Suv dağı, Ağasuv dağı (Dağıstan).

Suvat *hidr., sadə.* Naxçıvan ərazisində min. bulaq. 1933-cü ildə Laçın r-nunun Piçənis i.ə.v.-də Suvat adlı yaşayış məntəqəsi qeydə alınmışdır. Azərb. dilində *suvat* “su içilən yer, içmək üçün yararlı su obyektini” mənasındadır.

Suvorovka *oyk., düz.* İmişli r-nunun Poltavka i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir. Yaşayış obyektini 1912-ci ildə Rusiyadan köçüb gəlmiş ailələr salmışlar. Oykonom rus sərkərdəsi *A.V. Suvarovun* (1730–1800) adı ilə adlandırılmışdır. Memorial toponimdir.

Suzluq *or., düz.* Kəlbəcər r-nu ərazisində dağ. Murovdağ silsiləsinin c.-unda yerləşir. Hün. 2857 m. Ehtimal olunur ki, Suzluq türk dillərindəki *suz/süz* sözü ilə əlaqədar olub, “təmiz, aydın yer” deməkdir. Görünür, dağın üstündə bitki örtüyü bəsit olduğundan ona belə ad verilmişdir.

Sübh *oyk., sadə.* Neftçala r-nunun Bankə i.ə.v.-də qəsəbə. Kür çayının sahilində, Cənub-Şərqi Şirvan düzündədir. Qəsəbənin keçmiş adı Kürəğzı olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi 1952-ci ildə Kürəğzı nərə balıq artırma zavodunun tikintisi ilə əlaqədar salınmışdır. Qəsəbə 1966-cı ildə rəmzi olaraq Sübh (səhər) adlandırılmışdır.

Süxtəki *or., sadə.* Xəzər dənizinin yaxınlığında palçıq vulkanı. Abşeron yarımadasındadır. Oronim tat dilindəki *suxtə* (yanmış, yanar) və *ki* (dağ) sözlərindən düzəlib, “yanar dağ” mənasındadır.

Süleyman *or., sadə.* Qobustan ərazisində palçıq vulkanı. Antropoonimdir, *Süleyman* şəxs adı ilə əlaqədardır.

Süleymanlı *oyk., düz.* Cəbrayıl r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Oykonom *Süleyman* (antrop.) və *-li* (mənsub. şəkl.-si) komponentlərindən düzəlib. Yaşayış məntəqəsi vaxtilə Cənubi Azərb.-dan gəlmiş Süleyman adlı şəxs tərə-

findən salındığına görə onun adı ilə adlandırılmışdır.

Sündü *oyk., mür.* Qobustan r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Sündü platosundadır. Sinədi adının təhrif olunmuş formasıdır. Oykonim Azərb. dilindəki *sinə* (döş, yamac) və tat dilindəki *di* (kənd) sözlərindən ibarət olub, “yamacdakı kənd” mənasındadır. 1848-ci il məlumatına əsasən, həmin ərazidə Sündi icması da olmuşdur.

Süngür *or., sadə.* 1. Göyçay r-nu ərazisində dağ; 2. Şamaxı r-nu ərazisində dağ. Süngürdağ variantında da işlənir. Cəngi çayından sağdadır. Hün. 676 m. Sunqurdağ sözünün təhrif olunmuş variantıdır. Zooronimdir. Oronim türk dillərindəki *sunqur* (quş adı) sözündən əmələ gəlmişdir. Türk dillərində bu söz həmçinin şonqur formasında işlənir və *şunqar* quş adını əks etdirir. O > u səs əvəzlənmələri isə türk dilləri üçün səciyyəvidir.

Süsəndağ *or., mür.* Zəngilan r-nu ərazisində sıra dağlar. Bərgüşad silsiləsində, Oxçu çayının sol sahili boyunda yerləşir. Ən hündür zirvəsi 1304 m. Dağın adı *süsən* gül adından və *dağ* coğrafi terminindən ibarət olub, “süsən gülü bol olan dağ, süsənli dağ” mənasındadır.

Sütəmurdov *oyk., mür.* Lənkəran r-nunun Gərmətük i.ə.v.-də kənd. Lənkəran çayının sahilində, Lənkəran ovalığındadır. Əsl adı

Sütəmurdovdur. Oykonim talış dilindəki *siitə* (yanmış) və *murdov/mordov* (bataqlıq, axmaz, ölü su) sözlərindən ibarət olub, “ölü su” mənasındadır. A.Bakıxanova görə, 1809-cu ildə keçmiş Lənkəranı İran ordusu yandırdıqdan sonra əhalisi indiki Lənkəran şəhərinin yerləşdiyi yerə köçmüşdür. Yandırılmış kəndin yerində isə sonralar Sütəmurdov kəndi yaranmış və yerin adını qəbul etmişdir.

Svexau *or., mür.* Lerik r-nu ərazisində dağ. Oronim talış dilindəki *sıv* (şəfəq, parıltı), türk və monqol dilindəki *xay* (zirvə, təpə) sözlərindən düzəlib, “parıldayan zirvə” mənasındadır.

Svetlaya Zarya *oyk., sadə.* Cəlilabad r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrin ortalarında Rusiyadan Azərb.-a köçürülmüş rus ailələri salmış, rəmzi olaraq rus dilində “ışıqlı, nurlu şəfəq” mənasını bildiren bu adla adlandırmışdılar. 2001-ci ildən kəndin adı Muğan kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Svideba *hidr., sadə.* Balakən r-nunda çay. Hidronim avar dilindəki *sivudeb* (qüllə) sözündən olub, ərazidəki qəd. alban kilsəsinin əlamətlərini əks etdirən Kilsəbuqov, Ağkilsə toponimləri ilə səsləşir. Hidronim eyni zamanda Azərb. toponimiyasındakı Kilsəçay (Oğuz r-nu), Kilsəsuyu (Kəlbəcər r-nu) və s. çay adlarının sinonimidir.

Svinoy b a x: Səngi Muğan.

ŞŞ

Şabalıdçay *hidr., mür.* Şəki r-nu ərazisində çay. Aşağı Şabalıd kəndi yaxınlığından axdığı üçün çay belə adlandırılmışdır.

Şabandağ *or., mür.* 1. Abşeron yarımadasının q. hissəsində, Hökməli qəsəbəsindən c.-da yerləşir. Hün. 368 m.; 2. Füzuli r-nu ərazisində dağ. Füzuli şəhərindən c.-da yerləşir. Hün. 590 m. Oronim *Şaban* (ş.a.) və *dağ* komponentlərindən düzəlib.

Şabanlı *oyk., sadə.* Cəlilabad r-nunun Şiləvəngə i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin yamacındadır. Yaşayış məntəqəsini *şabanlı* nəslinə məxsus ailələr salmışlar.

Şabran *hidr., sadə.* Quba və Dəvəçi r-nları ərazisində çay. Mənbəyini Kilid dağının c. yamacından (1680 m. yüksəklikdən) alır, Ağzıbirçala gölünə tökülür. Çay Dəvəçi r-nu ərazisində xarabalıqları qalan Şabran şəhərinin adı ilə adlanmışdır. Şabran (Şəbran) yaşayış məntəqəsi kimi 928-ci ildən məlumdur. Şəhəri 1711-ci ildə Hacı Davud dağıtmışdır. Oykonim türk mənşəli *sabir* (*savar*) tayfasının adı ilə bağlıdır.

Şada *oyk., sadə.* Şahbuz r-nunun Badamlı i.ə.v.-də kənd. Pirçayın (Şahbuz çayının qolu) sahilində, Dərələyəz silsiləsinin yamacındadır. Oykonimin türkdilli *şoto* etnoniminin fonetik dəyişikliyə uğramış variantı ilə bağlılığı ehtimal edilir. Mənbələrə görə, tayfa adını yaşadığı eyniadlı səhranın adından almışdır. VII əsrdə Şərqi Türkünstanın Çu vadisində dövlətlərini yaratmış *şatolar* oğuz, xəzər və monqol yürüşləri zamanı Azərb. ərazisində məskunlaşmışdılar. Tayfa XIX əsrdə qırğızların tərkibində şada adı ilə qeydə alınmışdır.

Şadılı *oyk., sadə.* Goranboy r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kiçik Qafqaz dağlarının ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi keçmişdə maldarlıqla məşğul olmuş *şadılı* tayfasının məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Bu tayfanın mənşəcə *şato* adlı qəd. türk tayfası ilə bağlılığı ehtimal olunur.

Şahağac *oyk., sadə.* Astara r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır.

Yaşayış məntəqəsi Butasər kəndindən köçmüş bir qrup ailənin Şahağacı adlı yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Yerin adı ərazidəki çox qiymətli dəmiyağacı bitkisi ilə bağlıdır.

Şahandağ *or., mür.* Sumqayıt şəhəri ərazisində dağ. Oronim *şahan* (etn.) və *dağ* komponentlərindən düzəlib, Abşerondakı Şağan kənd adı ilə eyni mənşəlidir.

Şahbəyli *oyk., sadə.* 1. Ağsu r-nunun Rəhimli i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir; 2. Kürdəmir r-nunun Cəyli i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqələri XIX əsrdə Cavad qəzasında maldarlıqla məşğul olmuş *şahbəyli* nəslinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. 1933-cü ildə Zəngilan r-nunda Şahbəyli adlı kənd qeydə alınmışdır.

Şahbulaq *hidr., sadə.* 1. Quba r-nu ərazisində çay. Çay hövzəsindəki eyniadlı bulağın adı ilə adlandırılmışdır; 2. Şahbuz r-nunda göl. Göl ərazidəki eyniadlı bulağın adı ilə adlandırılmışdır.

Şahbulaq *or., sadə.* Goranboy r-nunun c.-unda dağ. Tərtər r-nu ilə sərhəddə yerləşir. Hün. 482 m. Dağ ərazidəki bulağın adı ilə adlandırılmışdır. Bulağın adı isə suyunun keyfiyyəti ilə bağlı yaranmışdır.

Şahbulaq *oyk., sadə.* Ağdam r-nunun Maqsudlu i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Kəndin adı yaxınlığındakı eyniadlı qəd. bulağın adı ilə bağlıdır. Mənbələrə görə, XVII əsrdə I Şah Abbasın dayandığı (düşərgə saldığı) yer və oradakı bulaq Şahbulaq adlanmışdır. Qəd. Qafqaz Albaniyasının VII əsrdən məlum olan Tuçkataq dairəsinin sonrakı adının Şahbulaq olduğu ehtimal olunur. Burada XVIII əsrə aid qala var.

Şahbuz *oyk., sadə.* 1. Azərb.-da inzibati r-n. Nax.MR.-in şm.-q. hissəsində, Ermənistanla sərhəddədir. R-nun ərazisi okean səviyyəsindən 1200-3000 m. yüksəklikdə, Zəngəzur sıra dağlarının q. və Dərələyəz silsiləsinin c. ətəklərində yerləşir. İqlimi soyuqdur. Qışı sərt keçir. Naxçıvan çayının yuxarı axarı r-nun ərazisindən keçir və burada ona bir çox kiçik dağ çayları tökülür. Mərkəzi Şahbuz qəsəbəsidir; 2. Ştq., eyniadlı

inzibati r-nun mərkəzidir. Naxçıvan çayının sağ sahilində dəniz səviyyəsindən 1180 m. yüksəklikdə yerləşir; 3. Şahbuz r-nunun eyniadlı qəsəbə i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidir. Yaşayış məntəqələrinin adı ərazidəki Şahbuztəpə adlanan yüksəkliyin adından alınmışdır.

Şahbuz hidr., sadə. Şahbuz r-nu ərazisində çay. Naxçıvan çayının sol qoludur. Hidronim ərazidəki Şahbuztəpə dağ adının birinci komponenti əsasında yaranmışdır.

Şahbuztəpə or., müir. Şahbuz r-nu ərazisində dağ. Oronim *şah* (yüksək, böyük), *buz/bus* (türk dillərində “çixıntı, dağ”) və *təpə* komponentlərindən düzəlib, “yüksək dağ”, “böyük çixıntısı olan təpə” mənasındadır.

Şahdağ or., müir. 1. Azərb.-nin q.-ində Ermənistanla sərhəd boyunda yerləşən dağ silsiləsi. Zəyəm, Şamxor çaylarının hövzələri ilə Sevan (Göyçə) gölü hövzəsi arasında suayrıcı xətti təşkil edir. Sıra dağlar şm.-q.-dən c.-ş.-ə doğru 100 m. məsafədə uzanır və ş.-də Hinal dağı zirvəsində Murovdağ sıra dağlarına qovuşur. Orta hündürlüyü 2000 m.-dən artıq olub, ən hündür zirvəsi Qaradağdır (3317 m.). İkinci hündür zirvəsi Şahdağdır (2901 m.). Dağ silsiləsi bu zirvənin adını daşıyır; 2. Əli Bayramlı r-nunda dağ. Ləngəbiz silsiləsinin zirvələrindən biridir. Hün. 449 m.; 3. Qusar r-nunda dağ. Baş Qafqaz silsiləsindən Şahyaylaq və Şahdüzü dərəsi ilə ayrılan Yan silsiləsinin zirvəsidir. Hün. 4250 m. İlin çox vaxtı qarla örtülü olur. Dağda buzlaq vardır. Oronim “yüksək dağ” mənasındadır.

Şahdili or., müir. Abşeron yarımadasının c.-ş. qurtaracağıdır. Bəzi ədəbiyyatlarda toponim qazax tayfa ittifaqına daxil olan *şahdili* tirəsinin adı ilə əlaqələndirilir. Oronim *şah* (böyük) və *dil* (dəniz, göl və ya çayın içərisinə doğru uzanmış quru zolağı) komponentlərindən düzəlib (-i mənsub. şəkl.-sidir), “böyük çixıntı” mənasındadır.

Şahhüseynli oyk., sadə. Zərdab r-nunun Şıxbağı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Şahhüseynli, Şahhsünnü variantlarında da qeydə alınmışdır. *Şahhüseynli* XIX əsrdə

Şamaxı qəzasında yaşamış kiçik tayfanın adı olmuşdur.

Şahindağ or., müir. Abşeron r-nu ərazisində dağ. Acıçay ilə Kənda çaylarının arasındadır. Tədqiqatçılara görə, dağın adı türk dillərindəki *şixan* (düz yamaclı yüksəklik, təpə, su sahilində susuz yüksəklik) sözünün fonetik formasından və Azərb. dilindəki *dağ* sözündən düzəlib, “düz yamaclı dağ” mənasındadır. Oronimi *şahin* quşunun adı ilə də bağlayırlar.

Şahkərəm oyk., sadə. Daşkəsən r-nunun Qaraqullar i.ə.v.-də kənd. Qoşqar dağının (Kiçik Qafqaz) yamacındadır. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini *Şahkərəm* adlı şəxs saldığı üçün kənd onun adı ilə adlandırılmışdır; 2. Kəlbəcər r-nunun Başlıbel i.ə.v.-də kənd. Dəlidağın (Kiçik Qafqaz) ətəyindədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini Laçın r-nunda vaxtilə mövcud olmuş Muncuqlu kəndindən köçüb gəlmiş ailələr salmışlar. *Şahkərəm* bu ailələrin başçısının adıdır.

Şahqaya or., müir. Bakı şəhəri Qaradağ r-nunda yüksəklik. Qobustanın c.-ş. indədir. Hün. 311 m. Oronim *şah* (böyük) və *qaya* komponentlərindən ibarət olub, “böyük qaya” mənasındadır.

Şahlıq oyk., sadə. Ucar r-nunun Əlikənd i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Əsli Şaxlıqdır. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin sonlarında Şaxlıq adlı yerdə salınmışdır. Azərb. dilinin dialektlərində şaxlıq “xırda meşəlik”, “kolluq” mənasındadır.

Şahmallar oyk., sadə. Ağcabədi r-nunun Kəhrizli i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Yerli məlumata görə, kəndi *şahmalılar* nəslinə mənsub ailələr salmışlar. Bu nəsil kəbirli tayfasının bir qoludur.

Şahmasur oyk., müir. Kəlbəcər r-nunun Vəngli i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin yamacındadır. Yaşayış məntəqəsi XX əsrin əvvəllərinə qədər qışlaq yeri olmuşdur. 1917-ci ildə Şaqmasur, 1933-cü ildə Şaxnasur variantında qeydə alınmışdır. Oykonim türk dillərindəki *şaxma/şaxna* (dairə, halqa) və ərəb dilindəki *sur* (əhatə olunmuş, çəpər, hasar) sözlərindən düzəlib, “dairəyə alınmış,

çəpərlənmiş” mənasındadır. Oykonimi “qurumuş meşənin ətrafı” kimi də izah etmək olar. Kənd 1992-ci ildən Şahmansurlu adı ilə rəsmiləşdirilmişdir.

Şahməmmədli *oyk., sadə*. Goranboy r-nunun Goranboy i.ə.v.-də (indiki Dəliməmmədli) kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Yerli əhali kəndi Şəmmədli adlandırır. Oykonim *şahməmmədli* nəslinin burada məskunlaşması ilə bağlı yaranmışdır. Bu nəslin nümayəndələri *şəmmədli* variantında Qazax və Ağstafa r-nlarında qeydə alınmışdır.

Şahnabad *hidr., sadə*. Qusar r-nu ərazisində çay. Qusar çayının sol qoludur. Çay Şahdağın ətəyindəki Şahnabad adlı düzdən axdığı üçün belə adlanmışdır. Rəvayətə görə, həmin düz Şah Abbasın arvadı *Şahnabatın* adı ilə bağlıdır. Əslində, Şahnabat düzü vaxtilə orada yerləşdirilmiş qarnizona görə bu adı almışdır. Orta əsrlərdə Azərb.-da qarnizon və qarnizonun yerləşdiyi yer *şahnəbad* adlanırdı.

Şahnəzərli *oyk., sadə*. Dəvəçi r-nunun Rəhimli i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi Böyük Şahnəzərli və Bala Şahnəzərli kəndlərinin birləşməsi nəticəsində yaranmışdır. Oykonim 1784-cü ildə Quba xanı Fətəli xanın (1758-89) Ərdəbil səfəri zamanı köçürüb gətirdiyi tayfalardan biri olan şahnəzərlilərin adı ilə bağlıdır.

Şahnəzərsu *hidr., mür*. Quba r-nu ərazisində çay. Hidronim *şahnəzərli* etnonimindən və *su* (çay) komponentindən düzəlib, “şahnəzərlilərə məxsus çay” mənasındadır.

Şahsevən *oyk., sadə*. 1. Ağcabədi r-nunun Muğanlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir; 2. Kürdəmir r-nunun Topalhəsənli i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Oykonim azərb.-lərin etnoqrafik qrupu olan *şahsevənlərin* adı ilə bağlıdır. Şahsevənlərin özəyini Azərb.-da yaşayan əfşar, qacar cavanşir və b. tayfalar təşkil edirdi. Səfəvilər dövlətinin əsas hərbi qüvvəsinə çevrilən şahsevənlər sonralar Azərb.-in siyasi həyatında mühüm rol oynamışlar.

Şahsevən Təzəkənd *oyk., mür*. Ağcabədi r-nunun Muğanlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Oykonim *Şahsevən* (etnotopo-

nim) və *Təzəkənd* (oyk.) komponentlərindən düzəlib, “yeni salınmış Şahsevən kəndi” mənasındadır.

Şahsoltanlı *oyk., sadə*. Göyçay r-nunun Qaraməryəm i.ə.v.-də kənd. Yekəxana gölünün sahilində, Qaraməryəm tirəsinin ətəyindədir. Kəndin adı XIX əsrdə Şamaxı qəzasında maldarlıqla məşğul olmuş *şahsoltanlı* nəslinin adı ilə bağlıdır.

Şahsuba *hidr., mür*. Lənkəran r-nunda min. bulaq. Keçmiş Şahsuba kəndi yaxınlığında az debitli, isti-iliq sulu, kükürlü bulaqdır. Bulaq yaxınlığındakı eyniadlı yaşayış məntəqəsinin adını daşıyır. Kəndin adı isə *şah* (seçilən, ən yaxşı), *su* və *oba* komponentlərindən düzəlib, “yaxşı suyu olan oba” mənasındadır.

Şahtaxtı *oyk., sadə*. Şərur r-nunun Qıvraq i.ə.v.-də kənd. Şərur düzündədir. Yaşayış məntəqəsi kəngərli tayfasının məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Əlincə qalasının yerləşdiyi ərazi də keçmişdə Şahtaxtı adlanmışdır. Tədqiqatçılar bu toponimi “dağ döşündə hamar düzən yer” kimi izah edirlər.

Şahverdili *oyk., sadə*. İmişli r-nunun Rəsullu i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Keçmiş adı Ərəb Şahverdili olmuşdur. Kənd əvvəl Araz çayı sahilində, Qaradonlu kəndi yaxınlığında idi. 1946-cı ildə Araz çayının daşması ilə əlaqədar olaraq əhali indiki ərazidə məskunlaşmışdır. Oykonim keçmişdə Şirvanda yaşamış ərəb mənşəli *şahverdili* nəslinin adı ilə bağlıdır.

Şahvələdli *oyk., sadə*. 1. Cəbrayıl r-nunun Cəbrayıl qəs. i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə *Şahvələd* adlı şəxs salmış, kənd də onun törəmələrinin adı ilə adlandırılmışdır; 2. Daşkəsən r-nunun Dəstəfur i.ə.v.-də kənd. Murovdağ silsiləsinin ətəyindədir. Oykonim *şahvələdli* nəslinin adı ilə bağlıdır.

Şahvəlilər *oyk., sadə*. Bərdə r-nunun Xanərəb i.ə.v.-də kənd. Xaçın çayı sahilində, Qarabağ düzündədir. Yaşayış məntəqəsi *şahvəlili* nəslinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Şahvəlili *oyk., sadə.* Cəbrayıl r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Düzenlikdədir. Yerli əhali arasında Şahvəlli kimi işlənir. Yaşayış məntəqəsi *şahvəlili* nəslinin məskunlaşması nəticəsində yaranmış və həmin nəslin adı ilə adlandırılmışdır.

Şahyeri *oyk., mür.* Xocavənd r-nunun Zamzur i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. XIX əsrin əvvəllərində Cənubi Azərb.-nin Qaradağ mahalından gəlmiş erməni ailələrinin burada məskunlaşması nəticəsində toponim Şaqax (fars. "şah yeri") şəklinə düşmüşdü. Əslində oykonim *şah* və *yer* komponentlərindən ibarət olub, "yüksək yer" mənasındadır. Kəndin coğrafi mövqeyi ilə bağlı yaranmışdır. 1992-ci ildən kəndin keçmiş adı bərpa edilmişdir.

Şağlaküçə *oyk., mür.* Lənkəran r-nunun Kərgəlan i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Oykonim talış dilindəki *şəğal* (çaqqal) və *küçə* (məhəllə, oba, kənd) komponentlərindən düzəlib (-a mənsub. bildirir), "çaqqal olan məhəllə, kənd" mənasındadır.

Şaqax b a x: Şahyeri.

Şaqlaser *oyk., sadə.* Lənkəran r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Yerli tələffüz forması Şəğoləsedir. Oykonim talış dilindəki *şəğol* (çaqqal), -ə (mənsüb. bildirir) və *se* (istil, nohur) komponentlərindən düzəlib, "çaqqal nohuru" mənasındadır və eyniadlı su hövzəsinin adını daşıyır. Kəndin adını "çaqqal əzgili", "şah qalasının yuxarısı" kimi də izah edirlər.

Şaqlazüzə *oyk., sadə.* Astarə r-nunun Siyaku i.ə.v.-də kənd. Təngərud çayının sahilində, Lənkəran ovalığındadır. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsi XIX əsrin əvvəllərində Şaqlazüzə adlı ərazidə salınmışdır. Oykonim talış dilində "çaqqal ulayan yer" mənasındadır.

Şalə *oyk., sadə.* Yardımlı r-nunun Ərus i.ə.v.-də kənd. Vileş çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Oykonimin monqol dilindəki *şalo* (quru, şoran yer, dağlıq ərazidə zəif bitki örtüyü olan gilli yer) sözündən olması güman edilir.

Şalva b a x: Şəlvə.

Şamaxı *oyk., sadə.* 1. Azərb.-da inzibati r-n. Böyük Qafqaz silsiləsinin c.-yamacında,

onun suayrıcı hissəsindən tutmuş Cənubi Şirvan düzənliyi və Qobustana yapışıq hissələrinə qədər olan sahədə yerləşir. Şm.-ş.-dən Dəvəçi, Sumqayıt, q.-dən Ağsu, c.-dan isə Bakı və Əli Bayramlı r-nu ilə həmsərhəddir. Mərkəzi Şamaxı şəhəridir; 2. Azərb.-da şəhər. Eyniadlı inzibati r-nun mərkəzidir. Azərb.-nin ən qəd. şəhərlərindən biridir. Yaşayış məntəqəsi haqqında antik dövr, ərəb, fars, türk, erməni, gürcü, həmçinin orta əsr Avropa müəllifləri məlumat verirlər. Şəhərin adı ilk dəfə yunan alimi Klavdi Ptolomeyin (II əsr) "Coğrafi təlimnamə" əsərində Samexeya və ya Kamexeya formasında çəkilib. Şamaxı adının mənası haqqında müxtəlif fikirlər mövcuddur. Bəzi tədqiqatçılar toponimin antik mənbələrdə (Plini) *kamak*, qəd. erməni mənbələrində (V-VII əsrlər) *ijemax* kimi qeyd edilmiş tayfa adı ilə bağlılığı fikrini irəli sürmüşlər. Qaraqalpqlarda *şamak*, qazaxlarda *şamakey*, türkmənlərdə *şamax*, qırğızlarda *şameke* və b. tayfa adları göstərir ki, *kamak* və *ijemax* yerli *şamake* etnoniminin bir qədər təhrif olunmuş formasıdır. Orta Asiya ərazisində erkən orta əsrlərə aid Şirvan və Şamaxı adlı qalaların xarabalıqları var.

Şəhərin salındığı tarix dəqiq məlum deyil. Şamaxı yaxınlığında aşkar edilmiş e.ə. V-IV əsrlərə aid şəhər həyatına xas olan maddi-mədəniyyət qalıqları, habelə Roma və Arşaki sikkələri, eləcə də Makedoniyalı İsgəndərin sikkələrinə oxşadılmış dirhəmlər şəhərin hələ antik dövrdən mövcud olduğunu göstərir. Sasanilər dövründə Şamaxı kiçik Şirvanşahlıq dövlətinin baş şəhəri, ərəb işğalından (VII əsr) sonra isə mahal mərkəzi kimi feodal hakimlərinin iqamətgahı idi.

IX-X əsrlərdə Azərb.-da yaranmış feodal dövlətlərindən biri də paytaxtı Şamaxı olan Şirvanşahlar dövləti idi. Şirvan hakimi Yəzid ibn Məzyəd şəhərdə bir sıra abadlıq işləri apardığına görə şəhər həmin dövrdə Yəzidiyyə də adlanırdı. XI əsrdə şəhərin etrafına müdafiə divarı çəkildi. Şirvanşah II Mənuçöhr dövründə (1120-49) şəhər xeyli inkişaf etdi. 1191-ci ildə Eldəgiz hökmdarı Qızıl Arslan (1186-91) Şamaxını tutdu. Şirvanşah I Axsitan

müvəqqəti olaraq paytaxtı Bakıya köçürdü. Qızıl Arslanın ölümündən sonra paytaxt yenidən Şamaxıya köçürüldü. 1212-ci ildə monqol qoşunu şəhəri mühasirəyə aldı. Əhali kəskin müqavimət göstərdiyi üçün qılıncdan keçirildi. Şəhərin iqtisadi həyatı yalnız XIV əsrin sonları və XV əsrdə yaranmış dinc şəraitdə nisbətən dirçəldi. Şirvanşah I İbrahim dövründə (1382-1417) Şamaxının ticarət əlaqələri xeyli genişləndi. Buradan xarici ölkələrə çoxlu ipək ixrac olunurdu. 1538-ci ildə Şamaxını tutan Səfəvilər Şirvanşahlar dövlətinə son qoydular. Şəhər yeni yaradılmış Şirvan bəylərbəyliyiinin mərkəzinə çevrildi. Səfəvi-Osmanlı müharibələri zamanı türklər Şamaxını tutdular. 1609-cu ildə I Şah Abbas şəhəri Osmanlılardan azad etdi.

Şamaxı XVII əsrdə Azərb.-nin mühüm ticarət və sənətkarlıq mərkəzlərindən idi. 1667-ci il zəlzəlesi zamanı şəhər və onun ətrafında təqr. 80 min nəfər həlak oldu. 1737-ci ildə Nadir şah Şamaxını dağıdaraq əhalisini indiki Ağsu şəhərinin yaxınlığına köçürüb, Yeni Şamaxı adlı yaşayış məntəqəsinin əsasını qoydu. Lakin sonralar əhali yenidən köhnə Şamaxıya köçdü. XVIII əsrdə Şamaxı müstəqil feodal dövlətlərindən biri olan Şamaxı xanlığının mərkəzi idi. 1796-cı ildə rus generalı V.Zubov şəhəri tutdu. 1805-ci ildə Şamaxı xanlığı Rusiyaya birləşdirildi. Şəhər ayrı-ayrı vaxtlarda Şirvan əyalətinin, Şamaxı qəzasının (1859) və Şamaxı quberniyasının (1846) mərkəzi olmuşdur. 1859 və 1902-ci illərdə baş vermiş zəlzələlər zamanı şəhər tamamilə dağıldı. 1918-ci ildə rəsmən Bakı Sovetinə tabe olan erməni daşnak dəstələri Şamaxıda milli qırğın törətdi; şəhərin azərb. əhalisi demək olar ki, məhv edildi.

Şambul *oyk., sadə*. Balakən r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Kəndi həmin zonada yaşamış qaraçılar salmışlar. Sonralar burada azərb. və b. xalqların nümayəndələri də məskunlaşmışlar. Yerli əhalinin məlumatına görə, kəndin adı *Şambul* şəxs adı ilə bağlıdır. *Şambul* sözü, eyni zamanda “qamış”, “şiş uclu”, “çubuq” mənalarında da işlənmişdir.

Şambulbinə *oyk., mür.* Balakən r-nunun Qazma i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Oykönim *Şambul* (kənd adı) və *binə* komponentlərindən düzəlib, “Şambul kəndinin binəsi” mənasındadır. Yaşayış məntəqəsi Şambul kəndinə məxsus keçmiş binə yerində salındığı üçün belə adlanmışdır.

Şamiltəpə *or., mür.* Qusar r-nunun şm.-q.-ində süni təpə. Hün. 15 m. Təpədə erkən orta əsrlərə aid yaşayış yerinin qalıqları aşkar edilmişdir. Oronim *Şamil* şəxs adı ilə bağlı yaranmışdır.

Şamxor b a x: Şəmkir.

Şamxor *hidr., sadə*. Gədəbəy və Şəmkir r-nlarında çay. Kürün sağ qoludur. Mənbəyini Kiçik Qafqazın Şahdağ silsiləsinin şm. yamaclarından (3220 m. yüksəklikdən) alır. Başlıca qolları soldan Şəmkir, Gədəbəy, sağdan Qoşqar və Əmirvar çaylarıdır. Üzərində SES var. Hidronimin əslisi Şamkürdür. Türk dillərində *şam* sözünün mənələrindən biri də “budaq, çıxıntı, qol”dur. Çay Kürün qolu olduğu üçün belə adlandırılmışdır.

Şamirdağ *or., mür.* Tovuz r-nunda dağ. Əsrik Cırdaxan kəndindən şm.-da yerləşir. Hün. 1097 m. Oronim *şam* (burada “iti uclu”), *ir* (türk dillərində “qılıç”, “dalğavari zirvə”) və *dağ* komponentlərindən düzəlib, “itiuclu, qılıçlı dağ” mənasındadır.

Şamkənd *oyk., mür.* Laçın r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin ortalarında qasımşağı (və ya kürdhacı) adlı kiçik tayfaya mənsub cəmi 3 ailənin *Şam* adlı qışlaqda məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Sovet hakimiyyəti illərində oykonimin tərkibinə *kənd* sözü də əlavə olunmuşdur. Türk dillərində *şam* sözünün “sucaq yer, bətaqlıq”, “qamışlıq” mənaları vardır.

Şamlı *oyk., sadə*. 1. Qəbələ r-nunun Hacallı i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Keçmiş adı Ərəb Şamlı olmuşdur. Sonralar oykonimin tərkibindəki *ərəb* sözü düşmüşdür. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin sonlarında *ərəb-şamlı* tayfasının məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Ərəbşamlı VIII əsrdə ərəblərin Şamdan (Suriyadan) köçürdükleri ərəb

ailələrinin ümumi adıdır. XIX əsrin ortalarında bu tayfa Şirvanın dağlıq ərazilərində maldarlıqla məşğul olurdu; 2. Zəngilan r-nunun Gilətağ i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidir. Yerli əhalinin məlumatına görə, kəndin əsasını XIX əsrdə Şamı, Nağı və Tağı adlı üç qardaş qoymuşdur. Kənd böyük qardaş Şamının adı ilə Şamılı (sonralar Şamlı şəklinə düşmüşdür) adlanmışdır. Əslində toponim Qızılbaşların *şamlı* tayfasının adı ilə bağlıdır. *Şamlı* Teymurun 1402-ci ildə türk sultanı Bəyazid üzərində qələbəsindən sonra Suriyadan (Şamdan) apardığı bəydili tayfasına mənsub ailələrin adıdır. Həmin ailələri Teymur Səfəvi şeyxi Xacə Əliyə vermiş, o da onları Azərb.-in c.-unda yerləşdirmişdir. Səfəvilərin hakimiyyət uğrunda mübarizəsində *şamlılar* da iştirak etmişdilər. Səfəvi şahları bu tayfaya Azərb.-da ərazilər bağışlamışdılar.

Şamlıq oyk., düz. Tovuz r-nunun Böyük-qışlaq i.ə.v.-də kənd. Zəyəm çayının sahilində, dağlıq ərazidir. Yerli əhalinin məlumatına görə, oykonim “şam ağacları çox olan yer” mənasındadır. Kəndin ərazisi qəd. yaşayış məskənlərindən biri hesab edilir. Türk dillərində *şam* sözünün “sucaq yer, bataqlıq”, “qamış”, “iti uclu” mənaları da var.

Şampritpuk or., mü. Goranboy ərazisində dağ. Yuxarı Ağcakənd kəndindən şm.-da yerləşir. Hün. 1741 m. Oronim *şam* (şiş uclu) *prit* (toponimiyada “qol”) və *puk/puq* (təpə, zirvə) komponentlərindən düzəlib, “şiş uclu qolun zirvəsi” mənasındadır.

Şapartı hidr., düz. Ağcabədi və Xocavənd r-nları ərazisində çay. Ağcaqoşun çayının sağ qoludur. Tədqiqatçıların bir qismi hidronimi türk-monqol mənşəli *şabar* (gil, palçıq, bataqlıq, bataqlıqlı çəmən) və *-tı* (-lı şəkl.-nin fonetik variantı) komponentlərinin birləşməsi hesab edir və “gilli, çamırlı çay” kimi izah edirlər. Çayın adının suyun səsinin təqlidindən yarandığını da güman etmək olar. Qazaxıstan ərazisində Şapartı adlı çay və dağ mövcuddur.

Şandan qalası or., mü. Astara r-nunda dağ. Taliş silsiləsinin ucqar c.-ş. hissəsində

zirvədir. Hün. 1817 m. Oronim Şandan qayası, Şindan qalası variantlarında da qeydə alınmışdır. Dağın adı erkən orta əsrlərdən məlum olan qalanın adı ilə bağlıdır. Oronim türk dillərindəki *şan* (gözəl görkəm) və *dan/dın* (dayanacaq, düşərgə, yer, yaylaq) komponentlərindən düzəlib, “gözəl görkəmli düşərgə” mənasındadır. Çində Şandun adlı şəhər, düz və dərə var.

Şanşapçay hidr., mü. Şəki r-nunda çay. Hidronim türk dillərindəki *şanş* (deşib keçən), İran dillərindəki *ap/ab* (su) və Azərb. dilindəki *çay* komponentlərindən düzəlib, “suyu deşib keçən çay” mənasındadır və çay suyunun iti axması ilə bağlı yaranmışdır.

Şaplar oyk., sadə. Kəlbəcər r-nunun Kəlbəcər i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidir. Şapı variantında da qeydə alınmışdır. Əslinin Şahpərilər olduğu söylenebilir. Kürdlər arasında şəxs adlarının yuvarlaq işlənməsi nəticəsində *Şahpəri* şəxs adı Şapı formasına düşmüşdür. Yerli əhalinin məlumatına görə, kəndi XIX əsrdə Kərbəlayi Ellaz qızı *Şahpəriyə* (Şapıya) cehizlik verilmiş binə yerində onun övladları saldığına görə belə adlandırılmışdır.

Şaratük hidr., mü. Yardımlı və Lerik r-nları ərazisində çay. Viləş çayının sağ qoludur. Dəyirmanların hərəkətə gətirilməsi və suvarma üçün istifadə edilir. Hidronimin birinci komponenti ərazidəki *Şardərə* çayının adı ilə, ikinci komponenti isə çay suyunun *çəltik* suvarılmasında istifadə edilməsi ilə bağlıdır (burada *-a* mənsub. bildirir). Çayın adı “çəltik sahələrini suvaran çay” mənasındadır.

Şardərə hidr., mü. Yardımlı r-nu ərazisində çay. Viləş çayının qoludur. Hidronim *şar* (iki hövzəni birləşdirən qol) və *dərə* (çay dərəsi) komponentlərindən ibarət olub, Viləş çayının iki qolunu birləşdirdiyi üçün dərə bu adı almışdır.

Şarukar or., mü. Daşkəsən r-nunda dağ. Zəylik kəndindən c.-da yerləşir. Hün. 1700 m. Digər adı Kəmərqayadır. Oronim *şar* (kəmə, zolaq, qol) və *kar* (qaya, daş) komponentlərindən düzəlib (*-u* mənsub. bildirir), “kəmə qaya” mənasındadır.

Şarukkar oyk., sadə. Daşkəsən r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qoşqar çayının sahilində, Murovdağ silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi ərazidəki eyniadlı dağın adını daşıyır. 1991-ci ildən kənd Kəmərqaya adı ilə rəsmiləşdirilmişdir.

Şatarız oyk., mür. Zəngilan r-nunun Rəzdərə i.ə.v.-də kənd. Bəsit çayı sahilində, dağətəyi ərazidədir. Güman etmək olar ki, oykonim *şat* (köç, düşərgə, çadır) və *rız* (yol) komponentlərindən düzəlib (-a mənsub bildirir), “köç yolu” mənasındadır. Görünür, kənd köç yolunun üstündə yerləşdiyi üçün belə adlandırılmışdır.

Şatırlı oyk., sadə. 1. Bərdə r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. düzənlikdədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, kəndi vaxtilə el arasında *Şatır* ləqəbi ilə tanınan şəxs və onun övladları salmışlar. *Şatır* sözü “çörəkbişirən, çörəkçi” kimi izah edilir. Rəvayətə görə isə, həmin şəxsin dizinin kündəsi (oynaq sümüyü) olmadığından ona bu ləqəb verilmişdir. Şatırın qəbri hazırda Şatır ocağı adı ilə tanınır və yerli dindar müsəlman əhalisinin sitayiş yerlərindəndir; 2. Cəlilabad r-nunun Ləkin i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin ətəyindədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsi qəd. dövrlərdə salınmışdır. Bunu kəndin ərazisindən tapılan maddi mədəniyyət abidələri də sübut edir. Tədqiqatçılara görə, kənd qəd. türkdilli *şatar/şatır* tayfasına mənsub ailələrin indiki ərazidə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır və həmin tayfanın adı ilə adlandırılmışdır.

Şatırlı or., sadə. Cəlilabad r-nu ərazisində dağ. Dağ ərazidəki eyniadlı yaşayış məntəqəsinin adını daşıyır.

Şatırılıçay hidr., mür. Cəlilabad r-nu ərazisində çay. Bolqar çayının sol qoludur. Mənbəyini Burovar silsiləsindən alır. Çay ərazisindən axdığı eyniadlı kəndin adı ilə adlandırılmışdır.

Şatıroba oyk., mür. Masallı r-nunun Türkoba i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Tədqiqatçıların bir qismi oykonimi “çörəkçilər kəndi” kimi izah edir. Bəzi tədqiqatçılar isə kəndin adının əslində Şatoba olub, “əyri oba” mənasına uyğun gəldiyini söyləyirlər. Kəndin Türkoba adlanan sovetliyə daxil

olması və bu sovetlikdə Türkoba və Şatıroba adlı iki kəndin yerləşməsi onu göstərir ki, oykonimin birinci komponenti türkdilli *şatır* tayfa adı ilə bağlıdır.

Şatırovka oyk., düz. Salyan r-nunun Qaraçala i.ə.v.-də kənd. Cənub-Şərqi Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsini XX əsrin əvvəllərində Rusiyanın mərkəzi quberniyalarından köçürülmüş ailələr salmışlar. Tədqiqatçılara görə, oykonim rus dilindəki *şatrov/şatroviy* (çadıraoxşar, çadır şəkilli) sözündən və -ka komponentindən ibarət olub, “çadıraoxşar evlər” mənasındadır və kənddəki evlərin çadır şəklində tikildiyini bildirir.

Şaumyan b a x: Gurbulaq

Şaumyan b a x: Pirverdilər.

Şaumyan çayı b a x: Gurbulaq.

Şaumyan ştq. b a x: Aşağı Ağcakənd.

Şaumyanabad b a x: Xankəndi.

Şaumyankənd b a x: Qaradolaq.

Şaumyanovka b a x: Məmişlər.

Şavqo oyk., mür. Astara r-nunun Pəlikəş i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Bəzi tədqiqatçılara görə, oykonim talış dilindəki *şav/şəv* (gecə) və *qo* (yer) komponentlərindən düzəlib, “gecələmək üçün yer” mənasındadır. Bu fikrə əsasən, kəndin ərazisindən vaxtilə gecələr daldalanmaq üçün istifadə edilirmiş. Başqa bir fikrə görə, kəndin adı talış dilindəki *şə* (axar, axın), *ov* (su) və *qo/qah* (yer) komponentlərindən ibarət olub, “su axan yer” mənasındadır.

Şayıflı oyk., sadə. Zəngilan r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsini *şayıflı* (Şayıf şəxs adından) nəslinə mənsub ailələr salmışlar.

Şeydlər oyk., sadə. Şəmkir r-nunun Çardaqlı i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi XX əsrin 30-cu illərində uğuzlu (və ya hacılar), zeynallar və kəlbhəsənli adlı oymaqların Şeydlər yeri adlı sahəyə köçürülməsi nəticəsində yaranmışdır. Kənd salındığı ərazinin adını daşıyır. Ərazinin adının isə *şəhid* (günahsız ölən) sözü ilə bağlılığı güman edilir.

Şelli oyk., düz. Ağdam r-nunun Qasımlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi düzənlikdədir. Oykonim *şel* (Azərb. dilinin dialektlərində “qol-budaq”, “suyun düzündə axan kol-

kos", türk dillərində isə "dəri", "örtük", "ləpə" mənalarında işlənir) və *-li* mənsub. şəkl.-sindən düzəlib, "kol-koslu yer" kimi izah edilir.

Şeyinli oyk., sadə. Kəlbəcər r-nunun Zəylik i.ə.v.-də kənd. Qarabağ yaylasının ətəyindədir. Keçmiş adı Təkdəm olmuşdur. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini Laçın r-nunun Mirik kəndindən köçüb gəlmiş *Şeyin* adlı şəxs salmışdır. Hazırda oradakı nəsil də *şeyinoğlular* adlanır. Kəndin ərazisində bu nəsilin adı ilə bağlı bir neçə obyekt qeydə alınmışdır.

Şeylanlı oyk., sadə. Laçın r-nunun Leninkənd i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Oykonim XIX əsrin ortalarında Azərb.-da yaşayan kürd mənşəli *şeylanlı* tayfasının adını əks etdirir. Qaraçorlu tayfa ittifaqına daxil olan *şeylanlılar* hələ XII əsrin əvvəllərindən İrandan gələrək Azərb.-da məskunlaşmışdılar.

Şeytanbaşı or., müir. Xanlar r-nunda dağ. Pand silsiləsinin c. qurtaracağında zirvədir. Hün. 2108 m. Oronim dağın başında baş verən müxtəlif qorxunc təbii hadisələrlə bağlı yaranmışdır.

Şeytanud or., sadə. Qobustanın mərkəzi hissəsində palçıq vulkanı. Oronim "şeytan odu" mənasında olub, vulkanın püskürərkən alovlanması ilə bağlı yaranmışdır.

Şəbiyan oyk., düz. İsmayilli r-nunun Keyvəndi i.ə.v.-də kənd. Girdiman çayının sahilində, dağətəyi düzənlikdədir. Oykonim fars dilindəki *şəb* (dərə, cıdır) sözü, *-i* (mənsub. bildirir) və *-an* (cəmlilik və məkan bildirir) şəkl.-lərindən düzəlib, "dərələr" mənasındadır. Kənd salındığı ərazinin relyefi ilə bağlı adlandırılmışdır.

Şəfəq oyk., sadə. 1. Beyləqan r-nunun Yuxarı Aran i.ə.v.-də qəsəbə. Mil düzəndədir. Yaşayış məntəqəsi Böyük Vətən müharibəsindən sonrakı illərdə təşkil edilmiş 5 №-li pambıqçılıq sovxozunun 5-ci şöbəsinin fəhlələri üçün salınmışdır (1965). Rəmzi olaraq belə adlandırılmışdır; 2. Goranboy r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Murovdağ silsiləsinin (Kiçik Qafqaz) ətəyindədir. Keçmiş adı Mollavələdli olmuşdur. Yaşayış məntəqəsini *mollavələdli* (mollauşağı) nəslinə mən-

sub ailələr salmışlar. 1930-cu ildə kəndin adı dəyişdirilmiş və rəmzi olaraq Şəfəq adlandırılmışdır. Oykonim "ışıqlı" həyata, gələcəyə inamı əks etdirir.

Şəfəqli oyk., sadə. Yardımlı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Viləş çayının sahilində, Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Kənd sovet hakimiyyəti illərində rəmzi olaraq belə adlandırılmışdır. Oykonim "ışığı saçıyan, parıldayan" mənasındadır.

Şəfibəyli oyk., düz. 1. Goranboy r-nunun Qarabucaq i.ə.v.-də kənd. Qaraçayın hər iki sahilində, Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini vaxtilə şuşalı İsabəyin oğlu *Şəfibəy* saldığına görə belə adlanmışdır. Şəfibəyin köhnə qəbristandakı qəbrinin kitabəsindən onun XVIII əsrdə yaşadığı məlum olur; 2. Zəngilan r-nunun Rəzdərə i.ə.v.-də kənd. Bəsitçayın sahilində, dağətəyi ərazidədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini Cənubi Azərb.-dan gəlmiş ailələr bina etmişlər. Oykonim *Şəfibəy* şəxs adı ilə bağlıdır.

Şəfili oyk., sadə. Qəbələ r-nunun Hacallı i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Yaşayış məntəqəsi *şəfili* nəslinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. XIX əsrdə *şəfililər* maldarlıqla məşğul olan kiçik elat kimi təsvir olunurlar.

Şəftəhal oyk., sadə. Zərdab r-nunun Şahsünnü i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzəndədir. Xalq etimologiyasına görə, kənd *Şəfixal* (yəni Xallı Şəfi) adlı şəxsin adı ilə bağlıdır. Əslində oykonim fars və ərəb tərkibli *şəftəhal* sözündən olub, "vurgun, vurulmuş, aşiq, məftun olmuş" mənasındadır və hansısa bir şəxsin ləqəbindən götürülmüşdür.

Şəhadət oyk., sadə. Göyçay r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzəndədir. Oykonimin *Şəhadət* şəxs adı ilə bağlılığı güman edilir. Şəhadət eyni zamanda ər. "şahidlik" və ya "şəhidlik" mənasındadır.

Şəhriyar oyk., sadə. 1. Cəlilabad r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Keçmiş adı Xol Təklə olmuşdur. Çar Rusiyasının işğalından sonra gəlmə rus ailələri buranı Pokrovka adlandırmışdı. 1992-ci ildə görkəmli Azərb. şairi M.Şəhriyarın (1906-88) şərəfinə indiki ad

verildi; 2. Masallı r-nunun Qarğalıq i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Kəndin adı çox güman ki, Biləsuvar şəhərindən 9 km. aralı erkən orta əsr abidəsi Şəhriyar yaşayış yerinin adı ilə bağlı yaranmışdır; 3. Ordubad r-nunun Ordubad i.ə.v.-də qəsəbə. Zəngəzur silsiləsinin ətəyindədir. Keçmiş adı Ordubad olmuşdur. 2003-cü ildən M. Şəhriyarın şərəfinə belə adlandırılmışdır; 4. Şərur r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şəhriyar çayının sahilindədir. Bütün hallarda Şəhriyar şəxs adıdır.

Şəhriyar hidr., sadə. Şərur r-nu ərazisində çay. Çay yaxınlığından axdığı yaşayış məntəqəsinin adı ilə adlanmışdır.

Şəkər oyk., sadə. 1. Göyçay r-nunun Mırtı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Keçmiş adı Şəkərarxı olmuşdur. Kənd Göyçay çayından çəkilmiş Şəkərarxın sahilində yerləşdiyinə görə belə adlandırılmışdır. Yaşayış məntəqəsi bu arxı çəkdiyə *Şəkərbəyin* adı ilə Şəkərbəy də adlanır; 2. Xocavənd r-nunun Qırmızı Bazar i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi *Şəkər* adlı şəxs tərəfindən salındığı üçün belə adlandırılmışdır.

Şəkərabad oyk., mür. Babək r-nunun Yarımca i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. 1886-cı il məlumatına görə, 25 tüstüdən ibarət kənd olmuşdur. Yaşayış məntəqəsinin əsasını *Şəkər* adlı şəxs qoyduğu üçün belə adlanmışdır. Oykonom "Şəkərin saldığı kənd" mənasındadır.

Şəkərbəyi oyk., sadə. Lənkəran r-nunun Kərkəlan i.ə.v.-də kənd. Lənkəran çayının sahilində, ovalıqdadır. Yerli məlumata görə, XIX əsrdə burada *şəkər qamışı* becərildiyi üçün ərazi belə adlandırılmışdır. Lakin 1940-cı illərdə şəkər qamışı plantasiyaları məhv olmuşdur. Sonralar çəltik təcrübə stansiyası yanında salınmış yaşayış məntəqəsi 1966-cı ildən yerləşdiyi ərazinin keçmiş adı ilə adlandırılmışdır.

Şəkərbəy or., sadə. Gədəbəy r-nu ərazisində dağ. Zəyəm və Cəyir çaylarının suayrıcında yerləşir. Hün. 2282 m. Oronim Şəkərdəğ variantında da qeydə alınmışdır. Dağ vaxtilə burada *Şəkərbəy* adlı şəxsin yaylaq yurdu olmasına görə belə adlandırılmışdır.

Şəkərbəy oyk., sadə. Gədəbəy r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi Şəkərbəy dağının ətəyində salındığı üçün belə adlandırılmışdır. Oykonom Şəkərbəyli variantında da qeydə alınmışdır.

Şəkərcik oyk., sadə. Füzuli r-nunun Aybasanlı i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Şəkərciklər adı ilə də tanınır. Kəndin adı orta əsrlərdə Qarabağda yaşamış cavanşir tayfasına mənsub *şəkərciklər* tirəsinin adı ilə bağlıdır.

Şəkərli oyk., sadə. 1. Ağstafa r-nunun Poylu i.ə.v.-də qəsəbə. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Keçmiş adı Şəkərli dəmiryol stansiyasında qəsəbə olmuşdur. 1965-ci ildən qəsəbə Şəkərli adlandırılmışdır. D.y. stansiyası adının isə *Şəkərbəy* şəxs adından yaranması ehtimal edilir; 2. Salyan r-nunun Yenikənd i.ə.v.-də kənd. Cənub-Şərqi Şirvan düzündədir. Kəndin adının *Şəkər* şəxs adı ilə bağlılığı güman edilir.

Şəki oyk., sadə. 1. Azərb.-da inzibati r-n. Respublikanın şm.-q.-ində yerləşir. R-nun şm. hissəsi Baş Qafqaz silsiləsinin c. yamacında, c. hissəsi Bozdağ yaylasında, mərkəzi hissəsi Əyriçay vadisində yerləşir. R-nun ərazisindən Əyriçay axır və ona sağ tərəfdən Kiş, Şin və b. çaylar tökülür. Mərkəzi Şəki şəhəridir. R-n və onun mərkəzi 1968-ci ilədək Nuxa adlanmışdır; 2. Azərb.-da şəhər, eyniadlı r-nun mərkəzidir. Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Şəki Azərb.-in ən qəd. şəhərlərindəndir. Şəhər əvvəllər Kiş çayı vadisində yerləşirdi. 1772-ci ildə güclü sel Şəkini dağıtdıqdan sonra əhali Nuxa adlanan indiki əraziyə köçmüşdür. Qəd. Şəki şəhərinin Kiş çayının Əyriçaya töküldüyü yerdə, indiki Qaradağın yaxınlığında yerləşdiyi güman olunur. Şəhərin adı e.ə. Azərb.-a gəlib burada məskunlaşmış *sak/şak* və ya *saka/şaka* tayfasının adı ilə bağlıdır. Bu tayfanın indiki Gəncə-Qazax zonasında məskunlaşdığı ərazi antik mənbələrdə Sakasena, erməni mənbələrində isə Şakaşen kimi qeyd olunub. Bəzi tədqiqatçılara görə, *saka/şaka* tayfası İrəndilli olmuşdur. Lakin son tədqiqatlar onların türkdilli olduğunu göstərir. Bunu türkdilli qazaxlarda *şaqqa*, özbəklərdə *şakay/şekey*, qırğızlarda *sake/saka*, türkmənlərdə *şaklar*

tayfalarının mövcudluğu da sübut edir. Yakutlar bu gün də özlərini *saxa* adlandırırlar. Menandr hələ 568-ci ildə yazmışdır ki, türklər qədimdə *saka* adlanırdılar. Türkiyə, Tataristan, Ermənistan ərazisində Şəki adlı yaşayış məntəqələri mövcuddur.

Qafqaz Albaniyası dövründə eyniadlı tarixi vilayətin mərkəzi olan Şəki mühüm şəhərlərdən idi. V əsrdə Albaniya Sasanilərin tabeliyinə keçdikdən sonra Sasani hökmdarı I Qubad (489-531) xəzərlərə qarşı mübarizə məqsədilə bir çox alban şəhərini, o cümlədən Şəkini möhkəmləndirdi. VII əsrin ortalarında ərəblər Şəkini işğal etdi. Ərəb-Xəzər müharibələri zamanı Şəki dəfələrlə əldən-ələ keçdi. IX əsrin sonlarında Ərəb xilafətinin zəiflədiyi dövrdə Şəki əyalətində müstəqil hakimlik təşəkkül tapdı. XII əsrdə Şəki Şirvanşahlar dövlətinin hakimiyyətinə keçdi. Azərb.-in şm.-q. torpaqlarını işğal etməyə çalışan gürcü feodalları bir neçə dəfə Şəki əyalətinə hücum etdi. Monqol işğalı şəhərin iqtisadi həyatına ağır zərbə vurdu. Lakin Elxanilər dövründə şəhər yenidən inkişaf etməyə başladı. Əhali sənətkarlıq, ticarət, çeltikçilik, ipəkçilik, bağçılıq və s. ilə məşğul olurdu. Şəkidən ipək parça, xam ipək, sənətkarlıq məmulatı və s. ixrac olunurdu. XIV əsrin sonlarında Şəki yenidən müstəqil hakimlik mərkəzinə çevrildi. Teymurun Şəkiyə hücumu zamanı (1394) şəkililər ona ciddi müqavimət göstərdilər. I Şah İsmayıl (1501-24) Səfəvilər dövlətini yaratdıqdan sonra Şəki hakimi onun vassallığını qəbul etdi. Səfəvi hökmdarı I Təhmasibin (1524-76) Şirvana hücumu zamanı (1538) Şəki hakimi Dərviş Məhəmməd xan Şirvanşaha köməyə gələrək qızılbaş qoşununa qarşı vuruşmuşdu. 1547-ci ildə isə qiyam qaldırmış Səfəvi şahzadəsi Əlqas Mirzəyə yardım etmişdi. Bütün bunlar 1551-ci ildə Səfəvilərin Şəkiyə hücumu üçün bəhanə oldu; Şəki əyaləti Səfəvilər dövlətinə birləşdirildi. Səfəvi-Osmanlı müharibələri zamanı Şəki əldən-ələ keçdi. XVI əsrin 80-ci illərində şəhər Osmanlıların tabeliyinə keçdi və eyniadlı sancağın mərkəzinə çevrildi. 1606-cı ildə Şəki yenidən Səfəvilər dövlətinə qaytarıldı. Nadir şahın dövründə

(1736-47) Şəkidə İran əsarətinə qarşı narazılıq artdı. 1743-cü ildə şəkililər üsyan edib Nadirin buradakı vəkili Məlik Nəcəfi öldürdülər. Şəkidə hakimiyyəti üsyanın başında duran yerli feodal Hacı Çələbi ələ keçirdi və Şimali Azərb. ərazisində təşəkkül tapmış ilk müstəqil xanlığın əsasını qoydu. Nadir şahın ölümündən sonra Hacı Çələbi (1743-55) bütün Şəki əyalətində möhkəmləndi. Onun dövründə Şəki xanlığı Azərb.-in qüdrətli xanlıqlarından birinə çevrildi. Onun ölümündən sonra Şəki xanlığı əvvəlki qüdrətini itirdi. Şəhər bir neçə dəfə qonşu feodallar tərəfindən qarət olundu. 1765-ci ildə şəhərin ətrafında müdafiə divarı çəkildi.

1805-ci ildə Şəki Rusiyaya birləşdirildi. Şəki xanlığı ləğv edildikdən sonra (1819) Şəkini çar hökumətinin nümayəndəsi olan komendant idarə edirdi. Komendant üsulidarəsi ləğv edildikdən sonra şəhər qəza mərkəzinə çevrildi. XIX əsrin II yarısından Şəki Qafqazda ipək istehsalının əsas mərkəzi oldu. Azərb.-da istehsal olunan ipəyin təqr. 40 faizini Şəki əyaləti verirdi. 1861-ci ildə rus sənayeçilərindən Voronin qardaşları və Alekseyev Şəkidə ipəksarıma fabriki tikdilər. Bu fabrik dünyada ən böyük ipəksarıma müəssisəsi idi. 1862-ci ildə Londonda keçirilən beynəlxalq sərgidə Şəki ipəyi medala layiq görüldü. XIX əsrin birinci yarısında Şəkidə təqr. 15 min, XX əsrin əvvəllərində 35-40 min, 1916-cı ildə isə 52 mindən çox əhali yaşayırdı; 3. Şəki r-nunun Suçma i.ə.v.-də kənd. Turut düzündədir. Kəndi 1968-ci ildə Ermənistan ərazisindəki Gülüdüzü, Qavuşuq, Ələyöz, Qabaqlı, Gədikvəng, Cabut, Köçbəy, Teri və Gomur kəndlərindən ermənilərin zorla köçürdüyü azərb.-lar Şəki üzümçülük sovxozunun birinci şöbəsi yanında salmış və Şəki adlandırmışlar.

Şəki yaylası *or., mür.* Azərb.-nin q. hissəsində Acınohur gölü ilə Əlican çayı arasında yayla, Axar-Baxar silsiləsindən şm.-da yerləşir. Oronim eyniadlı qəd. yaşayış məntəqəsinin adından yaranmışdır.

Şəkili *oyk., düz.* 1. Ağdaş r-nunun Qoşaqovaq i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Kəndi Şəkidən köçüb gələn ailələr saldıği üçün belə adlandırılmışdır; 2. Göyçay

r-nunun Qızılağac i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Əsl adı Molla Şəkilidir. Yaşayış məntəqəsini Şəkidən köçüb gələn ailələr salmışlar.

Şəlvə hidr., mür. Laçın r-nu ərazisində çay. Həkəri (Əkərə) çayının mənbə hissəsinə deyilir. Hocazsu çayı ilə birləşərək Həkəri çayını əmələ gətirir. Tədqiqatçılara görə, hidronim kürd dilindəki *şellu* (bulanıq) və *av/ava* (su) komponentlərinin birləşməsindən düzəlib, “bulanıq su” mənasındadır. Əslində, çayın adı Azərb. dilinin dialektlərindəki *şel* (burada “qol-budaq”) və İran dillərindəki *ab* sözünün yerli tələffüz forması olan *av/ava* (su) sözlərindən düzəlib, “çay qolu, su qolu” mənasındadır.

Şəlvə oyk., sadə. 1. Laçın r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şəlvə çayı sahilində, dağətəyi ərazidədir. Kəndin adı Şəlvə çayının adından götürülmüşdür; 2. Xocalı r-nunun Noragüc i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Bu kənddə məskunlaşmış ermənilər zamanında kəndin adı Rev adlanmışdır. Rev türk dillərində “astana”, “sığınacaq” mənasında izah edilir. Müstəqillik illərində kəndin adı dəyişdirilərək Şəlvə qoyuldu. Bu ad isə Şəlvə çayının adı ilə bağlıdır.

Şəmətük oyk., mür. Astara r-nunun Kijəba i.ə.v.-də kənd. Təngərud çayı sahilində, Lənkəran ovalığındadır. Oykonim talış dilindəki *şam/şəm* (çayın burulduğu yerdə əmələ gətirdiyi qövsvari düzən yer) və *tük* (bicar, çəltik tarlası) sözlərindən düzəlib, “çayın burulduğu yerdə çəltik sahəsi”, “düzən yerdə çəltik əkilən yer” və ya ərəb dilindəki *şəm* (keçid, ağız) və talış dilindəki *tük* (bicar) sözlərindən düzəlib “keçiddə, çayın ağızında çəltik tarlası” mənasındadır.

Şəmkir hidr., mür. Gədəbəy r-nunda çay. Şamxor çayının sağ qoludur. Üzərində SES tikilmişdir. Güman etmək olar ki, hidronim *şəm* (ər. “astana, keçid”) və *kür/kir* (çay) komponentlərindən düzəlib, “astana çay, keçid çay”; və ya “çay keçidi, çay astanası” mənasındadır. Çayın hövzəsində eyniadlı min. bulaq da var.

Şəmkir oyk., sadə. 1. Azərb.-da inzibati r-n. Respublikanın q.-ində, Kiçik Qafqazın şm.-ş. ətəklərində yerləşir. R-nun ərazisindən keçən Kür çayına burada Zəyəm, Şam-

xor, Cəyir və b. çaylar tökülür. Mərkəzi Şəmkir şəhəridir. R-n və şəhər bir müddət Şamxor da adlanmışdır; 2. Azərb.-da şəhər, eyniadlı r-nun mərkəzi. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Azərb.-ın qəd. şəhərlərindəndir. Qəd. şəhərin xarabalığı Şamxor çayının sahilindədir. Şəhərin erkən orta əsrlərdə formalaşdığı ehtimal olunur. Şəmkir qülləsi adı ilə məşhur olan əzəmətli bina və şəhəri hər iki sahille birləşdirən körpülərin qalıqları XIX əsrin ortalarında mövcud idi. Şəmki VII əsrdə ərəblər işğal etmişdi. 737-ci ildə Şimali Qafqazda xəzərləri məğlubiyətə uğradan ərəb sərkərdəsi Mərvan ibn Məhəmməd əsir aldığı xəzərlərin bir qismini burada məskunlaşdırdı. 752-ci ildə ətraf ərazidə yaşayan siyavurdilər şəhəri dağıtdılar. IX əsrin ortalarında siyavurdilər yenidən ərəblərə qarşı çıxdılar. Ərəb sərkərdəsi Buğa əl-Kəbir 854-cü ildə onları məğlubiyətə uğradıb islam dinini qəbul etmiş xəzərləri, həmçinin Bərdə tacirlərinin bir qismini buraya köçürərək şəhəri abadlaşdırdı və onu xəlifə Mütəvəkkilin (847-861) şərəfinə Mütəvəkkiliyyə adlandırdı. Lakin əhali şəhərin qəd. adını qoruyub saxladı. IX əsrdə şəhər müdafiə divarı ilə əhatələndi, ətrafına dərin xəndək çəkildi. X-XI əsrlərdə paytaxtı Gəncə olan Şəddadilər dövlətinin tərkibində olan Şəmkir XII əsrin ortalarından Eldəgizlər dövlətinin tabeliyində idi. Həmin dövrdə şəhər özünün dirçəliş dövrünü keçirirdi. Şəhərdə ticarət və sənətkarlığın müxtəlif növləri inkişaf etmişdi. Şəhər bir neçə dəfə gürcü feodallarının basqınına məruz qalmışdı. 1233-cü ildə Molar noyonun başçılıq etdiyi monqol qoşunu şəhəri mühasirəyə aldı. Düşməne kəskin müqavimət göstərdiyinə görə əhali qılıncdan keçirildi, şəhər xarabalığa çevrildi. Qəd. şəhər bir daha dirçələ bilmədi. Çox-çox sonralar xeyli aralıda salınmış kənd Şamxor adlandı və tədricən inkişaf edərək iri yaşayış məntəqəsinə çevrildi. XIX əsrin birinci yarısında çar hökumətinin icazəsi ilə Cənubi Qafqaza köçmüş alman kolonistlərindən bir qrupu burada məskunlaşdı. Həmin dövrdə şəhər Annino adlandırıldı. 1938-ci ildə şəhərin köhnə adı bərpa edildi. Orta əsr mənbələrində Şəmki (ərəb, fars), Şəmki (türk), Şamkar (erməni),

Şanxori (gürcü), Şyunkur (rus) və s. kimi adı çəkilən Şamxor toponimi haqqında müxtəlif mülahizələr mövcuddur. Toponimi "Günəşə sitayiş edən", "Kür qalası", "Kür mayakı", "axşam yeməyi", "sərin, soyuq çay", "yuxarı Kür" (Samkur), "Kür məntəqəsi" və s. kimi izah etmişlər. A.A.Bakıxanov şəhərin adını Təbəristan hakimi Şəmkir ibn Ziyadın (X əsr) adı ilə əlaqələndirmişdir. Görünür, tarixi faktlarla uyğun gəlməyən bu mülahizəyə adların oxşarlığı səbəb olmuşdur. Toponimin tayfa, xəzdərili heyvan (samur) adı ilə bağlı olduğunu ehtimal edənlər də var. Şəmkirin etnotoponim olmasını iddia edənlərə görə, e.ə. VIII-VII əsrlərdə Ön Asiyaya soxulmuş skiflərin bir qismi Azərb.-da məskunlaşmışdılar. Şəmkir məhz skif-sakların yaşadığı Sakasena/Şakaşen əyalətində yerləşir. Skiflər etnik tərkibcə yekcins olmamışlar. Onların tərkibində Azərb.-na gəlmiş tayfalardan biri də uqor-fin mənşəli saamlar (digər adları lonar) olmuşlar. Guya *şəm* komponent idə məhz onların adını özündə əks etdirir və toponim "saamların çayı" mənasındadır. Şəmkir çayının qədimdə Lopnas/Lopar adlanması da bu ehtimalı gücləndirir. Lakin bütün hallarda yaşayış məntəqəsinin adının ərazidəki çayın adından alındığı şübhəsizdir.

Şəmsabad *oyk., mür.* Ağdaş r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini Şəmsi adlı şəxs salmışdır. Oykonom *Şəmsi* (ş.a.) və *abad* (kənd) komponentlərindən düzəlib, "Şəmsinin kəndi" mənasındadır.

Şəngətala *hidr., sadə.* Astara r-nu ərazisində çay. Çay axdığı ərazinin adı ilə adlanmışdır. Ərazinin adı isə *şəng* (giləmeyvə ağacı), *-ə* (mənsub. bildirir) şəkl.-si və *tala* (sahə) komponentlərindən düzəlib, "giləmeyvə ağacları olan tala" mənasındadır.

Şənlik *oyk., sadə.* Ağcabədi r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Əsli Şənlikdir. Oykonom "insanların gur olduğu, toplaşdığı yer, kənd" mənasındadır.

Şənliklər *oyk., sadə.* Xaçmaz r-nunun Çarxı i.ə.v.-də qəsəbə. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Yaşayış məntəqəsi Sovet hakimiyyəti illərində salınmış, rəmzi olaraq belə adlandırılmışdır.

Şərədil *oyk., sadə.* Şamaxı r-nunun Saqiyan i.ə.v.-də kənd. Ləngəbiz silsiləsindədir. Şoradil variantında da qeydə alınmışdır. Kənd eyniadlı yaylanın adını daşıyır. Yaylanın adı isə *şora* (şoranlaşmış) və *dil* (quru torpaq zolağı) komponentlərindən düzəlib, "şoranlaşmış quru torpaq zolağı" mənasındadır. R-nun ərazisində Şirvan düzənliyinə yapışıq dağətəyi sahələrdə şoranlaşmış torpaqlar yarılmışdır.

Şərəfə *oyk., sadə.* Masallı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Keçmiş adı Şərəfabad olmuşdur. Şərəfə bu adın qısaldılmış formasıdır. Oykonom *Şərəf* (ş.a.) və *abad* (kənd) komponentlərindən düzəlib, "Şərəfin kəndi" mənasındadır. Görünür, kəndi *Şərəf* adlı şəxs bina etmişdir.

Şərəfxanlı *oyk., sadə.* Ağcabədi r-nunun Kəhrizli i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Kəndin ilk sakinləri şahsevənlərə mənsub ailələr hesab olunur. Burada əvvəlcə məğriblər adlı kiçik el yaşamış, XX əsrin əvvəllərində isə *şərəfxanlı* nəslinə mənsub ailələr həmin ərazidə məskunlaşmışlar.

Şərəfli *oyk., sadə.* Bərdə r-nunun Xanərab i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Keçmiş adı Qurd olmuşdur. Qurd kənddəki nəsilərdən birinin adıdır. *Şərəfli* isə Qızılbaş tayfa ittifaqına daxil olan ustaclıların bir qolunun adıdır. XVI əsrin axırında ustaclıların bir neçə qola ayrılması və onlardan birinin *şərəfli* olması haqqında məlumat verilir.

Şərq *oyk., sadə.* Beyləqan r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də qəsəbə. Mil düzündədir. Yaşayış məntəqəsi 4 nömrəli pambıqçılıq sovxozunun fəhlələri üçün 1965-ci ildə salınmışdır. Rəmzi olaraq belə adlandırılmışdır.

Şərqi Arpaçay *hidr., mür.* Arazın sol qolu olub Ermənistan və Nax.MR ərazisindən axır. Yuxarı hissəsində dərin dar dərələrdən keçir. Çaydan yuxarıda Sovxoz kanalı çəkilmişdir. Hidronim *şərqi* (istiqamət bildirir) və *Arpaçay* (çayın adı) komponentlərindən düzəlib, "Arpaçayın şərqdən axan hissəsi" mənasındadır.

Şərif *oyk., sadə.* Balakən r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Yaşayış məntəqəsi *Şərif* adlı şəxsə məxsus oba əsasında yaranmış və XIX əsrin axırlarınadək Şərifoba adlanmışdır. Sonralar

oykonimin tərkibindəki *oba* komponenti düşmüşdür.

Şərifan *oyk., düz.* Zəngilan r-nunun Hacallı i.ə.v.-də kənd. Həkəri çayının sahilindədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, kənd *Şəhri-Şərifan* (Şərifan şəhəri) adlı qəd. yaşayış yerinin ərazisində salındığı üçün belə adlandırılmışdır. Kəndin yaxınlığında erkən orta əsrlərə aid şəhər yeri aşkar edilmişdir.

Şərifoba *oyk., mür.* Xaçmaz r-nunun Uzunoba i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Oykonim *Şərif* (ş.a.) və *oba* komponentlərindən düzəlib, “Şərifin obası” mənasındadır. Kənd Quba r-nunun Qrız kəndindən olan *Şərif* adlı şəxsin keçmiş obasının yerində salınmışdır.

Şərikan *oyk., sadə.* Zəngilan r-nunun Şayıflı i.ə.v.-də qəsəbə. Mincivan-Qafan d.y. stansiyası əsasında yaranmışdır. Keçmiş adı Kazarma olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi vaxtilə mövcud olmuş Şərikan kəndindən köçüb gəlmiş ailələrin Bakı-Yerevan d.y.-nün 32-ci km.-liyində salındığına görə Otuzikinci də adlanmışdır. Yaşayış məntəqəsi sonralar qəd. Şərikan kəndinin adı ilə adlanmışdır. Güman etmək olar ki, oykonim “şərikli yer” mənasındadır.

Şərir *oyk., sadə.* Azərb. da inzibati r-n. Nax.MR.-nin ərazisindədir. Ermənistan, İran və Türkiyə ilə sərhəd təşkil edir. R-nun ərazisi Dərələyəz sıra dağlarının c.-q. yamaclarını və Araz çayının sol sahili boyunca yerləşən mail Sədərək və Şərir düzənliklərini əhatə edir. Dəniz səviyyəsindən 800-2700 m. hündürlükdə yerləşir. R-nun ərazisindən Şərqi Arpa çayı axır və burada bir neçə qola ayrılır. Mərkəzi Şərir ştq.-dir. 1964-cü ilədək həm r-n, həm də qəsəbə Noraşen, 1964-91-ci illərdə isə İliç adlanırdı; 2. Şərir r-nunda ştq., eyniadlı r-nun mərkəzi. Şərir düzündədir. Yaşayış məntəqələri Şərir adlanan düzün adı ilə adlandırılmışdır.

Şərir düzü *or., mür.* Şərir r-nu ərazisində maili düzənlik. Dərələyəz silsiləsinin c. ətəklərində Araz çayının yatağına doğru uzanır. Arazboyu düzənliklərdən biri olub, Arpaçayın aşağı axarındadır. Düzün adı ilk dəfə V əsrə aid qəd. mənbələrdə və “Kitabi Dədə-Qorqud” dastanında çəkilib. Yerli

əhalinin məlumatına görə, ərazinin adı burada axşamlar qaranlığın daha tez düşməsi (şər qarışması) ilə bağlı yaranmışdır. Türkdilli xalqların toponimiyasında *şar/şər/şer* “qol”, “çay qolu”, “şələlə”, “iki qolu birləşdirən çay” və s. mənalarda işlənir, *Ur* komponenti isə hidronimlərin tərkibində “su” anlamındadır. Güman etmək ola ki, toponim Şərqi Arpaçayın ərazidə çoxsaylı qollara ayrılması ilə bağlı yaranmışdır.

Şəybəy *oyk., sadə.* Cəbrayıl r-nunun Qucaq i.ə.v.-də kənd. Keçmiş adı Şəfibəyli olmuşdur. Yerli məlumata görə, yaşayış məntəqəsini vaxtilə Cənubi Azərb.-dan gəlmiş Şəfibəy adlı şəxs salmışdır. Kənd sonralar Şəfibəyin oğlu *Şəybəyin* adı ilə adlandırılmışdır.

Şıx or., *sadə.* Abşeron yarımadasının c.-q.-ində çıxıntı (burun). Bakı körfəzini c.-q.-dən əhatə edir. Şıxburnu da adlanır. Oronim keçmiş Şıx kəndinin adı ilə adlandırılmışdır.

Şıx hidr., *sadə.* Abşeronda min. bulaq. Bibiheybət qəsəbəsi ərazisində, Şıxburnunda yerləşir. Suyu müalicə əhəmiyyətli olub, yel, dəri və s. xəstəliklərdə istifadə olunur. Bulaq keçmiş Şıx kəndinin adını daşıyır.

Şıx Dursun *oyk., sadə.* Xocavənd r-nunun Qırmızı Bazar i.ə.v.-də kənd. Köndələnçayın (Arazın qolu) sahilindədir. XIX əsrin 20-ci illərində İrandan köçüb gəlmiş erməni ailələri burada məskunlaşdıqdan sonra kəndi Sıxtoraşen (erm. “sarımsaqlı kənd”) adlandırmışdılar. 1992-ci ildə kəndin əvvəlki adı bərpa edilmişdir. Kənd *Şeyx Dursun* adlı şəxsin adını daşıyır.

Şıxakəran *oyk., mür.* Lənkəran r-nunun Xolmilli i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Keçmiş adı Xeyləkəran olmuşdur. Oykonim “şeyx evləri” mənasındadır. Azərb.-da Səfəvilər sülaləsinin banisi Şah İsmayıl Xətəinin babası Şeyx Səfinin qaynatası Şeyx Zahidin türbəsi (XIV əsr) bu kənddədir. Kəndə bu ad bəlkə də elə bu türbəyə görə verilmişdir.

Şıxalıağalı *oyk., sadə.* Cəbrayıl r-nunun Şükürbəyli i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin əvvəllərində Qarabağ xanı Mehdiqulu xanın Zəngəzurdan

(əsasən, indiki Zəngilan r-nunun Ağalı kəndindən) köçürdüyü ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. *Şıxalı ağa* adlı şəxs bu ailələrin başçısı olmuşdur. Hazırda kənddə alıyarlı, əbilqasımlı, həsənalıbəyli nəsiləri ilə yanaşı *şıxalıağalı* nəslə də yaşayır.

Şıxaməhlə *oyk., mür.* Astara r-nunun Siyaku i.ə.v.-də kənd. Təngərud çayının sahilində, Lənkəran ovalığındadır. Yerli əhəlinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini XIX əsrin əvvəllərində *Əmir* adlı *şeyx* salmışdır. Oykonim “şeyx məhəlləsi” mənasındadır. Kəndin adı Şıxməhlə variantında da qeydə alınmışdır.

Şıxarx *oyk., sadə.* Tərtər r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də ştq. Tərtər çayının sahilində, Qarabağ düzündədir. 1828-ci ildə Rusiya Şimali Azərb.-ı işğal etdikdən sonra 200 erməni ailəsi İrandakı Marağa əyalətindən Qarabağa köçürüldü. Onlar bu yerin adını Marağa qoydular. Sonralar kənd erməniləşərək Marağaşen adlandırıldı. 1954-cü ildə kənd V.İ.Leninin şərəfinə Leninavan kimi rəsmiləşdirildi. 1978-ci ildə həmin kənddə ilk erməni ailələrinin köçüb gəlməsinin 150-ci illiyi ilə əlaqədar abidə ucaldılmışdı. Ermənistanın Azərb.-na təcavüzü zamanı ermənilərin Qarabağa gəlmə olduqlarının izini itirmək məqsədilə həmin abidədəki yazıların üstü daşla hörülmüşdür. 1992-ci ildə kəndə ərazidəki *Şıxarxının* adı verildi. Arxın adı isə *şıxlar* nəsil adı ilə bağlıdır.

Şıxbabalı *oyk., sadə.* Ağdam r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarqar çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Pərioglular olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi kəbirli tayfasının pərioglular tirəsinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Kənd Füzuli r-nunun Babı kəndindəki *Şıxbaba* türbəsinin adını daşıyır. Türbə Babı türbəsi də adlanır.

Şıxbağı *oyk., sadə.* Zərdab r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Şirvan düzündədir. Kənd keçmişdə *şeyx* titulu daşıyan bir şəxsin *bağ* yerində salındığı üçün belə adlanır. Oykonim “şeyxin bağı” mənasındadır.

Şıxbəy *oyk., sadə.* Göyçay r-nunun Məlikkənd i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Əsli Şıxıbəydir. *Şıxıbəy* kəndin əsasını qoymuş ailələrin başçısının adı olmuşdur.

Şıxəliçay *hidr., mür.* Quba r-nu ərazisində çay. Güman etmək olar ki, hidronim sonuncu Quba xanı Fətəli xanın oğlu Şeyxəli xanın adı ilə bağlıdır. Quba xanlığının ərazisi Rusiyaya birləşdirildikdən sonra hakimiyyət uğrunda mübarizəni davam etdirən Şeyxəli xan 1810-cü ildə Quba şəhərini mühasirəyə almış, lakin məğlubiyyətə uğrayaraq Dağıstana çəkilmişdi.

Şıxəmir *oyk., sadə.* Göyçay r-nunun Məlikkənd i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi öz adını ərazisindəki *Şıx Əmir* (Şeyx Əmir) pirinin adından almışdır. Əvvəllər eyniadlı qışlaq olmuş, sonralar kəndə çevrilmişdir.

Şıxhapıt *oyk., mür.* Xaçmaz r-nunun Yergüc i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. XIX əsrin ortalarında Quba r-nunun Hapıt kəndindən gəlmiş ailələr bu ərazidə iki obanın əsasını qoymuşdular. Onlardan biri Çağacıq çayının sahilində yerləşdiyinə görə Çağacıq Hapıt adlanmışdı. Hapıt kəndindəki Baba Dilim adlı şeyxin övladlarından ibarət olan ikinci oba isə Şıx Hapıt adlanırdı. Kənd həmin obanın adını daşıyır.

Şıxheybət *oyk., sadə.* Tovuz r-nunun Çatax i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Yaşayış məntəqəsini *Heybət* adlı *şeyx* saldığı üçün belə adlandırılmışdır.

Şıxhəmzədivir *hidr., mür.* Qusar r-nu ərazisində göl. Hidronim *Şeyx Həmzə* (ş.a.), *di* (tat. “kənd”) və *vir* (ləzg. “göl”) komponentlərindən düzəlib, “Şeyx Həmzə kəndinin gölü” mənasındadır.

Şıxhüseynli *oyk., düz.* Yardımlı r-nunun Allar i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Yerli əhəlinin məlumatına görə, kəndin əsasını təqr. 2-3 əsr bundan əvvəl *Şıxhüseyn* adlı şəxs qoyduğu üçün belə adlandırılmışdır.

Şıxımlı *oyk., düz.* Kürdəmir r-nunun Atakişili i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Əsl adı Şıxümmülüdür. Oykonim *Şıxümmü* (qəbir pirin adı) və *-lü* (mənsub. bildirir) komponentlərindən düzəlib, kənddəki eyniadlı pirin adı ilə adlandırılıb. Pirin adı isə *şıx* (şeyx) və *ümmü* (ər. “ana”) sözlərindən düzəlib, “şeyxin anası” deməkdir. Deyilənə görə, bu pir keçmişdə mömin və ara həkimi olmuş əslən seyid hesab olunan bir qadının məzarıdır.

Şıxımpeştə *oyk., mür.* Astara r-nunun Asxanakəran i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Keçmiş adı İrşadiyyə olmuşdur. Yerli əhalinin rəvayətinə görə, Cənubi Azərb.-in Minavar kəndindən gəlmiş Hacı Şeyx adlı bir şəxs burada məskunlaşdıqdan sonra kənd İrşadiyyə adlanmışdır. İrşadiyyə ər. “doğru yol göstərən”, “doğru yola çəkən” deməkdir. Oykonom *şıx* və talış dilindəki *peştə* (təpə) sözlərindən düzəlib (-*ım* burada yiyəlik bildirir), “şıxın təpəsi” mənasındadır.

Şıxqaya *or., mür.* Qobustanda dağ. Oronim ərazidəki Şıxlar, Şıx adlı yaşayış məntəqələrinin adından və *qaya* sözündən düzəlib, “şıxlara məxsus qaya” mənasındadır.

Şıxqobusu *hidr., mür.* Oğuz və Şəki r-nları ərazisində çay. Hidronim ərazidəki *Şıxoba* (Şəki) kəndinin adından və *qobu* (çay dərəsi, yarıq) sözündən düzəlib.

Şıxlar *oyk., sadə.* 1. Ağdam r-nunun Qər-vənd i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir; 2. Bakı şəhəri Qaradağ r-nunun Ələt qəsəbə i.ə.v.-də köçəbə; 3. Cəbrayıl r-nunun Sirik i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Keçmiş adı Şıxlar Əhmədli olmuşdur. Kəndin yaxınlığında təqr. 10 ha sahəni əhatə edən şəhər xarabalığı və XIII-XIV əsrlərə aid türbələri olan Şıxlar adlı qəbristan mövcuddur; 4. Cəlilabad r-nunun Komanlı i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin ətəyindədir; 5. Goranboy r-nunun Xınalı i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Keçmiş adı Qarağaclar olmuşdur; 6. Xaçmaz r-nunun Qımılqışlaq i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır; 7. Qax r-nunun Almalı i.ə.v.-də kənd. Meşəlikdədir; 8. Masallı r-nunun Qodman i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır; 9. Sabirabad r-nunun Ulacalı i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir. Kənddə Soltan Hacı Bəkdaşinin oğlu Baba Samitin türbəsi (1585-ci ildə tikilmiş və şeyxlərin ibadət yeri olmuşdur) var. Kənd bu türbə və onun ətrafındakı şeyx qəbirləri ilə əlaqədar olaraq belə adlandırılmışdır; 10. Şamaxı r-nunun Xilmilli i.ə.v.-də kənd. Çigilçay və Qozluçayın arasında, dağətəyi ərazidədir. Kənd Şirvan şeyxlərinə məxsus olduğuna görə belə adlandırılmışdır; 11. Yarıdımli r-nunun Bərcan i.ə.v.-də kənd. Burovar

silsiləsinin yamacındadır. Oykonomin əsl Şeyxlər olub, həmin kəndlərdəki xanəqah, pir, türbə, şeyxlərə məxsus tikililər, qəbirlər, sərđabalarla bağlıdır. Bu tipli coğrafi adlar “şeyxlərə məxsus”, “şeyxlər yaşayan yer”, “şeyxlərin nəslı”, “şeyxlərin dəfn olunduğu yer” və s. mənasındadır. Keçən əsrdə Kırmda Şeyxlər adlı yaşayış məntəqəsi qeydə alınmışdı.

Şıxlı *oyk., sadə.* 1. Ağdaş r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir; 2. Füzuli r-nunun Aybasanlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Oykonom qazax tayfasının *şıxlı* tirəsinin adı ilə bağlıdır. Qazax r-nunda da Birinci Şıxlı və İkinci Şıxlı kəndləri var.

Şıxmahmud *oyk., sadə.* Babək r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Naxçıvan çayının sahilindədir. Kəndin adı oradakı Şıxmahmud pirinin adından yaranmışdır.

Şıxoba *oyk., mür.* Şəki r-nunun Aydın-bulaq i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Oykonom *Şıx* (şeyx) və *oba* komponentlərindən düzəlib, “şeyxin obası” mənasındadır. Keçən əsrin əvvəllərində Zəngilan r-nunda Şıxava adlı kənd qeydə alınmışdır.

Şıxsalahlı *oyk., sadə.* Sabirabad r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Muğan düzəndədir. Aşağı Kövrətli də adlanır. Kəndi XIX əsrdə Güdəcühür kəndindən çıxmış ailələr salmışlar. *Şıxsalahlı* salahlıların bir qolu olub bu kənddə məskunlaşmış nəslin adıdır.

Şıxupayla *or., mür.* Astara r-nunda dağ. Talış silsiləsinin şm.-ş. yamacında yerləşir. Hün. 1602 m. Güman etmək olar ki, oronim *şıx* (şeyx) və İran dillərindəki *peyğulə* (mağara) sözünün yerli tələffüz variantı olan *payla* komponentlərindən ibarət olub (burada -*u* mənsub. bildirir), “şıx mağarası” mənasındadır.

Şıxyurdu *or., mür.* Ordubad r-nu ərazisində dağ. Əsl Şeyxyurdudur. Dağ vaxtilə burada bir şeyxə məxsus yaylaq *yurdu* olduğuna görə belə adlandırılmışdır.

Şıxzayırılı *oyk., düz.* Qobustan r-nunun Dərəkənd i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Kəndin adının Şeyx Zahir şəxs adı ilə bağlılığı güman edilir. 1917-ci ildə kəndin adı Şıxcəyirli kimi qeydə alınmışdır. Şamaxı

r-nunda Cəyirli kəndinin olması bu variantın doğruluğunu göstərir.

Şıxazayrlı or., sadə. Qobustan r-nu ərazisində palçıq vulkanı. Vulkan yaxınlığındakı eyniadlı kəndin adı ilə adlandırılmışdır. Əslə Şıxcəyirlidir.

Şınıx oyk., sadə. Gədəbəy r-nunun Göyalı i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi qonşu kəndlərdən, Ağdam, Tovuz r-nlarından gəlmiş əhali tərəfindən Şınıx adlı ərazidə salınmışdır. Oykonimi qəd. türk dillərindəki *şınq* (sıldırım qaya), *sınıx* (tayfa adı), Azərb. dilindəki *şenlik* (qalabalıq, çox adam olan yer) sözləri ilə əlaqələndirirlər. XIX əsrə aid mənbələrdə Borçalı qəzasında (hazırda Gürcüstan ərazisindəki Bolnisi r-nu) eyniadlı kənd və çay, Qazax qəzasında isə Şınıxdərə qışlağı qeydə alınmışdır.

Şırlan hidr., düz. Şuşa r-nu ərazisində min. bulaq. Xəlfəli çayının başlanğıcında, 1600 m. yüksəklikdə yerləşir. Şırlan Şuşa şəhərindən 18 km. q.-də, Sarıbaba dağının ətəyindən çıxan üç bulağın ümumi adıdır. Suyu turş, içməlidir. Bulaq su rejiminə (şırıltı ilə tökülməsinə) görə belə adlandırılmışdır.

Şırlan oyk., sadə. Şuşa r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Sarıbaba dağının ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi xəlfəli tayfasına mənsub ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Kənd adını yaxınlığındakı bulağın adından almışdır. Şırram variantında da qeydə alınmışdır.

Şilavar oyk., mür. Lənkəran r-nunun Kərgəlan i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Yerli əhali kəndi Şilvo adlandırır və "küləyin bərk əsdiyi, söküb dağıtdığı yer" kimi izah edir. Kəndin adının "yaşıl ağaclıq", "çuxur, çökək yer" mənasında olduğunu söyləyənlər də var. Oykonim talış dilindəki *şil* (çubuq) və *var* (yer) sözlərindən düzəlib (burada *-a* mənsub. bildirir), "çubuqluq" mənasındadır.

Şiləvəngə oyk., mür. 1. Cəlilabad r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Yaşayış məntəqəsi Yardımlı r-nunun Şiləvəngə kəndindən gəlmiş ailələrin məskunlaşması nəticəsində yarandığı üçün belə adlandırılmışdır; 2. Yardımlı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Oykonim talış dilindəki *şilə* (çuxur, çökək) və *vəngə* (yer) komponentlərindən

düzəlib, "çuxur yer" və ya *şilə* (çubuqla hö-rülmüş bənd), məkan bildirən *vən* sözündən və *-gə* (gah) şəkl.-sindən ibarət olub, "çubuqla hö-rülmüş bənd olan yer" kimi izah olunur. Yaşayış məntəqəsi həqiqətən də əkin sahələrini suvarmaq məqsədilə bənd çəkilmiş çökək ərazidə yerləşir.

Şilim oyk., sadə. Lənkəran r-nunun Aşağı Nüvədi i.ə.v.-də kənd. Xəzər dənizi sahilində, Lənkəran ovalığındadır. Bəzi tədqiqatçıları görə, oykonim talış dilindəki *sillim* (dənizin döyəcəliyi yer) sözünün təhrifə uğramış formasıdır. Yaşayış məntəqəsi ləpədöyəndə yerləşdiyi üçün belə adlandırılmışdır.

Şiliqaram or., mür. İsmayilli r-nu ərazisində aşırım. Girdiman və Sulut çaylarının hövzələri arasında yerləşir. Hün. 1980 m. Əsl adının Şilə-hərəmi olduğu söylənilir. Oronim *şil* (axsaq), *-ə* (mənsub. bildirir) və *hərəmi* (quldur, qaçaq) komponentlərindən ibarət olub, "axsaq quldur (qaçaq aşırımı)" mənasındadır.

Şilyan hidr., sadə. Ucar r-nunda çay. Göyçayın ayrılıb, Şirvan Qarasuyu bataqlığına tökülür. Çay eyniadlı yaşayış məntəqəsinin adı ilə adlandırılmışdır.

Şilyan oyk., sadə. 1. Kürdəmir r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi Ucar r-nu ərazisində mövcud olmuş Müsüslü Şilyan kəndindən köçüb gəlmiş ailələrin indiki ərazidə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Kənd Göyərçin Şilyan və Orta Şilyan (Düyü Şilyan da adlanır) kimi iki məhəlləyə ayrılır; 2. Yevlax r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqələri türkdilli *şiryan* (şilyan) tayfasının adı ilə bağlıdır. Keçən əsrin əvvəllərində Ərəş və Göyçay qəzalarında Şilyan adlı bir neçə yaşayış məntəqəsi (Yuxarı Şilyan, Aşağı Şilyan, Orta Şilyan, Göyərçin Şilyan, Müsüslü Şilyan, Şilyan və s.) qeydə alınmışdır.

Şimal oyk., sadə. Xaçmaz r-nunun Nabran i.ə.v.-də qəsəbə. Xəzər dənizi sahilində, Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Yaşayış məntəqəsi Yalamada 3 №-li balıq vətəgəsi yanında salınmış, 1965-ci ildən rəmzi olaraq belə adlandırılmışdır. Oykonim yaşayış məntəqəsinin Respublikanın şimalında yerləşdiyini də ifadə edir.

Şimşabı or., mür. Qobustan r-nu ərazisində dağ. Mərzə şərq.-sindən ş.-dədir. Hün. 778 m. Şimbaş, Çimbaş (XIX əsrdə) variantlarında da qeydə alınmışdır. Tədqiqatçılara görə, oronimin əslisi Çimbaşdır. Azərb. dilindəki *çim* (torpaqda kökləri bir-birinə sarışmış sıx ot örtüyünün üst qatı) və *baş* (yuxarı, üst tərəf) sözlərindən düzələn bu coğrafi ad “çimli sahənin yuxarısı” mənasındadır.

Şin hidr., sadə. Şəki r-nunda çay. Əyriçayın sağ qoludur. Mənbəyini Baş Qafqaz silsiləsinin c. yamacından (2800 m. yüksəklikdən) alır. Çayda güclü sel hadisələri baş verir. Şəki-Zaqatala şose yolu yanında çay bir neçə qola ayrılır. Baş Göynük kəndi yanında çayın üzərində SES qurulmuşdur. Çay ərazisindən axdığı Şin kəndinin adı ilə adlandırılmışdır.

Şin oyk., sadə. Şəki r-nunun Baş Layski i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Şinaz olmuşdur. XVII əsrdə Dağıstanın Borc və Şinaz kəndlərindən köçüb gəlmiş ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmış kənd sonralar Şin adlandırılmışdır. Avar dilində şingiz “oturmaq, məskunlaşmaq” mənasındadır.

Şinəbənd oyk., sadə. Lerik r-nunun Bila-bənd i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi adını ərazidəki yüksəklikdən almışdır. Yüksəkliyin adı isə talış dilindəki *şin* (qum) və *band* (dağ, təpə) sözlərindən ibarət olub (-ə mənsub. bildirir), “qum dağı, qumlu dağ” mənasındadır.

Şinəpədəre hidr., mür. Cəlilabad r-nu ərazisində çay. Şinə-Padara variantında da qeydə alınmışdır. İkinci adı Taxmaçaydır. Hidronim talış dilindəki *şin* (qum), *pə* (baş, yüksəklik, yuxarı) və Azərb. dilindəki *dərə* (çay dərəsi) komponentlərindən düzəlib (burada -ə mənsub. bildirir), “qumlu dağın dərəsi” mənasındadır. Hidronimi “şirin sulu çay dərəsi” kimi də izah etmək olar.

Şingədulan oyk., mür. Lerik r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Alaşa çayının (Lənkəran çayının qolu) sahilində, Burovar silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi XIII əsrdə hülakələrin Talış zonasına köçürdüyü türkmonoq tayfalarının məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Tədqiqatçılara görə, oy-

konim türk dillərindəki *şengi* (bel, dağ yalı) və *dolan* (etn.) komponentlərindən düzəlib, etnotoponimdir. Bəzi tədqiqatçılar isə bu coğrafi adı “qumlu dərələr” kimi izah edirlər.

Şinunkələk or., mür. Yardımlı r-nunda dağ. Talış silsiləsinin şm.-ş. yamacında zirvədir. Hün. 2419 m. Oronim talış dilindəki *şinun* (qumlu, qumdan düzəlmiş) və İran dillərindəki *kələk* (qala, məbəd) sözlərindən düzəlib, “qum məbədi” mənasındadır.

Şirakan hidr., mür. Füzuli r-nu ərazisində çay. Hidronim *şirə* (palçıqlı su) və *kan* (bir çox qəd. dillərdə “çay, su” mənalarını bildirir) komponentlərindən düzəlib, “bulanıq, palçıqlı çay” mənasındadır.

Şirinbəyli oyk., sadə. Saatlı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir. Yaşayış məntəqəsinə XIX əsrin ortalarında Rusiyanın Tver quberniyasından köçürülmüş rus ailələri burada məskunlaşdıqdan sonra Tverskoye, 1977-ci ildən isə Oktyabrabad adı verilmişdir. 1992-ci ildən kəndin adı Şirinbəyli kimi rəsmiləşdirilmişdir. *Şirinbəyli* kənddə yaşayan yerli nəsillərin birinin adıdır.

Şirinbulaq oyk., sadə. Şəki r-nunun Aydınbulaq i.ə.v.-də kənd. Daşüz silsiləsinin ətəyindədir. Kəndin salındığı ərazi vaxtilə Şirinbulaq adlandığı üçün yaşayış məntəqəsi də bu ərazinin adını qəbul etmişdir. Ərazinin belə adlanmasına səbəb isə qonşu Təpəcənət kəndindən Acıbulağın əksinə olaraq buradakı bulağın suyunun içməyə yararlı olmasıdır.

Şirinqum or., sadə. Mil düzünün şm. hissəsində süni təpə. Hün. 7 m. Oronim təpədəki tikinti materialı kimi əhəmiyyətli olan qum növünün adı ilə adlandırılmışdır.

Şirinnohur hidr., mür. Abşeron yarımadasında şirinsulu göl. Hidronim *şirin* (suyun keyfiyyəti) və *nohur* (monq. “göl”) komponentlərindən düzəlib, “şirin sulu göl” mənasındadır.

Şirinsu oyk., sadə. Lənkəran r-nunda qəsəbə. Lənkəran ovalığındadır. Yaşayış məntəqəsindəki su içməyə daha yararlı (*şirin*) olduğu üçün bu adı almışdır. Ətraf yerlər dəniz səviyyəsindən aşağıda yerləşdiyindən oradakı quyu suyu, əsasən şorməzə olur.

Şirinsu *hidr., mür.* Xanlar r-nu ərazisində şirinsulu göl. Hidronim suyun keyfiyyətini əks etdirir.

Şirqaya *or., mür.* Qax r-nu ərazisində dağ. Acınohur gölündən şm.-q.-də yerləşir. Hün. 337 m. Oronim *şir* (burada "böyük") və *qaya* komponentlərindən düzəlib, "böyük qaya", "böyük daş" mənasındadır.

Şirşir *hidr., sadə.* Salyan r-nu ərazisində min. bulaqlar. Suyu kükürlü və karbanlıdır. Şirşir (şırşır, səsli-küylü) bulaq suyunun axarkən çıxardığı səsə təqlididir.

Şirvan *oyk., sadə.* Şamaxı r-nunun Saqiyan i.ə.v.-də kənd. Ləngəbiz silsiləsindədir. Kənd XIX əsrdə Cənubi Azərb.-nin Xoy mahalından gələnlər tərəfindən salındığı üçün əvvəllər Xoylu adlanırdı. Sovet dövründə bir müddət erməni yazıçısı A.M.Şirvanzadənin familiyasını daşıdı. 1992-ci ildə kəndə Xoylu adı qaytarıldı. 1994-cü ildən isə kəndə yerləşdiyi Şirvan mahalının adı verildi.

Şirvan düzü *or., mür.* Azərb.-da düzənlik. Kür-Araz ovalığının Kür çayından sol tərəfdə, Mingəçevir su anbarı ilə Xəzər dənizi arasında yerləşən hissəsidir. Şirvan düzündə Əli Bayramlı, Hacıqabul, Kürdəmir, Göyçay, Ucar, Ağdaş r-nları yerləşir. Keçmişdə Şirvan adı altında Azərb.-nin bütün ş. hissəsi, yəni Şirvan düzü, Qobustan, Abşeron yarımadası və Şimal-Şərqi Azərb. nəzərdə tutulurdu. Hazırda isə Şirvan anlayışı Şirvan düzü, Ağsu, Şamaxı r-nlarını əhatə edir. Düz Şirvan əyalətinin adı ilə adlanmışdır. Şirvan tarixi ərazi vahidi kimi Kür çayı ilə Şabran, Xəzər dənizi ilə Qəbələ arasındakı ərazidən ibarətdir. Orta əsr mənbələrində ölkə də adlanmışdır. İlk dəfə VII əsr erməni mənbələrində Albaniyada Sasani mərzbanlarının idarə etdiyi 11 əyalətdən birinin də Şirvan olması göstərilmişdir. Şirvanşahlar dövləti Şirvan ərazisində yaranmışdı. Şirvanşahlar dövlətinə son qoyan (1538) Səfəvilərin yaratdıqları inzibati ərazi vahidlərindən biri də Şirvan bəylərbəyliyi idi. XVIII əsrin ortalarında yaranmış xanlıqlardan biri Şirvan ərazisini əhatə edən Şamaxı xanlığı olmuşdur.

Şirvan toponiminin arealı genişdir. Azərb.-da Axtaçı Şirvan (Sabirabad r-nu),

Şirvanlı (Ağdam, Bərdə, Oğuz r-nları), Şirvanmeşə (İsmayilli r-nu), Şirvanovka (Qusar r-nu), Cənubi Azərb.-də Şirvanədəh, Şirvanşahlı, Şirvanşahlı Əliya, Siran, Şirvan adlı kəndlər, Türkmənistanda Şirvan, Şirvanqala, Türkiyədə Şirvan, Şirvan Mazik yaşayış məntəqələri var. XIX əsrdə Quba qəzasında Şirvanşahlı, Zəngəzur qəzasında Şirvanşahlı, Dağıstanda Şirvanlar, İrəvan quberniyasında isə Şirvancuq adlı kəndlər mövcud idi. Orta əsr müəllifləri Xorasanda da Şirvan adlı tarixi ərazinin olduğunu göstərirdilər. Bəzi müəlliflərin fikrincə, Şirvan əvvəllər bir şəhərin adı olmuş, sonralar bu ad tarixi vilayətə və düzə aid edilmişdir. IX-XIII əsr ərəb müəlliflərinin əsərlərində Şabran və Şamaxı şəhərlərinin arasında Şirvan şəhərinin adı da qeyd olunmuşdur. Şirvan adı yalnız Sasanilər dövründən başlayaraq çəkilir. Ərəb mənbələrində Şirvan, fars mənbələrində Şervan, Suriya mənbələrində Sirvan, Parfiya dövrünə aid Zərdüşt məbədinin kitabəsində Siran və ya Sauran variantında iəsadüf edilməsi adın Sasanilərdən çox əvvəl mövcud olduğunu göstərir.

VII əsrə aid tarixi-coğrafi mənbədə Qafqaz Albaniyasında yaşayan xəzər, alan, naxçımatyan, hun, hel, ijamax, bakan, maskut və b. tayfalarla yanaşı *şirvanların* da adı çəkilir. Ehtimal olunur ki, mənbədə qeyd olunan *şirvanlar* əhalinin qan qohumluğuna əsaslanan etnik birliyinə deyil, ərazi birliyinə verilən ümumi addır. Tədqiqatçıların fikrincə, Şirvan toponimi *şir*, yaxud *şar* (Şarvan, Şaran variantlarına əsasən) tayfasının adı ilə bağlıdır, *van* komponenti isə məkan bildirən sonluqdur. Xalq etimologiyasına görə, toponim "şirlər diyarı" kimi yozulur. Sasani hökmdarı Ənuşirəvanın adı ilə əlaqələndirilir. Tarixən Şirvan adlanan böyük bir ərazidə 50-dən artıq şor gölün qeydə alınması faktı Şirvan toponiminin "şor göllər" kimi izah olunmasına əsas verir. Şirvan əhalisi indi də şoranlaşmış sahələrə *şirə* deyir.

Şirvançay *hidr., mür.* İsmayilli r-nu ərazisində çay. Hidronim *Şirvan* (tarixi ərazi adı) və *çay* komponentlərindən düzəlib, çayın keçdiyi ərazinin adını bildirir.

Şirvankənd *oyk., mür.* Neftçala r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Xəzər dənizinin

sahilindədir. Keçmiş adı Jarski olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi XX əsrin əvvəllərində Muğanda suvarma işlərinin gedişi ilə əlaqədar rus kəndlilərinin köçürülməsi nəticəsində yaranmışdır. Yerli iqlim şəraitini özündə əks etdirən toponim rus dilindəki *jar* (isti) sözündən və yer, məkan bildirən *-ski* şəkl.-sindən ibarət olub, “isi yer” mənasındadır. 1998-ci ildən kəndin adı Şirvan-kənd (Şirvan düzünün adı ilə) adlandırılmışdır.

Şirvanlı oyk., sadə. 1. Ağdam r-nunun Göytəpə i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi düzənlikdədir; 2. Bərdə r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzünüdədir. Keçmiş adı Ərəb Şirvanlı olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi Şirvandan gəlmiş ərəb mənşəli ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır; 3. Oğuz r-nunun Qumlaq i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Oykonom *Şirvan* (tarixi ərazi adı) sözü və mənsub. bildirən *-lı* şəkl.-sindən ibarət olub, “Şirvandan olanlar” mənasındadır. *Şirvanlı*, eyni zamanda, mərzili tayfasının tərkibində bir nəslin adı olmuşdur.

Şirvanmeşə oyk., sadə. İsmayılı r-nunun Topçu i.ə.v.-də qəsəbə. Göyçayın sahilində, Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Yaşayış məntəqəsi Şirvan meşə kombinatının yanında salındığı üçün belə adlandırılmışdır.

Şirvanovka oyk., düz. Qusar r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qusar maili düzənliyindədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin sonlarında Rusiyanın mərkəzi quberniyalarından Şirvan zonasına köçürülmüş ailələrin XX əsrin əvvəllərində indiki əraziyə gəlmələri nəticəsində yaranmışdır. Kənd əvvəlcə Şirvanskoye, Sonralar Şirvanovka adlandırılmışdır.

Şirvanzadə b a x: Şirvan.

Şişbaş or., mür. Gədəbəy r-nu ərazisində dağ. Şahdağ silsiləsinin şm. yamacında zirvədir. Hün. 1869 m. Yerli əhali bu dağı Şişqaya da adlandırır. Oronim *şiş* (dik, iti uclu) və *baş* (zirvə) komponentlərindən düzəlib, “iti uclu zirvə” mənasındadır.

Şişdağ or., mür. Xocavənd r-nu ərazisində dağ. R-n mərkəzindən c.-da yerləşir. Hün. 1315 m. Dağa ad zirvəsinin *şiş* olmasına görə verilmişdir.

Şişnavar or., mür. Yardımlı r-nu ərazisində dağ. İranla sərhəddə yerləşir. Hün. 1969 m. Şişnəvar variantında da qeydə alınmışdır. Oronim “şiş uclu zirvə”, “şiş uclu dağ” mənasındadır.

Şişpapaqlar oyk., sadə. Ağdam r-nunun Maqsudlu i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzünüdədir. Kəndi *şişpapaqlar* nəslinə mənsub ailələr saldığına görə belə adlandırılmışdır.

Şiştəpə or., mür. 1. Gəncə şəhərindən c.-q.-də dağ. Hün. 1000 m.; 2. Kəlbəcər və Laçın r-nları sərhədində dağ. Mıxtökən silsiləsinin zirvəsi olub, Tutqunçay və Hocası çaylarının mənbə hissələrindədir. Hün. 3413 m. Oronim *şiş* (dik, iti uclu zirvə) və *təpə* (yüksəklik, baş) komponentlərindən düzəlib, “dik təpə”, “iti uclu zirvəsi olan yüksəklik, dağ” mənalıdır.

Şiştəpə oyk., sadə. Şəmkir r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsini alverdilər, bayramalılar, mələyli, nəsbli, xəlilli və hacılar (və ya ucuzlu) adlı nəsilərə mənsub ailələr *Şiştəpə* adlı yüksəkliyin yanında salmışlar. Kənd öz adını həmin yüksəkliyin adından almışdır.

Şivlə oyk., sadə. Lerik r-nunun Osyedərə i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Oykonom talış dilində “kiçik pöhrəlik” mənasındadır.

Şiyəkəran oyk., mür. Astara r-nunun Şahağac i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Yerli əhali Şeyəkon şəklində tələffüz edir. Oykonom talış dilindəki *şiə* (əhənglə ağardılmış və ya şirələnmiş) və *kəran* (evlər) komponentlərindən düzəlib, “şirələnmiş evlər” mənasındadır.

Şollar oyk., sadə. 1. Xaçmaz r-nunun Xudat şəhər i.ə.v.-də ştq. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi artezian quyularından suyun Bakı su kəmərinə vurulduğu Şollar adlı yerdə yarandığına görə belə adlandırılmışdır. Yerin adı isə “güclü su mənbəyi, su şırmağı” mənasındadır; 2. Xaçmaz r-nunun Susayqışlaq i.ə.v.-də kənd. Samur Dəvəçi ovalığındadır. Kənd Şollar adlı ərazinin adını daşıyır.

Şollarsu hidr., mür. Xaçmaz r-nu ərazisində çay. Xəzər dənizinə tökülür. Şollar adlanan ərazidən axdığı üçün çay belə adlandırılmışdır.

Şonacola *oyk., mür.* Lerik r-nunun Qos-malyan i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Oykonim talış dilindəki *şona* (çoban) və *çala* sözünün yerli tələffüz forması olan *cola* komponentlərindən ibarət olub, “çoban çalası, çoban çökəkliyi” mənasındadır.

Şonqar *or., sadə.* Bakı şəhəri Qaradağ r-nu ərazisində yüksəklik. Qobustanın şm.-ş.-ində, Şonqar ştq.-si yaxınlığındadır. Hün. 112 m. Ətrafında neft mədənləri var. Oykonim şonqar quş adı ilə bağlıdır. Tədqiqatçılara görə, *şonqar* quşu totem olmuş, sonralar tayfa adına çevrilmişdir. Ərazidə eyniadlı palçıq vulkanı da var.

Şonqar *oyk., sadə.* Bakı şəhəri Qaradağ r-nunun Korgöz qəsəbə i.ə.v.-də ştq. Abşeron yarımadasındadır. Qəsəbə eyniadlı yüksəkliyin adını daşıyır.

Şorcılğa *hidr., sadə.* Qobustanın c.-ş.-ində quru çay dərəsi. Hidronim *şor* (duzlu) və *cılğa* (Azərbaycan dilinin dialektlərində “tamam”, “büsbütün”, “tamamilə”) komponentlərindən düzəlib, “tamam duzlu” mənasındadır.

Şorbaçı *or., sadə.* Qobustan ərazisində palçıq vulkanı. Yüksəklik yaxınlığındakı eyniadlı yaşayış məntəqəsinin adını daşıyır.

Şorbaçı *oyk., sadə.* 1. Cəlilabad r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin ətəyindədir; 2. Hacıqabul r-nunun Udullu i.ə.v.-də kənd. Pirsaat çayının sahilində, Qobustandadır. Yaşayış məntəqələri qaraqaşlı tayfasının *şorbaçı* tirəsinin adını daşıyır. Şorbaçılar XIX əsrin ortalarında 64 ailədən ibarət olub, Pirsaat çayı sahillərində köçəri həyat keçirirdilər. Sonralar bu ailələr özlərinin yaylaq yerlərində oturaqlaşmışlar. Keçən əsrin əvvəllərində Cəlilabad r-nunda Yuxarı Şorbaçı və Aşağı Şorbaçı adlı iki kənd olmuşdur.

Şorbət *hidr., sadə.* 1. İmişli r-nu ərazisində göl; 2. Zərdab r-nu ərazisində göl. Hidronim “şorməzə”, “suyu bir qədər duzlu olan” mənasındadır.

Şorbulaq *hidr., mür.* Abşeronda min. bulaq. Bulaq suyunun duzlu olduğuna görə belə adlandırılmışdır. Bulağın yaxınlığında eyniadlı palçıq vulkanı da var.

Şorçala *hidr., mür.* Abşeronda göl. Abşeron yarımadasının q. hissəsində, Qobu qəsə-

bəsindən şm.-q.-də yerləşir. Hidronim *şor* (duzlu) və *çala* (kiçik göl) komponentlərindən düzəlib, “suyu duzlu olan kiçik göl” mənasındadır.

Şorçay *hidr., mür.* Babək r-nunda çay. Arazın sol qoludur. Çay suyunun duzlu olduğu üçün belə adlandırılmışdır.

Şordəhnə *b a x:* Birinci Şordəhnə, İkinci Şordəhnə.

Şordərə *hidr., mür.* 1. Abşeron yarımadasının c.-q.-ində, Güzdək qəsəbəsindən ş.-də quru çay dərəsi; 2. Lerik r-nu ərazisində çay. Peştəsər silsiləsi ilə Talış silsiləsi arasındakı eyniadlı dərədən axır. Suyu *şor* olduğundan çay belə adlandırılmışdır.

Şorəlli *oyk., sadə.* Bərdə r-nunun Güloğlular i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini vaxtilə indiki Goranboy r-nundan gəlmiş *şorəlli* nəslinə mənsub ailələr saldıqına görə belə adlanmışdır.

Şorgöl *hidr., mür.* 1. Ağcabədi r-nu ərazisində göl. Mil düzündədir; 2. Bakı şəhəri Suraxanı r-nu ərazisində göl. Bülbülə və Əmircan qəsəbələrindədir. Göllərin suyu duzlu olduğu üçün belə adlandırılmışdır.

Şorgöl *or., sadə.* Ağcabədi r-nu ərazisində süni təpə. Qarabağ düzündə, Ağcabədi kəndindən c.-q.-də yerləşir. Hün. 10 m. Təpə ərazidəki eyniadlı gölün adı ilə adlandırılmışdır.

Şorkənd *oyk., mür.* Neftçala r-nunun Cəngan i.ə.v.-də kənd. Cənub-Şərqi Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi şoranlıq sahədə salınmışdır. Oykonim *şor* (şoran) və *kənd* sözlərindən düzəlib, “şoran sahədə yerləşən kənd” mənasındadır.

Şorqobu *hidr., mür.* 1. Bərdə r-nu ərazisində quru çay dərəsi. Lənbəran kəndindən şm.-də yerləşir; 2. Kürdəmir r-nunda çay. Girdiman çayının qoludur. Hidronim *şor* (şoran torpaq sahələrindən axdığı üçün) və *qobu* (yarğan, dərə) komponentlərindən düzəlib, “şoran sahələrdən keçən yarğan, çay dərəsi” mənasındadır.

Şornohur *hidr., mür.* Qobustan r-nu ərazisində göl. Qarpızlı yaylasında, Bədəlli kəndindədir. Hidronim *şor* (duzlu) və *nohur* (monq. “göl”) komponentlərindən düzəlib, göl suyunun duzlu olduğunu bildirir.

Şorsu hidr., mür. 1. Qazax r-nunda çay. Kürün sağ qoludur; 2. Şahbuz r-nunda çay. Şahbuz çayının sağ qoludur. Çaylar suyunun duzlu olduğu üçün belə adlandırılmışdır.

Şorsu oyk., sadə. Şəki r-nunun Qaradağlı i.ə.v.-də kənd. Əyriçayın sahilində, Daşüz dağlarının ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi salındığı ərazidəki Şorsu bulağının adını daşıyır.

Şorsulu or., mür. Qobustan r-nu ərazisində palçıq vulkanı. Dərəkənd və Mərəzə ştq.-si yaxınlığındadır. Vaxtilə burada əhalisi mərəzəlilərdən ibarət olan eyniadlı kənd olmuşdur. Kəndin və palçıq vulkanının adı oradakı şor sulu, kükürlü bulaqlarla bağlı yaranmışdır.

Şorsulu oyk., sadə. Salyan r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Kəndi XIX əsrin ortalarında Kürün Xəzərə töküldüyü Şorsulu adlı ərazidən köçüb gəlmiş ailələr saldıqına görə belə adlanmışdır.

Şotavar oyk., mür. Qax r-nunun Qorağan i.ə.v.-də kənd. Qapıçayın sahilində, Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Oykonim *şato* (etn.) və *var* (İran dillərində "yaşayış yeri", "möhkəmləndirilmiş yer", "qala", "çəpər") komponentlərindən ibarət olub, "şatoların kəndi" mənasındadır.

Şotlanlı oyk., sadə. 1. Ağcabədi r-nunun Kəhrizli i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir; 2. Ağdam r-nunun Nəmimli i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Şotlanlı variantında da qeydə alınmışdır. Yaşayış məntəqələri kürd mənşəli şotlanlı tayfasının məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Türkmənçay müqaviləsindən (1828) sonra zılanlı tayfası ilə birlikdə Cənubi Azərb.-dan gəlmiş şotlanlılar əvvəcə Zəngəzurda yaşamışlar. XIX əsrin ortalarında onların bir hissəsi Cahangir xanın başçılığı ilə indiki əraziyə gəlmiş və bu kəndlərin əsasını qoymuşlar.

Şovut oyk., sadə. Yardımlı r-nunun Tela-var i.ə.v.-də kənd. Viləş çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Oykonim 1917-ci ildə Şout, 1933-cü ildə Şüvid variantında qeydə alınmışdır. XIX əsrə aid məlumata görə, kəndin digər adı Culut olmuşdur. Culut monqol işğallarında (XIII əsr) iştirak etmiş sunnit tayfasının adının təhrifə uğramış formasıdır. Şovut toponimi talış dilində müx-

təlif variantlarda "şadlıq bəxş edən yer", "pöhrələnən yer", "geniş ön" kimi izah edilir.

Şötüklü oyk., düz. Cəlilabad r-nunun Boyxanlı i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin ətəyindədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini pirembel tayfasından olan *Şötükxan Göyçə oğlu* adlı bir nəfərə məxsus ailələr saldıqına görə belə adlanmışdır. Azərb. dilinin dialektlərində *şötükl/şötix* "dəvənin belinə bağlanan enli ip, örkən" mənasında işlənir. Oykonim Şotuqlu variantında da qeydə alınmışdır.

Şubanı or., sadə. Abşeron yarımadasının q.-ində dağ silsiləsi. Yerli əhali Şübani kimi tələffüz edir. Bəzi tədqiqatçılar oronimi fars dilindəki "yüksəklik" mənalı *şuban* sözü ilə əlaqələndirir. XV-XVII əsr Bakı tarixinə aid sənədlərdə Şubanı ilə əlaqədar 4 fərman var. Sənəddə toponim Şeybani kimi qeyd olunmuşdur. Ərəb istilasından Cənubi Qafqazı idarə edən valilərdən biri də istedadlı sərkərdə Yəzid ibn Məzyəd Əş-Şeybani (799-801) olmuşdur. O, Ərəbistan yarımadasında yaşayan rəbiə tayfasının *şeyban* tirəsinə mənsub idi. İşğal olunmuş ölkələrdə öz mövqelərini möhkəmləndirmək və yerli əhalinin müqavimətini qırmaq üçün həmin yerlərə ərəb tayfaları köçürürdülər. Xəlifə Harun-ər Rəşid dövründə (786-809) köçürülmə siyasəti valilərə tapşırılmışdı. Həmin şəxslər özlərinə yaxın qohum tayfaları Azərb.-a gətirmişdilər. Şirvanşahlar sülaləsinin əsasını qoyan Yəzid ibn Məzyəd Əş-Şeybani də belə etmişdi. Hazırda İranda şeybanilərin yaşaması və Azərb. toponimikasında ərəb mənşəli coğrafi adların olması bu tarixi faktı təsdiq edir. Şirvanşah Fərrux Yəsarin (1462-1500) 1491-ci il vəqfnaməsində Şubanı adı Şeybani kimi qeyd olunmuşdur. Monqol tayfaları içərisində də *şeybanilərin* adı çəkilir. Bütün hallarda oronimin *şeybani* etnonimi ilə bağlılığı nəzərdə tutulur.

Şubanı oyk., sadə. Bakı şəhəri Qaradağ r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də ştq. Abşeron yarımadasındadır. Azərb.-nin orta əsr yaşayış məntəqələrindən olub, eyniadlı yüksəkliyin adını daşıyır.

Şuduq oyk., sadə. Quba r-nunun Nöydün i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmişdə kəndin ərazisi eyniadlı əkin yeri ol-

muşdur. Oykonim fars dilindəki *şuduq* (başdan başa şumlanmış yer, dəmyə əkin yeri, dincə qoyulmuş yer) sözündəndir. Ətraf kəndlərin əhalisi keçmişdə bu kəndi Di Şuduq (Şuduq kəndi və ya “dəmyə əkin yerindəki kənd” mənasında) adlandırırdılar. Həqiqətən də Yeddilər dağının ətəyində, güneydə yerləşən kəndin əhalisinin qədimdən əsas məşğuliyyəti taxılçılıq olmuşdur. Şuduq buğdası ətraf kəndlərin əhalisi arasında indi də məşhurdur.

Şuladərə *hidr., mür.* Lerik r-nu ərazisində çay. Hidronim Masallı r-nundan axan *Şula* çay adından və *dərə* (çay dərəsi) coğrafi terminindən ibarət olub, “Şula çayının dərəsi” mənasındadır.

Şule *hidr., sadə.* Masallı r-nu ərazisində çay. Əsli Şuladır. Azərb. dilinin dialektlərində *şula* “bənd”, “sədd”, “çubuqla hörülmüş çəpər” mənalarında işlənir. Görünür, çayın qarşısı kəsildiyindən belə adlandırılmışdır.

Şuraabad *oyk., mür.* 1. Ağdam r-nunun Nəmirlı i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Sovet (Şura) hakimiyyəti illərində salındığına görə kənd rəmzi olaraq Şuraabad (Sovet kəndi) adlandırılmışdır. Kəndin əhalisinin əksəriyyəti Cənubi Azərb.-dan gəlmələrdir; 2. Xızı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Xəzər dənizi sahilindədir. Əsli Şorabaddır. XIX əsrə aid mənbələrdə yaşayış məntəqəsi Şorabad kimi qeydə alınmışdır. Sovet hakimiyyəti illərində kəndin adı Şuraabad (Sovet kəndi) kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Şurakənd *oyk., mür.* 1. Gədəbəy r-nunun Dəyəqarabulaq i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Ayıkənd olmuşdur. Yaşayış məntəqəsini Qazax r-nunun Ağköynək kəndindən köçüb gəlmiş ailələr salmışlar. Yerli əhali arasında Sovetkənd adı ilə tanınır; 2. Gədəbəy r-nunun Çobankənd i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsini 1920-ci illərdə qonşu Əyrivəng kəndindən köçmüş ailələr Təzə Əyrivəng adı ilə salmışdılar. 1928-ci ildə Azərb.-da Sovet (Şura) hakimiyyətinin qurulması şərəfinə Şuraabad adlandırılmışdır. Yerli əhali arasında Sovetabad adı ilə tanınır. Bu kəndlər 2004-cü ildə müvafiq olaraq Günəşli və Şahdağ kimi rəsmiləşdirilmişdir; 3. Goran-

boy r-nunun Goranboy şəhər i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Yaşayış məntəqəsini 1928-ci ildə Cənubi Azərb.-dan rəncbərlik etmək üçün gələnlər salmışlar. Sonralar Sovet (Şura) hökumətinin şərəfinə kənd Şurakənd adlandırılmışdı. 2002-ci ildən kənd Abbasqulular kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Şurtançay *hidr., mür.* Kəlbəcər r-nu ərazisində çay. Hidronim Azərb. dilinin dialektlərində “turşumuş qatıq” mənasında işlənən *şortan* sözündən və *çay* komponentindən düzəlib. Keçən əsrdə Kəlbəcər r-nunda Şortan adlı kənd də olmuşdur. Tovuz r-nunda bu oykonimin Çortan variantı qeydə alınmışdır.

Şurud *hidr., sadə.* Culfa r-nu ərazisində çay. Qaradərə çayının sol qoludur. Suvarma üçün istifadə olunur. Hidronim “şor çay” kimi izah edilir. Şurut variantında da qeydə alınmışdır.

Şurud *oyk., sadə.* Culfa r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Kənd eyniadlı çayın adını daşıyır.

Şuşa *oyk., sadə.* 1. Azərb.-da inzibati r-n. Dağlıq Qarabağın c.-q. hissəsində 1400 m. yüksəklikdə yerləşir. 1930-cü ildə təşkil edilmişdir. 1963-cü ildə ləğv edilərək ərazisi Stepanakert r-nuna (1978-ci ildən Əsgəran r-nu) verilmişdir, 1965-ci ildən yenidən müstəqil r-n olmuşdur. Qarabağ silsiləsinin Sarıbaba (2297 m.) və Böyük Kirs (2725 m.) zirvələri burada yerləşir. Mərkəzi Şuşa şəhəridir; 2. Azərb.-da şəhər, eyniadlı r-nun mərkəzi. Qarabağ silsiləsindədir. Dağ iqlim kurortudur. Şəhərin əsasını 1750-ci illərin əvvəllərində Qarabağ xanı Pənahəli xan qoymuşdur. Pənahəli xan çox mühüm strateji mövqedə yerləşən yaşayış məntəqəsinin ətrafına möhkəm müdafiə divarı çəkirmiş, oranı xanlığın mərkəzinə çevirmişdi. Şəhər əvvəllər Pənahəli xanın adı ilə Pənahabad adlanırdı. Getdikcə əhalisi sürətlə artan şəhər xalq arasında Qala adı (ətrafına qala divarları çəkildiyinə görə) ilə də məşhur idi. Bəzi tədqiqatçılara görə, şəhər sonralar yaxınlığındakı Şuşukənd kəndinin adı ilə adlanmışdır.

Qısa müddətdə iqtisadi, siyasi və mədəni cəhətdən Azərb.-nın ən çox inkişaf etmiş

şəhərlərindən birinə çevrilən Şuşada dəmirçi, boyaqçı, misgər, dərzi, papaqçı, başmaqçı və s. sənətkar məhəllələri, bir neçə karvan-sara, bazar, hamam və s. vardı. XIX əsrin ortalarında şəhər Qazançılı, Əylisli, Meqrili, Dərə, Çiləbərd, Aşağıməhlə, Qurtlar, Culfa, Qutluqçuxur, Hacı Yusifli, Mərdinli, Cuhudlar, Saatlı, Qut Mamayı, Xoca Mərcanlı və Hamamarası məhəllələrindən ibarət idi. Şuşada xüsusilə ticarət inkişaf etmişdi. Şuşa tacirləri Təbriz, Tehran, İstanbul, İsfahan, Moskva və s. şəhərlərə müxtəlif sənətkarlıq məhsulları və ipək məmulatı aparırdılar. Şuşa zərbxanasında Panabadi (Pənahabadi) gümüş sikkəsi kəsilirdi.

İbrahimxəlil xanın dövründə (1759–1806) Şuşada xeyli abadlıq işləri aparılmışdı. 1783–84-cü illərdə şəhərin ətrafına daha möhkəm müdafiə divarı çəkildi. 1795-ci ilin yayında Ağaməhəmməd şah Qacarın 85 minlik qoşununun hücumu zamanı Şuşa əhalisindən təşkil edilən 15 minlik xalq qoşunu 33 gün müqavimət göstərdi. Şuşanı ala bilməyən Qacar Gürcüstana hücum etdi. 1797-ci ildə Ağa Məhəmməd şah Qacar yenidən Qarabağa qayıtdı. İbrahimxəlil xan şəhərin müdafiəsini təşkil edə bilmədi. Ciddi müqavimətə rast gəlməyən İran qoşunu Şuşanı tutdu. Lakin tezliklə Ağa Məhəmməd şah sui-qəsd nəticəsində burada öldürüldü. İran qoşunu şəhəri tərk etdi. General P.D.Sisianovun başçılıq etdiyi çar qoşunu Azərb.-nin içərilərinə doğru hərəkət etdi. İbrahimxəlil xan Kürəkçay traktatına (1805) əsasən Rusiyanın himayəsinə keçdi. Şuşa Gülistan sülh müqaviləsinə (1813) əsasən Qarabağ xanlığının tərkibində Rusiyaya birləşdirildi. 1822-ci ildə Qarabağ xanlığı ləğv olunduqdan sonra Şuşa yeni yaradılmış hərbi dairənin mərkəzinə çevrildi. Şəhəri hərbi komendant idarə edirdi. Rusiya–İran müharibəsi (1826–28) zamanı İran şahzadəsi Abbas Mirzənin qoşunları şəhəri mühasirəyə aldı (1826). Şuşalılar İran qoşunlarına kəskin müqavimət göstərdi. 1841-ci ildən qəza mərkəzinə çevrilən Şuşa Ümumrusiya bazarına cəlb olundu. 1871-ci ildə Xurşidbanu Natəvan öz vəsaiti hesabına Şuşaya su kəməri çəkirdi. XIX əsrin ikinci yarısından Şuşada sənaye müəssisələri ya-

ranmağa başladı. Bu, şəhər əhalisinin sürətlə artmasına səbəb oldu. 1886-cı ildə Şuşada 30 min əhali yaşayırdı.

1920-ci ilin martında erməni daşnaklarının Qarabağda törətdikləri Milli qırğın zamanı şəhərin bir hissəsi tamamilə yandırıldı. Azərbaycan Demokratik Respublikasının hərbi qüvvələri daşnak dəstələrini Əsgəran yaxınlığında darmadağın edib Qarabağı onlardan təmizlədi. Güman etmək olar ki, Şuşa adı *şiş* (dik, iti uclu zirvə) sözü ilə bağlı yaranmışdır. Klassik ədəbiyyatda şəhərin adı Şişə kimi qeyd olunur.

Şuşikənd *oyk., mür.* Xocalı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsindədir. Tədqiqatçılara görə, oykonim eranın əvvəllərində Şimali Qafqaz çölərində yaşamış türkdilli tayfaların özləri ilə gətirdikləri addır. II əsr müəllifi Tatsit Şimali Qafqazda dondarların mərkəz şəhərinin Şoşu (latın dilində *ş* səsi olmadığına görə müəllif onu Sosu kimi qeyd etmişdir) adlandığını yazmışdır. III–IV əsrlərdə Şərqdən Cənubi Avropa çöllərinə gəlmiş hunlar dondarları da özlərinə tabe etmişlər. Ehtimal ki, dondarlar hunlarla birlikdə Azərb.-na gəlib məskunlaşdıqda əmələ gətirdikləri bəzi yaşayış məntəqələrinə Şoşu şəhərinin adını vermişlər. 1727-ci ilə aid mənbədə Qarabağ düzündə (indiki Ağcabədi r-nunun ərazisində) Şuşi, Zəngəzurun Çulundur mahalında Şoşu, Dağlıq Qarabağda Şuşaluqışlaq, XIX əsrdə Şimali Qafqazda Şuşi, Şuşanova və Şuşanay adlı kəndlər vardı.

Şuşulu *oyk., düz.* Şuşa r-nunun Xəlfəli i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsindədir. 1933-cü ildə kəndin adı Şüşülü kimi qeyd olunmuş, bundan əlavə Dağlıq Qarabağda Şüşükənd adlı yaşayış məntəqəsi də qeydə alınmışdır. Çox güman ki, Şüşülü oykonimi Şüşükənddən çıxmış ailələrin saldıği yaşayış məntəqəsinin adıdır. Şüşükənd isə “dik kənd, zirvədəki kənd” mənasındadır.

Şuvaş b a x: Çuvaş.

Şuvi *oyk., sadə.* 1. Astara r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Kəndivan da adlanır. Yerli əhali oykonimi Şovu (Şovi) kimi tələffüz edir. Yaşayış məntəqəsini qonşu Ərçivan kəndindən köçüb gəlmiş ailələr salmışlar; 2. Lənkəran r-nunun Rvo

i.ə.v.-də kənd. Talış dağları ətəyindədir. Bir ehtimala görə, toponim İran dillərindəki *şəbi* və ya *şövi* (dərə) sözü ilə bağlıdır. Başqa bir fikrə görə, oykonim talış dilindəki *şo* (sevinmək) və *vi* (səs, səda) sözlərindən ibarət olub, “sevinc sədası” mənasındadır. Bu izah həmin ərazidə çoxlu göyərçin və bülbül olması ilə bağlıdır.

Şükürağalı *oyk.*, *sadə*. Ağdam r-nunun Çəmənli i.ə.v.-də kənd. Yaşayış məntəqəsini *şükürağalı* nəslinə mənsub ailələr saldığına görə kənd belə adlandırılmışdır.

Şükürataz *or.*, *mür*. Zəngilan r-nunun q.-ində dağ. Bartaz kəndinin şm.-ında, Ermənistanla sərhəddədir. Hün. 2006 m. Ədəbiyyatda səhvən Şüküretməz variantında qeydə alınmışdır. Tədqiqatçılara görə, oronim *Şükür* (ş.a.) və *taz* (türk dillərində daş sözünün variantıdır) sözlərindən düzəlib (-a mənsub. bildirir), “Şükür daşı” mənasındadır.

Şükürbəyli *oyk.*, *düz*. 1. Cəbrayıl r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Düzenlikdədir. Keçmiş adı Əyrili olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi əvvəllər Əyrili adlı sahədə salınmış, sonralar yerini dəyişmişdir. Yeni ərazidə kəndin əsasını qoymuş Şükürbəyin adı ilə adlandırılmışdır; 2. Füzuli r-nunun Seyidəhmədli i.ə.v.-də kənd. Quruçay ilə Kəndələnçay arasındadır. Yaşayış məntəqəsini *Şükürbəy* adlı şəxs saldığı üçün kənd onun adı ilə adlandırılmışdır.

Şükürçü *oyk.*, *düz*. İsmayilli r-nunun Kəlbənd i.ə.v.-də kənd. Burnovuldağ silsiləsinin ətəyində, Quşəncə yaylasının c.-q. indədir. Ehtimala görə, kəndin adı onun ilk sakinlərindən olan *Şükürün* adı ilə bağlıdır. -çü komponenti isə burada -lii mənsub. şəksinin variantıdır.

Şümrüd *oyk.*, *mür*. Astara r-nunun Pəlikəş i.ə.v.-də kənd. Təngərud çayı sahilində, dağətəyi ərazidədir. Oykonimi tədqiqatçılar “Şümür çayı”, “çöldən, düzənlikdən axan çay” kimi izah edirlər.

Şürük *oyk.*, *sadə*. Lənkəran r-nunun Səpənəkəran i.ə.v.-də kənd. Lənkəran çayının sahilindədir. Tədqiqatçılar bu oykonimi

“gödək çubuq”, “cavan şam ağacı” mənalarda izah edir, şirak tayfa adı ilə əlaqələndirirlər.

Şüşün *oyk.*, *sadə*. Kürdəmir r-nunun Köhünlü i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Şirvan düzündədir. Yerli məlumatlara görə, Kür çayının əmələ gətirdiyi lil üzərində bitən və dik qalxan söyüd və qovaq ağacları *şüş*, belə ağaclıq isə *şüşlük* adlanır. Yaşayış məntəqəsi söyüdlük ərazisində Şüşün adlı yerdə salındığı üçün belə adlanmışdır.

Şüvəlan *oyk.*, *düz*. Bakı şəhəri Əzizbəyov r-nunda ştq. Abşeron yarımadasındadır. Şüvəlan toponimi haqqında müxtəlif fikirlər mövcuddur. Bir fikrə görə, oykonim fars dilindəki *şiv* (eniş) və *-lan* (məkan bildirən şəks.) komponentlərindən düzəlib, “enişli yer” mənasındadır. Xalq etimologiyasına görə, bu coğrafi ad Şahvəlan variantında “Şirvanşahların ov məkanı” kimi izah edilir. Bəzi tədqiqatçılara görə, oykonim Baykal gölü ətrafında və indiki Yakutiya ərazisində yaşamış türkdilli şivey tayfalarının adı ilə bağlıdır. Türklər həmin tayfaları “otuz tatar” adlandırırdılar. 732-ci ilə aid kitabədə onların adları çəkilib. Bu fikrə görə Şüvəlan “şiveylərin yurdu” mənasındadır. Şüvələnda Bəndüstü adlanan yerdə e.ə. XII-IX əsrlərə aid məbəd qalıqları aşkar olunmuşdur. Bu məbəddəki qadın təsvirlərinin başlarında qurd maskası vardır. Məlumdur ki, qurd qəd. türklərdə totem-tanrı hesab edilmişdir. Bu fakt hələ e.ə. Şüvəlan ərazisində türkdilli tayfaların yaşadığını göstərir. Lakin Şüvəlan adına orta əsr sənədlərində təsadüf olunur. Güman etmək olar ki, çox qədimdən özünün üzüm bağları ilə məşhur olan bu ərazinin adının birinci komponenti (*şüv*, *şiv*) “meynə, tənək” mənasındadır. Kaspi torpağındakı üzüm tənəklərinin məhsuldarlığından hələ antik müəlliflər söz açmışdılar.

Şüvəlan burnu *or.*, *mür*. Abşeron yarımadasının şm.-ş. hissəsində Şüvələlandan şm.-ş.-də çıxıntı. Səthi qumludur. Burun qurunun içəriyə doğru uzanan çıxıntısı və ya suya doğru uzanan hissəsinə deyilir.

Tt

Tacogöl *hidr., mür.* Şahbuz r-nunun Nursu kəndində göl. Əsli Təcovgöldür. Hidronimin birinci komponenti Azərb. dilinin dialektlərində təsadüf olunan *təc* (xoşa gəlməyən) və fars dilindəki *ov* (su) sözlərindən ibarət olub, “suyu xoşa gəlməyən, iyli” mənasındadır. Görünür, gölün suyu kükürlü bulaqlarla qidalandığından göl belə adlandırılmışdır. Hidronim Tacogöl variantında Kəkilnohur (Şamaxı) hidroniminin sinonimii sayıla bilər.

Tağaroba *oyk., mür.* Qusar r-nunun Şirvanovka i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Yerli məlumatlara görə, kəndin əhalisi qəd. Beyləqan şəhərindən gəlmələrdir. Keçmiş Qazax qəzasında Tağarbəyli kəndi mövcud olmuşdur və Tağar bəyin adı ilə adlanmışdır. Bu məlumatlara əsasən, oykonim *Tağar* antroponimi və *oba* coğrafi terminindən ibarət olub, “Tağar adlı şəxsin obası” mənasındadır. Tədqiqatlara əsasən, *tağar* fars dilindəki *tağ* sözündən olub, “dairə, qübbə, günbüz” və s. mənaları bildirir. Ehtimal etmək olar ki, Tağaroba “dairəvi quruluşlu oba” mənasındadır.

Tağaser *oyk., mür.* Xocavənd r-nunda kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Oykonim fars dilindəki *tağ* (“dairə”, “qübbə”, “günbüz” mənalarında) və *ser/sər* (“baş” mənasında) sözlərindən ibarət olub (-a mənsub. bildirir), “günbüzün başında (yəni yuxarı hissəsində) yerləşən kənd” mənasındadır.

Tağaverd *oyk., mür.* Xocalı r-nunun Cağadüz i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yerli məlumatlara görə, yaşayış məntəqəsini Şuşa qəzasının keçmiş Şüşülü, Dınavas, Tuğ və Domu kəndlərindən köçüb gəlmiş ailələr yaratmışlar. Keçmiş adı Aşağı Toğaverd olmuşdur. Həmin r-ndakı indiki Zərdaşən kəndi isə Yuxarı Tağaverd adlanırdı. Bəzi tədqiqatlara əsasən, oykonim “qala məhəlləsi” mənasını bildirir. Digər tədqiqatçılar isə oykonimin erməni dilindəki *tağavarat* sözü ilə bağlayıb, “güllük, çiçəklik” mənasını bildirdiyini qeyd edirlər.

Tağıbəyli *oyk., sadə.* Ağdam r-nunun Güllüce i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi hacılı tayfasının *tağıbəyli* tirəsinə məxsus ailələrin məskunlaşması nəticəsində yarandığı üçün belə adlanmışdır. Oykonim “tağıbəyilərə məxsus kənd” mənasındadır.

Tağılar *oyk., sadə.* Bərdə r-nunun Mehdi-xanlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Oykonim “Tağının nəslindən olanlar, tağıgillər” mənasındadır.

Tağılı *oyk., diiz.* Hacıqabul r-nunun Udullu i.ə.v.-də kənd. Pirsaat çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsini vaxtilə Udullu kəndindən köçüb gələn ailələr salmışlar. Kəndin adı ilk sakinlərindən olan *Tağı* adlı şəxsin adı ilə bağlıdır. Oykonim *Tağı* antroponimi və aidlik, mənsub. bildirən *-li* şəkl.-sindən ibarətdir.

Tağlabiyan *oyk., mür.* İsmayilli r-nunun Eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Niyaldağ silsiləsindədir. Mənbələrdə Tağlabian yazılış formasında da təsadüf olunur. Tədqiqatçıların fikrincə, oykonim *tağla* (Azərb.-nin təklə tayfasının adının tələffüzdə təhrif edilmiş forması) və *biyan* (bitki adından) ibarətdir. Beləliklə, Tağlabiyan etnooykonimdir. Eyni zamanda qeyd olunmalıdır ki, *biyan* sözünün bəzi şivələrdə “çöl” mənası da var. Bu baxımdan oykonim “Təklə çölü” mənasındadır.

Tağtəpə *or., mür.* Tovuz r-nu ərazisində dağ. Ehtimal olunur ki, oronim fars dilindəki *tağ* (dairə, günbüz, qübbə) və *təpə* coğrafi terminindən ibarət olub, “dairəvi quruluşlu malik olan təpə” və yaxud “günbüz formasında olan təpə” mənalarını bildirir.

Tahirca *hidr., mür.* Qusar r-nu ərazisində çay. Samur çayının sağ qoludur. Mənbəyini Yan silsiləsinin şm. yamacından (3940 m. yüksəklikdən) alır. Çayın adı keçmişdə burada mövcud olmuş Tahirca adlı yaşayış məntəqəsinin adından alınmışdır. 1917-ci ildə kəndin adı Tarca kimi qeyd olunmuşdur. Türk dillərində *tar* sözünün mənələrindən biri də “dar, ensiz, nazik”dir. *Cal* komponenti isə avar dilində “ağıl, pəyə, çəpərlənmiş yer” mənasındadır. Oykonimi “Tahirin ağılı, pəyəsi” və ya “dar, ensiz ağıl, həyəət” kimi izah etmək olar.

Tahirli oyk., düz. 1. Cəlilabad r-nunun Cəngan i.ə.v.-də Burovar silsiləsinin ətəyindədir; 2. Yardımlı r-nunun Ərus i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin ətəyindədir. Oykonom *Tahir* antroponimi və *-li* mənsub. bildiren şəkl.-dən ibarətdir. Yaşayış məntəqəsini Ərus kənd icmasından Tahir adlı şəxs ona məxsus binə yerində saldığına görə belə adlandırılmışdır.

Tahirtəpə or., mür. Qarabağ düzündə, Ağcabədi kəndindən şm.-q.-də süni təpə. Hün. 22 m. Oronim *Tahir* (ş.a.) və *təpə* (yük-səkklik) komponentlərindən düzəlib, "Tahirin təpəsi" mənasındadır.

Taxtabaşı oyk., mür. Kəlbəcər r-nunun Başlıbel i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsini 1935-ci ildə həmin r-nun Xallanlı kəndindən çıxmış ailələr salmışlar. Kənd Taxta düzünün (keçmiş Ağdərə r-nu ərazisindədir) baş tərəfində yerləşdiyinə görə belə adlanır. *Taxta* burada "dağlıq yerdə, yüksəklikdə düz yer", *baş* isə coğrafi termin olub, burada "üst tərəf, yuxarı tərəf" mənasındadır. Kəndin adı yerli əhali arasında bəzən Xallanlı Taxtabaşısı da adlanır.

Taxtaçay hidr., mür. Masallı r-nu ərazisində çay. Şinə dərəsindən axdığına görə Şinəpədəre, Şinədərə çayı da adlanır. Xəzər dənizinə çatmadan sahil boyu bataqlıqda qurtarır. Hidronim *taxta* (dağda düzənlik) və *çay* coğrafi terminindən ibarət olub, "dağdakı düzənlikdən axan çay" mənasındadır.

Taxtagöl hidr., mür. Qobustan r-nu ərazisində göl. Çigil çayının (Sumqayıt çayının qolu) sağ sahilində, 1300 m. yüksəklikdə yerləşir. Şirin sulu, axarlı göldür. Hidronimin tərkibindəki *taxta* komponenti qəd. Azərb. sözü olub, "yüksəklikdəki düzən", "düzəngah", "düz yer", "dərələr arasındakı suayrıcı" mənalarını bildirir. Bu komponent türkmən dilində (taqtat, taqta) də "düzən, düzəngah" mənalarını kəsb edir. Hidronim *taxta* sözü və *göl* coğrafi terminindən ibarət olub, "yüksəklikdəki düzəndə göl" mənasındadır.

Taxtakəran oyk., mür. Astara r-nunun Siyaku i.ə.v.-də kənd. Siyaku çayının sahilində, düzənlikdədir. Bəzi mənbələrə görə, Talış

zonasında keçmişdə çəltik əkilən sahə kəşkəllərlə (arxalarla) kiçik sahələrə bölünürdü. Həmin kəşkəllər arasındakı ləklər *taxta* adlanırdı. Oykonom *taxta* və *kəran* (kənd) sözlərindən ibarət olub, "taxtaları olan kənd" mənasını bildirir və kənd əhalisinin çəltikçiliklə məşğul olduğunu göstərir. Digər mülahizəyə görə, kəndə ad orada tikilmiş evlərin materialına görə verilmişdir. Oykonom talış dilində Taxtapəkon kimi səslənir. Bu isə "taxta evlər" mənasındadır. Astara r-nundakı Taxtakəran mineral bulaqları da adını bu kəndin adından almışdır. Keçən əsrdə Adıgey MB-də Taxta Mukay, Ermənistanda Taxtapəyə qışlaq, Kırmıda Taxta Cami adlı yaşayış məntəqələri olmuşdur.

Taxtakörpü hidr., mür. Dəvəçi r-nu ərazisində çay. Ağzıbirçala gölünə tökülür. İlin çox vaxtı quru olur. Hidronim *taxta* (ağac) və *körpü* coğrafi terminindən ibarət olub, "çay üzərində taxtadan, ağacdan düzəldilmiş körpü" mənasındadır. Çay körpünün adı ilə adlanmışdır.

Taxtalar oyk., sadə. Dəvəçi r-nunun Düz Bilici i.ə.v.-də kənd. Dəvəçi çayının sahilində, Yan silsiləsinin ətəyindədir. Kənd Taxtalar adlı yerdə salındığı üçün belə adlanır. Həmin yer isə yüksəklikdəki düzəndə yerləşdiyinə görə belə adlandırılmışdır. Zaqatala r-nunun Sabunçu kəndindən bir qədər şm.-ş.-də, Dindi dağının yamacında orta əsrlərə aid yaşayış yeri də Taxtalar yeri adlanır. 1937-ci ilədək Ermənistanda da Taxtalar adlı yaşayış məntəqəsi olmuşdur.

Taxtayaylaq or., mür. Böyük Qafqazda dağ silsiləsi. Qobustan yaylasının şm.-q. hissəsində Dübrar dağ sistemində yerləşir. Hün. 1236 m. Qeyd etdiyimiz kimi, *taxta* bir çox toponimlərdə "yüksəklikdə hamar yer, düzən", "düzəngah", "dağlıq yerdə düzən yer", "çəltik əkini üçün sərhədlənən torpaq sahəsi" və s. mənaları kəsb edir. Taxtayaylaq oronimi "dağda hamar sahədə yerləşən yay yurdu" mənasındadır. Oronim Tatar *taxtası* da adlanır. *Taxta* komponentli coğrafi adlara həmçinin Ermənistan və Gürcüstan toponimiyasında da rast gəlinir: Taxtakörpüçay (Ermənistan, Sisiyan r-nu), Taxtayurt

dağı (Ermənistan, Noemberyan r-nu), Taxta dağı (Gürcüstan, Sitelskaroy r-nu).

Taxttəpə or., mür. Tovuz r-nu ərazisində dağ. Gürcüstanla sərhəddədir. Hün. 769 m. Əsil adı Taxtatəpədir. Oronim *taxta* (yük-səklikdə düzən, hamar yer) və *təpə* coğrafi terminindən ibarət olub, “hamar təpəli dağ” mənasındadır.

Takil or., sadə. Şamaxı r-nu ərazisində dağ. Bir sıra tədqiqatçıların fikrincə, oronim türk dillərindəki *takır* (bitki örtüyü olmayan, zəif bitki örtüyü) sözünün fonetik variantıdır. Dağın fiziki-coğrafi keyfiyyətləri də bu fikri təsdiqləyir. Türkiyə (Tekirtaq), Türkmənistan (Takırkol), Qazaxıstan (Takır, Ak-Takır), Xakas (Taxırtaq), Kabardo-Balkar (Baştakır), Tuva (Taxır Tayqa), Rusiya (Tagil, Nijni Tagil) toponimiyasında da bu coğrafi termin işlənmişdir.

Taqaverd b a x: Tağaverd.

Tal hidr., sadə. Xızı r-nu ərazisində şirinsulu, axarlı göl. Dübrar dağından c.-ş.-də, 1320 m. yüksəklikdədir. Mal-qaranın suvarılması üçün istifadə edilir. Əsl adı Talayodur. Hidronim *tala* (meşədə açıq yer) və tat dilindəki *yo* (su) sözlərindən ibarət olub, “sulu tala” və ya “tala suyu” mənasındadır. Hidronim bəzi mənbələrdə Talgöl formasında da işlənir. *Tal* komponenti toponimiyada “göl”, “bataqlıqda mineral sulu bulaq”, “çay boyunca yarıq”, “qaya”, “dərə” mənalarda işlənir və Altay toponimiyasında geniş yayılmışdır. *Tal/tol* komponentli coğrafi adlara həmçinin Mərkəzi və Orta Asiyada da rast gəlinir: Osmantal dağı, Talxox çayı (Tacikistan), Toləfqan dağı, Tolsenk dağı (İran). Bəzi dəyərli mənbələrə əsasən, ərəb coğrafi adlar lüğətində *tal/tel* komponentli 54 toponim qeydə alınmışdır. Bu toponimlər arasında Tel-Əviv (İsrail), Tel-Əfər və Tel-Məqrəliyyə təpələri (İraq) göstərilir.

Tala hidr., sadə. Cəlilabad r-nu ərazisində çay. Göytəpə çayının sağ qoludur. Suvarma üçün istifadə edilir; 2. Zaqatala r-nu ərazisində çay. Qanıx çayının sol qoludur. Mənbəyini Baş Qpəqaz silsiləsinin c. yamacından (2800 m. yüksəklikdən) alır. Çayda tez-tez sel hadisələri baş verir. Üzərində SES tikilmişdir. Çay öz adını yaxınlığından axdığı

yaşayış məntəqəsinin adından almışdır. *Tala* termininə bir sıra türkdilli xalqların toponimiyasında rast gəlinir. Bu terminə qazax dilində “düzənlikdə açıq yer, çöl” mənasında *dala* formasında, qırğız dilində “tarla, çöl, açıq sahə” mənasında *talaa* kimi rast gəlik, Yakutiya “çöl və tarla” mənasında *talay* kimi işlədilir. Bir sıra tədqiqatçıların fikrincə, *tala* ərəb dilindən alınma sözdür, ərəb dilində *tall/tell* sözü “təpə” mənasındadır. Azərb. dilində *tala* “meşədə ağacsız, çılpaq yer, sahə, açıqlıq” mənalərini bildirir. Azərb. ərazisində *tala* komponentli coğrafi adlara tez-tez rast gəlinir, məs.: Tala dağı (Kəlbəcər r-nu), Aşağı Tala və Yuxarı Tala kəndi, Uzuntala kəndi (Zaqatala r-nu), Sarıtala kəndi, Əyritala dağı (Tovuz r-nu), Böyüktala kəndi, Xalatala kəndi, Talalar kəndi (Balakən r-nu), Qaratala kəndi (Qax r-nu), Çinartala kəndi (Xaçmaz r-nu), Tolaçay (Cəlilabad r-nu) və s. *Tala* komponentli toponimlər həmçinin Ermənistanın və Gürcüstanın ərazisində də mövcuddur: Tala kəndi, Zeynaltala qışlağı (Ermənistan, İcevan r-nu), Qaşqatala qışlağı (Ermənistan, Tumanyan r-nu), Göytala qışlağı (Ermənistan, Vardenis r-nu), Ağtala dağı (Gürcüstan, Sıqnaxı r-nu), Uzuntala kəndi (Gürcüstan, Laqodex r-nu).

Talaarx hidr., mür. Zaqatala r-nu ərazisində çay. Qanıx çayının qoludur. Hidronim *Tala* (oyk.) və *arx* coğrafi terminindən ibarət olub, “Talanın yaxınlığında yerləşən arx” və ya “Talada yerləşən arx” mənasındadır.

Talabı oyk., düz. Quba r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi düzənlikdədir. Keçmişdə kənd 3 məhəllədən ibarət olmuşdur. Kəndin böyüməsi nəticəsində ondan Baş Talabı (Sər Talabı), Orta Talabı (Minkə Talabı) və Aşağı Talabı (Zır Talabı) məntəqələri yaranmışdır. Baş Talabıdan çıxan ailələr Talabıqışlaq kəndini yaratmışlar. Aşağı Talabı indi Xaruşə, Baş Talabı isə Talabı adlanır. Oykonom fars dilindəki *talab* (çəmən, bağ, bağça) sözündən və mənsub. bildiren -ı şəkl.-sindən ibarət olub, “çəmənlik, bağçalıq” mənasındadır.

Talabıqışlaq oyk., mür. Quba r-nunun Talabı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi düzənlikdədir.

Kəndi Baş Talabıdan çıxan ailələr yaratmışlar. Bu coğrafi ad *Talabı* (oyk.) və *qışlaq* sözlərindən ibarət olub, “Talabı kəndinə məxsus qışlaq” mənasındadır. Yaşayış məntəqəsi vaxtilə Talabı kəndinə məxsus qışlaq yerində salındığına görə belə adlanmışdır.

Taladar b a x: Talalar.

Talabançay *hidr., mür.* Balakən r-nu ərazisində çay. Hidronim *tal* (tala sözünün fonetik variantı), İran dillərinə məxsus *ban* (“yuxarı” mənasında) sözündən və *çay* topokomponentindən ibarət olub, “talanın yuxarı hissəsində yerləşən çay” mənasındadır.

Talalar *oyk., sadə.* Balakən r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Əsl adı Talalılardır. Yaşayış məntəqəsini Zaqatala r-nunun Aşağı Tala (Birinci Tala) kəndindən köçüb gələn talalılar salmışlar. Oykonim “talalılara məxsus kənd, talalılardan kəndi” mənasındadır.

Talistan *oyk., mür.* İsmayilli r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şirəxanı dağı ətəyindədir. Ehtimal olunur ki, oykonim qismən təhrifə uğramışdır. Bəzi tədqiqatçılara görə, Talistan oykonimi *tala* (meşədə açıq sahə) və İran dillərindəki *stan* (yer, məkan) sözlərindən ibarət olub, “tala olan yer, tala yeri, talalı sahə” mənasındadır. Oykonimin ərəb dilindəki *tal* (təpə, dağ) və fars dilindəki *stan* (burada “ölkə”, “ərazi”) komponentlərindən düzəlib, “dağlıq ölkə, dağlıq ərazi” mənasını ifadə etməsi də mümkündür. Bu ərazinin relyefi ilə bağlıdır. Talistan bir zamanlar İsmayilli r-nunun ümumi adı olmuşdur.

Talistan *hidr., sadə.* İsmayilli r-nu ərazisində çay. Əyriçayın sağ qoludur. Hidronim eyniadlı yaşayış məntəqəsinin adından yaranmışdır. Ərazidə eyniadlı dağ da var.

Talış *oyk., sadə.* Azərb.-da tarixi-coğrafi zona. Lənkəran fiziki-coğrafi vilayətinin adı. Cəlilabad, Yardımlı, Lerik, Lənkəran, Masallı və Astara r-nlarının ərazisindən ibarətdir. Talış etnonimi ilə əlaqədardır.

Talış *oyk., sadə.* 1. Hacıqabul r-nunun Abdulyan i.ə.v.-də kənd. Kürün sahilində, Muğan düzündədir; 2. İsmayilli r-nunun Kürdmaşı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir; 3. Quba r-nunun Yerfi i.ə.v.-də kənd. Baba-

çayın sahilində, dağlıq ərazidədir; 4. Şəmkir r-nunun Qaracəmirlili i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Hazırda yerli əhali arasında Kommuna adı ilə də tanınır. İnqilabdan əvvəl Zeynal bəyə məxsus kənd olmuşdur. Azərb.-da Sovet hakimiyyəti qurulduqdan sonra Zeynal bəy ata-baba yurdundan qovulmuş və 20-ci illərdə burada kommuna yaradılmışdır. Bundan sonra kənd də qeyri-rəsmi olaraq Kommuna adlandırılmışdır. Lakin rəsmi olaraq kəndin adı mənbələrdə Talış kimi qeyd olunur; 5. Tərtər r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Kəndlərin adları *talış* etnonimi ilə əlaqədardır.

Talış dağları *or., mür.* Qafqazın c.-ş.-ində dağ silsiləsi. Lənkəran fiziki-coğrafi vilayətinin dağlıq hissəsi olub, Lənkəran dağları da adlanır. Xəzər dənizindən Lənkəran ovalığı ilə ayrılır. Talış dağları şm.-q.-dən bir-birinə paralel istiqamətdə təqr. 100 km. məsafədə uzanan Talış silsiləsi, Peştəsər silsiləsi və Burovar silsiləsindən ibarətdir. Oronim *talış* etnonimi və *dağ* coğrafi termininin cəmlik bildirən formasından düzəlib. Talış dağları İran mənşəli xalqların nümayəndəsi olan talışların adını qoruyub saxlamışdır. Talışlar Azərb. qəd. xalqlarından biridir, onlar əsasən bu ərazinin c.-ş. ində və İranın şm.-ında məskunlaşmışlar. Talış etnoniminə ilk dəfə IX-X əsrlərin ərəb mənbələrində təsadüf edilir. Lakin talışlar Azərb.-in ayrı-ayrı ərazilərinə XV əsrin ikinci yarısından Səfəvi qızılbaşların hakimiyyət uğrunda Ağqoyunlu dövləti ilə mübarizəsi dövründə Səfəvilərə hərbi qüvvə ilə kömək etməsi ilə əlaqədar olaraq yayılmışdır. Təsadüfi deyil ki, hal-hazırda Respublikamızın Ağdam, Quba, İsmayilli, Sabirabad, Şamaxı, Şəmkir, Ağdərə r-nlarında Talış adlı kəndlər, Hacı Qabulda Kiçik Talış qəsəbəsi, Gürcüstan Respublikasının Aspinadze r-nunda Toloş kəndi, Ermənistanda Talış kəndi, İran İslam Respublikasında Talışnuri, Talışlar, Talışmika-yıllar kəndləri vardır. Qeyd olunmalıdır ki, *talış* sözünün həmçinin talış dilində “doğrucul, sadə, saf” və “palçıq vulkanı” mənaları var.

Talışlar *oyk., sadə.* Ağdam r-nunun Maqsudlu i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə Cavad qəzasında yaşamış 63 tüstüdən ibarət talış tayfasına mənsub bir qrup ailənin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Etnotoponimdir.

Talışnuru *oyk., müir.* Qobustan r-nunun Hacılı i.ə.v.-də kənd. Qızmeydanı platosundadır. Keçmiş adı Kiçik Avaxıl olmuşdur. Oykonom *talış* etnonimi və *Nuru* antroponimindən ibarətdir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə Cavad qəzasında yaşamış 63 tüstüdən ibarət talış tayfasına mənsub bir qrup ailənin yaylaq yerində məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. *Nuru* tayfa başçısının adıdır.

Tali *or., sadə.* Zəngilan r-nunun c.-q.-ində dağ. Araz çayının yaxınlığında yerləşir. Hün. 660 m. Talit variantında da qeydə alınmışdır. Oronim ərəb dilindəki *tal* sözündən və *i(t)* şəkl.-sindən düzəlib, “təpə, yüksəklik, baş, zirvə” deməkdir.

Tamasan *hidr., müir.* Xocavənd r-nu ərazisində çay. Hidronim türk dillərindəki *tam* (çay qolu, çay yatağı) və İran dillərindəki *san* (*səng* sözündən olub, “daş” deməkdir) komponentlərindən düzəlib (-a mənsub. bildirir), “daşlı yatağı olan çay” mənasındadır.

Tamasansan *hidr., müir.* Xocavənd r-nu ərazisində çay. Hidronim türk dillərindəki *tam* (çay yatağı) və İran dillərindəki *san* (daş) sözünün təkrarından düzəlib, “yatağında çoxlu daş olan çay” mənasındadır.

Tambinau *or., müir.* Masallı r-nu ərazisində dağ. Burovar silsiləsinin zirvəsidir. Hün. 828 m. Oronim Azərb. dilindəki *tam* (qala divarı, hasar) və *binə* (yaşayış yeri, tikili, bina) sözlərdən ibarət olub (burada *u* talış dilindəki “dağ” mənalı *ku* sözünün ixtisara uğramış formasıdır), “hasarlanmış binələri olan dağ” mənasındadır.

Tananam b a x: Tənənam.

Tandun *oyk., müir.* Lerik r-nunun Tikəbənd i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. *Təndül* sözünün təhrif olunmuş formasıdır. Oykonomun talış dilindəki *təni* (təndir) və *tiil* (palçıq) sözlərindən yaranması ehtimal olunur. Kəndin adı “palçıqdan hörül-

müş təndirləri olan kənd” mənasındadır. Kənd əhalisinin əsas məşğuliyyəti təndirdə çörək bişirmək olduğundan yaşayış məntəqəsi belə adlandırılmışdır.

Tanğıt *oyk., sadə.* Qax r-nunun Qıpçaq i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Etnooykonimdir. Oykonom özündə türkdilli *tanqut* tayfasının adını əks etdirir. Tarixi mənbələrdə qeyd olunur ki, tanqutlar X əsrdə Çinin Beşbalıq əyalətini tutub dövlət yaratmışdılar. Həmin dövləti monqollar dağıtmışlar. XIII əsrdə monqol işğallarında iştirak etmiş tanqutların bir hissəsi sonralar Azərb.-da məskunlaşmışdılar. Mənbələrdə Teymurun Azərb.-na yürüşü dövründə (1386) Şəki zonasında Tanqut adlı əyalətin adı çəkilib.

Tanku *or., müir.* Quba r-nu ərazisində dağ. Əsl adı Tənkudur. Xaltan kəndinin şm.-ş.-indədir. Hün. 1428 m. Oronim tat dilindəki *təng* (darısqal yer, dar yer) və *ku* (dağ) sözlərindən ibarətdir. Dağ öz adını oradakı Təngə dağ keçidinin adından almışdır.

Tanrıqulular *oyk., sadə.* Yevlax r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Yerli məlumata görə, kəndi Gədəbəy r-nundan gəlmiş *tanrıqulular* nəslinə mənsub ailələr salmışlar. Sonralar Bağırılı, Kəvərli, Qəcərli, Ellazlı, Bayramlı və Kiçikli adlı xırda ətraf kəndlər də köçürülərək bu kəndə birləşdirilmişdir (1950).

Tanrıyoxuş *or., müir.* Kəlbəcər və Daşkəsən r-nları sərhədində, Murovdağ silsiləsində aşırım. Oronim “Allah yoxuşu” mənasındadır. Aşırımın keçdiyi yoxuş çox dik olduğuna və buradan çətinliklə keçildiyinə görə belə adlandırılmışdır.

Tap *oyk., sadə.* Gōranboy r-nunun Tap Qaraqoyunlu i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmiş tam adı Tap Rus olmuşdur. XIX əsrdə Rus Borisi kəndindən ayrılmış rus ailələri Tap Qaraqoyunlu kəndi yaxınlığında saldıqına görə belə adlandırılmışdır. Azərb. dilində *tap* “dağ döşündə, ətrafı dərə, yaxud yarıqda əhatə olunmuş kiçik düzən sahə”yə deyilir.

Tap Qaraqoyunlu *oyk., müir.* Goranboy r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi

ərazidədir. Yerli məlumata görə, yaşayış məntəqəsini XIX əsrin ortalarında Ermənistan ərazisində mövcud olmuş Darlıq Qaraqoyunlu (indiki Krasnoselo r-nunda) və Pəmbək (indiki Qarqar r-nunda) kəndlərindən gəlmiş ailələr özlərinə məxsus binə yerində salmışlar. Kəndi *qaraqoyunlu* tayfasına mənsub ailələr *Tap* deyilən yerdə saldığına görə belə adlandırılmışdır.

Tapan *oyk., sadə.* Daşkəsən r-nunun Qabaqtəpə i.ə.v.-də kənd. Qabaqtəpə çayının (Şəmkir çayının qolu) sahilində, Qalaca dağının ətəyindədir. Digər yerli adı Arazbarıdır. Yerli məlumata görə, yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə Qazax mahalından gəlmiş Rza Nəbi oğlu Tapan adlı köhnə yurd yerində saldığına görə belə adlanmışdır. Kəndin adı “qoyun saxlamaq üçün ətrafı qamışla yaxud ağac şaxları ilə hasarlanmış üstü açıq yer, ağıl” mənasındadır. Azərb. dilinin c.-q. dialekt və şivələrində *tapan* “qoyunları saxlamaq üçün qamışdan tikilmiş ağıl” mənası daşıyır. Azərb.-in müxtəlif ərazilərində *tapan* sözü ilə bağlı xeyli mikrotoponim (Qubadlı r-nunun Zilanlı və Yuxarı Mollu kəndləri yaxınlığında Tapan dərəsi, Cəbrayıl r-nunun Şahvəlili kəndində Tapan yeri, Laçın r-nunun Birinci Tıgık kəndində Tapanlı təpə dağı və s.) də qeydə alınmışdır. Gürcüstan Respublikasının Marneuli r-nunda da Tapan dərəsi mövcuddur.

Tapolar *or., düz.* Tərtər r-nu ərazisində dağ. Hün. 101 m. Əsli Taplardır. Azərb. dilində *tap* “dağlıq ərazidə açıq düzən sahə” mənasında işlənir. Belə sahələrdə adətən köç zamanı müvəqqəti dayanacaq olardı. Oronimin tərkibindəki *o* saiti yerli tələffüzün əlaməti, *-lar* isə cəm şəkl.-sidir.

Taraçı *hidr., sadə.* Naxçıvan ərazisində min. bulaq. Hidronim türk dillərində “yayılan, ətrafa dağılan” mənalarında işlənən *tara* sözündən və *-çi* şəkl.-sindən düzəlib, bulaq suyunun ətrafa yayılması ilə bağlı yaranmışdır.

Tarakən *or., düz.* Yardımlı r-nu ərazisində, Talış silsiləsində zirvə. İran ilə sərhəddədir. Hün. 2350 m. Ədəbiyyatda Talakeç kimi də rast gəlinir. Xalq etimologiyasına görə, Talakeç adı guya İran şahının

nə vaxtsa buranı talayıb keçməsi ilə bağlı yaranmışdır. *Tarak* türkdilli xalqların toponimiyasında “daraq”, “şana”, “qılıç” mənalarında işlənir. Altaydakı Tastarak, Krım dağlarındakı Taraktaş, Şimali Qafqazdakı Tarakla, Tarakkayala, Moldaviyadakı Taraklı və s. dağ adlarında da *tarak* komponenti işlənmişdir. Oronimin tərkibindəki *-ən* şəkl.-si burada *-lı* şəkl. *-sinin* yerində işlənmişdir.

Tarxanlı *oyk., düz.* Laçın r-nunun Mığı-dərə i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Mənbələrin məlumatına görə, Eyvazuşağı kəndinin (hazırda mövcud deyil) əhalisinin bir hissəsi Təbrizə gedərək. Cənubi Azərb.-da Səttarxanın rəhbərlik etdiyi demokratik hərəkətdə (1905–1911) iştirak etmişdir. Buna görə də hərəkət yatırıldıqdan sonra kənd camaatını çar hökuməti bütünlüklə sürgün etmiş və yaşayış məntəqəsi tamamilə dağıdılmışdır. Sovet hakimiyyəti illərində onların bir hissəsi Azərb.-a qayıdaraq az müddət Qubadlı r-nunun Başarat i.ə.v.-də yaşamış, sonralar isə köhnə kəndlərinin yaxınlığındakı Tərxan yalı adlı indiki sahəyə köçərək Tarxanlı kəndini salmışlar. Kənd salındığı ərazinin adını daşıyır. *Tarxanlı* komponentli coğrafi adlara başqa xalqların toponimiyasında da rast gəlinir: Tarxanı kəndi (Rusiya, Penza vilayəti), Tarxanı kəndi (Rusiya, Saratov vilayəti), Darxan kəndi (Özbəkistan), Tarkan kəndi (Macarıstan), Darxan-Xandağı, Darxan şəhəri (Monqolustan) və s. Əksər tədqiqatçılar *tarxan* sözünün Orxon-Yenisey abidələrindən başlayaraq, “yüksək rütbə, titul, ləyaqət, əslinəcabət” mənaları kəsb etdiyini qeyd edirlər.

Tarxanyalı *or., mür.* Laçın r-nu ərazisində dağ. Baldırqanlı kəndindən şm.-dadır. Bəzi mənbələrdə Tərxanyalı formasında da işlənir. Dağ vaxtilə burada *Tarxan* adlı şəxsə məxsus binə olduğuna görə belə adlandırılmışdır. *Tarxan* qəd. türklərdə, sonralar isə Elxanilər (XIII əsr) dövründə titul olmuşdur. Sonralar həmin titul şəxs adı kimi işlənmişdir. Azərb. xalqının qəhrəmanı Babəkin ən yaxın silahdaşlarından birinin adı da Tarxan olmuşdur. Oronim Tarxan antroponimi və yal coğrafi terminindən ibarət olub, “Tarxana məxsus yal, Tarxanın yalı” mənasındadır.

Dağın adı həmçinin Tarxanlı kimi də qeyd olunur.

Tarixor *hidr., mür.* Zaqatala r-nu ərazisində çay. Hidronim türk dillərindəki *tarik/tarka* (qol, şaxə, çıxıntı, budaq) sözündən və avar dilindəki *or* (çay) coğrafi terminindən ibarət olub, “çay qolu” və ya “qollara ayrılmış, şaxələnmiş çay” mənasındadır.

Tarovlu *oyk., mür.* Qubadlı r-nunun Çardaqlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Əsl adı Taroğludur. Yerli məlumatlara görə, yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə həmin r-ndakı Teymur Müskənli kəndindən köçüb gəlmiş kürdlər: Tanrıverdi (Tarverdi, yaxud qısaltdılmış formada Tar) və Allahverdi (Alo) adlı iki qardaş salmışdır. Kəndin ərazisində Tarverdi dərəsi də qeydə alınmışdır. Hazırda Cənubi Azərb.-da Taroğlu adlı kənd mövcuddur. Çox güman ki, yaşayış məntəqəsi kəndin əsasını qoymuş böyük qardaşın adı ilə (təhrif olunaraq) belə adlanmışdır.

Tartkuas *hidr., mür.* Qusar r-nu ərazisində çay. Hidronim türk dillərindəki *tartıku* (maili) və bir çox xalqların toponimiyasında qəd. dil vahidi kimi özünü göstərən *as/az/os* (su, çay) komponentlərindən düzəlib, “maili çay”, “maili axan su” mənasındadır.

Tasmalı *oyk., düz.* Qax r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Oykonim türk mənşəli *tasma* etnonimindən və mənsub. bildiren *-li* şəkl.-sindən ibarətdir. Qırğızlarda və qazaxlarda da *tasma* tayfası vardır. Bəzi mənbələrə əsasən, XI-XII əsrlərdə *tasma* tayfalarının bir hissəsi Səlcuq oğuzlarının tərkibində Azərb.-da məskunlaşmışdır.

Tatallar *oyk., sadə.* Beyləqan r-nunun Eyvazlılar i.ə.v.-də kənd. Mil düzündədir. Əsl adı Tat Alılardır. Oykonim eyvazlılar (əmiralılar da adlanırdılar) tayfasının tirələrindən birinin adı ilə bağlıdır.

Tatar *oyk., sadə.* 1. Cəbrayıl r-nunun Sirik i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir; 2. Qubadlı r-nunun Xocahan i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Oykonim özündə türk tayfalarından olan *tatarların* adını əks etdirir. Erkən orta əsrlərə aid Orxon-Yenisey yazılı abidələrində də tatarların adı çəkilir.

Tatar etnonimi ilk dəfə VI-IX əsrlərdə Baykal gölündən c.-ş.-də köçəri həyat sürən monqol tayfaları arasında qeydə alınmışdır. XIII əsrdə monqol işğalları dövründə tatarların adı avropalılara da məlum oldu. Həmin bu dövrdən başlayaraq monqol işğalları zamanı Azərb.-a gəlmiş tatarların bir qismi burada məskunlaşdılar. Monqol tarixinin tədqiqatçısı Rəşid-əd-Din monqol yürüşlərində türkdilli tayfaların iştirakından danışarkən Qafqazda tatar etnoniminin iştirakı ilə 14 toponim qeyd edir. Keçən əsrin əvvəllərində Zəngilan r-nunda Tatar Kosalar, Zəngilan və Bərdə r-nlarında Tatarkənd adlı yaşayış məntəqələri olmuşdur. Tatar qayası (Qax r-nunun Armutlu kəndi), Tatar qaya (Laçın r-nu, Haqnəzər kəndi), Tatarlılar yaylağı (Laçın r-nu, Alxaslı kəndi), Tatar dərəsi (Zəngilan r-nu, Vejnəli kəndi; Cəbrayıl r-nu, Kürdlər kəndi), Tatar düzü (Cəbrayıl r-nu, Nüsüs kəndi) və s. də məlumdur. Dağıstanın Dərbənd r-nunda Tatarxankənd kəndi, Rusiyanın Novosibirsk vilayətində Tatarsk adlı şəhər, Krımın Baxçasaray və Simferopol r-nlarında Tatarköy, Tatar Osman, Tataristanın Əlki r-nunda Tatar Suixsu, Tatar Şəpkəse adlı yaşayış məntəqələri qeydə alınmışdır.

Tatarçay *hidr., sadə.* Şəmkir r-nunun ərazisində çay. Tatarlı kəndinin ərazisindən axdığı üçün belə adlandırılmışdır. Kəndin adı çayın adına köçürülmüşdür.

Tatargöl *hidr., mür.* Abşeron yarımadasında göl. Hidronim *tatar* etnonimindən və *göl* coğrafi terminindən ibarət olub, “tatarlara məxsus göl, tatarların gölü” mənasındadır.

Tatarlı *oyk., düz.* Şəmkir r-nunun Bada-kənd i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yerli əhali arasında Tatar adı ilə tanınır. Oykonim *tatar* etnonimi və *-lı* mənsub. bildiren şəkl.-dən ibarətdir. Yaşayış məskəni XIII əsrdə monqol işğallarında iştirak etmiş türkdilli tatar tayfalarının bir qisminin Azərb.-da məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Sonralar tatarlar yerli əhali ilə qaynayıb-qarışmışlar.

Tatarməhlə *oyk., mür.* Neftçala r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində,

Şirvan düzündədir. 1930-cu ilədək Osaqə-dəm adlanmışdır. Oykonim *tatar* etnonimi və *məhəllə* coğrafi terminindən ibarət olub, “tatarların yaşadığı kənd, məhəllə” mənasındadır.

Tatarməhlə *or., sadə.* Salyan r-nu ərazisində palçıq vulkan. Yüksəklik yaxınlıqdakı eyniadlı yaşayış məntəqəsinin adı ilə adlandırılmışdır.

Tatlar *oyk., sadə.* 1. Ağdaş r-nunun Aşağı Zeynəddin i.ə.v.-də kənd. Yaşayış məntəqəsinə vaxtilə Cənubi Azərb.-dan gəlmiş ailələr saldıği üçün belə adlandırılmışdır; 2. Kəlbəcər r-nunun Orta Qaracanlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Cəfərli olmuşdur. Yaşayış məntəqəsinə XIX əsrdə Dərələyəz mahalından gəlmiş Cəfər adlı şəxs salmış və onun adı ilə adlanmışdır. Sonralar Cənubi Azərb.-dan gəlmiş bir şəxs də burada məskunlaşmış və onun nəslindən olanlara *tatlar*, *tatoğlu* demişlər (tat sözü burada “İrandan gələn” mənasındadır). Kənd *tatlar* nəslinin adı ilə adlanmışdır.

Tatlı *oyk., düz.* 1. Ağstafa r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə Qazax qəzasında yaşamış *tatlı* nəslinin adı ilə bağlıdır. Bu tayfanın Azərb.-da yaşayan irandilli tat etnik qrupu ilə əlaqəsi yoxdur. Türk dillərində *tat* sözü həm etnonim, həm də “əkinçi, biçinçi, oturaq həyat keçirən” və s. mənaları kəsb edir. Ona görə də keçmişdə Azərb. əhalisinin maldarlıqla məşğul olan hissəsi Cənubi Azərb.-dan mövsümi müzdlə işləməyə gələn adamlara *tat* deyirdilər. XIX əsr məlumatına görə, yerli əhali biçin və döyüm vaxtı cənubdan gələn və *tat* adlanan biçinçilərdən istifadə edirdi. Bəzən ailələri ilə birlikdə gələn biçinçilər burada həmişəlik qalırdılar. Kəndin əhalisi də məhz Cənubi Azərb.-dan gələnlərdir. Onlar əvvəlcə Pərəkər adlı düzdə oturaqlaşmış, sonra isə Həsənsu çayının kənarında məskunlaşmışdılar. Kənd onların adı ilə adlandırılmışdır; 2. Samux r-nunun Zazalı i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Yaşayış məntəqəsi vaxtilə Cənubi Azərb.-dan gəlmiş ailələr tərəfindən salınmışdır. *Tat* kom-

ponentli toponimlər həmçinin Dağıstan və Gürcüstan ərazisində də mövcuddur: Tatlar kəndi, Tatavul kəndi (Dərbənd r-nu), Tatuşağı (Kaspi r-nu).

Tatoni *oyk., sadə.* Lerik r-nunun Qosmalıyan i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Oykonim talış dilindəki *tat* (isti) və *honi* (bulaq) sözlərindən ibarət olub, “isti bulaq” mənasındadır. Kəndin adı ərazisində isti su bulağının olması ilə əlaqədardır. Sonralar *h* hərfi reduksiyaya uğramış və kəndin adı tələffüz edildiyi kimi qeydə alınmışdır.

Tatova *oyk., mür.* Lənkəran r-nunun Vilvan i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Oykonim talış dilindəki *tat* (isti), *ov* (su) komponentlərindən və yer, məkan bildiren *-ə* şəkl.-sindən ibarət olub, “isti sulu yer” mənasındadır. Kəndin adı yaxınlığındakı isti su bulaqlarının adı ilə əlaqədardır. Oykonimi həmçinin “tatların obası” kimi izah edənlər də var.

Tatraçay *hidr., mür.* Zaqatala r-nu ərazisində çay. Hidronimin əslinin Tatarəay olduğu güman edilir. Bu baxımdan çayın adı *tatar* etnonimi ilə bağlıdır. Lakin Karpat dağ silsiləsində Tatra adlı iki dağ vardır ki, bu oronimin də mənası “dağ” deməkdir.

Tatuan b a x: Tatyan.

Tatyan *hidr., sadə.* Masallı r-nu ərazisində çay. Taxtaçayın sağ qoludur. Suvarma üçün geniş istifadə olunur. Əsl adı Tatiandır. Çayın adı talış dilindəki *tati* etnonimi və *-an* cəm şəkl.-sindən ibarət olub, “tatlar” mənasındadır. Cəlilabad r-nunda eyniadlı yaşayış məntəqəsi mövcuddur. Bəzi tədqiqatçılar Tatyan toponiminin yaranmasını XVIII-XIX əsrlərə aid edirlər. Onlar qeyd edirlər ki, Cəlilabad r-nundakı Tatyan yaşayış yeri yanğınla əlaqədar əvvəlcə Tatyan-dırankənd adlanmış, sonra isə Tatyan şəklinə düşmüşdür.

Tatyan göl *hidr., mür.* Qusar r-nu ərazisində göl. Gölün adı İran dillərindəki *tati* etnonimi, *-on* cəm şəkl.-si və *göl* coğrafi terminindən ibarət olub, “tatlara məxsus göl” mənasındadır.

Tatyanoba *oyk., mür.* Masallı r-nunun Güllütəpə i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin

ətəyindədir. Kənd XIX əsrin axırlarında salınmışdır. Əsl adı Tationobadır. Bu coğrafi ad Cənubi Azərb.-dan gəlmiş və muzdlə işləyən ailələrə verilmiş *tatı* adından, talış dilindəki *-on* cəmlik bildirən şəkl.-dən və *oba* coğrafi terminindən ibarət olub, "tatların obası" mənasındadır. Bəzi məlumatlara görə, sahilində yerləşdiyi Tatyan çayının adı ilə adlanmışdır.

Tatyanovka b a x: Aranlı.

Tavadaş hidr., sadə. İsmayılı r-nu ərazisində çay. Çay mənbəyini Tavadaş dağından aldığı üçün həmin dağın adı ilə adlandırılmışdır. Dağın adı isə *tava* (yastı) və *daş* (qaya) komponentlərindən düzəlib, onun zirvəsinin yastı qaya parçasından ibarət olduğunu bildirir.

Tavandzor hidr., mür. Xocalı r-nu ərazisində çay. Hibrid birləşmədir. Hidronim Azərb. dilinə məxsus olan *daban* (*tavan* bu terminin yerli tələffüz formasıdır, "dağın dibi, aşağı hissəsi" deməkdir) sözündən və erməni mənşəli *dzor* (dərə, çay dərəsi) coğrafi terminindən ibarət olub, "dağın dibindəki dərədən axan çay" mənasındadır.

Tavaradağ or., mür. Şərur r-nu ərazisində dağ. Bəzi tədqiqatçılara görə, oronim qəd. türk mənşəli *tavur* (köçərilərə məxsus, arabalardan düzəldilmiş, möhkəmləndirilmiş yer, dayanacaq) sözündən və *dağ* coğrafi terminindən ibarət olub, "dayanacaqda, yolun astanasında yerləşən dağ" mənasındadır. Oronimin Təvərədağ variantı da məlumdur. Azərb. dilinin qərb qrupu dialektində *təvərə* "dəyirmi", "girdə" mənasında işlənir. Krımın və Krım dağlarının keçmiş adı Tavriya olmuşdur. *Tav* qəd. türk dillərində *dağ* sözünün ifadə formalarından biri olmuşdur.

Tavlabaşçay hidr., mür. Kəlbəcər r-nu ərazisində çay. Töyləbaşçay forması da mövcuddur. Hidronim *tavla/tövlə* (at, inək və s. heyvanların saxlandığı bina), *baş* (burada "yuxarı hissə") sözlərindən və *çay* coğrafi terminindən ibarət olub, "tövlənin başında (yəni yuxarı hissəsində) yerləşən çay" mənasındadır. Ehtimal etmək olar ki, vaxtilə çayın yaxınlığında heyvanları saxlamaq üçün tövlə yerləşmişdir.

Tavraçay or., mür. Qobustan ərazisində dağ. Dağ öz adını həmin ərazidən axan Tavra çayının adından almışdır. Oronim qəd. türk dillərindəki *tavur* (möhkəmləndirilmiş dayanacaq) sözündən və *çay* coğrafi terminindən ibarətdir.

Tavratəpə or., mür. Xanlar r-nu ərazisində dağ. Qoşqar və Gəncə çaylarının hövzələri arasındadır. Hün. 1237 m. Tavratəpə, Töyrətəpə variantlarında da qeydə alınmışdır. Bəzi tədqiqatçılara görə, oronimin birinci komponenti qəd. türk mənşəli *tavur* (köçərilərə məxsus, arabalardan düzəldilmiş, möhkəmləndirilmiş yer, dayanacaq) sözündən yaranmışdır, ikinci komponenti isə *təpə* coğrafi terminidir. Ehtimal olunur ki, oronim "möhkəmləndirilmiş dayanacaqda, astanada yerləşən təpə" mənasındadır.

Taydadərə hidr., mür. Gədəbəy r-nu ərazisində çay. Azərb. dilində və onun dialektlərində *tay* sözü "kənar, tərəf", "təpə, yüksəklik" mənalarında işlənir. Burada *-da* yerlik hal şəkl.-si, *dərə* komponenti isə "çay dərəsi" mənasında işlənmişdir. Ümumilikdə hidronim "yüksəklikdəki çay dərəsi" mənasındadır.

Tayıflı oyk., sadə. Oğuz r-nunun Qumlaq i.ə.v.-də kənd. Qala çayının sahilində, Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Əsl adı Tayıblıdır. "B" səsinin "f" ilə əvəzlənməsi Azərb. dilinin qərb qrupu üçün və eləcə də bir sıra türk dilləri üçün səciyyəvidir. Yaşayış məntəqəsinin adı keçmişdə maldarlıqla məşğul olmuş *tayıblı* nəslinin adı ilə bağlıdır. Kəndin ərazisi vaxtilə həmin nəslin əkin yeri olmuşdur.

Taynaq oyk., sadə. Ağcabədi r-nunun Sarıcalı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Oykonim *tay* (bir çox xalqların toponimiyasında "yüksəklik", "suayrıcı", "iki çay və ya göl arasındakı quru sahə", "meşəlik" və s. mənalarda işlənir) və *-naq* (*-laq* şəkl.-sinin yerli tələffüz forması) komponentlərindən düzəlib, kəndin Qarqar və Kür çayları arasında və ya Qarqar çayı ilə Ağgöl bataqlığı arasında yerləşməsi ilə bağlı yaranmışdır. R-nun ərazisində Kür və Qarqar çaylarının yatağı boyunca uzanan kiçik tuğay meşələri də bu adın yaranmasına səbəb ola bilər.

Taziuçan dağı or., mür. Babək r-nunun c.-unda dağ. Böyük düz çölünün q. kənarındadır. Hün. 932 m. Oronim *tazı* (ov iti) və *uçan* (düşən) komponentlərindən düzəlib, baş vermiş hadisə ilə bağlı yaranmışdır.

Tejdər or., sadə. Cəbrayıl r-nu ərazisində dağ. Dağ əvvəllər burada mövcud olmuş Tejdər yaşayış məntəqəsinin adını daşıyır. Kəndin xarabalığı indi də dağın ətəyində qalır. Yerli məlumata görə, *tejdər* orada məskən salmış nəslin adı olmuşdur.

Tel oyk., sadə. Xaçmaz r-nunun Yalama i.ə.v.-də kənd. Dəvəçi ovalığındadır. Yaşayış məntəqəsi keçmişdə maldarlıqla məşğul olan ailələrin qışlaq yeri olmuş, sonralar daimi yaşayış yerinə çevrilmişdir. Oykonim ərəb dilindəki *tel* (təpə, kurqan) sözündəndir. Kənd salındığı ərazinin adını daşıyır.

Telavar oyk., mür. Yardımlı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin ətəyindədir. Bəzi tədqiqatçılara görə, oykonim ərəb dilindəki *tel* (təpə, kurqan) və talış dilindəki *var* (yer, tərəf) sözlərindən (-a mənsub. bildirir) ibarət olub, "təpə yeri" mənasındadır. Digər tədqiqatçılar oykoniminin talış dilindəki *tile* (qızıl) sözündən yaranmasını qəbul edir, Telavar coğrafi adını "qızıl yer" kimi izah edirlər.

Telişli oyk., sadə. İmişli r-nunun Məmmədli i.ə.v.-də kənd. Mil düzündədir. Əsl adı Temişlidir. Yaşayış məntəqəsi müğanlı tayfasına mənsub olan *temişli* tirəsinin qışlağında salındığına görə belə adlandırılmışdır.

Telman oyk., sadə. Astara r-nunun Pensar i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Dızdimeşə (oğru meşəsi) olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi 1933-cü ildən Almaniya Kommunist Partiyasının xadimlərindən *Ernest Telmanın* (1886-1944) adı ilə adlandırılmışdır. Memorial toponimdir.

Telmankənd oyk., mür. Saatlı r-nunun Bayramovka i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir. 1922-ci ildə əvvəllər Əhməd bəy adlı bir nəfərə məxsus qışlaq yerində salınmış bu kənd partiya və dövlət xadimi S.M.Əfəndiyevin (1887-1938) şərəfinə Əfəndiyevkənd adlandırılmışdı. 1938-ci ildən yaşayış məntəqəsi Ernest Telmanın (1886-1944) şərəfinə Telmankənd adlandırılmışdır.

Temərri or., düz. Kəlbəcər r-nu ərazisində dağ. Timərri variantında da qeydə alınmışdır. Oronim Azərbaycan dilinin qərb qrupu dialektinə məxsus *temər/temir* (bəzək, gümüş pulla bəzənmiş, hazır) sözündən və *-ri* (-li şək.-sinin yerli tələffüz forması) şək.-sindən düzəlib, "bəzəkli, bəzənmiş" mənasındadır. Dağın adının kürd dilindəki *təmıri* (sönmüş) sözündən yarandığını güman edən tədqiqatçılar oronimi buradakı sönmüş vulkanla bağlayırlar.

Tenras or., mür. Balakən r-nu ərazisində dağ. Oronim bir çox xalqların toponimiyanında "sıx meşəlik", "aşırım, keçid" mənalarında işlənən *ten* sözündən və avar dilindəki *ras* (əsl *roso* olub "dağ" deməkdir) coğrafi terminindən düzəlib, "sıx meşəli dağ" mənasındadır.

Teşkan oyk., mür. Yardımlı r-nunun Yolocaq i.ə.v.-də kənd. Ağcayın (Viləş çayının qolu) sahilində, Burovar silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsinin ərazisi əvvəllər Yolocaq kəndinin oba yeri olmuşdur. Ehtimal olunur ki, *teşkan* talış dilində "yonulmuş evlər" mənasındadır.

Teydağ or., mür. Cəbrayıl r-nu ərazisində sıra dağlar. Sirik kəndindən q.-də yerləşir. Azərbaycan dilinin dialektlərində *tey* sözünün "qılınç", "xəncər", "neştər" mənaları vardır. Dağa ad formasına, yeni qılınca oxşamasına görə verilmişdir. Eyni zamanda *tey* sözü bəzi türk dillərində "dağ", "təpə", "təpəlik" mənasında da işlədilir.

Teykə b a x: Təkyə.

Teymur Müskənli oyk., mür. Qubadlı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Bərgüşad çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. İnqilabaqədərki rus dilində olan ədəbiyyatda Kunanlı Muskanlı (Qundanlı Müskənli adının təhrif olunmuş forması) kimi yazılmışdır. Yaşayış məntəqəsini əvvəllər Diləli Müskənli kəndindən çıxmış ailələr salmış və yeni kəndi fərqləndirmək üçün ona *Teymur* (burada Əmir Teymur nəzərdə tutulur) şəxs adı əlavə olunmuşdur. Məlumdur ki, *müskənlilər* monqol yürüşləri zamanı Özbəkistanın Müskən əyalətindən çıxmışdılar.

Teyvaz oyk., mür. Culfa r-nunun Milax i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış

məskənini həmin r-nun Xanəgah kəndindən gəlmiş ailələr salmışlar. Bəzi tədqiqatçılara görə, oykonim qəd. türk dillərindəki *taipa* (geniş) və *az* (vadi) sözlərinin birləşməsindən əmələ gəlib, “böyük suayrıcında, təpəliklər və çaylar arasındakı geniş vadidə salınmış yaşayış yeri” mənasındadır. Kəndin ərazisində Tunc dövrünə aid arxeoloji abidə var.

Teyvaz *hidr., mür.* Culfa r-nunun ərazisində, Teyvaz kəndi yaxınlığında min. bulaqlar. 1700 m. yüksəklikdədir. Suyu soyuq, azacıq turş, az debitli bulaqlardır. Müalicə məqsədilə istifadə edilir. Min. bulaqlar eyniadlı kəndin yaxınlığında yerləşdiyinə görə belə adlandırılmışdır.

Təbrizli *oyk., düz.* Lerik r-nunun Vizəzəmin i.ə.v.-də kənd. Lənkəran çayının sahilindədir. Yaşayış məntəqəsi vaxtilə Cənubi Azərb.-in Təbriz şəhərindən köçüb gəlmiş ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışına görə belə adlandırılmışdır. Oykonim *Təbriz* (top.) və *-li* (mənsub. bildirən şəkl.) komponentlərindən düzəlib.

Təkdəm *oyk., mür.* 1. Kəlbəcər r-nunun Keşdək i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsini qonşu Keşdək kəndindən köçüb gəlmiş ailələr qəd. dövrdə daşdan tikilmiş indi də yaxşı saxlanmış kiçik bir binanın (yerli əhali bu binaya *dam* deyir) ətrafında salmışına görə belə adlandırılmışdır; 2. Masallı r-nunun Həsənli i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığında. Yaşayış məntəqəsi XX əsrin əvvəllərində salınmışdır. Həmin r-ndakı Həsənli kəndindən çıxmış bir nəfər şəxs köçərək Taxtaçayın sahilində *dam* tikib xeyli vaxt tək yaşadığı üçün bu əraziyə belə ad verilmişdir. Sonralar damın ətrafında salınan kənd də həmin adla tanınmışdır.

Təkəbənd *or., mür.* Lerik r-nu ərazisində dağ. Hün. 1365 m. Oronim *təkə* (dağ keçisi) və *bənd* (talış. “dağ”) komponentlərindən düzəlib, dağın ərazisində çoxlu dağ keçisi olduğunu bildirir.

Təkəqaya *oyk., mür.* Kəlbəcər r-nunun Lev i.ə.v.-də kənd. Təkəqaya çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Yerli məlumatlara görə, yaşayış məntəqəsini Qabaqtəpə (Daşkəsən r-nu) və Arıqdam (Gədəbəy r-nu)

kəndlərindən köçmüş ailələr salmışlar. Kənd Təkqaya adlı orografik obyektin yaxınlığında yerləşdiyinə görə belə adlandırılmışdır. Oronim isə *təkə* (dağ keçisi) zoonimindən və *qaya* coğrafi terminindən ibarət olub, “təkə olan qaya” mənasındadır.

Təkəqaya *hidr., mür.* Kəlbəcər r-nunda çay. Çayın adı yaxınlığında yerləşən Təkəqaya orografik obyektinin adının köçürülməsi nəticəsində yaranmışdır.

Təkəlik *or., düz.* Şahbuz r-nu ərazisində dağ. Hün. 2888 m. Dağın adı *təkə* (vəhşi dağ keçisi) zoonimindən və yer, məkan bildirən *-lik* şəkl.-sindən ibarət olub, “təkə olan yer” mənasındadır. Təkə komponentli coğrafi adlara həmçinin Ermənistanın, Gürcüstanın və Qazaxıstanın toponimiyasında da rast gəlinir; məsələn: Təkqaya dağı (Ermənistan, İcevan r-nu), Təkəlitəpə dağı (Gürcüstan, Mamenli r-nu), Təkəli şəhəri (Qazaxıstan, Taldı-Kurqan vilayəti). *Təkə* sözü həmçinin etnonimdir. Bəzi tədqiqatlara əsasən, *təkəliklər* qızılbaş tayfalarından biridir. *Təkəliklər* türkmən tayfalarının bir qolu olub, Cənubi Azərb.-da və Kiçik Asiyada köçəri həyat sürürdülər. Səfəvilər dövlətinin siyasi həyatında mühüm rol oynayan *təkəliklərin* bir hissəsi sonralar mərkəzi hakimiyyətə qarşı çıxdıqlarına görə 1596-cı ildə I Şah Abbas tərəfindən məğlub edilmiş, qalanları isə Azərb.-in müxtəlif yerlərinə yayılmışdılar.

Təklə *oyk., sadə.* 1. Ağsu r-nunun Qaraqoyunlu i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir; 2. Cəlilabad r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin ətəyindədir; 3. Kürdəmir r-nunun Yenikənd i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir; 4. Qobustan r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Acıdərə çayının sahilindədir. Şahsevən tayfa birliyinə daxil olan *təkləliklər* kəndi özlərinə mənsub qışlaq yerində salmışlar. Sovet hakimiyyəti illərində qoyunçuluq sovxozu yaradılarda məntəqə Leninalı adlandırıldı. 1991-ci ildə kəndin köhnə (Təklə) adı bərpa olundu; 5. Masallı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığında. Oykonim Səlcuqların *təklə* tayfasının adı ilə bağlıdır. Əvvəllər Türkiyədə yaşamış *təklə* tayfası Qazı xanın başçılığı ilə 1540-cı

ildə I Təhmasibin (1524–1576) itaətini qəbul etmiş şahsevənlərin tərkibinə daxil olunmuşdu. XIX əsr mənbələrinə görə, *təklələr* Mil və Qarabağ düzlərində 14 tirə və müxtəlif nəsilərdən ibarət idilər. Sonralar onlar bir neçə qola ayrılmışdılar. Azərb. ərazisində *təklə* etnonimi vasitəsilə yaranmış oronimlər də mövcuddur: Təklə dərəsi (Masallı r-nu), Təklə dağı, Təklə təpəsi (Cəlilabad r-nu) və s.

Təklə Mirzəbaba *oyk.*, *sadə*. Qobustan r-nunun Təklə i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin yamacındadır. Etnooykonimdir. XIX əsrdə Cavad qəzasında Həramidə yaşamış 110 ailədən ibarət *təkləmirzəbaba* tayfasının məskunlaşması nəticəsində yaranmış yaşayış məntəqələrindəndir. Mirzəbaba bu tayfanın başçısının adıdır.

Təknə *or.*, *sadə*. Şahbuz r-nu ərazisində dağ. Hün. 1944 m. Şada kəndindən q.-dədir. Dağ uzaqdan *təknəyə* (əsasən xəmir yoğurmaq üçün işlədilənə dərin, iri, taxta mətbəx aləti; dərin tabaq) oxşadığına görə belə adlanır.

Təktəpə *or.*, *mür*. Tovuz r-nu ərazisində yüksəklik. Gürcüstanla sərhəddədir. Hün. 68 m. Oronim *tək* və *təpə* coğrafi terminindən ibarətdir. Düzənlik ərazidə tək təpə olduğuna görə belə adlanmışdır.

Təkyemişan *oyk.*, *mür*. Gədəbəy r-nunun Çay Rəsullu i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yerli məlumata görə, kəndi Rəsuloğlu Nəbi adlı şəxs salmışdır. 1921–1922-ci illərdə həmin r-ndakı Gərməşeyli kəndindən emirli nəslinə mənsub ailələr buraya köçdükdən sonra kəndə el arasında Emirli də deyilmişdir. Yaşayış məntəqəsi *tək yemişan* ağacının yaxınlığında salındığına görə belə adlanmışdır. Bu ağac kəndin yaxınlığında hələ də durur.

Təkyə *oyk.*, *sadə*. Dəvəçi r-nunun Ağbaş i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Keçmiş adı Təkyə Şixi olmuşdur. Yaşayış məntəqəsini Uğah kəndindən köçüb gəlmiş ailələr salmışlar. Oykonom erəb dilindəki *təkyə* sözündən olub, “sığınacaq, dərvişlərin, müridlərin, şeyxlərin toplaşdıqları və zikrlə məşğul olduqları yer” mənasındadır. Kəndin ərazisində eyniadlı mineral bulaq da vardır.

Bəzi ədəbiyyatlarda oykonim Teykə variantında qeydə alınmışdır.

Tələbi *or.*, *sadə*. Quba r-nu ərazisində dağ. Dağın adı Talabı kəndinin adından yaranmışdır.

Tələsəfibənd *or.*, *mür*. Astara və Lənkəran r-nları sərhədində dağ. Dağın adı talış dilindəki *tel* (acı, cır), *-ə* bitişdirici sait, *sef* (alma), *-i* mənsub.şək.-si və *band* (dağ) hissələrindən ibarət olub, “cır alma bitən dağ” mənasındadır.

Təmizgöl *hidr.*, *mür*. Abşeron r-nunda göl. Hidronim *təmiz* (şəffaf) sözündən və *göl* coğrafi terminindən ibarətdir. Ad hidronimik obyektin xassələrini bildirir.

Təndirli *or.*, *düz*. Şərur r-nu ərazisində dağ. Caqazur kəndindən şm.-da nal şəkilli qayalı dağ yamacındakı zirvələrdən biridir. Buradakı qəd. yaşayış yerində *təndir* qalıqları var. Dağın adı həmin təndirlərlə əlaqədar yaranmışdır. Ermənistanın Ararat r-nunda Təndirçay adlı hidronimik obyekt mövcuddur.

Təndül *oyk.*, *mür*. Lerik r-nunun Çayrud i.ə.v.-də kənd. Oykonomin talış dilindəki *təni* və *tül* sözlərindən yaranması ehtimal olunur. *Təni* (tənu) “təndir”, *tül* “palçıq” deməkdir. Kəndin adı “palçıqdan düzəlmiş təndirləri olan kənd” mənasındadır.

Tənənəm *or.*, *sadə*. Şərur r-nu ərazisində dağ. Qıvraq kəndindən şm.-dadır. Bəzi tədqiqatçılar oronimi mənbələrdə (V əsr) adı çəkilən Danequyn dağı ilə eyniləşdirirlər. Güman etmək olar ki, oronim fars dilindəki *tən* (vücut, cism) və *nəm* (*nəmək* sözündən olub, “duz” deməkdir) sözlərindən düzəlib (*-ə* burada mənsub. bildirir), “duzlu dağ, duz dağı” mənasındadır.

Tənənəm *oyk.*, *sadə*. Şərur r-nunun Qarxun i.ə.v.-də kənd. Arpa çayının sahilində, düzənlikdədir. Oykonom ərazidəki eyniadlı dağın adından yaranmışdır. Dağın adı kəndin adına köçürülmüşdür.

Təngə *or.*, *sadə*. Quba r-nunda Vəlvələçayın Yan silsiləsini kəsdiyi yerdə, Böyük Qafqazda sıldırım qayaların arasından keçən dar dərə. Hün. 750 m. Qubadan Şamaxıya gedən şose yolu bu dərədən keçir. Təngə boğazı da adlanır. *Təngə* tat dilində “dar yer, dar dərə, dar keçid” deməkdir. Keçidin aşağı

hissəsi Zirtəngə (Təngəaltı), yuxarı hissəsi Sərtəngə (Təngəüstü) adlanır. Azərb.-nın şm.-ş. zonasından Şirvana gedən yeganə yolun üstündə yerləşən dərədə müdafiə qalası tikilmişdir. 1727-ci ildə Rusiya ordusu qalaları tutduqdan sonra burada dayanan alay Təngə polku adı ilə tanınmışdı.

Təngəaltı *oyk., mür.* Quba r-nunun Çiçi i.ə.v.-də kənd. Vəlvələçayın Yan silsiləsini kəsdiyi yerin yaxınlığındadır. Oykonim tat dilindəki *təngə* (dar dərə) və *altı* (“aşağı” mənasında olub, mövqe bildirir) sözlərinin birləşməsindən düzəlib, “dar keçidin, yaxud dar dərənin altı” deməkdir. XIX əsr mənbələrində Afurca kəndinin qışlağı kimi qeyd olunmuş, tədricən yaşayış məntəqəsinə çevrilmişdir.

Təngəaltı *hidr., mür.* Quba r-nu ərazisində, Təngəaltı kəndindən 400 m. q.-də min. bulaqlar. Suyu soyuq və kükürlüdür. Yerli əhali tərəfindən müalicə məqsədilə istifadə edilir. Bulaqlar yaxınlıqdakı kəndin adını daşıyır.

Təngəbin *oyk., mür.* Lerik r-nunun Çayrud i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Talış dilində Tanqəbin şəklində tələffüz olunur. Kəndin adı talış dilindəki *təngə* (dar) və *bin* (alt, dib) sözlərindən əmələ gəlib (-ə mənsub. bildirir), “dar yerin, çökəkliyin altı” deməkdir.

Təngərübənd *or., mür.* Lənkəran r-nu ərazisində dağ. Dağın adı ərazidəki eyniadlı çayın adından və talış dilindəki *bənd* (dağ) sözündən düzəlib, “Təngəru çayı axan dağ” mənasındadır.

Təngərud *hidr., mür.* Astara r-nu ərazisində çay. Mənbəyini Talış silsiləsinin ş. yamacından (1620 m. yüksəklikdən) alır və Xəzər dənizinə tökülür. Dərin dar dərələrdən axır. Əsas qolu Siyəküdür. Çayın adı talış dilindəki *təng* (dar) və *rud* (çay) sözlərindən ibarət olub (-ə mənsub. bildirir), “dar dərədən axan çay” deməkdir.

Təngərud *oyk., mür.* Astara r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Yaşayış məntəqəsi Təngərud çayının sahilində yerləşdiyi üçün belə adlanmışdır.

Təngivan *oyk., düz.* Lənkəran r-nunun Rvo i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Oy-

konim talış dilindəki *təng* (dar, darısqal yer, dar dərə) və İran dillərinə məxsus *van* (yer, məkan bildirir) komponentlərindən (-i burada mənsub. bildirir) ibarət olub, “dar dərəli yer” mənasındadır.

Tənkü or., mür. Quba r-nu ərazisində dağ. Xaltan kəndinin şm.-q.-indədir. Hün. 1428 m. Oronim tat dilindəki *təng* (darısqal yer, dar yer) və *ku* (dağ) sözlərindən ibarətdir. Dağ öz adını oradakı Təngə dağ keçidinin adından almışdır. Mənbələrdə bəzən Tanku kimi qeyd olunur.

Təpəcənnətli *oyk., mür.* Şəki r-nunun Cəfərabad i.ə.v.-də kənd. Daşuz silsiləsinin yamacındadır. Keçmişdə Dağ Qaraqoyunlu da adlanırdı. Bəzi tədqiqatçılara görə, oykonim “təpədə yerləşən cənnət, gözəl səfali yer” mənasındadır. Bunu onlar Güllüdağ adlanan təpəlikdə yerləşən kəndin coğrafi mövqeyi ilə əlaqələndirirlər. Digər tədqiqatçılar isə oykonimin əsasında *cənnətli* etnoniminin durduğunu göstərirlər. Oykonimin əvvəlinə *təpə* sözü onu eyniadlı digər yaşayış məntəqəsindən (Dərəcənnətli) fərqləndirmək üçün əlavə edilmişdir. Kəndin adı “təpədə, yüksəklikdə olan Cənnətli kəndi” mənasındadır.

Təpəəhməd or., mür. Azərb.-in q.-ində yerləşən dağ. Oronim *təpə* coğrafi terminindən və *Əhməd* antroponimindən ibarət olub, “Əhmədə məxsus təpə”, “Əhmədin təpəsi” mənasındadır.

Təpələr or., düz. 1. Dağlıq Qarabağ ərazisində dağ; 2. Goranboy r-nunda dağ; Tovuz r-nunda yüksəklik; 4. Yevlax r-nunda dağ. Oronim *təpə* coğrafi terminindən və *-lər* cəm şəkl.-sindən ibarət olub, “təpələrdən ibarət olan dağ” mənasındadır.

Təpəməhlə *oyk., mür.* Ağdam r-nunun Maqsudlu i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Oykonim *təpə* və *məhlə* (məhəllə) coğrafi terminindən yaranmışdır. Kənd coğrafi mövqeyinə görə belə adlandırılmışdır.

Tərkeş *oyk., sadə.* 1. Oğuz r-nunun Sincan i.ə.v.-də kənd. Türyan və Sincan çaylarının yaxınlığındadır; 2. Şahbuz r-nunun Sələsuz i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidə, Naxçıvan çayı ilə onun qolu olan Sələsüz çayının qovuşduğu yerdədir. Oykonimin əsli

Tirkeşdir. 2003-cü ildən kəndin adı Türkeş kimi rəsmiləşdirilmişdir. R-nun ərazisindən Tirkeş adlı çay da axır. Mənbələrdə İli və İrtiş çayları arasında (Sibir ərazisində) erkən orta əsrlərdə türkdilli qəd. *tirkeş (türkəş)* adlı tayfanın yaşaması haqqında məlumat var. VII-VIII əsrlərdə türkeşlər tulu/dulu tayfa ittifaqına daxil idilər. 704-cü ildə Qərbi Türk xaqanlığına son qoyan *türkəşlər* öz dövlətlərini yaratmışdılar. VIII əsrdə uyğurlar və karluklar tirkeşləri məğlub etdilər. Müasir başqırd və tatarlar arasında *türkəş (türgəş)* tayfası qeydə alınmışdır. Dağlıq Altayda *tirkəş* adlı etnoqrafik qrup var. Tədqiqatçılar IX-X əsr ərəb mənbələrinə əsaslanaraq belə güman edirlər ki, Qəbələ mahalında yerləşən xəzərlərin tərkibində *tirkeşlər* də olmuşdur. Mahmud Qaşqarlının "Divanülügət-it-türk" əsərində *tirkeş* sözünün "iki çayın qovuşduğu yer" mənası olduğu göstərilir. Qeyd etmək lazımdır ki, Tirkeş adı ilə bağlı olan coğrafi obyektlərin demək olar ki, hamısı iki çayın qovuşduğu yerdə və ya iki çayın arasında yerləşir.

Tərkeşəvənd *oyk., sadə.* Kəlbəcər r-nunun Əsrik i.ə.v.-də kənd. Tutqunçayın (Tərtər çayının qolu) sahilindədir. Əsli Tirkeşəvənddir. Yerli məlumata görə, yaşayış məntəqəsi keçmiş Bəylik kəndinə məxsus qışlaq yerində salınmışdır. Sonralar qonşu Qazıxanlı kəndindən və Ağzıbir binəsindən köçmüş ailələr burada məskunlaşmışlar. Kəndin yaxınlığındakı Tirkeşəvənd qəbristanı və ya Türk qəbristanı adlanan məzarlıq burada çox qədimdən yaşayış məntəqəsi olduğundan xəbər verir. Oykonim *tirkəş* (etn.) və *vənd* (oğlu, uşağı, nəsl) komponentlərindən düzəlib, "tirkəş nəsl" mənasındadır.

Tərnöyüt *oyk., sadə.* Ağdam r-nunun Göytəpə i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Əsli Tarnautdur. Etnooykonimdir. XIX əsrin axırlarında Şuşa qəzasında Tarnaut, Tarnavar, Zəngəzur qəzasında isə Tarnavuş kəndi var idi. Tərnöyüt yaşayış məntəqəsinin adı mənbələrdə Tərnaut, Tarnakut, Tərnəvid kimi də qeyd olunmuşdur. Məlumata görə, oykonim xəzərlərin *tarnal/tərnə* tayfasının adı ilə bağlıdır. Xəzərlərin hələ erkən orta

əsrlərdə Azərb. ərazisində məskunlaşması məlumdur. Oykonimin tərkibindəki *-it* türk dillərində cəm şəkl.-sidir. Oykonim "tarna tayfasına mənsub olanlar, tarnalar" mənasındadır.

Tərtər *hidr., sadə.* Kəlbəcər, Ağdərə, Tərtər və Bərdə r-nları ərazisində çay. Kürün sağ qoludur. Mənbəyini Kəlbəcər r-nunda, Zəngəzur silsiləsinin ş. yamacından alır. Yuxarı və orta axarında dar dərələrdən axır. Qarabağ düzünə çıxdıqdan sonra bir çox qollara bölünür. Başlıca qolları sağdan Tutqun, soldan isə Lev və Turaqay çaylarıdır. Üzərində Madagiz qəsəbəsi yanında SES tikilmişdir. Uz. 200 km.-dir. Çayın adı ilk dəfə VII əsr hadisələri ilə əlaqədar olaraq alban tarixçisi Movses Kalankatlının "Alban tarixi" əsərində qeyd olunmuşdur. O qeyd edir ki, *tərtər/tartar* qıpçaq mənşəli tayfanın adıdır. XIX əsr ərəb müəlliflərindən əl-Bələzuri Turtur, Əhməd ibn Asəm əl-Kufi isə Tərtər formasında qeyd etmişdir. Bəzi tədqiqatçılara görə, çay öz adını qıpçaq tayfa ittifaqına daxil olan *tərtər* tayfasının adından almışdır. Çox güman ki, erkən orta əsrlərdə (III-VII əsrlər) hunların tərkibində Albaniyaya gəlmiş *tərtərlər* bu ərazidə məskunlaşmışlar. "Alban tarixi"ndə həmin ərazidə mövcud olmuş Trtuakan (Tərtərəkan) yaşayış məntəqəsinin adı çəkilib.

Tərtər *oyk., sadə.* 1. Azərb.-da inzibati r-n. Qarabağ düzünün q. hissəsində, Tərtər çayının deltasında yerləşir. Mərkəzi Tərtər şəhəridir. 1949-91-ci illərdə sovet partiya və dövlət xadimi Mirbəşir Qasımrıvun (1878-1949) adını daşımışdır; 2. Azərb.-da şəhər. Eyniadlı inzibati r-nun mərkəzi. Tərtər çayı sahilində, Qarabağ düzündədir. Keçmiş adı Mirbəşir olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi qədimdə burada mövcud olmuş Çaparxana (poçt dayanacağı) əsasında yaranmışdır. Məhz buna görə də əvvəllər Çaparxana, sonralar isə sahilində yerləşdiyi Tərtər çayının adı ilə Tərtər adlanmışdır. 1949-1991-ci illərdə partiya və dövlət xadimi Mirbəşir Qasımovun (1878-1949) adını daşımışdır. 1992-ci ildən şəhər yenidən Tərtər adlandırılmışdır.

Təsi *oyk., sadə.* Qobustan r-nunun Bə-dəlli i.ə.v.-də kənd. Yerli məlumata görə, *Təsi* kəndin əsasını qoymuş şəxsin adıdır. Bəzi mənbələrə görə, *təsi* monqol tayfalarından birinin adıdır. Monqolustan ərazisində Təsi adlı çay da vardır.

Təviləvənd *or., mür.* Lerik r-nu ərazisində dağ. Talış silsiləsinin zirvələrindən biridir. Hün. 1086 m. Oronim ərəb dilindəki *təvil* (uzun) və talış dilindəki *vənd* (dağ) sözlərindən ibarət olub (-ə bitişdirici saitdir), “uzun dağ” mənasındadır.

Təzə Alvadı *oyk., mür.* Masallı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Qarşılığı Köhnə Alvadı. Oykonim *təzə* (yeni) və *Alvadı* (oyk.) sözlərindən ibarət olub, “yeni Alvadı, yeni salınmış Alvadı” mənasındadır.

Təzə Şilyan *oyk., mür.* Ucar r-nunun Müsüslü i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Yerli məlumata görə, yaşayış məntəqəsi XIX əsrin sonlarında Göyçay çayının keçmiş yatağında salınmışdır. Oykonim *təzə* və *Şilyan* sözlərindən ibarət olub, “yeni Şilyan, təzə salınmış Şilyan” mənasındadır.

Təzəbinə *oyk., mür.* Xocalı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağ ətəyində yerləşir. Qəd. adı Keşişkənd olmuş, sonralar isə ermənilər tərəfindən Noragüğ (erm. Təzə kənd) adlandırılmışdı. 1992-ci ildən kəndin adı Təzəbinə kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Təzəkənd *oyk., mür.* 1. Ağcabədi r-nunun Hüsülü i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Yaşayış məntəqəsi kollektivləşmə illərində həmin r-nun Hüsülü kəndindən köçmüş ailələr tərəfindən bina edilmiş və yeni salındığına görə belə adlandırılmışdır; 2. Ağdam r-nunun Nəmimli i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsini keçmişdə mövcud olmuş Hacallı kəndinin yerində XX əsrin 30-cu illərində qonşu Şurabad kəndindən köçmüş ailələr salmışlar. Oykonim “yeni yaşayış məntəqəsi, yeni kənd” mənasındadır; 3. Balakən r-nunun Əznəbirt i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Vaxtilə Əznəbirt (indiki Çalxanqala) kəndində yaşamış azərb. ailələr 1918-ci il siyasi hadisələri ilə əlaqədar köçərək indiki kəndin yerində məskunlaşmış və kənd yeni salındı-

ğına görə Təzəkənd adlanmışdır. Keçən əsrdə r-nun ərazisində Təzəkənd adlanan iki kənd vardı; 4. Beyləqan r-nunun Ağalı-kənd i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi 30-cu illərdə pambıqçılığın inkişafı ilə əlaqədar müxtəlif yerlərdən gəlmiş ailələrin indiki ərazidə məskunlaşması nəticəsində yeni yarandığına görə belə adlanmışdır; 5. Biləsuvar r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir. XIX əsrin sonlarında müxtəlif kəndlərdən çıxmış ailələrin məskunlaşması nəticəsində Biləsuvar kəndi yaxınlığında salınmış və buna görə də bəzən Biləsuvar kənd adlanmışdır. Sonralar Biləsuvar kəndi sərhəd postuna çevrilərkən onun əhalisi də bura köçürülmüş və kənd Təzəkənd adlanmışdır; 6. Cəlilabad r-nunun Üçtəpə i.ə.v.-də kənd. Salyan düzündədir. Bəzi rəsmi sənədlərdə Oğrukənd kimi qeydə alınsa da, əslində yaşayış məntəqəsinin adı Oqurkənd (Uğurkənd adının təhrif olunmuş variantı) olmuşdur. Monqolların XIII əsrdə Yaxın Şərqi və Cənubi Qafqaza yürüşlərində türkdilli uyğurlar da yaxından iştirak etmişlər. Sonralar onların əksəriyyəti İranda və Azərbaycanda məskunlaşdılar. Oykonim həmin tayfanın adını özündə əks etdirirdi. Kəndin adının *oğru* sözü ilə əlaqəsi olduğu güman edilərək, Təzəkənd adlandırılmışdır. Keçən əsrdə r-nun ərazisində Təzəkənd adlanan iki yaşayış məntəqəsi olmuşdur; 7. Daşkəsən r-nunun Qabaqtəpə i.ə.v.-də kənd. Qoşqar silsiləsinin ətəyindədir. Yerli məlumata görə, yaşayış məntəqəsi 1920-ci ildə keçmiş Bayramlı kəndinin yerində salınmışdır. Astaf, Çanaqlı və Qaşqaçay kəndlərindən köçüb gəlmiş ailələr kəndi təzə saldığına görə belə adlandırılmışdır; 8. İsmayilli r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Quruçayın sahilində, dağətəyi ərazidədir. Yerli məlumata görə, ilkin adı Musakənd olmuşdur. Müxtəlif dağ kəndlərindən gəlmiş əhali burada məskunlaşdıqdan sonra kənd belə adlandırılmışdır; 9. Kəlbəcər r-nunun Ağcakənd i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Çıraqlı olmuşdur. Yaşayış məntəqəsini 1934-cü ildə həmin r-nun Çıraqlı kəndindən köçmüş ailələr saldığı üçün belə adlanırdı. 1961-ci ildə çıraqlılar buradan köçmüşlər. 1962-ci ildə

qonşu Ağcakənddən köçüb gəlmiş ailələr burada məskunlaşdıqdan sonra yaşayış məntəqəsi Təzəkənd adlanmışdır; 10. Laçın r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. XIX əsrin axırlarında Talış zonasından gəlmiş Allahverdi adlı bir nəfər burada məskunlaşmışdır. Sonra qonşu kəndlərdən çıxmış ailələr də həmin yerə köçmüşdür. Yaşayış məntəqəsi ətraf kəndlərdən sonra salındığına görə ona bu ad verilmişdir; 11. Masallı r-nunun Yeddiöymaq i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Yaşayış məntəqəsi Böyük Vətən müharibəsindən sonra Lerik r-nunun dağlıq zonasında yaşayan və qədimdə Zuvand adlanan mahaldan köçüb gəlmiş ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmış və Təzəkənd adlandırılmışdır; 12. Salyan r-nunun Qarabağlı i.ə.v.-də kənd. Cənub-Şərqi Şirvan düzündədir. Keçmiş adı Züd-Ost-Qoltuq olmuşdur. 1913-cü ildə Cavad qəzasının müxtəlif kəndlərindən çıxmış ailələr Qarabağlı və Kərimbəyli kəndlərinin torpaqlarında bəylər üçün muzdla işləməyə başlamış və Qarabağlı kəndi yaxınlığında Züd-Ost-Qoltuq adlı yerdə həyətəyən torpaq sahəsi alaraq məskunlaşmışlar. Züd-Ost-Qoltuq isə keçmişdə oradakı balıq vətəgəsinin adı olmuş, alman dilindəki *zud* (cənub), *ost* (şərq) və türk dillərindəki *kultuk* (körfəz) sözlərindən ibarətdir. Sonralar yaşayış məntəqəsinə Təzəkənd adı verilmişdir; 13. Sədərək r-nunda kənd. Şərur düzündədir. Keçmiş adı Sərdarabad olmuş, sonralar dəyişdirilərək Təzəkənd adlandırılmışdır; 14. Şəmkir r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şəmkir çayının sahilində, Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Həmin r-nun Avıllı və Düzqışlaq kəndləri birləşdirildikdən sonra Təzəkənd adlandırılmışdır. Keçən əsrdə Şərur (2), Dəvəçi, Bərdə r-nlarında da Təzəkənd adlı yaşayış məntəqələri olmuşdur; 15. Tərtər r-nunun Dəmirçilər i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Keçmiş adı Ağkənd olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi 1920-ci illərdə nisbətən yerini dəyişdiyi üçün rəsmi sənədlərdə Təzəkənd adı ilə qeydə alınmışdır; 16. Tərtər r-nunun Qaradağlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Yaşayış məntəqəsi 1953-cü ildə salınmış və Təzəkənd adlan-

dırılmışdır; 17. Yardımlı r-nunun Bərcan i.ə.v.-də kənd. Viləş çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi ətraf kəndlərdən sonra salındığı üçün belə adlandırılmışdır; 18. Zərdab r-nunun Zərdab şəhər i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilindədir. Yaşayış məntəqəsi Sovet hakimiyyətinin ilk illərində Zərdab şəhərindən köçmüş ailələr tərəfindən təzə salındığına görə belə adlandırılmışdır.

Təzəkənd (Bərdə) b a x: Uğurbəyli.

Tıxot b a x: Tuğqut.

Tıxçay *hidr., mür.* Xızı r-nu ərazisində çay. Əsli Tıxlıçaydır. Hidronim ərazidəki *Tıxlı* kəndinin adından və *çay* komponentindən düzəlib, "Tıxlı kəndindən axan çay" mənasındadır.

Tıxlı *oyk., düz.* Xızı r-nunda kənd. Xızı yaylasındadır. Yaşayış məntəqəsini keçmişdə Xızı kəndinin yaxınlığında olmuş Tıx kəndindən köçüb gəlmiş ailələr salmışlar. Oykonom *Tıx* kənd adı və *-lı* (mənsub. bildirir) şəkl.-sinin birləşməsindən əmələ gəlib, "Tıx kəndindən gəlmələr, tıxlılar" deməkdir. *Tıx* sözü burada "bənd, maneə" mənasındadır.

Tıllıx *or., sadə.* Yardımlı r-nu ərazisində dağ. Talış silsiləsi ilə Peştəsər silsiləsi arasındadır. Hün. 2342 m. Oronim türkdilli xalqların toponimiyasında işlənən *tıl/til* (sıx meşə) sözündən və *-lıq* şəkl.-sindən düzəlib, "sıx meşəlik" mənasındadır. Həqiqətən də dağın başı sıx meşə ilə örtülüdür.

Tırkiloja *or., mür.* Masallı r-nu ərazisində dağ. Ninəlov kəndindən şm.-dadır. Əsl adı Tırkələjidir. Oronim talış dilindəki *tırk* (*türk* "azərbaycanlı" mənasında) və *Ləji* (Talış dağlarında şm.-q.-dən c.-ş.-ə uzanan suayrıcının talış dilində adı) sözlərindən ibarət olub (*-ə* mənsub. bildirir), "türklərə mənsub olan Ləji dağı" mənasındadır. 2000-2500 m. hündürlükdə olan yüksəkliyin alçaq hissəsi (572 m.) Tırkələji adlanır. Keçmişdə yaylaq yeri olmuşdur.

Tikanlı *oyk., sadə.* Qəbələ r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Xalq etimologiyasına görə, kəndin adı *tikan* (fitonim) sözü ilə əlaqədardır. XIX əsrdə Qars vilayətində Yuxarı Tikan və

Aşağı Tikan, Quba qəzasında Tikanlıoba adlı kəndlər də mövcud olmuşdur. Mənbələrdə qıpçaq tayfalarının tərkibində *tikan* və *qaratikan* etnonimləri qeydə alınmışdır. Ehtimal etmək olar ki, oykonim qıpçaq tayfalarından olan *tikanlıların* adı ilə bağlıdır.

Tikanlı hidr., sadə. Qəbələ r-nu ərazisində çay. Nəzər (Türyan çayının sol qolu) çayının sol qoludur. Çay adını ərazisində yerləşən eyniadlı yaşayış məntəqəsinin adından almışdır.

Tikanlıbaşı or., mür. Oğuz r-nu ərazisində dağ. Baş Qafqaz silsiləsinin zirvəsidir. Hün. 3501 m. Oronim *Tikanlı* (oyk.) və *başı* (üstü) komponentlərindən düzəlib, "Tikanlı kəndinin üstü, yuxarısı" mənasındadır.

Tikanlıoba oyk., mür. Xaçmaz r-nunun Uzunoba i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığında. Yaşayış məntəqəsinə XIX əsrin ortalarında Quba r-nunun Qrız kəndindən köçüb gəlmiş ailələr *Tikanlı* adlı qışlaqda saldıqı üçün belə adlandırılmışdır.

Tikəbənd or., mür. Lerik r-nu ərazisində dağ. Tikəbənd kəndinin şm.-ındadır. Oronim *tik/dik* (hündür) və talış dilindəki *bənd/band* (dağ) sözlərindən ibarət olub (-ə bitişdirici saitdir), "hündür dağ", "şiş dağ" mənasındadır.

Tikəbənd oyk., sadə. Lerik r-nunun Çayrud i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Oykonim eyniadlı dağın adından yaranmışdır.

Tiləkənd oyk., mür. Yardımlı r-nunun Porsova i.ə.v.-də kənd. Viləş çayının sahilində, Talış silsiləsinin ətəyindədir. Oykonimin mənası haqqında iki mülahizə mövcuddur. Birinci mülahizəyə əsasən, oykonim talış dilindəki *til* (tül-gil, palçıq, sulu torpaq) və *kənd* coğrafi terminindən ibarət olub, "gilli, palçıqlı, ərazidə salınmış yaşayış məskəni" mənasındadır. İkinci mülahizəyə görə, *til* sözü Azərbaycan dilində "kənar, qırağ" deməkdir. Tiləkənd "kənar kənd" mənasındadır. Qeyd olunmalıdır ki, Özbəkistan ərazisində Tilləkənd adlı yaşayış məntəqəsi mövcuddur.

Timərri or., düz. Kəlbəcər r-nu ərazisində dağ. Xocavənd r-nu ilə sərhəddə yerləşir. Hün. 2336 m. Oronim Timərri varian-

tında da qeydə alınmışdır. Dağın adının kürd dilindəki *təmuri* (sönmüş) sözündən yaranması ehtimal olunur. Görünür, burada sönmüş vulkan olduğu üçün dağ belə adlandırılmışdır.

Timiryazev oyk., sadə. Quba r-nunda qəsəbə. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi 11 №-li sovxozun malikanəsi yanında salınmışdır. 1965-ci ildə qəsəbə təbiətşünas-alim *K.A. Timiryazevin* (1843-1920) şərəfinə belə adlandırılmışdır. Memorial toponimdir.

Tinli oyk., düz. 1. Cəbrayıl r-nunun Şahvəlli i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsinə XIX əsrin axırlarında Cənubi Azərbaycan-ın Tin kəndindən köçüb gəlmiş ailələr saldıqı üçün belə adlandırılmışdır; 2. Qubadlı r-nunun Xocahan i.ə.v.-də kənd. Həkəri çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Yerli məlumata görə, kəndi Cəbrayıl r-nunun Tinli kəndindən köçüb gəlmiş ailələr saldıqı üçün belə adlandırılmışdır. Türk dillərində *tin/din* "sakinləşmək, yerləşmək, dincəlmək", "düşərgə" mənalarında işlənir.

Tinov-Rosso or., mür. Balakən r-nu ərazisində dağ. Baş Qafqaz silsiləsinin zirvəsidir. Azərbaycan Respublikasının Gürcüstan və Dağıstanla zərhdəndə yerləşir. Hün. 3385 m. Oykonim avar dilinə mənsub olan *tinov/tinab* (kiçik) və *rosso* (zirvə, dağ) sözlərindən ibarət olub, "kiçik dağ" mənasındadır. Türk dillərində *tin* sözünün "uc, son, sərhəd" mənaları da var. Bu baxımdan dağın adı "sərhəd dağ" kimi izah olunur.

Tircan oyk., sadə. İsmayilli r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Bəzi tədqiqatçılara görə, oykonim monqol dilindəki *tərqən* (alacıq düzəldənlərin başçısı; keçmişdə saraylarda vəzifə) sözünün təhrif olunmuş formasıdır. Digər tədqiqatçılar isə kəndin səfalı və gözəl yerdə yerləşdiyinə görə oykonimin *dirican* sözündən əmələ gəlməsini ehtimal edirlər.

Tiri oyk., sadə. Zəngilan r-nunun Cahangirbəyli i.ə.v.-də kənd. Araz çayının sahilindədir. Yaşayış məntəqəsi öz adını yaxınlıqdakı (Oxçu çayının Araz çayına qovuşduğu yerdə) erkən orta əsrlərə aid Tiri qalasının adından almışdır.

Tityançay b a x: Tatyən çayı.

Tivi hidr., sadə. Ordubad r-nunun Tivi kəndi yaxınlığında min. bulaqlar. Beş bulaqdan ibarətdir. Suyu soyuq, karbon qazlıdır. Yerli əhali tərəfindən müalicə məqsədilə istifadə edilir. Toponimiyada *tibi, tivi, tüpü, tbi, tupu* "bataqlıq", "göl", "su dolan yer", "su şırnağı" mənalarında işlənmişdir. Bu coğrafi adın *tupu* variantına r-nun ərazisindəki Ustupu kəndinin adında da təsadüf olunur.

Tivi oyk., sadə. Ordubad r-nunda kənd. Zəngəzur silsiləsindədir. Oykonim ərazidəki eyniadlı min. bulaqların adı ilə bağlıdır.

Tqıç or., sadə. Laçın r-nu ərazisində dağ. Oronim Özbəkistan, Tacikistan, İran toponimiyasında geniş yayılmış "qılıç, iti uc, zirvə" mənalarında işlənən *tiq/teq* terminindən və *-ıç* şəkl.-sindən düzəlib, "iti uclu dağ" mənasındadır.

Todan oyk., sadə. Goranboy r-nun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Pir Davidan olmur. Yaşayış məntəqəsi oradakı pirin (Pir Davidan) adı ilə adlandırılmışdır. Oykonim, ehtimal ki, Pir Cavidan (xürrəmilərin ilk başçısı) adının yerli əhali tərəfindən təhrif edilmiş formasıdır. Bəzi tədqiqatçılar isə oykonimi türk dillərində *topdan* (sıldırım qaya, dik yamac) coğrafi termini ilə əlaqədardır.

Tofiqi oyk., sadə. Ağdaş r-nunun Şəmsabad i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. XIX əsrə aid mənbədə Toyfiqi formasında qeydə alınmışdır. Yerli əhali Toroo şəklində də işlədir. Oykonim çox güman ki, Tofiq antroponimi ilə əlaqədardır.

Toğanalı oyk., sadə. Xanlar r-nunda kənd. İlxıdərə çayının (Kürəkçayın qolu) sahilindədir. Oykonim regionda Toğana kimi məşhurdur. Bəzi tədqiqatçılara görə, oykonim *toğanlı* etnonimi ilə əlaqədardır. *Toğanlı* tayfası qıpçaq tayfa birliyinin tərkibində olmuşdur.

Toğluqaya or., mür. Şahbuz r-nunun Nurs kəndi ərazisində dağ. Oronim *toğlu* (onaylıq, bəzən də birillik qoyun balası) zoonimindən və *qaya* coğrafi terminindən ibarətdir. Ehtimal olunur ki, dağın ərazisi toğlular üçün otlaq yeri olduğundan ona bu ad verilmişdir. Oronim Tuğluqaya, Tuncluqaya variantlarında da qeydə alınmışdır.

Toğra or., sadə. Şəki r-nu ərazisində dağ. Güman etmək olar ki, oronim Azərb. toponimiyasında yayılmış *törə/töyrə* sözünün yerli tələffüz forması olub, "gödək, alçaq" mənasını bildirir və dağın ölçüsü ilə bağlı yaranmışdır.

Toxmar oyk., sadə. Quba r-nunun Talabıqışlaq i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yerli əhali bəzən Təhmər də adlandırır. Keçmiş adı Toxmarqışlaq olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi əvvəllər qışlaq (binə) kimi yaranmış, kəndə çevrildikdən sonra oykonimin tərkibindəki *qışlaq* komponenti də düşmüşdür. Oykonim *toxmar* (gödək, qısa) və *qışlaq* komponentlərindən düzəlib, "gödək qışlaq" mənasındadır.

Toqanlısu hidr., mür. Xanlar r-nu ərazisində çay. Etnohidronimdir. Yerli məlumata görə, hidronim özündə *toğanalı* nəslinin adını əks etdirir. Qıpçaqların qəd. tayfalarından birinin adı *toğ* olmuşdur. Bəzi tədqiqatçılara görə, hidronim həmin tayfanın adını əks etdirir. Hidronim *toqanlı* (etn.) sözündən *su* coğrafi terminindən ibarətdir.

Tompalçay hidr., mür. Şəki r-nu ərazisində çay. Hidronim *tompal* və *çay* komponentlərindən düzəlib. Azərb. dilinin dialektlərində *tompal* "kəkil, çıxıntı", türk dillərində *tomp, tump* "yükseklik, təpə" mənalarında işlənir. Hidronim "çixıntısı olan çay" mənasındadır.

Tonaşen oyk., mür. Tərtər r-nunun Yuxarı Çaylı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Bəzi tədqiqatçılara görə, oykonim türkdilli qəd. tana və ya tonşon tayfalarının adı ilə bağlıdır. Oykonimin tərkibindəki tona sözünü antroponim ilə əlaqələndirmək xalq etimologiyasıdır. Oykonim, əslində, qəd. türk dillərindəki *ton/tan* (çay) və *şen/şın* (barada kənd) komponentlərindən düzəlib, "çaylı kənd" mənasındadır.

Top oyk., sadə. Oğuz r-nunun Yaqublu i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi inqilabdan əvvəl mövcud olmuş Köhnə Ağalıq kənd əhalisinin Sovet hakimiyyətinin ilk illərində Top adlı indiki ərazidə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Yerin adı ilə bağlı olan oykonim Azərb. dilinin dialektlərindəki *top* (meşə sahəsi)

sözündən ibarət olub, “meşəlik” mənasındadır.

Topağac or., mür. Qubadlı ilə Xocavənd r-nları sərhədində dağ. Hün. 2010 m. Dağda topa şəklində ağaclıq meşə sahəsi olduğuna görə belə adlandırılmışdır. Oronim “topa ağaclığı olan dağ” mənasındadır.

Topalhəsənli oyk., sadə. 1. Xanlar r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Gəncə çayının sahilində. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin əvvəllərində ayrımların keçmişdə binə (qışlaq) yeri olmuş indiki ərazidə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Onların yaylaqları Murovdağın şm.-ında Yeddibulaqda yerləşirdi; 2. Kürdəmir r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Oykonim *topalhəsənli* nəslinin adı ilə bağlıdır.

Topalməcidarx hidr., mür. Balakən r-nu ərazisində çay. Hidronim *Topal Məcid* antroponimi və *arx* coğrafi terminindən ibarət olub, “Topal Həsənin arxı (çayı)” mənasındadır.

Topçay hidr., mür. Zaqatala r-nu ərazisində çay. Hidronim *top* (“meşəlik”) və *çay* coğrafi terminindən ibarət olub, “meşəlikdən axan çay” mənasındadır.

Topçu oyk., düz. İsmayılı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Əsil adı Topiçidir. Oykonim Azərb. dilinin dialektlərində işlənən *top* (meşə) və *içi* (içərisi, daxili) komponentlərindən yaranıb, “meşənin içərisində salınmış kənd” mənasındadır. Kəndin coğrafi mövqeyi bu mənanı təsdiqləyir. Kəndin ətrafında həqiqətən Alaşöz topu, Çayqırağı topu meşə sahələri vardır.

Topbağ oyk., mür. Qəbələ r-nunun Zalam i.ə.v.-də kənd. Vəndam və Dmiraparan çaylarının suayrıcında Şəki, Qəbələ yaylasındadır. Əsl adı Topabağdır. Yaşayış məntəqəsini inqilabdan əvvəl mövcud olmuş Vəndamdərə kəndinin əhalisi əvvəllər zoğal və fındıq bağları olan indiki sahədə salmışdılar. Oykonim *topa* (sıx) və *bağ* (ağaclıq) sözlərindən ibarət olub, “sıx ağaclığı olan kənd” mənasındadır.

Topdağ or., mür. 1. Babək r-nu ərazisində dağ. Naxçıvan şəhərindən c.-q.-də, Araz çayı sahilindədir. Hün. 785 m. Oronim

“üstü meşə olan dağ” mənasındadır; 2. Zəngilan r-nu ərazisində dağ. Yerli əhali arasında Topunqəlbisi adı ilə tanınır. Dağ vaxtilə burada mövcud olmuş Top kəndinin adını daşıyır. Bu kənd 1952–53-cü illərdə dağılmış, əhalisi Rəzdərə kəndinə köçmüşdür. Oronim qəd. türk dillərində və eləcə də Azərb. dilinin dialektlərində işlənən *top* (“meşəlik” mənasında) sözündən və *dağ* coğrafi terminindən ibarət olub, “meşəliyi olan dağ” mənasındadır.

Toplar oyk., sadə. Gədəbəy r-nunun Böyük Qaramurad i.ə.v.-də kənd. Kiçik Qafqaz dağlarının ətəyindədir. Yerli məlumata görə, yaşayış məntəqəsini Ataxan kəndindən *Topu Məhəmmədhasən* adlı şəxs saldığı üçün onun ləqəbilə Topular adlanmışdır. Sonralar tələffüzdə ad təhrifə uğramış, “u” səsi adın tərkibindən düşmüşdür və kəndin adı Toplar şəklində qeydə alınmışdır.

Topxana or., mür. Şuşa yaxınlığında təbii iqlimli və tarixi əhəmiyyəti olan yer. Meşədədir. Qarabağ xanı İbrahimxəlil xanın dövründə (1750–1806) Şuşanın daxilində, həmçinin xaricində xeyli quruculuq–abadlıq işləri aparılmış, müdafiə məqsədilə bir sıra mühüm tədbirlər görülmüşdü. Tarixi mənbələrin məlumatına görə, onun qaladan kənarda saldırdığı topxanada 50-yə yaxın böyük və kiçik *top* saxlanılırdı. 1795-ci ildə Ağaməhəmməd şah Qacarın Şuşaya hücumu zamanı buradakı toplar düşməyə ağır zərbə vurmuşdu. Bu güclü cəbbəxananın yerləşdiyi meşə sonralar xalq arasında Topxana adı ilə tanındı. Meşə Şuşa memarlığı tarixi qoruğunun (1977) əsas obyektlərindən biridir.

Topuqlu oyk., sadə. Gədəbəy r-nunun Qoşabulaq i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Totuqlu variantında da qeydə alınmışdır. Yerli məlumata görə, yaşayış məntəqəsi 1910-cu illərdə *Totux* adlı bir nəfərin saldığı binə yerində yarandığı üçün belə adlanmışdır. *Topuq* toponimiyada *daban* termininin sinonimi olub, kəndin dağ ətəyində, aşağıda yerləşdiyini bildirir.

Toradi oyk., mür. Astara r-nunun Hamoşam i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsini Tülüconi kəndinin əhalisi

salmışdır. Oykonim talış dilindəki *tora/tore* (bulaq, su mənbəyi, kanal) və *di* (kənd) komponentlərinin birləşməsindən əmələ gəlib, “bulaq yanındakı kənd” mənasındadır.

Torağay hidr., sadə. Tərtər r-nu ərazisində çay. Tərtər çayının sol qoludur. Mənbəyini Gamişdağın şm. yamacından (3300 m. yüksəklikdən) alır. Çay Qarabağ düzünün c.-unda, 59 m. hündürlükdə yerləşən *Torağaytəpənin* adı ilə adlandırılmışdır. Yerli məlumatlara görə, təpə burada çoxlu *torağay* quşu olduğuna görə belə adlanmışdır.

Torağay or., sadə. Abşeron ərazisində, Qobustanda palçıq vulkanı. Səngəçal d.y. stansiyasından q.-dədir. Hün. 407 m. Torağay variantında da qeydə alınmışdır. Oronim *torağay* quşunun adı ilə əlaqədardır. Ehtimal olunur ki, bu ərazidə vaxtilə çoxlu *torağay* quşu mövcud olmuşdur. Azərb. ərazisində *torağay* quşunun adı vasitəsilə yaranmış digər toponimlər də mövcuddur: Torağay təpəsi (Ağcabədi, Qarabağ, Goranboy, Cəbrayıl və Biləsuvar r-nları); Torağay dərəsi (Xocavənd r-nu, Umudlu kəndi); Torağay düzü (Daşkəsən r-nu) və s.

Torpaqkörpü oyk., mür. Qusar r-nunun Şirvanovka i.ə.v.-də kənd. Qusar maili düzənliyindədir. Yaşayış məntəqəsinin adı onun coğrafi mövqeyi ilə əlaqədardır. Kənd təbii suların torpağı yuyub, özünə yol açaraq körpü əmələ gətirdiyi yerdə salındığı üçün belə adlandırılmışdır.

Torpaqlı Axtarma or., mür. Abşeronda palçıq vulkanı. Vulkan püskürərkən ətrafa torpaq yayıldığı üçün yüksəklik belə adlandırılmışdır. Oronim *torpaqlı* və *axtarma* (vulkan) komponentlərindən düzəlib.

Tovustun or., mür. Dəvəçi r-nu ərazisində dağ. Oronim türk dillərindəki *tov* (dağ), *us* (zirvə, yüksəklik) və *tun* (dın sözünün yerli tələffüz forması olub, “düşərgə, yaylaq, dincəlmək üçün yer”) sözlərindən düzəlib, “zirvəsində dincəlmək üçün yer olan dağ” mənasındadır. Keçən əsrdə Ermənistan ərazisində Tovusqala adlı yüksəklik qeydə alınmışdır.

Tovuz oyk., sadə. 1. Azərb.-da inzibati r-n. 1930-cu ildə təşkil edilmişdir. 1963-cü ildə ləğv edilərək ərazisi Qazax r-nuna ve-

rilmiş, 1964-cü ildə yenidən müstəqil r-n olmuşdur. Şm.-da Gürcüstan, c.-da Ermənistanla həmsərhəddir. Mərkəzi Tovuz şəhəridir; 2. Azərb.-da şəhər, eyniadlı r-nun mərkəzi, d.y. stansiyası. Tovuz çayının sahilində, Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Yazılı mənbələrdə adı ilk dəfə 827-ci il hadisələri ilə əlaqədar çəkilib. Erkən orta əsrlərdə alban qalalarından biri də Tavuş qalası idi. XII-XIV əsr mənbələrində Tavuş, Tavus, Tavuz, Taus, Tauz, Tus kimi qeyd olunmuşdur. Tavuş çayının (Tovuz çayının qolu) sağ sahilində hündür dağın başında Tovusqala adlı qəd. abidə mövcuddur. Həmin qalanın xarabalığı indiki Ermənistan ərazisindədir. Qala öz adını çayın adından almışdır. İndiki yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə salınmış d.y. stansiyası əsasında formalaşmışdır. Stansiya isə sahilində yerləşdiyi çayın adı ilə adlanmışdır.

Tovuz toponiminin yayılma arealı olduqca genişdir. Başqırdıstanda Tavuş adlı çay və kənd, Qazaxstanda Toüs, Perm vilayətində Tauş, Cənubi Azərb.-da Taus yaşayış məntəqələri mövcuddur. Bəzi tədqiqatçılara görə, toponim qəd. türk dillərində “səsli-küylü mənasında işlədilərən *taus* sözü ilə bəglidir. Digər tədqiqatçılar isə onun *tov/tav/toy/tau* (dağ) və *uz/us* (zirvə, yüksəklik və s.) sözlərindən ibarət olduğunu göstərirlər. Toponimi həmçinin tayfa adı, “zəif, ensiz su” mənasında işlədilərən *qovuş* xalq coğrafi termini və s. ilə bağlayanlar da var. Ermənistanın Şəmsəddin r-nunda eyniadlı çay mövcuddur.

Tovuz hidr., sadə. Tovuz r-nunda çay. Axınca çayının sol qoludur. Yuxarı axarı Ermənistan ərazisindən, aşağı axarı isə Azərb.-nın Tovuz r-nundan axır. Mənbəyini Murquzdağın şm.-ş. yamacından (1973 m. yüksəklikdən) alır. Çayda dağıdıcı sel hadisələri baş verir. Mühüm qolları Navur, Noraşen çaylarıdır. Hidronim “səsli-küylü” “dağ çayı” kimi izah edilir.

Törədağ or., mür. Şəki r-nu ərazisində dağ. Şin və Kiş çaylarının suayrıcısıdır. Hün. 2029 m. Tədqiqatçılara görə, oronim qəd. türk dillərindəki *tavur* (möhkəmləndirilmiş yer) sözünün təhrif olunmuş forması və *dağ*

coğrafi terminindən ibarət olub, “möh-kəmləndirilmiş, möhkəm yerdə yerləşən dağ” mənasındadır. Törə adlı yüksəkliklər Azərb.-in q. zonasında çox yayılmışdır. Bu zonada *törə* “gödək boylu, təpə, yastı” mə-nalarında işlənir.

Tövlə oyk., sadə. Qəbələ r-nunun Mirzə-bəyli i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökək-liyindədir. Yerli əhali oykonimi *tövlə* (mal-qara saxlanan yer) sözü ilə bağlayır. Bəzi tədqiqatçılara görə, kəndin adı qismən təh-rifə uğramışdır. Əslində Tovilə olmalıdır. Yaşayış məntəqəsinin adının yunan coğra-fiyaşünası Ptolomeyin (II əsr) Albaniyada qeyd etdiyi Tabilaka və ərəb coğrafiyaşü-nası Müqəddəsinin (X əsr) Şəki və Qəbələ arasında qeyd etdiyi Tebla toponimləri ilə bağlılığı ehtimal olunur. İlisu kəndində (Qax r-nu) *tovla tabun* adlı nəsil qeydə alınmış-dır.

Tövlədərə oyk., mür. Kəlbəcər r-nunun Şurtan i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi əvvəllər qonşu Çırağ kəndinin binə yerində salınmışdır. Kəndin yerləşdiyi dərədə mal-qara *tövləsi* olduğu üçün dərə Tövlədərə adlanmışdır. Sonralar bu ad kəndə də verilmişdir. Oykonim “töv-ləsi olan dərədə yerləşən kənd” mənasın-dadır.

Tövlətəpə or., mür. Xanlar r-nu ərazi-sində dağ. Oronim *tövlə* apelyativ vahidi və *təpə* coğrafi terminindən ibarət olub, “töv-ləsi olan təpə” mənasındadır.

Traxtik b a x: Zoğalbulaq.

Tsakuri b a x: Zakirli.

Tsmaqahoğ b a x: Bazarkənd.

Tsur b a x: Sor.

Tuado oyk., sadə. Lənkəran r-nunun Gəgiran i.ə.v.-də kənd. Masallı çayının sahi-lində, Burovar silsiləsinin ətəyindədir. Oy-konim talış dilindəki *tu* (tut) və *do* (ağac) sözlərindən ibarət olub (-ə mənsub. bildirir), “tut ağacı” mənasındadır. Görünür, kəndin salındığı ərazidə və ya yaxınlığında çoxlu tut ağacı olduğu üçün belə adlanmışdır.

Tubikənd oyk., mür. İsmayilli r-nunun Qoşakənd i.ə.v.-də kənd. Quruçayın sahilində, Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Oykonim bəzi mənbələrdə Tubakənd kimi qeyd olu-

nur. Kəndin yaxınlığında eyniadlı çay da var. Bəzi tədqiqatçılara görə, *tuba* kompo-nenti erkən orta əsrlərdə Qərbi Türk xaqan-lığının tərkibində olmuş *toba/tuba* tayfasının adı ilə əlaqədardır. V əsrdə tele tayfa ittifa-qına daxil olan tubalar çox güman ki, qırçaq-ların tərkibində Azərb.-da məskunlaşmışlar. Şimali Altayda tubalar adlı etnik qrup möv-cuddur. Volqaboyu tatarları və qırğızlar ara-sında da *tuba* etnonimi qeydə alınmışdır. Beləliklə, Tubikənd *tuba* etnonimindən və *kənd* coğrafi terminindən ibarət olub, “tuba-lara məxsus kənd, tubaların kəndi” məna-sındadır. Tuba komponenti vasitəsilə yaran-mış toponimlərin yayılma arealı genişdir, məsələn: Axtuba çay qolu (Rusiya, Volqa çayı), Axtuba çayı (Rusiya, Saratov vilayəti), Tuba dağı (Krasnoyarsk vilayəti) və s. Şərqi Sibirdə Tuva vilayəti mövcuddur.

Tucluqaya or., mür. Dağlıq Qarabağ əra-zisində dağ. Əsli Tuncluqayadır. Dağ ora-dakı Tunclu qaya adlı qayanın adı ilə adlan-dırılmışdır. Qayaya isə bu ad onun tunc kimi qızılı-qəhvəyi rəngdə olmasına, möhkəmli-yinə və bərkliyinə görə verilmişdir.

Tudar oyk., sadə. Xızı r-nunun Xilmilli i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Tədqiqatçılara görə, oykonim tat dilindəki *tu/dü* (iki) və *dar* (əsli *dahar* olub “qaya” demək-dir). Dilimizdə “hamar olmayan yer” məna-sında *todar* coğrafi termini də işlən-məkdədir. Oykonimin bu terminlə bağlılığı da mümkündür.

Tudar hidr., sadə. Xızı r-nu ərazisində çay. Çigil çayının sol qoludur. Çay öz baş-langıcını aldığı yerin adı ilə adlandırılmışdır. Bu çay xalq arasında Acıçay da adlanır.

Tufandağ or., mür. Qusar r-nu ərazisində dağ. Baş Qafqaz silsiləsindədir. Hün. 4205 m. Yerli əhalinin məlumatına görə, bu ad dağda tez-tez şiddətli külək, çovğun, tufan qop-ması ilə bağlıdır. Dağ Tufan adı ilə də qeydə alınmışdır.

Tufangöl hidr., mür. Qəbələ və Qusar r-nlarının sərhədində Tufandağın yamacında (3250 m. yüksəklikdə) şirin sulu, axarlı göl. Gölün suyu Tufançayın vasitəsilə Qusar çayına axıdılır. Hidronim Tufandağın adı ilə bağlıdır.

Tuğ oyk., sadə. Xocavənd r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Oykonim türkdilli qıpçaqların *tuğ* tayfasının adı ilə bağlıdır. VI əsrdə Türkünstanda, sonralar isə Qıpçaq çölündə yaşayan tuğlar tədricən geniş bir əraziyə yayılmışdılar. Azərb. da Tuğ kəndi, Tuğ çayı, Tuğ yalı, Tuğ min. bulağı, Tuğ yurdu, Tuğ dağı, Türkmənstanda Tuğ dağı, Şimali Qafqazda Tuk çayı və s. mövcuddur. Azərb.-da ən məşhur Paleolit düşərgələri olan Azıx mağarası və Tağlar mağarası Tuğ kəndi yaxınlığındadır. Kəndi ermənilər yandırmışlar.

Tuğ hidr., sadə. 1. Xızı r-nu ərazisində çay. Yan silsiləsindən başlanır. Xəzər dənizinə tökülür; 2. Xocavənd r-nunun Tuğ kəndi ərazisində min. bulaqlar. Az debitli, soyuq bulaqlardır. Suyu duzlu olub əhali tərəfindən içilir. Hidronim etnonim mənşəlidir.

Tuğ or., sadə. Xocavənd r-nu ərazisində Tuğ kəndindən q.-də yerləşir. Hün. 1471 m. Oronim eyniadlı yaşayış məntəqəsinin adından yaranmışdır. Tuğdağ variantında da işlənir.

Tuğay oyk., sadə. Dəvəçi r-nunun Yeni-kənd i.ə.v.-də kənd. Gilgilçayın sahilində, Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Bu söz türk dillərinin qəd. yazılı mənbələrində *toğay* formasında qeyd olunur və onun bir sıra mənaları ilə yanaşı "meşə ilə örtülmüş çəmən, ovalıq; meşəli çəmənlik, meşə" mənaları da göstərilir. *Toğay* sözünün digər türkdilli xalqlarda, o cümlədən türkmənlərdə *tokay*, qazaxlarda *toqay*, özbəklərdə *tukay*, qırğızlarda *tokay*, qaraqalpaqlarda *toqay* və s. variantlarda "meşə" mənasında işləndiyini bir sıra tədqiqatlarda göstərilmişdir. *Tuğay* sözü Azərb. dilinin dialekt və şivələrində "çayın sahilində söyüd və yulğun ağaclarından və kollarından ibarət kiçik meşə" mənasında işlənir. "Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti"ndə *toğay* sözünün "çay vadilərində meşə, çaybasar meşə" mənası qeyd olunmuşdur. Tuğay komponentli coğrafi adların yayılma arealı olduqca genişdir: Qaratuğay kəndi, Poladtuğay kəndi (Azərb., Sabirabad r-nu), Tokoy çayı (Rusiya, Tambov vilayəti), Orto-Tokoy qoruğu (Qırğızıstan), Badaytuqay qoruğu (Qaraqalpaq Respublikası), To-

kay çayı (Macarıstan), Tuqaykul (Başqırdıstan, Buzdiyak r-nu) və s.

Tuğqut oyk., müir. Kəlbəcər r-nunun Çıldıran i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Kəndin adı keçən əsrin əvvəllərində ermənilər tərəfindən təhrif olunaraq Txqot kimi rəsmiləşdirilmişdi. Müstəqillik illərində kəndin əsl adı özünə qaytarılmışdır. Oykonim *tuğ* (etn.) və *qut* (İran dillərində "qala") komponentlərindən düzəlib, "tuğ qalası" mənasındadır.

Tulus oyk., sadə. Cəbrayıl r-nunun Hacılı i.ə.v.-də kənd. Arazboyu düzənlikdədir. Oykonimin qəd. türkdilli *tolos/teles* tayfasının adı ilə bağlılığı güman edilir. Orxon-Yenisey yazılı abidələrində *tolis* kimi qeyd olunan *tuluslar* e. ə. III əsrdə Orta Asiyada yaşamış *teles* adlı tayfanın varisləri hesab edilir. VII əsrdə onlar Qərbi Türk Xaqanlığına daxil olmuş, XIII əsrdə monqolların tərkibində Yaxın Şərqi istilasında iştirak etmişlər. Hazırda qaraqalpaqların və tatarların tərkibində *tolos* adı ilə fəaliyyət göstərirlər. Dağlıq Altayda yaşayan telengit tayfasının bir qolu indi də *tolos* adlanır. Şərur r-nunun Dəmirçi kəndində Tələsovan məhəlləsi, Tələsovan sahəsi qeydə alınmışdır.

Tumaslı oyk., sadə. 1. Bərdə r-nunun Alpout i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Keçmiş adı Tərəkəmə Tumaslı olmuşdur. Oykonim XIX əsrdə Yelizavetpol (Gəncə) quberniyasında maldarlıqla məşğul olmuş *tumaslı* elinin adı ilə bağlıdır. *Tumaslıların* oturaq həyata keçməsi nəticəsində Tumaslı, Dağ Tumas və Çay Tumas (Cəbrayıl r-nu) adlı yaşayış məntəqələri yaranmışdır. Hazırda Alpout kəndi ərazisində Tumaslı bağı adlı sahə var; 2. Şərur r-nunun İbadulla i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yerli məlumatlara görə, yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə Cəbrayıl r-nunun Tumas (indiki Dağ Tumas) kəndindən köçmüş ailələr həmin kəndə məxsus qışlaq yerində salmışlar.

Tumaslı or., sadə. Cəbrayıl r-nu ərazisində dağ. Dağ Tumas kəndinin şm.-ındadır. Yerli əhali arasında Tumas dağı kimi də tanınan bu dağ yaxınlıqdakı kəndin adı ilə adlanmışdır.

Tumbul *oyk., sadə.* Babək r-nunun Cavidabad i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Bəzi tədqiqatçılara görə, oykonim *dumbuli* adlı kürd tayfasının adını əks etdirir. Bu tayfa Qaraqoyunlu hökmdarı Qara Yusifin dövründə (1410-20) Suriyadan Azərb.-nin c.-una köçürülmüş və sonra qızılbaşlara xidmət etmişdir. Hazırda İranda bu tayfanın qalıqları isabəyli adı ilə tanınır. Səfəvilər dövründə dumbulilərin bir hissəsi Azərb.-in şm.-ına köçmüşdür.

Tumbul *hidr., sadə.* Babək r-nu ərazisində çay. Arazın sol qoludur. Çayın adı yaxınlığından axdığı kəndin adı ilə bağlıdır.

Tumi *hidr., sadə.* Xocavənd r-nu ərazisində min. bulaqlar. İgah çayının dərəsində yerləşir. Bir neçə soyuq bulaqdan ibarətdir. Yerli əhali tərəfindən içmək üçün istifadə edilir. Qazaxıstan toponimiyasında *tum/tuma/tıma* “yavaş-yavaş axaraq bataqlıq əmələ gətirən bulaq”, “çay qolunu əmələ gətirən bulaq” mənalarında işlənir. Bulağın adı onun fəaliyyəti ilə bağlı yaranmışdır.

Tunduxludərə *hidr., mür.* Yardımlı r-nu ərazisində çay. Hidronim türk dillərindəki *tundur* (bənd) sözündən, mənsub. bildirən *-lu* şəkl.-sindən və *dərə* (çay dərəsi) coğrafi terminindən düzəlib, “bəndə salınmış çay dərəsi, qarşısı kəsilmiş çayın dərəsi” mənasındadır.

Turaabad *oyk., mür.* Zəngilan r-nunun Cahangirbəyli i.ə.v.-də kənd. Oxçu çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Oykonim türk dillərindəki “yaşayış məntəqəsi, şəhər, kənd”, “səngər, qala, bina, ev” mənalarında işlənən *tura* sözündən və *abad* komponentlərindən düzəlib, “kənd, yaşayış məskəni” mənasındadır.

Turabxan *oyk., sadə.* Şuşa r-nunun Şırlan i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yerli əhəlinin məlumatına görə, kənd vaxtilə *Turabxan* adlı şəxsə məxsus olduğu üçün onun adı ilə adlandırılmışdır.

Turaclı *oyk., düz.* Qax r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Yaşayış məntəqəsini Xəlilbəy meşəsində fındıqçılıq sovxozunun yaradılması nəticəsində ətraf kəndlərin əhalisi salmışdır.

Kənd həmin meşədə *turac* quşunun çox olması ilə əlaqədar belə adlandırılmışdır.

Turağay *b a x:* Torağay.

Turçuor *hidr., mür.* Balakən r-nu ərazisində çay. Hidronim türk dillərindəki *turçu* (qəzəbli, acıqlı) və avar dilindəki *or* (çay) sözlərindən düzəlib, “qəzəbli, hirsli çay” mənasındadır.

Turəkun *hidr., mür.* Dəvəçi r-nu ərazisində çay. Dəvəçi çayının sağ qoludur. Tədqiqatçılara görə, hidronim tat dilindəki *tür* (qaya, dağ) və *kun* (ətək, dib) komponentlərindən ibarət olub (*-ə* mənsub. bildirir), “dağın ətəyi və ya dibindən axan çay” mənasındadır. Hidronimin *tura* və *kann* komponentlərindən düzəlib, “səngər çayı, qala çayı” mənasında olması da güman edilir.

Turist *oyk., sadə.* Xaçmaz r-nunun Nabran i.ə.v.-də qəsəbə. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi 1965-ci ildə burada turist bazasının yaranması ilə əlaqədar belə adlandırılmışdır.

Turjaçay *hidr., mür.* Dəvəçi r-nu ərazisində çay. Hidronim “duru çay”, “bulanıq olmayan, çöküntülü çay” mənasındadır.

Turşsu *hidr., mür.* Şuşa r-nu ərazisində, Şuşa şəhərindən 17 km. c.-ş.-də min. bulaqlar. Turşsu çayının sol sahilində, Turşsu aşırımını yaxınlığında yerləşir. Çox debitli soyuq sulu üç bulaqdan ibarətdir. Tərkibində karbon qazı vardır. İçmək üçün geniş istifadə olunur. Suyunun dadı turşməzə olduğundan bulaqlar belə adlandırılmışdır. Gədəbəy r-nunda da eyniadlı bulaq mövcuddur.

Turşsu *oyk., sadə.* 1. Gədəbəy r-nunun Çayrəsullu i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Keçmiş adı Kilsəli olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi Çayrəsullu kəndindən ayrılmış alqular, məşədiismayılı, oruclu nəsillərinin köhnə kilsənin ətrafında məskunlaşması nəticəsində yaranmış və Kilsəli adlandırılmışdı. 1991-ci ildə kəndin adı ərazisində olan min. bulağının adı ilə Turşsu kimi rəsmiləşdirilmişdir; 2. Şuşa r-nunun Göytala i.ə.v.-də qəsəbə. Zarıslı çayı dərəsindədir. 1972-ci ilədək Lısoqorsk sovxozu yanında qəsəbə adlanırdı. Lısoqorsk (Keçəldağ toponiminin ruscaya kalkasıdır) çarizmin milli

ucqarlara köçürmə siyasəti nəticəsində XX əsrin əvvəllərində rus kəndliləri salmışdılar. Qəsəbənin ərazisi keçmişdə Nəcəfqulu ağa adlı bir şəxsin yaylaq yeri olmuşdur. Yaşayış məntəqəsinə ad burada mövcud olan min. su bulaqlarına görə verilmişdir.

Turut or., sadə. Şəki r-nu ərazisində düz. Oronim qəd. türk dillərindəki *turuq* (dayanacaq, məskən, sığınacaq, düşərgə) sözündən olub, “dayanacaq, düşərgə” mənasındadır.

Tutqunçay hidr., mür. Kəlbəcər r-nu ərazisində çay. Tərtər çayının sağ qoludur. Tutquçay da adlanır. Tipik dağ çayı olub, dar dərələrdən axır. Sahil qayalarının kölgəsi dar dərələrdən axan çayın rəngini tutqunlaşdırdığından ona belə ad verilmişdir.

Tuva or., sadə. 1. İsmayılı r-nunda palçıq vulkanı. Tuvikənd yaxınlığında yerləşir. Palçıq vulkanı yerləşdiyi kəndin adını daşıyır; 2. Qobustan r-nu ərazisində dağ. Çigil və Qozlu çaylarının suayrıcısıdır. Hün. 690 m. Oronim özündə türk tele tayfa birliyinə daxil olmuş *tuva* tayfasının adını əks etdirir. Tuva tayfası telelərin 15 qolundan biri sayılırdı və onun böyük nüfuzu vardı. VI əsrdə Qərbi Türk xaqanlığının siyasi həyatında mühüm rol oynayan tuvaların bir hissəsi qıpçaqlara qarışmış və sonralar Azərb.-a gəlib, burada məskunlaşmışlar. Bunu Azərb. ərazisində Tuva komponentli toponimlərin mövcudluğu təsdiqləyir.

Tükəvilə oyk., mür. Lənkəran r-nunun Separadi i.ə.v.-də kənd. Düzenlikdədir. Oykonom talış dilindəki *tük* (bicar, çəltik sahəsi) və *vilə* (yer) komponentlərindən düzəlib (-ə mənsub. bildirir), “çəltik sahəsi, bicarlıq” mənasındadır.

Tükəzbanlı oyk., düz. Ağdam r-nunun Maqsudlu i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, kəndi Maqsudlu kəndindən çıxmış *Tükəzban* adlı qadın və onun övladları saldıqına görə belə adlandırılmışdır.

Tüklə oyk., sadə. Masallı r-nunun Hişkə-dərə i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Oykonom talış dilindəki “bicar, çəltik əkilən yer” mənalı *tük* və *-lə* şəkl.-sindən ibarətdir.

Tülallar oyk., sadə. Xanlar r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Murovdağ silsiləsinin yamacındadır. Əsl adı Tülalılar olan bu yaşayış məntəqəsi keçmişdə binə olmuşdur. Yerli əhalinin məlumatına görə, binə *Tül Alı* (Tül onun ləqəbi olmuşdur) adlı şəxsə məxsus olmuş, sonralar daimi yaşayış məntəqəsinə çevrilərək Tülalılar adlandırılmışdır. Bu coğrafi ad tədricən təhrif olunaraq Tülallar, Tülallar variantlarında qeydə alınmışdır. Oykonomin *dulu* tayfa adı ilə bağlılığı da mümkündür.

Tülen or., sadə. Xəzər dənizinin ən böyük adalarından biridir. Şahdili burnu yaxınlığındadır. Adaya ad vaxtilə rus dənizçiləri tərəfindən verilmişdir. *Tülen* rus. “suti” deməkdir. Ada ərazisində çoxlu suti olduğu üçün belə adlandırılmışdır. Adada eyniadlı qəsəbə və meteoroloji stansiya var. Xəzər dənizinin şm.-indəki arxipelaq da Tülen adaları (Kulalı, Morskoy, Podqornı, Novı adaları) adlanır.

Tüləküvan oyk., mür. Astara r-nunun Kijəba i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Oykonom talış dilindəki *tül/til* (gil), *kü* (dağ), *van* (yaşayış məskəni) komponentlərindən düzəlib (-ə mənsub. bildirir), “gilli dağda salınmış yaşayış yeri” mənasındadır.

Tüləx or., sadə. Xanlar r-nu ərazisində dağ. Əsl Tüləkdir. Azərb. dilində *tülək* “cildini dəyişən, görünüşünü dəyişən” deməkdir. Türk dillərində isə bu sözün “sığınacaq” mənası da vardır.

Tülər or., sadə. Quba r-nu ərazisində dağ. Tədqiqatçılar oronimi qəd. türkdilli *dulu* etnonimi ilə bağlayırlar. Azərb. dilində canlı aləmin üst örtüyünün dəyişməsi, təzələnməsi *tüləmə* adlanır. Güman etmək olar ki, bitki örtüyünün rənginin tez-tez dəyişməsi ilə bağlı dağ bu adı almışdır.

Tülər oyk., sadə. Quba r-nunun Tüləkəran i.ə.v.-də kənd. Ağçayın sahilində, dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi adını ərazidəki dağın adından almışdır.

Tülü oyk., sadə. 1. Balakən r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir; 2. Lerik r-nunun Tülüconi i.ə.v.-də kənd. Ləkər çayının (Lənkəran çayının qolu) sahilində, Talış silsiləsinin yamacında-

dır. Bəzi tədqiqatçılar oykonimi qəd. türk-dilli *dulu* tayfasının adı ilə bağlayırlar. *Dulu* tayfaları II əsrdə hunlarla birlikdə Tyanşan və Altay arasındakı ərazidə yaşayırdılar. VI əsrdə Qərbi Türk xaqanlığının tərkibinə daxil idilər. Müasir qırğızların tərkibində tolo adı ilə qalmışlar.

Tülüsdağ *or.*, *mür.* Cəbrayıl r-nu ərazisində dağ. Dağ ərazidəki Tulus kəndinin adı ilə adlandırılmışdır. Əsli Tulusdağdır.

Tümbi *or.*, *sadə.* Şamaxı r-nunun şm.-ında dağ. Hün. 1289 m. Oronim türk dillərindəki *tümb/tumb/tomba/domba* (dağ, təpə) sözündən və *-i* şəkl.-sindən ibarət olub, "hündür yer, təpə" mənasındadır.

Tüntül *oyk.*, *sadə.* Qəbələ r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dəmiraparan çayının sahilində, Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Oykonimin türk dillərindəki "ocaq, tüstü, ev" mənalı *tüntü* sözündən olması güman edilir.

Tüntülçay *hidr.*, *mür.* Qəbələ r-nu ərazisində çay. Hidronim *Tüntül* (oyk.) və *çay* komponentlərindən düzəlib, eyniadlı yaşayış məntəqəsinin adı ilə bağlı yaranmışdır.

Türbəçay *hidr.*, *mür.* Masallı və Cəlilabad r-nları ərazisində çay. Göytəpə çayının sağ qoludur. Hidronim *türbə* (müqəddəs qəbir) və *çay* komponentlərindən düzəlib. Çayın axdığı ərazidə türbə olduğu üçün çay belə adlandırılmışdır. Ədəbiyyatda Pirsəçay adı ilə də qeyd olunur.

Türkan *oyk.*, *düz.* Bakı şəhəri, Əzizbəyov r-nu ərazisində ştq. Abşeron yarımadasındadır. Oykonim "türklərin məskəni" mənasındadır.

Türkəçi *oyk.*, *mür.* Ucar r-nunda kənd. Göyçayın sahilində, Şirvan düzündədir. Tədqiqatçılara görə, oykonim Türk Hacı adının tələffüzdə təhrif olunmuş formasıdır. Əslində, keçən əsrin əvvəllərində Göyçay qəzasında Təklə Hacı və Türkəncə adlı ayrı-ayrılıqda iki kənd mövcud olmuşdur. Türkəçi oykonimi Türkəncə adının təhrif olunmuş formasıdır. 1933-cü ildə həmin kənd səhvən Türk Hacı kimi qeydə alınmışdır. 1917-ci ildə Türkəncə kəndi Yengikənd icmasının tərkibində olmuşdur. Oykonim "yeni türk kəndi" mənasındadır.

Türkədi *oyk.*, *mür.* 1. Kürdəmir r-nunun Mollakənd i.ə.v.-də kənd. Kür çayı sahilində, Şirvan düzündədir. XIX əsrdə Danabasan Türkədi adı ilə qeydə alınmış kəndin bu kənd olması ehtimal edilir. Kəndin əhalisini Səlcuq tayfalarına mənsub ailələr təşkil edir; 2. Sabirabad r-nunun Yolçubəyli i.ə.v.-də kənd. Düzenlikdədir. Yaşayış məntəqələri 1917-ci ildə Türk-kənd, Türk kəndi variantlarında qeydə alınmışdır. Güman edilir ki, oykonim yerli tələffüzdə təhrif edilmişdir.

Türkəkəran *oyk.*, *mür.* Lənkəran r-nunun Səpnəkəran i.ə.v.-də kənd. Düzenlikdədir. Oykonim *türk* (etn.) və talış dilindəki *kəran* (məhəllə, kənd) komponentlərindən düzəlib (*-ə* mənsub. bildirir), "türklər yaşayan kənd" mənasındadır.

Türkəncil *oyk.*, *mür.* Lənkəran r-nunun Gəgiran i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Kənd 1917-ci ildə Türkəcə variantında qeydə alınmışdır. Oykonim "türklər olan yer", "türk kəndi" mənasındadır.

Türklər *oyk.*, *sadə.* 1. Beyləqan r-nunun Şərqi i.ə.v.-də qəsəbə. Düzenlikdədir. 4 №-li sovxozun 3 №-li şöbəsi yanında yaranmışdır. Qəsəbəni 1944-cü ildə Gürcüstandan Özbəkistana sürgün edilmiş və 1962-ci ildə oradan Azərb.-a köçmüş türklər (axıska və ya Mesheti türkləri) saldıqına görə 1965-ci ildən belə adlandırılmışdır; 2. Laçın r-nunun Aşağı Fərəcən i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsinə Zəngilan r-nundakı Babaylı kəndindən köçüb gəlmiş ailələr salmışlar. XIX əsrdə kənd Babaylı kimi qeydə alınmışdır. Kəndin ərazisində Türklər qəbristanlığı yaxınlığında Babaylı kəndinə məxsus qışlaq yeri olmuşdur. Kənd sonralar qəd. qəbristanının adı ilə Türklər adlanmağa başladı.

Türkmən *oyk.*, *sadə.* 1. Bərdə r-nunun Qaradəmirçi i.ə.v.-də kənd. Tərtər çayının sahilində, düzenlikdədir; 2. Göyçay r-nunun Qızılağac i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqələri öz adında ağıqoyunlu tayfa ittifaqının əsas qollarından biri olan *türkmən* tayfasının adını əks etdirir. XV əsrin sonu XVI əsrin əvvəllərində isə qızılbaş tayfa ittifaqına daxil olan *türkmənlər* Səfəvi

dövlətinin siyasi həyatında mühüm rol oynamışlar.

Türkoba *oyk., mür.* 1. Xızı r-nunda kənd. Düzenlikdədir. Yaşayış məntəqəsi millətlərarası münaqişələr nəticəsində Fərqanə hadisələri zamanı (1989) Azərb.-na pənah gətirmiş axıska (Mesheti) türkləri və Ermənistan ərazisindəki doğma yurdlarından didərgin salınmış azərb. qaçqınları üçün salınmışdır; 2. Masallı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Boradigah çayının (Boladı çayının qolu) sahilində, dağətəyi düzenlikdədir. Oykonim *türk* (etn.) və *oba* komponentlərindən ibarət olub, "türklərin obası, türklərin yaşadığı yer" mənasındadır.

Türyançay *hidr., mür.* Qəbələ, Ucar, Ağdaş və Zərdab r-nlarında çay. Baş Qafqaz silsiləsinin c. yamacından axaraq Zərdab Qarasuyu vasitəsilə sol tərəfdən Kürə tökülür. Mənbəyini Bazardüzü dağının c.-q. yamacından (3680 m. yüksəklikdən) alır. Uz.

180 km. Başlıca qolları soldan Tikanlı və Bum, sağdan isə Nəzər və Ağçaydır. Çayın özündə və qollarında güclü sel hadisələri baş verir. Üzərində SES tikilmişdir. Çayın adı ilk dəfə XV əsrə aid mənbədə çəkilir. Azərb. dilinin yazılı abidələrində (XIV əsr) *tirkən/türkən* "sürətli, cəld, iti" mənalarında işlənmişdir. Hidronim "sürətlə axan çay" mənasındadır.

Türyançay *oyk., sadə.* Ağdaş r-nunun Yuxarı Qolqəti i.ə.v.-də fəhlə qəsəbəsi. Şirvan düzündədir. Qəsəbə yaxınlığındakı Türyançayın adı ilə adlandırılmışdır.

Tütəpeştə *oyk., mür.* Lənkəran r-nunun Səpnəkəran i.ə.v.-də kənd. Xəzər dənizi yaxınlığındadır. Oykonim talış dilindəki *tüt* (tut ağacı) və *peştə* (yamac, dikdir yer) komponentlərindən düzəlib (-ə mənsub. bildirir), "tut ağacları olan yamac" mənasındadır.

Tverskoye b a x: Şirinbəyli.

Tyak b a x: Dağdöşü.

Uu

Ucar oyk., sadə. 1. Azərb.-da inzibati r-n. Şirvan düzünün q. hissəsində yerləşir. 1939-cu ildə təşkil edilmişdir. Mərkəzi Ucar şəhəridir; 2. Azərb.-da şəhər, eyniadlı r-nun mərkəzi. Şirvan düzündədir. Bəzi tədqiqatçılar toponimi eyniadlı tayfa adı ilə əlaqələndirir, bir sıra tədqiqatçılar isə, bu coğrafi adın türk dillərindəki *uc* (sərhəd, kənar yer) sözü ilə bağlılığını güman edirlər. Bəzi türk dillərində bu söz “bazar, alış-veriş yeri” mənasında da işlənir. Yerli əhalinin məlumatına görə, həqiqətən burada Şirvan və Qarabağda yaşayan ellərin köç zamanı alver yeri, bazarı olmuşdur. Sonralar həmin ərazidə yaşayış məntəqəsi yaranmışdır. Cənubi Azərb.-da Ucan adlı şəhər və vilayət var.

Ucarlı oyk., düz. Kürdəmir r-nunun Cəyli i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Yaşayışq məntəqəsini Ucardan gəlmiş ailələr saldıği üçün belə adlanmışdır.

Uçital or., sadə. İsmayilli r-nu ərazisində dağ. Oronim Üçtala adının təhrif forması hesab olunur və eyniadlı yaşayış məntəqəsinin adını daşıyır.

Uçuqçay hidr., mür. İsmayilli r-nu ərazisində çay. Çay öz adını başlanğıcını götürdüğü Şəkər yaylasındaki Uçuq dağının adından almışdır. Dağ isə orada tez-tez uçqun hadisələri, sürüşmələr olduğu üçün belə adlanmışdır.

Uçurdağ or., mür. Ordubad r-nu ərazisində dağ. Ordubad şəhərindən şm.-da, Zəngəzur silsiləsində, Vənənd və Əylis çaylarının (Arazın qolları) yuxarı axarları arasındadır. Keçmişdə Uçandağ da adlanırdı. Oronim *uçur* (vulkan mənşəli dağın parçalanaraq dağılması) və *dağ* sözlərinin birləşməsindən ibarət olub, oradakı qayaların parçalanıb tökülməsi, uçub dağılması ilə bağlı yaranmışdır.

Udabno or., mür. Ağstafa r-nu ərazisində dağ. Gürcüstanla sərhəddədir. Hün. 871 m. Dağın adı buradan keçən Kür çayının axarı ilə bağlıdır. *Uda* komponenti monqol, buryat,

tunqus-mancurların dilində “yavaşmaq”, “sakitləşmək”, “bir qədər dayanmaq” mənalılarında işlənir. Kür çayı Tiflis şəhərinə qədər dar dərələrdən axır, Tiflis şəhərindən aşağıda isə çayın dərəsi genişlənir, axın bir qədər sakitləşir. Mütəxəssislərin dediyinə görə, *uda*, *ud*, *ude* komponentli hidronimlər Sakit okeandan tutmuş Şərqi Avropaya qədər yayılmışdır.

Udullu oyk., sadə. Dəvəçi r-nunun Beynəlmiləl i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Yaşayış məntəqəsi XVIII əsrin sonlarında (1781) Quba xanı Fətəli xanın Cənubi Azərb.-nın Ərdəbil mahalından Quba xanlığına köçürdüğü şahsevənlərin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonom şahsevənlərin *udullu* elatının adı ilə bağlıdır.

Ugah oyk., mür. Dəvəçi r-nunun Ağbaş i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin yamacındadır. Yerli əhali Ugah kimi tələffüz edir. Oykonom tat dilindəki *o* (su) və *gah* (yer, məkan) sözlərindən düzəlib, “suyu bol olan yer” mənasındadır. Kəndin yaxınlığında min. bulaq da var.

Uğur hidr., sadə. Qusar r-nu ərazisində çay. Samur çayının sağ qoludur. Uğurçay variantında da işlənir. Əsli Ukurvasdır. Hidronim ləzgi dilindəki *ukur* (əyri) və *vas* (çay) komponentlərindən ibarət olub, “əyri çay” mənasındadır.

Uğurbəyli oyk., sadə. Bərdə r-nunun Şirvanlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. 1917-ci ildə bu ərazidə Birinci Uğurlubəyli və İkinci Uğurlubəyli kəndləri qeyd olunmuşdur. XIX əsrdə tərəkəmələrin tərkibində *uğurlubəyli* adlı tirənin olması və onların maldarlıqla məşğul olması haqqında məlumat verilir. Oykonom həmin tirənin adını daşıyır. Kollektivləşmə illərindən 1991-ci ilədək kəndin adı Təzəkənd olmuşdur.

Ukur oyk., sadə. Qusar r-nunun Mucuq i.ə.v.-də kənd. Ukur çayının sahilində, Qusar maili düzənliyindədir. Tam adı Ukurvas olub, ərazisindən axan eyniadlı çayın adını daşıyır.

Ukuroba oyk., mür. Xaçmaz r-nunun Yalama i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Kəndin ərazisi keçmişdə Ukur kəndinə məxsus oba yeri olmuş, kollektivləşmə dövründə daimi yaşayış məntəqəsinə

çevrilmişdir. Oykonomim “Ukur kəndinə məxsus oba” mənasındadır.

Uqah *hidr., sadə.* Dəvəçi r-nu ərazisində min. bulaq. Uqah (Ugah) kəndinin ş.-ində yerləşir. Suyu soyuq, zəif kükürlüdür. Yerli əhali tərəfindən müalicə məqsədilə istifadə edilir. Hidronim eyniadlı yaşayış məntəqəsinin adı ilə bağlıdır.

Ulacalı *oyk., sadə.* Sabirabad r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Muğan düzündədir. Kəndin adı 1917-ci ildə Ulucalı variantında qeydə alınmışdır. Tədqiqatçılar kəndin adını *olco* türk tayfa adı ilə bağlayırlar. Əslində, oykonim yerli *ulucalı* nəslinin adını əks etdirir.

Ulaşlı *oyk., sadə.* Qubadlı r-nunun Kavdadıq i.ə.v.-də kənd. Bərgüşad çayının sahilində, Bərgüşad silsiləsinin ətəyindədir. XIX əsrə aid yazılı mənbələrdə kəndin adı Hulaşlı şəklində qeydə alınmışdır. Tədqiqatçılara görə, oykonim erkən orta əsrlərdə Şimali Qafqazda yaşamış *hulaşar* tayfasının (Suriya mənbələrində Kulas) adı ilə bağlıdır. Ərəb mənbələrində onlardan xəzər tayfalarından biri kimi bəhs olunmuşdur. XII əsrdə Volqa çayının sahilində bulqarların Hulaş şəhəri olmuşdur. “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanlarındakı Ulaş antroponimi də bu etnonimin variantı hesab edilir. Hulaşların bir qismi müxtəlif vaxtlarda xəzər, bulqar və suvarların tərkibində Azərb.-a gəlmişlər. Keçmiş Borçalı qəzasında (Gürcüstan) Hulaş (Kulaş), Dağıstanda Ulaşlı kəndi, Ermənistan (XVII əsr) və Qazaxıstan ərazilərində Kulaş yaşayış məntəqələrinin adları *hulaşların* adı ilə bağlı olmuşdur.

Ulaşlı Şıxlı *oyk., mür.* Göyçay r-nunun Potu i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. R-nun ərazisində Şıxlı adlanan üç kəndi birbirindən fərqləndirmək üçün onları Qubadlı Şıxlı, Malı (Mollu) Şıxlı, Ulaşlı Şıxlı adlandırmışlar. Bu kəndlərdə vaxtilə Qarabağdan köçüb gəlmiş ailələr məskunlaşdığından oykonimin əvvəlinə müvafiq olaraq həmin kəndlərin adları (Molu, Qubadlı, Ulaşlı) artırılmışdır.

Ulqarsu *hidr., mür.* Balakən r-nu ərazisində çay. Qanıx çayının qoludur. Tədqiqatçılar bu hidronimi türk dillərindəki *ulqan*

(ulqam) sözü ilə əlaqələndirərək “kolluqdan axan su, çay” kimi izah edirlər. Hidronim Ulqarsu variantında “birləşən çay” (burada “çaya birləşən”), Ulqansu variantında “böyük çayın qolu” mənasındadır.

Ulu Qarabəy *oyk., mür.* Tərtər r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, vaxtilə Turğayçayın Tərtər çayına töküldüyü yerdə mövcud olmuş Bəhram Qoçaq adlı kənd 1794–95-ci illərdə Ağa Məhəmməd şah Qacarın hücumu zamanı dağıdılmışdı. Sonralar əhali burada Ulu Qarabəy, Kiçik Qarabəy və Yengicə məntəqələrini yaratdılar. Çar Rusiyası Azərb.-ın şm.-ını işğal etdikdən (XIX əsr) sonra İrandan köçüb gəlmiş erməni ailələri Ulu Qarabəydə yerləşdirildi və kəndin adı erməniləşdirilərək Metsşen (böyük kənd) adlandırıldı. 1992-ci ildə kəndin keçmiş adı bərpa olundu. Oykonomim “böyük Qarabəy kəndi” mənasındadır.

Ulubab *oyk., mür.* Xocalı r-nunun Almalı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin yamacındadır. Əsl adı Ulubabidir. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrin ortalarında Seyidbəyli kəndindən çıxmış ailələr salmışlar. Oykonomimin birinci komponenti türk dillərindəki *ulu* sözündən olub, “böyük”, “əzəmətli”, “məh-tərəm”, “müqəddəs”, “qədim” mənalarını bildirir. *Babi* isə qəd. pirin adıdır. Görünür, pir şiəliyin *babi* məzhəbinə mənsub olan bir şəxsə aiddir. Füzuli r-nunda da Babi adlı kənd və bu kənddə pir-türbə var.

Ulubaş *or., mür.* Qax r-nu ərazisində dağ. Kürmük çayının sağ sahilində, Baş Qafqaz silsiləsinin c. yamacında zirvədir. Hün. 1978 m. Oronim *ulu* (uca, hündür) və *baş* (zirvə) sözlərindən düzəlib, “uca zirvəli dağ” mənasındadır.

Uludaş *oyk., sadə.* Qəbələ r-nunun Tikanlı i.ə.v.-də kənd. Bum çayının sahilində, Alazan-Əyriçay vadisindədir. Kəndin adı yaxınlığındakı Uludaş adlı yüksəklikdən alınmışdır. Dağın adı isə “böyük daş” mənasındadır. Türkiyənin q.-ində Uludağ adlı dağ silsiləsi var.

Uludüz *oyk., sadə.* Laçın r-nunun Hocaz i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Yuxarı Mollalar olmuşdur. Yaşayış

məntəqəsi Mollalar kəndindən köçüb gəlmiş ailələrin Uludüz adlı yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonom "böyük düz, böyük ərazi" mənasındadır.

Uludüz *hidr., sadə.* Şamaxı r-nu ərazisində min. bulaq. Çuxuryurd kəndindən c.-q.-dədir. Bulağın adı yerləşdiyi eyniadlı düzün adından yaranıb, "böyük düz" mənasındadır.

Uluqçay *hidr., müir.* Lənkəran r-nu ərazisində çay. Hidronim türk dillərindəki *uluk* (böyük) sözündən və *çay* coğrafi terminindən ibarət olub, "böyük çay" mənasındadır.

Uluqaya *or., müir.* Abşeron r-nu ərazisində dağ. Güzdək qəsəbəsindən şm.-dədir. Oronim *ulu* (böyük) və *qaya* komponentlərindən ibarət olub, "böyük qaya", "böyük daş" mənasındadır.

Ulya Noraşen b a x: Oğlanqala.

Ulyumçay *hidr., müir.* 1. Lənkəran r-nunda çay. Boladı çayının qoludur. Keçmişdə Lənkəran qəzasında Ulum adlı kənd də olmuşdur; 2. Şamaxı r-nu ərazisində çay. Çayın adı qismən təhrifə uğramışdır. Hidronim *ulum* (Azərbaycan dilinin dialektlərində "çayın dayaz yeri" və ya "çayın dərin yeri") və *çay* komponentlərindən düzəlib, "dayazlığı olan çay" və ya "dərinliyi olan çay" mənasındadır.

Umbakı *or., sadə.* Qobustanda dağ. Ceyrankeçməz çayının orta axarından q.-də yerləşir. Hün. 605 m. Dağ yerləşdiyi ərazinin adı ilə adlandırılmışdır. Ərazidə Umbakı-neft-qaz yatağı var. Ərazinin adı isə türk dillərindəki *um* (ətraf, əhatə, əhali, xalq) və *Bakı* (oyk.) komponentlərindən düzəlib, "Bakının ətrafı, əhalisi", "Bakı camaatı" mənasındadır.

Umudalılar *oyk., sadə.* Bərdə r-nunun Mehdixanlı i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsini *umudalılar* nəslinə mənsub ailələr saldıqına görə onların adı ilə adlandırılmışdır.

Umudlu *oyk., sadə.* 1. Ağdam r-nunun Nəmirli i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi düzənlikdədir; 2. Tərtər r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Arıxana olmuşdur; 3. Tərtər r-nunun Sarov i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Keçmiş

adı Umudlu Kolanısı olmuşdur. Yaşayış məntəqələri Kolanı tayfasının *umudlu* tirəsinə məxsus ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Unannovu *oyk., sadə.* Laçın r-nunun Fətəlipəyə i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Kəndi bağırbəyli nəslinə mənsub ailələr Unannovu adlı bulağın yaxınlığında saldıqına görə belə adlanmışdır. 1933-cü ildə oykonim Unanəvi variantında qeydə alınmışdır. Oykonomi bəzi tədqiqatçılar *Unan* (ş.a.) və *novu* komponentlərinə ayıraraq "Unanın novlu bulağı" kimi izah edirlər. Digər tədqiqatçılara görə, hidronim *hunan* (hunlar) və *novu* komponentlərindən düzəlib, "hunların novu" mənasındadır.

Unus *oyk., sadə.* Ordubad r-nunun Dırnıs i.ə.v.-də kənd. Zəngəzur silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi keçmişdə Piçənis kəndindən çıxmış bir qrup ailənin Unusalı adlı yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Əhalisi kürd dilində danışan kiçik yaşayış məntəqəsi olmuşdur. Bəzi tədqiqatçılara görə, *unus* türk dillərindəki *əniz/eniz* (çuxur yer, tarla, əkin yeri, örüş, boş çöl) sözünün təhrif olunmuş şəkliyədir.

Uraxçay *hidr., müir.* Oğuz r-nunda çay. Hidronim *urax* (türk dillərində "acı su") və *çay* komponentlərindən düzəlib, "suyu acı çay" mənasındadır.

Urakəran *oyk., müir.* Yardımlı r-nunun Çay Üzü i.ə.v.-də kənd. Viləş çayının sahilində, Dambaşı dağının yamacındadır. Keçmiş adı Gavran olmuşdur. Oykonomin *ura* (fars. *oura* "qala") və talış dilindəki *kəran* (evlər, məhəllə kənd) sözlərinin birləşməsindən əmələ gəlib, "qala kəndi", "qala yaxınlığında kənd" mənasında olması güman edilir. Kəndin adını *uran/oran* tayfa adı ilə də bağlayırlar.

Uran *hidr., sadə.* Oğuz r-nu ərazisində çay. Ağçayın qoludur. Hidronim IX-XII əsrlərdə Cənubi Rus çölərində yaşamış qıpçaq tayfalarının *uran* qolu ilə əlaqələndirilir. Türk dillərində *uran* "qışqırıq, bağırtı" mənasında işlənir.

Urmis *oyk., müir.* Ordubad r-nunun Çənənəb i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Oykonom türk dillərindəki *ur/or* (biçin,

biçmək) və *miz* (düz, çöl) komponentlərindən düzəlib, “biçilən çöl, biçənək” mənasındadır. Kəndin ərazisində biçənək olduğu üçün belə adlandırılmışdır.

Urumbahar b a x: Rumbahar.

Urunos or., sadə. Xəzər dənizində ada. Abşeron yarımadasına yaxın məsafədə yerləşir. Çilov adasının şm. sahilində eyniadlı körfəz də var. Rus dənizlərinin Xəzər dənizinin adalarına verdikləri adlardan olub, “Uran adası” mənasındadır.

Urva oyk., sadə. Qusar r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi düzənlikdədir. Urba variantında da qeydə alınmışdır. Kənd bir qrup ləzgi ailəsinin məskunlaşması nəticəsində yaranmış və oradakı Urva pirinin adı ilə adlanmışdır. Tədqiqatçılara görə, oykonim uran dillərindəki *urav* sözündən olub, “qala” deməkdir. Lakin bu coğrafi adı Uroba variantında “yüksəklikdə, təpədə olan oba”, “obanın məskunlaşdığı yer, dayanacaq” kimi də izah etmək olar. Türk dillərində *ur* komponentinin “şiş, çıxıntı”, “dayanacaq” mənaları da vardır.

Ustacallı oyk., sadə. Xaçmaz r-nunun Hülövlü i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığında. Əsli Ustacılıdır. Oykonim qızılbaşların *ustacılı* tayfasının adını əks etdirir. XI əsrdə Səlcuqların tərkibində Kiçik Asiyaya, XV əsrin sonlarında isə Azərb.-na gələn *ustacılılar* qızılbaşlar tayfa birliyinə daxil olmuş və Səfəvilər dövlətinin siyasi həyatında mühüm rol oynamışlar. Səfəvi sərkərdələrinin və bəylərbəyilərinin bir çoxu *ustacılı* tayfasından təyin olunmuşdur. Yazılı mənbələrdə ilk dəfə 1488-ci il hadisələri ilə əlaqədar adları çəkilən *ustacılılar* sonralar çavuşlu, toxmaq, küsülü, kəngərli və b. qruplara bölünürdülər.

Ustupu oyk., sadə. Ordubad r-nunun Çənənəb i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yerli əhali kəndin adını Üstüpu kimi tələffüz edir. Yaşayış məntəqəsi kimi hələ Səfəvilər dövründən (XVI əsr) məlumdur. Yerli əhali-nin məlumatına görə, kəndin *üst* tərəfində *pir* olduğu üçün kənd Üstüpir adlandırılmış, sonralar oykonim bir qədər dəyişilmişdir. Azərb. dilinin qərb qrupu dialektlərində *ustupulu/ustufu/ustublu* “səliqəli, abad” mənalarında işlənir. Güman etmək olar ki,

qəd. tarixə malik kəndin adı elə bu mənə ilə bağlıdır. 2003-cü ildən kəndin adı Üstüpu kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Uştal oyk., sadə. İsmayilli r-nunun Qalagah i.ə.v.-də kənd. Acınohur ön dağlığındadır. Oykonimin Üçtala sözünün təhrif olunmuş variantı olması güman edilir. Sonralar bir müddət gəlmə erməni ailələri orada məskunlaşdıqdan sonra kəndin adı Uştal şəklinə düşmüşdür. Oykonim “üç düzən” mənasındadır. Türk dillərində *ušta* sözünün “iti uclu”, “zirvə, pik” mənaları da vardır.

Uştalqışlaq oyk., mü. İsmayilli r-nunun Qalagah i.ə.v.-də kənd. Acınohur ön dağlığındadır. Kəndin ərazisi keçmişdə Uştal kəndinə məxsus qışlaq yeri olmuş, kollektivləşmədən sonra daimi yaşayış məntəqəsinə çevrilmişdir. Oykonim *Uştal* (kənd adı) və *qışlaq* komponentlərindən düzəlib, “Uştal kəndinin qışlağı” mənasındadır.

Utuy oyk., sadə. Quba r-nunun Xaltan i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Oykonimi türk dillərindəki “suvarılan biçənək, otlaq, tarla” mənalarında işlənən *utuk*, “dağ çökəkliyi, dağ ətəyində düzən” və ya “küləkdən qorunan təbii daldalanacaq yer”, “heyvanların qışlaması üçün əlverişli yer” mənalı *ottok* sözü ilə əlaqələndirirlər. Şirvanı Şimali Qafqazla birləşdirən ticarət yolu üzərində yerləşən Utuy kəndinin təqr. IX-X əsrlərdə meydana gəlməsi ehtimal edilir.

Utuy hidr., sadə. Quba r-nu ərazisində çay. Gilgilçayın qolu olub, Utuy kəndindən axır. Çay eyniadlı yaşayış məntəqəsinin adını daşıyır.

Uyuqlu or., diiz. Qubadlı r-nu ərazisində dağ. Azərb.-la Ermənistan sərhədindədir. Əsli Oyuqludur. Yerli əhali arasında Oyuğun dağı adı ilə tanınır. *Oyuq* sözü burada “sərhəd nişanı” mənasındadır. XIX əsrdə bu dağda Ermənistanın Gorus r-nundakı Şurnux və Azərb.-nın Qubadlı r-nundakı Seytas kəndlərinin sərhədini bildirmək üçün kömür basdırıldığına görə belə adlandırılmışdır.

Uzun Küdrü or., mü. İmişli r-nunun ərazisində sıra dağlar. Mil düzəndədir. Oronim *uzun* (sıra dağlara işarədir) və *küdrü* (quru yer, su çıxmayan ərazi) komponentlərindən düzəlib, dağın coğrayı mövqeyini bildirir.

Uzunbabalı oyk., mür. Neftçala r-nunun Tatarməhlə i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Cənub-Şərqi Şirvan düzündədir. Oykonom *uzun* (Kür çayı boyunca uzununa yerləşməsinə görə) və *babalı* (mənsəcə ərəblərə məxsus ərəbbabalı tayfa adından) komponentlərindən düzəlib, *ərəbbabalı* tayfasına mənsub ailələrin yerləşdiyi coğrafi ərazini bildirir.

Uzunbaşı or., mür. Yardımlı r-nu ərazisində dağ. Talış sıra dağlarının zirvəsidir. Peştəsər silsiləsində, Viləş çayının mənbə hissəsindədir. Yamaclarında meşələr var. Hün. 2203 m. Oronim *uzun* (sıra dağlara işarədir) və *başı* (zirvəsi) komponentlərindən düzəlib, "sıra dağların zirvəsi" mənasındadır.

Uzunboyad oyk., mür. Dəvəçi r-nunun Rəhimli i.ə.v.-də kənd. Düzenlikdədir. Yaşayış məntəqəsi Azərb.-nin şm.-ş.-ində yaşamış boyat tayfasının məskunlaşdığı kəndlərdəndir. Keçmiş adı Boyat Uzunqışlaq olmuşdur. Oykonomun tərkibindəki *uzun* sözü qışlağın ərazisinin ensiz, dar zolaq şəklində olmasını bildirir. Sonralar qışlaq sözü atılmış və məntəqə Uzunboyat adlandırılmışdır. Oykonom "boyatlara məxsus uzun qışlaq" mənasındadır. R-nun ərazisində Sincanboyat kəndi də var.

Uzuncaçay hidr., mür. İsmayilli r-nu ərazisində çay. Hidronim *uzunca* (çox uzun) və *çay* komponentlərindən düzəlib, "çox uzun çay" mənasındadır.

Uzundağ or., mür. Ordubad r-nunda dağ. Unus kəndi ərazisindədir. Uzundaş variantında da qeydə alınmışdır. Oronim dağın silsilə, zəncir, tirə təşkil etməsi ilə bağlı yaranmışdır.

Uzundərəsu hidr., mür. Şuşa və Xocalı r-nları ərazisində çay. Hidronim *Uzundərə* (eyniadlı çay dərəsinin adı) və *su* (çay) komponentlərindən düzəlib, çay dərəsinin ölçüsünü ifadə edir.

Uzunqazmalar oyk., mür. Zaqatala r-nunun Danaçı i.ə.v.-də kənd. Tala çayı sahilində, Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə Yuxarı Tala kəndindən köçüb gəlmiş ailələr salmışlar. Oykonom *uzun, qazma* (torpaqda qazma üsulu ilə tikilən ev) sözlərindən və *-lar* cəm şəkl.-

sindən ibarət olub, "cərgə ilə uzununa düzülmüş qazma edlər" mənasındadır.

Uzunmeşə oyk., sadə. Quba r-nunun Alban i.ə.v.-də kənd. Quruçayın sahilində, meşəliklə əhatə olunmuş dərədədir. Yerli məlumatlara görə, yaşayış məntəqəsi Uzunmeşə adlı yerdə salındığına görə belə adlandırılmışdır. Meşəyə isə bu ad onun formasına görə verilmişdir.

Uzunoba oyk., mür. Xaçmaz r-nunun Eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Keçmiş adı Uzunoba Yataq olmuşdur. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrin ortalarında Quba r-nunun Qrız kəndindən ayrılmış ailələr özlərinə məxsus qışlaqda salmışlar. Burada qrızlıların yataqları vardı. Oykonom "uzununa cərgə ilə düzülmüş yataqlar olan yerdə oba" mənasındadır. Kollektivləşmədən sonra qışlaq daimi yaşayış məntəqəsinə çevrilmişdir.

Uzunoba su anbarı hidr., mür. Babək r-nu ərazisində su anbarı. 1961-ci ildə istifadəyə verilmişdir. Suyunu kanallar vasitəsilə Naxçıvan çayından və Cəhri çayından alır. Sahələrin suvarılmasında istifadə olunur. Su anbarı keçmiş Uzunoba kəndinin adı ilə adlandırılmışdır.

Uzuntala oyk., sadə. 1. Qax r-nunun Qax İngiloy i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir; 2. Zaqatala r-nunun Matsex i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqələri Uzuntala adlı yerdə salındığı üçün həmin yerin adı ilə adlandırılmışdır. Talaya isə bu ad onun quruluşuna (uzunsov olmasına) görə verilmişdir.

Uzuntəpə or., mür. Tovuz r-nunun şm.-q.-ində dağ. Kürün sağ sahilində yerləşir. Hün. 348 m. Oronim *uzun* (üfüqi istiqamətdə uzanan) və *təpə* komponentlərindən düzəlib, yüksəkliyin davamlılığını bildirir.

Uzuntəpə oyk., sadə. Cəlilabad r-nunun Eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Çarizmin köçürmə siyasəti nəticəsində 1844-cü ildə Rusiyanın mərkəzi quberniyalarından köçüb gəlmələr burada məskunlaşdıqdan sonra kəndə Novoqolovka adı verildi. 1992-ci ildə kəndin keçmiş adı bərpa edilmişdir. Kənd ərazidəki eyniadlı yüksəkliyin adını daşıyır.

Üü

Üçbulaq or., sadə. Qazax r-nu ərazisində dağ. Çobandağ silsiləsinin şm.-q.-qolunda zirvədir. Hün. 821 m. Dağ ərazisində mövcud olan üç gözdən ibarət Üçbulaq adlı bulağın adı ilə adlandırılmışdır.

Üçgöl hidr., müir. Xanlar r-nu ərazisində göl. Hidronim su obyektinin üç kiçik göldən ibarət olması ilə bağlı yaranmışdır.

Üçgül or., müir. Qazax r-nu ərazisində dağ. Ağstafa və Həsənsu çaylarının suayrıcında yerləşir. Hün. 866 m. Oronimin əsli Üçqul olub, "üç çıxıntı", "üç qaya" mənasındadır. Dağın adının zirvəsindəki üç gül kolu ilə əlaqələndirilməsi isə xalq etimologiyasıdır.

Üçgün or., sadə. Quba r-nu ərazisində dağ. Tədqiqatçılara görə, oronimin əsli Uçqun olub, dağda baş vermiş sürüşmələrlə bağlıdır.

Üçgün oyk., sadə. Quba r-nunun Küpçal i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsini Küpçal kəndindən çıxmış ailələr qayanın ətəyində salmışlar. Kənd eyniadlı dağın adını daşıyır.

Üçgünqışlaq oyk., müir. Xaçmaz r-nunun Yergüc i.ə.v.-də kənd. Qudyal çayının sahilində, Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Kəndin əsasını Quba r-nunun Üçgün kəndindən gəlmiş ailələr qoymuşlar. Oykonim "Üçgün kəndinə məxsus qışlaq" mənasındadır.

Üçoğlan oyk., sadə. Ağdam r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. XIX əsrin əvvəllərinə aid məlumatda kənd Üçoğlanlı kimi qeydə alınmışdır. Həmin dövrdə kənddə cəmi 4 ailə yaşayırdı. Sonralar oykonimin tərkibindəki *-lı* şəkl.-si düşmüşdür. Tədqiqatçılara görə, kəndin adı *üç* (say) və qəd. türk dillərindəki *oğlan* ("hərbi dəstə", "şahzadə" və s. mənalarında) sözlərdən düzəlib, "üç hərbi dəstə" deməkdir. Güman etmək olar ki, oykonim bu ərazidə mövcud olan və Ağoğlan adlanan məbəd pirlərin (Laçın r-nunda, Qazax qəzasında) üçüncüsünün adı ilə bağlıdır.

Üçtəpə or., müir. 1. Abşeron yarımadasının q. hissəsində yüksəklik. Palçıq vulkanının püskürməsi nəticəsində yaranmışdır. Hün. 277 m. Yüksəklik bir-birindən aralı yerləşən *üç təpəyə* görə belə adlandırılmışdır; 2. Xanlar r-nu ərazisində dağ. Dağ ərazisində üç zirvənin olması ilə bağlı adlandırılmışdır; 3. Qax r-nu ərazisində dağ. Baş Qafqaz silsiləsinin c.-a ayrılan qolu üzərində zirvədir. Hün. 2780 m. Dağın zirvəsi *üç təpədən* ibarət olduğu üçün belə adlandırılmışdır; 4. Qarabağ silsiləsinin mərkəzi hissəsində zirvə. Xocalı və Laçın r-nları sərhədindədir. Yay otlağıdır. Üçtiğ adı ilə də tanınır. Dağın zirvəsi *üç təpədən* ibarət olduğu üçün belə adlandırılmışdır; 5. Ordubad r-nu ərazisində dağ. İranla sərhəd yaxınlığındadır. Zirvəsi *üç təpədən* ibarət olduğu üçün dağ belə adlandırılmışdır. Ağcabədi r-nunun Salmanbəyli kəndi ərazisində, Cəlilabad r-nunda da eyniadlı yüksəkliklər var.

Üçtəpə oyk., sadə. 1. Cəlilabad r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi keçmişdə alar tayfasının qışlaq yeri olmuş, XIX əsrin axırlarında kəndə çevrilmişdir. Qışlağın adı oradakı *üç təpənin* varlığı ilə bağlı yaranmışdır; 2. Xanlar r-nunun Quşqara i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Kənd yaxınlığındakı Üçtəpə dağının adı ilə adlandırılmışdır.

Üçüncü Ağalı oyk., müir. Zəngilan r-nunun Ağalı i.ə.v.-də kənd. Həkəri çayının sahilində, dağətəyi düzənlikdədir. Keçmiş adı Alırzalı olmuşdur. Yerli əhali arasında Kiçik Ağalı, Yuxarı Ağalı kimi də tanınır. Oykonimin birinci komponenti kəndi ərazidəki eyniadlı iki kənddən (Birinci Ağalı, İkinci Ağalı) fərqləndirməyə xidmət edir.

Üçüncü Beynəlmiləl oyk., müir. Şəmkir r-nunun Çaparlı i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Yaşayış məntəqəsini 1924-cü ildə Ermənistanın Dərələyəz mahalından didərgin düşmüş azərb.-lar salmış və Üçüncü İnternasional adlandırmışdılar. Kənd 1919-43-cü illərdə fəaliyyət göstərmiş beynəlxalq kommunist təşkilatı Kominternin (*Beynəlmiləl*) adı ilə adlanmışdır. 1997-ci ildən kəndin adı Əliyaqublu kimi

rəsmiləşdirilmişdir. Əliyaqublu kənddəki nəsilərdən birinin adıdır.

Üçüncü Mahmudlu *oyk., mür.* Füzuli r-nunun Aybasanlı i.ə.v.-də kənd. Quruçayın sahilindədir. Oykonimin birinci komponenti kəndi ərazidəki eyniadlı iki kənddən (Birinci Mahmudlu, İkinci Mahmudlu) fərqləndirməyə xidmət edir.

Üçüncü Milli *oyk., mür.* Kəlbəcər r-nunun Sınıqkilsə i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrin ortalarında Dərələyəz mahalının Milli kəndindən (kürd nəsilərindən birinin adı) köçüb gəlmiş kürd ailələri salmışlar. Oykonimin birinci komponenti kəndi r-ndakı eyniadlı iki kənddən (Birinci Milli, İkinci Milli) fərqləndirməyə xidmət edir.

Üdgün *oyk., sadə.* Zəngilan r-nunun Zəngilan i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsini Qarabağ və Cənubi Azərb.-dan gəlmiş ailələr salmışlar. Yerli məlumatlara görə, kəndin keçmiş adı Güdün olmuşdur. Türk dillərində *üdə* “köçmək, köçəri həyat sürmək” mənasındadır. Güman etmək olar ki, kəndin adı “köçgün” mənasında olub, Gəlmə (Zərdab) oykonimi ilə sionimlik təşkil edir.

Ülgüc *oyk., düz.* Ağsu r-nunun Ağsu şəhər i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi İsmayilli r-nunun Əhən kəndindən köçüb gəlmiş tat ailələrinin Ülgüc adlı yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Tədqiqatçıların ehtimalına görə, oykonim qəd. türk dillərindəki *ülqə* (hasarlanmış yer, möhkəmləndirilmiş yer) sözündən və tat dilində bolluq bildirən *-üc* şəklindən ibarət olub, “çox möhkəmləndirilmiş yer” mənasındadır.

Ülyası *or., sadə.* Lənkəran r-nu ərazisində dağ. Bəşəri və Təngəri çaylarının suayrıcında yerləşir. Hün. 827 m. Oronim türk dillərindəki *ülə* (rütubətli, sulu) və *sın* (dağ başı, zirvə, dağ beli) komponentlərindən düzəlib, “sulu zirvə” mənasındadır.

Ünəş *oyk., sadə.* Yardımlı r-nunun Yardımlı qəsəbə i.ə.v.-də kənd. Yardımlı çökəkliyindədir. Ünəc variantında da qeydə alınmışdır. Oykonim *on köşk* (on ev), *günəş*, *ün*

(səs), ərəb dilindəki *ünas* (qadın) sözləri ilə əlaqələndirirlər. Əslində *ünəş* sözü türk dillərinə aid olub, “səs-səsə vermək”, “başdan-başa” mənalarındadır. Bu da ərazidəki meşəliklərdə bülbüllərin və göyərçinlərin səsləri ilə bağlıdır.

Üngütlü *oyk., sadə.* Göyçay r-nunun Potu i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Oykonim türk-monqol mənşəli *onqut* tayfasının adı ilə bağlı olub, *onqutlu* sözündən təhrifdir. XIII əsrdə Rəşidəddin monqollar arasında onqut tayfasının adını çəkir. Bu etnonim qırğızlar və özbəklər arasında da yayılmışdır. XIII əsrdə Azərb.-da (əsasən Gəncə, Şirvan vilayətlərində, Muğanda) xeyli türk-monqol mənşəli tayfaların məskunlaşması haqqında məlumat verilir.

Ürkməzli *oyk., sadə.* Qazax r-nunun Dəmirçilər i.ə.v.-də kənd. Kiçik Qafqaz dağlarının ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsini vaxtilə *ürkməzli* nəslinə mənsub ailələr saldığı üçün belə adlandırılmışdır.

Üstüpu b a x: Ustupu.

Ütəlgi *or., sadə.* Qobustan ərazisində palçıq vulkanı. XIX əsrə aid mənbələrdə Qazax zonasında da Ütəlgi dağının (Kiçik Qafqaz dağlarında zirvə) adı çəkilir. Tədqiqatçıların ehtimalına görə, oronim qızılquşlar fəsiləsinə aid olan *ütəlgi* quşunun adı ilə bağlıdır.

Üzdənoba *oyk., mür.* Qusar r-nunun Şirvanovka i.ə.v.-də kənd. Qusar maili düzənliyindədir. Əsli Uzdenobadır. *Uzden* ləzgi dilində “azad kəndli” deməkdir. Görünür, kəndin əhalisi hansısa münasibətlə vergidən azad edildiyindən oba bu adı almışdır. *Uzden* komponentini şəxs adı hesab edənlər də var.

Üzeyirkənd *oyk., mür.* Ağcabədi r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Mil düzündədir. 1950-ci ilədək kəndin adı Ovşar olmuş, 1950-91-ci illərdə Azərb. bəstəkarı Üzeyir Hacıbəyovun (1985-1948) şərəfinə Üzeyirkənd adlandırılmışdır. 1991-ci ildən Avşar kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Üzümçü *oyk., sadə.* Qobustan r-nunun Bədəlli i.ə.v.-də qəsəbə. Mərzə yaylasındadır. 1965-ci ildə N. Nərimanov adına sovxozda üzümçülüyn inkişafı ilə əlaqədar

Bədəlli kəndinin yaxınlığında sovxoz fəhlələri üçün salınmış və Üzümçü adlandırılmışdır.

Üzümçülər *oyk., sadə.* Zəngilan r-nu ərazisində qəsəbə. 1986-cı ildə Ağyazı adlı yerdə üzümçülük sovxozu fəhlələri üçün salınmış və Üzümçülər adlandırılmışdır.

Üzümlü *oyk., sadə.* Dəvəçi r-nunun Əmirxanlı i.ə.v.-də kənd. Yan silsiləsinin ətəyindədir. Keçmiş adı Qarabağlı olmuşdur. Ya-

sayış məntəqəsini XVIII əsrdə Qubalı Fətəlixanın Qarabağdan köçürdüyü ailələr salmışlar. 1972-ci ildə ərazidə üzümçülüyn inkişafı ilə əlaqədar adı dəyişdirilmiş, Üzümlü adlandırılmışdır.

Üzümlükənd *oyk., mür.* Qax r-nunun Qıpçaq i.ə.v.-də kənd. Ağyazı düzündədir. 1960-cı illərdə üzümçülük sovxozu fəhlələri üçün salındığına görə kənd belə adlandırılmışdır.

V V

Vaşar *hidr., sadə.* Ağdam r-nu ərazisində çay. Hidronimin V-VI əsrlər Qafqaz Albaniyasının hökmdarı, rəvayətə görə, Albaniyada 365 kilsə tikdirmiş və kilsəni möhkəmləndirmək üçün Aquen (və ya Aluen) məclisi çıxırmış *Vaşaqanın* adı ilə bağlı olması ehtimal edilir. Güman ki, Vaşaqanın adı əvvəlcə kilsəyə və ya bir məntəqəyə verilmiş, sonra həmin ərazidən axan bu çay da məntəqənin adı ilə adlandırılmışdır.

Vahidli *oyk., düz.* Tovuz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Axınca çayının sahilində, Kiçik Qafqazın ətəyindədir. Keçmiş adı Yekəalılar olmuşdur. Oykonim *Vahid* (şəxs adı) və *-lı* (mənsüb. bildirir) komponentlərindən düzəlib, "Vahidin nəslindən olanlar" mənasındadır.

Vaqadi *oyk., mü.* Astara r-nunun Siyaku i.ə.v.-də kənd. Təngərud çayı sahilindədir. Yerli məlumata görə, toponim talış dilindəki *vaqo* (ağac kömürü hazırlamaq üçün çala) və *di* (kənd) sözlərindən ibarət olub, "kömürçü kəndi" mənasındadır. Tədqiqatçılar bu oykonimi talış dilindəki *vağ* (canavar) sözü ilə də bağlayır və "canavar kəndi", "canavarlı" kimi izah edirlər. Hər iki halda *-a* bitişdirici saitdir. Tümen vilayətində Vaqay adlı çay (İrtiş çayının qolu), kənd, şəhər tipli qəsəbə və r-n mövcuddur.

Vaqazin *oyk., mü.* Laçın r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Ərdəşəvi çayının sahilində, Qarabağ silsiləsinin yamacındadır. Kəndin adı bir rəvayətə görə şəxs, digərinə görə isə quş (vağ) adındandır. Bəzi məlumatlara görə, kəndin digər adı Şorcur (Şorsu) olmuşdur. 1933-cü ildə Vağazin şəklində qeydə alınmışdır. Oykonim *vaqa* (kömür) və *zin* (İran dillərində "di"-nin sinonimi kimi yer mənasını bildirir) komponentlərindən düzəlib, "kömürçü kəndi" mənasındadır.

Vaqo *oyk., sadə.* Astara r-nunun Siyaku i.ə.v.-də kənd. Təngərud çayı sahilindədir. Toponim talış dilindəki *vaqo* (ağac kömürü hazırlamaq üçün çala) sözündəndir. Yerli

məlumatla görə, keçmişdə bu kəndin ərazisində qonşu kəndlərin əhalisi kömür hazırlayarmış. Bu münasibətlə Vaqo adlanmış, sonralar burada yaranmış kəndə də yerin adı verilmişdir.

Vaquas b a x: Qozlu.

Vamaryu *hidr., mü.* Astara və Lənkəran r-nları ərazisində çay. Əsl adı Vameru. Hidronim talış dilindəki *vam* (isti) və *ru* (çay) sözlərinin birləşməsindən ibarət olub (*-ə* birləşdirici fonemdir), "isti çay" mənasındadır. Çayın adı hövzəsindəki isti su bulaqlarına görə verilmişdir.

Vamazqon *oyk., mü.* Lerik r-nunun Nücü i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yerli əhali Bamazıqon adlandırır. Oykonim talış dilindəki *vama/vamə* (yarımqudu) və *ziğon* (bataqlaşmış yer, qurumaqda olan çeşmə) sözlərindən ibarət olub, "yarımbataqlaşmış yer, qurumaqda olan bataqlıq" mənasındadır.

Vanesazsar *or., mü.* Yuxarı Qarabağda dağ. Oronim türk dillərindəki *bəna* (dağ boynunda çökək, çuxur yer), *saz* (qamışlıq, gölməçə) və İran dillərindəki *sar/sər* (baş, zirvə) komponentlərindən düzəlib, "boynunda gölməçə olan dağ zirvəsi" mənasındadır.

Varafta/Vərəftə *or., mü.* Dəvəçi r-nu ərazisində silsilə. Qaytarqoca silsiləsinin c.-ş.-indədir. Oronim tat dilindəki *var* (tərəf) və *afta* (günəş) sözlərindən ibarət olub, "güney, gün düşən tərəf" mənasındadır.

Vardacur *oyk., sadə.* Xocalı r-nu ərazisində qəsəbə. Qəsəbə ərazidəki eyniadlı çayın adını almışdır. Hidronim türk dillərindəki *var* (yarğan, dərə, çay yatağı) və İran dillərindəki *cur* (su, çay) komponentlərindən düzəlib, "yarğandan, dərədən axan çay" mənasındadır.

Vardanlı *oyk., düz.* Oğuz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. R-n mərkəzindən 12 km. c.-da, Əlican çayının (Kürün qolu) sol sahilindən 4 km. aralı, Alazan-Həftəran vadisindədir. Vardan və ya cəsur Vardan Alban (Qafqaz) knyazı (V əsr) Varaz Qriqorun babası, Cavanşirin ulu babası Mehranilər sülaləsindən idi. Mehranilər arasında xristianlığı ilk dəfə Vardan qəbul etmişdi. Vardan alban hökmdarı sülaləsi Aranşahların (Arşakilərin)

60 nümayəndəsini zəhərləyib öldürdükdən sonra Albaniyada hakimiyyət tamamilə mehranilərin əlinə keçdi. M.Kalankatlının məlumatına görə, Gürcüstan qalasını Vardan tikdirmişdi. Oykonim "Vardanın nəslindən olanlar" mənasındadır. Kənd 1991-ci ildən Kərimli adı ilə rəsmiləşdirilmişdir.

Varxan oyk., sadə. Saatlı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. 1944-cü ildə qanunsuz olaraq Axalsixi r-nundan (Gürcüstan) Özbəkistana sürgün edilmiş, sonralar isə Azərbaycana qayıtmış bir qrup türk ailəsinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır (1959). Varxan onların köçürülməzdən əvvəl Axaltsixidəki kəndlərinin adı olmuşdur. Orta Asiyada Qoşqar əyalətində də qəd. türklərə aid Varxan qalası vardır. Oykonim *var/bar* (əşya, əmlak) və *xan* (titul) komponentlərindən düzəlib, "xanın əmlakı, varidatı" mənasındadır.

Varlı oyk., düz. Salyan r-nunun Qaraçala qəsəbə i.ə.v.-də qəsəbə. Cənub-Şərqi Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi 1 №-li sovxozun 4 №-li şöbəsi yanında salınmış və rəmzi olaraq belə adlandırılmışdır.

Varlı həyat oyk., mü. Şəmkir r-nunun Saler i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsini 1927-ci ildə indiki Aşağı Çaykənd kəndindən köçmüş ailələr binə yerində salmışlar. Əvvəllər Buxarin, bir müddət Novaya Zarya, 1929-cu ildən isə Orconikidze adlanırdı. 1990-cı ildə rəmzi olaraq indiki ad verilmişdir.

Varna oyk., sadə. İsmayilli r-nunun Həftəsov i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin yamacındadır. Əsil adı Vornədir. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə Həftəsov kəndindən gəlmiş ailələr Vornə (Varna) dərəsində saldığına görə belə adlanmışdır. Oykonim *var* (külək) sözündən və *-nə* (inkarlıq bildirir) şəkl. -sindən düzəlib. Lahıc dilində *vornə* "küləksiz" deməkdir. 1933-cü ildən Varna adı ilə qeydə alınıb. Qeyd etmək lazımdır ki, Varna Bolqarıstanda şəhər, Qara dəniz sahilində mühüm portdur.

Varna hidr., sadə. 1. İsmayilli r-nu ərazisində min. bulaqlar. Varna kəndi yaxınlığında soyuq sulu iki bulaqdan ibarətdir;

2. İsmayilli r-nu ərazisində göl. Girdimançayın sağ sahilində, 2260 m. yüksəklikdə yerləşir. Gölün yaxınlığında həmin adla ikinci bir kiçik göl də var; 3. İsmayilli r-nu ərazisində çay. Girdiman çayının qoludur. Su hövzələrinin adı yaxınlığındakı eyniadlı dərdən və yaşayış məntəqəsindən alınmışdır. Eyniadlı çay Salyan r-nunda da qeydə alınmışdır.

Vartaşen b a x: Oğuz.

Vartaşen or., sadə. Oğuz r-nu ərazisində dağ. Baş Qafqaz sıra dağlarının c.-undadır. Oronim r-nun keçmiş adı ilə adlandırılmışdır. Vartaşen çayı mənbəyini bu dağdan alır.

Vartaşen hidr., sadə. Oğuz r-nu ərazisində çay. Əlican çayının sağ qoludur. Mənbəyini Baş Qafqaz silsiləsinin c. yamacından (1920 m. yüksəklikdən) alır. Çayda güclü sel hadisələri baş verir. Çay adını mənbəyini aldığı eyniadlı dağdan almışdır.

Vartaşençay hidr., mü. Şəki r-nu ərazisində çay. Əlican çayının qoludur. Əlican çayı Vartaşen və Xalxal çaylarının (hər ikisi Oğuz r-nu ərazisindən axır) birləşməsindən əmələ gəlmiş üçün çay belə adlandırılmışdır.

Vartaşenqışlaq b a x: Oğuzqışlaq.

Varvara oyk., sadə. Yevlax r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Qarabağ düzündədir. Kənd Kürün daşması ilə əlaqədar dəfələrlə yerini dəyişmişdir. İndiki ərazidə 1918-ci ildən mövcuddur. Yerli əhali arasında "varlıca" kimi mənalandırılır. Azərb. dilinin dialektlərində *varallay* sözü "istiqlamətini dəyişən külək" mənasında işlənir. Oykonimi "istiqlamətini dəyişən" kimi izah etmək olar.

Vasilyevka b a x: Ağçay.

Vasincan or., sadə. Oğuz r-nu ərazisində dağ. Əyriçayın mənbəyi yaxınlığındadır. Hün. 307 m. Güman edilir ki, oronim *vah* (udin dilində "dindar") və *sincan* (türkdilli tayfa) komponentlərindən düzəlib, "dindar sincan" mənasındadır.

Vaşa oyk., sadə. İsmayilli r-nunun Müdri i.ə.v.-də kənd. Girdiman çayının sahilində, dağlıq ərazidədir. XIX əsrə aid rusdilli sənədlərin birində yaşayış məntəqəsi Veşa

kimi göstərilmişdir. Kəndin adı əslində tat dilindəki *veşə* (meşə) sözü ilə bağlıdır.

Vaşarıçay b a x: Bəşəri.

Vatutin oyk., *sadə*. Xaçmaz r-nunun Nərimanabad qəsəbə i.ə.v.-də qəsəbə. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Yaşayış məntəqəsi Böyük Vətən müharibəsi qəhrəmanı ordu generalı *N.F.Vatutin*in şərəfinə adlandırılmışdır. Memorial toponimdir.

Vayxır oyk., *sadə*. 1. Babək r-nunun Alağözməzrə i.ə.v.-də kənd. Naxçıvan çayının sahilində alçaq təpəlikdədir. Kəndin yaxınlığında Köhnə Vayxır adlı xarabalıq mövcuddur. Həmin kəndin dağılması nəticəsində indiki Vayxır yaşayış məntəqəsi yaranmışdır. Kəndin adı isə oradakı Vayxır min. bulağının adındandır; 2. Şərur r-nunun İbadulla i.ə.v.-də kənd. Şərur düzündədir. Oykonim mənşəcə Babək r-nundakı Vayxır kəndinin ərazisində köhnə Vayxır adı ilə xarabalıqları qalmaqda olan qəd. kəndin adından yaranmışdır.

Vayxır hidr., *mür*. Babək r-nunda min. bulaqlar. Vayxır kəndindən 1,5 km. şm.-da, Naxçıvan çayının dərəsindədir. İki soyuq bulaqdan ibarətdir. Yerli əhali tərəfindən müalicə məqsədi ilə istifadə olunur. Bəzi tədqiqatçılara görə, bulağın adı İran dillərindəki *vah* (xoş, xoşa gələn) və *xar* (yer) sözlərindən ibarətdir.

Vayvay oyk., *sadə*. Şəki r-nunun Zəyzit i.ə.v.-də kənd. Yerli əhalinin dil materiallarına əsasən bu oykonim “səs-küylü”, “çox qoca” mənasındadır.

Vazaru/Vəzəru hidr., *mür*. Lənkəran r-nu ərazisində çay. Lənkəran çayının qoludur. Bu hidronim talış dilindəki *vaz* (coşqun, kükrəyən, güclü, dağıdıcı) və *ru* (çay) komponentlərindən ibarətdir (-a bitişdirici fonemdir). Çayın adı onun iti sürəti, tez-tez coşub-daşması və dağıdıcı qüvvəyə malik olması ilə əlaqədardır.

Vejnəli oyk., *sadə*. Zəngilan r-nunun Bartaz i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Bu oykonim inqilabdan əvvəlki ədəbiyyatda Vejner kimi qeyd olunmuşdur. Puşanlı tayfasına məxsus həmin qışlaqda *vejnəli* tirəsi məskunlaşdıqdan sonra kənd həmin tirənin adı ilə adlanmışdır.

Veqver hidr., *sadə*. Xızı r-nu ərazisində çay. Axarı daimi deyildir. Çay vaxtilə mövcud olmuş Veqvar yaşayış məntəqəsinin yaxınlığından axdığı üçün belə adlanmışdır. Oykonim tat dilində “qarşı tərəf” mənasına uyğundur. Görünür, yaşayış məntəqəsi çayın sahilində yerləşdiyi üçün bu adı almışdır.

Vel oyk., *sadə*. Lənkəran r-nunun Siyavar i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Çar hökumətinin müxtəlif dini təriqətçiləri (molokan, duxobor, baptist) ucqarlara, o cümlədən Azərb.-a köçürmə siyasəti nəticəsində Arxangelsk vilayətindən gəlmələrin 1838-ci ildə saldıqları ilk rus kəndlərindən idi. Kəndin adı talış dilindəki *vel* (ayıldöşəyi, qıjı) sözündən olub, “qıjı bitkisinin çox olduğu yer” mənasındadır. Arxangelsk vilayətində də Velsk şəhər adı qeydə alınmışdır.

Velədi oyk., *mür*. Lənkəran r-nunun Gərmətük qəsəbə i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Bu oykonim talış dilindəki *vel* (qıjı, ayıldöşəyi) və *di* (kənd) sözlərindən düzəlib (-ə mənsub. bildirir), “qıjılı yerdə salınmış kənd” mənasındadır. 1933-cü ildə Vələdi variantında qeydə alınmışdır.

Verxiyan b a x: Bəhmənli.

Veri oyk., *sadə*. Lerik r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Veri çayını (Lənkəran çayının qolu) sahilində, Peştəsər silsiləsinin yamacındadır. Bu toponim talış dilindəki *veri* (yuxarı) sözü ilə əlaqədar olub, “yuxarıda yerləşən kənd” deməkdir. Həmçinin talış dilində *veri* göyərti mənası bildirir.

Veriçay hidr., *mür*. Lerik r-nunda çay. Lənkəran çayının qoludur. Çay öz adını ərazisindən axdığı Veri kəndinin adından almışdır.

Verin Çaylı b a x: Çaylı.

Verin Qılıçbağ b a x: Yuxarı Qılıçbağ.

Verin Orataq b a x: Yuxarı Oratağ.

Verin Sıznek b a x: Yemişcan.

Verkətəlçay hidr., *mür*. Zaqatala r-nu ərazisində çay. Hidronim *ver* (yuxarı), *kətəl* /*kötəl* (qalxan, yüksələn) və *çay* komponentlərindən düzəlib, “yuxarıya qalxan çay” mənasındadır. Çayın adı onun axma istiqamətini təyin edir.

Veysəlli oyk., *sadə*. Göyçay r-nunun Mırtı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Yaşayış

məntəqəsinin adı XIX əsrin ortalarında Göyçay qəzasında yaşamış *veysəlli* elatının adı ilə bağlıdır.

Vələmir *oyk., sadə.* Xaçmaz r-nunun Susayqışlaq i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Bu oykonim inqilabaqədərki ədəbiyyatda Vəliəmir, bəzən də Vəli Əmir formasında işlənmişdir. XX əsrin əvvəllərində Quba qəzasında bu adda iki kənd qeydə alınmışdır. Yaşayış məntəqəsini *Vəli Əmir* adlı şəxs saldığına görə belə adlandırılmışdır. Sonralar bu toponim qismən təhrifə uğrayaraq (“i” səsinin söz ortasından düşməsi ilə) Vələmir şəklini almışdır.

Vələpərqo *oyk., mür.* Astara r-nunun Asxanakəran i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Vələpərqo formasından təhrif olunmuşdur. Bu oykonim talış dilindəki *vil* (gül), *pər* (çiçək) və *qo* (yer) komponentlərindən düzəlib (-ə mənsub. bildirir), “güllük, çiçəkli yer” mənasındadır.

Vələsli *oyk., sadə.* Dəvəçi r-nunun Əmirxanlı i.ə.v.-də kənd. Yan silsiləsinin ətəyindədir. Kənd XX əsrin 60-cı illərinin axırlarınadək Orta Əmirxanlı adlanırdı. Yerli məlumata görə, XIX əsrdə İsmayilli r-nunun Vaşa kəndindən çıxmış dörd ailənin Vələsli (vələs ağacı olan yer) adlı yerdə oturaqlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Vələver *oyk., mür.* Ordubad r-nunun Vənənd i.ə.v.-də kənd. Zəngəzur silsiləsinin ətəyindədir. Oykonim *vələ* (təpəlik) və *ver* (yuxarı) komponentlərindən düzəlib, “təpəlik yer, yüksəklik” mənasındadır.

Vəlibəyli *oyk., sadə.* Laçın r-nunun Daşlı i.ə.v.-də kənd. Şəlvə çayının (Həkəri çayının qolu) sahilində, Çalbayır silsiləsinin ətəyindədir. Kəndin adı “Vəlibəyin nəslindən olanlar, vəlibəyililər” mənasındadır.

Vəlidəğ *or., mür.* 1. Şərur r-nu ərazisində, Zəncirli sıra dağlarında zirvə. Hün. 1243 m.; 2. Yardımlı r-nu ərazisində, Burovar silsiləsinin q.-ində zirvə. Hün. 1115 m. Çağrafi ad *Vəli* və *dağ* sözlərindən düzəlib, “Vəlinin dağı, Vəlinin yaylaq yeri” mənasındadır.

Vəlixanlı *oyk., sadə.* Yardımlı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Viləş çayının sol

sahilindən 3 km. aralı Burovar və Peştəsər silsilələrinin arasında, çökəklikdədir. Yerli məlumata görə, yaşayış məntəqəsini vaxtilə qonşu Daşkəsən kəndindən gəlmiş Əlixan və Vəlixan adlı qardaşlar salmışlar. Bir qərdərdən sonra Əlixan ölmüş, Vəlixanın törəmələri isə artıb çoxalmış və kənd də onun adı ilə adlanmışdır. Bu oykonim “Vəlixanın nəslindən olanlar, vəlixanlılar” mənasındadır. 1933-cü ildə Göyçay r-nunda da Vəlixanlı kəndi qeydə alınmışdır.

Vəliuşağı *oyk., sadə.* Bərdə r-nunun Otuzikilər i.ə.v.-də kənd. Düzenlikdədir. Bu oykonim “Vəlinin törəmələri, Vəlinin nəslindən olanlar” mənasındadır. *Vəliuşağı* Qarabağ ərazisində yaşamış türkdilli otuzikilər tayfasının oymaqlarından birinin adıdır. 1963-cü ildə Tərtər çayının daşması nəticəsində sel hadisəsi ilə əlaqədar kənd əvvəlki yerini dəyişib eyniadlı qışlağın ərazisinə köçmüşdür.

Vəlvələ *hidr., sadə.* Quba və Xaçmaz r-nlarında çay. Babaçayla Cimi çayının birləşməsindən əmələ gəlib. Baş Qafqaz silsiləsinin şm.-ş. yamaclarından (2940 m. hündürlükdən) başlanır. Xəzər dənizinə tökülür. Başlangıcını Babadağın şm. yamacından alan Vəlvələçay yuxarı axarında yüksək dağlıq sahələrdən axır, Təngə dərəsindən keçdikdən sonra gurultulu səslə axaraq alçaq dağlıq sahəyə çıxır. Suyunun bir hissəsi Samur-Dəvəçi kanalına verilir. Çayın üzərində SES tikilmişdir. *Vəlvələ* ərəb mənşəli söz olub “qalmaqal”, “çaxnaşma”, “qarışıqlıq” mənasını verir. Yerli əhali *vəlvələ* sözünü “dağıdan”, “vurub-yıxan” mənasında izah edir. Bu da hər iki halda çayda güclü sel və daşqın hadisələrinin baş verməsi ilə əlaqədardır. Tarixi mənbələrdə Vəlvələçayın adı Bəlbələçay, Bilbilçay, Belbelçay şəklində qeyd olunmuşdur.

Vəlvələ *oyk., sadə.* Quba r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Vəlvələ çayının sağ sahilində, Qusar maili düzənliyindədir. Yaşayış məntəqəsi 1942-ci ildən sonra yaranmışdır. İlk məskunları Zərqova, İsnov və b. kəndlərdən çıxmış ailələr olmuşdur. Kəndin adı yaxınlığındakı Vəlvələçayın adı ilə bağlıdır.

Vəndam *oyk., mür.* Qəbələ r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Vəndam çayının sahilində, Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Oykonimin tərkibindəki *vən* göyrüş ağacının ikinci adıdır. Yerli məlumata görə, bu oykonim “vən (göyrüş) ağacından tikilmiş dam” mənasındadır.

Vəndam *hidr., sadə.* Qəbələ r-nu ərazisində çay. Göyçayın sağ qoludur. Baş Qafqaz silsiləsinin c. yamacından başlanır. Çayda tez-tez sel hadisələri baş verir. Çay ərazisindən axdığı Vəndam kəndinin adı ilə adlanmışdır.

Vənədi *oyk., mür.* Lerik r-nunun Bürsülüm i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin yamacındadır. Bəzi tədqiqatçılara görə, bu oykonim *vən* (göyrüş ağacı) və talış dilindəki *di* (kənd) sözlərindən ibarətdir (-ə mənsub. bildirir). Kəndə belə ad bu ərazidə *vən* (göyrüş) ağacının çox olmasına görə verilmişdir.

Vənənd *oyk., sadə.* Ordubad r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Vənənd çayının (Arazın qolu) sahilində, Zəngəzur silsiləsinin ətəyindədir. Azərb.-in qəd. yaşayış məntəqələrindəndir. Erməni tarixçisi Moisey Xorenlinin (V əsr) məlumatına görə, bu oykonim qəd. türkdilli bulqarlardan *Vahandur Vəndin* adı ilə bağlıdır. Qafqazdan şm.-da və Qara dəniz sahillərində yaşamış bulqarlar m. ö. II əsrdə Cənubi Qafqaz ərazisinə dəlməmiş və binasını qoymuş olduqları yaşayış məntəqələri də tayfanın başçısının adı ilə Vənənd adlanmışdır. XII əsrdə Qars əyalətində Vənənd yaşayış məntəqəsi və Vənənd mahalı qeydə alınmışdı. Yaşayış məntəqəsi hələ erkən orta əsrlərdə oradan gəlmiş ailələrin Naxçıvanda məskunlaşması nəticəsində yaranmış və ona köhnə yurdun adı verilmişdir. Tədqiqatçıların bir qisminin ehtimalına görə, toponim Azərb.-in məşhur *əlvəndi* tayfasının adından götürülmüşdür. Oykonim hər iki halda etnotoponimdir.

Vənənd *hidr., sadə.* Ordubad r-nu ərazisində çay. Arazın sol qoludur. Zəngəzur silsiləsinin c.-q. yamacından (3400 m. hündürlükdən) başlanır. Çayın hövzəsində “Narzan” tipli min. bulaqlar vardır. Arabir

güclü sel hadisələri baş verir. Suvarmada istifadə olunur. Aşağı axınından Dəstə çayı adlanır. Çay Vənənd kəndinin adı ilə adlanmışdır.

Vənəşikəş *oyk., sadə.* Astara r-nunun Kijəba i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Kəndin adı talış dilindəki *vənəş* (bənövşəlik) və *kəş* (qol, kiçik çay, dərə) sözlərindən düzəlib (-i mənsub. bildirir), “bənövşəli sahədən keçən kiçik çay dərəsi” mənasındadır. Kənd öz adını yaxınlığındakı çay dərəsinin adından almışdır.

Vənətli *oyk., düz.* Zəngilan r-nunda kənd. Təpəli düzənlikdədir. Vaxtilə Ordubad r-nunun Vənənd kəndindən gəlmiş ailələr əvvəlcə Qubadlı r-nunun Dondarlı kəndinin q.-ində Dağbaşı Vənətli kəndini salmış, sonralar isə indiki əraziyə köçmüşlər. Oykonim “Vənəndən gələnlər, vənəndilər” mənasındadır.

Vəng *oyk., sadə.* 1. Xocavənd r-nunun Xocavənd qəsəbə i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Kənd oradakı XIV-XV əsrlərə aid xristian məbədinə (vəng) görə belə adlandırılmışdır; 2. İsmayılı r-nunun Ruşan i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin c. yamacındadır. Kəndin ərazisində albanlara məxsus qəd. kilsə xarabalığı olduğu üçün belə adlandırılmışdır. Azərb.-lar tarixən xristian məbədlərini *vəng* adlandırmışlar; 3. Kəlbəcər r-nunun Ağdaban i.ə.v.-də kənd. Tərtər çayının sahilindədir. Yaşayış məntəqəsini 1942-43-cü illərdə r-nun keçmiş Malaslar kəndindən köçüb gəlmiş ailələr salmışlar. Kənd qəd. alban məbədi Xotavəngin yaxınlığında yerləşdiyinə görə belə adlandırılmışdır. Yerli əhalinin verdiyi məlumata görə, Malaslar kəndini salmış Malas adlı şəxs vaxtilə Tərtər r-nunun Kolanı kəndindən köçüb gəlmişdi; 4. Kəlbəcər r-nunun Zar i.ə.v.-də kənd. Tərtər çayı sahilindədir. 1950-ci ilədək Şorbulaq adlanmışdır. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə hacıellazlar və mollaməhəmmədlər nəslinə mənsub ailələr Vəzirxana kəndinin binə yerində salmışlar. Kəndin yaxınlığında qəd. məbəd xarabalığı olduğuna görə sonralar Vəng adlandırılmışdır.

Vəngli *oyk., düz.* Kəlbəcər r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Xaçın çayının sahilindədir. Kənd ərazisindəki XII əsrdə tikilmiş Qan-zasar məbədinə görə belə adlanmışdır.

Vənlik *oyk., düz.* Cəlilabad r-nunun Ağdaş i.ə.v.-də kənd. Fətullaqışlaq çayının sahilində, Burovar silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi *vən* (göyrüş) sözündən və *-lik* şəkl.-sindən ibarət olub, “vən ağacı bitən yer, göyrüşlük” mənasındadır.

Vərdəmir *or., mür.* Xəzərdə ada. Oronim *vər* (Azərbaycan dilinin əksər dialektlərində “cərgə, sıra” mənasındadır) və *dəmir* (burada gəmi lövbəri) komponentlərindən düzəlib, “cərgə ilə düzülmiş lövbər” mənasındadır. Adanın adı çox güman ki, gəmilərin dəmirə (lövbərə) dayanması ilə bağlıdır.

Vərəzət *oyk., sadə.* Şəki r-nunun Zəyzit i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Bəzi tədqiqatçıların ehtimalına görə, bu oykonim İran dillərində “təpə, yüksəklik, dik, yoxuş” mənasında olan *vərəzət* sözündəndir.

Vərgədüz *oyk., mür.* Yardımlı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Oykonim *vərgə* (suvarılmayan hündür yer, dəmyə yer) və *düz* sözlərindən ibarət olub, “dəmyə yerdəki düzən” kimi izah edilir.

Vərməziyar *oyk., mür.* Şərur r-nunun Xanlıqlar i.ə.v.-də kənd. Araz çayının sahilində, düzənlikdədir. Bu oykonim İran dillərindəki *var* (qala, kənd) sözündən və *Məz-yar* şəxs adından ibarət olub, “Məz-yarın kəndi” mənasındadır.

Vərov *oyk., sadə.* Yardımlı r-nunun Vərgədüz i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin ətəyindədir. Kənd yaxınlığındakı Vərqov min. bulağının adı ilə adlanmışdır. Bu toponim İran dillərindəki *vər/var* (yel xəstəliyi) və *ov* (su) sözlərindən ibarət olub, “yel suyu” mənasındadır.

Vərsiyal *or., mür.* Daşkəsən r-nu ərazisində dağ. Şahdağ silsiləsinin şm.-ş. yamacında, Şəmkir çayı ilə Qaşqaçayın suayrıcında yerləşir. Hün. 1739 m. Belə ehtimal edilir ki, qəd. türk dillərindəki *bars* (pələng, bəbir) və *yal* (dağ beli) sözlərinin birləş-

məsindən ibarət olub, “bars yalı, yamacı” mənasındadır. Lakin Azərbaycan dilinin dialektlərində *vər* sözü “iki şırım arası yer” mənasında işlənir. Güman ki, əslə Vərsuyal olan bu oronim “iki çayın ayrıcında olan yal” deməkdir.

Vətəgə *oyk., sadə.* 1. Bakı şəhəri Qarabağ r-nunda qəsəbə. Düzənlikdədir; 2. İmişli r-nunun Bəhramtəpə i.ə.v.-də qəsəbə. Vətəgə d.y. stansiyasının yanında salındığı üçün belə adlandırılmışdır. *Vətəgə* “balıq tutulan yer” deməkdir.

Vəznəş *oyk., mür.* Astara r-nunun Şuvi i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi düzənlikdədir. Yerli əhəlinin məlumatına görə, oykonim *Vəz* (əslində *Vəzir* ş.a.) və talış dilindəki *nəş* (oturmaq, məskunlaşmaq) sözlərindən düzəlib, “Vəzirin məskunlaşdığı yer” mənasındadır. Bəzi tədqiqatçıların fikrincə, oykonim talış dilində “qarağac olan yer” mənasına uyğundur.

Vijəker *oyk., sadə.* Lerik r-nunun Tülüconi i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin yamacındadır. Kənd ərazisindəki yarığın adı ilə adlanmışdır. Toponim talış dilindəki *vije* (geniş, enli) və *ker* (uçurum, dərə, yarığın) sözlərindən ibarət olub, “enli yarığın, dərə” mənasındadır.

Vilət *hidr., sadə.* Masallı r-nu ərazisində çay. Hidronim *vilayət* sözünün talış dilindəki tələffüz forması olub, “ərazi”, “əyalət”, “ölkə” deməkdir.

Viləş *hidr., mür.* Yardımlı və Masallı r-nları ərazisində çay. Mənbəyini talış sıra dağlarının ş. yamacından (1880 m. yüksəklikdən) alır, Xəzər dənizinin Qızılağac körfəzinə tökülür. Suyundan yaradılmış istillər (süni gölməçələr) vasitəsilə çəltik suvarılmasında geniş istifadə edilir. *Viləş* talış dilində “dağılan, yayılan su” mənasındadır.

Viləşə *oyk., düz.* Astara r-nunun Siyaku i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Yerli əhəli Viləhüşə kimi tələffüz edir. Viləş çayının adından yaranmışdır. Oykonim talış dilindəki *vil/vel* (gül, çiçək, yaxud ayıdöşəyi, qıjı) və *hüşə* (meşə) sözlərinin birləşməsi kimi, “ayıdöşəyi bol olan meşə” mənasında da izah edirlər.

Vilvan *oyk., mür.* Lənkəran r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Viravul çayının sol sahilində, Lənkəran ovalığındadır. Oykönim *vil* (talış danışq dilində *vil* tələffüzü ilə “gül”) və *van* (məskən) sözlərindən düzəlib, “gülüstan, güllü yer” deməkdir.

Viravul *oyk., sadə.* Lənkəran r-nunda kənd. Viravul çayının sahilində, Lənkəran ovalığındadır. Yaşayış məntəqəsi Yuxarıbaş, Həsənoba, Ortaməhəllə, Türkoba və Qarağacılı adlı xırda kəndlərin birləşməsindən yaranmışdır. Talış dilində *Viyəvil/Viyəvül* kimi tələffüz olunur. Bu oykonim *vi* (söyüd) və *vil* (gül) sözlərinin birləşməsindən əmələ gəlib, “söyüd güllü” mənasına uyğundur. Kəndin adını talış. (Veəvül) “çoxlu su tutarı olan çay” kimi yozanlar da var.

Viravul *hidr., sadə.* Lənkəran r-nunun ərazisində çay. Mənbəyini Alaşar-Burovar silsiləsinin şm.-ş. yamacından alır. Əvvəllər Murdov (Marso) gölünə tökülürdü. Göl quruduqdan sonra süni yataqla Xəzər dənizinə axır. Çay yaxınlıqdakı kəndin adı ilə adlanmışdır. Digər adı Sudaşarudur.

Vistan *oyk., sadə.* Lerik r-nunun Nüvədi i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Oykönim “iyirmilər” mənası ilə və ya küncütə oxşar bitkinin adı ilə əlaqələndirirlər.

Vişnəlik *oyk., sadə.* Bakının Əzizbəyov r-nunda yaşayış yeri. Bakı-Mərdəkan elektrik d.y. xəttində stansiya. Bu ad ehtimal ki, həmin zonada albalı (vişnə) bağlarının olması ilə əlaqədardır. *Vişnə* əslində qəd. türk sözü olub, sonralar slavyan dillərinə keçmişdir.

Viyən *oyk., sadə.* Lənkəran r-nunun Aşağı Nüvədi qəsəbə i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Oykönim talış dilindəki *viyən* (söyüdlük) sözündən düzəlib. Kənd söyüd ağacları ilə zəngin olan ərazidə salındığı üçün belə adlandırılmışdır.

Vizazəmin *oyk., mür.* Lerik r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Gəncəvü çayının (Lənkəran çayının qolu) sahilində, Peştəsər silsiləsinin yamacındadır. Oykönim talış dilindəki *viz* (qoz) və *zəmin* (yer, ərazi, sahə) sözlərindən əmələ gəlmişdir. Kəndin adı orada qoz ağaclarının çoxluğu ilə bağlı olub, “qozlu yer, qozluq” mənasındadır.

V.İ.Lenin adına qəsəbə *oyk., mür.* Ağstafa r-nunun Muğanlı i.ə.v.-də qəsəbə. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Sovet hakimiyyəti illərində proletariyatın rəhbərinin şərəfinə adlandırılmışdı. 1991-ci ildən Ağgöl adlanır.

Vladimirovka *oyk., sadə.* 1. Quba r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qudyal çayının sahilində, Qusar maili düzənliyindədir. Keçmiş adı Künsət olmuşdur. 1891-ci ildə Rusiyanın Vladimir vilayətindən köçürülmüş rus ailələri burada məskunlaşdırılmışdır. Künsətin əhalisi isə köçərək Quba və Qəbələ r-nlarında Künsət adlı kəndlər yaratmışlar. Oykönim Vladimir vilayətinin adından götürülmüşdür; 2. Oğuz r-nunun Böyük Söyüdlü i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Kənddə XIX əsrdə Rusiyanın Vladimir vilayətindən köçürülmüş ruslar məskunlaşdığı üçün belə adlandırılmışdır; 3. Sabirabad r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir. Keçmiş adı Qəhrəmanlı olmuşdur. 1891-ci ildə Rusiyanın Vladimir vilayətindən köçürülmüş rus ailələri məskunlaşdıqdan sonra belə adlanmışdır. 2004-cü ildən Nizami adı ilə rəsmiləşdirilmişdir.

Vohitala *oyk., mür.* Zaqatala r-nunun Moqov i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Yaşayış məntəqəsini Dağıstandakı Çaroda kəndindən gəlmiş avar ailələri salmışlar. Oykönim avar dilindəki *vəhi* (adam itən, azan) və *tala* sözlərindən düzəlib, “adam azan, itən tala” mənasındadır. Talanın ətrafı sıx kolluq, ağacılıq olduğu üçün belə ad verilmişdir. Kənd isə salındığı ərazinin adını daşıyır. 1990-cı illərə qədər Voytala kimi qeydə alınmışdır.

Voqxara *hidr., mür.* Daşkəsən r-nu ərazisində çay. Hidronim yerli əhalinin dilində “qazılmış kiçik arx” kimi izah olunur.

Volkaruk *hidr., mür.* Lerik r-nu ərazisində çay. Hidronim talış dilində *volə karde* (daşan, ətrafa yayılan) və *ok/uk* (çevirən) komponentlərindən düzəlib, “daşaraq ətrafı çevirən” mənasındadır.

Vooba *or., sadə.* Lerik r-nu ərazisində dağ. Burovar silsiləsinin yamacında zirvədir. Hün. 1014 m. Dağın adı talış dilindəki

vo (yel xəstəliyi) və *ov* (su) sözlərinin birləşməsindən ibarət olub (-a mənsub. şəkl.-si), “yel suyu” mənasındadır. Belə güman edilir ki, dağın ərazisində yel xəstəliyini müalicə edən eyniadlı bulaq olduğundan dağ həmin bulağın adı ilə adlandırılmışdır.

Vov *oyk., sadə*. Lerik r-nunun Bürsülüm i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin yamacındadır. Yerli tələffüz forması Voor şəklindədir. Kənd ərazisindəki müalicə əhəmiyyətli min. bulağın adı ilə adlanmışdır. Bu oykonim talış dilindəki *vo* (yel xəstəliyi) və *ov* (su) sözlərinin birləşməsindən əmələ gəlib, “yel suyu” mənasındadır.

Vovlada *oyk., sadə*. Astara r-nunun Pəlikəş i.ə.v.-də kənd. Talış silsiləsinin ətəyindədir. Talış dilində tələffüz forması Vovədə

şəklindədir. Kənd öz adını yaxınlıqdakı müalicə əhəmiyyətli kükürlü su mənbəyi olan dərənin adından almışdır. Bu ad talış dilindəki *vov* (yel suyu), *daldə* (yer, dərə) sözlərindən ibarət olub (-ə mənsub. bildirir), “kükürlü su olan dərə” deməkdir.

Vulf b a x: Kiçik Zirə.

Vurğun *oyk., sadə*. Ağstafa r-nunda ştq. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. XIX əsrin birinci yarısında burada alman kolonistləri məskunlaşmış və yaşadıkları məntəqəni Qrunfeld (alman dilində *grün* “yaşıl”, *feld* “çöl, düz”) olmuşdur. 1942-ci ildən Kalininkənd adlanırdı. 1992-ci ildə kəndə Vurğun (Səməd Vurğunun təxəllüsü) adı verilmişdir. Memorial toponimdir.

Yy

Yağartəpə b a x: Yəhərtəpə.

Yağlıdərə or., sadə. Ordubad r-nu ərazisində dağ. Zəngəzur silsiləsinin zirvəsidir. Hün. 3827 m. Dağ orada keyfiyyətli örüş sahəsi kimi tanınan *Yağlıdərə* adlı yerin adı ilə adlandırılmışdır. Dərə isə buradakı tərkibində yağ olan (yağlıca) ot bitkilərinə görə bu adı almışdır.

Yağlıdərə hidr., sadə. Laçın r-nu ərazisində çay. Həkəri çayının sol qoludur. Çay öz başlanğıcını *Yağlıdərə* adlı ərazidən aldığına görə həmin dərənin adı ilə adlandırılmışdır. Keyfiyyətli otlaq, örüş sahəsi olan həmin ərazi isə *yağlıca, yağlıtərə* adlı ot bitkisi ilə zəngin olduğundan bu adı almışdır.

Yaxadəllək oyk., mü. Sabirabad r-nunun Minbaşı i.ə.v.-də kənd. Kürün sahilində, Muğan düzündədir. Keçən əsrin əvvəllərində r-nun ərazisində Dəllək adlı bir yaşayış məntəqəsi olmuşdur. Sonralar kənd əhalisinin bir hissəsi Kürün sahilinə köçərək burada məskunlaşmış, çayın sahilində yerləşdiyinə görə yeni yaşayış məntəqəsi Yaxa Dəllək, çayın kənarında yerləşən keçmiş yaşayış məntəqəsi isə Çöl Dəllək adlandırılmışdır. Oykonimin ikinci komponenti keçmişdə Şirvanda yaşayan ərəbbaloğlan icmasına məxsus dəlləkli tirəsinin adını əks etdirir.

Yaqublu oyk., sadə. 1. Gədəbəy r-nunun Şəkərbəy i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini XVIII əsrdə Tovuz r-nunun Qazqulu kəndindən gəlmiş *Yaqub ağa* adlı şəxs saldıqı üçün belə adlandırılmışdır; 2. Oğuz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Keçmiş adı Qayabaşı olmuşdur. Kəndin əsasını XX əsrin əvvəllərində milli qırğın zamanı Ermənistan ərazisindəki *Yaqublu* kəndindən didərgin salınmış azərb. ailələr qoymuşlar. Yeni kənd köhnə kəndin adını daşıyır. Gürcüstanın Dmanisi r-nunda da Yaqublu adlı kənd var.

Yaquboba oyk., mü. Xaçmaz r-nunun Yalama i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Oykonim *Yaqub* (ş.a.) və *oba* komponentlərindən düzəlib, "Yaqubun obası" mənasındadır. Oba kollektivləşmədən sonra daimi yaşayış məntəqəsinə çevrilmişdir.

Yal or., sadə. Xəzərdə ada. Oronim rus dilinə kalka edilərək Qreben də adlanır. *Yal* coğrafi termin kimi dağın ən hündür zirvələrini birləşdirən xətt, dikdir, dağın başı deməkdir.

Yalama oyk., sadə. Xaçmaz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd, d.y. stansiyası. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. XIX əsrin sonlarında d.y. xətti çəkiləndən sonra d.y. stansiyası yaxınlığındakı Yalama çayının adı ilə adlandırılmışdır. Sonralar ətraf yerlərdən gəlmiş ailələrin məskunlaşması nəticəsində stansiya yaşayış məntəqəsinə çevrilmişdir. Yalama coğrafi termin kimi "dəniz sahilində dalğanın qoyduğu zolaq, ləpədöyən" deməkdir. Tədqiqatçılar oykonimi mənşəcə qıpçaq tayfasına mənsub *yalama* tirəsinin adı ilə bağlayırlar.

Yalavac oyk., sadə. İmişli r-nunun Rəsullu i.ə.v.-də kənd. Arazboyu düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsini qaradonlu tayfasının *yalavac* tirəsinə mənsub ailələr saldıqı üçün belə adlanmışdır. 1933-cü ildə oykonim Yalavac variantında qeydə alınmışdır.

Yalavanc oyk., sadə. Quba r-nunun Buduq i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Oykonim qismən təhrifə uğramışdır. XIX əsrin əvvəllərində Yalavac Şabran düzündə qışlaq yeri kimi qeyd olunur. Sonralar Buduq kəndindən çıxmış ailələr qışlaqda məskunlaşaraq burada kənd salmış və onu qışlağın adı ilə adlandırmışlar. Tədqiqatçılara görə, oykonim özündə türkdilli qəd. Samur tayfasının *yalavac* tirəsinin adını əks etdirir. Dədə Qorqud dastanlarında *yalavac* sözü "peyğəmbər" mənasında işlənmiş, XIII əsrə aid mənbələrdə şəxs adı kimi qeydə alınmışdır.

Yaldaşdağ or., mü. Daşkəsən r-nu ərazisində dağ. Murovdağ silsiləsinin şm. yamacında zirvədir. Hün. 1948 m. Oronim *yal* (dağ beli), *daş* (qaya) və *dağ* komponentlərindən düzəlib, "yalı qayalıq olan dağ"

mənasındadır. Coğrafi ad obyektin təbii coğrafi xüsusiyyətini əks etdirir.

Yaldili oyk., sadə. Yevlax r-nunun Nemətabad i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Yaşayış məntəqəsi keçmişdə Kürün sahilində, Salahlı kəndinin yaxınlığında yerləşirdi. Kür daşarkən həmişə ziyan çəkən əhali XIX əsrin sonlarında indiki əraziyə köçərək burada məskunlaşmışdı. Keçmiş yaşayış məntəqəsi Kürün sahilində *Yaldili* adlanan yerdə salındığına görə belə adlandırılmışdır. Yerli əhali kəndin adını Yəldili və ya Yədilli kimi tələffüz edir. Oykonim *yal* (yüksəkliyin üstü, beli) və *dil* (çixıntı) komponentlərindən düzəlib, “dağın düzənliyə qovuşmuş qurtaracağı” mənasındadır. 1933-cü ildə Goranboy r-nunda Yəldili adlı kənd qeydə alınmışdır.

Yalqışlaq oyk., mür. Xanlar r-nunun Qızılca i.ə.v.-də kənd. Qaflanqala silsiləsinin (Kiçik Qafqaz) ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi maldar ellərin qışlağı əsasında yaranmışdır. Oykonim *yal* (dağ beli) və *qışlaq* sözlərindən ibarət olub, “dağ belində qışlaq” mənasındadır.

Yalman oyk., sadə. Göyçay r-nunun Ləkçilpaq i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə Çərəkə kəndindən çıxmış bir qrup ailənin *Yalman* adlı yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. *Yalman* türk dillərində “keçilməz yer”, “dağ başı” mənasındadır.

Yalobakənd oyk., mür. Xocalı r-nunun Kosalar i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Kənd əvvəllər mövcud olmuş Yaloba adlı qışlağın əsasında yaranmış və daimi yaşayış məntəqəsinə çevrildikdən sonra Yalobakənd adlandırılmışdır.

Yaloylutəpə or., mür. Qəbələ r-nunun Nic kəndi yaxınlığında yüksəklik. Təpə vulkan mənşəli olduğundan və Alov püskürdüyündən belə adlandırılmışdır.

Yalpirəhmədli oyk., mür. Füzuli r-nunun Dədəli i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Oykonim *yal* (coğrafi termin) və *Pirəhmədli* (etnotoponim) komponentlərindən düzəlib, “yalda yerləşən Pirəhmədli kəndi” mənasındadır. R-nun ərazisində Pir-

əhmədli adlı başqa bir kənd də var. *Pirəhmədli* kəngərlilərin bir qolunun adıdır.

Yamxana oyk., mür. Babək r-nunun Təzəkənd i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi keçmiş poçt stansiyasının yerində salınmışdır. *Yam* orta əsrlərdə monqol işğalına məruz qalmış ölkələrdə, o cümlədən Azərb.-da mövcud olmuş nəqliyyat və rabitə məntəqəsi (poçt stansiyası) idi. Məmur, elçi, səfir, vergi toplayan və b. bir məntəqədən digərinə gedib-gəlməsini təmin edən xüsusi dayanacaqlar *yam*, onlara başçılıq edənlər isə *yamçı* adlanırdı. Oykonim *yam* və fars dilindəki *xana* (ev, yer, kənd) komponentlərindən düzəlib, “poçt stansiyası olan kənd” mənasındadır.

Yan silsiləsi or., mür. Böyük Qafqazda dağ silsiləsi. Baş Qafqaz silsiləsindən şm.-da ona paralel istiqamətdə uzanır. Ayrı-ayrı massivlərdən ibarətdir. Hün. bəzi yerlərdə 5000 m.-dən artıqdır. Qafqazın ən yüksək zirvəsi olan Elbrus (5642 m.) buradadır. Azərb.-dakı hissəsi Şahdağdan (4243 m.) başlayaraq ş.-ə doğru tədricən alçalır və Beşbarmaq dağında (546 m.) qurtarır. C.-da Qaytarqoca, Vərəftə və s. silsilələri ilə Baş Qafqaz silsiləsindən ayrılır. Baş Qafqaz silsiləsindən başlayaraq çaylarla (Qusar, Qudyal, Qaraçay, Ataçay və s.) platolara (Şahdağ, Qızılqaya, Buduq və s.) bölünmüşdür. Oronim “kənar, yan tərəf, qırağ” mənasındadır.

Yanardağ or., mür. Abşeron yarımadasında palçıq vulkanı. Bakı şəhərindən 9 km. şm.-q.-dədir. Vulkan tez-tez alovqarışq palçıq püskürdüyü üçün belə adlanmışdır.

Yanıq Alayaz oyk., mür. Siyözən r-nunun Ərziküş i.ə.v.-də kənd. Ələz çayı sahilində, dağlıq ərazidədir. Yerli əhali kəndi Yanıq Ələz də adlandırır. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə Yuxarı Alayaz kəndindən çıxmış ailələr *Yanıq* (quru, bitkisiz) adlanan ərazidə salmışlar. Oykonim “yanıq (quru, bitkisiz) ərazisində salınmış Alayaz kəndi” mənasındadır.

Yanıqdağ or., mür. Goranboy r-nu ərazisində dağ. Hün. 809 m. Tədqiqatçılara görə, dağ ərazisinin çılpaq, bitkisiz (yanıq) olduğuna görə belə adlandırılmışdır. Təbriz şəhərindən bir qədər aralı Tunc dövrünün

övvəllərinə aid yaşayış yeri Yanıqtəpə (Qaratəpə) adlanır.

Yanıqlı oyk., düz. Tovuz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Zəyəm çayının hər iki sahilində Çınqıldağ silsiləsinin ətəyindədir. Oykonimin etimologiyası haqqında üç fikir mövcuddur. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsi monqol istilasından zamanı (XIII əsr) dağıdılıb yandırılmış, Xavər Zəmin adlı şəhərin yerində salındığı üçün belə adlanmışdır. Zəyəm çayının üstündəki xan körpüsü həmin şəhərin qalıqlarından hesab edilir. Bəzi tədqiqatçılara görə, kənd susuz (yanıq) ərazidə salındığına görə belə adlandırılmışdır. Bəzi tədqiqatçılar isə, oykonimin Yanıqlı variantına əsaslanaraq onu "yeni kənd, təzə kənd" kimi izah edirlər.

Yanıqpəyə oyk., müir. Tovuz r-nunun Qəribli i.ə.v.-də kənd. Zəyəm çayının sahilində, Haçaqaya dağının ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi Yanıqlı kəndinə məxsus binə yerində salındığı üçün belə adlanmışdır.

Yanşaq oyk., sadə. Kəlbəcər r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Murovdağ silsiləsinin yamacındadır. Əhalisi mənşəcə Qazax mahalından gəlmələrdir. *Yanşaq* qəd. türk dillərində və Azərb. dilinin dialektlərində "aşiq" deməkdir. Kəndin ərazisində eyniadlı çay axır.

Yanşaqbinə oyk., müir. Kəlbəcər r-nunun Yanşaq i.ə.v.-də kənd. Murovdağ silsiləsinin c. yamacındadır. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə Yanşaq kəndinə məxsus pay torpağında həmin kənddən çıxmış ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonim "Yanşaq kəndinin binəsi" mənasındadır.

Yapdın or., müir. Abşeron yarımadasında süni dağ. Oronim *yap* (yapmaq felindən olub, "düzəlmiş" mənasındadır) və *din* (dağda köç yeri, düşərgə yeri, dincəlmək üçün yer) sözlərindən ibarət olub, "düzəlmiş dağ" mənasındadır.

Yaradullu oyk., sadə. Ağstafa r-nunun Tatlı i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Yaşayış məntəqəsini Ermənistan ərazisindəki Ballıqaya adlanan yerdən didərgin düşmüş azərb. ailələr salmışlar. *Yaradullu* vaxtilə Həsənsuyunun kənarındakı 7 para kəndin

ən yuxarı (başda) olanı idi. Bu baxımdan kəndin adı "başlancıq" mənasındadır. Oykonimi eyniadlı nəslin adı ilə bağlayanlar da var. Yaradulla variantında da qeydə alınmışdır.

Yaralıyal or., müir. Goranboy r-nu ərazisində dağ. Qazanbulaq kəndindən c.-q.-dədir. Hün. 594 m. Kiçik Qafqaz sıra dağlarının Gəncə-Qazax düzənliyi hüduunda səpələnmiş təpə-dağlardan biridir. Keçmişdə yaylağa gedən köç yolu bu yaldan (aşırımdan) keçirdi. Dağın bir tərəfi sel hadisələri və aşırımlar nəticəsində çapıldığı (yaralandığı) üçün belə adlandırılmışdır.

Yardımlı oyk., sadə. 1. Azərb.-da inzibati r-n. Talış dağlarında, İranla sərhəddə yerləşir. 1930-cu ildə təşkil edilmiş, 1938-ci ilədək Vərgədüz r-nu adlanmışdır. Mərkəzi Yardımlı ştq.-dir; 2. Ştq., eyniadlı r-nun mərkəzi. Viləş çayının sahilində, Yardımlı çökəkliyindədir. 1938-ci ilədək Vərgədüz adlanmışdır. Bəzi tədqiqatçıların ehtimalına görə, oykonim VIII əsrin sonlarından Ural-Volqa çayları arasında yaşamış peçeneqlərin qəd. mənbələrdə *erdim* (*erdem*) kimi qeyd olunmuş tayfasının adından və mənsub. bildirən *-li* şəkl.-sindən ibarətdir. *Erdim* (*erdem*) adı onun övvəlinə oğuz dilləri üçün səciyyəvi *y* səsinin əlavə olunması və *e-a*, *i-i* səsəvəzlənmələri ilə *yardım* formasına düşmüşdür. XII-XIII əsrlərdə Şimali Qafqazdan qıpçaqların Azərb.-a gəlişində peçeneqlər də iştirak etmişlər. Ehtimal ki, *erdem* tayfası da peçeneqlərlə Azərb.-a bu vaxt gəlmişdir.

Yarəhmədli oyk., düz. Cəbrayıl r-nunun Cəbrayıl qəsəbə i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Yerli məlumata görə, yaşayış məntəqəsini Azərb.-ın əfşar tayfasından olan Cəbrayıl (XVI əsrdə yaşamışdır) adlı şəxsin altı oğlundan biri olan *Yarəhməd* saldığı üçün kənd onun adı ilə adlandırılmışdır. Burada *-li* mənsub. bildirir.

Yarımca or., düz. 1. Gədəbəy r-nu ərazisində dağ; 2. Quba r-nu ərazisində dağ. Qaraçayın sağ sahilində yerləşir. Hün. 2080 m. Oronim "yarımyaylaq" mənasındadır.

Yarımca oyk., sadə. 1. Babək r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Naxçıvan çayının

sahilində, dağətəyi ərazidədir; 2. Xızı r-nunun Altiğac i.ə.v.-də kənd. Xələc çayının (Ataçayın qolu) sahilində, Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsini indi mövcud olmayan Qars kəndindən ayrılmış ailələr salmışlar; 3. Tərtər r-nunun Seysulan i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. *Yarımcə* keçmişdə müəyyən kənddən ayrılmış nəsil və ya bir qrup ailənin həmin kəndin əhalisinə məxsus icma torpağında məskunlaşması nəticəsində yaranan yeni məntəqəyə deyilirdi. Oykonom "kəndin yarısı" mənasındadır. Yeni kəndin əhalisi köhnə kəndlə eyni icmaya daxil olduğuna görə müstəqil ad daşımırdı.

Yarımçay hidr., mür. Quba r-nu ərazisində çay. Çay öz adını Yarımyaylaq dağının adından almışdır.

Yarımyaylaq or., mür. Quba r-nu ərazisində dağ. Qudyal çayının sağ sahilində yerləşir. Hün. 1849 m. Bəzi tədqiqatçılara görə, *yarımyaylaq* yurdların salındığı orta və alçaq dağlıq əraziyə deyilir. İraqın şm.-q.-ində 6 təpədən ibarət Yarımtəpə adlı qəd. yaşayış yerinin qalıqları var.

Yarməmmədbağı oyk., mür. Zərdab r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Şirvan düzündədir. Oykonom Kür çayı sahilindəki çökəkliklərin bir hissəsini təşkil edən bağ sahəsinin adından yaranmışdır və "Yarməmmədin bağı" mənasındadır.

Yarpız or., sadə. Qax r-nu ərazisində dağ. Baş Qafqaz silsiləsinin c. yamacında, İlisu kəndindən c.-da yerləşir. Hün. 2611 m. Dağ burada *yarpız* bitkisinin bolluğu ilə əlaqədar belə adlanmışdır.

Yarudağ or., mür. Qusar r-nu ərazisində dağ. Şahdağ zirvəsindən q.-də, Yan silsiləsində zirvədir. Hün. 4110 m. Oronim *yarud* (ləzgi dilində "qırmızı") və *dağ* sözlərindən ibarət olub, "qırmızı dağ" mənasındadır. Dağa ad süxurlarının qırmızı rəngdə olmasına görə verilmişdir.

Yasab hidr., mür. Qusar və Xaçmaz r-nları ərazisində çay. Xəzər dənizinə tökülür. Hidronimin ləzgi dilindəki *esab/esaba* (yan, yan tərəf) sözündən olub, Yan silsiləsinin adı ilə bağlılığını güman etmək olar.

Yasab oyk., sadə. Qusar r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağ ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi eyniadlı çayın adını daşıyır.

Yasaboba oyk., mür. Qusar r-nunun Ləcət i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Kəndin ərazisi əvvəllər Yasab kəndinə məxsus qışlaq olmuş, kollektivləşmədən sonra daimi yaşayış məntəqəsinə çevrilmişdir. Oykonom *Yasab* (kənd adı) və *oba* sözlərindən ibarət olub, "Yasab kəndinin obası" mənasındadır.

Yasamal oyk., sadə. Bakı şəhərində inzi-bati r-n və yaşayış massivi. Bakı şəhərinin q. hissəsini təşkil edir. Keçmiş adı Oktyabr r-nu olmuşdur. Oykonom ərazidəki Yasamal dərəsinin adı ilə adlandırılmışdır.

Yasamal hidr., sadə. Şamaxı r-nu ərazisində çay. Çay adını ətraf ərazidən almışdır. Yasamal "yastana, dağ döşündə az meyilli düz sahə" mənasındadır. Gədəbəy r-nunda Yasamal adlı aşırım var.

Yasamal dərəsi or., mür. Abşeron yarımadasının c.-q. kənarında, Şubanı tirəsi ilə Yasamal platosu arasında uzunsov qapalı dərədir. Yasamal termini elmi ədəbiyyatda "dağ döşündə yerləşən, çox geniş olmayan, az meyilli düz sahə" kimi izah edilir. Açıqlıq, meşəsiz sahələrə, dağ belinə də *yasamal* deyilir. Oronimin *yastı* və *yal* sözlərindən ibarət olduğu güman edilir. "Yasamalbaşı", "Yasamal ətəyi" və s. terminləri Şamaxı, Ağsu, Göyçay, Gədəbəy, Şəmkir, Qəbələ r-nlarında işlənir.

Yasamal keçidi or., mür. Abşeron yarımadasında Yasamal dərəsindən Yasamal platosuna qalxan yoxuş üstündə süni açılmış keçiddir. Buradan şose yolu keçir. Qurd keçidi də adlanır. Oronim Yasamal dərəsinin adı ilə adlandırılmışdır.

Yastıbulaq hidr., mür. Laçın r-nu ərazisində çay. Çayın adı hövzəsindəki eyniadlı bulağın adı ilə bağlıdır. Bulaq isə Əhmədli kəndinin q.-indəki yastanadan çıxdığı üçün belə adlandırılmışdır.

Yastıdağ or., mür. Xanlar r-nu ərazisində dağ. Oronim dağın zirvəsinin *yastı* formalı olması ilə bağlı yaranmışdır. Qazax r-nu ərazisində Yastıtəpə, Türkmənistanın Marı

vilayətində isə Yassıtəpə adlı qəd. yaşayış yerlərinin qalıqları var.

Yastıqobu oyk., sadə. Sabirabad r-nunun Kürkəndi i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir. Yaşayış məntəqəsini Kürkəndi kəndindən çıxmış ailələr *Yastıqobu* adlı sahədə salmışlar. Sahənin adı isə buradakı *Yastıqobu gölü*nün adındandır. Hidronim *yastı* (çökək, batıq) və *qobu* (dərə) komponentlərindən düzəlib, “çökək dərə” mənasındadır.

Yaşma or., sadə. Xəzər dənizinin q.-ində ada. Giləzi dilindən c.-ş.-də, Yaşma d.y. stansiyasının yaxınlığındadır. Ada eyniadlı stansiyanın adını daşıyır.

Yaşma oyk., sadə. Xızı r-nunun Şuraabad i.ə.v.-də qəsəbə, Bakı-Xaçmaz d.y. xəttində stansiya. XIX əsrdə d.y. xəttinin çəkilişi ilə əlaqədar stansiya kimi salınmış, Böyük Vətən müharibəsindən (1941–45) sonra ətraf kəndlərin əhalisi hesabına yaşayış məntəqəsinə çevrilmişdir. Yerli tələffüz variantı Eşmə olan bu oykonim türk dillərindəki “əyri-üyrü çay yatağı”, “qumsallıqda su mənbəyi”, “qumluqda çeşmə” mənalarını bildiren *eşmə* sözü ilə əlaqələndirilir. Yerli məlumata görə, bu ərazinin keçmiş adı Eşməyeri olmuşdur. Tədqiqatçılara görə, bu termin *eşilmək* sözündən olub, dəniz sularının sahili yuması nəticəsində yaranmış sahəyə deyilir. Bu coğrafi termin qazaxlarda *espe*, qırğızlarda *eşme* variantında işlənir.

Yataqoba oyk., mür. Xaçmaz r-nunun Uzunoba i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin ortalarında Quba r-nunun Qrız kəndindən çıxmış ailələrin onlara məxsus yataqlarda saldıqları oba əsasında yaranmışdır. Yataq davar və mal-qaranın saxlanması üçün müxtəlif tikililəri olan xüsusi sahələrdir. Yataqda çobanlar üçün müvəqqəti yaşayış mənzilləri olur. Bir çox yataqlar tədricən böyüyərək yaşayış məntəqələrinə çevrilirdi. Azərb.-da Motlayataq və ya Motlayataq (Astara), Canyataq, Gülyataq (Xocavənd), Sarıyataq (Qubadlı) və b. kəndlər belə yaranmışdır.

Yatıxçay hidr., mür. Qəbələ r-nu ərazisində çay. Bum çayının qoludur. Hidronim “yastı çay” mənasındadır.

Yatıqdərə hidr., sadə. Qusar r-nu ərazisində çay. Qusar çayının yuxarı axınının adıdır. Mənbəyini Bazardüzü dağının ş. yamacından alır. Çay bu ərazidə Yatıqdərə adlı çay dərəsindən axdığı üçün belə adlandırılmışdır. Dərənin adı isə *yatıq* (yastı) və *dərə* komponentlərindən ibarət olub, “yastı, çökək dərə” mənasındadır.

Yavanı or., sadə. Şamaxı r-nunun c.-ş. hissəsində dağ. Hün. 827 m. Azərb. dilində *yavan* sözü “quru”, “boş”, türk dillərində *yabani* “yad” mənasında işlənir. Güman etmək olar ki, dağ bitki örtüyünə malik olmadığından belə adlandırılmışdır. Bəzi tədqiqatçılar oronimi türkdilli ərsarılının *yabanı* tireisinin adı ilə bağlayırlar.

Yaycı oyk., sadə. Culfa r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd, d.y. stansiyası. Araz çayı sahilində, düzənlikdədir. Yəyci variantında da qeydə alınmışdır. Oykonim mənşəcə oğuz tayfalarından olan qəd. türkdilli *yaycı* tayfasının adı ilə bağlıdır. Bu tayfa hələ qədimdən əsasən Naxçıvan və indiki Ermənistan ərazisində yaşamışdır. Şərur r-nunda da Aşağı Yaycı və Yuxarı Yaycı kəndləri var.

Yaycı hidr., sadə. Culfa r-nu ərazisində çay. Arazın sol qoludur. Paradaştaz və Şurutsu çaylarının birləşməsindən əmələ gəlmişdir. Yuxarı axarında Qaradərə adlı dərədən axdığı üçün Qaradərə adlanır. Yayda suvarma üçün istifadə edildiyindən aşağı axarında su çox az olur. Çayın adı ərazisindən axdığı eyniadlı kəndin adı ilə bağlıdır.

Yayla or., sadə. Şəki ərazisində dağ. Baş Qafqaz silsiləsinin c. yamacında, Şin kəndindən c.-dadır. Hün. 3343 m. Maldarlar bu dağdan mövsümi yay yurdu kimi istifadə edirlər. Oronim “dağlıq ərazidə düzən yer”, “sərinliyinə görə yay istirahəti üçün əlverişli dağ yeri”, “yayda qoyun və mal-qara sürülərinin saxlandığı yer” mənasındadır. Gürcüstanın Zalqa r-nunda Yayla adlı kənd var.

Yaylacıq or., düz. Qazax r-nunun şm.-ında dağ silsiləsi. Gürcüstanla sərhəddədir. Qarayazının Azərb. Respublikası ərazisindəki hissəsinin şm.-q. sərhədində suayrıcıdır. Keçmişdə bu ərazi Qazax qəzası əhalisinin yaylaq yeri olmuşdur. Oronim

yayla sözündən və *-cıq* şək.-sindən ibarət olub, “kiçik yayla” mənasındadır.

Yazı düzü *or.*, *mür.* Qubadlı r-nu ərazisində, Bərgüşad (Bazarçay) və Həkəri çayları arasında düzənlik. Oronim qəd. türk. dillərində “çöl”, “geniş düzən yer” mənalarında işlənən *yazı* və Azərb. dilində həmin mənanı bildiren *düz* terminlərindən ibarət olub, ərazinin relyef formasını əks etdirir. Azərb. toponimiyasında *yazı* komponentli (Ağyazı, Qarayazı, Ağcayazı və s.) coğrafi adlar çoxdur.

Yeddixırman *or.*, *mür.* Ağdam r-nu ərazisində dağ. Xaçın çayının sağ tərəfindədir. Hün. 898 m. Dağ vaxtilə Xaçın çayının üstündə *yeddi su dəyirmanı* olduğuna görə belə adlandırılmışdır. Adətən dəyirmanların yaxınlığında xırman da olurdu.

Yedigünböz *or.*, *sadə.* Şamaxı r-nu ərazisində dağ. Zoğalavay çayının sahilində, Şamaxı şəhərindən c.-dadır. Dağ ərazisində Şamaxı hakimi Mustafa xanın ailə üzvləri dəfn edilmiş yeddi türbə (günböz) olan Yedigünböz qəbristanının adı ilə adlandırılmışdır.

Yegədgur *hidr.*, *mür.* Xocavənd r-nu ərazisində çay. Hidronim *yekat* (böyük, yoğun) və *gur* komponentlərindən düzəlib, “böyük, yoğun, gur sulu çay” mənasındadır.

Yextsahoğ *oyk.*, *mür.* Şuşa r-nunun Göytala i.ə.v.-də kənd. Kənddə ermənilər məskunlaşdıqdan sonra onu Yextsahoğ adlandırmışdılar. 1992-ci ildən kəndin adı ərazisindəki Sarıbaba dağının adı ilə Sarıbaba kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Yekaterinovka *oyk.*, *sadə.* Xaçmaz r-nunun Müşkür (keçmiş Pavlovka) i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Çar Rusiyasının köçürmə siyasəti nəticəsində XIX əsrdə rusların məskunlaşdığı kəndlərdəndir. İmperatriça II Yekaterinanın (1762–96) şərəfinə adlandırılmışdır.

Yekdar *oyk.*, *mür.* Quba r-nunun Rustov i.ə.v.-də kənd. Rustov çökəkliyindədir. Kəndin adı Rustov kəndinin keçmiş məhəllələrindən birinin adından yaranmışdır. Kəndin əhalisi isə XVII əsrin axırlarında Xızı mahalının Kovxan kəndindən çıxmış ailələr olmuşlar. Məhəllənin əsasını Kəlbi oğlu

Süleyman qoymuşdur. Onun adı ilə kənd əhalisi hazırda süleymanlar da adlanır. Oykonomim tat dilindəki *yek* (bir) və *dar* (böyük ev, yurd) sözlərindən ibarət olub, “bir yurd” deməkdir.

Yekəxana *oyk.*, *sadə.* 1. Göyçay r-nunun Qarameryəm i.ə.v.-də kənd. Qarameryəm tirəsinin ətəyindədir. Keçən əsrin əvvəllərində bu ərazidə Yekəxana Talib və Yekəxana İbrahim adlı iki kənd olmuşdur. 1870-ci ildə Pirsaat çayı yaxınlığında yaşamış *yekəxana* tayfası və bu tayfanın 72 ailədən ibarət Yekəxana Talib bəy; 32 ailədən ibarət Yekəxana İbrahimbəy adlı hissələrdən ibarət olması haqqında məlumat verilir. Oturaqlaşdıqdan sonra onlar iki kənd salmışdılar. Talib bəy və İbrahimbəy bu ailələrin başçıları olmuşlar. Sonralar oykonimin ikinci komponentləri ixtisar olunmuş, kəndin adı Yekəxana kimi rəsmiləşdirilmişdir; 2. Qobustan r-nunun Bədelli i.ə.v.-də kənd. Mərzəyə yastanıdır. Keçmişdə İbrahimbəy də adlanmışdır. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə Pirsaat çayı yaxınlığında yaşamış *yekəxana* tayfasına məxsus ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmış və bu tayfanın adı ilə adlandırılmışdır. İbrahimbəy bu ailələrin başçısı olmuşdur.

Yekəxana su anbarı *hidr.*, *mür.* İsmayilli r-nu ərazisində su anbarı. 1963-cü ildə istifadəyə verilmişdir. Suyunu kanalla Aşıqbayramlı su anbarından alır. İsmayilli və Göyçay r-nlarında əkin sahələrinin suvarılmasında istifadə edilir. Hidronim eyniadlı yaşayış məntəqəsinin adı ilə bağlıdır.

Yeçoçbaşı *or.*, *mür.* Xanlar r-nu ərazisində dağ. Pand silsiləsinin zirvəsidir. Hün. 2770 m. Oronim türk dillərindəki *ye* (yükseklik) və *Qoçbaşı* komponentlərindən düzəlib, “Qoçbaşı yüksəkliyi” mənasındadır. Qoçbaşı isə dağın ətəyindəki qoç formalı qəbirüstü abidələrin varlığı ilə bağlı yaranmışdır.

Yelansutəpə *or.*, *mür.* Şəmkir r-nunda dağ zirvəsi. Hün. 778 m. Oronimin əsli Yı-lansutəpədir. Təpə yaxınlığındakı suyun ilan kimi qıvrılıra qaxdığına görə belə adlandırılmışdır.

Yelenovka b a x: Hacıhüseynli.

Yelekəsən *oyk., sadə.* Dəvəçi r-nunun Düz Bilici i.ə.v.-də kənd. Dəvəçi çayının sahilində, Yan silsiləsinin (Böyük Qafqaz) ətəyindədir. Oykonim “yel kəsən, küləyin qarşısını alan” mənasındadır və ərazinin coğrafi mövqeyi ilə bağlı yaranmışdır.

Yelikən *hidr., sadə.* İsmayilli və Göyçay r-nları ərazisində çay. Dəmiraparan çayından ayrılıb, sağ tərəfdən Göyçaya tökülür. Çay ərazisindən axdığı yerin adı ilə adlandırılmışdır. *Yelikən* və ya *yelkən* yayın isti günlərində yelin, küləyin tuta bildiyi nisbətən yüksək sahəyə deyilir.

Yelizgöl *hidr., mür.* Kəlbəcər r-nu ərazisində göl. Hidronimin əsli Yelligəz gölüdür. Göl Yelligəz adlı yüksəkliyin ərazisində yerləşdiyini üçün belə adlandırılmışdır.

Yellicə *oyk., sadə.* Kəlbəcər r-nunun Keşdək i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə qonşu Keşdək kəndindən köçmüş ailələr *Yellicə* adlı binə yerində saldığı üçün belə adlanmışdır. Oykonim “yelli, küləkli yer” mənasındadır.

Yelligəz *or., mür.* Kəlbəcər r-nu ərazisində dağ. Oronim *yelli* (küləkli, yel çəkən, sərin) və *gəz* (gədiyin, aşırımın ən alçaq hissəsi) komponentlərindən düzəlib, “yel çəkən gəz” mənasındadır.

Yemişanlı *oyk., sadə.* 1. Qəbələ r-nunun Tikanlı i.ə.v.-də kənd. Meşəlik ərazidədir. Yaşayış məntəqəsini Sovet hakimiyyəti illərində Tikanlı kəndindən çıxmış ailələr böyük bir yemişan ağacının yanında saldığına görə belə adlanmışdır; 2. Oğuz r-nunun Padar i.ə.v.-də kənd. Meşəlik ərazidədir. Yerli əhalinin dilində Yemişənlik kimi tələffüz edilir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin ortalarında keçmiş Qoruqlar kəndindən çıxmış ailələrin *Yemişanlı* adlı ərazidə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Həmin ərazi isə vaxtilə burada *yemişan* ağaclarının çox olması ilə bağlı adlandırılmışdır.

Yemişən *oyk., sadə.* Xacavənd r-nunun Qarakənd i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Kənd orada *yemişən* ağaclarının çoxluğuna görə belə adlandırılmışdır.

Yengibar *oyk., sadə.* Şuşa r-nunun Göytala i.ə.v.-də kənd. Yağlıdərə çayının (Həkəri çayının qolu) sahilində, Qarabağ silsiləsinin

yamacındadır. Oykonim “yeni bar, yeni meyvə, yeni məhsul” mənasında olub, rəmzi mənə daşıyır.

Yengicə *oyk., sadə.* 1. Qəbələ r-nunun Tüntül i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir; 2. Şərur r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şərur düzündədir. Yengicə Yenice oykoniminin fonetik şəklidir. Yenice və Yengicə adlanan kəndlər əhalinin müəyyən hadisə ilə (əsasən torpaq çatışmazlığına görə) əlaqədar ana kənddən köçüb kənar yerdə yeni məntəqə salması nəticəsində yaranmışdır. Oykonim “yeni kənd” mənasındadır.

Yengiyan *oyk., düz.* Zaqatala r-nunun Mosul i.ə.v.-də kənd. Qaraçayın sahilində, Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Oykonim *yengi* (yeni) və məkan bildirən *-an* komponentlərindən düzəlib, “yeni kənd” mənasındadır (-y bitişdirici fonemdir).

Yeni Araz *hidr., mür.* Saatlı r-nunda Araz çayından ayrılmış qoldur. Uz. 159 km. Bu qol 1896-cı ildə Araz çayının daşib sağ sahilindəki bəndi dağıtması nəticəsində əmələ gəlmişdir. Çaya su Araz çayından qurğular vasitəsilə buraxılır. Hazırda çox hissəsi qurudulmuşdur. Hidronim “təzə Araz” mənasındadır.

Yeni Ayrıca *oyk., mür.* Bərdə r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Tərtər çayının sahilində, Qarabağ düzündədir. Yeni Əyricə variantında da qeydə alınmışdır. Yaşayış məntəqəsi 1954-cü ildə Samux r-nunun Qarasaqqal kəndindən ayrılmış ailələrin Ayrıca kəndinin yaxınlığında məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonim “təzə yaranmış Ayrıca kəndi” mənasındadır.

Yeni Daşkənd *oyk., mür.* Bərdə r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Yaşayış məntəqəsini XX əsrin 50-ci illərində qanunsuz olaraq Ermənistanın Basarkeçər (indiki Vardenis) r-nunun Daşkənd kəndindən sürgün edilmiş ailələr saldığına görə belə adlandırılmışdır. Oykonimin birinci komponenti yaşayış məntəqəsinin ikinci dəfə, yenidən salındığını, ikinci komponent isə köhnə kəndin adını bildirir.

Yeni Əlibayramlı *oyk., mür.* Xanlar r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kiçik Qafqazın

ətəyindədir. Keçmiş adı Molla Cəmilli olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi r-nun ərazisində inqilabçı Əli Bayramovun adı ilə bağlı ikinci kənd olduğu üçün belə adlandırılmışdır.

Yeni Göyçə *oyk., mür.* Şəmkir r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Salər (Salyer) olmuşdur. 1990-cı ildə ermənilər tərəfindən qəd. Azərb. torpağı olan Göyçə mahalından zorla köçürülmüş azərb. əhali burada məskunlaşdıqdan sonra kəndin adı dəyişdirilərək Yeni Göyçə adlandırılmışdır.

Yeni Həyat *oyk., sadə.* 1. Xaçmaz r-nunun Pirquluoba i.ə.v.-də qəsəbə. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Qəsəbəyə 1965-ci ildə rəmzi olaraq belə ad verilmişdir; 2. Qusar r-nunun Aşağı Ləgər i.ə.v.-də kənd. Qusar maili düzənliyindədir. Kəndin adı simvolik mənə daşıyır; 3. Şəmkir r-nunun Çinarlı i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Keçmiş adı Otaxçı Təknəçi olmuşdur. Yaşayış məntəqəsini Kür çayının sahilində mövcud olmuş Ovçulu Təknəli kəndindən ayrılmış ailələr salmışlar. Kənd 1950-ci illərdə təqr. 7 km. ş.-ə tərəf yerini dəyişmiş və 1954-cü ildə rəmzi olaraq belə adlandırılmışdır.

Yeni Qaradolaq *oyk., mür.* Ağcabədi r-nunun Kuybişev i.ə.v.-də kənd. Mil düzəndədir. Yaşayış məntəqəsi Sovet hakimiyyəti illərində salınmışdır. 1917-ci ildə Şuşa qəzasında 8 qışlağı olan Qaradolaq kəndi haqqında məlumat verilir. Güman etmək olar ki, Yeni Qaradolaq bu qışlaqlardan birinin və ya bir neçəsinin əsasında yaranmışdır. *Qaradolaqlar* kəngərlilərin tərkibinə daxil olmuş Azərb. tayfalarından biridir. 1820-ci ildə Qarabağ xanı Mehdiqulu xan (1806-22) İrevandan gətirdiyi qaradolaqları tarixçi Mirzə Adıgözəlbəyə bağışlamışdı. 18 ailədən ibarət qaradolaqlar Əskikür, yaxud Küratan adlı yerdə yerləşdirilmişdi.

Yeni Mil *oyk., mür.* Beyləqan r-nunun Milabad i.ə.v.-də qəsəbə. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsini ondan əvvəl yaradılmış Mil qəsəbəsindən fərqləndirmək üçün belə adlandırmışlar. Oykonim Mil düzünün adı ilə bağlıdır.

Yeni Ramana *oyk., mür.* Bakı şəhəri Sabunçu r-nunda qəsəbə. Abşeron yarımada-

sındadır. Yaşayış məntəqəsi əsas kənddən (Ramana) sonra salındığı üçün onları birbirindən fərqləndirmək məqsədilə sonuncunun adına *yeni* sözü əlavə edilmişdir.

Yeni Sudur *oyk., mür.* Xaçmaz r-nunun Pirquluoba i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Yeni salınmış yaşayış məntəqəsini eyniadlı kənddən fərqləndirmək üçün Sudur kənd adına *yeni* sözü əlavə edilmişdir.

Yeni Suraxanı *oyk., mür.* Bakı şəhəri Suraxanı r-nunda d.y. stansiyası və ştq. Abşeron yarımadasındadır. Yaşayış məntəqəsini qəd. Suraxanıdan (qeyri-rəsmi olaraq Köhnə Suraxanı da adlanır) fərqləndirmək üçün onun adına *yeni* sözü əlavə olunmuşdur.

Yeni Suvagil *oyk., mür.* Zaqatala r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Azərb.-da orta əsr yaşayış məntəqəsi hesab olunan Suvagil indiki Zaqatala şəhərindən təqr. 50-60 km. şm.-ş.-də idi. Əlverişsiz coğrafi mövqedə yerləşdiyi üçün 1954-cü ildə Zaqatala şəhərinin təqr. 22 km.-liyinə köçürülmüş, Yeni Suvagil adlandırılmışdır. Əhalisi Suvagil, Əzgilli, Qalal, Qaraqoy və Qas kəndlərindən köçürülmüş ailələrdən ibarətdir. Suvagil *suvanqal* sözünün təhrif olunmuş variantı hesab edilir. Oykonim *suva/suvan* (ləzgi "dağ") və *ğal* (avar. "dağ beli, yamac") sözlərindən düzəlib, "dağ beli, yamac" mənasındadır.

Yeni Şıxımlı *oyk., mür.* Kürdəmir r-nunun Xırdapay i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzəndədir. Yaşayış məntəqəsi köhnə kəndin əsasında yarandığı üçün və köhnə kənddən fərqləndirmək məqsədilə belə adlandırılmışdır.

Yeni Tahircal *oyk., mür.* Qusar r-nunun Samur qəsəbə i.ə.v.-də kənd. Şahdağın ətəyindədir. Sakinləri əsasən, Aşağı Tahircal və Yuxarı Tahircal kəndlərindən gəldiklərinə görə 1975-ci ildə yaşayış məntəqəsinə Yeni Tahircal adı verilmişdir.

Yeni Türkan *oyk., mür.* Bakı şəhəri Əzizbəyov r-nunda kənd. Abşeron yarımadasındadır. 1923-cü ildə Türkan üzümçülük sovxozunun işçiləri üçün salınmış və Yeni Türkan adlandırılmışdır. Mövcud Türkan kəndinin adından fərqləndirmək üçün oyko-

nimin əvvəlinə *yeni* komponenti artırılmışdır.

Yeni Yaşma *oyk., mür.* Xızı r-nunda qəsəbə. Xəzər dənizi sahilindədir. 1988-89-cu illərdə Ermənistandan zorla qovulmuş azərb. ailələr üçün salınmışdır. Yaşma yaşayış məntəqəsi yaxınlığında salındığı üçün onun adı ilə adlandırılmışdır.

Yeniabad *oyk., mür.* 1. Bərdə r-nunun Yeni Daşkənd i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Yaşayış məntəqəsini keçən əsrin ortalarında Ermənistandan sürgün edilmiş azərb. ailələr salmışlar; 2. Şəmkir r-nunda kənd. Şəmkir çayı sahilində, Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Keçmiş adı Bitdili olmuşdur. Kəndi XIX əsrin axırlarında Keçili kəndindən ayrılmış ailələr Bitdili adlanan yerdə salmışdılar. Vaxtilə kənd ərazisində anti-sovet iğtişaşlar baş verdiyindən 1954-cü ildən adı dəyişdirilmişdir. Oykonim "təzə kənd" mənasında olub, rəmzi mənə daşıyır.

Yeni arx *oyk., sadə.* 1. Ağdaş r-nunun Yuxarı Nemətabad i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir; 2. Ağdaş r-nunun Aşağı Zeynəddin i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Kəndlər XIX əsrdə Türyan çayından çəkilmiş Yeni arx adlı arxın kənarında salındığına görə belə adlandırılmışdır; 3. Göyçay r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Kənd Yeni arxın yaxınlığında salındığı üçün belə adlandırılmışdır.

Yeni bağ *oyk., sadə.* Samux r-nunun Qarayeri qəsəbə i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Oykonim bu ərazinin məhsuldar torpaqlarında salınmış üzümlüklərlə əlaqədar belə adlandırılmışdır.

Yenicə *oyk., sadə.* 1. Ağdaş r-nunun Nehrəxəlil i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir; 2. Yevlax r-nunun Aşağı Bucaq i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Oykonim "lap yeni kənd", "ən yeni kənd" mənasındadır.

Yeni gün *oyk., sadə.* Ağstafa r-nunun Xətai i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Kənd XX əsrin 30-cu illərində Qıraq Kəsəmən kəndindən çıxmış ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonim rəmzi mənə daşıyır.

Yenikənd *oyk., mür.* 1. Ağdaş r-nunun Aşağı Nemətabad i.ə.v.-də kənd. Şirvan

düzündədir. Yaşayış məntəqəsi Sovet hakimiyyəti dövründə salınmış və rəmzi olaraq belə adlandırılmışdır; 2. Ağstafa r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. 1992-ci ildən kəndin adı Aşağı Kəsəmən kimi rəsmiləşdirilmişdir; 3. Ağsu r-nunun Gürcüvan i.ə.v.-də kənd. Xanbulaq yastanıdadır; 4. Dəvəçi r-nunda kənd. Gilgilçayın sahilində, Samur-Dəvəçi ovalığında; 5. Gədəbəy r-nunun Çobankənd i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir; 6. Gədəbəy r-nunun Gərgər i.ə.v.-də kənd. Orta dağlıq qurşaqdadır; 7. Gədəbəy r-nunun Qumlu i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir; 8. Goranboy r-nunun Qaraçinar i.ə.v.-də kənd. Murovdağ silsiləsinin ətəyindədir; 9. Göyçay r-nunun Məlikkənd i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Keçmiş adı Şükürlü olmuşdur. Sovet hakimiyyəti illərində adı dəyişdirilmiş və rəmzi olaraq belə adlandırılmışdır; 10. Xocavənd r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. XIX əsrin 20-ci illərində əsasən Cənubi Azərb.-nin Qaradağ mahalından köçüb gəlmiş erməni ailələri orada məskunlaşmış, sonralar kəndin adını Noraşen (erm. "yeni kənd, təzə kənd") adlandırmışlar. 1992-ci ildən kəndin adı Yenikənd kimi rəsmiləşdirilmişdir; 11. Kəlbəcər r-nunun Ağcakənd i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Alaqaya olmuşdur. Yaşayış məntəqəsini 1930-cu illərdə Ağcakənd və Laçın r-nundakı Oğuldərə kəndlərindən köçmüş ailələr Alaqaya adlı dağın yaxınlığında saldığı üçün belə adlanmışdır. Kənd indi də yerli əhali arasında bu ad ilə tanınır. Yeni salınmış yaşayış məntəqəsi olduğu üçün sonralar Yenikənd adı ilə rəsmiləşdirilmişdir; 12. Kürdəmir r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir; 13. Qəbələ r-nunun Zalam i.ə.v.-də kənd. Daşüz silsiləsinin ətəyindədir. Vaxtilə ruslar yaşayan kəndi ətraf əhali Musabəyli adlandırır. Sovet hakimiyyəti illərində Stalınabad, 1961-ci ildən isə Yenikənd adlandırıldı. Böyük Vətən müharibəsindən sonrakı illərdə rus ailələri kənddən köçüb getmiş, orada Dağıstandan gəlmiş ləzgi ailələri məskunlaşmışdı; 14. Quba r-nunun Tüləkəran i.ə.v.-də kənd. Ağçayın sahilində, dağətəyi

ərazidədir; 15. Neftçala r-nunun Bankə i.ə.v.-də kənd. Cənub-Şərqi Şirvan düzündədir. Bir müddət Sibirke, Qırmızı Urxana da adlanmışdır; 16. Oğuz r-nunun Yaqublu i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir; 17. Sabirabad r-nunun Quruzma i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir; 18. Salyan r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Keçmiş adı Aşağı Xələc olmuşdur. 1965-ci ildə adı dəyişdirilmiş və rəmzi olaraq belə adlandırılmışdır; 19. Samux r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Kənd 1927-ci ildə salınmış və bolşevik Ə.H. Qarayevin (1896-1938) şərəfinə Qarayevkənd adlanmışdır. 1937-ci ildə Ə.H. Qarayev xalq düşməni kimi həbs edildikdən sonra kəndə Yenikənd adı verildi. Kənd 1940-cı ildə Kürdən Ceyrançölə çəkilmiş kanalın sağ sahilinə köçürülmüşdü. İlk sakinləri 1918-ci ildə Ermənistanın Eçmiədzin (Üçkilse) r-nunun Qarxun, Canfida, Zeyvə və Türkmən kəndlərindən didərgin salınmış azərb. ailələr olmuşdur; 20. Şahbuz r-nunun Sələsüz i.ə.v.-də kənd. Dağ yamacındadır. 1936-cı ilədək Siçancıq adlanırdı. 2003-cü ildən Kiçikoba adı ilə rəsmiləşdirilmişdir; 21. Şamaxı r-nunun Göylər i.ə.v.-də kənd. Ləngəbiz silsiləsinin ətəyindədir; 22. Şərur r-nunun Xanlıqlar i.ə.v.-də kənd. Şərur düzündədir. Arpaçay su anbarı tikintisi fəhlələri üçün salınmış bu yaşayış məntəqəsi 1975-ci ildən Yenikənd (yeni salınmış kənd) adlandırılmışdır. 2003-cü ildən kəndin adı Danayeri kimi rəsmiləşdirilmişdir; 23. Zəngilan r-nunun Alıbəyli i.ə.v.-də kənd. Həkəri çayının sahilində, dağətəyi düzənlikdədir. Keçmiş Hüseynbəyli və Qarakilsə kəndləri birləşdikdən sonra yeni yaşayış məntəqəsi 1958-ci ildən Yenikənd adlandırılmışdır.

Yeni qışlaq *oyk., sadə.* Neftçala r-nunun Sarıqamış i.ə.v.-də kənd. Salyan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi Yeni qışlaq adlı ərazidə salındığı üçün həmin qışlağın adını daşıyır. Keçmişdə Xanqışlağı adlanan bu ərazinin adı Sovet hakimiyyəti illərində dəyişdirilmişdi.

Yenilik *oyk., sadə.* Ağsu r-nunun Gürcüvan i.ə.v.-də kənd. Xanbulaq yastanıdadır.

Sovet hakimiyyəti illərində salınmış kəndin adı rəmzi mənə daşıyır.

Yeniyol *oyk., sadə.* Babək r-nunun Ala-gözməzrə i.ə.v.-də kənd. Zəngəzur silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi Sovet hakimiyyəti illərində salınmış və rəmzi olaraq belə adlandırılmışdır. 2003-cü ildən kəndin adı Məmmədrza Dizə kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Yerevanlı *oyk., sadə.* 1. Goranboy r-nunun Goranboy i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Xalq arasında İrəvanlı kimi tanınır; 2. Tərtər r-nunun Soyulan i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Yaşayış məntəqələri Böyük Vətən müharibəsindən sonra Ermənistandan qanunsuz olaraq çıxarılmış azərb. ailələr məskunlaşdığı üçün belə adlanmışdır.

Yerfi *oyk., sadə.* Quba r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Babaçayın sahilində, Yan silsiləsinin (Kələqova dağının) ətəyindədir. Kəndin adının qəd. türk dillərindəki *yar* (yarğan dərə) sözü ilə əlaqədar yaranması ehtimal olunur. Kəndin ərazisində eyniadlı dağ da var. Güman etmək lər ki, dağın adı ərazidəki Tufandağın (Qusar r-nu), Tufangölün (Qəbələ, Qusar r-ları), Fiy aşırımının (Oğuz r-nu) adları ilə bağlı olub (*fiy* avar. "tufan" mənasına uyğundur), "tufan olan yer" mənasındadır.

Yerfi hidr. *sadə.* Quba r-nu ərazisində min. bulaq. Yerfi kəndi yaxınlığında, Babaçay dərəsində yerləşir. Yerli əhali tərəfindən müalicə məqsədilə istifadə edilir. Bulaq eyniadlı yaşayış məntəqəsinin adını daşıyır.

Yergədik *or., mür.* İsmayilli r-nu ərazisində dağ. Oronim "gədik (aşırım) olan yer" mənasındadır və dağın üzərində aşırımın olması ilə bağlı yaranmışdır.

Yergüc *oyk., mür.* Xaçmaz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Kənd keçmişdə Quba r-nunun dağlıq zonasında yerləşirdi. XIX əsrin sonlarında əhali indiki yerə köçmüş və qəd. adı da özləri ilə gətirmişdir. Əhalisi qız dilində danışır. Yerli əhalinin məlumatına görə, oykonim "güclü yer", "münbit torpaq" mənasındadır. Bəzi tədqiqatçılar oykonimin birinci komponentini qızların ümumi adı

hər etnonimi ilə əlaqələndirir və *yer* sözünü həmin etnonimin fonetik şəkli hesab edirlər. Oykonimin ikinci komponenti isə qəd. türk dillərindəki *kuç/quc* sözündən olub, “zolaq”, “qurşaq”, “dairə”, “əhatə” mənalarını bildirir. Ümumilikdə bu söz “hərlərin dairəsi”, “hərlərin yaşadığı yer” mənasındadır.

Yerli ağalı *oyk., mür.* Bərdə r-nunun Molalı i.ə.v.-də kənd. Düzenlikdədir. Keçmişdə burada Ağalı adlı iki kənd olmuşdur. Onları bir-birindən fərqləndirmək üçün birinə Mustafa Ağalı (onlar gəlmə idilər), digərinə isə Yerli Ağalı (yerli olduqlarına görə) deyirdi. Oykonim *ağalı* nəslinin adı ilə bağlıdır.

Yesurgi *or., mür.* Dəvəçi r-nu ərazisində, Gilgilçayın sahilində zirvə. Əsil adının Yesirku olduğu söylənir. Tədqiqatçıların ehtimalına görə, oronim *yesir* (əsir) və tat dilindəki *ku* (dağ) sözlərindən ibarət olub, “əsir dağı” deməkdir. Deyilənə görə, bura qəd. dövrlərdə əsir alınmış döyüşçülərin saxlandığı yer olmuşdur.

Yevlax *oyk., düz.* 1. Azərb.-da inzibati r-n. 1935-ci ildə təşkil edilmişdir, 1963-cü ildə ləğv edilərək ərazisi Ağdaş, Bərdə və Goranboy r-nlarına verilmiş, 1963-cü ildə yenidən müstəqil r-n olmuşdur. Kür-Araz ovalığının q. hissəsində, Qarabağ düzünün şm.-ında yerləşir. Mərkəzi Yevlax şəhəridir; 2. Azərb.-da şəhər, eyniadlı r-nun mərkəzidir. Kür çayı sahilində, düzenlikdədir. 1883-cü ildə Bakı-Tiflis d.y. xəttinin çəkilməsi ilə əlaqədar olaraq burada salınmış d.y. stansiyası sonralar tədricən yaşayış məntəqəsinə çevrilmişdir. Yevlax əvvəllər boş, isti iqlimli ərazinin adı olmuşdur. Toponim ilk dəfə XVI əsr Azərb. tarixçisi Həsənbəy Rumlunun “Əhsən üt-təvarix” əsərində xatırlanır. Azərb.-ni Osmanlılar tutduqdan sonra 1593-cü ildə tərtib olunmuş maliyyə dəftərində Yevlax Gəncə vilayətinin tərkibində olan və Kürqırağı obaları əhatə edən sancaqlıq kimi qeyd edilir. Ərəbdilli mənbələrdə bu toponim Yaulaq, Yəvlaq kimi oxunur. Y.V.Çəmənzəminlinin yazdığına görə, (“Qan içində” romanı) bu ərazi keçmişdə Qarabağ xanlarının ov yeri olmuş və

Ovlaq adlanmışdır. Tarixən bu ərazidə həqiqətən də canavar, tülkü, boz dovşan, turac, kəklik ovlanmışdır. Bu fikrə əsaslanan bəzi tədqiqatçılar toponimi *ovlaq* sözünün təhrif forması hesab edirlər. Başqa bir mülahizəyə görə, toponim *yaba/yava* (qəd. türk dillərində “isti”, “boş yer, səhra”) və *-laq* (məkan, yer bildirir) şəkl.-sindən ibarət olub, “isti yer, səhralıq, çöllük” mənasındadır.

Yevsur *or., mür.* Mil düzünün şm.-ş. hissəsində süni təpə. Hün. 3 m. Oronim türk dillərindəki *yeb/yep* (yüksək, uc, təpə) və *sur* (boz-göy rəng) komponentlərindən düzəlib, “boz-göy rəngli təpə” mənasındadır.

Yeyənkənd *oyk., mür.* Masallı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Viləş çayının sahilində, Lənkəran ovalığındadır. Kəndin adının qızılbaş tayfa ittifaqına daxil olan ustacıların *yuqan/yekən* tirəsinin adı ilə bağlılığı güman edilir. XVI əsrdə ustacıların bir neçə tirəyə bölünməsi haqında məlumat verilir. Oykonim “yuqanların kəndi” mənasındadır.

Yəhərçi Qazaxlar *oyk., mür.* Goranboy r-nunun Dəliməmmədli i.ə.v.-də kənd. Korçayın sahilində, düzenlikdədir. Qazax tayfa birliyinə daxil olan *yəhərçi* tayfasının məskunlaşması nəticəsində yaranmış məntəqələrdəndir. Mənbələrdə Yərçi Qazaxlar variantında da qeydə alınmışdır.

Yəhərtəpə *or., mür.* Laçın r-nu ərazisində dağ. Hocazsu və Ağoğlan çaylarının suayrıcında yerləşir. Hün. 1404 m. Oronim Yağartəpə variantında da qeydə alınmışdır. Dağın beli yəhər şəklində olduğu üçün belə adlandırılmışdır.

Yoğunbulaq *oyk., sadə.* Tovuz r-nunun Sarıtala i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Kənd öz adını yaxınlığındakı bulağın adından almışdır. Bulağın adı isə “gursulu bulaq” mənasındadır.

Yolağac *oyk., sadə.* Masallı r-nunun Güllütəpə i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin ətəyindədir. Yerli məlumata görə, yaşayış məntəqəsini təqr. XVIII əsrin ortalarında Yardımlı r-nunun Bərcan və Lerik r-nunun Xanəgah kəndlərindən gəlmiş ailələr salmışlar. Oykonim haqqında iki fikir mövcuddur. Birinci fikrə görə, oykonim “yol kənarında ağac” mənasındadır. Yerli əhalinin

məlumatına görə, Yardımlı r-nunun bir sıra kəndlərinin əhalisi son illərə qədər bu yoldan istifadə edir və həmin ağacın kölgəsində dincəlirdilər. İkinci fikrə görə isə, kəndin adı *yol* (tal. “böyük”, “hündür”) və *ağac* sözlərindən ibarət olub, “böyük, hündür ağac” mənasındadır. Məlumat verilir ki, kəndin q. tərəfində böyük bir ağac varmış və kənd də həmin ağaca görə belə adlandırılmışdır.

Yolayric *oyk., sadə.* Zaqatala r-nunun Maqov i.ə.v.-də kənd. Tala çayının sahilində, Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Yaşayış məntəqəsində vaxtilə Dağıstandan gəlmiş avar ailələri məskunlaşmış və kəndi *Nuxbir* (avar. “yolayricı”) adlandırmışdılar. Həqiqətən də Maqov, Danaçı və Çardaqlı kəndlərinə gedən yollar buradan başlayır. Burada azərb. ailələr də məskunlaşdıqdan sonra kənd indiki adı ilə adlanmışdır.

Yolçubəyli *oyk., düz.* Sabirabad r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Şirvan düzündədir. Keçmiş adı Axtaçı Sultanbəyli olmuşdur. Kəndin ilk sakinləri ilxıçı tayfasından olan Sultan bəy adlı şəxsə mənsub ailələr olmuşdur. Sonra bu ailələr *Yolçubəy* adlı başqa bir şəxsin sərəncamına keçmiş və kənd onun adı ilə Yolçubəyli adlanmışdır. 1870-ci ilə aid məlumata əsasən *yolçubəylilər* 43 ailədən ibarət idilər. Oykonom “Yolçu bəyə məxsus kənd” mənasındadır.

Yolqulular *oyk., sadə.* 1. Daşkəsən r-nunun Zinzahal i.ə.v.-də kənd. Gəncə çayının (Kürün qolu) sahilində, Murovdağ silsiləsinin ətəyindədir; 2. Goranboy r-nunun Xoylu i.ə.v.-də kənd. Kürəkçayın sahilindədir. Yaşayış məntəqəsi yolqulular nəslinin məskunlaşması nəticəsində yarandığı üçün belə adlanmışdır.

Yolocaq *oyk., sadə.* Yardımlı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin ətəyindədir. Yerli məlumata görə, yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə Cənubi Azərb.-dan gəlmiş ailələr salmış və əvvəllər Cüllüt adlanmışdır. Oykonomi iki cür izah edirlər. Bir mülahizəyə görə, yerli əhalinin sitayiş etdiyi *ocaq* (pir) yol kənarında yerləşdiyi üçün kənd belə adlanmışdır. Digər fikrə görə

isə, oykonim *yol* (talış. “böyük”) və *ocaq* (pir) komponentlərindən düzəlib, “böyük ocaq, böyük pir” mənasındadır.

Yolpaq *oyk., sadə.* Goranboy r-nunun Muzdurlar i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Yaşayış məntəqəsini miskinli tayfasına mənsub ailələr *Yolpaq* adlı yerdə salmışlar. Tədqiqatçılar bu oykonimi qırğız dilindəki *çolpaq* (çöl, düzənlik, hamar yer) coğrafi termininin variantı hesab edirlər. Xalq etimologiyasına görə, kəndin adı *Yelpaq* olub, “yel tutan yer” deməkdir. Azərb. dilində “başıkəsik ot, kol” mənasında *yolpaq* /*yolpan*, “dağıtmaq, dağınıq hala salmaq, qoparmaq” mənalarında *yolpalamaq* sözləri işlənir. Görünür, kənd qırılmış, kəsilmiş, hamarlanmış kolluq yerdə salındığı üçün belə adlandırılmışdır.

Yolüstü *oyk., mür.* Salyan r-nunun Qaracala i.ə.v.-də qəsəbə. Şirvan düzündədir. 1925-ci ildə salınmış yaşayış məntəqəsi 1966-cı ilədək 1 №-li sovxozun 2 №-li pambıqçılıq şöbəsi yanında qəsəbə kimi tanınırdı. Qəsəbə qəd. karvan yolunun üstündə yerləşdiyinə görə belə adlanmışdır.

Yovşan *or., sadə.* Xəzər dənizində ada. Sara yarımadasından şm.-da yerləşir. Keçmiş adı Burunki olmuşdur. Oronim *burun* (çixıntı) və tat dilindəki *ku* (dağ) sözlərindən düzəlib, “dağ çixıntısı” mənasındadır. Adada *yovşan* bitkisi geniş yayıldığı üçün Yovşan da adlanır.

Yuxarı Ağasibəyli *oyk., mür.* Samux r-nunun Əli Bayramlı i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. XIX əsrdə Gəncə qəzasında maldarlıqla məşğul olmuş *ağasibəyli* adlı icmanın məskunlaşması nəticəsində yaranmış məntəqələrdəndir. *Yuxarı* komponenti kəndin coğrafi mövqeyini göstərməklə yanaşı onu eyniadlı digər yaşayış məntəqəsindən fərqləndirməyə xidmət edir.

Yuxarı Ağcakənd *oyk., mür.* Goranboy r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də ştq. Goran çayının sahilində, Murovdağ silsiləsinin ətəyindədir. XIX əsrdə bir qrup ailənin gips yataqları olan və *Ağca* adlanan ərazidə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Sonralar kənd genişlənərək mövqeyinə görə müvafiq ola-

raq Aşağı Ağcakənd və Yuxarı Ağcakənd adlı iki hissəyə ayrıldı.

Yuxarı Ağcayazı *oyk., mür.* Ağdaş r-nunun Dəhnəxəlil i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Keçmiş adı Ağcayazı olmuşdur. XIX əsrin ortalarında bu kənddən ayrılmış bir qrup ailə nisbətən aşağıda məskunlaşaraq Aşağı Ağcayazı kəndini yaratdıqdan sonra bu kənd Yuxarı Ağcayazı adlandırıldı. Oykonimin birinci komponenti yaşayış məntəqəsinin mövqeyini bildirir, ikinci komponenti isə “ağımtıl, bozuntul düzən” mənasındadır.

Yuxarı Alayaz *oyk., mür.* Dəvəçi r-nunun Ərziküş i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Yuxarı Ələz variantında da qeydə alınmışdır. Keçmiş adı Alayaz olmuşdur. Alayaz kəndindən çıxan ailələr Yanıq Alayaz kəndini saldıqdan sonra bu yaşayış məntəqəsi Yuxarı Alayaz adlandırılmışdır. Yaşayış məntəqəsi mənsəcə 1902-ci ildə Şamaxı zəlzələsindən sonra köçüb gəlmiş ailələrin Alayaz adlı yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Bu yerin adı *ala* (seyrək otlu) və *yaz* (düzən) sözlərindən ibarət olub, “seyrək otlu düzən” mənasındadır. Oykonimin tərkibindəki *yuxarı* sözü coğrafi mövqe bildirir.

Yuxarı Apu *oyk., mür.* Lənkəran r-nunun Biləsər i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin yamacındadır. Yaşayış məntəqəsi mövqeyinə görə adlandırılmış eyniadlı iki yaşayış məntəqəsinin nisbətən yuxarıda yerləşəni- dir. Oykonimin ikinci komponenti ərazidəki Apobənd dağının adı ilə bağlıdır. Keçən əsrdə kənd Apo variantında da qeydə alınmışdır.

Yuxarı Aralıq *oyk., mür.* Şərur r-nunun Qarxun i.ə.v.-də kənd. Düzenlikdədir. Keçmiş adı Aralıq Başkənd olmuşdur. Oykonimin birinci komponenti kəndin coğrafi mövqeyini göstərməklə yanaşı onu eyniadlı digər yaşayış məntəqəsindən fərqləndirməyə xidmət edir. *Aralıq* “orta, mərkəz” deməkdir. Türk dillərində *başkənd* sözü də “mərkəz”, “əsas şəhər”, “paytaxt” mənalarında işlənir.

Yuxarı Aran *oyk., mür.* Beyləqan r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də qəsəbə. Mil düzündədir. Qəsəbə 1929-cu ildə 5 №-li sovxozun 1 №-li şöbəsinin fəhlələri üçün salınmışdır.

Əvvəllər Jdanov üzümçülük sovxozu, 1965-ci ildən Komsomol, 1992-ci ildən isə Yuxarı Aran adlanır. Oykonimin birinci komponenti yaşayış məntəqəsinin coğrafi mövqeyini, ikinci komponenti isə ərazinin tarixi adını bildirir.

Yuxarı Astanlı *oyk., mür.* Yardımlı r-nunun Astanlı i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin ətəyindədir. Əsli Aslanlıdır. Sonralar bu kənddən ayrılmış yeni kənd Aşağı Astanlı köhnə kənd isə Yuxarı Astanlı adlandırılmışdı. *Astanlı (aslanlı)* kəndin əsasını qoymuş nəslin adıdır. Birinci komponent isə coğrafi mövqe və fərqləndirici əlamət bildirir.

Yuxarı Aybasanlı *oyk., mür.* Füzuli r-nunun Aybasanlı i.ə.v.-də kənd. Düzenlikdədir. Yaşayış məntəqəsi cavanşir tayfasının *ayıbasanlı* tirəsinə mənsub ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmış kəndlərdəndir. *Yuxarı* komponenti fərqləndirici əlamətdir.

Yuxarı Ayrım *oyk., mür.* Kəlbəcər r-nunun Oktyabr kənd i.ə.v.-də kənd. Ayrım çayının (Tərtər çayının qolu) sahilində, dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Yuxarı Binə olmuşdur. Yerli məlumata görə, yaşayış məntəqəsini indiki Qazax r-nu ərazisindən buraya gəlmiş Qazax Alı adlı şəxs salmışdır. Ona görə də kənd bir müddət Aliuşağı da adlanmışdır. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrə qədər Ayrım çayının sahilində olmuş *Ayrım binəsi* əsasında yaranmış iki yaşayış məntəqəsindən biri olub, nisbətən yuxarıda yerləşdiyinə görə belə adlanmışdır.

Yuxarı Aza *oyk., mür.* Ordubad r-nunun Aza i.ə.v.-də kənd. Gilan çayı sahilində, dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Aza olmuşdur. Azərb.-in ən qəd. yaşayış məntəqələrindəndir. Keçən əsrdə bu kənddən çıxmış ailələr Aşağı Aza adlı yeni yaşayış məntəqəsini saldıqdan sonra onları fərqləndirmək məqsədilə köhnə kəndə mövqeyinə görə Yuxarı Aza adı verildi. 2003-cü ildən Aşağı Aza Azakənd, Yuxarı Aza isə Aza kimi rəsmiləşdirildi.

Yuxarı Bilnə *oyk., mür.* Lerik r-nunun Livədirgə i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Bilnə olmuşdur. Sonralar

ondan yaranmış yeni kənd Aşağı Bilnə, həmin kənd isə Yuxarı Bilnə adlandırılmışdır.

Yuxarı Bradi *oyk., mür.* Lerik r-nunun Dəstər i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin yamacındadır. Keçmiş adı Bradi olmuşdur. Sonralar ondan yaranmış yeni kənd Aşağı Bradi, bu yaşayış məntəqəsi isə Yuxarı bradi adlandırılmışdır. Toponim talış dilindəki *bur* (yüksəklik, hündür yer) və *di* (kənd) komponentlərindən düzəlib (-a mənsub. bildirir), “yüksəklikdə salınmış kənd” mənasındadır.

Yuxarı Bucaq *oyk., mür.* Yevlax r-nunun Aşağı Bucaq i.ə.v.-də kənd. Əlican çayının sahilindədir. Yerli məlumatlara görə, kəndi XX əsrin əvvəllərində Qarabağdan gəlmiş məşədi Allahverdilər nəslinə mənsub ailələr salmışlar. Kənd yaxınlığındakı *Bucaq* (indiki Aşağı Bucaq) kəndinin adı ilə və ona nisbətən yuxarı tərəfdə yerləşməsinə görə belə adlandırılmışdır.

Yuxarı Buzqov *oyk., mür.* Babək r-nunun Buzqov i.ə.v.-də kənd. Dərələyəz silsiləsinin yamacındadır. Keçmiş adı Buzqov olmuşdur. Sonralar ondan yaranmış yeni kənd Aşağı Buzqov, bu yaşayış məntəqəsi isə Yuxarı Buzqov adlandırılmışdır. Buzqov ərazidəki çayın adıdır. Kənd Buzqov çayının sahilində yerləşdiyi üçün belə adlanır.

Yuxarı Cibikli *oyk., mür.* Qubadlı r-nunun Çardaqlı i.ə.v.-də kənd. Kosakərəm (Bərgüşad çayının qolu) çayının sahilindədir. Keçmiş adı Tərcür olmuşdur. Kənd Aşağı Cibikli kəndinə nisbətən bir qədər yüksəklikdə yerləşir. Oykonominin ikinci komponenti *cibikli* tayfasının adını əks etdirir.

Yuxarı Cürəli *oyk., mür.* Biləsuvar r-nunun Ağalıkənd i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir. XIX əsrə aid mənbələrdə r-nun ərazisində Cürəli adlı yalnız bir kənd qeyd olunmuşdur. Sonralar həmin kənd böyüyərək Yuxarı Cürəli və Aşağı Cürəli adlı iki kəndə ayrılmışdır. Oykonominin birinci komponenti coğrafi mövqeyi, ikinci komponenti isə *cürəli* tayfasının adını əks etdirir.

Yuxarı Çardaqlar *oyk., mür.* Zaqatala r-nunun Muxax i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Çurduxlar olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi Dağıstanın Çurduq kəndindən köçüb gəlmiş ailələrin məskunlaş-

ması nəticəsində yaranmışdır. Çurduxlar “Çurdux kəndindən olanlar” mənasındadır. Ondan yeni məntəqə (Aşağı Çardaqlar) yarandıqdan sonra bu kənd Yuxarı Çardaqlar adlandırılmışdır.

Yuxarı Çaykənd *oyk., mür.* Şəmkir r-nunun Barsum i.ə.v.-də kənd. Kiçik Qafqazın ətəyindədir. Keçmiş adı Keçili Barsum olmuşdur. Yerli məlumatlara görə, yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə İran və Türkiyə ərazisindən köçmüş ailələr salmışlar. 1990-cı ildə kəndin adı dəyişdirilərək Yuxarı Çaykənd adlandırılmışdır. Kənddə əsasən Ermənistanın Qaraqoyunlu mahalının Çaykənd kəndindən və Göyçə mahalından didərgin salınmış azərb. ailələr məskunlaşmışdır.

Yuxarı Çəmənli *oyk., mür.* Beyləqan r-nunun Çəmənli i.ə.v.-də kənd. Mil düzündədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin ortalarında Cavad qəzasında maldarlıqla məşğul olmuş çəmənli tayfasının məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Keçmiş adı Araz Çəmənli olmuşdur. Sonralar bu kənd Yuxarı Çəmənli (indiki Yuxarı Çəmənli) və Aşağı Çəmənli adlı iki hissəyə ayrılmışdır. Xələclərin bir qolu olan çəmənli qışı Cavad qəzasında (Mil düzündə), yazı isə Kəlbəcər r-nunun Qatardaş yaylağında keçirirdilər.

Yuxarı Daşarx *oyk., mür.* Şərur r-nunun Xanlıqlar i.ə.v.-də kənd. Şərur düzündədir. Yaşayış məntəqəsi Daşarx adlı arxın yaxınlığında, bir qədər yüksəklikdə salındığına görə belə adlandırılmışdır. Arx isə daşlıq, qayalıq ərazidən çəkildiyi üçün belə adlanır.

Yuxarı Daşkəsən *oyk., mür.* Daşkəsən r-nunun Eyniadlı i.ə.v.-də ştq. Qoşqar çayının sahilindədir. Yerli məlumatlara görə, yaşayış məntəqəsi 1890-cı ildə Aşağı Daşkəsən camaatına məxsus yaylaq yerində salınmışdır.

Yuxarı Əbdürrəhmanlı *oyk., mür.* Füzuli r-nunun Əbdürrəhmanlı i.ə.v.-də kənd. Düzenlikdədir. Keçmiş adı Əbdürrəhmanlı olmuşdur. Ondan yaranmış yeni məntəqə Aşağı Əbdürrəhmanlı, əvvəlki kənd isə Yuxarı Əbdürrəhmanlı adlandırılmışdır. *Əbdürrəhmanlı* kəndin əsasını qoymuş nəslin adıdır.

Yuxarı Əndəmiç *oyk., mür.* Ordubad r-nunun Nusnus i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi

ərazidədir. Keçmiş adı Əndəmiç olmuşdur. XIX əsrdə bu kənddən çıxmış ailələr Ordubad çayının sahilində, bir qədər aşağıda yeni yaşayış məntəqəsi saldıqdan sonra yeni kənd Aşağı Əndəmiç, köhnə kənd isə Yuxarı Əndəmiç adlandırıldı.

Yuxarı Əskipara *oyk., mür.* Qazax r-nunun Əskipara i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Əskipara olmuşdur. Ondən yaranmış yeni məntəqə Aşağı Əskipara, əvvəlki kənd isə Yuxarı Əskipara adlandırılmışdır. Əskipara Azərb. dilindəki *əski* (köhnə, qədim) və *para* (hissə, yer, kənd) sözlərindən ibarət olub, “köhnə, qədim kənd” mənasındadır.

Yuxarı Əylis *oyk., mür.* Ordubad r-nunun Əylis i.ə.v.-də kənd. Zəngəzur silsiləsinin ətəyindədir. Keçmiş adı Əylis olmuşdur. *Əylis* Akulis adının fonetik formasıdır. Ondən yaranmış yeni məntəqə Yuxarı Əylis, əvvəlki kənd isə Aşağı Əylis adlandırılmışdır. Akulis kəndinin adı orta əsrə aid mənbələrdə Kilis qalası kimi qeyd olunmuşdur. Akulis *ağ* (rəng) və ərəb dilindəki *kilis* (monastır, kilsə) sözlərindən olub, “ağ daşdan tikilmiş monastır” mənasındadır.

Yuxarı Göyəli *oyk., mür.* Zəngilan r-nunun Canbar i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Göyəli olmuşdur. Bu kənddən ayrılmış ailələr bir qədər aralıda yeni yaşayış məntəqəsi salaraq onu Aşağı Göyəni adlandırdıqdan sonra keçmiş kənd Yuxarı Göyəli adlandırıldı. Oykonimin birinci komponenti kəndin coğrafi mövqeyini, ikinci komponent isə XIX əsrdə Zəngəzur qəzasında yaşamış maldar *göyəli* tayfasının adını əks etdirir.

Yuxarı Güzlək *oyk., mür.* Füzuli r-nunun Qarakollu i.ə.v.-də kənd. Qozluçayın sahilində, dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Güzlək olmuşdur. XIX əsrdə ondan əmələ gəlmiş eyniadlı məntəqə Aşağı Güzlək, əvvəlki kənd isə Yuxarı Güzlək adlandırılmışdır. *Güzlək* komponenti qəd. türk dillərində “payız otlağı” mənasındadır. Oykonimin birinci komponenti isə yaşayış məntəqəsinin yerləşdiyi coğrafi mövqeyi əks etdirir.

Yuxarı Hacıqasımlı *oyk., mür.* Saathı r-nunun Hacıqasımlı i.ə.v.-də kənd. Mil dü-

zündədir. Keçmiş adı Hacıqasımlı olmuşdur. Kollektivləşmə illərində ondan yaranmış yeni məntəqə Aşağı Hacıqasımlı, əvvəlki kənd isə Yuxarı Hacıqasımlı adlanmışdır. *Hacıqasımlı* şahsevənlərin bir qolunun adıdır.

Yuxarı Xanbulan su anbarı *hidr., mür.* Lənkəran r-nu ərazisində su təsərrüfatı kompleksi. Talış dağlarının ətəyində, Didovel çökəkliyində, Lənkəran çayı hövzəsindədir. 1976-cı ildə tikilib istifadəyə verilmişdir. Əsl adının Xanbulaqçay olduğu söylenebilir. Vaxtilə indiki Lənkəran r-nunun c.-q.-indən axan Xanbulaq çayının sahilləri istirahət və ovlaq yeri olmuşdur. Dəryaça da öz adını həmin çayın adından almışdır.

Yuxarı Xocamusaxlı *oyk., mür.* Qubadlı r-nunun Fərcan i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. XIX əsrdə Qubadlı r-nunun Dondarlı kənd icmasında Xocamusaxlı adlı iki yaşayış məntəqəsi vardı. Onları bir-birindən fərqləndirmək üçün biri Qalacıq Xocamusaxlı (Qalacıq yaxınlığındakı Xocamusaxlı), digəri Məzitti Xocamusaxlı (Məzitti yerindəki Xocamusaxlı) adlanırdı. Sonralar Məzitti Xocamusaxlı Yuxarı Xocamusaxlı, Qalacıq Xocamusaxlı isə Aşağı Xocamusaxlı adlandırıldı. Xocamusaxlı qədimdən Zəngəzur qəzasında yaşamış *xacəəbuishaqlı* tayfasının tələffüzdə dəyişdirilmiş formasıdır. Xocəəbuishaqlıların keçmişdə Qalacıq, Dəstəgird, Məzitli adlı qışlaqları tədricən müstəqil yaşayış məntəqələrinə çevrilmişdi.

Yuxarı Kəbirli *oyk., mür.* Beyləqan r-nunun Örenqala i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Üzümcülük sovxozunun malikanəsi yanında salınmışdır. Mil düzündə bağ-bağat olmayan, susuz, quru çöldə salındığı üçün keçmişdə Səhra adlanmışdı. 1994-cü ildə kəndə indiki ad verilmişdir. Oykonimin birinci komponenti kəndi eyniadlı başqa kənddən (Kəbirli) fərqləndirməyə, eyni zamanda yaşayış məntəqəsinin yerləşdiyi coğrafi mövqeyi bildirməyə xidmət edir. İkinci komponent isə xəzərlərin *kəbər* (*kəbirli*) tayfasının adını əks etdirir.

Yuxarı Könüllü *oyk., mür.* Şəmkir r-nunun Könüllü i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. 1960-cı illərdə Könüllü

kəndindən çıxmış ailələr saldıqına görə Yeni Könüllü də adlanır. Yaşayış məntəqəsində ilk evi Seyid Xeyrulla adlı bir şəxs tikdirdiyinə görə yerli əhali ona Seyidlər də deyir. Oykonimin birinci komponenti yaşayış məntəqəsinin yerləşdiyi coğrafi mövqeyi bildirməklə onu eyniadlı digər yaşayış məntəqəsindən fərqləndirməyə də xidmət edir.

Yuxarı Kürdmahmudlu *oyk., mür.* Füzuli r-nunun Kürdmahmudlu i.ə.v.-də kənd. Köndələnçayın sahilində, düzənlikdədir. Keçmiş adı Kürdmahmudlu olmuşdur. Ondan digər məntəqə yarandıqdan sonra yeni kənd Aşağı Kürdmahmudlu, keçmiş kənd isə Yuxarı Kürdmahmudlu adlandırılmışdır. Oykonimin ikinci komponenti kürdmahmudlu tayfasının adını əks etdirir.

Yuxarı Qarabağ kanalı *hidr., mür.* Mingəçevir su anbarından Araza qədər olan kanal. Kürün sağ tərəfində Qarabağ düzü ilə axaraq, Bəhramtəpə bəndi yaxınlığında Araza çatır. Suvarmada geniş istifadə edilir. Uz. 175 km. Kanalın adı Qarabağ düzünün adı ilə bağlıdır. Hidronimin birinci komponenti isə ərazinin mövqeyini əks etdirir.

Yuxarı Qaragüvəndli *oyk., mür.* İmişli r-nunun Bəhramtəpə i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Orta əsrlərdə indiki Masallı r-nu ərazisində yaşayan şahsevənlər Yeddioymaq kəndinin əsasını qoymuşdular. Rusiya-İran müharibəsindən (1826-1828) sonra isə yeddioymaqlıların bir qrupu Araz çayının sol sahilinə keçərək Qaragüvəndikli, Pirheybətli və Qədirlilə kəndlərində məskunlaşdılar. XIX əsrin ortalarında 68 ailədən ibarət *qaragüvəndli* adlı elat qeydə alınmışdır. 1991-ci ildə Aşağı Qaragüvəndli və Yuxarı Qaragüvəndli kəndləri birləşərək Qaragüvəndikli adı ilə rəsmiləşdirilmişdir.

Yuxarı Qaramanlı *oyk., mür.* Neftçala r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Şirvan düzündədir. Kəndin adı türkdilli qəd. *qaramanlı* (*qaraimanlı* variantında da qeydə alınmışdır) tayfasının adı ilə bağlıdır. Oykonimin əvvəlinə yuxarı sözü onu digər eyniadlı kənddən fərqləndirmək üçün əlavə edilmişdir.

Yuxarı Qarxun *oyk., mür.* Yevlax r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kür çayının

sahilində, düzənlikdədir. Keçmişdə Qarxun (indiki Aşağı Qarxun) kəndinin bir hissəsi çökəkdə yerləşdiyinə görə Kür daşarkən buradakı evləri su basarmış. Buna görə də XX əsrin əvvəllərində həmin kənddən bir qrup ailə yaxınlıqda, nisbətən yüksəklikdə olan və Kürün daşqın sularının tuta bilmədiyini yerdə məskunlaşmışdı. Buna görə də Qarxun kəndi Aşağı Qarxun, yeni salınmış kənd isə Yuxarı Qarxun adlandırılmışdır.

Yuxarı Qələnxur *oyk., mür.* Qusar r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Qələnxur olmuşdur. Sonralar bu kənddən yaranmış yeni kənd Aşağı Qələnxur meydana gəldi və bu yaşayış məntəqəsi Yuxarı Qələnxur adlandırıldı. *Qələnxur* ləzgi dilində "qala kənd" mənasındadır.

Yuxarı Qəsil *oyk., mür.* Ağdaş r-nunun Qəsil i.ə.v.-də kənd. Türyan çayının sahilində, Şirvan düzündədir. Keçmiş adı Qəsil olmuşdur. Sonralar bu kənddən Aşağı Qəsil və Qəsil kəndləri yaranmış, kəndin özü isə mövqeyinə görə Yuxarı Qəsil adlandırılmışdı. Tədqiqatçılar *qəsil* sözünün türk dillərində "çökək yer, çökəklik, dar keçid" mənalarında işləndiyini göstərirlər.

Yuxarı Qışlaq *oyk., mür.* Şahbuz r-nunun Kolanı i.ə.v.-də kənd. Orta dağlıq qurşaqdadır. Yaşayış məntəqəsini kəngərli tayfasına mənsub ailələr bir qədər yüksəklikdə qışlaq yerində saldıqına görə belə adlanmışdır.

Yuxarı Qolqəti *oyk., mür.* Ağdaş r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Keçmiş adı Qolqəti olmuşdur. Bu kənddə XIX əsrdə yeni yaşayış məntəqəsi yarandıqdan sonra yeni məntəqə Aşağı Qolqəti, bu kənd isə Yuxarı Qolqəti adlandırılmışdır. Yaşayış məntəqəsi Türyançayın qolunun (indi yatağı qalmışdır) sahilində yerləşdiyinə görə, Qolkəndi adlanmış, sonralar təhrif olunaraq Qolqəti şəklinə düşmüşdür. Oykonim "Türyançayın qolu sahilindəki kənd" mənasındadır.

Yuxarı Quşçular *oyk., mür.* Şuşa r-nunun Malıbəyli i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yerli məlumata görə, yaşayış məntəqəsini XVIII əsrin ortalarında baş vermiş siyasi hadisələrlə əlaqədar Qazax mahalından

köçüb gələn *quşçu* tayfasına mənsub ailələr saldıqına görə belə adlandırılmışdır. Oykonim “yüksəklikdə olan Quşçular kəndi” mənasındadır.

Yuxarı Ləgər *oyk., mür.* Qusar r-nunun Xuray i.ə.v.-də kənd. Qusar maili düzənliyindədir. Oykonimin əvvəlinə yuxarı sözü kəndi eyniadlı digər yaşayış məntəqəsindən fərqləndirmək üçün əlavə edilmişdir. Oykonimin əsasını təşkil edən *Ləgər* Dağıstan xalqlarından *lakların* adını bildirir.

Yuxarı Ləki *oyk., mür.* Ağdaş r-nunun Orta Ləki i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Oykonimin birinci komponenti yaşayış məntəqəsini ərazidəki eyniadlı yaşayış məntəqələrindən (Aşağı Ləki, Orta Ləki, Ləki) fərqləndirməyə xidmət edir. İkinci komponent isə *lak* etnonimi ilə bağlı olub, “ləklərə məxsus” mənasındadır.

Yuxarı Maralyan *oyk., mür.* Cəbrayıl r-nunun Karxulu i.ə.v.-də kənd. Düzenlikdədir. Tədqiqatçılara görə, yaşayış məntəqəsi Cənubi Azərb.-in Maraluy kəndindən çıxmış ailələrin XIX əsrin əvvəllərində şm.-a köçərək məskunlaşması nəticəsində yaranmış iki kənddən nisbətən yüksəklikdə yerləşənidir. Oykonim “yüksəklikdə yerləşən maraluyulular” mənasındadır.

Yuxarı Mərcanlı *oyk., mür.* Cəbrayıl r-nunun Böyük Mərcanlı i.ə.v.-də kənd. Düzenlikdədir. XIX əsrdə Mərcanlı (indiki Böyük Mərcanlı) kəndindən köçən bir qrup ailə əvvəlki kəndə nisbətən bir qədər yuxarıda yeni yaşayış məntəqəsi salmış və onu Yuxarı Mərcanlı adlandırmışdı. *Mərcanlı* Qarabağ xanı İbrahimxəlil xanın oğlu Cəfər-qulu xanın mülkü olmuş Ləmbəran kəndindən (Bərdə r-nu) köçürülmüş nəslin adıdır.

Yuxarı Mollu *oyk., mür.* Qubadlı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Həkəri çayının sahilindədir. Xalq qəhrəmanı Qaçaq Nəbinin arvadı və silahdaşı Həcər burada anadan olmuşdur. Kəndin ərazisi əvvəllər Mollu (indiki Aşağı Mollu) kəndinin binə yeri olmuşdur. XVIII əsrin axırları – XIX əsrin əvvəllərində Mollu kəndindən ayrılmış ailələr keçmiş binə yerində məskunlaşaraq Yuxarı Mollu kəndini salmışdılar.

Yuxarı Nemətabad *oyk., mür.* Ağdaş r-nunun Aşağı Nemətabad i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Keçmiş adı Nemətabad olmuşdur. Ondan yaranan digər yaşayış məntəqəsi Aşağı Nemətabad adlandırıldıqdan sonra bu kənd Yuxarı Nemətabad adlandırıldı. Oykonimin birinci komponenti kəndin coğrafi mövqeyini bildirir.

Yuxarı Noxudlu *oyk., mür.* Salyan r-nunun Arbatan i.ə.v.-də kənd. Salyan düzündədir. Keçmiş adı Noxudlu olmuşdur. Ondan yaranmış yeni məntəqə Aşağı Noxudlu, əvvəlki kənd isə Yuxarı Noxudlu adlandırılmışdır. Oykonimin birinci komponenti yaşayış məntəqəsinin coğrafi mövqeyi, ikinci komponenti isə şahsevənlərin *noxudlu* tirəsinin adı ilə bağlıdır.

Yuxarı Nüvədi *oyk., mür.* Lənkəran r-nunun Səpnəkəran i.ə.v.-də kənd. Xəzər dənizi sahilində, Lənkəran ovalığında. *Nüvədi* İran dillərində “yeni kənd, təzə kənd” mənasındadır. Oykonimin birinci komponenti isə kəndin coğrafi mövqeyini göstərir.

Yuxarı Oratağ *oyk., mür.* Kəlbəcər r-nunun Xanabad i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Qəd. adı Oratağ olmuşdur. XIX əsrin 20-ci illərində İrandan köçüb gəlmiş erməni ailələri burada məskunlaşdıqdan sonra ondan eyni adda digər məntəqə (Nəkin Oratağ – “aşağı Oratağ”) yarandığına görə kənd Verin (erm. “yuxarı”) Oratağ adlanmışdır. Oykonimin ikinci komponenti qəd. türk dillərindəki *ur* (şiş, qabarıq) və *tağ* (dağ, təpə, yüksəklik) komponentlərindən düzəlib, “şiş təpə” mənasındadır.

Yuxarı Öysüzlü *oyk., mür.* Tovuz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Öksüzlü olmuşdur. Yerli əhali arasında kəndin Qızılgöz Öysüzlü, Öksüzlü adları da vardır. Ondan keçmişdə əmələ gəlmiş yeni məntəqə Aşağı Öysüzlü, bu kənd isə Yuxarı Öysüzlü adlandırılmışdır. Oykonimin ikinci komponenti Qazax qəzasında maldarlıqla məşğul olmuş *öksüzlü* elatının adıdır.

Yuxarı Remeşin *oyk., mür.* Şahbuz r-nunun Kükü i.ə.v.-də kənd. Dərələyəz

silsiləsinin c.-q. yamacındadır. Keçmiş adı Rəməşin olmuşdur. XIX əsrin birinci yarısında ondan yaranmış yeni məntəqə Aşağı Remeşin, əvvəlki kənd isə Yuxarı Remeşin adlandırılmışdır. *Rəməşin* Azərb. dilinin dialektlərindəki *irəmə* (kələ-kötür yer, hamar olmayan yer) və *şin/şen* (yaşayış yeri, kənd) sözlərindən düzəlib, "hamar olmayan yerdə kənd" mənasındadır. 2003-cü ildən kəndin adı Güney Qışlaq kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Yuxarı Rəfədinli *oyk., mür.* Füzuli r-nunun Qarakollu i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Keçmiş adı Rəfədinli olmuşdur. Ondən yaranmış məntəqə Aşağı Rəfədinli, əvvəlki kənd isə Yuxarı Rəfədinli adlandırılmışdır. *Rəfədinli* kəndin əsasını qoymuş nəslin adıdır.

Yuxarı Salahlı *oyk., mür.* Qazax r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Düzenlikdədir. Keçmiş adı Salahlı olmuşdur. XIX əsrdə ondan əmələ gəlmiş yeni məntəqə Aşağı Salahlı, əvvəlki kənd isə Yuxarı Salahlı adlandırılmışdır. Keçmişdə Qıraq (Kürün qırağında yerləşdiyi üçün) Salahlı da adlanmışdır. Oykonimin ikinci komponenti qazaxların *salahlu* tayfasının adını əks etdirir.

Yuxarı Salamabad *oyk., mür.* Yevlax r-nunun Xaldan i.ə.v.-də kənd. Düzenlikdədir. Keçmiş adı Əsnaf olmuşdur. Sonralar qonşu Salamabad kəndinin adı bu kəndə də aid edilmiş və coğrafi mövqeyinə görə kəndin adının əvvəlinə *yuxarı* sözü əlavə edilmişdir. Keçmiş Salamabad kəndi isə Aşağı Salamabad adlandırılmışdır.

Yuxarı Seyfəli *oyk., mür.* Şəmkir r-nunun Seyfəli i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Oykonimin birinci komponenti kəndin coğrafi mövqeyini göstərməklə yanaşı, onu eyniadlı digər yaşayış məntəqəsindən (Aşağı Seyfəli) fərqləndirməyə xidmət edir. İkinci komponenti isə keçmişdə Yelizavetpol qəzasında maldarlıqla məşğul olmuş və Şəmkir çayından çəkilmiş Kotançiarx adlı kanalın ətrafında yaşayan *seyfəli* elatının adı ilə bağlıdır.

Yuxarı Seyidəhmədli *oyk., mür.* Füzuli r-nunun Seyidəhmədli i.ə.v.-də kənd. Düzenlikdədir. Oykonimin birinci komponenti kəndin yerləşdiyi coğrafi mövqeyi, ikinci

komponent isə burada məskunlaşmış *seyidəhmədli* nəslinin adını əks etdirir.

Yuxarı Seyidlər *oyk., mür.* Zərdab r-nunun Bıçaqçı i.ə.v.-də kənd. Kürün sahilindədir. Keçmiş adı Seyidlər olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi keçmişdə İmişli r-nunun Məmmədli kəndindən köçüb gəlmiş *seyidlər* nəslinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. 1997-ci ildən kənd Yuxarı və Aşağı Seyidlər adlı iki müstəqil kəndə ayrılmışdır.

Yuxarı Şilyan *oyk., mür.* Ucar r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Keçmişdə Şirvan düzündə mövcud olan Şilyan adlı yaşayış məntəqələrini bir-birindən fərqləndirmək üçün onları Yuxarı Şilyan, Göyərçin Şilyan, Müsüslü Şilyan, Orta Şilyan (Düyü Şilyan da adlanırdı) və s. kimi adlandırmışdılar. Oykonimin birinci komponenti coğrafi mövqeyi bildirir, ikinci komponent isə türkdilli *şilyan* tayfasının adını əks etdirir.

Yuxarı Şirvan kanalı *hidr., mür.* Şirvan düzündə suvarma kanalı. 1958-ci ildə istifadəyə verilmişdir. Mingəçevir su anbarının Xanabad körfəzindən başlayıb, Kürün sol sahili boyunca uzanır, Ağsu çayınadək davam edir. Ağdaş, Göyçay, Ucar, Kürdəmir və Ağsu r-nlarının sahələrinin suvarılmasında istifadə edilir. Hidronimin ikinci komponenti Şirvan düzünün adını, birinci komponenti isə bu düzün kanala aid olan hissəsinin coğrafi mövqeyini bildirir.

Yuxarı Şurtan *oyk., mür.* Kəlbəcər r-nunun Şurtan i.ə.v.-də kənd. Tərtər çayının sahilinə tərəf uzanan Şurtan dərəsindədir. Kəndi Şurtan (indiki Aşağı Şurtan) kəndindən ayrılmış ailələr Şurtan dərəsinin yuxarı hissəsində salmış və Yuxarı Şurtan adlandırmışlar. Yaşayış məntəqəsi yerli əhali arasında Baş Şurtan adı ilə də tanınır.

Yuxarı Tahirca *oyk., mür.* Qusar r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şahdağın ətəyindədir. Keçmiş adı Tahirca olmuşdur. XIX əsrdə ondan bir neçə məntəqə yaranmışdır. Qəd. Tahirca isə Yuxarı Tahirca adlanmışdır. Tədqiqatçılar kəndin adını *Tahir* (ş.a.) və ləzgi dilindəki *cal* (yamac) sözlərindən əmələ gəlmiş hesab edir və "Tahirin yamacı" kimi izah edirlər.

Yuxarı Tala *oyk., mür.* Zaqatala r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Yaşayış məntəqəsi keçmişdə Tala adlı yerdə salınmış və bu adla da adlandırılmışdı. Kollektivləşmə illərində yaşayış məntəqəsi iki hissəyə ayrılmış, Tala-Zaqatala avtomobil yolunun üstündəki hissəsi Yuxarı Tala, alt tərəfindəki hissəsi isə Aşağı Tala adlandırılmışdır.

Yuxarı Tüləkəran *oyk., mür.* Quba r-nunun Tüləkəran i.ə.v.-də kənd. Ağçayın sahilindədir. Keçmiş adı Tüləkəran olmuşdur. Keçmişdə ondan yaranmış məntəqə Aşağı Tüləkəran, bu kənd isə Yuxarı Tüləkəran adlandırılmışdır. Tədqiqatçılara görə, Tüləkəran toponimi türk mənşəli *tulildulu* tayfasının adından və İran dillərindəki “ev, kənd” mənalı *kəran* sözündən düzəlib, “tulilərin evləri, kəndi” mənasındadır.

Yuxarı Uzunoba *oyk., mür.* Babək r-nunun Şıxmahmud i.ə.v.-də kənd. Naxçıvan çayının sahilində, düzənlikdədir. Oykonimin əsası *uzun* və *oba* sözlərindən ibarət olub, obaların cərgə ilə uzununa yerləşdiyini bildirir. Oykonimin birinci komponenti isə kəndi eyniadlı digər yaşayış məntəqəsindən (Uzunoba) fərqləndirmək, eyni zamanda onun coğrafi mövqeyini bildirmək üçün əlavə edilmişdir.

Yuxarı Veysəlli *oyk., mür.* Füzuli r-nunun Veysəlli i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Keçmiş adı Veysəlli olmuşdur. Sonralar ondan yaranmış yeni kənd Aşağı Veysəlli, bu yaşayış məntəqəsi isə Yuxarı Veysəlli adlandırılmışdır. *Veysəlli* kəndin əsasını qoymuş nəslin adıdır.

Yuxarı Vəllik *oyk., mür.* Lerik r-nunun Tülüconi i.ə.v.-də kənd. Talış silsiləsinin yamacındadır. Yuxarı Velik variantında da işlənir. Yaşayış məntəqəsi coğrafi mövqeyinə görə belə adlandırılmışdır. *Vəllik* “taxıl döyülən yer”, “xırman” mənasındadır.

Yuxarı Yağləvənd *oyk., mür.* Füzuli r-nunun Dilağarda i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Keçmişdə Cəbrayıl qəzasında maldarlıqla məşğul olan *yağləvənd* adlı elatın oturaq həyata keçməsi ilə bağlı dağətəyi ərazidə salınmış yaşayış məntəqəsi Yuxarı Yağləvənd, Araz çayının

sahilində salınmış yaşayış məntəqəsi isə Aşağı Yağləvənd adlanmışdı.

Yuxarı Yaycı *oyk., mür.* Şərur r-nunun Yaycı i.ə.v.-də kənd. Dərələyəz silsiləsinin ətəyindədir. Keçmiş adı Yaycı olmuşdur. XX əsrin 20-ci illərində ondan əmələ gəlmiş digər kənd Aşağı Yaycı, keçmiş kənd isə Yuxarı Yaycı adlandırılmışdır. Oykonimin birinci komponenti kəndin yerləşdiyi coğrafi mövqeyi, ikinci komponenti isə qəd. türk mənşəli *yaycı* tayfasının adını əks etdirir.

Yuxarı Yeməzli *oyk., mür.* Zəngilan r-nunun Qarababa i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yaxınlıqdakı Yeməzli (indiki Orta Yeməzli) kəndindən ayrılmış ailələr həmin kəndin yuxarı tərəfində salındığına görə kənd belə adlandırılmışdır. Oykonimin ikinci komponenti *ətyeməzli* (*atyeməzli*) tayfa adını əks etdirir.

Yuxarı Zeyxur *oyk., mür.* Qusar r-nunun Həzrə i.ə.v.-də kənd. Qusar maili düzənliyindədir. Oykonimin əsasını Zeyxur komponenti təşkil edir. Yerli əhali arasında Qala adlanan xarabalıq (Samar çayının çökəkliyində) keçmiş Zeyxur kəndinin qalıqları sayılır. Zeyxur sözü ləzgi dilindəki *tsey* (yeni) və *xur* (kənd) komponentlərindən ibarət olub, “yeni kənd” mənasındadır. Yuxarı sözü kəndin adına onu eyniadlı digər yaşayış məntəqəsindən (Zeyxur) fərqləndirmək və kəndin yerləşdiyi coğrafi mövqeyi bildirmək məqsədilə artırılmışdır.

Yuxarı Zeynəddin *oyk., mür.* Ağdaş r-nunun Aşağı Zeynəddin i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Keçmiş adı Zeynəddin olmuşdur. Ondən ayrılmış yeni məntəqə Aşağı Zeynəddin, əvvəlki kənd isə Yuxarı Zeynəddin adlandırılmışdır. Oykonim *Zeynəddin* şəxs adı ilə bağlıdır.

Yulduz hidr., sadə. Şamaxı r-nu ərazisində göl. Göl parıltılı və şəffaf olduğundan belə adlandırılmışdır.

Yulunlu hidr., düz. Zərdab r-nu ərazisində göl. Yulğunlu adının yerli tələffüz formasıdır. Göl ətrafında bitən *yulğun* bitkisinin çoxluğuna görə belə adlanmışdır. *Yulğun* şoran torpaqlarda bitən quraqlığa davamlı ağac və kol bitkisidir. Şirvan zonasında və Kür sahillərində geniş yayılmış və tuğay

meşələri əmələ gətirmişdir. Göl yerli əhali arasında Yulğunlu axmazı da adlanır.

Yunusdağ or., mür. Qobustanın ş. hissəsində dağ. Oronim *Yunus* (ş.a.) və *dağ* komponentlərindən düzəlib, “Yunusa məxsus dağ” mənasındadır.

Yur Quba hidr., mür. Sabirabad r-nu ərazisində çay. Hidronim türk dillərindəki *yur* (qıvrım, qıvrılan) və toponimiyada geniş yayılmış *quba* (çayın mənsəbində körfəz) komponentlərindən düzəlib, çayın mənsəbə yaxın qıvrılaraq axmasını bildirir.

Yurdçu oyk., sadə. Şərur r-nunun Qarabağlar i.ə.v.-də kənd. Dərələyəz silsiləsinin ətəyindədir. Oykonim kəngərli tayfasının *yurdçu* tirəsinin adı ilə bağlıdır.

Yurtəndağ or., mür. Şamaxı r-nu ərazisində dağ. Qozluçayla Çigilçay arasındadır. Hün. 901 m. Tədqiqatçılara görə, oronim “mülk”, “yaşayış yeri”, “ölkə”, “torpaq” mənalarını bildiren *yurt* (yurd) sözündən, məkan bildiren *-ən* şəkl.-sindən və *dağ* coğrafi terminindən ibarət olub, “yurd yeri olan dağ” mənasındadır. Dağ keçmişdə maldar əhalinin yurd yeri olduğu üçün belə adlandırılmışdır. Oronim Yurpəndağ variantında da qeydə alınmışdır. Bu variantda dağın adı “titrəyən, əsən dağ” kimi izah edilir və ərazidəki zəlzələlərlə əlaqələndirilir.

Yusif Məmmədəliyev oyk., sadə. Şamaxı r-nunun Qalaybuğurt i.ə.v.-də qəsəbə. Niyaldağ silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi Şamaxı Astrofizika Rəsədxanasının işçiləri üçün salınmış, görkəmli Azərb. alimi, kimyası, akad. *Yusif Məmmədəliyevin* (1905-61) şərəfinə adlandırılmışdır. Memorial toponimdir.

Yusifbəyli oyk., düz. Qubadlı r-nunun Həməzəli i.ə.v.-də kənd. Həkəri çayının sahilində, İncə düzündədir. Yerli tələffüzdə *Usubbəyli* kimi işlənir. Kənd vaxtilə *Yusifbəy* adlı şəxs tərəfindən salındığına görə onun adını daşıyır.

Yusifcanlı oyk., düz. Ağdam r-nunun Novruzlu i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Oykonim *Yusifcan* (ş.a.) və *-lı* (mənsub. bildirir) komponentlərindən ibarət olub, “Yusifcanın kəndi” mənasındadır. Kəndin əsasını Yusifcan adlı şəxs qoymuş, kənd də onun adı ilə adlandırılmışdır. Kənddə eyniadlı nəsil də yaşayır.

Yusiflər oyk., sadə. Zəngilan r-nunun Şayıflı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsini Qaragöl kəndindən gəlmiş ailələr salmışlar. Kənd eyniadlı nəslin adını daşıyır.

Yusifli oyk., sadə. 1. Ağdam r-nunun Üçoğlan i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Oykonim kəbirli tayfasına məxsus qərvəndli qolunun *yusifli* tirəsinin adını əks etdirir. Yaşayış məntəqəsinin əsasını bu nəsil qoymuşdur; 2. Cəlilabad r-nunun Bayxanlı i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Kəndi *yusifli* nəslinə mənsub ailələr salmışlar; 3. Masallı r-nunun Musaküçə i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığında. Keçmiş adı Mollaabad olmuş, yerli əhali arasında Molla Yusiflər də adlanır. Yaşayış məntəqəsi Lürən kəndinin bir məhəlləsi əsasında yaranmışdır. Kəndin ilk sakinləri *mollayusiflər* nəslinə mənsub ailələr olduğundan kənd belə adlandırılmışdır.

Yüz bir Piket oyk., mür. Xanlar r-nunun Çıraqdərə i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Əhali arasında Piket də adlanır. Yerli məlumatlara görə, yol çəkilişi zamanı nişan ağacının yuz birincisi bu ərazidə qoyulmuşdur. Oykonim *101* (sıra nömrəsi) və *piket* (qəd. türk dillərində “nişangah” deməkdir) komponentlərindən ibarət olub, “101-ci nişan ağacının olduğu sahədə salınmış kənd” mənasındadır.

Yüzbulaq – or., sadə. Kəlbəcər r-nu ərazisində dağ. Ermənistanla sərhəddə zirvədir. Hün. 3320 m. Dağ ərazisində çoxlu bulaqlar olduğu üçün belə adlanmışdır.

Zz

Zabrat oyk., sadə. Bakı şəhəri Sabunçu r-nunda ştq. Abşeron yarımadasındadır. Bəzi tədqiqatçıların fikrinə görə, oykonim fars dilindəki *zab* (çeşmə, bulaq, mənbə) və *rat/rad* (fəvvarə, məhsuldar) sözlərindən düzəlib, ərazidəki neft fontanları ilə bağlı yaranmışdır.

Zabux oyk., sadə. Laçın r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Zabux çayının sahilində, Qarabağ yaylasındadır. Keçmiş adı Xut Zabux olmuşdur. Əvvəllər bu ərazidə Sus Zabux adlı başqa kənd də var idi. Tədqiqatçılara görə, oykonim kürd dillərindəki *zaboq* (döngə) sözündəndir. XIX əsrdə Şuşa-Gorus yolunun döngəsində poçt dayanacağı olmuş və mövqeyinə görə Zabox (Zabux) adlanmışdır. Sonralar yaxınlığındakı Baharlı və ona birləşən Şadmanlı kəndləri də həmin adla adlanmışdır.

Zabux hidr., sadə. Laçın r-nu ərazisində çay. Həkəri çayının sağ qoludur. Mənbəyini Qızıltəpə dağından (3060 m. yüksəklikdən) alır. Yuxarı axarında Ağoğlan, orta axarında isə Minkənd adlanır. Suvarma və dəyirmanların hərəkətə gətirilməsi üçün istifadə edilir. Çay eyniadlı yaşayış məntəqəsinin adını daşıyır.

Zağaaltı oyk., müir. Laçın r-nunun Quşçu i.ə.v.-də kənd. Mıxtökən silsiləsinin yamacındadır. Oykonim *zağa* (mağara) və *altı* (yanında, aşağısında) komponentlərindən düzəlib. Kənd mağaralı dağın aşağısında yerləşdiyi üçün belə adlandırılmışdır.

Zağaaltı or., sadə. Laçın r-nunun şm. hissəsində dağ. Hün. 3413 m. Dağ eyniadlı kəndin adını daşıyır.

Zağalar oyk., sadə. Kəlbəcər r-nunun Ağcakənd i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsini 1935-ci ildə qonşu Ağcakənddən köçmüş ailələr Zağalar adlanan yerdə salmışdır. Kənd Taxta düzünün baş tərəfində yerləşdiyi üçün yerli əhali arasında Ağcakənd Taxtabaşısı kimi də tanınır. Kəndin ərazisində qəd. insanların vaxtilə

istifadə etdiyi bir neçə *zağa* (süni mağara) mövcuddur.

Zağalı or., düz. Daşkəsən r-nu ərazisində dağ. Şahdağ silsiləsinin şm. yamacında zirvədir. Hün. 1305 m. Dağın adı orada qəd. insanların yaşadıkları süni mağaraların (zağaların) mövcudluğu ilə əlaqədardır. Oronim “zağa olan dağ, mağara olan dağ” mənasındadır.

Zağalı oyk., düz. Daşkəsən r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qoşqar çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Keçmişdə həm də Zağa dərəsi adlanmışdır. Oykonim Qalaça dağının ətəyində qayada sıra ilə düzülmüş 5 zağanın (süni mağaranın) olması ilə əlaqədardır. Kəndin adı “zağalı, mağaralı yer” mənasındadır. Kənd Güney Zağalı və Dərə Zağalı adlı iki hissədən ibarətdir. Yerli məlumatlara görə, yaşayış məntəqəsi aran camaatının yaylaq yurdunda məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Əhalisinin əksəriyyətini Goranboy (Qaraqucaq, Zeyvə kəndləri) və Yevlax (Tanrıqulular kəndi) r-nlarından köçüb gəlmiş ailələr təşkil edir. R-nun ərazisində eyniadlı su anbarı da var.

Zağalı hidr., düz. Dəvəçi r-nu ərazisində çay. Dəvəçi çayının qoludur. Hidronim “zəyli, suyu zəy dadı verən çay” mənasındadır.

Zağlı oyk., düz. Xanlar r-nunun Zazalı i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Oykonim *zağ* (zəy) və *-lı* (mənsub. şəkl.-si) komponentlərindən düzəlib, “zəyli yer” mənasındadır.

Zahirtəpə or., müir. Qobustan ərazisində dağ. Ceyrankeçməz çayının orta axarından sağda yerləşir. Hün. 676 m. Dağın yerləşdiyi ərazi keçmişdə maldar əhalinin qışlaq yeri olmuşdur. Tədqiqatçılara görə, oronim *Zahir* şəxs adından və *təpə* coğrafi terminindən düzəlib, “Zahirin təpəsi” mənasındadır. Bəzi tədqiqatçılar isə belə güman edirlər ki, oronim *zahir* (ər. “aydın görünən”) və *təpə* komponentlərindən ibarət olub, “aydın görünən təpə” mənasındadır.

Zaxlıçay hidr., müir. Qəbələ r-nu ərazisində çay. Əsl adı Dizaxlıçay olan bu çay Dizaxlı kəndinin ərazisindən axdığı üçün

belə adlandırılmışdır. Livanın mərkəzində *Zaxli/Zaxla* adlı kurort şəhəri var.

Zajana or., sadə. Lerik r-nu ərazisində dağ. Mistan kənd i.ə.v.-də yerləşir. Əsl adı Zəcəğəşdir. Yerli məlumata görə, oronim talış dilində “kəklikli dağ” mənasındadır. Keçmişdə burada çoxlu kəklik olduğundan dağ belə adlandırılmışdır.

Zakirli oyk., sadə. Xocavənd r-nunun Çıraquz i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinə aiddir. XIX əsrə aid rus mənbələrində Zakurlu variantında qeydə alınmışdır. Oykonimin *zakirli* tirəsinin adı ilə bağlılığı güman edilir. Gəlmə ermənilər burada məskunlaşdıqdan sonra kənd Tsakuri (*zıqore/zığır* erm. “əzgil”) adı ilə rəsmiləşdi. 1992-ci ildən kəndin indiki adı bərpa edildi. 1933-cü ildə Laçın r-nunda Zəkir adlı yaşayış məntəqəsi qeydə alınmışdır.

Zaqafqaziya tarixi ərazi. Rusların Qafqaza gəlişi ilə bağlı Qafqazın bir hissəsinə verilən addır. Cənubi Qafqaz da adlanır. Bu ərazi Böyük Qafqazın Baş Qafqaz, yuxarı Suayncı silsiləsindən c.-da yerləşir. Böyük Qafqazın c. yamacının çox hissəsi, Kolxida ovalığı, Kür çökəkliyi, Kiçik Qafqaz, Talış dağları ilə birlikdə Lənkəran ovalığı Zaqafqaziyaya aid edilir. *Zaqafqaziya* toponimi rus. “Qafqazın arxası, Qafqazın arxa hissəsi” mənasındadır.

Zaqafqaziya yaylası or., mür. Qafqazda dağlıq ölkə. Ermənistan yaylasının şm. hissəsini, Kiçik Qafqazın qırışlı silsilələrini və Arazın orta axarındaki çökəkliyi əhatə edir. Yayla eyniadlı ərazinin adı ilə adlanmışdır.

Zaqatala oyk., mür. 1. Azərb.-nin şm.-q.-ində inzibati r-n. 1930-cu ildə təşkil edilmişdir. Baş Qafqaz sıra dağlarının c. yamacında yerləşir. Şm.-ş.-də Dağıstan, c.-q.-də Gürcüstanla sərhəd təşkil edir. Mərkəzi Zaqatala şəhəridir; 2. Azərb.-da şəhər, 1840-cı ildən eyniadlı r-nun mərkəzidir. Tala çayının sahilində, Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. İlk dəfə adı 1807-ci ilə aid sənəddə çəkilir. Təqr. 1830-cu ildə Zaqatala şəhərinin ərazisində Zaqatala qalası tikilmişdi. Qalada toplarla təchiz edilmiş güclü qarnizon saxlanılırdı. O vaxtadək Cartala

kəndinin yaxınlığında kiçik yaşayış məntəqəsinin adı olmuşdur. Tədqiqatçılara görə, yaşayış məntəqəsi XVII əsrdə Dağıstanın c.-unda yaşayan *saxurların* (özlərini saxa adlandırırdılar) məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Yerli azərb.-lar *saxa* sözünü *zaxa* kimi tələffüz etdiklərindən, yaşayış məntəqəsi Zaxatala (zaxaların talası) adlanmışdır. Sonralar fonetik dəyişiklik nəticəsində oykonim indiki formasına düşmüşdür. Toponimi *sak* etnonimi ilə bağlayanlar da var. R-nun ərazisində *tala* sözünün “kənd” mənasında yer adlarına qoşulması geniş yayılmışdır.

Zalam oyk., sadə. Qəbələ r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qaraçayın sahilində, Daşüz silsiləsinin ətəyində, Ərəş düzündədir. Oykonimin 1917-ci ildə Ərəş qəzasının Xaldan icmasında qeydə alınmış Salamaur (1933-cü ildə Salamabad kimi qeydə alınmışdır) kənd adı ilə bağlılığı güman edilir. Ehtimal etmək olar ki, Zalam *Salam* adının yerli tələffüz forması olub, şəxs adıdır.

Zalxa hidr., sadə. Laçın və Kəlbəcər r-nları ərazisində göl. Bazarçayın yuxarı hissəsində, 3062 m. yüksəklikdə yerləşir. Bazarçay Zalxa gölündən başlanır. Şirin sulu, axarlı kiçik göldür. Yerli məlumata görə, guya gölün ətrafında Zalxa adlı bir qadına məxsus yurd yeri olmuş və göl də onun adını daşıyır. Bəzi tədqiqatçılara görə, hidronim monqol dilindəki *zülxe/zolxe* (böyük, iri) sözü ilə bağlıdır. Əslində heç də böyük olmayan bu gölün adı türk dillərindəki *yalğa/yalxa* (monqol dilində bu söz *zalxa* kimi işlənir) sözündən olub, “uzanan, uzununa inkişaf edən” mənasındadır. Bu da gölün axarlı olması ilə bağlıdır.

Zaliyevka oyk., düz. Xaçmaz r-nunun Müşkür i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrin sonlarında Rusiyadan köçürülmüş ailələr salmışlar. Oykonim Zalılar etnotoponiminin rusçaya tərcüməsidir.

Zalqarağac oyk., mür. Sabirabad r-nunun Çöl Beşdəli i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir. Bəzi tədqiqatçılara görə, oykonim *zal* (fars. “qoca”, “yaşlı”), *qarağac* (ağac növü) sözlərinin birləşməsindən düzəlib, “yaşlı,

qoca qarağac” mənasındadır və keçmişdə kəndin salındığı ərazidə mövcud olmuş böyük qarağacla bağlıdır. Əslində, *zal* komponenti etnonimdir, r-nda Qarağac adlı iki kənddən birini fərqləndirmək və burada *zal* tayfasının məskunlaşdığını bildirmək üçün oykonimin əvvəlinə artırılmışdır. Oykonim “zallar yaşayan Qarağac kəndi” mənasındadır.

Zallar *oyk., sadə.* Kəlbəcər r-nunun Yanşaq i.ə.v.-də kənd. Murovdağ silsiləsinin yamacındadır. Yerli məlumata görə, yaşayış məntəqəsini Şəmkir r-nunun Qaracəmirli kəndindən gəlmiş *zallar* (zalılar) nəslinə mənsub ailələr saldığına görə belə adlandırılmışdır. 1933-cü ildə Astraxanbazar (Cəlilabad) r-nunda Zaloğlu adlı kənd qeydə alınmışdır.

Zamanlı *oyk., düz.* Gədəbəy r-nunun Arabacı i.ə.v.-də kənd. Murğuz silsiləsinin yamacındadır. Keçmiş adı Sərkər olmuşdur. Yerli məlumata görə, kəndi vaxtilə Qızılalı oğlu Zaman salmış və kənd də onun adı ilə adlandırılmışdır. Kəndin əhalisi əsasən xəlfəli tayfasına mənsub ailələrdən ibarətdir. Oykonim *Zaman* (ş.a.) və *-lı* (mənsub. bildirir) komponentlərindən düzəlib.

Zamanlı *hidr., sadə.* 1. Gədəbəy r-nunun Zamanlı kəndi yaxınlığında iki qrup min. bulaqların ümumi adı. Ayrı-ayrılıqda bu bulaqlar Mor və Kilsəli adlanır; 2. Tovuz və Şəmkir r-nlarında çay. Tovuz çayının sol qolu olub, Axınca çayına tökülür. Hidronimlər Zamanlı kəndinin adı ilə bağlıdır.

Zamanpəyəsi *oyk., mür.* Şuşa r-nunun Xəlfəli i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsindədir. Kəndin əsasını xəlfəli tayfasına mənsub ailələr qoymuşlar. Oykonim *Zaman* (ş.a.), *pəyə* (tövlə) və *-(s)i* (mənsub. şəkl.-si) komponentlərindən düzəlib, kəndin keçmişdə Zaman adlı şəxsə və ya Zamanlı kəndinə məxsus yaylaq yurdu olması haqqında məlumat verir.

Zamzur b a x: Dərəkənd.

Zandak *or., sadə.* Şəki r-nu ərazisində dağ. Bəzi tədqiqatçılar bu oronimi “zəngi dağı” mənasında izah edirlər. Tədqiqatçıların bir qismi isə bu fikirdədir ki, dağın adı qəd. türk dillərində “iki dağ arası çuxur”

mənasında işlənən *sandıq* sözündəndir və dağın yerləşdiyi coğrafi mühitlə bağlıdır.

Zar *oyk., sadə.* Kəlbəcər r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ yaylasının ətəyindədir. İlk dəfə XIII əsrə aid mənbədə adı çəkilir. 1590-cı il sənədinə görə, Şərur qəzasında Zar nahiyəsi olmuşdur. XIX əsrdə Tiflis quberniyasında Zar kəndi, Qars vilayətində Zaruşad kəndi və çayı qeydə alınmışdır. Ermənistanda Zar, Cənubi Azərb.-da isə Kələzar kəndləri mövcuddur. Favst Buzandın (V əsr) əsərində və VII əsr mənbələrində Cənubi Azərb.-da Zaravənd, Zarişat (Türkiyənin indiki Zaruşt ərazisində) yaşayış məntəqələrinin adı çəkilir. Mənbələrdə *zar* tayfa adı kimi qeyd olunur və onların fars vilayətinin c.-unda, Fars körfəzinin sahillərindən Kirmana qədər olan ərazidə yaşadıkları göstərilir. İran mənşəli zarlar qəd. dövrlərdə İranın şm.-q.-ində, habelə keçmiş Sünik ərazisində (Qarabağın müəyyən hissəsi, Qubadlı-Zəngilan zonası, Ermənistanın c.-ş. hissəsini əhatə edir) yaşamış və sonralar müəyyən tarixi hadisələrlə əlaqədar müxtəlif ərazilərə yayılmışlar. Kəlbəcər r-nunda Tərtərçayın qolu olan çay da bu kəndin adı ilə Zar adlanır.

Zarağan *oyk., sadə.* Qəbələ r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dəmiraparan çayının sahilində, Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Keçmişdə Qəbələ şəhərinin 3 km.-liyindəki Şıx Taci qəbristanının yanında yerləşirdi. Çökək yerdə, həm də çay ağzında olduğuna görə əhali indiki yerə köçüb, burada məskunlaşmışdır. Kəndin adı ərazidəki *sarağan* (vəlgə də adlanır) ağacının bolluğu ilə əlaqədardır. Həmin ağacın yarpağından keçmişdə dəri aşılamaq, özəyindən isə sarı boya almaq üçün istifadə olunurdu. Ərazidə Sarağan meşəsi də var.

Zarat *oyk., sadə.* 1. Dəvəçi r-nunda kənd. Dağətəyi ərazidədir; 2. İsmayılı r-nunun Həftəsov i.ə.v.-də kənd. Girdiman çayının sahilində, Niyaldağ silsiləsinin yamacındadır; 3. Siyəzən r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Xəzər dənizi sahilində, Samur-Dəvəçi ovalığındadır; 4. Siyəzən r-nunun Çuxur-əzəmi i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Tədqiqatçılar oykonimi ərəb dilindəki *ziraət*

(əkin yeri) sözü ilə əlaqələndirir, yaşayış məntəqələrinin keçmiş əkin yerlərində salınmalarına əsaslanırlar.

Zarat hidr., sadə. Dəvəçi r-nu ərazisində çay. Vəlvələçayın hövzəsindədir. Çay öz adını yaxınlığından axdığı eyniadlı Zarat kəndinin adından almışdır.

Zarat Xeybəri oyk., müir. Şamaxı r-nunun Dəmirçi i.ə.v.-də kənd. Pirsaat çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Keçən əsrin əvvəllərində Şamaxı qəzasında Zarat sözü ilə bağlı Zarat Babadərəsi, Birinci Zarat (Zarat Xeybəri), İkinci Zarat adlı üç kənd qeydə alınmışdır. *Xeybəri* komponenti Zarat adlı bu kəndləri bir-birindən fərqləndirmək üçün artırılmışdı. 1933-cü ildə kəndin adı Zarat Xeybərlili kimi qeyd edilmişdir. *Xeybəri* mənşəcə ərəb tayfalarından birinin adıdır. Tarixi mənbələrin məlumatına görə, Xəlifə Ömər dövründə (634-644) *xeybərlər* öz doğma yerlərindən qovulmuşdular. Görünür, Azərb.-da məskunlaşmış ərəblərin tərkibində *xeybərlər* də olmuşdur. Xeybər Ərəbistanda Mədinə ilə Dəməşq arasındakı vadinin adıdır. İranda Xeybər adlı kənd, Əfqanıstanda isə aşırım var.

Zarat Xeybəri hidr., sadə. Şamaxı r-nunda, Zarat Xeybəri kəndi yaxınlığında min. bulaqlar. Suyu soyuq iki kükürlü bulaqdan ibarətdir. Müalicə üçün istifadə edilir. Bulaqlar eyniadlı yaşayış məntəqəsinin adını daşıyır. Hidronim Zarat Xeybər variantında da qeydə alınmışdır.

Zardaxaç oyk., sadə. Kəlbəcər r-nunun İmarət Qərvənd i.ə.v.-də kənd. Murovdağ silsiləsinin ətəyindədir. Əsli Zərdəxaç olan oykonim *zərd* (fars "sarı") və *xaç* sözlərindən düzəlib (-ə bitişdirici saitdir), "qızıl xaç" mənasındadır. Kənd salındığı ərazinin adını daşıyır.

Zərdəkəmə or., müir. Xızı r-nu ərazisində dağ. Əsli Zərdəkəmə olan oronim *zərd* (tat. "sarı") və *kəmə* (qurşaq, zolaq) sözlərindən ibarət olub, (-ə bitişdirici saitdir), "sarı qurşaq, zolaq" mənasındadır. Toponim dağın qaya hissəsinin sarıya çalan süxurlardan ibarət olması ilə bağlıdır.

Zarıslı hidr., müir. Şuşa, qismən də Xocavənd r-nları ərazisində çay. Qarabağ silsilə-

sindən (2080 m. yüksəklikdən) başlanır. Xocalı şəhəri yaxınlığında Xəlfəli çayı ilə birləşərək Qarqar çayını əmələ gətirir. Şuşa şəhərinin kənarından axarı Daşaltı çayı adlanır. Hidronimin *sarısu* adının monqol dilinin təsirilə dəyişmiş variantı olması ehtimal edilir.

Zarıslı oyk., düz. Şuşa r-nunun Daşaltı i.ə.v.-də kənd. Zarıslı çayının (Qarqar çayının qolu) sahilində, Sarıbaba dağının ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi Azərb. şairəsi, xan qızı Xurşid Banu Natəvana (XIX əsr) məxsus kəndlərdən olmuşdur. Kəndin yaxınlığında Zaris qalasının xarabalığı var. Mənbələrdə XIII əsrdən adı çəkilən Zaris toponimi güman etmək olar ki, əslində Sarısudur. Monqol dilində s-z əvəzlənməsi mümkündür. Yəqin ki, monqollar bu toponimi Zaris variantında qeydə almışlar. Kənd ərazisindən axan eyniadlı çayın adı ilə bağlıdır.

Zarraku or., müir. Dəvəçi r-nu ərazisində dağ. Əsli Zərdəkudur. Oronim tat dilindəki *zərd* (sarı, sarımtıl) və *ku* (dağ) sözlərindən ibarət olub (-ə birləşdirici saitdir), "sarı dağ" mənasındadır. Dağın adı onun sarıya çalan gilli torpaq örtüyü ilə əlaqədar yaranmışdır.

Zavadıx oyk., müir. Xocavənd r-nunun Herher i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Oykonimin əsli Zabadeh olub, fars dilindəki *zab* (çəsmə, bulaq) və *deh* (kənd) sözlərindən ibarətdir (-a mənsub. bildirir). Kəndin adı "bulaqlı, çəsməli kənd" mənasındadır. Gəlmə ermənilər burada məskunlaşdıqdan sonra toponim təhrifə uğrayaraq indiki şəklinə düşmüşdür.

Zazalı oyk., düz. Samux r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Tarixi sənədlərdə kəndin 1828-ci ildən sora salındığı göstərilir. Yaşayış məntəqəsi Zaqafqaziya d.y. xəttinin çəkilişindən (1883) sonra inkişaf etməyə başlamışdır. Kənddə xəlfəli tayfasına mənsub ailələr məskunlaşmışlar. Bəzi tədqiqatçılar oykonimi kürd mənşəli *zaza* tayfasının adı ilə əlaqələndirirlər. Zazaların orta əsrlərdə İranda və Türkiyənin Siverek mahalında yaşamaları qeydə alınmışdır. Araşdırmalar göstərir ki, kənd əhalisi xalis azərb.-lərdən ibarətdir. Qəd.

türk dillərində *saz/sasal/zaza* “qamışlıq”, “bataqlıq” mənalarında işlənmişdir. Güman etmək olar ki, oykonim ərazinin keçmişdə bataqlıq və qamışlıq olması ilə bağlı yaranmışdır.

Zenonu oyk., sadə. Lerik r-nunun Şingə-dullan i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. XX əsrin əvvəllərində eyniadlı qışlağı olan kənd kimi qeydə alınmışdır. Yerli əhali tərəfindən kəndin adı *Jenoni* (Jenə honi) kimi tələffüz olunur, “qadın, qızlar bulağı” mənasında izah edilir. Bəzi tədqiqatçılara görə, oykonim talış dilində “Zeyni bulağı” deməkdir.

Zerti oyk., sadə. Laçın r-nunun Qarıkaha i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Oykonimin kürd mənşəli *zertuyi* tayfasının adını daşdığı güman edilir. Orta əsrlərdə bu tayfa İran-Türkiyə sərhəd zonasında yaşamışdır. Yaşayış məntəqəsi Abdallar (indiki Laçın şəhərinin keçmiş adı) kəndindən çıxmış *zertuyi* nəslinin indiki ərazidə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Bəzi tədqiqatçılara görə, toponim kürd dilindəki *zer/zər* (qırmızı) və *ti* (kənd) sözlərindən düzəlib, “qırmızı kənd” mənasındadır.

Zeyd oyk., sadə. Quba r-nunun Buduq i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin yamacındadır. Yerli əhali kəndin adını *seyid* sözündən yaranma hesab edir. Həqiqətən də kəndin 6 məhəlləsindən ən qədimi Əmir Seyidlidir. Digər məlumatlara görə, kəndin adı bəzi türk dillərindəki *zəy* (sulu yer, bulaqlı yer) sözündən və *-t* cəm şəkl.-sindən ibarət olub, “bulaqlı yer” mənasındadır. Kəndin ərazisində həqiqətən də çoxlu bulaqlar var. Deyilənə görə, Zeyd hələ kənd yaranmamışdan əvvəl həmin yerin adı olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi də həmin yerin adını qəbul etmişdir. XIX əsrin ortalarında bu kənddən indiki Quba və Xaçmaz r-nlarının düzən sahəsindəki qışlaqlarda bir neçə məntəqə yaranmışdır: Ağbil Zeyid, Qəcər Zeyid, Aşağı Zeyid, Qaraçı Zeyid, Təzəkənd və s.

Zeyxuroba oyk., mür. Xaçmaz r-nunun Yalama i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Keçmiş adı Xanoba olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə indiki Qusar r-nunun Yuxarı Zeyxur kəndindən çıxmış

ailələrin həmin kəndə məxsus qışlaq yerində məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Kənd Zeyxurlu xan adlı şəxsin oba yerində bina edilmişdir. Kollektivləşmədən sonra daimi yaşayış məntəqəsinə çevrilən Xanobanın adı 1954-cü ildə dəyişdirilmişdir. Oykonim *Zeyxur* (kənd adı) və *oba* komponentlərindən ibarət olub, “zeyxurluların obası” mənasındadır. 1994-cü ildən kəndin adı yenidən Xanoba kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Zeynəddin oyk., sadə. Babək r-nunun Qahab i.ə.v.-də kənd. Zəngəzur silsiləsinin ətəyindədir. Keçmiş adı Zeynəddin məzrəsi olmuşdur. Güman etmək olar ki, kəndin ərazisi *Zeynəddin* adlı şəxsə məxsus əkin sahəsi olmuşdur və sonralar burada yaranan yaşayış məntəqəsi həmin əkin sahəsinin adı ilə adlandırılmışdır.

Zeynəko oyk., mür. Lerik r-nunun Bürsülüm i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə salınmışdır. Yerli məlumatlara görə, oykonim *Zeynə* (ş.a.) və talış dilindəki *ko* (ev yeri) sözlərindən ibarət olub, “Zeynənin ev yeri” mənasındadır. Lakin güman etmək olar ki, kəndin adının əsli Zeyləku olub, *zeyl* (ər. “ətək”) və *ku* (talış. “dağ”) komponentlərindən ibarətdir (*-ə* mənsub. bildirir). Oykonimin “dağ ətəyi” mənası onun yerləşdiyi relyeflə bağlıdır. Kəndin adını bəzi tədqiqatçılar Jinəkon variantında “aşağı evlər” kimi izah edirlər.

Zeynələzir oyk., mür. Yardımlı r-nunun Porsova i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yerli məlumatlara görə, kənd buradakı pirin adını daşıyır. Güman etmək olar ki, kəndin adı ərəb dilindəki *zeyl* (ətək, aşağı) və *Ləzir* (ərazidəki eyniadlı iki kənddən birinin adı) komponentlərindən düzəlib (*-ə* mənsub. bildirir), “aşağı Ləzir”, “ətəkdə yerləşən Ləzir” deməkdir.

Zeyvə oyk., sadə. 1. Dəvəçi r-nunun Pirəbədil i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin yamacındadır; 2. Goranboy r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Goran çayının sahilində, Murovdağ silsiləsinin ətəyindədir; 3. İsmayilli r-nunun Basqal i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz yaylasındadır; 4. Laçın r-nunun Qarıqışlaq i.ə.v.-də kənd. Qarabağ yaylasındadır. Kəndin yaxınlığındakı dağda üç hücrəli günbəz

var. Yerli məlumata görə, bu günbəz əvvəllər divarla əhatəli olub. Burada sıldırım qayanın üstündə Zeyvə adlı qalanın xarabalıqları var; 5. Şərur r-nunun Cəlilkənd i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. 1728-ci ilə aid sənəddə kəndin adı Əhmədpaşa zaviyəsi kimi qeydə alınıb. İnqilabdan əvvəl Azərb.-da Zeyvə adlı 10 kənd olmuşdur. *Zeyvə* ərəb dilindəki *zaviyə* sözündən olub, "hücrə", "ibadətqah", "künc", "bucaq", "guşə" mənalarında işlənir. Müəyyən dövrlərdə, o cümlədən Səfəvilər dövründə ruhanilər imtiyazlı zümrələrdən hesab olunurdu. Kürdəxanıda Əxizaviyəsi (XV əsr), Bibiheybət Zaviyəsi (XVII əsr) həmin dövrün yadigarlarındanır. Zeyvə adlı məntəqələr camaatdan kənarda, ömürlərini ibadətə keçirən ruhanilər, tərkidünyalar (onlar zaviyənişin adlanırdılar) üçün salınmış məntəqələr idi.

Zəfəran *oyk., sadə*. Bakı şəhəri Sabunçu r-nunda qəsəbə. Bilgəh qəsəbəsi yaxınlığındadır. Yaşayış məntəqəsi 1930-cü illərin əvvəllərində təşkil edilmiş zəfəran sovxozunun fəhlələri üçün salınmışdır. 1965-ci ildən Zəfəran adlanmışdır. Oykonim *zəfəran* bitkisinin adı ilə bağlıdır.

Zəhərdağ *or., mür*. Bakı şəhəri Qaradağ r-nu ərazisində dağ. Xalq müşahidəsinə görə, dağda bitən otlar zəhərli olduğundan burada otlayan heyvanlar zəhərlənib ölmüş. Dağın adı da bununla bağlı yaranmışdır.

Zəhmətabad *oyk., mür*. Biləsuvar r-nunun Bağbanlar (keçmiş Arxangelovka) i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin ortalarında Rusiyanın mərkəzi quberniyalarından köçürülmüş rus ailələrinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Kənd əvvəllər rusların köçüb gəlmiş yerin adı ilə Abazovka, sonralar Novomixaylovskoye və nəhayət Novomixaylovka adlanırdı. 1991-ci ildən indiki adla adlandırılmışdır. Oykonim rəmzi mənə daşıyır; 2. Cəlilabad r-nunun Hovuzbulaq i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Keçmiş adı Eşşəkçi olmuşdur. Kəndin əsasını qoymuş nəslin yük heyvanı kimi eşşək saxlaması ilə əlaqədar belə adlanmışdır. Sovet hakimiyyəti

yəti qurulduqdan sonra rəmzi olaraq belə adlandırılmışdır.

Zəhmətkənd *oyk., mür*. Gədəbəy r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağ ətəyindədir. Oykonim rəmzi mənə daşıyır.

Zəliçay *hidr., mür*. Şəki r-nu ərazisində çay. Çayda çoxlu *zəli* olduğundan belə adlandırılmışdır.

Zəligöl *hidr., mür*. Xanlar r-nu ərazisində göl. Şirin sulu, axarlı göldür. Murovdağ silsiləsinin şm. yamacında, Göygöldən 1,5 km. c.-da, 1000 m. yüksəklikdə yerləşir. Göldə *zəli* çox olduğu üçün belə adlandırılmışdır. Xocavənd r-nunda da eyniadlı göl var.

Zəlimxan *oyk., sadə*. Ağstafa r-nunun Yenikənd i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Yaşayış məntəqəsini Qıraq Kəsəmən kəndindən köçüb gəlmiş ailələr Mehman adlı yerdə salmışlar. Kəndə Sovet hakimiyyətinin ilk illərində öldürülmüş milis işçisi *Zəlimxan Səlimovun* adı verilmişdir. Memorial toponimdir.

Zənbil *or., sadə*. Xəzər dənizində, Bakı arxipelaqında ada. Xərə Zirə adası yaxınlığındadır. Duvanı da adlanır. Uzaqdan baxanda ada *zənbilə* oxşadığına görə belə adlanmışdır.

Zəncirli *or., sadə*. 1. Daşkəsən r-nu ərazisində dağ. Zağalı və Alaxançallı kəndləri ərazisindədir. Dağa ad zahiri oxşarlığına, yeddi təpənin zəncir kimi gir-girinə bağlandığına görə verilmişdir. Digər yerli adı Yeddiqardaşdır; 2. Şərur r-nu ərazisində dağ silsiləsi. Naxçıvan MR ilə Ermənistanın sərhədindədir. Dağ silsiləsi bir-birilə zəncirvari şəkildə birləşdiyinə görə belə adlandırılmışdır.

Zəncirli *hidr., sadə*. Daşkəsən r-nu ərazisində çay. Gəncə çayının sol qoludur. Çay Zəncirli dağından başladığı üçün belə adlandırılmışdır.

Zəngələ *oyk., sadə*. Yardımlı r-nunun Vərgədüz i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Oykonim *zəngənə* tayfa adı ilə bağlıdır. Yerli əhali kəndin adını talış dilindəki *zəngulə* (sırsıra) və ya *zəngələ* (balıq-qulağı) sözləri ilə əlaqələndirir.

Zəngənə *oyk., sadə*. Sabirabad r-nunun Cavad i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir.

XIX əsrin ortalarında Cavad qəzasında maldarlıqla məşğul olmuş 24 ailədən (bəzi mənbələrdə 27 tüstü) ibarət zənginə tayfasının oturaqlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonim qızılbaşların tərkibinə daxil olmuş *zəngənə* tayfasının adı ilə bağlıdır.

Zəngəran *oyk., düz.* Yardımlı r-nunun Hamarkənd i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsini keçmişdə mövcud olmuş Baltabur kəndindən köçüb gəlmiş ailələr salmışlar. Bəzi tədqiqatçılara görə, oykonim türk dillərindəki “uçurumlu, saldırmalı dağ keçidi” mənasını bildiren *səngər* sözündən və məkan bildirən *-an* şəkl.-sindən düzəlib, kəndin relyefi ilə bağlı yaranmışdır. Kəndin adını *zəngi* tayfa adı ilə bağlayıb, “zəngilər yaşayan kənd” kimi izah edənlər də var.

Zəngəzur silsiləsi *or., mür.* Azərb. Respublikasının Ermənistanla sərhədində sıra dağlar. Şm.-da Şahdağ və Murovdağ silsilələrinin bir-birinə qovuşduğu yerdə başlanır və təqr. Meridian istiqamətində 150 km. məsafədə uzanaraq, c.-da Araz çayının yatağına çatır. Kiçik Qafqazın ş. hissəsində ən hündür dağ silsiləsidir. Bu silsilənin bir sıra zirvələri 3 km.-dən artıq (Soyuqdağ – 3146 m., Dəmirdağ – 3364 m., Yağlıdərə 3827 m., Qapıdağ – 3906 m.) yüksəlir və ilin çox vaxtı qarla örtülü olur. Dağ otlaqları kimi istifadə olunur. Bəzi tədqiqatçılar dağın adını *zəngi/zəngə* tayfa adı ilə bağlayırlar. Əsasən qranit və qranodoritlərdən təşkil olunduğuna görə oronimin qəd. fars dilindəki *zəng* komponentinin *səng* (daş, qaya) sözündən ibarət olması fikri daha ağılabatandır. Oronim *zəng/səng* (qaya, daş) və *zur* (uzun) komponentlərindən düzəlib, “uzun qaya, daş” mənasındadır.

Zəngi *hidr., sadə.* İsmayılı r-nu ərazisində çay. Girdiman çayı hövzəsinə daxildir. Çayın adı vaxtilə onun sahilində mövcud olmuş eyniadlı kəndin adından alınmışdır. 1950-ci ildən sonra kənd ləğv edilmiş, əhalisi İsmayılı şəhərinə köçürülmüşdür. Keçmiş kənd öz adını bir vaxtlar bu ərazidə yaşamış *zəngi* tayfasının adından almışdır. Dilimizdə zəngi sözünün “qara” mənası var.

Zəngidərə *hidr., sadə.* Qobustan r-nu ərazisində çay. Çay axdığı Zəngidərənin adı ilə adlandırılmışdır. Dərənin adı isə *zəngi* (etn.) və *dərə* komponentlərindən düzəlib, etnotoponimdir. Çayın keçdiyi ərazidə zəngi yurdu adlı xarabalıq və qəbristan var. Bu da zəngi tayfasının vaxtilə burada yaşadığından xəbər verir.

Zəngilan *oyk., müz.* Azərb. Respublikasının c.-q.-ində r-n. 1930-cu ildə təşkil edilmişdir. Q.-də v əvə şm.-q.-dən Ermənistan, c. – və c.-q.-dən İranla həmsərhəddir. Ən hündür hissəsi q.-də Bartaz dağıdır (2270 m.). Mərkəzi Zəngilan şəhəridir; 2. Azərb.-da şəhər, eyniadlı r-nun mərkəzidir. Oxçu çayının sahilində, dağ ətəyindədir. 1957-ci ilədək Pirçivan adlanırdı; 3. Zəngilan r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Oxçu çayının (Arazın qolu) sahilində, düzənlikdədir. 1930–33-cü illərdə Zəngilan r-nunun inzibati mərkəzi idi. Yaşayış məntəqəsi kimi XIV əsrdən məlumdur. VII əsrə aid mənbədə Xudafərin körpüsü yaxınlığında adı çəkilən Zəngiyan yaşayış məntəqəsinin indiki Zəngilan olması haqqında fikir var. Oronim “zəngilərin məskəni” mənasındadır. Cənubi Azərb.-da da Zəngilan kəndi var.

Zəngilan *hidr., sadə.* Zəngilan r-nu ərazisində çay. Həkəri çayının hövzəsindədir. Çayın adı eyniadlı yaşayış məntəqəsinin adı ilə bağlı yaranmışdır.

Zəngişalı *oyk., mür.* Ağdam r-nunun Qaradağlar i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzəndədir. Zəngişanı variantında da qeydə alınmışdır. Bəzi tədqiqatçılara görə, oykonim *zəngi* və cığatay mənşəli *şalı/şalu* tayfalarının adlarının birləşməsindən düzəlib. Əslində, oykonim r-nun ərazisindəki *Şəlli* adlı üç kənddən biridir və *zəngi* etnoniminin artırılması ilə kənd digər iki kənddən (Şəlli və Mirəşəlli) fərqlənir. Oykonim “zəngilərə məxsus Şəlli kəndi” mənasındadır. *Şəlli* komponentinin *Şalı/Şəlli/Şanlı* variantları isə kəndin adının rus dilli ədəbiyyatlarda qeydə alınması ilə bağlıdır.

Zərbəli *oyk., sadə.* Cəlilabad r-nunun Qarakazımlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi düzənlikdədir. Keçmiş adı Zərbəlibəylikənd

olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi Zərbəli bəy adlı şəxsə məxsus maldar ailələrin oturaqlaşması nəticəsində yaranmış və həmin bəyin adı ilə adlanmışdır. Sovet dövründə oykonimin tərkibindəki bəyli sözü ixtisar edilmiş, kəndin adı bir müddət Zərbəlikənd, XX əsrin 30-cu illərindən isə Zərbəli kimi işlənmişdir.

Zərçay *hidr., mür.* Kəlbəcər r-nu ərazisində çay. Hidronim *zər* (əkin) və *çay* komponentlərindən düzəlib, çaydan əkin sahələrinin suvarılmasında istifadə edilməsi ilə bağlı yaranmışdır.

Zərdab *oyk., sadə.* 1. Azərb.-da inzibati r-n. 1935-ci ildə təşkil edilmiş, 1963-cü ildə ləğv edilərək ərazisi Ucar r-nuna verilmiş, 1965-ci ildə yenidən müstəqil r-n olmuşdur. Kür çayının sağ sahilində, Şirvan düzündədir. Mərkəzi Zərdab şəhəridir; 2. Azərb.-da şəhər, eyniadlı r-nun mərkəzidir. 1960-68-ci illərdə ştq. olmuşdur. Kür çayında gəmi dayanacağıdır. Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi kimi XV əsrin ortalarından məlumdur. 1578-ci ilə aid Osmanlı türk mənbəyində Zərdab sancağı kimi qeyd olunmuşdur. Tədqiqatçılara görə, oykonim fars dilindəki *zərd* (sarı) və *ab* (su) sözlərindən ibarət olub, "sarısı" deməkdir. Keçmişdə burada Türyan çayının daşqın sularından Sarısı adlanan axmazlar – bataqlıqlar əmələ gəlirdi. Yaşayış məntəqəsinin adı da buradan yaranmışdır; 3. Oğuz r-nunun Yaqublu i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Zəraf, Zərrab variantlarında da qeydə alınmışdır. Kənd Sarısı adlı kiçik çayın sahilində yerləşdiyinə görə belə adlanmışdır. Fars dilində Zərdab "sarısı" deməkdir.

Zərdabi *oyk., sadə.* Quba r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də qəsəbə. Qusar maili düzənliyindədir. Keçmiş adı 12 №-li sovxoz qəsəbəsi olmuşdur. 1965-ci ildə Azərb. maarifçi-demokratı Həsən bəy Zərdabının (1842-1907) şərəfinə belə adlandırılmışdır.

Zərdanaşen *hidr., sadə.* Xocavənd r-nu ərazisində min. bulaqlar. Zərdənəşen kəndinin c.-unda, Kirs dağının ş. yamacında yerləşir. 30-dan çox bulaqdır. Suyu soyuq, dadı turşdur. Bulaqlar keçmiş Zərdənəşen

kəndinin adını daşıyır. Kəndin adı isə "sarı yerli kənd" mənasındadır.

Zərdəbəre *oyk., mür.* Lerik r-nunun Nuravud i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yerli əhali adını Zərdəbə kimi tələffüz edir. Oykonim *zərd* (talış. "sarı") və *bərd* (keçid, aşırım) sözlərindən ibarət olub, "sarı keçid" mənasındadır. Həmin yerin torpağı sarı rəngdə olduğu üçün belə adlandırılmışdır.

Zərdəgülçay *hidr., mür.* Xaçmaz r-nu ərazisində çay. Hidronim *zərd* (sarı), *gül* (çiçək) və *çay* sözlərindən ibarət olub (-ə mənsub. bildirir), "sarı güllü yerdən axan çay" mənasındadır. Çayın adı kənarındakı sarı çiçəkli çəmənliyin olması ilə əlaqədardır.

Zərdoni *oyk., sadə.* Lerik r-nunun Tikəbinə i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Əsli Zərdəhonidir. Kəndin adı talış dilindəki *zərd* (sarı) və *honi* (bulaq) sözlərindən düzəlib (-ə birləşdirici saıtdır), "sarı bulaq" mənasındadır. Kəndin adı eyniadlı bulağın adı ilə bağlı yaranmışdır.

Zərgər *oyk., sadə.* Füzuli r-nunun Dövlətyarlı i.ə.v.-də kənd. Köndələnçayın sahilində, dağətəyi düzənlikdədir. XIX əsrin 70-ci illərinə aid məlumata görə, kənd şahsevənlərin sarxanbəyli tayfasının *zərcərli* tiyəsinə məxsus ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Keçən əsrin 30-cu illərində Xızı r-nunda da Zərgərli adlı kənd qeydə alınmışdır.

Zərgəran *oyk., düz.* İsmayilli r-nunun Tircan i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Oykonim *zərgər* (zinət şeyləri hazırlayan sənətkar) sözündən və cəmlik bildirən *-an* şəkl.-sindən ibarət olub, "zərgərlər" mənasındadır. Yaşayış məntəqəsini həqiqətən də keçmişdə Lahıc nahiyəsində zərgərliklə məşğul olmuş ailələr salmışlar. Kəndin yaxınlığında eyniadlı soyuq və kükürlü suyu olan min. bulaq da vardır.

Zərgərqiyyə *oyk., sadə.* Füzuli r-nunun Dövlətyarlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsini şahsevənlərin *zərgərli* tayfasının *qiyyə* tiyəsinə mənsub ailələr salmışlar. R-nun ərazisində zərgərli tayfasının adı ilə bağlı

üç kənddən (Araz Zərgar, Zərgar və Zərgarqıyıqçı) biridir.

Zərgətiçay *hidr., mür.* Şahbuz r-nunda çay. Hidronim *zər* (fars. "qızıl"), *gətirən* və *çay* sözlərindən düzəlib, çayın tərkibində dağlardan yuyulub gələn əlvan metallar haqqında məlumat verir.

Zərigüməco *oyk., mür.* Lerik r-nunun Siyov i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Oykonim *Zəri* (ş.a.), talış dilindəki *kümə* (koma, alaçıq) və *co* (yer, sahə) sözlərindən əmələ gəlib, "Zərinin koma yeri, Zəriyə məxsus alaçıq yeri" mənasındadır.

Zərqova *oyk., mür.* Ağsu r-nunun Nuran i.ə.v.-də kənd. Yan silsiləsinin ətəyindədir. Yerli məlumata görə, yaşayış məntəqəsini XIX əsrin əvvəllərində Quba r-nunun Zərqova kəndindən köçüb gəlmiş ailələr salmışlar; 2. Quba r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağ ətəyindədir. Yerli məlumata görə, oykonim *tat* dilindəki *zər* (sarı) və *ov* (su) sözlərindən düzəlib, "sarı su" mənasındadır. Oykonim *zərq* (keçmişdə dərviş sufilərin geydiyi göy rəngli paltarın adı idi) və *oba* komponentlərindən düzəlib, "göy paltarların obası" mənasındadır. Quba r-nunda Xanəgah, Xangahyolu və s. adlı kəndlərin olması bu izahın doğruluğunu söyləməyə əsas verir.

Zərqulu *oyk., sadə.* Kəlbəcər r-nunun Əsrik i.ə.v.-də kənd. Uzunyal dağının ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsini Laçın r-nunun Muncuqlu kəndindən (hazırda mövcud deyil) gəlmiş hacporuclar və Dərələyəz mahalından gəlmiş həməzələr adlı nəsilərə mənsub ailələr salmışlar. *Zərqulu* kəndin bünövrəsini qoymuş şəxsin adı hesab olunur.

Zərnava *hidr., mür.* 1. İsmayilli r-nu ərazisində min. bulaq. Zərnava kəndindən c.-da, İlandağın q. yamacındadır. Suyu soyuq və şəffafdır. Hidronim *tat* dilindəki *zər* (sarı) və *nova* (gölməçə, bulaq) sözlərindən ibarət olub, "sarı bulaq" deməkdir. Kükürlü olduğuna görə sarıya çalan suyundan müalicə vasitəsi kimi istifadə edilir; 2. İsmayilli r-nu ərazisində çay. Girdiman çayının qoludur. Çay hövzəsindəki eyniadlı bulaqların adı ilə adlandırılmışdır. Hidronim Zərnova, Zərnavan variantlarında da qeydə alınmışdır.

Zərnava *oyk., sadə.* İsmayilli r-nunun Tağlabiyan i.ə.v.-də kənd. Girdiman çayının sahilində, İlandağ silsiləsinin ətəyindədir. Kənd ərazisindəki eyniadlı min. bulağın adı ilə adlandırılmışdır.

Zərnə *oyk., sadə.* Qax r-nunun Ləkit i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsini XVIII əsrin 20-ci illərində Dağıstanın Saxur kəndindən və Şəkiddən köçüb gəlmiş ailələr Zərnə adlı çəltik əkin sahəsində salmışlar. Bəzi tədqiqatçılara görə, oykonim ərəb dilindəki *zər* (əkin) sözündən və *-nə* sözdüzəldici şək.-sindən ibarət olub, "əkin yeri" mənasındadır.

Zərnə *hidr., sadə.* Qax r-nu ərazisində çay. Qarıçayın qoludur. Çay Zərnə kəndinin yaxınlığından axdığı üçün belə adlandırılmışdır.

Zərnəli *oyk., düz.* Zəngilan r-nunun Məmmədbəyli i.ə.v.-də kənd. Həkəri çayının sahilində, təpəli düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin əvvəllərində Cənubi Azərb.-in Qaradağ mahalından, Arazın sağ sahili boyundakı Zərnə kəndindən köçüb gəlmiş ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Zərnətli *hidr., sadə.* Şahbuz r-nu ərazisində çay. Naxçıvan çayının qoludur. Əsli Zərnətünçaydır. Çay öz adını keçən əsrin ortalarına qədər bu ərazidə olmuş Zərnətün adlı yaşayış məntəqəsinin adından almışdır.

Zərrab b a x: Zərdab.

Zəydərə *hidr., sadə.* Ordubad r-nu ərazisində çay. Axdığı Zəydərə adlı dərənin adı ilə adlandırılmışdır. Dərənin adı isə *zəy* (mineral maddə) və *dərə* sözlərindən ibarət olub, "zəyli dərə" mənasındadır.

Zəyəli *hidr., düz.* Daşkəsən r-nu ərazisində çay. Qoşqar çayının sol qoludur. Qismən suvarmada istifadə edilir. Çayın adı ərazidəki bir çox *zəy* komponentli toponimlərlə bağlıdır.

Zəyəm *oyk., mür.* 1. Qax r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. İlk dəfə X əsr mənbəyində çəkilir; 2. Şəmkir r-nunda ştq. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Yaşayış məntəqəsini vaxtilə Qazax r-nundan gəlmiş ailələr Zəyəm çayının sahilində saldığına görə belə

adlandırılmışdır; 3. Zaqatala r-nunun Muxax i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Əsl adı Zəyəmbinədir. XIX əsrin ortalarında Qax r-nunun Zəyəm kəndindən çıxmış bir qrup ailənin saldıği yaşayış məntəqəsidir. Bəzi tədqiqatçılara görə, Zəym fars dilindəki *zi* (tərəf, sahil, yer) və *kamlqam* (keçid, ağız, dərə, kiçik çay) sözlərindən düzəlib, “kiçik çay sahil” mənasındadır. Digər tədqiqatçılar isə oykonimi *sak* etnonimi ilə bağlayırlar.

Zəyəm hidr., mür. Gədəbəy, Tovuz, qismən Şəmkir r-nları ərazisində çay. Kürün sağ qoludur. Mənbəyini Şahdağ silsiləsinin şm. yamacından (2020 m. yüksəklikdən) alır. Çətindərə və Şəkərbəy çaylarının birləşməsindən əmələ gəlir. 90 km. məsafədə uzanır. Başlıca qolu soldan Bacan (Badjanka), Çanaqçı, sağdan isə Kilsəli və Babaçaydır. Üzərində SES tikilmişdir. Mənbələrdə X-XI əsrlərdə Zakam çayının aşağı axarında, Gəncə-Tiflis yolu üzərində Zəyəm adlı yaşayış məntəqəsi və mahalının olması göstərilir. Müxtəlif dilli ədəbiyyatlarda toponim Zəngəli, Zəngəm, Zəqam variantlarında qeyd alınmışdır. XIV əsr gürcü mənbəyində Saqim formasına da təsadüf edilir. Tədqiqatçıların fikrincə, hidronim *sak* (zaq, zəy) tayfasının adı ilə bağlıdır.

Zəyəm Cırdaxan oyk., mür. Şəmkir r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmişdə Cırdaxan adlı kəndləri (Cırdaxan, Dəlilər Cırdaxan, Əsrik Cırdaxan və s.) bir-birindən fərqləndirmək üçün Zəyəm çayının sahilində yerləşdiyinə görə kəndi belə adlandırmışlar. Oykonim “Zəyəm çayının sahilindəki Cırdaxan kəndi” mənasındadır.

Zəylik oyk., düz. 1. Daşkəsən r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Pip olmuşdur. Ərazisində Zəylik alunit yatağı var. Zəy yatağı kimi orta əsrlərdən məlumdur. Oykonim “zəy olan yer” mənasındadır; 2. Kəlbəcər r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Rusiya-İran müharibəsi (1826-28) zamanı bir qrup azərb. ailələr Kəlbəcərdən indiki Ermənistan ərazisinə köçüb getmişdilər. Sonralar onlar geri qayıdaraq bir müddət Zar kəndində yaşamış və nəhayət burada su çatış-

madığına görə Zəylik çayının sahilinə köçərək orada məskunlaşmışdılar. Yaşayış məntəqəsi adını Zəylik çayının adından almışdır; 3. Tərtər r-nunun Umudlu i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Oykonim Zəylik çayının adı ilə bağlı yaranmışdır.

Zəylik or., düz. Şamaxı r-nu ərazisində dağ. Dağ ərazisində *zəy* yatağı olduğuna görə belə adlanmışdır.

Zəylikçay hidr., mür. Daşkəsən r-nu ərazisində çay. Zəylik adlı ərazidən axdığı üçün çay belə adlanmışdır. Ərazinin adı isə “zəy mineralı bol olan yer” mənasındadır.

Zəyzit hidr., sadə. Şəki r-nu ərazisində çay. Baş Zəyzit kəndinin ərazisindən axdığı üçün belə adlandırılmışdır.

Zığ hidr., sadə. Abşeron yarımadasının c.-unda göl. Zığ qəsəbəsinin yaxınlığında yerləşir. Şor sulu göldür. Azərb. dilində *zığ* “sucaq yer”, “bataqlıq”, “palçıqlı yer” mənasındadır. Gölün adı keçmişdə bu ərazidə qamışlı bataqlıqların olması ilə əlaqədardır.

Zığ oyk., sadə. Bakı şəhəri Suraxanı r-nunda ştq. Abşeron yarımadasında, Bakı buxtası sahilindədir. Yaşayış məntəqəsi kimi ilk dəfə 1547-ci ilə aid Şah I Təhməsinin fərmanında adı çəkilir. İlk sakinləri suraxanlılar olmuşdur. Qəsəbənin adı yaxınlıqdakı Zığ gölünün adından yaranmışdır. Bəzi tədqiqatçılar oykonimi Qafqazın şm.-q.-ində yaşamış ziqlərin (ziqlərin) adı ilə bağlayırlar.

Zıxır b a x: Zuxur.

Zigilpiri or., sadə. Bakı yaxınlığında palçıq vulkanı. Vulkan ərazidəki Ziyil pirinin adı ilə adlandırılmışdır.

Zilanlı oyk., sadə. Qubadlı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi düzənlikdədir. Oykonim kürddilli *zilanlı* tayfasının adı ilə bağlıdır. Rusiya-İran müharibəsindən (1826-1828) sonra zilanlılar İrandan köçüb Azərb. ərazisində məskunlaşmışlar. Tayfa bir neçə tirəyə bölünmüşdür. XIX əsr mənbələrində göstərilir ki, zilanlılar Hüseyn xan Zilanlının başçılığı ilə Azərb.-na gələrək bir sıra yaşayış məntəqələri salmışlar.

Zimdağ or., mür. Oğuz r-nu ərazisində dağ. Baş Qafqaz silsiləsinin c. yamacında zirvədir. Hün. 2938 m. Bəzi tədqiqatçılara

görə, oronim ərəb dilindəki *zinn* (orta) və *dağ* komponentlərindən düzəlib, “orta dağ, ortalıqda yerləşən dağ” mənasındadır. Azərb. dilinin bəzi dialektlərində *zim* “qaranlıq, qara, tutqun” mənalarında işlənir. Güman etmək olar ki, dağın başında həmişə tutqun hava şəraiti olduğu üçün belə adlanmışdır.

Zindanmuruq *oyk., müir.* Qusar r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qusar çayının sahilində, Qızılqaya platosunun (Böyük Qafqaz) yamacındadır. Əsl adı Sindanmuruqdur. Dağıstanın c.-unda erkən orta əsrlərə aid *Sindan* (*Şindan*) qalasının adından və *Muruq* kəndinin adından yaranmışdır. Talış zonasında da Şindan qalası var. Qalanın adı ilk dəfə VIII əsr hadisələri ilə əlaqədar çəkilir. Oykonim “Sindan yaxınlığındakı Muruq kəndi” mənasındadır. Vaxtilə Azərb.-na köçmüş əhali əvvəlki yaşayış məntəqəsinin adını yeni kəndə vermişdir. R-nun ərazisində Böyük Muruq adlı kənd də var.

Zindanmuruqqışlaq *oyk., müir.* Qusar r-nunun Quzuqışlaq i.ə.v.-də kənd. Düzenlikdədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə Zindanmuruq kəndindən çıxmış ailələrin həmin kəndə məxsus pay torpağında məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonim *Zindanmuruq* (kənd adı) və *qışlaq* sözlərindən ibarət olub, “Zindanmuruq kəndinin qışlağı” mənasındadır.

Zindəvar *or., müir.* Sumqayıt şəhəri ərazisində dağ. Ataçayın sol sahilində, Altıağac kəndindən şm.-da yerləşir. Hün. 1316 m. Oronimin *zəndə* (fars. “diri”) və *var* (yer) komponentlərindən ibarət olub, “diri dağ” və ya *zənd* (ər. çaxmaqdaşı) və *var* (yer) komponentlərindən ibarət olub, “çaxmaqdaşı olan dağ” mənasında olması mümkündür.

Zinzahal *oyk., sadə.* Daşkəsən r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Gəncə çayının (Kür çayının qolu) sahilində, Murovdağ silsiləsinin ətəyindədir. Kənd öz adını ərazidəki Zinzial dağının adından almışdır.

Zinzial *or., sadə.* Daşkəsən r-nu ərazisində dağ. Hün. 1717 m. Oronim Azərb. dilinin dialektlərdə işlənən *zinzilə* sözündən olub, “çətin şərait”, “zəlzələ” mənasındadır. Dağın adı onun keçilməz olması ilə bağlıdır.

Zinzilə *or., sadə.* Qax r-nu ərazisində dağ. Dağ Zinzilə dərəsinin adı ilə bağlıdır. Dərənin adı isə yerli məlumata görə, Qax-Oğuz r-nları ərazisində “ağır şərait, çətinlik” mənasında işlənən *zinzilə* sözündəndir. Qax danışıq dilində zinzilə “ildırım” mənasında da işlənir.

Zirə *oyk., sadə.* Bakı şəhəri Əzizbəyov r-nunda ştq. Abşeron yarımadasının ş. qurtaracağındadır. Oykonim ərəb dilindəki *cəzirə* (ada) sözü ilə əlaqələndirilir. Sonralar danışıqda sözün *cə* hissəsi düşmüşdür. Bir sıra orta əsr müəllifləri Abşeron yarımadasını ada kimi qeyd etmişlər. Yaşayış məntəqəsinin yerləşdiyi coğrafi mövqe də adın mənasına uyğundur. Bakı arxipelaqındaki adaların bir neçəsinin adı (Qum Zirə və ya Təzə Zirə, Böyük Zirə, Daş Zirə və ya Kiçik Zirə) bu sözə bağlıdır.

Zirik *oyk., sadə.* Qəbələ r-nunun Dizaxlı i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Oykonimi *zirinc* bitki adı ilə əlaqələndirirlər. Türk dillərində *zirik* qızılağacın adıdır. Güman etmək olar ki, kəndin ərazisi qızılağac zəngin olduğundan belə adlandırılmışdır. Kənd Dizaxlı kəndi ilə birləşmişdir.

Zivel *oyk., sadə.* Kəlbəcər r-nunun Şurtan i.ə.v.-də kənd. Dəmirdağın ətəyindədir. Kəndi qaraçorlu (hazırda çorlu nəslə adlanır) tayfasına mənsub ailələr üç tərəfi sıldırım olan ensiz uzunsov yerdə salmışlar. *Zivel* kürd dilində “zolaq, şırım” deməkdir.

Zivlan *oyk., düz.* Daşkəsən r-nunun Çanaqçı i.ə.v.-də kənd. Zivlan çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Yerli məlumata görə, yaşayış məntəqəsini XVIII əsrin ortalarında Qarabağdan köçüb gəlmiş ailələr salmışlar. Güman etmək olar ki, köçüb gələn ailələr Kəlbəcər r-nunun Zivel kəndindən imiş.

Zivlançay *hidr., müir.* Daşkəsən r-nu ərazisində çay. Gəncə çayının sağ qoludur. Çay öz adını ərazisindən axdığı Zivlan kəndinin adından almışdır.

Ziyadlı *oyk., sadə.* Samux r-nunun Qovlarsarı i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Oykonim qacar tayfasının ziyadlı oymacının adı ilə bağlıdır. Oymaq isə öz adını Səfəvilərin ilkin dövründən Gəncə-

Qarabağ mahalının irsi hakimləri olmuş *Ziyadoğullarının* adından almışdır.

Ziyarət or., sadə. 1. Daşkəsən r-nu ərazisində dağ. Şahdağ silsiləsinin şm.-ş. yama-cındadır. Hün. 2048 m. Dağın zirvəsində sitayiş obyektini olan qəd. məbədinin xarabalıqları qalır. Keçmişdə Mollahəsənli, Qazax-yolçular və Bağbanlar camaatının yaylaqları yerləşən dağ ziyarət yeri olduğu üçün belə adlanmışdır. Oronim "sitayiş edilən yer, pir" mənasındadır; 2. Xanlar r-nu ərazisində dağ. Zurnabad kəndinin c.-q.-indədir. Hün. 2040 m. Oronim dağın ərazisində vaxtilə müqəddəs pirin (məbədinin) olması ilə əlaqədar yaranmışdır; 3. Xocavənd r-nu ərazisində dağ. Qarabağ silsiləsinin c.-ş.-indədir. Hün. 2480 m. Alban tarixçisi Movses Kalankatlının "Alban tarixi" əsərində Dizapayt kimi adı çəkilir. Kalankatlının yazdığına görə, Maskut hökmdarı Sanatrukun 337-ci ildə öldürtdüyü ilk alban yepiskopu Qriqoris burada dəfn edilmişdir. Onun dəfn edildiyi məbəd azəb.-lar arasında Ağoğlan piri kimi məşhurdur. Dağ bu məbədə görə Ziyarət dağı adlanmışdır.

Ziyarət hidr., sadə. Daşkəsən r-nu ərazisində çay. Qoşqar çayının sağ qoludur. Çay ərazidəki Ziyarət dağının adını daşıyır.

Ziyirik or., sadə. Qəbələ r-nu ərazisində dağ. Dağ öz adını hazırda həmin r-ndəki Dizaxlı kəndi ilə birləşmiş Zirik yaşayış məntəqəsinin adından almışdır. *Zirik* isə qızılağac bitkisinin adıdır. Kəndin ərazisi qızılağac bitkisi ilə zəngin olduğundan belə adlanmışdır.

Ziyirik oyk., sadə. Laçın r-nunun Malibəy i.ə.v.-də kənd. Qarabağ yaylasındadır. İnqilabaqədərki ədəbiyyatda Zirik kimi qeyd olunmuşdur. Yerli məlumatlara görə, yaşayış məntəqəsini Cənubi Azərb.-nın Ziyirik kəndindən gəlmiş ailələr saldıqı üçün belə adlanmışdır.

Zizik or., sadə. Quba r-nu ərazisində dağ. Dağın adı türk dillərindəki *sizik* (şiş, kirs, səthin qabarmış hissəsi) sözündən olub, "şiş təpə, qabarıq dağ" mənasındadır.

Zizik oyk., sadə. Quba r-nunun Alekseyevka i.ə.v.-də kənd. Qudyal çayının sahilində, Qusar maili düzənliyindədir. Yerli

məlumatlara görə, kəndi XIX əsrdə Dağıstanın Qasımkkənd r-nunun Zizik kəndindən köçüb gəlmiş ailələr salmışlar. Oykonom ərazidəki eyniadlı dağın adından yaranmışdır.

Znoynı oyk., sadə. Əli Bayramlı şəhər ərazi vahidliyində qəsəbə. Şirvan düzündədir. Əsli Znoynayadır. Yerli fiziki-coğrafi adı özündə əks etdirən oykonom rus dilində "bürkülü", "qızmar yer" mənasını bildirir.

Zod or., sadə. Azərb.-nın Kəlbəcər r-nu ilə Ermənistanın sərhədində dağ aşırımı. Zəngəzur silsiləsinin şm.-ında, Şərqi Göyçə silsiləsindədir. Hün. 2365 m. Tərtər çayının hövzəsindən Göyçə gölü hövzəsinə yol buradan keçir. Oronim Azərb. dilində və onun dialektlərində "iti uclu", "təkəbbürlü", "məhkəm" mənalarında işlənməyə *zod* sözündəndir. Qəd. Azərb. torpaqları olan keçmiş Basarkeçər (indiki Vardenis) r-nunda *Zod* adlı kənd var.

Zoğala hidr., sadə. Culfa r-nu ərazisində çay. Əlincə çayının sağ qoludur. Hidronim çayın sahilində bitən *zoğal* ağaclarına görə bu adı almışdır.

Zoğalava/Zoğalavay hidr., sadə. Şamaxı r-nu ərazisində çay. Şamaxı şəhərinin içindən axır. Pirsaat çayının sağ qoludur. Hidronim *zoğal* (bitki) və tat dilindəki *avay* (gətirən) komponentlərindən ibarətdir. Çay yuxarı axarı boyu bitən *zoğal* ağaclarından tökülən meyvənin suyun üzündə axması ilə əlaqədar belə adlanmışdır. Hidronim "zoğal gətirən çay" mənasındadır. Çay Şiləbasan da adlanır.

Zoğalbina oyk., mür. Zaqatala r-nunun Aşağı Tala i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Oykonom *zoğal* (bitki) və *bina* komponentlərindən ibarət olub, "zoğallı *bina*, zoğallıq yerdə olan *bina*" mənasındadır. Yaşayış məntəqəsi zoğallıq sahədə salındığı üçün belə adlanmışdır. Kəndin ilk sakinləri keçmişdə həmin r-nun Aşağı Tala kəndindən köçmüş ailələr olmuşdur. Hazırda orada S.Vurğun adına kolxozun ferması yerləşir. Son illərdə əhalisi Yuxarı Tala kəndinə köçmüşdür.

Zoğalbulaq oyk., sadə. Xocavənd r-nunun Azox i.ə.v.-də kənd. Quruçayın sahilində, dağətəyi ərazidədir. Ermənilər burada

yerləşdikdən sora kəndin adı Traxtik (erm. "cənnət guşəsi") kimi rəsmiləşdi. 1992-ci ildə kəndin keçmiş adı bərpa edildi. Kənd ərazidəki eyniadlı bulağın adını daşıyır.

Zoğallıq oyk., düz. İsmayılı r-nunun Quşəncə i.ə.v.-də kənd. Dəvəbatan çayının sahilində, dağ silsiləsinin yamacındadır. Kənd zoğallıq (zoğal ağacları bol olan sahə) ərazidə salındığı üçün belə adlandırılmışdır.

Zolkəran oyk., mür. Tərtər r-nunun Sarıcalı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Kənd Qocalı arxın kənarında salındığı üçün keçmişdə Qocalıarx adlanmışdır. Azərb. dilinin dialektlərində *zol* "gön parçası", *zola* isə "yoğun ağac, tir" mənalarında işlənir. *Kəran* toponimik termin olub, "kənd" mənasını ifadə edir.

Zopun or., mür. Cəlilabad r-nu ərazisində dağ. Oronim talış dilindəki *zou* (dərə) və *bin* (ətək, dib) sözlərindən ibarət olub, "ətəyi, dibi dərə olan dağ" mənasındadır.

Zopun oyk., sadə. Cəlilabad r-nunun Astanlı i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin əvvəllərində hazırda mövcud olmayan Əsədkənddən çıxmış ailələrin Zopun adlı sahədə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Ərazi adını eyniadlı dağın adından almışdır. Kəndin adı bir müddət Zupun şəklində qeydə alınmışdır. 2001-ci ildən bu ad Zopun kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Zor oyk., sadə. Qubadlı r-nunun Fərca i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmişdə kəndin salındığı sahə Zəngəzur qəzasında yaşamış sarallı tayfasının qışlaqlarından olmuşdur. Sonralar daimi yaşayış məntəqəsinə çevrilmiş və salındığı yerin adı ilə Zor adlanmışdır. *Zor* qəd. fars. "qala", "yarğanlı yer" deməkdir.

Zorat b a x: Zarat.

Zorkeşiş b a x: Hacıxanlı.

Zovin oyk., sadə. Yardımlı r-nunun Astanlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Bəzi tədqiqatçılara görə, oykonim İran dillərində "oğlanlar", "igidlər" mənasında olan *zovin* sözündəndir.

Zöhrabkənd oyk., mür. Dəvəçi r-nunun Çuxurəzəmi i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsinə kollektivləşmə

illərində Zərgərli kəndindən (hazırda mövcud deyil) çıxmış ailələr salmışlar. Oykonim *Zöhrab* (ş.a.) və *kənd* sözlərindən düzəlib, "Zöhrabın kəndi" mənasındadır.

Zöhranlı oyk., sadə. Dəvəçi r-nunun Pirəbədil i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsinə *zöhranlı* nəslinə mənsub ailələr saldığına görə belə adlanmışdır. Bu nəslin nümayəndələri Qazax r-nunda da qeydə alınmışdır.

Zövlə oyk., sadə. Lənkəran r-nunun Separadi i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Oykonim talış dilindəki *zov* (dar dərə, yarğan) sözündən və kiçiltmə bildiren *-lə* şəkl.-sindən düzəlib. "kiçik dərə", "balaca yarğan" mənasındadır. Kəndin adı yerləşdiyi ərazinin relyefi ilə bağlıdır.

Zövnə oyk., sadə. Lerik r-nunun Osyedərə i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. İnqilabdan əvvəlki ədəbiyyatda Zövinə variantında qeyd olunmuşdur. Kəndin adı ətraf əhali arasında Zöviyə kimi də işlənir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin ortalarında 3 ailədən ibarət məntəqə kimi yaranmışdır. Oykonim ərəb dilindəki *zaviyə* sözünün təhrif olunmuş forması hesab edilir.

Zuğulba oyk., mür. Bakı şəhəri Əzizbəyov r-nunda qəsəbə, dənizkənarı iqlim kurtortu. Oykonim fars dilindəki *zi* və *ya zu* (kənar yer, sahil) və ərəb dilindəki *qülbə* (müvəqqəti ev, daldalanacaq, sığınacaq yer, daxma, gözetçi məntəqəsi) sözlərindən ibarət olub, "sahildə gözetçi məntəqəsi" mənasındadır.

Zuxul oyk., sadə. Qusar r-nunun Yuxarı Qələnxur i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. 1821-ci ilə aid sənəddə kəndin adı Suxul formasında qeyd olunmuşdur. Güman etmək olar ki, kəndin adı qəd. türk dillərindəki *sulkal* sözündən olub, "bələdçi" mənasındadır.

Zuxuloba oyk., mür. 1. Xaçmaz r-nunun Yalama i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Yaşayış məntəqəsinə Qusar r-nunun Zuxul kəndindən köçüb gəlmiş ailələr salmışlar; 2. Qusar r-nunun Yuxarı Qələnxur i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi Zuxul kəndindən çıxmış ailələrin oba yerində məskunlaş-

ması nəticəsində yaranmışdır. Oykoim *Zuxul* (kənd adı) və *oba* sözlərindən düzəlib, “Zuxul kəndinin obası” mənasındadır.

Zuxur oyk., sadə. Quba r-nunun Rük i.ə.v.-də kənd. Qudyal çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Yerli adı Züxürdür. Kənd mənşəcə həmin r-ndakı Xanəgah kəndindən köçmüş bir qrup ailənin Züxür adlı yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Yerli adı isə tat dilindəki *zū* (dərə) və *xür* (qüllə, saray) sözlərindən ibarət olub, “qüllə dərəsi” mənasındadır. Kəndin yaxınlığında Kəllahi adlı qəd. qala xarabalıqları var.

Zuqalı or., sadə. Oğuz r-nu ərazisində dağ. Baş Qafqaz silsiləsinin ətəklərində, Xaçmaz kəndindən şm.-ş.-də zirvədir. Hün. 956 m. Əsl adının Zoğallı olduğu söylenebilir. Dağın adı həmin ərazidə zoğal ağaclarının çoxluğu ilə bağlıdır.

Zunud oyk., sadə. Şəki r-nunun İncə i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Kəndin adının XIII əsrdə monqol yürüşlərində iştirak etmiş *sunit* tayfasının adı ilə bağlılığı güman edilir.

Zupun b a x: Zopun.

Zurnabad oyk., mür. Xanlar r-nunun eyniadı i.ə.v.-də kənd. Gəncə çayının sahilində, Kiçik Qafqaz dağlarının ətəyindədir. Oykonim qəd. türk dillərindəki *zurum* (ordu) və *abad* (yer, ərazi, kənd) komponentlərindən düzəlib, “ordugah, ordu olan yer”, “qarnizon” mənasındadır. Bu mənada oykonim Ordubad və Şahnabad toponimləri ilə sinonimlik təşkil edir.

Zuvandlı oyk., düz. Masallı r-nunun Güllütəpə i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi Lerik r-nunun indi mövcud olmayan Zuvand kəndindən (keçmişdə Masallı r-nunun adı da Zuvand olmuşdur) çıxmış ailələrin bu ərazidə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonim “Zuvanddan gələnlər, zuvandlılar” mənasındadır. 2001-ci ildən kəndin adı Yeni Zuvand kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Zülfüqarlı oyk., sadə. Kəlbəcər r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Kənd XIX əsrin əvvəllərində *zülfüqarlı* nəs-

linin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Nəslin başçısı Hətəm bəy Zülfüqar olmuşdur.

Zülqədər or., sadə. Tovuz r-nu ərazisində dağ. Dağın ərazisi qəd. türkdilli tayfalardan olan *zülqədərli* tayfa qəbiləsinin yaylaq yerlərindən olduğuna görə onların adı ilə adlandırılmışdır.

Zülqədərli hidr., sadə. Qəbələ r-nu ərazisində çay. Qutqaşınçayın qoludur. Çayın adı qəd. *zülqədərli* tayfasının adı ilə bağlıdır.

Zülyətəpə or., mür. Şəmkir r-nunda yüksəklik. Kür çayının sol sahilində, Ceyrançöl silsiləsinin zirvələrindən biridir. Hün. 307 m. Oronim “şiş təpə” mənasındadır.

Zümürxaç oyk., sadə. Bərdə r-nunun Yeni Daşkənd i.ə.v.-də kənd. Tərtər çayının sahilində, Qarabağ düzündədir. 1820-ci ildə kənd 6 ailədən ibarət məntəqə olmuşdur. Kənd salındığı Zümürxaç adlı yerin adı ilə adlandırılmışdır. Bəzi tədqiqatçılara görə, bu yerin adı Azərb. dilinin dialektlərindəki *zimirl/zümür* (palçıq) və *xaç* sözlərindən olub, “dördkünc, palçıqlı yer” mənasındadır.

Züngüləş oyk., sadə. Astara r-nunun Səncərədi i.ə.v.-də kənd. İstisu çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. 1870-ci il məlumatına görə, kəndin adı Zəngüləş olmuşdur. Yerli əhali kəndi Zəngüləş adlandırır. Bura əvvəllər ətraf kəndlərin arı saxladığı yer idi. XIX əsrin axırlarında burada kənd salındı. Oykonim *zəngil* (ot adı) və *kəş* (kiçik çay) sözlərindən düzəlib. Kəndin ərazisində bitən zəngil otu və bu ərazidən axan Zəngilkeş çayı göstərir ki, oykonim Zəngilkeş adının təhrif olunmuş formasıdır.

Züvand çökəkliyi or., mür. Masallı r-nunda çökəklik. Əslü Zuvand çökəkliyi olub, Zuvand adlanan yaşayış məntəqəsinin adı ilə bağlıdır.

Züvuc oyk., sadə. Lerik r-nunun Osyedərə i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Oykonim İran dillərindəki *zūf/zöv* (dar dərə, yarıq) sözündən və *-üc* şəklindən ibarət olub, “dar dərədə, yarıq olan yerdə kənd” mənasındadır. Kəndin daxil olduğu i.ə.v.-in adı (Osyedərə) da demək olar ki, eyni mənəni daşıyır.

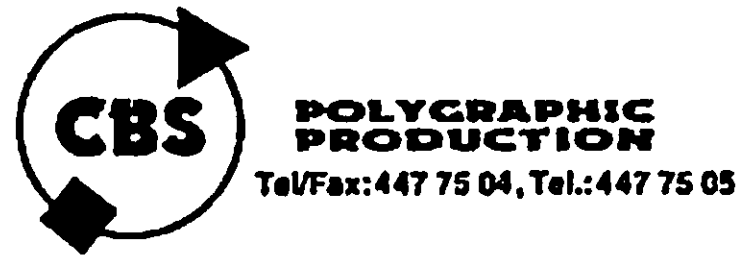
MÜNDƏRİCAT

Qq	.5
Ll	.80
Mm	.90
Nn	.126
Oo	.141
Öö	.149
Pp	.150
Rr	.164
Ss	.168
Şş	.203
Tt	.227
Uu	.253
Üü	.258
Vv	.261
Yy	.268
Zz	.289

Buraxılışa məsul: *Əziz Güləliyev*
Texniki redaktor: *Rövşən Ağayev*
Kompyuter səhifələyiciləri: *Aslan Almasov*
Yeganə Əsgərova
Korrektor: *Kəmalə Cəfərli*

Yığılmağa verilmişdir 25.04.2007. Çapa imzalanmışdır 19.07.2007.
Formatı 60x90 $\frac{1}{16}$. Fiziki çap vərəqi 19. Ofset çap üsulu.
Tirajı 10000. Sifariş 105.

DÜST 5773-90, DÜST 4.482-87

Kitab "CBS-PP" MMC mətbəəsində çap olunmuşdur.
Bakı, Şərifzadə küçəsi, 3.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
İlham Əliyevin

“Azərbaycan dilində latın qrafikası ilə
kütləvi nəşrlərin həyata keçirilməsi haqqında”

12 yanvar 2004-cü il
tarixli sərəncamı ilə nəşr olunur.